UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

Institutiones Qvintvplicis Theologiæ - Positivæ videlicet, Asceticæ, Polemicæ, Speculativæ, & Moralis complectens, Unà cum Appendice Methodum compendiariam reformationis Ecclesiasticæ à Concilio Tridentino factæ continente

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1679

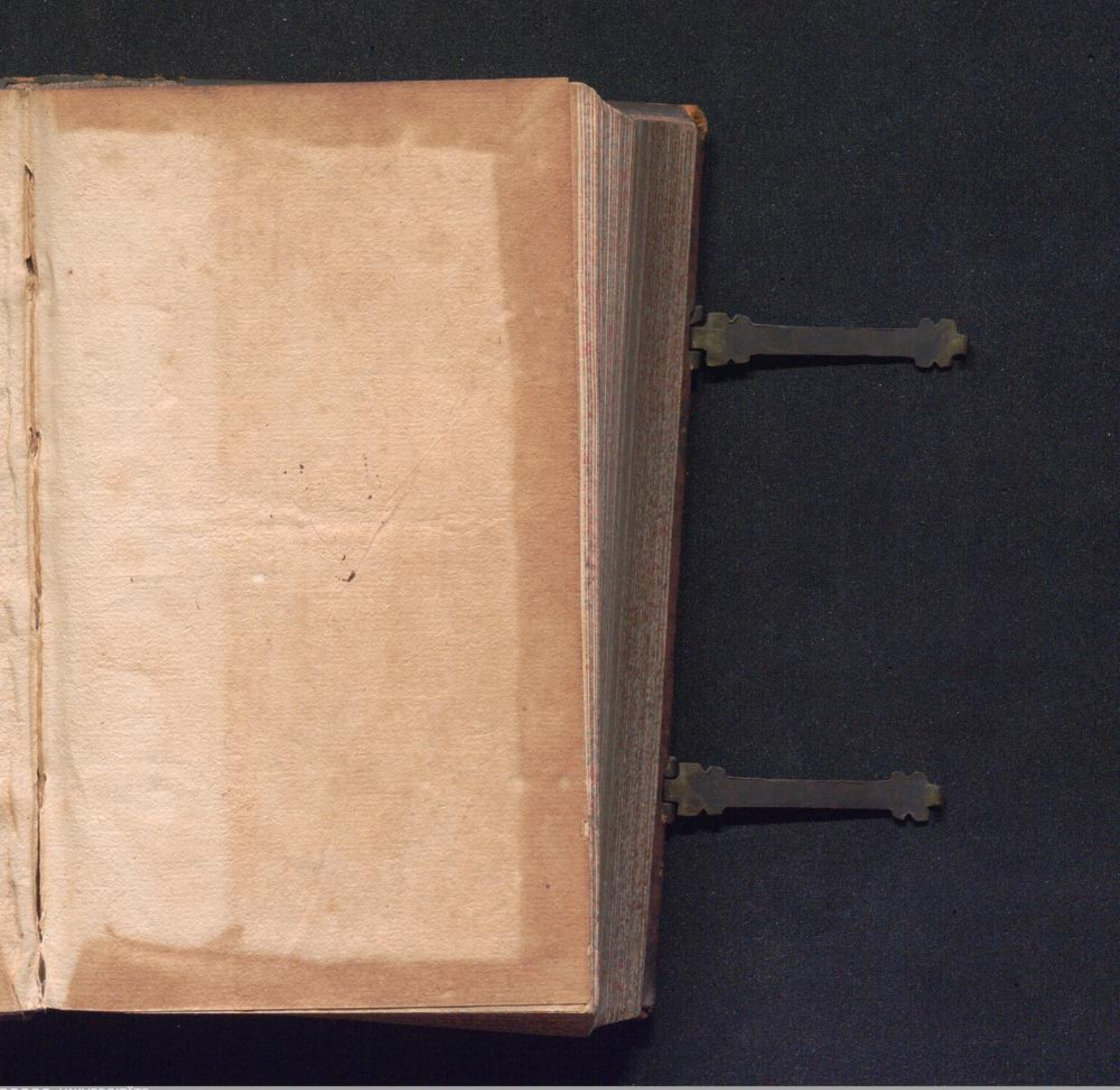
urn:nbn:de:hbz:466:1-48233

Visual Library

Th. 2829 b

I. VII
9

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

INSTRUCTIO PRACTICA SEXTA

INSTITUTIONES

QVINTVPLICIS THEOLOGIÆ,

Positivæ videlicet, Asceticæ, Polemicæ, Speculativæ, & Moralis complectens,

Unà cum Appendice Methodum compendiariam reformationis Ecclesiasticæ à Concilio Tridentino factæ continente.

In usum & utilitatem Juniorum præcipuè Sacerdotum composita

à

R. P. TOBIA LOHNER,
SOC. JESU SACERDOTE.

Cum Gratia, & Privilegio Sacræ Cæs. Majestatis,
Et facultate Superiorum.

IHS

Soclis Jesv

DILINGÆ

Typis & Sumptibus JOANN. CASPARI BENCARD,
Bibliopolæ Academici.

Per JOANNEM MICHAELEM SPÖRLIN.

Anno M. DC. LXXIX.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

REVERENDISSIMO
ET
AMPLISSIMO
S. R. I. PRÆLATO
Domino, Domino
HIERONYMO
Imperialis, & Exempti Monasterii
Beatæ Mariæ Virginis de Cæsarea
ABBATI DIGNISSIMO
S. C. M.
CONSILIARIO,
AC
SACELLANO PERPETUO,
Sacri Ordinis Cisterciensis
per Sueviam
VICARIO GENERALI &c.
DOMINO MEO GRATIOSO.

NOn existimo, Reverendissime ac Amplissime Domine Præsul, causam mihi prolixè orandam, cur in operis hujus fronte

Nomen Tuum Ampliſſimum exſtare voluerim. Libello enim huic Heliotropii indoles eſt, ad radiantem ſolis diſcum faciem ſuam convertentis. Hinc ad Infulati Capitis Tui ſplendorem velut ad ſolem ſuum ſe obſequiosè convertere, ac ad lucidiſſimos virtutum Tuarum radios folia ſua explicare voluit. Ac quemadmodum Heliotropium aureâ ſuâ foliorum in orbem diffuſorum coronâ ſingulari planè naturæ artificio aureum ſolis vultum exprimit, ac vel ideo naturali quadam inclinatione, ac ingenito, ut ita dicam, amore in amicam & ſimilem ejus faciem propendet: ita etiam Libellus iſte, in quo Quintuplicis Theologiæ traduntur Elementa, Te, omnium harum Theologiarum Scientiſſimum velut Typus quidam repræſentat, ac vel hoc ipſo nomine ad Gratioſas Manus Tuas geſtit pervenire, ampliorem lucem à Præſentiâ Tuâ, utpote Solis inſtar Clariſſimâ, mutuam accepturus. Neque enim errabo REVERENDISSIME ac AMPLISSIME DOMINE PRÆSUL, ſi Te Soli comparavero, cum tot Tu Virtutibus, ac ille radiis coruſcet; hoc tamen Te inter ac illum diſcrimine, quod is in altum evectus legem occidendi ſibi habeat impoſitam, Tuæ autem Virtutes ſemper in ortu, occaſum neſciant.

Has

Has sanè Virtutes Tuas dum intensius non nihil considero, idem mihi contingit, quod iis, qui, dum audacibus Solem oculis intuentur, nimio radiorum solarium splendore ita perstringuntur, ut velut densâ obruti nebulâ circumfusæ lucis nitorem non valeant amplius agnoscere. Hinc quia stupefacto, ac ad fulgidissimum dotum Tuarum lumen caligante animo laudes Tuas moliri non possum, aliquas saltem virtutes, quibus velut stellis lucidissimis Infulatum Caput Tuum resplendet, nictantibus oculis eminus intueri mihi licebit.

Nihil autem hic commemorabo de suavissima Humanitate ac Comitate Tua, quam Abbatiali Gravitati tam dextrè attemperas, ut omnes gratâ quadam necessitate cogantur Te revereri ac simul etiam amare. Nihil etiam hic afferam de eximiâ Benevolentiâ Tuâ, quâ Præsulatûs fastigium tam suaviter soles demittere, ut etiam me, licet servorum minimum, singulari hactenus amore complexus & favore prosecutus fueris. Illud saltem concede Reverendissime ac Amplissime Domine Præsul, ut inimitabilem Constantiam Tuam, quâ in armato hoc sæculo, ac funestis his Martis & Mortis temporibus concatenatis belli sævientis injuriis imperterritè obviâsti, mihi liceat correpto

ſtupore animo admirari. Sanè ſicut petra aliqua decumanis pulſata fluctibus ipsâ patientiâ fortius indureſcit ; ita & Tu videbare in hac temporum acerbitate tolerandi conſuetudinem in naturam vincendi convertiſſe : adeo enim non commovebaris belli calamitatibus, ut omnes adverſitates, ad immotos Magnanimitatis Tuæ ſcopulos alliſæ, ſuam viſæ ſint indolem exuiſſe, ac ipſum etiam calamitatum nomen amiſiſſe.

Quid nunc dicam de laudabiliſſimâ Magnificentiâ Tuâ, quâ Cœnobium novis excoluiſti ædificiis: Eccleſiam pulcherrimis adornâſti ſtructuris: Aras pretioſiſſimis nobilitâſti imaginibus ? Certè dum ſtupendæ raritatis horologium profuſiſſimâ liberalitate comparâſti, ac admirandæ majeſtatis ſacellum magnificentiâ vix non prodigâ excitâſti, quid aliud egiſti Præsul Amplissime, quàm quod vel ipſi ferro ac ſaxis vocem impreſſeris, quâ Tuas in ſeram ætatem perennaturas laudes facundâ taciturnitate poſteritati loquerentur ? At parum erat novum ſplendorem Eccleſiæ conciliâſſe, niſi & ipſos ſubditorum Tuorum animos exemplo duceres : religiosâ diſciplinâ imbueres : ac omnis generis virtutibus redderes ornatiſſimos. Sanè quantâ ſolicitudine Divinum in

Aſcete-

Aſceterio Tuo augere Cultum, ac ſubjectos Tibi religioſos ad laudes Superis, junctis vocibus ac animis, alacriter canendas excitare labores, vel ex pretioſiſſimo Organo, Te jubente in Baſilicâ magnificentiſſimè conſtructo, abundè licet cognoſcere: in quo profectò, quot reperiuntur canoræ fiſtulæ, tot inveniuntur ſonori, ac vel ipsâ variantium tonorum diverſitate in unum conſpirantes teſtes, quibus ingens fervor Tuus, quem in promovendâ Divinâ Gloriâ nunquam non prætefers, liquidiſſimè probatur.

Illud inſuper quantum eſt, quod Tuos tam ſolicitè cures inſtrui, ipſe in literis Verſatiſſimus? Præterquam enim, quod in ipſo Celeberrimo Monaſterio Tuo à Viris doctiſſimis, Te volente, difficultates tam Philoſophicæ quàm Theologicæ uberrimo Tuorum fructu enodentur: inſuper etiam Tuos ſoles numero bene magno Ingolſtadium mittere, ut in famoſiſſimâ illâ Univerſitate optima quæque ingenia velut ampli ac opimi agri recepto defæcatiſſimo ſcientiarum ſemine efflorescant, ac ad copioſam meſſem Cœnobio Tuo inferendam fiant matura. Sanè quantos in prælaudato Athenæo eruditionis theſauros Tui ſibi comparent, vel ipſa domus, in loco illo Tibi

ſubjecta, teſtis eſſe poteſt locupletiſſimus: utpote in quâ hoc ipſo anni ſcholaſtici curriculo non pauci Tuorum partim Philoſophiæ ac Theologiæ, partim etiam Juri Civili ac Canonico labore adeò improbo inſudârunt, ut in Eruditione ac Scientiâ omnibus aliis, ſi non ſuperiores, at certè pares fuerint judicati. Profectò intranti domum illam dubium ſuboriri dicitur, an Aſceterium aliquod num verò Muſæum ingrediatur: adeo enim Religio ac Eruditio locum illum perhibentur inſedisſe, ut videantur laudabiliſſimo certamine de primatu velle contendere, ac quævis præ alterâ victoriæ palmam obtinere.

Sed cur in ſpatioſos ac ſpecioſos meritiſſimarum laudum Tuarum campos conor excurrere REVERENDISSIME ac AMPLISSIME DOMINE PRÆSUL, cùm tamen breviori viâ mihi liceat ad præfixum finem pertingere? Si enim hoc unicum dicam, quod in Celeberrimo Cæſareenſi Monaſterio Mytrati obeas Paſtoris munus, Tuarum, nî fallor, Iliadem Virtutum in nuce exhibebo. Exhibebo, inquam, Præclariſſimarum dotum Tuarum Iliadem in nuce, ſi dicam, quod in eâ Religione collocatus ſis in alto Præſulatûs ampliſſimi faſtigio, quæ velut exundans fluvius univerſam Europam adeò copioſè

piosè inundavit, ut hodie Sacratissimi Cistercienſis Ordinis Monaſteria 247. numerarare liceat, omnia tum hominibus religiosissimis refertissima, tum bonis exquisitissimis instructissima. Si dicam, quod Abbas sis Amplissimus Ordinis sanctorum hominum adeò feracis, ut, teste R. P. Christophoro Henriquez in Menologio ad laudem Sacratissimi Cistercienſis Ordinis conscripto, Germania ejus Ordinis Sanctos numeret 350. Hiſpania 2123. Gallia 307. Anglia 45. Scotia 208. Hibernia 61. Polonia 130. Bohemia 4. Italia 35. Belgium 194. omnes Sanctitatis famâ celebratissimos. Si dicam, quod in Cænobio non aliam in terris quàm Pontificiam ac Cæsaream Majeſtatem reverente, nec minus nobilissimorum privilegiorum multitudine, quam exquisitissimorum bonorum amplitudine illustri Abbatiali fulgeas dignitate. Si dicam, quod in Antiquissimo ac ob nunquam interruptum religionis cultum famosissimo Monaſterio, 34. habueris Anteceſſores, omnes tum vitæ ſanctitate, tum religionis zelo, tum in ſubjectos charitate celebratissimos. Si dicam, quod non per ſaltum, ſed gradatim, poſtquam prius OEconomi officium fidelissimè obiisses: Oratorem Eccleſiaſticum zelosissimè egisses:

onus Confessarii constantissimè subiisses: ac munere Prioris laudabilissimè functus esses, ad Infulatam hanc Dignitatem ascenderis. Si dicam denique, quod in Mytratum Caput Tuum Magnanimitas cum Humilitate, Doctrina cum Pietate, Prudentia OEconomica cum ingenti in omnes Liberalitate unanimi concordiâ conjuraverint.

At quò abripior ad virtutum Tuarum splendorem attonitus? navem litori advertere tum modestia tum etiam imbecillitas jubet. Et, nì fallor, jam adverto, quod blandâ nauseâ fastidire sermones hos incipias. Quare abrumpo, non ignarus, decere potius admirari tantas virtutes, quàm linguâ balbutiente non sufficienter laudare. Id quod faciam, obsequiis posthac expressurus, quod dictione modo non potui.

Illud saltem adhuc precibus demissis à Te contendo atque efflagito, REVERENDISSIME ac AMPLISSIME DOMINE PRÆSUL, ut libellum hunc in gratitudinis nunquam intermorituræ tesseram, in promptissimæ ad servitia voluntatis testem, in obsequiorum debitorum pignus, in effusissimi denique versus Amplitudinem Tuam animi argumentum accipias, ac sicut ante hac, ita & imposterum adspirantibus Gratioſæ

tioſæ Benevolentiæ Tuæ Favoniis me, meósque foveas. Id quod ſi gratioſè facere dignatus fueris, tunc pro tantâ gratiâ nunquam poſthac ceſſabo ardentiſſimis cælum precibus impetere, ut tantum Patronum, ac Præſulem poſteritatis aures laudibus Suis impleturum Sibimet ipſi, Celeberrimo Cænobio, ac denique Clientibus devotiſſimis quàm diutiſſimè conſervet Soſpitem. Ita vovet Dilingæ XIII. Calendas Septembris, ipſiſſimo die Mellifluo Doctori Sacro. Anno à Partu Virgineo M. DC. LXXIX.

Rev.mæ & Ampliſſimæ
Dominationis Veſtræ

Servus humillimus

JOAN. CASPARUS BENCARD,
Bibliopola Academicus.

PRÆFATIO
AD BENEVOLVM LECTOREM.

NE ipso statim in limine hujus Instructionis offendas, amice Lector, & plùs fortè exspectes, quàm in ipso Opusculi hujus decursu sis reperturus, intentionem meam, scopúmque paucis accipe. Quintuplicem esse Theologiam nôsti, Positivam *videlicet, quæ in sensu S. Scripturæ indagando, & explicando occupatur, & ideo positiva vocatur, quia ponit & stabilit fundamenta, ac locos argumentationum Theologicarum.* Asceticam, *quæ doctrinas ad perfectionem virtutum consequendam necessarias tradit, &, quia in Asceteriis seu Religiosorum Monasteriis plerumque docetur, Asceticæ nomen accepit.* Polemicam, *quæ modum defendendi Mysteria Fidei Catholicæ contra Hæreticos ostendit.* Scholasticam, *quæ speculativas præcipuè quæstiones modo Scholastico, id est, altercativo discutiendas sibi assumit.* Moralem, *quæ ad conscientiam & actus humanos*

nos seu morales hominum dirigendos ordinatur; quarum quidem omnium Theologiarum notitia quantopere Sacerdotibus ad suam & aliorum salutem atque perfectionem procurandam obligatis necessaria sit, ex iis, quæ fusiùs de hac materia in Instructione quarta de Pastoribus dicta sunt, colligere licet. Quia tamen non omnes Sacerdotes animum & vires, aut occasionem aut media habent, ad omnes has Theologias perfectè addiscendas, ideo, ut eam saltem, quæ necessaria est, & ad ipsorum functiones fructuosè ac securè obeundas sufficere potest, doctrinarum ad has Theologias pertinentium notitiam haurire, aut certè, si priùs hauserint, facili labore in memoriam revocare possint. operæ pretium me facturum existimavi, si more aliis Facultatibus recepto, Institutiones componerem, quibus & præcipua singularum scientiarum suprà nominatarum dogmata breviter, dilucidéque explicarentur, & simul etiam modus facilis, solidúsque ad eas ampliori cum fructu addiscendas traderetur. Quem quidem laborem tantò promptiùs suscepi, quantò ardentiùs à quibusdam desiderari sciebam, ut omnes ejusmodi Institutiones uno libello comprehensæ offerrentur,

rentur, ut & singularum Theologiarum talium inter se diversitas, inspectis earundem dogmatis faciliùs appareret, & ipsa etiam illarum inter se pulcherrima subordinatio clariùs cognosceretur. Boni itaque laborem hunc consule, benevole Lector, & tantò studiosiùs fruere, quantò ampliorem ex eo fructum, utilitatémque jure merito poteris sperare; sed & septimam Instructionem de concionibus formandis proximè exspecta.

INDEX
TITVLORVM
Hujus Libri.
TRACTATUS I.

Institutiones Theologiæ positivæ Complectens.
Fol. 1.

LIBER I.

De objecto materiali Theologiæ positivæ, seu de ipsa Scriptura sacra. 2
Tit. I. De Nomenclatione S. Scripturæ. 3
Tit. II. De definitione S. Scripturæ.
Tit. III. De Divisione S. Scripturæ. 6
Tit. IV. De Authore S. Scripturæ. 7
Tit. V. De proprietatibus S. Scripturæ. 10
§. 1. De Infallibilitate S. Scripturæ. 11
§. 2. De Authoritate S. Scripturæ. 12
§. 3. De Necessitate S. Scripturæ. 13
§. 4. De Utilitate S. Scripturæ. 15
§. 5. De Jucunditate S. Scripturæ. 18
§. 6. De Simplicitate S. Scripturæ. 20
§. 7. De Eloquentia S. Scripturæ. 22
§. 8. De Profunditate S. Scripturæ. 24
§. 9. De Obscuritate S. Scripturæ. 25

LIBER II.

De Objecto formali Theologiæ positivæ. 28
Cap. I. De Metabolica interpretatione seu Versione. 28
§. 1. De

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

§. 1. De Hebraica editione S. Scripturæ. 29
§. 2. De Caldaica editione. 31
§. 3. De Syriaca editione. 31
§. 4 De Græca editione. 32
§. 5. De Latina editione. 33
§. 6. De vernacula editione. 35
CAP. II. De Exegetica interpretatione. 36
§. 1. Quid, & quotuplex sit sensus. 36
§. 2. Quis modus in sensu S. Scripturæ investigando sit adhibendus. 39
Doctrinæ Generales pro S. Scripturæ sensu investigando. 39
Doctrinæ speciales pro sensu S. Scripturæ inveniendo. 42
§. 3. De Regulis pro vero S. Scripturæ sensu indagando assignari solitis. 43
Membrum I. De Generalibus Regulis. 43
Membrum II. De Regulis circa personas. 44
Membrum III. De Regulis circa numerum. 45
Membrum IV. De Regulis circa tempus. 46
Membrum V. De Regulis circa voces. 48
Membrum VI. De Regulis circa sensum. 50
§. 4. De praxi supradictarum regularum in apparentibus S. Scripturæ contradictionibus solvendis. 51
§. 5. De Mediis ad Theologiam Positivam addiscendam. 59
Membrum I. De Mediis supernaturalibus. 60
§. 6. De Modo solito, & facili Studendi Theologiæ positivæ. 61
§. 7. De Interpretibus S. Scripturæ. 63

TRA-

TRACTATUS II.

Institutiones Theologiæ Ascеticæ Complectens. 66

PARS I.

De Theologia Ascetica in communi. 67
Cap. I. Quodnam sit objectum Theologiæ Ascеticæ. 68
Cap. II. Quid sit perfectio? 69
Cap. III. Quotuplex sit perfectio. 72
Cap. IV. Corollaria quædam ex dictis à Theologo Ascetico benè observanda deducuntur. 76
Cap. V. Axiomata quædam ad Theologiam Ascеticam in communi pertinentia proponuntur. 79

PARS II.

De Theologia Ascetica per viam purgativam deducente. 81
Cap. I. De Cognitione peccatorum. 82
§. 1. Quâ ratione peccata oriri soleant. 82
§. 2. De Peccatorum diversitate, & gravitate. 85
§. 3. De Peccatorum commissorum cognitione. 88.
Cap. II. De Actuali peccatorum detestatione & deletione. 89
Cap. III. De Fuga peccatorum seu vitæ Emendatione. 92
§. 1. De Relapsu in peccatum cavendo. 93
§. 2. De pravis Habitibus extirpandis. 95
§. 3. De passionibus animi rectè ordinandis. 98
§. 4. De Tentationum Victoria. 101

§. 5 De

§. 5. De Specialibus Vitæ Purgativæ tentationibus. 104
§. 6. De Termino viæ purgativæ. 106
§. 7. De Axiomatibus viæ purgativæ. 107

PARS III.

De Theologia Ascetica per viam illuminativam deducente. 109
Cap. I. De virtute in genere. 110
Cap. II. Quomodo virtutes Theologicæ sibi mutuò subordinentur. 112
Cap. III. Quomodo Virtutes morales, & præcipuè Prudentia subserviant Caritati. 115
Cap. IV. Quomodo Justitia Caritati subordinetur, & subserviat. 117
§. 1. Quomodo Justitiæ Virtus Jus suum DEO tribuere doceat. 117
§. 2. Quomodo Justitia ad Jus suum Creatis rebus tribuendum inclinet. 119
Cap. V. Quomodo Fortitudo Caritati subordinetur. 121
Cap. VI. Quomodo Temperantia Caritati subordinetur. 123
Cap. VII. De Tentationibus Specialibus Viæ illuminativæ. 124
Cap. VIII. De Termino Viæ illuminativæ. 126

PARS IV.

De Theologia Ascetica per viam unitivam deducente. 128
Cap. I. In quo consistat unio perfecta cum DEO, quæ est terminus Viæ unitivæ. 128

§. 1. De

§. 1. De Prima unione per memoriam. 129
§. 2. De Secunda unione per intellectum. 130
§. 3. De Tertia unione voluntatis cum DEO. 134
§. 4. De Quarta unione reliquarum potentiarum cum DEO. 135
CAP. II. De Termino Viæ unitivæ. 137
CAP. III. De Tentationibus Viæ unitivæ. 140
CAP. IV. Quæ Axiomata in via unitiva præcipuè observanda sint. 142

PARS V.

De Modo, & Mediis proficiendi in Scientia Ascetica, déque Præstantia ejusdem. 143
CAP. I. De Modo proficiendi in Scientia Ascetica. 143
§. 1. De Desiderio ad Scientiam Asceticam addiscendam necessario. 144
§. 2. De Oratione ad Scientiam Ascetican addiscendam necessaria. 145
§. 3. De Cooperatione ad Scientiam Ascetican obtinendam necessaria. 146
CAP. II. De Præstantia Theologiæ Ascetice. 148
§. 1. De utilitate Scientiæ Ascetice. 149
§. 2. De Dignitate Scientiæ Ascetice. 150
§. 3. De Jucunditate Scientiæ Ascetice. 152

TRACTATUS III.

Institutiones Theologiæ Polemicæ Complectens. 155

PARS I.

De Theologia Polemica in Communi. 155

CAP. I. De Definitione, & objecto Theologiæ Polemicæ. 156
CAP. II. De Diviſione Theologiæ Polemicæ. 157
§. 1. De Verbo DEI. 158
§. 2. De Chriſto. 161
§. 3. De Romano Pontifice. 165
§. 4. De Conciliis. 167
§. 5. De Eccleſia. 169
§. 6. De Clericis. 170
§. 7. De Monachis. 173
§. 8. De Laicis. 176
§. 9. De Purgatorio. 178
§. 10. De Cultu Sanctorum. 179
§. 11. De Sacramentis in genere. 183
§. 12. De Sacramentis in ſpecie præcipuè de Baptismo & Confirmatione. 186
§. 13. De Sacramento Evchariſtiæ. 188
§. 14. De Pœnitentiæ Sacramento. 191
§. 15. De Sacramentis Extremæ Unctionis, ordinis, & Matrimonii. 193
§. 16. De Gratia primi Hominis. 195
§. 17. De Amiſſione gratiæ, & ſtatu peccati. 197
§. 18. De Gratia. 200
§. 19. De Libero Arbitrio. 202
§. 20. De Juſtificatione Impii. 206
§. 21. De Juſtitia Actuali, ſivè bonorum operum Neceſſitate, & Valore. 209
§. 22. De operibus bonis in ſpecie. 211
CAP. III. De Præſtantia Theologiæ Polemicæ. 215
§. 1. De Neceſſitate Theologiæ Polemicæ. 215
§. 2. De utilitate Theologiæ Polemicæ. 218
§. 3. De Dignitate Theologiæ Polemicæ. 219

§. 4.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

§. 4. De Jucunditate Theologiæ Polemicæ. 221

PARS II.

De Theologia Polemica offensiva. 222

Cap. I. Quibus potissimum argumentis contra Hæreticos pugnandum sit. 223

§. 1. De primo fonte argumentorum nempè S. Scriptura petitorum. 223

§. 2. De secundo fonte argumentorum Conciliorum, scilicèt, & Pontificum definitionibus. 225

§. 3. De tertio fonte argumentorum, nempè Traditionibus. 227

§. 4. De quarto fonte argumentorum, videlicèt SS. Patribus. 229

§. 5. De quinto fonte argumentorum ex humana ratione petitorum. 233

Cap. II. Quibus motivis seu rationibus Theologus Polemicus uti debeat ad veritatem Fidei Catholicæ persuadendam. 234

§. 1. De primo genere Motivorum, ex notis Ecclesiæ petitorum. 234

§. 2. De Motivis ex fine veræ Religionis petitis. 236

§. 3. De Motivis ex propagatione fidei catholicæ petitis. 238

§. 4. De Motivis ex conservatione veræ fidei petitis. 241

§. 5. De Motivis ex personarum, quæ Catholicam Fidem vel prædicârunt, vel susceperunt, qualitate petitis. 243

Cap. III. Qua Ratione contra frigidos Hæreticos pugnandum sit. 246

§. 1. De prima excusatione frigidorum Hæreticorum. 146
§. 2. De Secunda excusatione frigidorum Hæreticorum. 249
§. 3. De tertia excusatione frigidorum Hæreticorum. 250
§. 4. De quarta excusatione frigidorum Hæreticorum. 251
§. 5. De quinta excusatione frigidorum Hæreticorum. 252
§. 6. De sexta excusatione frigidorum Hæreticorum. 253
§. 7. De Septima excusatione frigidorum Hæreticorum. 254

PARS III.

De Theologia Polemica defensiva. 255
Cap. I. De Generalibus Præceptis in Disputatione, vel Conferentia cum Hæreticis observandis. 255
Cap. II. De Specialibus præceptis in Disputatione, vel Conferentia observandis. 257
Cap. III. De Præceptis in actuali Responsione ad Hæreticorum objectiones circa particulares Controversias servandis. 259

PARS IV.

De Mediis ad Theologiam Polemicam addiscendam conducentibus. 265
Cap. I. De Authorum lectione. 265
Cap. II. De Exercitatione assidua. 271
Cap. III. De Fructuosa Annotatione. 271

TRA

TRACTATUS IV.

Institutiones Theologiæ Scholasticæ Complectens. 276

PARS I.

De DEO tùm in se, tùm in operibus suis Considerato. 283
Cap. I. De DEO uno, & Trino. 283
Art. I. De Existentia DEI. 283
Art. II. De Essentia DEI. 285
Art. III. De Natura DEI. 286
Art. IV. De Attributis DEI. 286
Art. V. De operationibus DEI. 289
Art. VI. De Trinitate personarum. 291
Cap. II. De Angelis. 294
Art. I. De Existentia, & Natura Angelorum. 294
Art. II. De Multitudine, & Diversitate Angelorum. 296
Art. III. De Potentia Angelorum. 297
Art. IV. De via Angelorum. 299
Art. V. De peccato, & pœna Angelorum malorum. 300
Art. VI. De Custodia bonorum Angelorum, & Malorum Tentatione. 302
Cap. III. De Opere sex dierum. 305
Art. I. De Processione Creaturatum à DEO. 305
Art. II. De Creatione Mundi. 306
Art. III. De opere primæ diei. 307
Art. IV. De opere secundæ diei. 309
Art. V. De opere tertiæ diei. 310
Art. VI. De opere quartæ diei. 311
Art. VII. De opere quintæ diei. 312

ART. VIII. De opere ſextæ diei. 312

PARS II.

De Fine ultimo Hominis obtinendo, vel amittendo. 316

CAP. I. De Beatitudine, velut ultimo fine Hominis. 316

ART. I. De ultimo fine hominis in genere ſpectato. 316

ART. II. De fine ultimo hominis in ſpecie, ſeu de Beatitudine. 318

ART. III. De Accidentibus finis ultimi, ſeu Beatitudinis. 320

CAP. II. De Mediis ad finem ultimum obtinendum neceſſariis in genere. 326

ART. I. De Actu morali in genere. 326

ART. II. De Actu morali bono ſeu virtuoſo. 329

ART. III. De Actu morali malo ſeu peccato. 334

ART. IV. De Principiis dirigentibus actum moralem.

ART. V. De Principio adjuvante actum moralem, ſeu de Gratia. 345

CAP. III. De Mediis ad finem ultimum obtinendum neceſſariis in ſpecie. 349

ART. I. De Theologicis Virtutibus. 350

§. 1. De Eſſentia Virtutum Theologicarum in genere. 350

§. 2. De Eſſentia fidei. 351

§. 3. De Eſſentia ſpei. 354

§. 4. De Charitatis Eſſentia. 356

§. 5. Quæ ſit Neceſſitas Virtutum Theologicarum. 358

ART. II. De Virtutibus moralibus. 359

§. 1.

§. 1. De Virtutibus moralibus in genere. 359
§. 2. De Prudentiæ Virtute. 360
§. 3. De Justitiæ Virtute. 365
§. 4. De Fortitudinis Virtute. 369
§. 5. De Temperantiæ Virtute. 372
CAP. IV. De Variis statibus Hominum. 375
ART. I. De Statu in genere. 375
ART. II. De Statu Clericali. 376
ART. III. De Religioso statu. 378

PARS III.

De Incarnatione Christi, & Sacramentis. 380
CAP. I. De Incarnatione Christi. 380
ART. I. De Substantia Incarnationis. 380
§. 1. An sit Incarnatio. 381
ART. II. Quid sit Incarnatio? 382
ART. III. De Convenientia, & Necessitate Incarnationis. 383
CAP. II. De Causis Incarnationis. 385
ART. I. De Causa finali Incarnationis. 385
ART. II. De Causa efficiente Physica Incarnationis. 386
ART. III. De causa morali Incarnationis. 386
ART. IV. De Effectibus Incarnationis. 388
§. 1. Quæ perfectiones Christi Humanitati per unionem hypostaticam advenerint. 389
§. 2. De Communicatione Idiomatum. 395
CAP. III. De Oeconomia Verbi. 398
ART. I. De Ingressu Christi in Mundum. 398
§. 1. De iis, quæ ad Matrem Christi pertinent. 398
§. 2. De ijs, quæ ad ipsum Christum conceptum pertinent. 402
ART. II. De Progressu Christi in Mundo. 403
ART. III. De Egressu Christi ex Mundo. 407

ART. IV. De iis, quæ ſpectant ad exaltationem Chriſti. 410
CAP. IV. De Sacramentis. 413
ART. I. De Sacramentis in genere. 414
ART. II. De Baptismo, & Confirmatione. 418
ART. III. De Evchariſtiæ Sacramento. 421
ART. IV. De Pœnitentiæ Sacramento. 427
§. 1. De Virtute Pœnitentiæ. 427
§. 2. De Sacramento Pœnitentiæ. 432
ART. V. De Extrema Unctione, & Ordine. 437
ART. VI. De Matrimonio. 440
APPENDIX. De Modo utiliter Studendi Theologiæ. 443
§. 1. De Cauſa finali ſtudendi. 444
§. 2. De Cauſa efficiente ſtudendi. 446
§. 3. De Cauſa materiali ſtudendi. 448
§. 4. De Cauſa formali ſtudendi. 449
§. 5. De periculis in ſtudio cavendis. 454

TRACTATUS V.

Inſtitutiones Theologiæ moralis Complectens. 458
CAP. I. De Natura, ſeu Eſſentia Theologiæ moralis. 459
ART. I. De Definitione Theologiæ moralis. 459
ART. II. De Diviſione Theologiæ moralis. 460
CAP. II. De Attributis Theologiæ moralis. 462
CAP. III. De modo ſtudendi, & proficiendi in Theologia morali. 463
CAP. IV. De Principiis Generalibus Theologiæ moralis. 466
ART. I. De principiis ad actus humanos ſpectantibus. 467

§. 1.

§. 1. *Principium* 1. Nihil volitum, nisi præcognitum. 467
§. 2. *Principium* 2. Non inest actui moralitas, si desit voluntati libertas. 468
§. 3. *Principium* 3. Nihil consensui tam contrarium est, quàm vis, & metus. 469
§. 4. *Principium* 4. Vani Timoris nulla est excusatio. 471
§. 5. *Principium* 5. Ignorantia facti, non Juris excusat. 472
§. 6. *Principium* 6. Scire, & scire debere paria sunt. 473
§. 7. *Principium* 7. Non sunt facienda mala, ut eveniant bona. 474
§. 8. *Principium* 8. Actus agentium non operantur ultra eorum intentionem. 475
§. 9. *Principium* 9. Voluntas pro opere reputatur. 476
Art. II. De Principiis ad internam Actuum humanorum Regulam, seu Conscientiam spectantibus. 477
§. 1. *Principium* 1. Quod non est ex fide, peccatum est. 477
§. 2. *Principium* 2. Non lædit Conscientiam Actio, quam probabilis tuetur opinio. 478
§. 3. *Principium* 3. In dubio melior est Conditio possidentis. 479
§. 4. *Principium* 4. Dubia in meliorem partem interpretanda sunt. 480
§. 5. *Principium* 5. In dubio tutior pars est eligenda. 482

§. 6.

§. 6. *Principium 6.* Fruſtra remedium quæritur, ubi nulla eſt læſio. 483

ART. III. De Principiis ad externam actuum humanarum Regulam ſeu legem ſpectantibus. 484

§. 1. *Principium 1.* Omnia ſunt licita, quæ nulla lege, aut Jure ſunt vetita. 484

§. 2. *Principium 2.* Haberi debent ut infecta, quæ contra Jus manifeſtum ſunt confecta. 485

§. 3. *Principium 3.* Impoſſibilium nulla eſt obligatio. 486

§. 4. *Principium 4.* Poſſe quis non dicitur, quod contra Jus poteſt. 487

§. 5. *Principium 5.* Legibus, & non exemplis eſt judicandum. 488

§. 6. *Principium 6.* Ratio legis, eſt anima legis. 489

§. 7. *Principium 7.* Non urget Conſcientiam lex humana, quando deterrent mala gravia. 490

§. 8. *Principium 8.* Cum ponitur legis executio, non nocet omiſſa intentio. 491

§. 9. *Principium 9.* Lex pœnalis non urget conſcientiam, donec proferat Judex ſententiam. 492

§. 10. *Principium 10.* Extra Territorium Jus dicenti impunè non paretur. 493

§. 11. *Principium 11.* Ubi lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus. 494

§. 12. *Principium 12.* Conſuetudo eſt optima Interpres legum. 495

§. 13. *Principium 13.* Contra eum, qui legem dice-

dicere potuit apertiùs interpretatio est facienda. 496

§. 14. *Principium* 14. Auxilium legis frustra invocat, qui committit in legem. 497

§. 15. *Principium* 15. Auctoritas majorum in illicitis excusat. 498

§. 16. *Principium* 16. Non omnium, quæ à majoribus constituta sunt ratio reddi potest. 499

§. 17. *Principium* 17. Primum in unoquoque genere est exemplar cæteroum. 500

§. 18. *Principium* 18. Quæ sunt speciali nota digna non censentur esse ablata, nisi expressè nominentur. 501

§. 19. *Principium* 19. Privilegium personale adhæret personæ. 502

§. 20. *Principium* 20. Privilegium meretur amittere, qui permissa abutitur potestate. 503

§. 21. *Principium* 21. Immunis est à censura quisquis liber est à gravi culpa completa. 504

ART. IV. De Principiis Generalibus ad peccata pertinentibus. 505

§. 1. *Principium* 1. Periculosè determinatur mortalis iniquitas, nisi habeatur expressa veritas. 505

§. 2. *Principium* 2. Delicta suos tenent Auctores. 506

§. 3. *Principium* 3. Pro ratione Delicti erit & plagarum modus. 507

§. 4. *Principium* 4. Peccatum, quod consensu contrahitur, sine çonsensu minimè relaxatur. 508

§. 5.

§. 5. *Principium* 5. Potiùs oportet quælibet mala tolerare, quàm malo consentire. 509
§. 6. *Principium* 6. Delicta morte finiuntur. 510
ART. V. De Principiis generalibus ad Virtutes Theologicas pertinentibus. 511
§. 1. De fidei principiis. 511
Principium 1. Non debet esse suspecta veritas, quam revelâsse summa judicatur veracitas. 511
Principium 2. Sine Fide impossibile est placere DEO. 512
Principium 3. Corde creditur ad Justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. 514
§. 2. De Spei Principiis. 515
Principium 1. Spes, quæ videtur, non est Spes. 515
Principium 2. Spes non confundit. 516
§. 3. De Caritatis Principiis. 517
Principium 1. Non inest operationi bonitas, cui deest meriti radix caritas. 517
Principium 2. Qui non deligit, manet in morte. 519
Principium 3. Caritas incipit à se ipso. 520
Principium 4. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. 521
ART. VI. De Principiis ad Justitiæ Virtutem pertinentibus. 522
§. 1. De Principiis Justitiæ in genere. 522
Principium 1. Cuiquè Jus suum tribuendum. 522
Principium 2. Jure suo utens nemini facit injuriam. 523

Prin-

Principium 3. Scienti, & consentienti non fit injuria. §24
Principium 4. Jure suo renuntiare præsumitur, qui Juri suo contrarium facit. §25
Principium 5. Vim vi repellere licet. §26
§. 2. De Principiis ad Dominium pertinentibus. §27
Principium 1. In necessitate extrema omnia sunt Communia. §27
Principium 2. Quod Divini Juris est, in nullius bonis est. §27
Principium 3. Quod antea nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur. §28
Principium 4. Traditionibus ut usucapionibus Dominia rerum, non nudis pactis transferuntur. §29
Principium 5. Nemo potest plùs Juris transferre in alium, quàm sibi competere dignoscatur. §30
Principium 6. Qui prior est tempore, potior est Jure. §31
Principium 7. Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit. §32
Principium 8. Sine possessione præscriptio non procedit. §33
§. 3. De Principiis ad Justitiam commutativam, & restitutionem pertinentibus. §33
Principium 1. Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. §34
Principium 2. Non damnat reparandi damni omissio, si absit mortalis transgressio. §35
Principium 3. Talis esse debet restitutio, qualem

Iem exigit rationabilis Creditoris petitio. §36

Principium 4. Mora ſua cuilibet nociva eſt. §37

Principium 5. Non eſt in mora, qui poteſt exceptione legitima ſe tueri. §38

Principium 6. Paria delicta mutua Compenſatione tolluntur. §38

§. 4. De Principiis ad contractus pertinentibus. §39

Principium 1. Contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur. §39

Principium 2. Modum ſuæ rei imponere cuivis licitum eſt. §40

Principium 3. Non firmatur tractu temporis, quod de Jure ab initio non ſubſiſtit. §42

Principium 4. Præſtat Contractui firmamentum, qui addit legitimum Juramentum. §43

Principium 5. Semper in Contractibus ſequimur, quod in regione, in qua aliquid actum eſt, frequentatur. §44

Principium 7. Quod ſemel placuit, ampliùs diſplicere non poteſt. §45

Principium 8. Claudicat Pupilli Contractus, ſi absque Tutoris aſſenſu eſt factus. §46

§. 5. De Principiis ad Teſtamenta pertinentibus. §47

Principium 1. Invalidum eſt non Privilegiatum Teſtamentum, cui deeſt neceſſariæ ſolemnitatis firmamentum. §47

Principium 2. Non obeſt Teſtamento deficiens ſole-

solemnitas, cujus Defectum supplet privilegii qualitas. 548

Principium 3. Meretur Testatoris voluntas ultima, ut solicitè Conservetur Dispositionis substantia. 549

Principium 4. Tam diu Testatoris ambulat voluntas, quam diu supereſt vivendi facultas. 550

Principium 5. Desiderium morientium ex arbitrio viventium colliguntur. 551

§. 6. De Principiis ad Justitiam Vindicativam, seu judicia pertinentibus. 552

Principium 1. Nemo Judex esse potest in propria causa. 552

Principium 2. De occultis non judiciat prætor. 553

Principium 3. Sanctiùs est impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare. 554

Principium 4. Ut respiciatur personæ diversitas, non patitur ferendæ sententiæ æquitas. 555

Principium 5. Judex debet esse propensior ad absolvendum, quàm condemnandum. 556

Principium 6. Non agnoscitur latæ sententiæ æquitas, cui deest præscripta Juris solemnitas. 558

Principium 7. Cùm partium Jura sunt obscura, Reo potiùs favendum est, quàm Actori. 559

Principium 8. Non debet Actori licere, quod Reo non permittitur. 560

***

Prin-

Principium 9. Non censere debet sententia Judicis rata, quæ non fertur secundùm allegata, & probata. 561

Principium 10. Non requiritur alia probatio, quando præcedit propria Confessio. 561

Principium 11. Non est admittendus ad Judicem, qui propriam allegat turpitudinem. 563

Principium 12. Testis producens argumentum destruit Testimonii sui firmamentum. 563

Principium 13. Inanis est probatio, quæ sumitur ex Rei Domo. 564

Principium 14. Non affert Testis efficax testimonium, nisi firmum adjiciat Juramentum. 565

Principium 15. Inefficax est probatio, quam facit unius Testis assertio. 566

Principium 16. Ad Testimonium in Tribunali dicendum admittitur, quisquis à Jure non excluditur. 567

Principium 17. Obligatur quisque ad dicendum testimonium, si Judicis legitimi exigat imperium. 569

Principium 18. Plus creditur duobus testibus affirmantibus, quàm mille negantibus. 57

Principium 19. Nullus defensionibus pluribus uti prohibetur. 57

Principium 20. Res judicata pro veritate accipitur. 57

Art. VII. De Principiis ad Religionem pertinentibus. 57

§. 1. De Principiis ad orationem spectantibus. 57

Pri

Principium 1. Debet orare solicitè, qui cupit rectè vivere. 573
Principium 2. Exaudit DEUS infallibiliter, si homo petat convenienter. 574
Principium 3. Non implet Ecclesiæ imperium, qui debito modo non recitat Canonicum officium. 575
Principium 4. Non est liber ab omni crimine, qui officium Canonicum non recitat in tempore. 576
Principium 5. Obligatur ad Divinum officium, quisquis participat Ecclesiasticum Beneficium. 577
§. 2. De Principiis ad Beneficium Ecclesiasticum Spectantibus. 578
Principium 1. Nihil prodest Beneficium Ecclesiasticum, quod non est canonicè obtentum. 578
Principium 2. Invalidè possidet Beneficium, quem Jura non agnoscunt idoneum. 579
Principium 3. Qui sentit commoda Beneficii, sentire debet & onera officii. 580
Principium 4. Non est tutus in Conscientia, qui plura possidet Beneficia. 581
§. 3. De Principiis ad juramentum pertinentibus. 582
Principium 1. Non est illicitum Juramentum, si debito modo, causáque sit factum. 582
Principium 2. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum Juramentum. 584
§. 4. De Principiis ad votum pertinentibus. 584
Principium 1. Votum à DEO non respicitur,

quod non de meliore bono esse cognoscitur. 584
Principium 2. Ingrata DEO est voventis promissio, si non sequatur rei promissæ redditio. 585
§. 5. De Festorum, & Jejuniorum observantia. 587
Principium 1. Nescit legitimè Festa observare, qui præsumit serviliter laborare. 587
Principium 2. Frangit Ecclesiasticas abstinentias, qui debitas non observat circumstantias. 588
§. 6. De Principiis ad vitia Religioni opposita spectantibus. 589
Principium 1. Semel DEO dicatum non est ad usus humanos transferendum. 589
Principium 2. Vitiat effectum, vel cultum superstitio, si desit causæ vel objecti proportio. 590
Principium 3. Non est immunis à Simonia, qui pretio mercatur bona spiritualia. 591
ART. VII. De Principiis ad Sacramenta in genere spectantibus. 593
Principium 1. Non efficitur validum Sacramentum, nisi verbum accedat ad elementum. 593
Principium 2. Inanis est Sacramentalis actio cui deest legitima Ministri intentio. 594
Principium 3. Non debet concedi Sacramenti participatio, ubi non supponitur legitima dispositio. 595
Principium 4. Repetendum est Sacramentum quan-

quando non adeſt certitudinis experimentum. 596

Principium 5. Eum, qui certus eſt, certiorari ulterius non oportet. 597

Principium 6. In morbis deſperatis ſatius eſt, dubiam adhibere medicinam, quàm nullam. 598

Principium 7. Supplendum eſt in Sacramentis ſolicitè, quod priùs prætermiſſum fuit incautè. 599

ART. VIII. De Principiis ad Sacramentum Evchariſtiæ pertinentibus. 600

Principium 1. Quod vitæ Spirituali conſervandæ inſtitutum eſt Evchariſtiæ Convivium, non eſt trahendum in mortis pernicioſum exitum. 600

Principium 2. Non poteſt æternum vivere, qui cibum vitæ non ſumit in tempore. 601

Principium 3. Sumit Evchariſtiam legitimè qui ſumit ſub una ſpecie. 602

Principium 4. Jure merito vivit de Altari, qui proper Altare ſtuduit operari. 603

ART. IX. De Principiis ad Sacramentum pœnitentiæ ſpectantibus. 604

Principium 1. Non remittitur facta à DEO averſio, niſi fiat iterata ad ipſum Converſio. 604

Principium 2. Sperari non poteſt à DEO peccati remiſſio, niſi præcedat ejusdem dolorosa confeſſio. 605

Principium 3. Non nocet omiſſa circumſtantia, quando ſalva manet ipſa Sacramenti ſubſtantia. 606

Principium 4. Non habet verum Emendationis propositum, qui non vult vitare peccandi periculum. 607

Principium 5. Utilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur. 608

ART. X. De Principiis ad Sacramentum Matrimonii spectantibus. 609

Principium 1. Nuptias non concubitus, sed consensus facit. 609

Principium 2. Omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur. 610

Principium 3. Duo vincula fortius ligant, quàm unum. 611

Principium 4. Errantis nullus est consensus 611

Principium 5. Actus, qui non valet, ut geritur saltem valet, ut valere potest. 611

ART. ULT. Quinam potissimùm Authores legi possint ab iis, qui in Theologiæ moralis studio magis se perficere desiderant. 611

APPENDIX.

Comprehendens Methodum Compendiariam reformationis Ecclesiasticæ in Decretis Concilii Tridentini contentæ. 611

PARS I.

De Iis, quæ ad fidem, seu Sacramenta pertinent. 61

CAP. I. De Professione Fidei. 61

CAP. II. De Sacra Scriptura. 61

CAP. III. De Reliquiis, & Imaginibus. 61

CAP. IV. De Indulgentiis. 61

CAP. V. De Sacrificio Missæ. 61

CAP. VI. De Sacramento ordinis. 626
§. 1. De Prima Tonsura, & ordinibus minoribus. 626
§. 2. De ordinibus majoribus. 627
§. 3. Quo tempore ac loco, & à quo Episcopo Ordines conferri debeant. 629
CAP. VII. De Sacramento Matrimonii. 631

PARS II.

De Officio, & Jurisdictione Episcoporum. 633
CAP. I. De qualitate, promotione, & consecratione Episcoporum. 633
CAP. II. De moribus, Residentia, Auctoritate Episcoporum. 634
CAP. III. De Prædicatione Verbi DEI. 636
CAP. IV. De Conciliis, Provincialibus & Diœcesanis. 637
CAP. V. De Potestate in Capitula. 638
CAP. VI. De Visitatione Diœcesis. 639
CAP. VII. De Cura Parochorum, & Parochiarum. 641
CAP. VIII. De Seminariis Clericorum. 643
CAP. 9. De potestate in Beneficiis conferendis, uniendis, commutandis. 645
CAP. X. De potestate in Ecclesias, aliásque loca, & quasvis dispositiones pias. 648
CAP. XI. De Amplissima Jurisdictione Episcoporum in foro Ecclesiastico. 650
§. 1. De potestate absolvendi, dispensandi, puniendi. 650
§. 2. De Causis ad Episcopos pertinentibus, & Appellatione ab illis. 652

§. 3. De

§. 3. De potestate in exemptos, & privilegiatos. 654

PARS III.

De Disciplina reliquorum Ecclesiasticorum, & partim Laicorum. 657
Cap. I. De iis, quæ omnibus Ecclesiasticis sunt communia. 657
Cap. II. De Beneficiatis, & præcipuè de Curatis. 659
Cap. III. De Canonicis, & Capitulis. 662
Cap. IV. De Regularibus. 664
§. 1. Regularibus omnibus communia. 664
§. 2. Quibusdam Monasteriis virorum peculiaria. 666
§. 3. Monialibus propria. 668
§. 4. Ad executionem spectantia. 670
Cap. V. Ecclesiasticis, & Laicis communia. 670
§. 1. De Jure Patronatûs. 670
§. 2. De Libertate Ecclesiastica. 671
§. 3. Alia quædam tam Ecclesiasticis, quàm laicis vitanda, & observanda. 671

TRA

TRACTATVS I.

INSTITUTIONES THEOLOGIÆ POSITIVÆ COMPLECTENS.

Proœmium.

QUID sit hæc Theologia, suprà in Præfatione jam satis est indicatum, quòd scilicet sit illa Scientia, quæ in Genuino Sacræ Scripturæ sensu indagando & explicando occupatur. Ex qua definitione facilè patet, objectum materiale illius adæquatum esse solam & unicam S. Scripturam; formale verò objectum dici posse legitimam explicationem illius; hæc enim velut finis ultimus & adæquatus ab ea intenditur. Unde in his duobus objectis explicandis totus hic Tractatus consistet, quem proinde in duos libros dividam, in quorum priore de Nominibus, Divisione, Auctore, & accidentibus S. Scripturæ agetur; in posteriore verò ea, quæ ad objectum illius formale, seu legitimam interpretationem, varióque sensus eruendos pertinent, breviter & succinctè, prout Institutionum titulus exigit, explicabuntur.

Cæterùm quantopere hujus Theologiæ studium, universis quidem, sed præcipuè Sacerdotibus commendatum esse debeat, vel ex eo colligi potest, quòd S. Ambrosius de fide ad Gratian. l. 3. c. 7. S. Scriptu-

ram,

ram, *Librum Sacerdotalem* (id est, à Sacerdotibus præcipuè versandum & explicandum) *signatum à Confessoribus, & multorum jam Martyrio consecratum* appellaverit. S. Dionysius Areopagita verò c. 1. de Eccl. Hier., *Sacerdotii substantiam* vocaverit; sic enim loquitur: *At rei cujuspiam substantiâ potiùs nihil. Nihil igitur Concionatori antiquius esse debet, quàm ut in Sacrarũ lectione sit totus, eam nunquã intermittat; & quamquam aliis libris legendis desit tempus, huic desit nunquam.* Ut adeò sibi non immeritò applicare debeant Sacerdotes verba illa, quæ olim DEUS ad Josue c. 1. dixit: *Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo; sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias, & facias omnia, quæ scripta sunt in eo, tunc diriges viam tuam, & intelliges eam.* Quæ omnia ut tantò faciliùs, perfectiúsque præstare queat, ea, quæ mox in præsenti tractatu dicentur, non modicè conducent.

LIBER I.

DE OBJECTO MATERIALI THEOLOGIÆ POSITIVÆ, SEU DE IPSA SCRIPTURA SACRA.

ETsi plurima sint, quæ ad majorem præstantissimi hujus objecti cognitionem, æstimationémque ingenerandam dici possent, pleráque tamen ad quinque titulos generales reduci vocari queunt, videlicet ad Nomenclationem, definitionem, divisionem, Authorem, & proprietates, seu accidentia S. Scripturæ; quæ proinde eodem ordine, atque sub ijsdem titulis proponentur.

Titu

TITULUS I.

DE NOMENCLATIONE S. SCRIPTURÆ.

VAriis quidem nominibus appellari consuevit S. Scriptura, sed quæ omnia idem significant, solúmque rationes & effectus varios occultè insinuant, ob quas hæc vel illa Nomenclatio libro S. Scripturæ sit data.

Et primò quidem ac ordinariè *Scriptura* appellatur in plurali vel singulari numero, eò quòd ipsa præ reliquis libris digna fuerit, ut scriberetur, & legeretur, atque adeò per Antonomasiam *Scriptura* dici mereatur. Additur tamen frequenter etiam *Sacra* aut *Sancta*, tum ob ipsius Authoris, scilicet Spiritus Sancti sanctitatem; tum quia in se sancta est, & ad ipsos etiam Homines sanctificandos ordinata.

Secundò. Eadem Scriptura etiam *Bibliorum Sacrorum* nomen accepit, quod itidem per Antonomasiam illi convenit, ac apud Latinos idem ac *Libri sancti* significat, quo in sensu Author Libri Machabæorum l. 1. c. 12. eos accepit, dum dixit: *Habentes solatio sanctos libros, qui sunt in manibus nostris.* Cur autem in plurali numero *Biblia* vocentur ratio est; quia totum Scripturæ Sacræ volumen varios in se libellos continet, uti infrà dicetur: interdum tamen apud Latinos unus Liber appellatur, uti S. Augustinus in Psalm. 150. his verbis testatus est: *Sunt, qui universas Scripturas Canonicas unum Librum vocant, quòd valde mirabili & divinâ unitate concordent.*

Tertiò. Etiam Scriptura *Canonica* appellatur, tum à S. Augustino l. c.; tum à Concilio Tridentino Sess. 4.; eò quòd Libri, quos continet, in Sacrorum Librorum Canonem ab Ecclesia sint recepti; & quia rectè vivendi ac credendi Canonem seu normam exhibent; & præterea etiam sunt regulà, ad quam omnes aliæ Scripturæ examinari, dirigi, & conformari debent.

Quartò. Eadem S. Scriptura frequenter *Testamenti* nomine exprimitur; quæ Nomenclatio, teste Menochio l. 1. prolog., duplici ex titulo ei attribuitur, nempe & quia generatim

tim Mentem ac Voluntatem DEI manifestat, & testatur; & quia speciatim varia DEI cum Hominibus fœdera, pactáque de terrenis, cœlestibúsque bonis, de præceptorum & cæremoniarum observatione præmio, ac pœna patefacit; quam ob causam etiàm *Instrumentum* interdum à SS. Patribus vocari consuevit; licet alii etiam ideo Instrumentum appellatum existiment, eò quòd à DEO tanquam Organum adhibeatur ad divinas revelationes Hominibus communicandas virtutésque imprimendas.

Quintò denique S. Paulus Rom. 3. & S. David S. Scripturam vocant *Eloquia DEI*; quia, ut Salmeron c. 1. proleg ait, verè per illa tanquam certissima quædam oracula DEV nos alloqui dignatus est, suámque nobis mentem ac promi siones asserere voluit; & præterea S. Scripturæ præcipuè con veniunt illæ proprietates, ac præconia, quæ S. David Ps. 11 Eloquiis DEI attribuit dicens: *Eloquia Domini eloquia casta argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum s ptuplum.*

Titulus II.

DE DEFINITIONE S. SCRIPTURÆ.

UT hæc definitio faciliùs assignetur, necessariò priùs ob jectum S. Scripturæ indagandum est; cùm enim quæv definitio genere & differentiâ constare debeat, differenti autem scientiarum aut cognitionum ex respectu ad objectu desumatur, meritò ejusmodi objectum ante omnia alia i quiritur.

Porro de hoc S. Scripturæ objecto non omnes Commen tatores æqualiter discurrunt. Cornelius de Lapide §. 1. cap. procem. n. 12. sic loquitur: *Vis verbo dicam? S. Scriptura i jectum habet omne scibile, omnes disciplinas, & quidquid sc potest, sinu suo complectitur, ideóque universitas quædam scientiarum, scientias omnes vel formaliter, vel eminenter co tinens.* In cujus suæ opinionis confirmacionem adducit se tentiam Originis in cap. 1. S. Joan. sic discurrentis: *Divi Scriptura Mundus est intelligibilis suis quatuor partibus, vel quatuor elementis constitutus; cuius terra est velut in m*

instar centri, scilicet historia: circa quam aquarum similitudine abyssus circumfunditur moralis intelligentiæ: Circa Historiam & Ethicam veluti duas Mundi huius partes aër ille naturalis scientiæ circumvoluitur: extra autem omnia & ultra Æthereus ille & igneus ardor empyrei cæli, id est, superna contemplatio divinæ naturæ, quam Theologiam nominant, circumglobatur. Verùm hoc objectum utpote nimis generale minùs aptum videtur ad propriam S. Scripturæ definitionem conficiendam.

2. Itáque Nicolaus Serarius cap. 2. proleg. ait, generatim loquendo materiam seu objectum S. Scripturæ esse *Verbum DEI scriptum*; speciatim verò res varias, quas Biblia proponunt, quæque uno quasi verbo dici possunt *DEVS in se, suisque operibus consideratus.* Verùm & hoc objectum, saltem secundùm posteriorem partem universale nimis, atque historicis libris S. Scripturæ minùs convenire videtur.

3. Igitur S. Augustinus in Psalm. 71. videtur Christum pro objecto S. Scripturæ assignare, dum omnia, quæ in sacris literis sunt scripta, ad Christum referri docet his verbis: *Omnes promissiones DEI in Christo formatæ sunt, quando in illo completum est, quidquid pro salute nostra prophetatum est. Hoc autem in terra esse voluit, quia propter eos, qui in terra sunt, illæ conscriptæ sunt. Vnde & ipse in terram venit, ut ea cuncta firmaret, id est, in se monstraret impleri. Oportebat enim, inquit, impleri omnia, quæ scripta sunt in lege & Prophetis, & psalmis de me?* Sed neque hoc objectum rectè historicis S. Scripturæ libris convenire videtur.

Quare rectiùs videtur primum Serarii objectum, scilicet *Verbum DEI scriptum* assignari, atque adeò S. Scriptura sic definiri: *Est Verbum DEI Sacris Scriptoribus divinitus inspiratum, & ab his postea scripto aliis Hominibus communicatum.* In qua quidem definitione generis loco ponitur Verbum DEI divinitus inspiratum; differentiæ verò loco dicitur, quòd scripto communicatum sit, per hoc enim à Verbo DEI non scripto seu Traditionibus differt.

Titulus III.

DE DIVISIONE S. SCRIPTURÆ.

PRiùs, quàm divisio S. Scripturæ assignetur, necessariò explicare oportet, quinam sint libri, qui, ut S. Hieronymus loquitur, in numero Sanctarum Scripturarum computari merentur; nam, teste S. Augustino l. 2. contra Cresc. cap. 31. *Salubri vigilantiâ Canon Ecclesiasticus constitutus est, ad quem certi Prophetarum & Apostolorum Libri pertineant, quos omnino iudicare non audeamus, & secundùm quos de cæteris vel fidelium vel infidelium libris iudicemus.*

Porro quinam Libri Canonici censeri debeant, Sacrosancta Synodus Tridentina Sessione 4. sequentibus verbis declaravit: *Sacrorum verò Librorum Indicem huic decreto adscribendum censuit, ne cui dubitatio suboriri possit, quinam sint, qui ipsa Synodo suscipiuntur. Sunt verò infrascripti, Testamenti veteris, quinque Moysis, id est, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Iosue, Iudicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Esdræ primus & secundus, qui dicitur Nehemias, Tobias, Iudith, Hester, Iob, Psalterium Davidicum 150. Psalmorum, Parabolæ, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Hieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim Prophetæ minores, id est, Osea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, duo Machabæorum primus & secundus. Testamenti novi quatuor Evangelistarum secundùm Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem. Actus Apostolorum à Luca Evangelista conscripti; quatuordecim Epistolæ Pauli Apostoli, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos. Petri Apostoli duæ, Ioannis Apostoli tres, Iacobi Apostoli una, Iudæ Apostoli una, & Apocalypsis Ioannis Apostoli. Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata editione habentur, pro Sacris & Canonicis non receperit, anathema sit.* Ita Trident. l. c. quibus suppositis, facile nunc erit divisionem S. Scripturæ assignare, utpote ab ipso jam Concilio assignatam. Div-

Dividitur ergo S. Scriptura receptissimâ divisione in *Vetus ac Novum* Testamentum; Vetus dicitur, quod libros ante Adventum Christi scriptos continet; Novum vocatur, quod Evangelia, aliósque libros post Christi Nativitatem scriptos comprehendit; & in quatuor partes subdividi potest, videlicet in Evangelia, Epistolas, Actus Apostolorum, & Apocalypsin, sicut Vetus Testamentum in Historicos, Legales, Psalmisticos, Doctrinales, & Propheticos subdividitur. Rectè autem circa duplex hoc Testamentum notat Salmeron proleg. 22. in multis antecellere Novum Veteri Testamento. 1. *Propter ipsum immediatum Authorem*; nam in Veteri solùm per Moysen & Prophetas; in Novo autem per ipsum Filium suum locutus est, uti & per Apostolos, qui veluti primitias Spiritûs habentes, gratiâ & sanctitate longè superant Prophetas. 2. *Propter perfectionem maiorem*; tum quia Vetus Testamentum ad Novum tanquam ad finem, qui utique perfectior est mediis, ordinatur; tum quia Novum Testamentum continet excellentiora mandata, nobiliora promissa, sanctiora & efficaciora Sacramenta, illustriora Christi & Sanctorum exempla, & majora præmia. 3. *Propter durationem longiorem*; nam Vetus ad Certum duntaxat tempus duravit; Novum autem Testamentum in æternum durabit. 4. *Propter amplitudinem*; quia Vetus Testamentum soli Populo ex Jacob descendenti datum fuerat; novum autem ad omnes nationes pertinet, uti Christus indicavit, dum Evangelium omni creaturæ prædicari jussit. 5. *Propter perspicuitatem & charitatem maiorem*; nam in Veteri omnia sub velo, umbra, & ænigmate docebantur; in Novo autem omnia apertè & dilucidè, præsertim quæ ad Christum pertinent, traduntur. 6. *Propter utilitatem*; nam quantùm Nucleus Cortici, corpus umbræ, triticum nudum paleis, tantùm lex nova veteri præstat, utpote in qua sacrificia egena & infirma per quæ nemo à peccati jugo solvi, Deóque reconciliari poterat.

Titulus IV.

De Authore S. Scripturæ.

Etiam hæc quæstio non modicè conducit ad æstimationem S. Scripturæ conciliandam & augendam; quò major enim est dignitas, authoritásque Authoris, hoc major etiam

æstimatio, veneratióque ipsi S. Scripturæ accedet. De duplici autem Authore quæstio hoc loco fieri potest, de primario scilicet, seu eo, qui dictavit & inspiravit S. Scripturam; & de secundario seu Instrumentali, qui velut Amanuensis conscripsit ea, quæ à primario Authore dictata sunt, aliisque communicavit.

De Primario autem Certum est apud Catholicos eum esse solum DEVM; idque colligunt ex variis testimoniis & argumentis. 1. *Ex testimonio ipsius DEI*, qui non rarò miraculis & portentis hanc veritatem confirmavit, ut, dum in Africa Biblia à Fidei hostibus in ignem conjecta, illæsa servavit, & serenissimo cælo magnam vim imbrium ad extinguendum ignem misit, uti Baronius ad annum 20. Christi refert; qui ad annum 755. etiam addit, repertum à S. Bonifacio Moguntino Præsule Evangelii Codicem, qui, licèt medius Sectus esset, nullius tamen literæ deletio facta apparuerit. Sed & Delrius l. 6. c. 2. s. 3. Magic. disquis. testatur, non rarò Dæmones ab obsessis corporibus solâ Sacri Codicis applicatione depulsos fuisse. Præ reliquis verò memorabile est, quod Eusebius l. 8. præpar. Evang. c. 1. narrat, scilicet quòd miranti Ptolemæo Regi, cur divinorum librorum nulli neque Historici, nec Poëtæ veteres meminissent, Demetrius Phaleræus responderit, divinam hanc esse Scripturam atque à DEO datam, propterea si qui prophanorum Hominum eam attingere voluerunt, eos à DEO percussos continuò resiliisse, uti ibidem exemplo cujusdam Theopompi divina volumina græcâ oratione ornare volentis, subitáque mentis agitatione perturbati, & alterius Theodori divinam Scripturam in his Tragœdiis adhibere conantis, & repentinâ cæcitate puniti probat.

2. *Ex Christi & Apostolorum testimonio*; qui in suis sive Concionibus, sive Colloquiis, sive Epistolis passim suam doctrinam sententiis & testimoniis ex divino Codice petitis confirmârunt, uti fusiùs Bellarminus to. 1, l. 1. c. 2. ostendit, idque etiam Moysi, & antiquis Prophetis in usu fuisse probat.

3. *Ex testimonio SS. Patrum*; qui nullo ferè argumentorum genere, quàm Sacrarum literarum testimonio in suis sermonibus, libríque sunt usi; sed & DEVM earum Autho-

ren

rem claris testimoniis sunt professi. Ex multis duo vel tria sufficient. S. Gregorius l. 4. Epist. 84. ad Theodorum Medicum scribens, ac, quod S. Scripturam negligenter lectitaret, reprehendens *Imperator Cœli*, inquit, *Dominus Angelorum & Hominum pro vita tua tibi Epistolas suas transmisit, & tu illas ardenter legere negligis? quid est enim S. Scriptura, nisi quædam Epistola Omnipotentis DEI ad suam creaturam?* S. Augustinus verò Epist. 19. sic scribit: *Ego fateor Caritati tuæ solis eis Scripturarum libris, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem, honorémque deferre, ut nullum eorum Authorem scribendo aliquid errâsse, firmissimè credam; alios ita lego, ut, quantâlibet sanctitate, doctrináque præpolleant, non ideo verum putem, quia scripserunt.* Origenes quoque l. 4. de princip. c. 1. idipsum sequentibus verbis confirmat: *Si quis cum omni studio ac reverentia, quâ dignum est, prophetica dicta consideret, in eo ipso, dum legit, & diligentius intuetur, certum est, quod aliquo diviniore spiramine mentem, sensúsque pulsatus agnoscit, non Hominibus esse probatos eos, quos legit, sed DEI esse sermones, & ex semetipso sentiet, non humana arte, nec mortali eloquio, sed divino, ut ita dixerim, cothurno libros esse conscriptos.*

4. *Ex incredibili quadam & planè divinâ conspiratione atque concordiâ* tot virorum, qui diversis locis, temporibus, linguis, occasionibus sacra volumina conscripserunt; ut non tam Scriptores ipsi diversi, quàm unius Dictatoris calami diversi vel Amanuenses fuisse videantur. Ubi specialiter memoranda & admiranda venit septuaginta duorum Interpretum versio, qui à Ptolemæo Rege evocati, & seni ex singulis tribubus Judæorum missi, atque ut communior & probabilior habet opinio, in diversas cellulas inclusi, usque adeò in interpretatione convenerunt, ut una versio videri potuerit.

5. *Ex innumerorum Martyrum testimonio*, qui veritatem istam veluti divinâ suo sanguine obsirmatam posteritati reliquerunt; de quibus Martyrologium Romanum 2. Januarii sic loquitur: *Romæ commemoratio plurimorum SS. Martyrum, qui spreto Diocletiani Imperatoris edicto, quo Sacri Codices tradi iubebantur, potiùs corpora Carnificibus, quàm Sancta dare canibus maluerunt.*

6. *Ex Vaticiniorum veritate*: de qua S. Augustinus l. 12.

de civ. DEI c. 10. sic discurrit: *Quantò minùs credendum est illis literis, quas plenas fabulosis velut antiquitatibus protervi voluerunt contra auctoritatem notissimorum, divinorúmque librorum, quæ totum orbem sibi creditturum esse prædixit, & ita totus orbis, sicut ab ea prædictum est, credidit: quæ verè se narrâsse præterita ex his, quæ futura prænunciavit, cùm tanta veritate complentur, ostendit.*

7. *Ex ipsa materia*, quæ nihil, nisi sanctum & rationi maximè conforme continet; ita ut meritò in Sinarum regno Prætor quidam, dum Decalogum in Sacra Scriptura propositum audivisset, multis Proceribus audientibus dixerit: *Lex divina est, si enim à Rege aliquo condita fuisset, ipsius tantùm regno usui fuit; at hæc universalis est, omnibúsque omnium Gentium & Regnorum Hominibus consentanea est; idcóque ab Orbis totius Authore est.*

Secundarium S. Scripturæ Authorem quod attinet, in novo quidem Testamento, Author cujusque sive Evangelii, sive Epistolæ, ex ipso titulo facilè agnoscitur, exceptis Actibus Apostolorum, quæ tamen à S. Luca conscripta fuisse, sup. ex Concilio Tridentino vidimus; in veteri autem Testamento, licet de aliquorum librorum Authore secundario certent ac discrepent Commentatores, hæc tamen discrepantia pro vi facienda est, uti sapienter advertit S. Gregorius, dum præfat. in Job dixit, non esse anxiè indagandum, quisnam divini alicujus libri Author extiterit, eò quòd ille Spiritus Sancti calamus duntaxat fuerit; atque adeò eum, qui multùm tali Authore indagando sollicitus esse vellet, perinde facturum, ac faceret ille, qui acceptis & lectis præstantis cujuspiam viri literis ad se datis, studiosè inquireret, quonam calamo essent exaratæ, earum autem Authorem & sententiam cognoscere parvi duceret.

Titulus V.

DE PROPRIETATIBUS S. SCRIPTURÆ.

JAm suprà insinuatum est, non strictè hîc sumi proprietatem, sed latè pro omni eo prædicato, quod est extra conceptum essentiæ; quo in sensu sequentes potissimùm proprietates tribu-

tribuuntur S. Scripturæ, infallibilitas, Authoritas, neceſſitas, utilitas, jucunditas, ſimplicitas, eloquentia, profunditas, obſcuritas, de quibus eodem ordine breviter per ſequentes paragraphos eſt agendum.

§. I.

De Infallibilitate S. Scripturæ.

Meritò hæc proprietas primo loco ponitur, quia ita convenit S. Scripturæ, ut nulli alteri. quantumvis claſſico & probato libro conveniat; cùm omnes hi libri ab Hominibus ſint conſcripti, & excogitati, omnis autem homo mendax, ſolus DEVS verax ſit, teſte Apoſtolo Rom. 3. Unde, quod ſupra S. Auguſtinum dixiſſe vidimus, quòd ſcilicet ſolis Canonicis libris didicerit hunc honorem deferre, ut nihil in illis erroneum reperiri firmiſſimè credat, hoc meritò quivis etiam alius Chriſtianus dicere poteſt, & debet.

Cæterùm ex triplici potiſſimùm argumento colligitur hęc infallibilitas S. Scripturæ. 1. *Ex veracitate infinita ipſius DEI*: cùm enim DEVS ſit Author primarius S. Scripturæ, ut ſuprà fuſiùs probatum eſt; & ratione ſuæ infinitæ veracitatis errare non poſſit, rectè deducitur, ipſam quoque S. Scripturam, quæ nihil aliud eſt, quàm Verbum & eloquium illius, infallibilitatem omnimodam continere. Unde meritò Hugo l. 3. de anima dixit: *In Sacra Scriptura, quidquid docetur, veritas: quidquid præcipitur, bonitas: quidquid præcipitur, felicitas eſt. Nam DEVS eſt veritas ſine fallacia, bonitas ſine malitia, felicitas ſine miſeria.*

2. *Ex infallibili aſſiſtentia Spiritûs Sancti ipſi Eccleſiæ promiſſa*: Ratione cujus dicitur columna & firmamentum Veritatis à S. Paulo 1. Timoth. 3.; cùm ergo hæc definierit, S. Scripturam pro infallibili regula & norma veritatis habendam eſſe, meritò etiam ex hoc capite infallibilitas ei attribuitur.

3. *Ex ipſius continua experientia teſtimonio*: quo compertum eſt, quòd, licet S. Scriptura aut veritati non ſatis congrua, aut ſibi invicem contradicentia dixiſſe arguta ſit, nunquam tamen ullius manifeſtæ falſitatis convicta ſit; uti ſat clarè S. Auguſtinus de prædeſt. grat. indicavit, dum dixit.

Quis

Quilibet Lector, qui expositurus Sacram Scripturam aggredi
tur, cùm in Sacrarum voluminibus literarum, aliqua vide
diversum sonante sententiâ sollicitatur, certa & inconcussa fid
tenere debet, nusquam deesse veritatem, etsi non facilè propa
magnitudinem rei intellectus quærentibus occurrit.

§. II.

De Authoritate S. Scripturæ.

Quàm necessaria sit hæc authoritas, breviter indicav
S. Augustinus l. 1. de doctr. Christ. c. 37. dum dixit: *Titubat*
fides, si divinarum scripturarum vacillet authoritas. Ut a
tem faciliùs ostendatur, quomodo hæc authoritas S. Script
ræ conveniat, notandum est ex Serario c. 7. proleg. duo
authoritatem requiri. 1. Excellens quodpiam donum, quo
sit quasi fundamentum authoritatis, ob quod alteri fide
obedientia, vel honor debeatur; ut enim bene advertit Tu
lius, non cani, non rugæ repente authoritatem adferre po
sunt, sed honestè acta Superior ætas fructus authoritatis ca
pit extremos. 2. Requiritur respectus ad eos, à quibus h
nor & obedientia exhibenda sunt; unde oportet hos cogn
scere in altero donum illud, propter quod dicta officia pr
stare debent. Ex quibus facile nunc patet, maximam
Scriptura Sanctæ authoritatem, cùm & contineat summ
veritatem, ob quam firmissimum ab omnibus illam cogn
scentibus assensum mereatur; & præterea propter respect
ad DEUM, quem habet tanquam verbum & eloquium illi
etiam summam dignitatem sortiatur, ob quam summ
honor & Reverentia debeatur.

Fuisse autem hanc Authoritatem etiam ab Ecclesia se
per agnitam, pluribus testimoniis, sed triplici præcip
probari potest. 1. Ex antiquorum Christianorum mo
qui, ut B. Paulinus epist. 12. ad Severum testatur, in re
plis suis duo Secretaria à dextro & sinistro latere asidis co
stituebant, quorum alterum Sanctissimæ Eucharistiæ, al
rum Sacræ Scripturæ libris condendis erat destinatum.
Conciliis autem Oecumenicis Sacer Evangeliorum Co
loco medio in alto throno collocabatur, uti P. Antonius
linghem c. 1. præp. ad S. Script. testatur.

2. *Ex Sanctorum, aliorúmq; præstantium virorum exemplo*: inter quos meritò primo loco numerandus venit S. Carolus Borromæus, qui, teste eodem Balinghem, Sacra Biblia nudo capite, & flexo poplite lectitare consueverat. S. Edmundus verò nonnisi osculo priùs libato eadem aperire solebat. S. Cæcilia Sacrum Evangelii codicem perpetuò in pectore gestabat, ut suum erga verbum divinum affectum & reverentiam ostenderet. Sed & de Alphonso Aragonum Rege Panormitanus l. 2. de ejus gestis scribit, eum Sacrorum Bibliorum volumen integrum decies & quater perlegisse, idque etiam Commentariis illustratum, tam firmiter memoriæ impressisse, ut non modò res singulas probè teneret, sed etiam bene longas earum partes verbotenus memoriter recitâret.

3. *Ex ipsorum etiam Iudæorum*, qui in veteri Testamento primaria erant Ecclesiæ membra, *testimonio*: qui, ut Balinghem l. c. testatur, nunquam nisi lotis manibus Sacra Biblia contingunt; & quoties ea aperiunt, aut claudunt, reverenter osculantur; nec in eo scamno sedent, in quo Biblia jacent; si verò ea in terram casu cadere contigerit, integro die à cibo abstinent.

§. III.

De necessitate S. Scripturæ.

Ut hæc necessitas, quæ non parùm conducit ad S. Scripturæ excellentiam demonstrandam, clariùs intelligatur, supponendum inprimis est cum Salmerone proleg. 1. non fuisse simpliciter necessariũ, ut doctrinæ illæ, quæ in Bibliis de facto continentur, literis mandarẽtur, cùm DEUS eam singulis, vel certè majoribus viva voce manifestare potuisset, sicut de facto à tempore Adami usque ad Moysen per spatium bis mille annorum & amplius Homines sine Scriptura Sacra vixerunt. Nihilominus tamen rectè notat idem Author, quatuor ob causas moraliter necessarium fuisse, ut Scriptura Sacrâ à DEO nobis relinqueretur.

Primò, ut esset oblivionis medicamentum, & memoriæ auxilium: cùm enim post Moysis & Christi adventum innumera fidei Mysteria Hominibus communicata sint, meritò

ad ea

ad ea capienda fragilis ac tenuis Hominum memoria min
sufficiens credi poterat, atque adeò ipsam Scripturam vel
non modicum memoriæ subsidium exigebat.

Secundò, ut doctrinis divinis firmior fides haberetur
cùm quotidiana experientia doceat, magis quiescere int
lectum, firmiúsque assentiri, si non simpliciter duntaxat
liquid referri audiat, sed publici etiam Notarii manu ann
tatum advertat.

Tertiò, ut major humilitatis, obedientiæ, fidei, al
túmque virtutum esset occasio, si ad alios recurrere, atq
obscurarum Scripturarum explicationem emendicare cog
tentur Homines.

Quartò denique, ut, quia magnum fuisset periculu
ne, si doctrinæ sacræ cuivis per revelationem propriam tr
ditæ fuissent, per proprium amorem & sensum, Cacodæm
námque fallaciam & astutiam seduceremur, infallibilis h
beretur regula, ad quam velut, Lydium lapidem Spiri
probarentur, omnésque doctrinæ, non secus ac conclu
nes per sua principia demonstrarentur. Unde rectè hortat
est primos Christianos S. Petrus ep. 2. c. 1. dicens: *Habe
firmiorem propheticum Sermonem, cui benè facitis attend
tes quasi lucerna lucenti in caliginoso loco, donec dies elucesc
& lucifer oriatur in cordibus nostris.* Quod ipsum etiam c
firmans S. Chrysostomus in Psalm. 95. *si quid dicatur,*
quit, *absque scriptura, Auditorum cognitio claudicat, n
annuens, nunc hæsitans, & interdum Sermonem ut frivol
aversans, interdum ut probabilem recipiens: Verùm ubi ex S
ptura divina vocis prodiit testimonium, & loquentis sermo
& audientis animum confirmat.*

Totam hanc de necessitate S. Scripturæ doctrinam
phonsus Salmeron l. 1. eleganti similitudine demon
dum ait, Mundum, antequam Moyses, scriberet, fuis
milem Puero, qui per ætatem necdum aptus est, ut ad Sc
lam mittatur, ideóque domi tantùm à Parentibus & Nu
ce per traditionem eruditur. A tempore Moysis verò fa
similem Puero ad scholas quidem eunti, sed ob ætatem
parvam capacitatem necdum satis intelligere valenti,
dicuntur. Post Christi adventum autem similem esse
lescenti, qui ea, quæ à Præceptoribus tradita sunt, e
si ac

ſardua, intelligere ac dijudicare valet, ſed imperfectè & ex parte duntaxat; donec in altera vita evadat in virum perfectum, & nemine exteriùs docente, omnia per ſeipſum clariſſimè in verbo divino cognoſcat.

§. IV.

De Utilitate S. Scripturæ.

De hac utilitate in genere ſapienter & verè diſcutrit S. Auguſtinus l. 2. de doctr. Chriſt. cap. ult. dum dixit: *Quidquid homo extra didicerit, ſi noxium eſt, ibi damnatur: ſi utile eſt, ibi invenitur. Et cùm ibi quisque invenerit omnia, quæ utiliter alibi didicit, multò abundantiùs ibi inveniet ea, quæ nusquam omnino alibi, ſed in illarum tantummodo Scripturarum mirabili altitudine, & mirabili humilitate diſcuntur.* In ſpecie verò quatuor aſſignat utilitates S. Paulus 2. Tim. 3. dum ait: *Omnis Scriptura divinitus inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo DEI ad omne opus bonum inſtructus.* Ad quas ſanè utilitates velut radices & fontes aliarum omnes reliquæ revocari poſſunt, uti ex earum clariori explicatione mox ſubjicienda patebit.

Primò ergo *ad docendum* utilis dicitur S. Scriptura; quod uſque adeò proprium eſt illi, ut meritò prima ſcientiarum dicatur, utpote quæ ipſi Theologiæ, ſcientiæ auguſtiſſimæ principia dictat, quibus Theologus ſuas demonſtrationes, mentis ratiocinio velut Matre fœtus novos gignat atque proliciat, quemadmodum Cornelius de Lapide in proœm. c. 1. loquitur, ubi etiam addit, eum, qui Theologiam à S. Scripturæ commentatione divellere ſe poſſe putat, prolem ſine Matre, domum ſine fundamentis, & ad inſtar terræ penſilem, aquæductus ſine ſcaturigine, ſegetem ſine ſemine, concluſionem ſine principiis, uti deſultoria, ita deluſoria levitate fructus ſperare, & exſpectare; id quod authoritate S. Dionyſii c. 1. de divin. nomin. probat, ſic diſcurrentis: *Nullâ ratione præſumendum eſt, aliquid de ſuperſubſtantiali, ſecretiſſimáque Deitate dicere aut cogitare, præter ea, quæ nobis ſacra eloquia tradiderunt; nam ſuprema, divináque ſcientia, ignorationis illius ipſi adſcribenda, tantúmque ſui ad celſiora contendere, quan-*

quantùm seipsum divinorum eloquiorum radius insinuare di-
gnatur, cætera verò ut ineffabilia casto honoranda silentio. Et
enim mens illa omnibus inaccessa substantiis, sed ab ea, quantum
illi placet, porrectâ manu, sacris literis subvehimur ad Supre-
mos illos fulgores hauriendos, atque ab his ad divinos hymnos
dirigimur, & sacras laudationes effingimur. Quare non im-
meritò ob hanc utilitatem Antonius Balinghem c. 10. n. 1
præpar. ad loc. comm. S. Scripturam Soli comparat, eò quòd
sicut Sol Dux, & Princeps, & Moderator Luminum reliquo-
rum tanta est magnitudine ac fulgore præditus, ut cuncta su-
lumine illustret, etiam eos, qui nobis stant obliqui seu ad-
versi; sic S. Scriptura suis doctrinis penetret omnia, & in
omnem partem se propaget, etiam ad ipsos adversos nob
Antipodas.

Secundò *ad arguendum* quoque utilis est, id est, ad erro-
& hæreses convincendas; ob quam causam rectè à nonnul
illa Canticorum c. 4. verba eidem applicantur: *Sicut turris*
Davidis collum tuum, quæ ædificata est cum propugnacu-
mille clypei pendent ex ea, & omnis armatura fortium. Ve
enim, ut Justus Episcopus in Cant. ait, *in hac Sancta Scrip-*
ra omnis armatura fortium reperitur, ex qua vel contra D
bolum, vel contra Ministros eius fortiter repugnatur; nam
ipse Dominus, cùm in deserto tentaretur, ex hac turri ar
produxit, cùm eum prolatis ex S. Scriptura testimoniis us
quaque devicit. Unde meritò in publicis Conciliis Oe-
menicis, ut suprà vidimus, hæc Scriptura in medio statue-
tur, ut indicaretur, hoc esse armamentarium, ex quo Pa
ejusdem Concilii, qui velut Sexaginta fortissimi Eccles
tanquam lectulum Salomonis cœlestis, id est, Christi circu
dant, & protegunt, arma ad hæreses profligandas essent
prompturi. Sed & S. Paulus id ipsum confirmavit, d
Christianos Milites instructurus Eph. 6. ex hoc armam
rio arma desumpsit, dicens: *Propterea accipite armatu-*
DEI, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti
re. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & in
loricam iustitiæ, & calceati pedes in præparatione Evangeli
eis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo positis omnia
nequissimi ignea extinguere: & galeam salutis assumite, &
dium Spiritûs, quod est Verbum DEI.

3. *Ad corripiendum* quoque, id est, peccata castiganda & corrigenda utilem esse S. Scripturam, præclarè S. Chrysostomus Conc. 3. de Lazaro docuit sequentibus verbis: *Magna adversus peccatum munitio est Scripturarum lectio; magnum præcipitium, profundum baratrum Scripturarum ignoratio, ea res vitam corruptam invexit, hoc sursum, deorsum miscuit omnia: omnium sanè medicinarum thesaurus divinæ Scripturæ sunt, & sive affectus sedare, sive pecuniarum cupiditatem expellere, sive fortem animum induere volimus, quàm plurima hinc remedia invenire possimus.* Imò vel ipsum aspectum S. Scripturæ plurimùm valere ad infringendas Dœmonis vires, animúmque à peccatis cohibendum, idem S. Pater affirmat; sic enim pergit in eadem concione: *Quemadmodum arma regalia reposita, etiamsi nemo fuerit, qui possideat, tamen iis, qui habitant in ædibus, ubi reposita sunt, multam præbent custodiam, ac tutamen, dum neque Latrones, neque parietum perfossores, neque alius quispiam Sceleratorum audet eam aggredi domum; sic ubicunque fuerint libri spirituales, illinc expellitur omnis vis diabolica, multáque in habitantibus accedit consolatio. Quandoquidem ipse etiam per se librorum aspectus segniores nos reddit ad peccandum. Quòd si peccaverimus, reversi domum, conspectis libris acriùs nos redarguit conscientia, redditúrque remissiores ad eadem repetenda; si in sanctimonia perstiterimus, ex libris reddimur turiores, firmiorésque; Nam simul atque tetigit aliquis Evangelium, mox composuit suam ipsius mentem, & à rebus mundanis abduxit, idque ex ipso solo aspectu. Quòd si accesserit diligens lectio, non aliter, quàm in sacris aditis rebus divinis vacans anima sic repurgatur, meliórque redditur, DEO cum ipso per ipsas scripturas colloquente.* Hinc & S. Hieronymus ad Nepotianum scripsit: *Ama lectionem Scripturarum, & carnis vitia non amabis, miróque modo in te universa eius incendia extinguentur.* Id quod reipsa S. Augustinus expertus est, ut quem vitiis & luto carnis profundissimè immersum, sola S. Scripturæ lectio extraxit, ut ipsemet l. 8. c. 12. Confess. fatetur. Ut adeò meritó dixerit S. Isidorus l. 3. de summo bono: *Geminum confert donum lectio Sanctarum Scripturarum, sive quia mentis intellectum erudit, seu quòd à mundi vanitatibus abstractum hominem ad amorem DEI perducit.*

Quartò denique *ad erudiendum* in justitia, id est, ad virtutum perfectionem obtinendam, utilem esse S. Scripturam ingeniosè ostendit S. Gregorius, dum ho 10. in Ezech. explicans illud Psalmi 103. *Extendens cœlum sicut pellem*, divinam Scripturam confert cum cœlesti corpore, quòd de ea nobis & Sol Sapientiæ, & Luna Scientiæ, & ex antiquis Patribus Stellæ exemplorum, & virtutum omnium luceant. Sic & Liranus id ipsum confirmat, dum illa verba Salomonis Prov. 31. de muliere sapiente prolata: *Stragulatam* (id est variis coloribus intextam, ideóque intuentium aspectum mirificè pascentem) *fecit sibi*: S. Scripturæ applicat, aitque eam sibi fecisse talem vestem, dum virtutum omnium & doctrinarum disciplinam tradit, atque ad ea magno studio hortatur. Nec hortatur duntaxat, sed, ut Joannes Picus apud Balinghem c. 13. præpar. ad loc. comm. n. 10. ait, etiam cogit; cogitat, vim infert; *Legis quidem*, inquit, *rudia verba, & agrestia, sed viva, sed animata, flammea, aculeata, ad imum spiritum penetrantia, hominem totum potestate mirabili transformantia.* Quam quidem efficaciam citatus Balinghem ex provenire censet, quòd DEI Verbum sit, atq; adeò ad DEUM pertineat, ut omnem sermoni suo perfectionem tribuat, non est, non tantùm authoritatem & veritatem ad illustrandum intellectum, sed etiam efficaciam ad movendam voluntatem conferat, singularia scilicet auxilia legentium vel audientium animis largiendo, quibus ad eas virtutes, quas S. Scriptura proponit, & commendat, exercendas impellantur. Id quod Discipuli in Emaus euntes Luc. ult. sunt experti, dum explicationem S. Scripturæ à Christo audientes dixerunt: Nonne *cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis in via & aperiret nobis Scripturas*? Ut adeò considerando has utilitates meritò dixerit S. Augustinus epist. 2. *Ille huic doctrinæ inimicus est animus, qui vel errando eam nescit esse salubrem, vel odit agrotando medicinam.*

§. V.

De Jucunditate S. Scripturæ.

Magnam inesse jucunditatem S. Scripturæ, suo jam [illegible] dem testimonio S. David, S. Jeremias, & Jonathas sum[illegible] Gentis Judaicæ Sacerdos confirmârunt, dum primus qui[illegible]

Psal. 118. dixit: *Narraverunt mihi iniqui delectationes* (vel, ut nostra habet versio, fabulationes ad delectandum compositas) *sed non ut lex tua.* Alter verò Jeremias c. 15. de seipso testatur: *Inventi sunt sermones tui, & comedi eos, & factum est mihi Verbum tuum in gaudium, & in lætitiam cordis mei.* Tertius denique Jonathas 1. Mach. 12. Spartiatis in hæc verba scripsit: Nos, cùm nullo horum (præsidio scilicet aut fœdere) *habentes solatio sanctos libros, qui sunt in manibus nostris, maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem & amicitiam.* Oritur autem hæc jucunditas variis ex capitibus.

1. *Ex ipsis libris sacris*, utpote qui nihil aliud sunt, quàm epistolæ aut eloquia DEI: de quibus proin meritò S. David Psal. 118. dixit: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo.* Et S. Hieronymus ad Paulinum scribens, *Ora*, inquit, *Frater carissime, inter hæc* (libros sacros) *vivere, ista meditari, nihil aliud nôsse, nihil quærere, nónne tibi videtur jam hîc in terris cœlestis Regni habitaculum?* Certè Robertus Rex ita Sacrarum Literarum lectione captus est, ut jurare Regnum; &, si alterutro carendum fuisset, libentius diademate, quàm sacris libris cariturum fuisse.

2. *Ex ipsa materia S. Scripturæ*: uti S. Ambrosius supra citata verba Davidis: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua &c.* discurrens insinuat, dum ait: *Bene dulcia, quibus prædicatur remissio peccatorum, vita perennitas, resurrectio defunctorum, quæ perpetuæ mortis & acerbæ amaritudinem exemperârunt.* Idipsum S. Gregorius Nyssenus aliâ viâ confirmavit, dum Sacras Literas prato florido comparavit, quod mira pulcherrimorum & vernantium florum varietate mirificè tum oculos, tum animos spectantium recreat, cujus quidem tot flores sunt, quot sententiæ: tot areolæ, quot libri, ut adeò mirum non sit, S. Carolum Borromæum dixisse, non esse opus horto, suum enim hortum esse Biblia, in quibus summam ipse recreationem & voluptatem reperiret.

3. *Ex sensuum in S. Scriptura repertorum diversitate*: quam causam S. Gregorius l. 16. mor. c. 10. in illa verba Job: *Junc super Omnipotentem deliciis afflues*: insinuat, dum ait: *Super Omnipotentem deliciis affluere, est in amore illius, Scripturæ Sacræ epulis satiari. In quibus nimirum verbis tot delicias inveni-*

invenimus, quot ad profectum nostrum intelligentiæ diversita-
tes accipimus, ut modò nuda nos pascat historia, modò sub textu
litera velata medullitus nos reficiat allegoria, modò ad altiora
suspendat contemplatio in præsentis vitæ tenebris iam de lumine
æternitatis intermicans.

4. *Ex spei, quam excitat, consolatione:* quâ de causa S. Paulus Rom. 15. dixit: *Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus.* Sic certè de S. Paula S. Hieronymus in vita illius testatur, eam in omni quocunque simili similem sibi, lætámque extitisse, eò quòd semper aptis ex Scriptura sententiis solari sese, confortaréque didicisset. Adeò meritò P. Claudius Aquaviva Societatis nostræ Generalis in Institutione sua de formandis Concionatoribus scripsit: *Si delectare sit animus, nihil usquam Verbo DEI & Scripturis Sacris est delectabilius, ideo quippe ait Propheta Psal. Dilexi mandata tua super aurum & topazion. Item quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Hanc enim vim habent ut vel nudè prolata delectent, præterquam quòd historiarum varietas, qua inibi continetur, mirum in modum creat audientes; metaphoræ item & Psalmorum Poësis; Proverbia autem & Sententiæ Salomonis, similia quoque ac dissimilia si apto ponantur loco ac tempore, sunt profectò, ut cum Scriptura loquar, tanquam mala aurea in lectis argenteis, vasa auri aurea, & Margaritum fulgens.*

§. VI.

De Simplicitate S. Scripturæ.

Per simplicitatem hoc loco aliud nihil intelligitur, quàm vulgaris & inculti stili usurpatio; quo modo acceptam simplicitatem convenire S. Scripturæ, testantur inprimis Origines, Clemens Alexandrinus, Lactantius & alii apud Serarium c. 23. prolegom., ubi ajunt, Philosophos & Oratores Scripturam velut indisertam, nimiúmque vulgarem ac simplicem contempsisse, eò quòd judicium de eadem non majestate sensuum, sed verborum tulerint vilitate. Ut S. Augustinus l. 3. conf. c. 5. de se fatetur: *Non, sicut modo quor, ita sensi, cùm attendi ad illam scripturam, sed v*

mihi indigna, quàm Tulliana dignitati comparârem. Verùm hanc ipsam simplicitatem magno consilio, gravissimísque de causis à Scriptoribus Sacris, ipso Spiritu Sancto ad id movente, usurpatam esse, passim ostendunt Interpretes S. Scripturæ. Ex omnibus tamen causis duas potissimùm hoc loco afferre placet.

Prima est, ut per hanc Simplicitatem tantò efficaciùs demonstraretur, S. Scripturam verè divinam, neque ab alio Authore, quàm Spiritu Sancto dictante profectam esse; nam, cùm res eminentissimas, &, quæ captum Hominis effugiunt, interdum proponat, nulla tamen argumenta, nullas rationes ad fidem faciendam producat, sed sola simplici earum narratione contenta non dubitet, se fidem apud omnes inventuram, evidentissimum sanè indicium præbet non Hominis, sed DEI loquentis; ut adeò rectè dixerit Salmeron proleg. 1. S. Scripturam, quantò minùs probat, tantò magis probare, & patefacere se esse divinam; & quò magis probat, eò minùs probare, quia tunc se ad morem loquendi humanum attemperat.

Altera causa est, ut omnibus accessus ad S. Scripturam pateat, uti S. Aug. to. 3. in ep. ad Volusia. indicat, dum ait: *Modus dicendi, quo Sacra Scriptura contexitur, quàm omnibus accessibilis, quamvis paucissimis penetrabilis, ea, quæ aperta continet, quasi Amicus familiaris sine fuco ad cor loquitur indoctorum æquè ac doctorum. Ea verò, quæ in mysteriis occultat, nec ipsa superbo eloquio erigit, quò non audeat accedere mens tardiuscula, & inerudita, quasi pauper ad divitem, sed invitat omnes humili sermone, quos non solùm manifestâ pascat, sed etiam secretâ exerceat veritate, hoc in promptis, quod reconditis habens.* Idipsum confirmat Origenes l. 7. contra Celsum Epicureum, dum probat, simplicitatem & facilitatem stili à Sacris Scriptoribus fuisse adhibendam, quò eorum labor universis prodesset, plúsque utilitatis attulisse Mundo Christi gesta conscripta simpliciter, quàm eloquentiam omnem Platonis.

Rectè tamen notat citatus Salmeron, altissimos interdum sensus cum tenuitate verborum misceri debuisse; tum ut divinitas quasi Humanitati unita clariùs eluceseeret; tum ne, si tota facilè posset accedi, facilè quoque contemneretur. id

quod eloquenter more suo S. Augustinus ostendit, dum ait: *Qui enim prorsus in Sacra Scriptura non inveniunt, quod quærunt, fame laborant. Qui autem non quærunt, quia in promptu habent, fastidio sæpe marcescunt. In utroque autem languor cavendus est. Magnificè igitur & salubriter Spiritus Sanctus ita Scripturas Sanctas modificavit, ut locis apertioribus famem occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret; nihil enim ferè de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissimè dictum alibi reperiatur.*

§. VII.

De Eloquentia S. Scripturæ.

Duplicem communiter distinguunt Eloquentiam Autho-res hac de materia discurrentes, veram scilicet, & falsam seu apparentem duntaxat. Vera Eloquentia est, quæ reipsa apta ad persuadendum verbis & argumentis utitur. Falsa est, quæ varia Orationis ornamenta & lumina adhibet, ideóque a Oratoribus & Scriptoribus prophanis inquiritur, & laudatur. Verùm hæc nisi priorem eloquentiam conjunctam habeat, veræ Eloquentiæ nomen non meretur; nam, ut rectè Tullius de opt. gener. Orat. dixit, ad veram eloquentiam nec Attic-cè, nec Asiaticè, nec Ciceronis aut Demosthenis, aut Platonis, aut Periclis imitatione, sed optimè dicendum est, qui quidem is præstat, qui cœtus Hominum dicendo tenet; qui eorum voluntates, quò vult, flectit, quocunque tandem dicendi genere aut charactere utatur.

Hoc notato rectè Commentatores S. Scripturæ affirmant Veram, Summámque in S. Scriptura eloquentiam reperiri. Sic enim primò, S. Augustinus testatur l. 4. de doctr. Christ. c. 6. dum ait: *Hic aliquis forsitan quærit, utrum Auctores Scripturi, quorum scripta divinitus inspirata, Canonem nobis fa-berrimâ authoritate fecerunt, sapientes tantummodò, an & eloquentes etiam nuncupandi sint. Quæ quidem quæstio apud me ipsum, & eos, qui mecum, quod dico, sentiunt, facillimè solvitur. Nam, ubi eos intelligo, non solùm nihil eis sapientius, verùm etiam nihil eloquentius mihi videri potest. Et audeo dicere, omnes, qui rectè intelligunt, quod illi loquuntur, simul intelligere, non eos, aliter loqui debuisse; sicut enim est quædam*

quentia, quæ magis ætatem iuvenilem decet; est, quæ senilem, nec iam est dicendæ eloquentia, si Personæ non congruat eloquentia; ita est quædam, quæ viros summâ authoritate dignissimos, planéque divinos decet. Hâc illi locuti sunt, nec ipsos decet alia, nec alios ipsa; ipsis enim congruit; alios autem, quantò videtur humilior, tantò altiùs non ventositate, sed soliditate transcendit. Vbi verò non eos intelligo, minùs quidem mihi apparet eorum eloquentia, sed eam tamen non dubito esse talem, qualis est, ubi intelligo. Sed & S. Bonaventura idipsum affirmavit, dum dixit: *Qui scripturam habet, potens est tum eloquiis, & etiam in venusto sermone.* Sed & secundò, ex ipsa experientia satis colligitur, quâ habetur, eam ad finem sibi propositum consequendum singularem efficaciam habere; cùm enim id unicè spectet, ut DEVS ab Hominibus per fidem cognoscatur, & per Caritatem aliásque virtutes perfectè ac super omnia ametur, quotidiana sanè experientia ostendit, quàm plurimos ab ea ad similia erga DEVM officia exercenda persuasos fuisse, & etiamnum persuaderi.

Quòd si tamen & altera à prophanis Oratoribus tantopere commendata eloquentia requiratur, etiam illam S. Scripturæ non deesse, sufficiens argumentum præbere possunt tum S. Isaiæ prophetiæ, tum S. Pauli Epistolæ, de quorum prioribus Sanchez in proœm. in Isaiam n. 13. ait: *Talis est eius dicendi character, tum rerum, quæ tractantur, naturæ, quæ sanè multiplex est, accommodatus, in quo optimi Oratoris ars & præstantia cognoscitur, ut, qui præstantem Oratorem non tam inveniebat, quàm cogitatione formabat Cicero, talem cogitatione non fingeret, qualem reipsa præstitit Isaias, ut qui si latinè vel græcè scripsisset, omnium Græcorum vel Latinorum gloriam obscurâsset.* De Epistolis S. Pauli verò S. Chrysostomus testatur, eum, qui res singulas, atque adeò voces & earum pondus; qui insignem dicendi methodum, artificiúmque singulare; qui probandi genus efficax, cæteráque ejus generis expenderit, facilè deprehensurum, omnes omnino perfecti Oratoris numeros luculentè ab eo fuisse expletos; ita ut meritò S. Hieronymus in Epist. ad Pammach. dixerit, se, quotiescunque legeret ejus Epistolas, non tam verba, quàm tonitrua audire sibi videri. Hinc, S. Gregorius Nazianzenus, teste Badæo profano Scriptore, cùm post multam ac diu-

utinam operam Eloquentiæ ac Poëſi profanæ impenſam, ani-
mum ad ſacras literas volvendas adjeciſſet, illico omnium
literarum aliarum ornamenta in conſpectum Domini abje-
cit, eò quòd cognoviſſet. S. Scripturam, omnem haud dubi
elocutionis humanæ vincere, & quamlibet, licet innumer
figuris diſtinctam, & multiplici eloquio elaboratam oratio-
nem, tamen præ divini ſermonis fulgore obſcurari atque
langueſcere.

§. VIII.

De Profunditate S. Scripturæ.

Etſi aliqui videantur confundere profunditatem cum ob
ſcuritate, & pro eodem ſumere, revera tamen ſunt vel ma
mè diſtinctæ, nam obſcurum dicitur, quod à luce remota
eſt; profundum verò vocatur, quod fundum magis vel m
nùs remotum habet. Unde inter ſcientias quoque illa pr
fundior dicitur, quæ difficiliùs ob doctrinarum à ſe propu
ſolitarum multitudinem ab intellectu exhauritur. Hoc
tato negari non poteſt ſummam eſſe S. Scripturæ profund
tem; ſic enim jam pridem cognovit S. Auguſtinus, in epiſt
dum dixit: *Tanta eſt Chriſtianarum profunditas literar
ut in eis quotidie proficerem, ſi eas ſolas ab ineunte puerit
que ad decrepitam ſenectutem, maximo otio, ſummo ſtudio
liore ingenio conarer addiſcere, non quòd ad ea, quæ neceſſ
ſunt ſaluti, tanta perveniatur difficultate, ſed, cùm quiſqu
fidem tenuerit, ſine qua piè, rectéque non vivitur, tam mu
támque multiplicibus myſteriorum miraculis opaca, intellig
da proficientibus reſtant, tantáque non ſolùm in verbis, qu
iſta dicta ſunt, verùm etiam in rebus, quæ intelligenda ſunt
tet altitudo ſapientiæ, ut annoſiſſimis, acutiſſimu, flagra
miſque cupiditate diſcendi, hoc contingat, quod eadem ſcr
ra quodam loco habet: Cùm conſummaverit homo, tunc i
piet.* Certè ipſe de ſe fatetur epiſt. 119. *Ego in Sacris Scr
ris multò plura neſcio, quàm ſcio.* Hinc exclamavit l. 12. C
c. 14. *Mira profunditas eſt eloquiorum tuorum, Domine,
rum ecce ante nos ſuperficies blandiens parvulis, ſed mira
funditas DEUS meus, mira profunditas, horror eſt intend
eam, horror honoris, & tremor amoris.* Quin imò S. Gr

rius ho. 9. super Ezech. indicat, tot támque abdita in Sacris Literis latere mysteria, ut in iis non pauca existant quæ solis evoluta Cœlitibus, mortalibus adhuc universis sint involuta, hinc similem aliqui S. Scripturam dicunt esse torrenti ab Ezechiele c. 47. conspecto, quem pertransire ipse non poterat, quoniam intumuerant aquæ ejus, nec poterant transvadari.

Porro hujus profunditatis tres potissimùm radices à Commentatoribus rectè assignantur. Prima est *ipsius materiæ sublimitas*, id est, mysteriorum & doctrinarum supernaturalium multitudo & magnitudo; si enim etiam in naturalibus, teste Salomone Eccl. 1. cunctæ res sunt difficiles, & non potest eas homo explicare sermone; quantò minùs supernaturalia objecta intellectu comprehendere poterit. Hinc meritò idem Sapiens Sap. 9. dixit: *Difficile æstimamus, quæ in terra sunt, & quæ in conspectu sunt, invenimus cum labore, quæ autem in cœlis sunt, quis investigabit?*

Altera radix est *sensuum*, quos litera accipere potest, *multiplicitas*: nam, ut S. Hieronymus in c. 3. Ephes. dixit, *Singuli sermones, syllabæ, apices & puncta in divinis Scripturis plena sunt sensibus.* Sed & Origenes hom. 1. in Exod. testatur, quemlibet Sacræ Scripturæ locum, si diligenter excutiatur, ingentem doctrinæ materiam posse suppeditare. *Unde divina eloquia* (ait S. Gregorius ho. 7. super Ezech.) *tantò quisque altiùs intelligit, quantò altiùs in eis intendit.*

Tertia tandem radix est *Prophetiarum in S. Literis contentarum multitudo, & profunditas*: hæ enim cùm vel maximè sint extra Sphœram humani intellectûs, meritò etiam tantò plura semper latere suspicatur, quantò plura per aliorum explicationem vel interpretationem cognoverit. Ob quas causas meritò Alphonsus Salmeron pronunciavit proleg. 2. in Script., nullum extare librum humanâ industriâ aut ingenio elaboratum, qui cum Sacris Literis in profunditate conferri possit.

§. IX.

De Obscuritate S. Scripturæ.

De hac proprietate S. Scripturæ multa & gravis est inter Catholicos & hæreticos Doctores concertatio; his omnem

omnino obscuritatem S. Scripturæ negantibus, illis verò eam dem non modò concedentibus, sed graves etiam, multásque causas afferentibus, ob quas Sapientissimus DEVS ipsam ob scuro stilo, non quidem totam, sed magna ex parte conscri volucrit; unde Cassianus coll. 8. c. 3. hâc de materiâ disce rens, *satis propriè*, ait, *Scriptura divina agro optimo ac feri comparatur, qui, cùm multa gignat, ac proferat, quæ ad Hom num victum sine aliqua ignis coctione proficiant, quædam, n priùs flammæ calore mitigata atque mollita, omnem asperitat sua dispoſuerunt cruditatis, vel incongruæ erunt usibus hum nis, vel noxia. Nonnulla verò ita in utrumque apta nascuntu ut nec incocta sua eruditate displiceant, vel offendant, & tamc ignis calore lenita, salubriora reddantur. Quam rationem sa evidenter aspicimus in hoc uberrimo Scripturarum Spiritualiu Paradiso contineri, in quo ita quædam significatione litera plan ac luculenta resplendent, ut, cùm sublimiore interpretatione n egeant, simplici tamen litera sono aliunde pascant, ac nutrian audientem. Quædam autem, si allegoriæ explanatione extend ta non fuerint, & spiritualis ignis examinatione mollita, na modo ad salutarem interioris hominis cibum sine corruptu labe pervenient, magisque ex eorum perceptione læsio, quàm u litas aliqua subsequatur. Nonnulla verò ad utramque per ptionem, id est, historicam & allegoricam ita commoda sunt, necessaria, ut utraque explanatio vitales animæ succos impe siatur.*

Porro obscuritatis hujus radices & argumenta certissim plurima afferunt S. Scripturæ Interpretes, quæ tamen omn ad tria potissimùm revocari possunt. Primum deducitur *ipsa materia* S. Scripturæ, seu rebus per eam significatis, qu les sunt mysteria altissima Fidei, futurorum prædictione mysticorúmque ac literalium sensuum varietas ac multip citas; quæ omnia objecta non modicam obscuritatem inv vere, vel ipsa tot SS. Patrum, aliorúmque Doctorum in is ruendis & explicandis sollicitudo ac industria satis proba

Alterum argumentum deducitur *ex eorum*, quibus S. Sc ptura communicata est, *diversitate*; cùm enim eorum ma pars rudis sit, atque adeò incapax altiorum mysteriorum piendorum, rectè iterum concluditur, respectu horum om um S. Scripturam utpote ejusmodi mysteriis ac propho

abundantem, obscuram esse, atque adeò doctiorum Hominum labore ac industria excutiendam atque explicandam.

Tertium verò, nec levissimum argumentum desumitur *ex ipso modo proponendi & loquendi S. Scripturæ*; cùm enim hæc passim allegoriis, figuratis locutionibus, amphibologiis, & non rarò etiam verbis apparentem contradictionem involventibus, uti & idiotismis linguarum utatur, necessariò iterum sequitur, ut magnam tales modi loquendi obscuritatem, à quocunque intellectu humano, non nisi magno labore ac difficultate superabilem contineant; unde passim SS. Patres S. Scripturam, nunc abyssum insuperabilem; nunc agrum, in quo Sapientiæ thesaurus profundâ fossione eruendus lateat; nunc mare ob sensuum profunditatem inexhauribile; nunc conchylium, in quo Margaritæ pulcherrimarum doctrinarum recluſæ manent, nunc nubem obscuram, & variorum mysteriorum occultatione prægnantem appellant, uti pluribus probat Serarius c. 22. proleg. q. 2.

Cur autem DEVS obscuram esse voluerit Scripturam Sacram, variæ à variis rationes afferuntur. 1. Ut agnoscamus, & confiteamur, Sapientiam DEI infinitis modis superare imbecillitatem nostri intellectûs, sícque ad eum ferventius pro illustratione intellectûs, & apertione occultorum sensuum recurramus, dicentes cum Davide Psal. 118. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam.* 2. Ut ex tali obscuritate multiplex oriatur scientia, dum varii sensus ex obscuris S. Scripturæ textibus eruuntur; sic enim S. Gregorius in cap. 3. Ezech. indicavit, dum dixit: *Plerumque in sacro eloquio aliquid ideo obscurè dicitur, ut dispensante mirabiliter DEO multipliciter exponatur.* 3. Ut obscura scribendi ratione mysteria divina indignis celarentur. 4. Ut doctrinæ cum labore quæsitæ majori cum voluptate percipiantur; nam, ut S. Augustinus de vera relig. discurrit: *Sic in Scriptura Sacra tantum essent, quæ facillimè intelligerentur, nec studiosè quærerentur, nec suaviter inveniretur veritas.* 5. Ut, quemadmodum S. Chrysostomus hom. 23. in Matt. insinuat, sicut inter Angelos sunt aliqui, qui illuminant; & alii, qui illuminantur; ita inter Homines quoque alii Doctores, alii Discipuli existerent, sícque pulcherrimus Ordo in Ecclesia inconfusus & imperturbatus permaneret. 6. Ut, sicut S. Augustinus l. 2. de doctr.

de doctr. Christian. c.6. insinuavit, ut labore quidem superbia edomaretur, otióque proscribendo, honestæ occupationis occasio subministraretur, intellectus verò à fastidio vocaretur, cui facilè investigata plerumque vilescunt. *Magnificè igitur & salubriter*, inquit *S. Doctor*, *ita Sacras Scripturas modificavit DEVS, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastigia detergeret; nihil enim de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissimè dictum alibi reperiatur.*

LIBER II.

DE OBJECTO FORMALI THEOLOGIÆ POSITIVÆ.

OBjectum formale Theologiæ positivæ est ipsa Interpretatio seu Expositio S. Scripturæ, hæc enim Interpretatio est primarius finis, quem intendit Theologia positiva, & ad hunc finem ordinat omnia, quæ ab ea tractari, & præscribi solent. Ut autem faciliùs intelligatur hoc objectum, sciendum est duplicem esse Interpretationem, quæ à Doctoribus Theologiæ positivæ adhiberi consuevit, Metabolicam scilicet, & Exegeticam. Metabolica est, per quam S. Scriptura ex primigenia lingua in aliam transfertur, quæque adeò latinè *Translatio* seu communiter *Versio* appellatur. Exegetica est, per quam sensus in S. Scriptura absconditi eruuntur, ideóque *Explanatio* vel *expositio* vocatur, & propriè à Commentatoribus S. Scripturæ usurpari solet. De utraque hoc libro per duo capita agetur, quid de quavis Discipulo Theologiæ positivæ sciendum breviter juxta propositum scopum exponetur.

CAPUT I.

DE METABOLICA INTERPRETATIONE SEU VERSIONE.

ETiam hæc Interpretatio dupliciter fieri potest, nempe vel ut verbum verbo reddatur; vel ut sensus sententiæ modo idem, non autem eadem verba, aut verborum

ordo retinentur. Atque hic posterior, sicut naturæ & scopo Interpretationis conformior est, ita communiùs etiam à Scriptoribus adhiberi soletur, & verò etiam in S. Scripturæ Versionibus plerumque est usurpatus; pro quo meliùs intelligendo.

Vlterius notandum, est Sex potissimùm esse linguas, quæ in considerationem specialem apud S. Scripturæ Interpretes veniunt. 1. est pura Hebraica, quia Judæi ante captivitatem Babylonicam sunt usi. 2. Chaldaica pura, quia Chaldæi Asiæ Populi à Chaldæa regione, in qua Babylon civitas illa magna jacebat, nominatim utebantur. 3. Syriaca, quâ Judæi post transmigrationem Babylonicam locuti sunt. 4. Græca. 5. Latina. 6. Vernacula. de quibus omnibus eodem ferè ordine breviter nunc agendum, & quænam cujusque versionis sit auctoritas, ostendendum erit.

§. I

De Hebraica editione S. Scripturæ.

Hæc editio meritò inter reliquas primatum obtinet, cùm in ea plerique libri S. Scripturæ ab initio sint scripti, maximè ij, qui in canone Judæorum habentur, nempe Pentateuchus Moysis libri, Iosue, Iudicium, Ruth, Regum, Paralipomenon, Iob, Psalmorum, Proverbiornm, Ecclesiastici, Canticorum, Prophetarum; quibus aliqui etiam extra hunc Canonem librum Estheris ex Veteti, & ex novo Testamento Evangelium S. Matthæi, & Epistolam ad Hebræos addunt. Duæ tamen adhuc de ista editione controversiæ inter Authores existunt, an scilicet omnino interierit, vel certè magna ex parte corrupta sit.

Circa priorem quæstionem duæ sunt sententiæ. Prima est S. Basilij apud Bellarminum to. 1. Contr. gen. 1. l. 2. cap. 1. qui putavit, universam S. Scripturam tempore Captivitatis Babylonicæ perijsse, ac deinde ab Esda ex Spiritus Sancti instinctu & magisterio integrè, sicut antea fuerat, fuisse raparatam. Altera communis sententia ipsius Bellarmini & aliorum docet, non fuisse omnino unquam deperditam, sed dispersam duntaxat, atque adeò ab Esdra iterum

rum collectam, & in unum corpus reductam; imò & in ij partibus, quæ Scribarum negligentiâ depravatæ fuerant studiosè iterum emendatam; quam sententiam Bellarminus, multorum SS. PP. authoritate probat, additque vel ideo etiam probabiliorem esse quòd Esdras post transmigrationem Babylonicam Chaldaicè aut Syriacè, utpote linguâ tunc Iudæis usitata locutus sit, atque adeò si de novo S. Scripturam dictâsset, his potiùs linguis, quàm Hebraicâ purâ illum dicturus fuisset.

Circa posteriorem quæstionem tres sunt diversæ opiniones; quarum prima Hæreticorum & Judæorum vel omnino incorruptam mansisse; quæ tamen sententia ab omnibus Catholicis Scriptoribus ut falsa ex variis erroribus qui vel per in curiam Scriptorum, vel per imperitiam linguæ irrepserunt, convincitur.

Altera est Iacobi Episcopi Christopolitani qui apud Bellarminum docet multa loca S. Scripturæ â Iudæis in odium fidei Christianæ fuisse depravata, quæ tamen opinio pariter reijcitur à reliquis Catholicis Scriptoribus, eò quòd incredibilis Iudæorum erga S. Scripturam amor & reverentia prudenter judicare non sinat, eos legem suam, pro quâ millies mori parati sunt, immutare voluisse; aliòquin fanè vel maximè ijs in locis, in quibus de Christo agitur eandem vitiâssent; imò ut Bellarminus ait, DEUS ad hunc finem Judæos per totum terrarum orbem dispersit, ut libros legis & Prophetarum circumferent, & ut inimici nostri Christianæ veritati testimonium præberent. Tertia ergo & verior omnium aliorum sententia, concedit quidem aliquot loca saltem quingentis post Christum natum annis elapsis ab Hebræis fuisse corrupta uti passim Serarius, Salmeron & alij ostendunt, eam tamen mutationem tam non æstimandam, ut non *moraliter* incorruptus adhuc textus ille dici queat cùm Serarius prol. c. 12. n. 7. ait. in aliquibus, saltem exemplaribus vera adhuc germanáque lectio incorrupta reperiatur, atque adeò editio hæc multum lucem afferre possit S. Scripturæ Interpretibus, licet diligenter cavendum sit, ne temerè quidquam ex illa editione contra vulgatam editionem ab Ecclesia approbatam immutetur.

§. II.

§. II

De Chaldaica editione.

De hac editione tria breviter ex Bellarmino, Serario & alijs notanda sunt.

1. Hâc linguâ Chaldaica primitus scriptos esse sequentes S. Scripturæ libros, Tobiam, Iudith, & ex parte libros Esdræ, & Danielis Prophetiam; eò quòd hi libri post captivitatem Babylonicam, ubi Judæi jam Chaldaicè loqui cœperunt, sint conscripti.

2. Extare quoque paraphrasin Chaldaicum in omnes S. Scripturæ libros in Judæorum Canone contentos, atque ab illis Thargum quod idem ac Interpretatio significat, fuisse appellatos; hanc verò paraphrasin partim ab Aquila (qui Chaldaicè Onchelos vocatur) partim à Ionatha quodam, & Josepho cæco compositos fuisse.

3. Hanc editionem apud Hebræos quidem magnæ esse authoritatis, ab Ecclesia tamen non magni fieri, utpote in multis locis, extra Pentateuchum, Judaicis fabulis & Thalmudistarum nugis permixtam; atque adeò eatenus tantùm utilem esse, quatenus ex ea Hebræi falsitatis convinci possunt.

§. III.

De Syriaca Editione.

De hac quoque editione tria specialiter notanda esse, docet Bellarminus l. 2. c. 4. contr. gen.

1. Quòd Syriaca lingua sit quasi proles Hebraicæ & Chaldaicæ linguæ, eò quòd Hebræi in Babyloniam abducti, paulatim linguæ suæ oblivisci, & Chaldaicè loqui cœperint; quia tamen perfectè hanc linguam Chaldaicam non didicerunt, sed semper eidem verba Hebraica miscuerunt, hinc tertia quædam lingua prodijt, quæ, quia in Syria maximè usurpabatur, Syriaca, aut etiam à præcipua civitate Hebræorum Hierosolymitana vocari cœpit.

2. Hâc linguâ ex veteri testamento nullum librum, nisi fortè primum Machabæorum & Ecclesiasticum; ex novo

verò

verò credibiliter Evangelium S. Matthæi, & Epistolam a
Hebræos, quia tunc, quando hi libri scripti erant, ja
Syriacè loquebantur Hebræi, conscriptos esse.

3. Hujus editionis non tantam quidem esse auth
tatem, quanta Latinæ & Græcæ conceditur, eò quòd ob
rios nævos meritò viris doctis displiceat; duplicem tam
teste Menochio c. 16. proleg. utilitatem afferre, quòd
licet & nostram vulgatam in multis stabiliat, & illustr
& quòd adjunctos habeat titulos & inscriptiones varia
quibus significatur, quid in novo Testamento in hujus
illius Sancti festo, in veneratione Crucis, quadragesim
jejunijs alijs, commemoratione Fidelium Defunctor
legi soleat, atque adeò ad Ecclesiæ ritus stabiliendos, co
sensionemque cum Romana Ecclesia ostendendam, co
tra Hæreticos juvet.

§. IV.

De Græca Editione.

Duplicis generis libri sacri hâc Græcâ linguâ sunt
scripti. Primò enim Originaliter totum novum Te
mentum, exceptis Evangelijs S. Matthæi, & S Marci,
que Epistolâ S. Pauli ad Hebræos, ab ijs Apostolis ve
vangelistis, quorum titulus præfigitur, est græco idio
conscriptum; cujus editionis, etsi aliquot in locis
Hæreticorum corrupta sit, ea tamen est adhuc author
ut ejus usus multùm servire possit ad ambiguitates tolle
& multorum locorum energiam meliùs assequendam,
nimirum Latinæ linguæ inopia Græcæ fœcunditatem a
re non potuit.

Secundò dein omnes libri Hebræico aut Syriace
mone conscripti, pariter in Græcum idioma translati
à varijs scriptoribus, puta Aquila, Symmacho, The
tione, Origene, S. Luciano, Hesychio & alijs, quos ta
omnes, uti ordine, ita & authoritate septuaginta Inter
tes suæ translatione antecesserunt, qui, teste Menochio
rario, Bellarmino & alijs, à Ptolemæo Philadelpho
Aegypto sunt evocati; cùm enim hic Rex locupletiss
Bibliothecam instruxisset, & in hac etiam Judæorum

sacros habere desiderâsset, ab Eleazaro Pontifice septuaginta duos viros è senioribus Populi, legis, & linguarum Græcæ & Hebraicæ peritissimos, senos ex qualibet tribu impetravit, qui in eâdem Basilica, vel, ut alij volunt, singuli in singulis cellulis inclusi, intra septuaginta duos dies totum vetus Testamentum ita verterunt, ut omnes planè ad verbum consentientes divino quodam miraculo sint reperti; unde manifestè colligitur, eos peculiari modo Spiritum Sanctum assistentem habuisse, &, ut Bellarminus l. 2. c. 6. ait, non tam Interpretes, quàm Prophetas fuisse. Ob quam causam etiam hæc versio non modò ab Apostolis & Evangelistis frequenter citata, sed ab ipsa etiam Ecclesia Græca semper, ab universali verò Ecclesia totis sexcentis annis pro authentica & vulgata est habita, haberetúrque etiamnum, si non quorundam Judæorum vitio corrupta fuisset. Licet autem senarius numerus, juxta quam è singulis tribubus evocati sunt, duodecies multiplicatus septuaginta duos fuisse ostendat, brevitatis tamen & rotunditatis gratiâ, inquit Serarius c. 17. q 7. prol. dicuntur tantùm septuaginta fuisse, sicut apud Romanos olim Centumviri vocabantur, licet centum & quinque fuisse constet.

Porro ex his editionibus, alijsque collectis Origines unum librum sic composuit, ut singulas paginas in sex columnas divideret, & in prima quidem textum Hebraicum Hebraicis literis, in secunda eundem textum Hebraicum Græcis literis, in tertia interpretationem Aquilæ, in quarta Symmachi, in quinta Septuaginta Seniorum, in Sexta Theodotionis interpretationem posuerit, atque hæc volumina propter quatuor interpretationes tetrapla, propter sex columnas verò hexapla vocârit; & tandem postquam adhuc binas alias editiones in diversis columnis addidisset, octapla nominaverit.

§. V.

De Latina Editione.

Quàm frequenter S. Scriptura ex Hebræo & Græco idiomate in Latinum sit conversa, testatur S. Augustinus l. 2. de doctr. Christ. c. 11. dum ait, nullo modo eas numerari posse,

eò quòd primis temporibus quivis, qui aliquam utriusq
linguæ Hebraicæ scilicet & Græcæ notitiam habere videb
tur, eandem interpretari sit ausus. Unde & S. Hieronymu
in præfat. in Josue, quot Codices, tot versiones ferè fuis
repertas testatur. Ex his tamen una communior erat, qu
vetus, vulgata, & Itala à S. Augustino l. 2. de doctr. Chri
c. 15. & aliis vocabatur, & tamdiu usurpabatur, donec
Hieronymus, & post ipsum alii manum applicuêre, novam
que interpretationem cudêre; tunc enim & ista passim
Ecclesiis legi cum Itala Interpretatione cœpit, usque ad
Gregorii Magni tempora, tunc namque adeò usus hujus
valescere cœpit, ut reliquæ prorsus evanuerint; & ipsa tu
dem ob graves causas ab Ecclesia authenticata, & velut
delis ac sincera præ omnibus aliis Latinis editionibus e
panda est proposita. Quæ proin ut meliùs intelligatur, d
plerumque quæstiones de illa proponunt Commentator
nempe quis sit Author illius? & cur omnibus aliis præ
ta sit?

Ad quarum quæstionum priorem communius respo
dent Interpretes, plerosque veteris Testamenti libros
Hieronymo fuisse translatos, uti ipsemet in fine libri de
clesiasticis Scriptoribus fatetur, & idem etiam S. Augusti
l. 18. de civ. c. 43. testatur, dum ait: *Non defuit tempo
nostris Presbyter Hieronymus, homo doctissimus, & omn
linguarum peritissimus, qui non ex Græco, sed ex Hebra
Latinum eloquium eisdem converterit.* Ab his tamen li
excipiendos esse librum Sapientiæ, Ecclesiastici, Machab
rum, Baruch, & epistolam Jeremiæ, putant Bellarm
Serarius, Menochius & alii, eò quòd nunquam à se m
latos meminerit, uti tamen de aliis dixerat; & probabi
eos Canonicos non putârit, aut certè Hebraicos non inv
rit. Psalmos verò etsi transtulerit, hæc tamen translat
Ecclesia recepta non fuit, quod ideo fortè factum putat
nochius c. 17. proleg. eò quòd Fideles Septuaginta I
pretum translationi jam assuevissent, atque adeò durum
isset novam S. Hieronymi translationem inducere.

Jam verò novi Testamenti Interpretationem quod
net, hoc unicum constat, Evangelium S. Marci ab ip
Evangelista fuisse Latino idiomate scriptum, reliqu

verò Interpretationem statim ab initio Ecclesiæ fuisse factam, & verosimiliter ab ipsis etiam Apostolis probatam; quis tamen hujus Interpretationis Author fuerit, hucusque semper ignoratum fuit. Quia tamen aliquot errores in eandem irrepserant, ab his eam D. Hieronymus Damaso Pontificis Authoritate purgavit, uti ipse in fine libri de Eccl. Script. fatetur, dum ait: *Testamentum novum Græca fidei reddidi, vetus iuxta Hebraicum transtuli.*

Ad posteriorem quæstionem respondent iterum unanimiter Authores, summam hujus vulgatæ editionis authoritatem esse debere, idque ob tres potissimùm causas. 1. Quia antiqua, & multorum sæculorum usu in Ecclesia usurpata est. 2. Quia D. Hieronymus linguæ Hebraicæ peritissimus, peritè, & tanquam sanctissimus fideliter, & ut laborum & literarum amantissimus diligenter interpretatus, atque ut dubitare non licet, divino auxilio ad opus perficiendum peculiariter adjutus est. 3. Et præcipuè quia S. Concilium Tridentinum Sess. 4. Sequenti decreto eam tenendum proposuit: *Insuper eadem Sacra Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ DEI, si ex omnibus Latinis editionibus, quæ circumferuntur Latinorum librorum, quanam pro authentica habenda sit, innotescat, statuit, & declarat, ut hæc ipsa vetus & vulgata editio, quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis Lectionibus, disputationibus, prædicationibus, & expositionibus pro authentica habeatur, & ut nemo eam reiicere quovis prætextu audeat, vel præsumat.* Rectè tamen monet Menochius c. 18. per hoc decretum nullâ ratione vulgatam hanc editionem fontibus Hebræis & Græcis anteponi (cùm Concilium nullam comparationem faciat) nec verò etiam, si puri sint, anteponi posse, cùm eundem Authorem habeant; de facto tamen, ut nunc res se habent, pluris, quàm illos à nobis faciendos esse, eò quòd rivus purus & minimè turbatus fonti turbato & impuro prudenter anteponi possit, & debeat.

§. VI.

De Vernacula editione.

Vernaculæ versiones hoc loco vocantur illæ, quæ in vernaculas seu maternas & vulgares linguas fiunt. Unde

præter Hebræam, Græcam, & Latinam, quæ, quia à Sacr
Christi crucifixi titulo sacratæ sunt, sacræ appellantur, o
mnes aliæ linguæ, atque adeò editiones quoque illis lingu
factæ, vernaculæ dicuntur.

Porro de hac vernacula editione sequentia præcipuè no
tanda sunt ex Serario c. 20. prol. & aliis. 1. S. Scripturas
in vernaculas linguas transferre, & legere per se non esse pro
hibitum aut illicitum; cùm nulla habeatur lex ejusmo
lectionem aut translationem prohibens. 2. Eandem l
ctionem aliquibus prodesse, aliquibus obesse; uti quotidi
na experientia abunde probat, quâ habetur, multos S. Scr
pturam cum insigni profectu animæ legisse; plurimos re
hæreseon & superstitionum venenum ex ea hausisse.

Atque adeò 3. meritò Ecclesiam statuisse, quibus & qu
modo concessa vel inconcessa sint vernaculo idiomate co
scripta Biblia, utpote quæ & potestate & prudentia præ
polleat ad hoc judicium ferendum, atque hoc relinquen
neralibus cujusque Diœceseos Pastoribus, ut cum Paroc
rum, aliorúmque Pastorum arbitrio dispiciant, quibus e
modi facultas concedenda sit.

Caput II.

De Exegetica Interpretatione.

Cum exegetica Interpretatio aliud nihil sit, ut supra
ctum est, quàm sensûs, quem S. Scriptura significat
dicatio, ante omnia explicandum hoc loco est, quid, & q
tuplex sensus. Deinde, quis modus in ejusmodi sensi
vestigando sit usurpandus. Et denique quæ media ad
timum S. Scripturæ sensum seu intelligentiam invenien
sint obtinenda, quæ omnia per sequentes paragraphos
planabuntur.

§. I.

Quid & quotuplex sit sensus.

Etsi hæc vox *sensus* ex prima sua significatione cujus
que sensus facultatem denotet; ad animi verò concepti
di

dicandos vox *sententia* à veteribus fit inventa, nunc tamen passim etiam vox *sensus* ad mentis conceptus indicandos usurpatur, unde Apostolus Rom. 14. ait: *Unusquisque in suo sensu*, id est, Sententia, *abundet.*

Porro duplex communiter sensus assignatur S. Scripturæ, literalis scilicet & Mysticus. *Literalis* est, quem verba, sive propriè, sive Metaphoricè accepta, ex Spiritus Sancti loquentis intentione primò & immediatè significant, qui prodin, quia in historia maximè elucet, nonnunquam etiam *historicus* solet appellari.

Mysticus, seu, ut alii vocant, *Spiritualis* sensus est, qui non proximè per voces, sed mediatè, & remotè, mediantibus scilicet rebus per voces sensu literali significatis à Spiritu Sancto indicatur, uti Menochius, Serarius, Salmeron & alii communiùs explicant, & exemplum hujus sensus afferunt in illa sententia Deuteron. 25. *Non alligabis os bovi trituranti.* Ubi sensus literalis is est, quem verba indicant; mysticus verò, ut S. Paulus 1. Cor. 9. explicat, Doctoribus & Concionatoribus necessarium & honestum victum suppeditandum esse significat.

Subdividitur autem Mysticus hic sensus iterum in Allegoricum, Anagogicum, & Tropologicum, seu moralem, ut alii vocant. *Allegoricus* est, qui res fidei vel ad Ecclesiam militantem pertinentes significat. Anagogicus est, qui res ad Ecclesiam triumphantem spectantes indicat. Tropologicus verò, qui circa mores formandos occupatur; unde alii breviùs dicunt, Allegoricum circa res credendas, Anagogicum circa res sperandas, Tropologicum circa res agendas versari, uti communes hi versiculi indicant:

Litera gesta docet: quid credas Allegoria.
Moralis, quid agas: quò tendas, Anagogia.

De quibus quatuor sensibus hæc præterea communiter notant Authores. 1. Sensum literalem in omni omnino Scripturæ loco reperiri; non item Mysticum. 2. Posse interdum plures ejusdem sententiæ sensus literales dari, uti contra Medinam & alios S. Thomas cum aliis 1. p. q. 1. a. 10. docet his verbis: *Quia sensus literalis est, quem Auctor intendit; Auctor autem S. Scripturæ DEVS est, qui omnia simul suo intellectu comprehendit, non est inconveniens, ut dicit Au-*

gustinus 12. Conf. si etiam secundùm literalem sensum in una
ra Scripturæ plures sunt sensus. Sic illa verba Joannis
Expedit nobis, ut unus moriatur homo pro Populo, & non to
gens pereat: simul & sensum politicum habebat, quem a
mo tenebat, & suis proponebat Caiphas: & alterum The
logicum seu Propheticum, quem Spiritus S. intendebat,
ibidem versu 51. subditur. 3. Posse quoque plures in
dem sententia Mysticos sensus, imò interdum omnes q
tuor sensus reperiri, sic enim eadem vox Jerusalem hist
cè urbem, allegoricè Ecclesiam, tropologicè animam, a
gogicè cælestem gloriam significat. 4. Sensum Mystic
plerumque ex Veteri tantùm Testamento erui, utpote q
figuris, allegoriis, & symbolis abundat; rariùs verò in
vo reperiri, licet in hoc etiam interdum locum habeat,
apparet in navicula Petri jactata, quæ mysticè persecut
Ecclesiæ significat. 5. Etsi Sensus Mysticus in hoc sup
literalem, quòd plerumque figuratum (quod utique
stantius est figurâ) significet, absolutè tamen loquen
teralem sensum meritò ob tres causas præferri. 1. Q
rebus æquè præstantibus esse potest. 2. Quia in om
scripturæ locis reperitur. 3. Quia certior, atque
otiam ad probandum utilior est, utpote qui per se ad p
tionem adhiberi potest, cùm tamen mysticus nunqua
argumentum servire queat, nisi quando ab alia Sc
ra, vel alio quolibet auctoritatem habente testimon
cepit.

Denique præter hos sensus hactenus explicatos
etiam *Accommodatitium* assignant, per quem ea, qu
rali sensu dicuntur, ad alia, quæ Spiritus S. neque pr
nec remotè significavit, transferuntur, ut, cùm illa
Eccl. 44. *Inventus est justus, & in tempore iracundiæ fa*
reconciliatio: ad SS. Confessores applicat Ecclesia; i
hic sensus pro cujusque ingenio & arbitrio torquetur,
teri argumento adaptatur, rectè notant Commenta
res, nullum ex eo argumentum ad probandum
desumi posse.

§. I

§. II.

Quis modus in sensu S. Scripturæ investigando sit adhibendus.

Quantopere modus aliquis S. Scripturæ sensum investigandi sit necessarius, pulchrè ostendit Origenes sequentibus verbis: *Sicut in novissimis diebus Verbum DEI ex MARIA carne vestitum processit in hunc mundum, & aliud quidem erat, quod videbatur: aliud, quod intelligebatur; carnis namque aspectus patebat omnibus, paucis verò & electis dabatur Divinitatis agnitio; ita & cùm per Prophetas vel Legislatorem Verbum DEI profertur ad homines, non absque competentibus profertur indumentis; nam sicut ibi carnis, ita hic literæ velamine tegitur. Vt litera quidem aspiciatur tanquam caro, latens verò intrinsecus Spiritualis sensus tanquam divinitas sentiatur.* Quod ipsum etiam egregiè confirmans Hugo Victorinus l. 3. de anim. *In refectorio*, inquit, *S. Scripturæ tres mensæ, id est, tres intellectus divinæ Scripturæ ponuntur, videlicet historialis, mysticus, & moralis. Prima mensa simplicibus, secunda Doctoribus, tertia communis est utrisque. In prima cibus est grossior, in secunda subtilior, in tertia dulcior. Prima continet saporem exemplorum, secunda vim mysteriorum, tertia dulcedinem morum. Primà pascit miraculis, secunda figuris, tertia verbis.*

Porro pro modo hoc investigandi S. Scripturam duplicis generis doctrinæ observandæ assignantur, generales scilicet, & speciales, quæ proinde utræque hoc loco breviter sunt referendæ.

Doctrinæ generales pro S. Scripturæ sensu investigando.

Doctrina 1. Nemo ad hanc Interpretationem admittendus est, nisi qui leges, proprietates, & Ordinem S. Scripturæ novit; ita disertè S. Chrysostomus hom. 39. de ira docuit his verbis: *Qui metalla fodere aggreditur artis ignarus, auri venas non invenit, sed confundit, & laborem subit cassum, ita*

qui divinarum Scripturarum ordinem non intelligunt, quiæ rum proprietates, qui leges non disquirunt, sed omnia adve borum sonum accipiunt, aurum terræ confundentes nunquam reconditam in iis thesaurum assequuntur.

Doctrina 1. *Nihil in S. Scriptura sine discussione prætereundum*: Ita iterum S. Chrysostomus hom. 2. in Isaiam, cuit dicens: *Si hi, qui fodiunt in terris metalla, ne minimè quidem frusta prætereunt; verùm ubi nacti fuerint aliquam venam auream, meatus omnes exactè circumspiciunt; magis hoc facere nos oportet in S. Scripturis. Et tamen in talibus difficile est invenire, quod venantur. Etenim cùm & talia sint terra, & aurum nihil aliud sit, quàm terra, quoque naturæ communio similitudóque celat aspectum quæ quæruntur. Attamen ne sic quidem desistunt illi, sed mnem adhibent diligentiam, quantumvis simul, atque rint, sciant, quid verè sit terra, quid verè sit aurum. Scripturis autem non est eadem ratio; neque enim propa aurum terræ commixtum, sed purum est aurum. Eloquia quit, DEI pura, argentum igne exploratum, probatum ter Siquidem Scripturæ non sunt metalla, quæ indigent Opera sed thesaurum præbent paratum iis, qui quærunt opes reconditas.*

Doctrina 3. *Non in superficie literæ hærendum, sed a teriora reconditi sensus tendendum*; uti idem S. Doctor hoc in gen. sequenti similitudine ostendit: *Sicut, qui sensi thesauros effodere conantur, non in superficie solùm fodiunt sed in profundum descendunt, penitiores terræ sinus scrutan tametsi sæpe post labores & sudores vix pauculas portiuncu afferunt. Non sic in spiritualibus, sed labor hic minor, & gna ubertas. Ita & nos ad ima scripturarum descendentes, in breviculis verbis latentem investigemus.*

Doctrina 4. *Non desistendum, etsi non statim intelligi sit S. Scriptura*: sed, ut ingeniosè discurrit Robertus Al Tuitiensis l. 7. in Matt. *Sicut Iacob luctatus est cum An in quo DEVS erat, qui & victum se fatebatur; ita la debet Verbi DEI amator cum sermone vel scriptura, in DEVS est, quæ ex DEO est, nec dimittere, antequam vi vinci volentem, sensúmque comprehendat utilem in inte centem. Lucta enim pulcherrima est, tamdiu perseveran*

tendo, donec inveniat pulsando, donec sibi aperiatur. Hac lucta placet DEO, hâc cupit ipse vinci, hâc fortitudine opus est, ut nobis aperiat & det Spiritum sanctum. Sed & aliâ ratione constantiam hanc suadet Origenes, dum homil. 20. in Jesum Nave ait: *Solent Medici interdum præbere cibum aliquem, interdum potum dare, verbi gratiâ ad discutiendam caliginem visus, nec tamen in edendo ipso cibo vel in potando sentimus, quia utile est, & prodest oculis, sed, cùm transierit visum cibi illius aut poculi virtus, paulatim purgat aspectum, & tunc demum sentire incipimus, quia cibus ille vel potus profuit oculis; sed in aliis similiter corporis partibus eadem fieri solent. Hoc ergo modo credendum est & de Scriptura Sacra, quia utilis est, & animæ prodest, etiamsi sensus noster ad præsens intelligentiam non capit: quoniam, ut diximus, & bonæ virtutes, quæ nobis adsunt, reficiuntur in iis sermonibus, & pascuntur, & contraria torpescunt iis Meditationibus, & effugantur.*

Doctrina 5. *In S. Scripturæ interpretatione modus simplicissimus adhibendus*: juxta S. Hieronymi in epist. ad Demetrium sic loquentis monitum: *De scripturis disputantem non decet Aristotelis argumenta conquirere, nec ex flumine Tulliano Eloquentiæ dutendus est rivulus: nec aures Quintiliani flosculis & scholari declamatione mulcendæ, sed pedestribus & quotidianæ similitudinis, & nulla lucubratione redolens oratio necessaria est, quæ rem explicat, sensum edisserat, obscura manifestet.*

Doctrina 6. *Omnis S. Scripturæ Interpretatio ultimatè ad caritatem DEI & Proximi referenda est, eique congruere debet:* uti jam olim sapienter S. Augustinus in lib. de doctr. Christ. advertit, dum dixit: *Quisquis igitur scripturas divinas vel quamlibet earum partem intellexisse sibi videtur, ita ut ea intellecta non ædificet istam geminam caritatem DEI & Proximi, nondum intellexit. Quisquis verò talem inde sententiam duxerit, ut huic ædificandæ caritati sit utilis, nec tamen hoc dixerit, quod ille, quem legit, eo loco sensisse probatur, non perniciosè fallitur, nec omnino mentitur. Inest quippe in mentiente voluntas falsa dicendi, & ideo multos invenimus, qui mentiri velint: qui autem falli, neminem.* Et breviùs in tract. de laud. carit. *Ille, inquit, tenet, & quod latet, & quod patet in divinis sermonibus, qui caritatem tenet in moribus.*

Doctrinæ speciales pro sensu S. Scripturæ inveniendo.

Doctrina 1. *Singula Verba in S. Scriptura sunt considera-da:* nam, ut S. Hieronymus in Epist. ad Ephesios ait, *singulæ voces, literæ, apices. & puncta in divinis literis plena sunt sacramentis.* Id quod confirmans D. Gregorius Nazianz. in apolog. *Nos,* inquit, *Exquisitam Spiritus doctrinam vel usque ad ultimum apicem & lineam transimus. Et quanquam in omni Scriptura parte hæc adhibenda sit accurata verborum singulorum proprietatisque eorum expensio, multò id tamen magis faciendum est in novo Instrumento, ac multò omnium maximè in iis, quæ sacrosancto Christi Domini ore prolata recensentur a Evangelistis; erat enim diffusa gratia in labiis ipsius.* Unde ipse Jo. 6. dicebat, quòd verba sua Spiritus & vita sunt.

Doctrina 2. *Quantùm fieri potest, ipsi fontes frequenter consulendi sunt:* Uti communiter suadent & faciunt Interpretes S. Scripturæ. Per fontes autem hos nihil aliud intelligitur, quàm textus Hebræus & Græcus cum Paraphrasi Chaldaica, & Græca Testamenti Novi Interpretatio; ex his enim rarò optimi conceptus ad sententiam, quæ præ manibus habetur, illustrandam eruuntur.

Doctrina 3. *Ad SS. Patrum expositiones diligenter, imò sedulò in sensu S. Scripturæ investigando est recurrendum:* Idem, ut Antonius de Balinghem p. 2. præp. ad loc. 6. monet, non modò in iis locis, ubi ex professo aliquam sententiam tractant, sed etiam iis, in quibus quasi obiter & incidenti eam explanant; in his enim locis latent sæpe pulcherrimæ, accommodatissimæque S. Scripturæ expositiones, passim in eorum solidissimis & eruditissimis lucubrationibus videre est.

Doctrina 4. *Ne S. Scriptura sibi ipsi contraria esse videatur, diligenter ad ambiguitatem vocum, diversitatem temporum, & numerorum, aliásque circumstantias attendendum:* cùm enim, ut Salmeron canon. 30. proleg. 9. loquitur, universæ Canonicæ Scripturæ Author, non sit quasi homo mentiatur; nec ut Filius hominis, ut mutetur; necesse est, ut loquitur, etiamsi aliqua sibi repugnare videantur, ea

minimè sibi contraria esse, sed vel considerata temporum, locorum, causarum, rerum, actionum, & Personarum varietate, aut ambiguitate vocum, nominum propriorum, locorum, & Personarum; aut Cognita varia scribendi ratione per figuras Prolepsis, Anacephaleosis, id est, Anticipationis & Recapitulationis; aut perpensa antecedentium & consequentium Verborum contextura, & aliarum circumstantiarum ratione omnia sibi invicem consonare, & mirificè convenire. Ex quo ulterius colligitur

Doctrina 5. *Regulæ ab Interpretibus pro indagando vero S. Scripturæ sensu assignari solitæ diligenter, ubi opus videbitur, adhibendæ sunt*: Ut enim Artifices, qui regulas suas adhibere temerè negligunt, manifesto se errandi periculo exponunt; ita non minùs in S. Scripturæ sensu eruendo & exponendo periclitabitur, quisquis Regulas ab Interpretibus Sacris tanto labore, studióque collectas adhibere neglexerit. Quia verò sat magnus similium Regularum est numerus, placet easdem distincto paragrapho breviter enumerare.

§. III.

De Regulis pro vero S. Scripturæ sensu indagando assignari solitis.

Ut faciliùs intelligantur hæ Regulæ, proderit eas in diversas classes dividere; aliæ quippe generales sunt, quia generalem aliquam doctrinam in S. Scripturæ interpretatione observandam indicant; aliæ particulares, quia vel ad Personas, voces, numerum, tempus, modum loquendi, figuras &c. pertinent, uti mox ex dicendis apparebit.

MEMBRUM I.

De generalibus Regulis.

Regula 1. *Quæ in divinis libris scripta sunt, tractare debemus per ea, quæ scripta sunt.* Ita Origenes c. 23. in Matth. Hinc cùm Christus Matth. 25. dixerit: *Quamdiu uni ex minimis meis, mihi feciſtu*: hæc sententia non ad illa duntaxat verba: *Esurivi, & non dediſtis mihi manducare &c.* sed etiam ad alia similia referenda est, ita ut æquè dici possit. *Blasphemastis*

matus, tristatus fui: & nemo defendit, aut consolatus est me.

Regula 2. *Ambigua in S. Literis, si explicari non possu in utramque partem intelligi queunt; si fidei regula non obs* Ita S. Augustinus de Trin. c. 1. & passim SS. Patrum pra confirmat.

Regula 3. *Quæ colliguntur ex Scripturis Sacris, perin habenda sunt, ac si in illis scripta essent.* Ita S. Gregorius N zanz. l. 5. Theol. & communi Theologorum consensu c firmatur.

Regula 4. *Parabolæ non sunt ad Verbum exponendæ multa sequantur absurda.* Ita S. Chrysostomus ho. 13. in c Matth. Id quod & S. Hilarius 8. de Trin. confirmat dice *Non oportet in Parabolis nimiâ in singulis verbis curâ pera sed càm, quid per Parabolam intendat, didicerimus, inde tate collecta, nihil ulterius anxio est conatu investigandum.*

Regula 5. *Tropologia in S. Scriptura libera est, & hu tùm legibus circumscripta, ut pietatem sequatur intelligen sermonisque contextum, nec in rebus multùm inter se contr violenta sit copulandis:* Ita S. Hieronymus in cap. 1. M Hinc in cap. 1. Jonæ ait, Apostolum quidem Agar & Sa ad duo Testamenta referre, nec tamen omnia, quæ in Hi ria illa narrantur, tropologicè interpretari possumus.

MEMBRUM II.

De Regulis circa Personas.

Regula 1. *Usitatum est in Sacris Literis, ut bona q quæcunque facimus, DEO adscribantur.* Ita S. Aug. in P Sic intelligendum est illud Rom. 8. *Ipse Spiritus postula nobis gemitibus inenarrabilibus*, id est, postulantes facit.

Regula 2. *Scire sive cognoscere DEI, quando Person rebus propter Personas coniungitur, non tam nudum scire, DEVM probare & diligere significat*; Ita S. Hieronym Origenes apud Salmeronem proleg. 10. can. 17. ubi s simili modo DEVM illos nescire dici, quos non diligit notitiâ indignos censet. Hinc Luc. 13. dicit Christus: *cedite à me Operarii iniquitatis, quia non cognovi vos* contrario Apostolus 2. Tim. 2. ait: *Novit DEVS eos, qu eius.*

Regula 3. *Sæpe citam scire aut nescire dicitur DEVS, quæ facit alios scire, aut aliis non indicat.* Ita Salmeron l. c. Hinc ad Abraham dixit DEVS Gen. 22. *Nunc cognovi* (id est, cognoscere te feci) *quòd timeas DEVM.* Et Christus Matth. 24. *De die autem & hora* (scilicet judicii) *nemo scit, neque Angeli Cœlorum, nisi solus Pater.*

Regula 4. *Quoties absolutè legimus venientem vel venturum, nec Persona signatur, quæ venit, simpliciter est de Christo intelligendum*; ut Hippolytus Romanus in Danielem tradit. Hinc isti & similes textus: *Si moram fecerit, exspecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit. Habac. 2. Benedictus, qui venit in nomine Domini.* Jo. 12. de Christo solo, & non alio intelligendi sunt.

MEMBRUM III.

De Regulis circa Numerum.

Regula 1. *Nomina Numeralia ab uno usque ad quinque solent in S. Scriptura sæpe impropriè ad significandam diminutionem sive paucitatem accipi.* Ita Salmeron can. 50. Et sic intelligendæ sunt hæ sententiæ: *En colligo duo ligna*, id est, pauca, 3. Reg. 17. Et: *In Ecclesia volo quinque*, id est, pauca, *sensu meo loqui, ut & alios instruam, quàm decem millia verborum in lingua.* 1. Cor. 14.

Regula 2. *Nomina numeralia quintum numerum superantia plerumque multitudinem significant.* Ita idem Salmeron l. c. & colligitur ex sequentibus textibus: *In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.* Job. 5. Item: *Septies in die cadet iustus, & resurget.* Prov. 24. *Mutâsti mercedem meam decem vicibus.* Gen. 31.

Regula 3. *Mos est S. Scripturæ, maximè in Hebraico textu nomina cardinalia pro Ordinalibus sumere.* Ita Salmeron prolegg. 11. can. 50. Cujus regulæ exemplum habetur Gen. 1. dum dicitur: *Factum est vespere & manè dies unus*, id est, primus. Item Joann. 20. *unâ Sabbatorum*, id est, *prima die solemnitatis Azymorum.*

Regula 4. *Numerus definitus frequenter pro indefinito ponitur.* Sic iterum Salmeron l. c. & habentur exempla tum Prov. 24. *Septies in die cadet iustus*, id est, sæpe. Et Psal. 90.

Cadent

Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.

Regula 5. *Non rarò numerus singularis in Scriptura pluralis ponitur.* Ita S. Augustinus 5. de Gen. ad lit. c. 10. pro exemplo affert illam sententiam Genes. 1. *Fons ascendebat de terra, & irrigabat faciem terræ.* pro Fontes ascendebant.

Regula 6. *Omnes pro multis, & multi pro omnibus etiam in sacris literis ponuntur.* Uti S. Augustinus l. 6. contra Pel. c. 12. docet, & exemplo confirmat petito ex illo Gen. 17. *Patrem multarum gentium posui te*, cùm tamen eidem alibi dictum sit: *In semine tuo benedicentur omnes gentes.*

Regula 7. *Cùm idem nomen substantivum in Nominativo ponitur cum Genitivo plurali, excellentiam quandam significat*: Ita S. Hieronymus in cap. 1. Galat. & patet veritas regulæ ex his & aliis exemplis: *DEVS Deorum, Dominus Dominorum, Cælum Cælorum.*

Regula 8. *Cùm S. Scriptura omnia licere, vel facienda, fugienda, aut impetranda dicit, de bonis tantùm & licitis loqui censenda est.* Ita Salmeron 14. proleg. formul. 19. hac ratione intelligendi sunt sequentes textus: *Omnia licent, sed non omnia expediunt. 1. Cor. 10. Omnia tempori habent. Eccl. 3. Omnia, quæcunque orantes petitis, credite, quia accipietis. Marc. 11.*

MEMBRUM IV.

De Regulis circa Tempus.

Regula 1. *More Hebræo frequenter in S. Literis tempus præsens pro futuro ponitur*: Ita Salmeron proleg. 15. reg. 1. colligitur ex his & similibus textibus: *Pacem meam do vobis.* Jo. 14. *Non do vobis paleas.* Exod. 5. *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus.* Luc. 19.

Regula 2. *Etiam præteritum non rarò pro præsenti ponitur in S. Scriptura.* Uti idem Author reg. 3. docet, probatur sequentibus textibus: *Utique, Domine, ego credidi*, pro quia Christus interrogaverat: Credis hoc? *Medius vestrum stetit*, pro stat. Jo. 1. *Magnificat anima mea Dominum, exultavit Spiritus meus &c.* pro exultat. Luc. 1.

Regula 3. *Frequentissimum est in S. Scriptura, ut*

ritum pro Futuro accipiatur: Ita S. Hieronymus in epist. ad Ephes. ubi sic loquitur: *Mos est istæ scripturarum, ut interdum futura tempore præterito declinentur. Verbi causa de cruce Domini: Foderunt manus meas & pedes. & alibi de Passione eius: Quasi Ovis ad victimam ductus est. Hoc autem idcò, ne, quia futura semper incerta sunt, hominum spes semper fluctuet, & vaciller ea, quæ DEVS futura cognovit, apud quem nihil ambiguum est, quasi iam facta memorantur. Vt, quia præterita secundùm Philosophos fieri infecta non possunt, qui audierint, quasi iam facta habeant, quæ futura sunt.*

Regula 4. *Sicut in scriptura imperandi modus pro optativo & futuro sumitur (maximè in imprecationibus Sanctorum) ita vicissim futurum pro imperativo accipitur.* Ita Salmeron proleg. 15., ubi pro singulis membris exempla hæc affert: *Excæca cor Populi huius, id est, excæcabis.* Psal. 68. *Pater noster, qui es in cœlis. Sanctificetur nomen tuum, id est, utinam sanctificetur.* Matth. 6. *In ore duorum aut trium testium stabit omne verbum*, prosit.

Regula 5. *Quando unum & idem verbum geminatur, vehementiam, & continuationem actionis, & confirmationem sententiæ significat.* Ita Salm. l. c. reg. 12. & patet ex sequentibus textibus: *Exspectans exspectavi Dominum.* Psal. 39. *Castigans castigavit me.* Psal. 117. *Benedicens benedicam tibi.* Gen. 22.

Regula 6. *Imperativus non semper habet vim præcepti, sed interdum, si nominibus adhæreat, etiam vim deprecandi habet.* Uti Salmeron proleg. 11. can. 21. his exemplis ostendit: *Miserere mei DEVS.* Psal. 50. *O Domine, salvum me fac.* Psal. 117. *Vel etiam vim consulendi*, ut, dum dicit Christus Matth. 9. *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes.* Et S. Paulus 1. Cor. 7. *Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem.*

Regula 7. *Multa dicuntur in Scriptura iuxta Opinionem temporu, quo gesta referuntur, & non iuxta, id, quod veritas continebat.* Ita S. Hieronymus c. 28. in Jeremiam, ubi Anaias dicitur Propheta, non quòd esset, sed quòd crederetur talis. Et B. Virgo Matth. 14. dixit de S. Josepho: *Ecce Pater tuus* (qui putabatur talis, & non erat) *& ego dolentes quærebamus te.*

Regula 8. *Mos est celeberrimus S. Scripturarum, ut his verbis;*

verbis: *In diebus illis*: *non solùm, quæ facta sunt, sed etiam quæ fient, adiungantur.* Ita S. Chrysostomus homil. 10. in cap. Matth. ubi exemplo ex cap. 24. Matthæi petito id confirmat. Ubi dicitur: *Væ autem prægnantibus in illis diebus.*

Regula 9. *Frequenter in S. Scriptura aliquid tunc fieri dicitur, quando innotescit, & non quando actu fit.* Ita S. Aug. Rainus l. 83. qq. q. 69. sic Christus Matth. ult. dixit: *Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.* Non quòd non potestas jam data fuerit, sed quia post resurrectionem innotescit. Sic & idem Christus Luc. 2. dicitur profecisse ætate, sapientia &c.

MEMBRUM V.

De Regulis circa Voces.

Regula 1. *Multa verba aut voces in scriptura ambigua imò etiam appositas habent significationes.* Ita Salmeron leg. 15. reg. 32. Et patet in voce *benedicere*, quæ interdum significat Laudare juxta illud: *Benedicam Dominum in omni tempore.* Psal. 33. Interdum benefacere, uti Gen. 24. *Benedictus benedixit Domino meo valde.* Interdum maledicere. Job. c. 2. Benedic DEO, & morere. Sic etiam *extendere manum* interdum significat *percutere vel nocere* juxta illud Davidis 1. Reg. 24. *Non mittam manum meum, in Christum meum.* Interdum *orare* significat ut Isaiæ 1. *Cùm extenderitis manus vestras, avertam oculos meos à vobis.* Interdum idem ac benefacere significat, ut Prov. 31. *Palmas suas dedit ad pauperem.*

Regula 2. *Multa voces in S. Scriptura iuxta Idiotismum Hebraicum habent peculiares significationes*: uti Salmeron Psal. 33. sequentibus verbis ostendit. *Dare manum*, idem ac subjicere se juxta illud Thren. 5. *Ægypto dedimus manum.* *Ædificare domum*, idem est, ac posteros relinquere, quæ fuit Lia & Rachel Gen. 29. domum Israël ædificâsse dicitur. *Ingredi & egredi* significat præstare officium suum, hinc Salomon dicebat 3. Reg. 3. *Ego sum Puer parvulus, & ignoro egressum & introitum meum. Cognoscere & alloqui Eum* significat concubitum cum illa. uti patet ex c. 4. Gen. ubi dicitur: *Adam cognovit uxorem suam.* Et Cant. 8. *Quia*

mus Sorori in die, quando alloquenda est, id est, desponsanda, & à Viro cognoscenda. *Loqui ad cor* consolari significat juxta illud Isaiæ 40. *Loquimini ad cor Ierusalem, & advocate eam. Facere fœtere* est odiosum facere, qui priùs gratus erat; sic Gen. 34. dicitur: *Turbâstis me, & fœtere feciſtis Chananæis*; ubi Interpres habet, odiosum feciſtis. *Movere caput post aliquem*, est irridere aliquem, uti Isaiæ 27. dicitur: *Post se caput movit, Filia Hierusalem.* & clariùs Psal. 20. *Omnes videntes me deriserunt me; locuti sunt labiis, & moverunt caput. Movere* verò *caput super aliquem* est de malo ejus dolere, uti videre est Jerem. 18. *Omnis, qui præterierit per eam, obstupescet, & movebit caput suum. Animam in manibus portare*, idem significat, ac in discrimine versari juxta Psal. 118. *Anima mea in manibus meis semper. Ambulare coram DEO* est eum præsentem imaginari juxta illud Gen. 17. *Ambula coram me, & esto perfectus. Ambulare* autem *cum DEO* idem est ac facere voluntatem ejus, quo sensu Noë Gen. 5. Vir justus fuisse, & cum DEO ambulâsse dicitur. *Pedes contegere* significat alvum purgare. Hinc 1. Reg. c. 24. Saul ingressus speluncam ad contegendos pedes dicitur. *Silere* frequenter idem significat in S. Scriptura; ac à bello quiescere juxta illud Isaiæ 14. *Conquievit, & siluit omnis terra. Cadere de sermonibus*, idem significat ac non implere, uti de Samuele 1. Reg. 3. dicitur: *Non cecidit ex omnibus verbis eius in terram. Neminem salutare per viam* significat magnam celeritatem itineris. Hinc Christus Apostolis Luc. 9. dixit: *Neminem per viam salutaveritis. Non relinquere mingentem ad parietem* Hebræis est familiare, & significat, nulli masculo parcere, imò nec cani ejus, cujus est proprium ad parietem mingere.

Regula 3. *Non pauca etiam voces alio in sensu à S. Scriptura accipiuntur, quàm primo aspectu videntur habere.* Sic juxta S. Hieronymum in c. 1. Matth. *Primogenitus* à S. Scriptura vocatur non is duntaxat, quem alii Fratres nascendo sequuntur, sed is etiam, qui primò natus est; alioqui enim dessent Israëlitæ jussi offerre Domino, aut Sacerdotibus, quod aperit vulvum, exspectare in oblatione, donec videant, an alius post Primogenitum nasceretur. Sic etiam *Pœnitentiam agere*, non semper idem est, ac converti; alioqui habeat deberet dici conversus ad Dominum, ut rectè notat

Rupertus Abbas in c. 5. Oseæ. Qui etiam in c. 1. Amos. ostendit, non idem esse *Fugere Dominum, & fugere à facie Domini*: illud enim semper malum est; hoc non item, cùm nihil aliud sit, quàm refugere sententiam vel tremendum propositum DEI, quod etiam is, qui diligit DEVM, facere potest. Item modo *Clamare* in S. Literis non semper magnæ vocis emissionem, sed scientiæ & dogmatum magnitudinem, & compunctum significat, teste S. Hieronymo in cap 4. Gal. ubi Apostolus dicit: *In quo clamamus, Abba Pater.* Vel *Spiritus* quoque, si sine addito proferatur, semper in bonam partem accipitur; malus verò Spiritus semper cum addimento exprimitur. Ita S. Hieronymus in c. 2. Micheæ. Hinc dicitur Galat. 5. *Si Spiritu vivimus, Spiritu & ambulemus.* Et contrario Luc. 11. *Cùm immundus Spiritus exierit.*

MEMBRUM VI.

De Regulis circa Sensum.

Regula 1. *Nunquam ad spiritualem sensum indagandum progredi oportet, priusquam literalis sensus cognitus est.* Ita Augustinus l. 8. de gen. indicat, dum ait: *Cur non potius thorem simpliciter Scripturæ sequimur in narratione rerum starum, res verè gestas priùs intelligentes, tum de numero quid aliud significant, perscrutantes?*

Regula 2. *Nihil est sub sensu spirituali alicui loco tribuendum, quod non per alium locum in sensu literali manifestum ditum inveniatur.* Ita iterum S. Augustinus, & uterque mens ac Origenes apud Salmeronem proleg. 19. can.

Regula 3. *In sensu spirituali statuendo nihil est abjicienda una & eadem dicto vario aut contrario modo accipiatur.* Salmeron l. c. can. 12. cùm enim etiam in literali sensu pter Metaphoras aut rerum varias naturas idem contrarium videri non debet, si etiam in mystico sensu, qui liberior est, hoc reperiatur. Hinc idem serpentis quandoque Dæmonem, ut Gen. c. 3. quandoque Christum, quandoque Detractorem significat.

Regula 3. *Quandocunque S. Scriptura mentionem facit de Rege Messiæ, ejusque proprietatibus, aut sponsa & vita æterna per varia præmia explicata, in mystico sensu*

taphoricè est accipienda. Sic totum Psalmum 44., Cantica Canticorum, & nomina Merces, Bravium, Denarius, Corona, Thesaurus, Margarita, Convivium, Cœna magna, Mansio & similia, per quæ beatitudo indicatur, accipere oportet.

Regula 4. *Si duæ tropicæ locutiones alicui loco Scripturæ applicentur, ea præferenda est, quæ magis ad proprietatem accedit.* Ita Salmeron proleg. 12. can. 13. Hinc illud Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii Hominis &c.* etsi de spirituali manducatione intelligi queat, rectiùs tamen intelligitur de corporali simul & spirituali in Sacramento Eucharistiæ.

Regula 5. *Quidquid in S. Scriptura neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem propriè referri potest, figuratè accipi debet.* Ita S. Aug. l. 3. de doctr. Christ. c. 10. Hinc quia paulò antè citata sententia de manducatione corporali carnis visibilis intelligi sine absurdo non potest, de spirituali & Sacramentali intelligi debet.

Regula 6. *In divinis Scripturis vera aliquando tacentur, non mentiendo, sed tacendo.* Ita iterum S. Augustinus c. 10. contra mendac. Unde Abraham Gen. 12. dicendo Saram esse sororem suam, non mentitus est, quia erat tam propinqua, ut soror non mendaciter diceretur.

Regula 7. *S. Scriptura frequenter non tam attendit ad id, quod reipsa existit, quàm ad id, quod ex natura rei esse debet.* Ita Salmeron proleg. 9. can. 35. ubi pro exemplo affert sequentes textus: *Verebuntur Filium meum.* Matth. 21. *Non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Psal. 13. *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non vives.* Isaiæ 38.

§. IV.

De praxi supradictarum regularum in apparentibus S. Scripturæ contradictionibus solvendis.

Etsi ex priori §. satis clarè pateat, quomodo Regulæ S. Scripturæ applicari debeant; quia tamen harum Regularum utilitas ac praxis nusquam magis, quàm in contradictionibus apparentibus solvendis apparet, ideo operæ pretium fuerum visum est, si potiores aliquæ Contradictiones ejusmodi

afferantur, &, quomodo solvi debeant, breviter ostendam
ut ex earum solutione etiam aliæ solvi discantur.

Contradictio apparens 1. Genesis 46. dicitur: *Cunctæ a*
nimæ, quæ ingressæ sunt cum Iacob in Ægyptum sexaginta sex
quomodo ergo Gen. 46. dicuntur fuisse septuaginta? Re
quia in priori loco non numeratur Jacob cum Josepho, & d
bus ejus Filiis Ephraim & Manasse.

Contradictio 2. Ezechielis 18. dicit DEVS: *Filius n*
portabit iniquitatem Patris; quomodo ergo Exod. 20. dic
potuit DEVS: *Ego Dominus visitans iniquitatem Patrum*
Filios? Resp. quia in priori loquitur DEVS de culpa pecc
quæ sine consensu Filiis non adscribitur; in posteriori
loquitur vel de Filiis sequentibus Patrum malorum vest
atque adeò iniquitatem participantibus; vel certè serm
de temporali duntaxat pœnâ, quâ interdum Filii propte
rentes castigantur, sed ita, ut insignis simul meriti aug
occasio offeratur.

Contradictio 3. Exodi 33. dicit DEVS: *Non videbit*
Homo, & vivet; quâ ratione ergo Jacob Gen. 32. dixit:
DEVM facie ad faciem, & salva facta est anima mea? h
quia in priori textu de lege ordinaria & visione essentiæ
næ in se locutus est DEVS; in posteriori verò Jacob tan
sub corporea specie vidisse se DEVM affirmabat.

Contradictio 4. Jobi cap. 1. dicitur: *In omnibus his*
peccavit Iob labiis suis: quâ veritate ergo c. 7. dicit se
râsse, suspendium elegisse, peccâsse? Resp. quia in
textu de peccato blasphemiæ & murmurationis sermo
in posteriori de peccatis aliis, & maximè ante hanc affl
nem admissis. Desperatio tantùm erat de bonis amissis
perandis, qua de causa sic affligebatur, ut maluisset per
dium citò finiri vitam.

Contradictio 5. Ecclesiastis c. 3. dicitur, suis spatiis
ire universa sub cælo; cur ergo ibid. n. 14. omnia opera
fecit DEVS in perpetuum perseverare dicuntur? Re
priori loco sermonem esse de operibus cum tempore co
ratis, aut in se consideratis; in posteriori autem de op
sex dierum vel in se, vel in sua specie durantibus per
tibus.

Contradictio 6. Ecclesiastici 11. c. dicitur, vita &

DEO esse ; quî ergo dicere potuit Salomon, DEVM mortem non fecisse ? Resp. quia in priori casu de voluntate permittente & consequente sermo est ; in posteriori autem de voluntate antecedente & approbante, peccatum locutus est Salomon.

Contradictio 7. Quomodo S. Joannes c. 2. cum veritate dicere potuit, templum ædificatum esse quadraginta & sex annis, cùm tamen à Salomone non nisi septem annos cum dimidio in hoc ædificio impensos dixerit Scriptura 3. Reg. 6. Et Zorobabel vix quinque annos insumpserit 1. Esdræ 6. ? Resp. quia Judæi locuti sunt aut secundùm falsam suam opinionem, quâ putabant, tot annis templum fuisse ædificatum ; aut certè de 46. annis inter tempus Christi, & tempus restaurationis ab Herode factæ locutos esse ; non autem de septem annis verè impensis.

Contradictio 8. Joannis 20. dicitur, Mariam Magdalenam venisse ad monumentum, cùm adhuc tenebræ essent, quomodo ergo S. Marcus c. 16. dicere potuit, eam venisse Orto jam Sole ? Resp. quia S. Joannes locutus est de tempore, quo è domo egressa est ; S. Marcus verò de tempore, quo ad monumentum venit.

Contradictio 9. Joannis 4. c. dicitur : *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Cur ergo Ecclesiastici 24. c. dicitur : *Qui bibunt me, adhuc sitient* ? Resp. in priori textu vocem *bibere* in spirituali sensu pro gustu vitæ æternæ, in posteriori verò pro desiderio & concupiscentiâ sumi, quæ tantò magis solet crescere, quantò plùs gustatur de objecto concupito.

Contradictio 10. S. David Psalm. 115. ait : *Omnis homo mendax* : quî ergo S. Joannes Apoc. 14. dicere potuit : *In ore eorum non est inventum mendacium* ? Resp. in priori textu loqui S. Davidem de Homine secundùm naturam corruptam luntaxat spectato ; in posteriori autem sermonem esse de Homine per gratiam divinam adjuto.

Contradictio 11. S. Paulus ad Rom. 11. dicit, sine pœnitentia esse dona & vocationem DEI ; quomodo ergo DEVS Reg. 15. dixit : *Pœnitet me, quòd constituerim Saul Regem* ? esp. quia S. Paulus locutus est de pœnitentia quoad affectum intrinsecæ voluntatis, prout solent pœnitere homines,

qui sunt Mentabiles, qualis modus pœnitentiæ non conv
nit DEO; sed solùm quoad effectum operis externi, quater
nimirum operatur exterius, qualia nos interna pœnitudi
ducti facere consuevimus.

Contradictio 12. Lucæ 6. dicitur: *Omni petenti te tri*
cur ergo Siracides c. 12. ait: *Non dederis impio, prohibe pa*
illi dari. Resp. Christum l. c. locutum esse de eleemosy
Siracidem autem de collatione munerum innixa justitiæ
tributivæ, quâ beneficia ac munera non nisi pro meritis di
gnitate Personarum distribuuntur.

Contradictio 13. Apostolus ad Galat. 6. hortatur, u
ter alterius onera portet; quomodo ergo eodem capite d
re potuit: *Vnusquisque onus suum portabit?* Resp. in p
versu loqui Apostolum partim de gravaminibus naturali
Proximum gravantibus, partim de peccatis Proximi,
portare debemus per compassionem, instructionem, ora
nem & afflictiones pro ipso susceptas, sicut Christus Isai
iniquitates nostras portâsse dicitur. In posteriori verò
loquitur de pœna peccatum sequente in die judicii, ubi
que juxta suorum peccatorum mensuram punietur.

Contradictio 14. Idem Apostolus 1. ad Timoth.
cit, Omnium malorum radicem esse cupiditatem; quo
ergo Ecclesiastici 10. c. initium omnis peccati superbia
tur? Resp. quia in utroque textu particula *Omnis* no
cipitur pro singulis generum, quasi nullum in parti
peccatum esset, quod non ex avaritia oriretur; sed de g
bus singulorum, quòd scilicet omnis generis mala ex
tia nascantur; quo sensu non repugnat etiam Superbia
mnis peccati radicem dici.

Contradictio 15. S. Paulus ad Galat. 1. dicit: *Si*
Hominibus placerem, Christi servus non essem: & tamen
10. dicit: *Ego per omnia omnibus placeo.* an non hæc c
dictio est? Resp. in priori textu loqui Apostolum de
panda hominum gratia, ut in ea tanquam fine quiesc
posteriori verò textu loqui eum de placendi studio p
DEVM, id est, non offendendi alios, sed potiùs ædifi
ubi locum habet illud Maldonati in cap. 5. Matth. *Q*
riam quærit non sibi, sed DEO, etiamsi videri cupiat,
non cupit.

Contradictio 16. Christus Matth. 5. dixit: *Non veni solvere legem, sed adimplere*; quomodo ergo translato Sacerdotio necesse est, ut & legis translatio fiat, quemadmodum S. Paulus ad Hebr. 7. ait? Resp. Legem quidem antiquam à Christo fuisse abrogatam, sed tamen etiam implêsse, quamdiu adhuc durabat, dum juxta illius præceptum Jerosolymas ascendit, Pascha manducavit &c. Et præterea quæ lex antiqua per figuras & cæremonias promisit, ipse in effectu præstitit.

Contradictio 17. Ad Hebræos 9. dicitur: *In arca erat urna habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, & tabulæ Testamenti*: quomodo ergo 3. Reg. 8. dici potuit, in arca non fuisse aliud, quàm duas tabulas lapideas, quas posuerat in ea Moyses? Resp. Cornelius à Lapide in arca quidem nihil aliud inclusum fuisse, quàm duas tabulas, juxta arcam tamen fuisse etiam repositam virgam Aaronis & urnam, atque adeò juxta Hebraismum dici potuisse in arca posita, sicut dicimus calceos in pedibus habere, licèt sint juxta pedes positi.

Contradictio 18. S. Jacobus c. 1. dicit, DEVM neminem tentare; an non hoc contrarium Geneſi c. 22. ubi dicitur: *Tentavit DEVS Abraham*? Resp. S. Augustinus de verbis Domini, aliam esse tentationem inducentem ad peccatum; aliam, quâ fides probetur, & meriti occasio offeratur; de hac locum Geneſis, de priori S. Jacobum locutum fuisse.

Contradictio 19. S. Joannes 1. c. 1. ait: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*; quomodo ergo mox c. 3. dicere potuit: *Omnis, qui natus est ex DEO, peccatum non habet*? Resp. quia in priori textu loquitur de Homine secundùm solam naturam corruptam spectato; in posteriore verò loquitur de Homine gratiâ DEI ornato, quam, quamdiu retinet peccatum, saltem grave, non facit.

Contradictio 20. Joannis 15. dicitur: *Omnia, quæcunque audivi à Patre meo, nota feci vobis*: quâ ratione ergo idem Christus Joan. 16. dixit: *Adhuc multa habeo vobis dicere, quæ non potestis portare modò*? Resp. in priori textu per particulam *omnia* non intelligi omnia simpliciter, sed quæ Discipulorum captui conveniebant, & quæ ut Legatus DEI dicere poterat;

terat; quæ interpretatio non tollit veritatem posteriori textus.

Contradictio 21. Matth. 18. dixit Christus: *Si peccaverit in te Frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum* quomodo ergo S. Paulus dicere ausus est: *Peccantes coram omnibus argue, ut cæteri timorem habeant*? Resp. Christus de peccatis privatim, S. Paulum de publicè commissis locutum fuisse.

Contradictio 22. Marci 10. dicitur: *Nemo bonus, nisi unus DEVS*: quomodo ergo Luc. 6. dicitur: *Bonus Homo de bono thesauro cordis sui profert bonum*? Resp. In priori textu intelligi bonum per essentiam; vel etiam bonum totaliter, qui omni vitio careat; in posteriori autem bonum participativè, vel etiam secundùm quid.

Contradictio. 23. Matthæi 10. dicitur: *Nihil tuleritis in via, non peram, non calceamenta, neque virgam*; cur ergo idem Christus Marc. 6. præcepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantùm? Resp. vel cum aliquibus priori sensu virgam propriè; in posteriori metaphoricè pro potestate faciendi miracula, aut accipiendi alimenta, aut prædicandi Evangelium accipi; vel, si utrobique propriè sumenda sit virga, in priori textu virgam ad feriendum, in posteriori ad sustentandum intelligendam esse.

Contradictio 24. Quomodo Christus Luc. 11. dixit: *Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis*; cùm men Apostolus 1. Cor. 13. dicat, nihil prodesse, si distribuerit in cibos pauperum omnes facultates suas, caritatem autem non habeat? Resp. Eleemosynam mundare dispositivè duntaxat (quatenus impetrat gratiam, ut homo per mundari) vel concomitanter, quatenus ex amore DEI per omnia procedit; caritatem autem per se formaliter justificare, quod prædicatum eleemosynæ non convenit.

Contradictio 25. Quomodo idem Christus dixit Luc. *Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis*; cùm men ipsemet Matt. 26. dicat: *Omnes vos scandalum patiemini in me*? Resp. in priori textu Christum locutum fuisse de tentationibus seu tribulationibus, quas ante passionem ipse passus est; in posteriori verò de tribulationibus passionis subsequentibus.

Contradictio 26. Quomodo JESUS dicitur Joann. 3. baptizâsse, cùm tamen c. 4. non baptizâsse ipsum dicat S. Joannes? Resp. eum non quidem baptizâsse in propria Persona (nisi fortè B. Virginem, & S. Petrum & Joannem, ut aliqui putant) baptizâsse tamen per Discipulos; censetur autem quis facere, etiam, quod facit per alios.

Contradictio 27. Quomodo Apostolus ad Rom. 9. dixit: *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*; cùm tamen Sap. 11. dixerit Salomon: *Diligis omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti*? Resp. in priori textu non de odio absoluto, quo quis rem odio habitam vult non esse; sed de odio comparativo, quo quis rem aliquam odisse dicitur, quam in comparatione cum alia minùs diligit, sermonem esse; unde nihil in illo textu contrarium posteriori dicitur.

Contradictio 28. Quomodo S. Paulus ad Rom. 3. dicit, justificari Hominem per fidem sine operibus legis; cùm tamen S. Jacobus c. 2. dixerit, fidem sine operibus mortuam esse? Resp. S. Paulum locutum esse de fide viva, quæ est cum caritate conjuncta; S. Jacobum autem de fide mortua seu solitariè accepta; aut certè S. Paulum loqui de justificatione fundamentali seu inchoata; S. Jacobum verò de formali & consummata justificatione.

Contradictio 29. Proverb. 26. dicitur? *Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficaris ei similis*; quomodo ergo mox subjicit: *Respondestulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur*? Resp. in priori textu de responsione stulta; in posteriori verò de responsione juxta meritum stultitiæ, seu ad eam redarguendam accommodata sermonem esse.

Contradictio 30. Cùm Gen. c. 1. dixerit DEUS Adamo & Evæ: *Crescite, & multiplicamini*: quomodo S. Paulus Matt. 19. *Non expedit nubere*? Resp. cùm primi Parentes debuerint multiplicare genus humanum, meritò illis præceptum propagationis impositum est; Quod tamen præceptum genere humano satis multiplicato non amplius est necessarium; unde ob matrimonii difficultates aliquibus non expedit nubere.

Contradictio 31. Deuter. 12. dicitur: *Occide, & comede, sive immundum fuerit, sive mundum*: cur ergo ibid. c. 14.

dicitur: *Ne comedatis, quæ immunda sunt*? Resp. in prim
textu sermonem esse de immundis animalibus secundu
quid, id est, talibus, quæ vel vitiata offerri non poterant
bos, ovis, capra, turtur, columba, vel ungulam non fi
debant, nec ruminabant, ut cervus, caprea, oryx, & sim
les: in posteriori verò textu sermonem esse de animalib
absolutè immundis, qualia sunt vel morticina, id est, per
mortua: vel quæ non ruminant, ut sus: vel ungulam n
findunt, ut camelus, lepus, cuniculus.

Contradictio 32. Matt. 10. dicitur: *Gratis accepi
gratis date*: quomodo ergo Luc. 10. dicitur: *dignus est o
rarius mercede sua*? Resp. in priori loco dixisse Christu
quòd merces pro prædicatione Evangelii non sit petend
in posteriori verò insinuari, quòd ab Auditoribus
tem debeatur Prædicatoribus merces & cibus, etiamsi
non eandem ut mercedem aut præmium intendere & pe
debeant.

Contradictio 33. Jonæ 3. dicitur: *Adhuc 40. dies
Ninive subvertetur*: quomodo ergo ibidem c. 4. dicit DE
Ego parcam Ninive civitati magnæ? Resp. quia comm
tio Jonæ conditionata duntaxat fuerat, si scilicet pœnit
tiam non agerent; cùm ergo hæc conditio impleta fue
meritò DEUS se parsurum dixit.

Contradictio 34. S. Joannes 1. c. 2. dixit: *Amici
quia Antichristus venit*: quomodo ergo S. Paulus 2. Th
2. dixit: *Tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus
SVS interficiet*? Resp. in priori textu præsens tempus
futuro sumi, quo notato non erit difficultas in posterior
tu salvando.

Contradictio 35. Quomodo Christus Joannis 5. d
potuit: *Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimo
meum non est verum*: cùm Jo. 8. dixerit: *Etsi ego testim
um perhibeo de meipso, testimonium meum verum est*? Re
priori textu loqui Christum de testimonio secundùm v
rem opinionem accepto, quod suspectum est, si quis de s
testetur; in posteriori autem textu loqui de testimonio
prout à parte rei se habet, & à suprema veritate oritur
quo respectu utique verum est.

5.

§. V.

De Mediis ad Theologiam positivam addiscendam.

Duplicis generis media plerumque præscribuntur ab Interpretibus S. Scripturæ ad hanc scientiam addiscendam, naturalia scilicet, & supernaturalia, quæ proin utraque breviter hoc loco referuntur.

Inter naturalia primum Alphonsus Salmeron proleg. 17. numerat humanas Disciplinas; tum quia S. Scriptura ita attemperata est, ut, sicut Tinctores, priusquam perfectum colorem purpuræ panno inducunt, priùs alium inferiorem præmittunt, super quo aptiùs imprimatur color perfectus, ita disciplinæ humanæ ante divinam scientiam præmittantur; tum quia S. Scripturæ splendor magis apparet, si juxta cogitationes mortalium timidas, & incertas providentias ponatur; tum quia denique conducunt ad magis resistendum Hæreticis paralogizantibus, & Dæmonibus tentantibus, & scrupulos contra fidem ingerentibus.

Secundum medium naturale meritò *Historia* creditur à S. Aug. l. 2. de doctr. Christiana c. 28. quia, quidquid de ordine temporum transactorum ea indicat, plurimùm nos adjuvat ad sacros libros intelligendos, etiamsi præter Ecclesiam puerili eruditione discantur, uti S. Pater fusiùs l. c. per exempla demonstrat.

Tertium est *Linguarum Trium principalium Hebræa scilicet, Græca, & Latina cognitio*; nam si earum phrases & idiotismi bene cognoscantur, magnum lumen studiosis scripturarum lectoribus ingerunt, non solùm ad ambiguitatem nominum tollendam, & corruptorum textuum emendationem, similitudinúmque & ænigmatum perceptionem; verùm etiam ad sensus mysticos & spirituales suaviùs accommodandos, & stabiliendos, ut loquitur Salmeron proleg. 9. can. 13.

Quartum est *assiduitas lectionis*; quia ut Isidorus l. 1. de summo bono ait, quantò quisque magis assiduus fuerit in sacris eloquiis, tantò ex eis uberiorem intelligentiam capit. Et, ut S. Augustinus l. 2. de doctr. Christ. c. 9. ait, prima observa-

servatio est nôsse libros istos, etsi nondum ad intellectum legendo tamen, vel mandare memoriæ, vel omnino incognitos non habere.

MEMBRUM II.

De mediis supernaturalibus.

Primum inter hæc meritò censetur *animi puritas*: nam ut sapienter Cassianus. Coll. 14. c. 14. advertit, impossibile est, immundam animam, quantâlibet defudaverit lectionis instantiâ, adipisci scientiam spiritualem; nemo enim in vas fœtidum atque corruptum, unguentum aliquod nobile aut mel optimum, aut pretiosi quidquam liquoris infudit. Hinc & S. Gregorius Theologus in carmine de vita canit:

Quam soli cernere possunt,
Qui bene purgârint generosæ lumina mentis.

Secundum medium est *pax animi*: nam sicut in aqua turbidis atque agitatis perturbata apparent omnia atque confusa, quæ eadem in immotis clarè atque distinctè conspiciuntur; sic animus omni vacans perturbatione, cum omnes, tum sacrarum literarum arcana mysteria planiùs percipit, qui tamen à passionibus agitatus & commotus quidquam intelligit.

Tertium est *Oratio*, cùm enim hæc scientia sit libere gnatus, inquit Origenes hom. 12. in Exod. orandus est DOMINUS, ut ipsum aperire dignetur illius ope, qui clavem David habet, quique aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit. Hinc & S. Jacobus ait, *si quis vestrûm indiget sapientia, postulet à DEO*, & confirmans idipsum Hugo l. de ma, *ad S. Scripturæ*, inquit, *cognitionem opus est intimâ punctione potiùs, quàm profunda investigatione: sufferibus: lachrymis quàm sententiis: oratione, quàm lectiogratiâ lachrymarum, quàm scientiâ literarum; cælestium riùs contemplatione, quàm terrestrium occupatione.*

Quartum est *Humilitas ac animi demissio*: hîc enim maximè locum habet illud Christi Matt. 11. *Confiteor Pater, Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à Sapi-*

bus, & revelâsti ea parvulis. Unde meritò S. Augustinus epist. 56. *Non aliam*, inquit, *ad capessendam & obtinendam veritatem tibi viam munias, quàm quæ munita est ab illo, qui gressuum nostrorum tanquam DEVS videt infirmitatem. Ea est autem prima humilitas, secunda humilitas, & tertia humilitas. Et quoties interrogares, hoc dicerem.*

Quintum *Fides firmissima* non immeritò existimatur; nam, ut rectè S. Augustinus in Ps. 118. dixit, *qui diligit legem DEI, etiam quod in ea non intelligit, honorat; & quod ei sonare videtur absurdè, se potiùs non intelligere; & aliquid magnum latere ibi iudicat.*

§. VI.

De modo solido & facili studendi Theologiæ Positivæ.

Varii à variis assignantur modi Theologiæ positivæ cum fructu studendi; ex quibus tamen meo judicio optimus videtur, quem S. Bonaventura S. 19. in Hexameron assignat, ubi ait, hunc modum debere habere quatuor conditiones, scilicet Ordinem, Assiduitatem, Complacentiam, & Commensurationem.

Ordo requirit, ut, sicut Pueri primò addiscunt A, B, C, & postea syllabicare, & postea legere, & postea quid pars significet; similiter & in S. Scriptura primò aliquis sæpe studere debet in textu, & ipsum habere in promptu, deinde intelligere, quid dicitur per nomen, non sicut Judæus, qui semper tendit ad literalem sensum. Tota scriptura est quasi una cithara. Et sicuti chorda per se non facit harmoniam, sed cum aliis, similiter unus scripturæ locus dependet ab alio, imò unum locum respiciunt mille loca.

Ad hanc autem intelligentiam non potest Homo pervenire per se, sed per alios, quibus DEUS revelavit; oportet ergo recurrere ad Originalia Sanctorum, id est, ad Interpretes sacros, præcipuè SS. Patres, qui præ cæteris excelluerunt in vero scripturæ sensu explicando, eò quòd ob majorem vitæ sanctitatem majus quoque à DEO lumen acceperint ad intimos S. Scripturæ sensus penetrandos.

Assiduitas in eo consistit, ut & frequenter legamus, & con-

constanter eidem sententiæ insistamus, donec intelligamus
impedimentum enim maximum est, inquit S. Doctor, lect
vagabunda; vagatio exterior signum est vagationis animæ
& ideo talis non potest proficere, quia non figitur in memo
ria, sicut ponit exemplum S. Gregorii. Quando homo vi
dit faciem hominis semel, non ita perfectè postea cognosc
sed quando frequenter vidit, postea cognoscet. Sic de
Scriptura; quia primò faciem obscuram habet; postea qua
do frequenter videtur, efficitur familiaris. Hinc & S. D
mascenus l. 4. de Orthod. fide c. 18. ait; *Si legerimus, leg
aut bis, & non intellexerimus, quæ legerimus, non impro
mus, non detrahamus, sed perseveremus, excitemur, mu
rogemus. Interroga*, inquit, *sacer scriptor Deut. 32. Patr
tuum & annunciabit tibi; maiores tuos, & dicent tibi; s
enim est omnium scientia.*

Complacentia requirit, ut magno cum desiderio, pi
que consideratione & attentione legatur S. Scriptura; ut
ut rectè S. Augustinus c. 6. de utilit. credendi dixit, *m
priùs à nobis S. Scriptura debet, quàm disci. Vnde à mu
quia aut oderunt, aut non amant, non intelligitur.* Et
firmans idipsum S. Bonaventura l. c. *sicut*, inquit, DEUS
portionavit gustum & cibum, quia cibus dat saporem gu
qui habet vim discretivam & ex his duobus cibus incorpo
tur; sic primò oportet sumere scripturam, postea mastica
inde incorporare.

Commensuratio denique exigit, ut non plùs quisq
piat, quàm oportet; sed illud Salomonis semper ob oc
habet Prov. 25. *Mel invenisti? comede, quod tibi sufficit
fortè satiatus evomas illud.*

Ne ergo plùs te extendas, inquit S. Bonaventura l. c. *
ingenium tuum potest ascendere, nec infra maneas. Vi
in designatione hujus, ut dicit S. Dionysius de cœl. Hier.
quòd Seraphin mediis volabant alis, ut nec sistat homo
quod potest; nec ascendat supra illud, quod potest; sicut ill
cantant ultra vires, nunquam faciunt bonam harmoniam*
*dicit S. Augustinus. Tantùm proficit unus durus, dum
modo ordinatè studium suum, prosequatur, sic-
ut ingeniosus & inordinatè
studens.*

§. VI

§. VII.

De Interpretibus S. Scripturæ.

Cùm inter alia, quæ priori §. ad ſtudium S. Scripturæ requiri dictum eſt, etiam hoc fuerit, ut quis ſuo tempore diligenter ad Interpretes S. Scripturæ recurrat, meritò pro coronide hujus Inſtructionis breviter hoc loco exponendum eſt, quinam meliores ejusmodi Interpretes cenſeantur, qui quidem ad duas Claſſes reduci poſſunt, videlicet ad SS. Patres, & ad alios, qui in SS. Patrum numero non cenſentur.

Ex SS. Patribus, (qui, teſte Franciſco Ribera in præf. in Hagg. n. 8. in hoc ſine controverſia vincunt alios Scriptores, quòd multò præſtantiores habuerant Magiſtros, & ſcripturas non tam pro ſuo ingenio, quàm pro majorum traditione explicabant) placet eos ordine ætatis referre, & quid de iis paulò antè citatus Ribera præf. in Malach. ex ſuo & aliorum ſenſu judicaverit, breviter audire.

Origenes, inquit, ubi à fidei regula non diſcedit, nemo præſtantior, nemo acutior, nemo elegantior, de quo meritò dictum eſt, quod refert Caſſiodorus in Inſtit. divin. lect. Ubi bene, nemo meliùs. Ubi malè, nemo pejus. Feliciter excogitat, acutè comprobat, aptiſſimè eloquitur, & paucis verbis theſauros aperit ſcripturarum. Lectorem tamen requirit prudentem ac ſobrium, ut ſciat (quemadmodum S. Hieronymus ſcribit ad Avitum) in eo deteſtanda eſſe, quàm plurima, & juxta Sermonem Domini inter Scorpiones & Colubros incedendum.

S. Hilarius grandis eſt verbis, ſapiens ſententiis, toto genere gravis.

S. Ambroſius ſubtilis, brevis, & cum pietate Origenis imitator.

S. Cyrillus in hiſtoria magnus nec in Allegoria minor, vix ullum habet in Græcis, cui cedere debeat.

S. Chryſoſtomus nusquam non ingenioſus & doctus in Epiſtolis Pauli & alios vicit, & ſeipſum.

D. Hieronymus, eodem Ribera teſte, ubique ſui ſimilis, etiam in hoc magnus eſt, quòd relictis Hæreticis, quibuscum pro domo DEI perpetuum & implacabile bellum geſſit,

ad

ad mores convertitur, aut Christum in lege, & Prophetis
bis ostendit. Unde hic idem Author præf. in Zachar., in
quæ ad vetus Testamentum pertinent, neminem sive ex G
cis, sive ex Latinis ipsi parem esse judicandum existimat,
qui linguas, Hebræam, Chaldaicam, Græcam, Latinam p
clarè cognoverit, & historiæ omnis peritissimus fuerit.

S. Augustinus ingenii mirabili acumine, & facultate
subtiles & abstrusas explicandi in omnibus præstans, sive
ad Historiam convertat, sive ad Allegoriam, ut Scriba doc
in regno Cœlorum profert de thesauro suo nova & vet
eruditione in admirationem excitat legentem, subtilitat
rigit, & oscitare non sinit, eloquentiæ suavitate demulce
gumentis validis movet, & vehementer stimulat ad
tatem.

S. Isidorus valde etiam utilis, divinarum humanarum
rum cognitione florens, & pietatem ubique spirans.

Isychius plenus est, & copiosus, & gravis, & Ribera
tentiâ pares habet paucos, Superiorem fortasse neminem

De S. Gregorio Magno sic scribit idem Author: Equi
ita judico, cùm de libris Moralis expositionis Job incid
mo, nullum habere librum Ecclesiam, præter eos, qui
nitus inspirati sunt, illo doctiorem aut utiliorem. Per
libros inoffenso pede currere licet, nihil timendum,
habet non Catholicum, nihil non eruditum. Ut est u
gravis, maturus, religiosus, elegans, doctus, acutus,
quens? quàm absconditos sensus eruit, quàm utiles,
moribus formandis aptos? Ejus libros ut optimos mo
sanctitatis Magistros, & ut locupletissimum Scriptur
promptuarium adeamus, atque ille in hoc genere v
profecisse existimet, cui valde placebit Gregorius. Equ
arbitror, si vel ejus unius libri studiosè legantur, præs
simos inde Scripturæ Expositores, Concionatoresque p
posse. Iste est, quem ego non solùm noctes ac dies le
iterum, atque iterum revolvi, sed ad verbum etiam
posset, caperem edisci. Eum cùm lego, soleo in DEI l
& gratiarum actionem excitari, quòd talem, tantúmqu
storem dederit Ecclesiæ.

Ex aliis Scriptoribus, qui in SS. Patrum classe non
sentur, laudantur inprimis Nicolaus Lyranus, qui judic

beræ præfat. in Zach., nunquam videtur prætereundus; est enim dilucidus, brevis, & eruditus.

Alphonsus Tostatus Abulensis Episcopus, ubicunque Commentarii ejus extiterint, avidè legendus est, inquit idem Ribera l. c., suppeditat enim copiam rerum mirabilem, quærit plura, quàm ullus unquam quæsierit: colligit dicta multorum, optimè eligit, copiosè tam aliena confutat, quàm sua confirmat, gravis, pius, & acutissimi judicii.

Glossa, quam Ordinariam vocant, valde utilis est, sed quoniam tota ex veterum Patrum scriptis concinnata est, eandem cum illis laudem meretur.

P. Cornelius Cornelii à Lapide Soc. JESU, qui quadraginta annis huic studio se incubuisse scribit, & à triginta annis nihil aliud egisse, integros in S. Scripturam, eósque insignes reliquit Commentarios, Job & Psalmis exceptis.

P. Jacobus Tirinus pariter Commentarium in integram Scripturam, opus, ut Bibliotheca Scriptorum Soc. ait, Calculis Chronologiæ, diligentissimè subductis, & variarum materiarum indicibus illustratum.

P. Joannes Stephanus Menochius quoque brevem explicationem sensus literalis totius S. Scripturæ ex optimis Auctoribus per Epitomen collectam edidit.

P. Emmanuel Sa vulgavit notationes in totam S. Scripturam, quibus tum omnes ferè loci difficiles, tum variæ ex Hebræo, Chaldæo, & Græco lectiones mirâ brevitate explicantur, opus concisum quidem, sed magnis laboribus atque indefesso studio elaboratum atque perfectum. Item Scholia in quatuor Evangelia, brevia quidem, sed erudita, ex selectis Doctorum Sacrorum Sententiis collecta, quam verè auream Catenulam posses appellare, inquit cit. Bibliotheca.

Quibus addi possunt P. Alphonsus Salmeron in novum Testamentum. P. Sebastiani Barradii Commentaria in Concordiam & Historiam Evangelicam.

P. Franciscus Ribera in Prophetas minores Joannis Evangelium, & Epistolam ad Hebræos. P. Nicolaus Serarius in varios libros S. Script. P. Ferdinandus Quirinus de Salazar in Proverbia. P. Didacus de Celada in Judith, & plures alii.

TRACTATVS II.

INSTITUTIONE THEOLOGIÆ ASCETICÆ COMPLECTENS.

Proœmium.

QUID ſit Theologia Aſcetica, pariter et quæ in præfatione hujus Inſtitutionis ſunt, & paulò pòſt fuſiùs explicabuntur tet, quòd ſcilicet ſit Scientia ſupernaturalis ad fectionem conſequendam dirigens. Ex qua nitione facilè patet, quantopere hæc ſcientia Paſtori animarum curam gerenti conveniat, nim vi vocationis ſuæ Sapientibus æquè ac in tibus debitor ſit, id eſt, non eos duntaxat, communem & ordinariam viam Mandatorum illos etiam, qui per breviorem & arctiorem Conſiliorum Evangelicorum ad ultimum ſu nem ac terminum tendere decreverunt, dirig & manuducendos obligatus ſit, hoc autem p non poſſit, niſi ipſe perfectam hujus viæ n acquiſierit, rectè concluditur, Scientiam h ceticam, ſi ulli alteri, Sacerdotibus curam g bus ſummopere neceſſariam eſſe. Hæc cer eſt, cur Theologi & Patres Spirituales una doceant, Epiſcopos non tantùm ad Perfec ſectandam ad modum Religioſorum oblig

omnino perfectos esse debere, eò quòd ad alios docendos & manuducendos virtute sui muneris obligentur, *omnis autem doctrina*, ut sapienter Clemens Alexandrinus l. 5. Strom. advertit, *generatio quædam sit, ut, quemadmodum non generantur Homines, nisi in perfectione ætatis & virium; ita neque Filios Spirituales, nisi à perfectione virtutum nasci contingat.* Cùm ergo Episcopi hoc munus Instructionis modò plerumque non per seipsos, sed per immediatos Pastores & Curatores animarum exerceant, clarè profectò liquet, hos non minùs, quàm Episcopos perfectos esse debere, atque adeò & scientiam illam, quæ ad perfectionem dirigit, ipsis præcipuè convenire, ut de illis perinde ac de antiquo illo Pastore Jacobo cum veritate dici possit, quod Salomon Sap. 10. pronuntiavit: *Iustum deduxit per vias rectas, & ostendit illi Regnum DEI, dedit illi scientiam Sanctorum, honestavit illum in laboribus, & complevit labores illius.* Quia autem etiam hæc scientia sine Magistro non addiscitur, plerique autem Authores Ascetici fusè ut speculativè nimis de hac materia scripserunt, deo operæ pretium me facturum existimavi, si breve compendium totius Scientiæ Ascenticæ ad praxin ordinatum offerrem, ex quo quivis hujus Scientiæ addiscendæ cupidus clarè & ordinatè discere possit, quidquid ad illam Scientiam requiritur. Dividetur autem totus hic Tractatus in quinque partes, quarum 1. de Theologia Ascetica in communi. 2. de Theologia Ascetica per viam purgativam dirigente. 3. de Theologia Ascetica per viam illuminativam ducente. 4. deTheologia Ascetica per viam unitivam manuducente. 5. denique de modo & gradibus proficiendi in Theologia Ascetica tractabit.

PARS I.

DE THEOLOGIA ASCETIC IN COMMUNI.

CAPUT I.

QUODNAM SIT OBIECTU THEOLOGIÆ ASCETICÆ.

I. QUemadmodum in aliis Scientiis duplex plerum objectum, materiale scilicet, & formale assig ex quorum clariori cognitione, ipsa etiam Scientiæ el facilius cognoscitur; ita in Ascetica quoque Scientia, tura illius, præstantiáque tantò clariùs cognoscatur omnia objectum illius materiale & formale indaganda

II. Objectum ergo materiale quod attinet, illu aliud est, quàm operationes voluntatis, quatenus sunt ipsius perfectionis recipiendæ; cùm enim perfe sequenti capite dicetur, in caritate velut perfecta pe summi boni consistat, caritas autem in voluntate vel rali suo subjecto resideat, meritò voluntatis etiam O nes potiùs objectum proximum, quàm operationes ctus statuuntur, licet hæ etiam præsuppositivè req multúmque conducant ad perfectionem caritatis ac dam.

III. Ex qua doctrina circa objectum materiale posita facile nunc est ipsum etiam objectum formale re, quòd scilicet illud nihil aliud sit, quàm ipsa co litas ad supremum finem optimo, quo obtineri pos consequendum; per hanc quippe formalitatem ve rentiam Theologia Ascetica à reliquis quatuor Th distinguitur, quæ omnes vel circa DEVM speculat taxat consideratum, vel certè non sub hac ratione p ris possessionis spectatum versantur, uti ex iis, qu sequenti capite de perfectionis natura dicentur, c tebit.

CAPUT II.

QUID SIT PERFECTIO?

I. PErfectio in genere nihil aliud est, quàm plena & absoluta finis sui ultimi consecutio; tunc enim res quælibet in suo genere perfecta censetur, cùm finem, propter quem facta aut creata est, plenè est assecuta, uti omnium rerum creatarum inductione patet; cùm ergo & Homo creatus sit ad hunc finem, ut Dominum DEVM suum velut summum bonum in hac vita inchoativè, in altera verò vita perfectè possideat, hæc autem possessio non possit per realem conjunctionem viâ ordinariâ fieri, necessariò per unionem moralem, nempe per cognitionem & amorem fieri debet; & hoc scilicet DEVS ipse Gen. 1. indicavit, dum hominem ad imaginem suam conditum esse dixit. Hoc & Christus Matth. 5. innuit dicens: *Estote perfecti, sicut Pater vester cælestis perfectus est.* Ubi utique non requisivit, ut in quantitate perfectionis Patri æterno similes essent (hoc enim constabat impossibile esse) sed in iisdem omnibus operationibus perfectionem suam sitam esse existimarent, in quibus perfectio Patris consistit, videlicet quòd sicut Pater æternus seipsum cognoscendo generat Filium, & dum hunc infinitè amat, & vicissim ab ipso taliter amatur, spirat cum ipso Spiritum Sanctum, sicque per istam cognitionem & amorem sui quodammodo tota Trinitas exurgit; ita & Homines tunc se perfectos esse existimarent, si per cognitionem & amorem eidem moraliter adhærerent, & sic unus cum eo Spiritus fierent quemadmodum Apostolus 1. Cor. 6. loquitur.

II. Ut verò clariùs adhuc iste finis & perfectio Hominis cognoscatur, supponendum est, duplicem inter Homines amorem reperiri, concupiscentiæ scilicet, & amicitiæ; prior est, quo alteri bonum optamus, gratulamur, vel procuramus propter nos, & bonum nostrum; posterior est, quo alterum bonum volumus propter solam ipsius Personam, sine respectu ad bonum nostrum. Et in hoc amore, qui propriè amor dici meretur, consistit perfectio & beatitudo Hominis. De quo tamen ulteriùs sciendum est, quòd etiam ipse ulteriùs subdividatur in affectivum & effectivum. Affectivus

est, quo alicui præcisè bonum, quod habet, aut habere p
test, per internum affectum gratulamur, vel optamus, abl
eo, quòd ullum conatum adhibeamus, ad tale bonum ei
procurandum. Effectivus est, quo actu aliquid facimus p
pter alterius amorem. Utroque hoc amore se perfectis
amat DEVS, dum scilicet & summè sibi complacet in se
se, gaudétque infinitè, quòd sit, qui est, summè sapiens,
nus, potens &c. & omnia, quæcunque ad extra operatur
& etiamnum operatur, propter se duntaxat, & propter
riam suam facit, quæ gloria in eo consistit, ut ipsius Bon
cognoscatur, & super omnia ametur. Cùm ergo, teste
natensi in loc. com. summa hominis perfectio sit, princ
suo conjungi, illíque, quatenus licet, perfectè assimi
rectè concluditur, etiam ipsum duplici hoc amore DEVM
ligere debere, si perfectus esse velit; atque adeò totam
industriam ac conatum eò unicè referendum esse, ut nos
tùm DEO suum esse infinitum ex animo gratuletur, sed
in suis actionibus se sanctissimo ejus beneplacito perfe
mè conformet, ita ut idem cum eo velit, & nolit, ideq
rissimè, quia ipse vult, & non vult; seu, ut alii clariùs e
munt, ut semper faciat, *quod vult* DEVS, & *quemc*
DEVS, & *quia* vult DEVS, hâc ratione namque se
substantiam, *modum*, & *finem* atque adeò perfectissime
format, uti appositè quidam sequenti distycho expres

Omne tulit punctum, patitur qui semper, agítque

Quæ vult, quóve modo vult DEVS, & quia vu
Ut adeò meritò DEVS de Davide velut viro perfecto a
dixerit: *Inveni David virum secundùm cor meum, qui
omnes voluntates meas*, indicare scilicet volens, eum o
perfectionem in voluntate divina adimplenda imple
dum & quoad substantiam id semper elegit, quod DEO
mè placere intellexerat; & quoad modum quoque illu
git, quem DEO gratiorem esse cognoverat; & quoad
denique solum DEI beneplacitum purissimè intendit, ac
fivit. Quod ipsum etiam in ipso DEI amore, quo se
amat, quíque est exemplar nostri amoris cernere est
inprimis semper facit, *quod vult* juxta illud, Psal
Omnia, quæcunque voluit, fecit. Et *quo modo* vult,
optimo, juxta illud Gen. 1. *Viditque DEVS cuncta*

fecerat, & erant valde bona. Et tandem *quia vult* juxta illud Prov. 16. *Universa propter semetipsum operatus est Dominus.* Idem etiam in ipso Christo perfectissimè cernere est, ut qui semper quoque id faciebat, quod DEVS Pater volebat, uti ipse Joan. 6. fassus est: *Et non reliquit me solum, quia quæ placita sunt ei, facio semper.* Et *quo modo* Pater volebat, uti Populus Marc. 7. de ipso testatus est dicens: *Bene omnia fecit*: & verò ipse etiam per verba illa in cruce prolata, *Consummatum est*: satis confirmavit. Et *quia* Pater volebat, juxta illud Joan. 8. proprium testimonium: *Ego non quæro gloriam meam, sed eius, qui misit me.*

III. Ex qua explicatione perfectionis obiter colligi potest, etsi Ascetæ interdum diversimodè illam explicent, & alii quidem dicant, eam in perfecta conformitate voluntatis humanæ cum divina, alii in perfecta quotidianarum actionum transactione, alii in illis Davidicis verbis *declina à malo, & fac bonum*; alii denique in hoc, ut homo Dominum DEVM laudet, revereatur, & amet, eique serviens salvus fiat, consistere; omnes tamen in substantia convenire, fateríque debere, perfectionem in caritate consistere; sed quia non omnes satis cognoscere videbantur, in quo consistat caritas, ideo conati sunt clariùs eandem per modos paulò antè indicatos explicare; ex quibus tamen omnibus modis iste, quo dicitur, caritatem in eo præcipuè consistere, ut quis semper id faciat, quod DEVS vult, quo modo vult, & quia vult (quem P. Rodriquez p. 1. tr. 2. c. 1. & P. Vincentius Caraffa in suo Itinerario insinuant) præ cæteris aptus & facilis videtur ad naturam perfectionis & caritatis explicandam, & quidem ob tres causas. 1. Quia distinctiùs caritatis officia explicat, quàm alii; nam, licèt dicas, caritatem in perfecta conformitate voluntatis humanæ cum divina consistere, aut in perfecta transactione quotidianarum actionum, adhuc tamen explicandum restat, quando vel voluntas perfectè conformata, vel opera quotidiana perfectè transacta dici debeant, quod quidem hic modus clariùs explicat, dum ait, tum perfectam laudem, servitium & amorem DEI haberi, quando actiones in substantia, modo, & fine, divino beneplacito conformes habentur; quomodo enim aut Opus suum Artificem perfectiùs lauda-

re, aut servus perfectiùs servire, aut sponsa sponsum perf
ctiùs amare possunt, quàm si semper agant, quæ, quo m
do, & quia Artifici, Domino, sponso maximè placen
2. Quia ex hoc ipso modo explicandi perfectionem fac
colligitur, quantùm aliquis in perfectione profecerit; c
enim quilibet ex his tribus actibus alios sub se gradus con
neat, & quoad *substantiam* quidem ille censeantur Deo ma
placere, in quibus homo plùs abstinet, aut sustinet, aut q
non ad propriam duntaxat, sed alienam etiam salutem
dinantur: quoad *modum* verò DEO magis placeat, qui
ligenter, alacriter, & constanter operatur: & quoad fi
denique magis placeat, qui minùs de solatio, præmio,
laude humana pro operibus suis quærit, aut admittit, fa
patet, tantò majorem quemque in perfectione progres
feciſſe, quantò perfectiùs gradus hos assignatos implev
3. Quia idem modus percommodè etiam ostendit, quo
do quivis in suo statu perfectus esse possit, atque adeò om
à Christo per illa verba Matth. 5. ad perfectionem inv
sint; *Estote perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfect*
etsi enim multi excusare se possint, quòd non possint v
austeritates, aliáque opera valde ardua suscipere, nem
men excusare se potest, quòd non possit facere, qua
Deus, & quo modo vult, & quia vult, cùm Deus ni
homine ultra vires & statum illius exigat, &, ut bene
mas Kempensis l. 1. c. 15. advertit, magis pensat, ex q
to quis agat, quàm quantùm faciat. Quæ omnia pau
siùs explicanda erunt, quia super illis tanquam solido fu
mento omnia, quæ deinceps de perfectione dicentur,
struenda atque fundanda sunt.

Caput III.

Quotuplex sit perfectio

1. Hæc divisio meliùs explicari non potest, quàm
Thomam Ducem sequamur, qui, ubi in 22. q
fusè probâsset, perfectionem in caritate consistere, co
illa sit unio cum Deo utpote ultimo fine, postea 2. 2.
riùs progreditur, ad diversam habitudinem caritatis
ea

candam, dum ait caritatem quadrupliciter considerari posse 1. Ex parte diligibilis, ut diligatur aliquid, quantùm diligi potest; & sic Deus nec in via, nec in patria perfectè diligi potest, cùm sit infinitè diligibilis. 2. Ex parte diligentis; ubi tunc caritas est perfecta, quando quis diligit tantùm, quantùm potest, quod contingit tribus modis; quorum primus est, ut totum cor hominis actualiter semper feratur in Deum, & hæc est perfectio caritatis in patria, unde & perfectio *beatitudinis* vocari potest; in via namque ordinariè possibilis non est ob humanæ vitæ infirmitatem. Secundus modus est, ut quis totum cor suum habitualiter ponat in DEO, ita scilicet, ut nihil cogitet, velit, quod divinæ dilectioni sit contrarium, quale est solum peccatum mortale; & hæc caritas, quia est de necessitate salutis, meritò perfectio *necessitatis* appellari potest. Tertius modus est medius inter hos duos, ad quem duo capita requiruntur. 1. Ut, quandoquidem aliquis actualiter in Deum semper ferri non potest, conetur saltem, quantùm necessitas præsentis vitæ patitur, actualiter cum DEO uniri; sicut enim in cœlo est una continua amoris operatio, ita in hac vita tantò magis participat homo de illius status perfectione & beatitudine, quantò magis participat de unitate & continuitate amoris, quod fieri potest, si ipsam etiam cessationem, puta somni vel occupationis naturalis ad prædictam amoris operationem ordinet. 2. Ut vitia & passiones sic habeat mortificatas, ut ab illis vix aut parùm retardetur in unione cum Deo, sed potiùs fruatur pace interna, quæ est effectus perfectæ caritatis, & consistit in hoc, quòd omnes motus appetitivi in uno homine conquiescant, & sic unionem inter se habeant; quæ quidem perfectio in hac vita haberi potest, éstque summa perfectio, ad quam tamen quia nemo per se obligatur, sed solummodo sub consilio est, ideò perfectio *consilii* vocatur.

II. Alii cum S. Bernardo triplicem perfectionem juxta triplicem caritatem, Dei scilicet, Proximi, & sui ipsius distinguunt, & hanc à Christo Matt. 22. indicatam volunt, dum legis Doctori quærenti, quod esset mandatum magnum in lege? respondit: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua; hoc*

est primum & maximum mandatum; secundum autem simi-
est huic: Diliges Proximum tuum, sicut teipsum. De qua tri-
plici perfectione locutus est S. Bernardus S. 1. de Festo S.
Petri & Pauli, dum dixit: *Arbitror, quòd tu, qui in Congre-*
gatione es, bene vivas, si vivis ordinabiliter, sociabiliter,
humiliter. Ordinabiliter tibi, sociabiliter proximo, humi-
liter DEO.

III. Alii juxta varios vitæ spiritualis & caritatis ac
dividunt perfectionem in vitæ activæ, contemplativæ,
mixtæ perfectionem. Activæ vitæ perfectio est, quæ ex p
fesso studiosis actionibus vacat, ut se ad contemplationem
veritatis, & amoris perfectionem disponat. Contempl
væ vitæ perfectio est, quæ mentem à terrenis abductam
divina, atque in ipsum DEUM transfert. Mixtæ denic
vitæ perfectio est, quæ utriusque prædictæ vitæ actio
conjungit, & miscet, atque ad animarum salutem pro
randam ordinat. De quibus tribus speciebus, perfectio
sic loquitur S. Augustinus l. 10. de civ. c. 2. & 19. *In tri-*
illis vitæ generibus, uno scilicet non segniter, sed in contem-
tione & inquisitione veritatis otioso, altero in gerendis u
humanis negotioso, tertio ex utroque genere comparato, qu
vis salva fide quisque possit in quolibet eorum vitam ducer
ad sempiterna præmia pervenire, interest tamen, quid u
teneat veritatis, quid officio charitatis impendat.

IV. Alii denique caritatem secundum triplicem h
incipientium, proficientium, & perfectorum consider
dividunt perfectionem in viæ purgativæ, illuminativ
unitivæ perfectionem; quamquam hæ triplices viæ
partes integrales perfectionis, vel perfectæ caritatis,
species dici debeant. Est autem hæc divisio triplicis vi
cæteris apta ad naturam perfectionis explicandam, atq
eò ab Ascetis & Patribus Spiritualibus ordinariè ut
quorum vestigiis proinde insistendo, etiam in hac
ctione eam potissimùm adhibere placuit ad Theologi
ticæ naturam atque præstantiam declarandam. Ita
proin intelliganda.

V. Notandum est, in Sacra Scriptura vitam t
passim ambulationi, per quam ex hoc mundo velut
cœlum velut Patriam nostram ambulemus. Sic enim

stus Jo. 12. hortatur: *ambulate, dum lucem habetis*: sic S. Paulus 1. Thess. 4. *in sapientia ambulate ad eos, qui foris sunt.* Sic DEUS ipse Salomonem 3. Reg. *Si ambulaveris in viis meis &c.* Sic Ezechias ad DEUM 4. Reg. 20. ait: *Obsecro, Domine, memento, quaso, quomodo ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto.* Quibus pedibus autem hæc ambulatio perfici debeat, pulchrè S. Augustinus in Epist. ad Maced. ostendit, dum ait: *Ad Deum, qui ubique præsens est, non pedibus licet ire, sed moribus; mores autem nostri non ex eo, quod quisque novit, sed ex eo, quod diligit, diiudicari solent; nec faciunt bonos vel malos mores, nisi boni vel mali sint amores.* Clariùs verò hos pedes in Ps. 33. indicans, *pes tuus*, inquit, *amor tuus; habeto duos pedes, noli esse claudus. Duo pedes sunt duo amores Dei & proximi. Hoc enim mandatum habemus à Deo*, teste S. Joanne 1. c. 4. *ut, qui diligit DEUM, diligat & Fratrem suum.*

VI. Ex qua doctrina suppositâ facilè nunc triplicis viæ Spiritualis suprà indicatæ divisio colligitur. Nam sicut in omni via tres quodammodo termini reperiuntur, nempe terminus, *à quo* receditur: terminus, *ad quem* tenditur: & terminus intermedius, *per quem* ambulatur; ita & in ambulatione Spirituali tres similes termini reperiuntur, nempe *peccatum*, à quo recedere oportet, id quod per viam purgativam obtinetur: *Virtutes*, per quas transire & pervenire ad ultimum finem necesse est, uti per viam illuminativam contingit: & tandem DEUS, ad quem possidendum, velut terminum tota ambulatio Spiritualis instituitur. Quod per viam unitivam impetratur. Quæ sanè tres viæ clarè jam olim à S. Davide Ps. 33. indicatæ sunt, dum dixit: *Quis est homo, qui vult vitam? diligit dies videre bonos? Diverte à malo* (id est, peccato, quod unicè disjungit & minuit possessionem summi boni, atque adeò propriè malum vocari potest) *& fac bonum* (id est, virtutes, quæ solæ propriè rationem veri boni continent) *inquire pacem* (id est unionem cum DEO, per quam solam vera pax obtinetur) *& persequere eam.* Imò eandem triplicem viam tam in veteri, quàm novo Testamento præfiguratam quidam existimant. In veteri quidem, dum Moyses & Aaron ad Pharaonem Exod. dixerunt: *Deus Hebræorum vocavit nos, ut eamus viam*

trium

rium dierum in solitudinem, & sacrificemus Domino Deo n
stro. Per quos tres dies rectè intelligitur triplex illa via, p
quam veri Israëlitæ ex Ægypto mundi in solitudinem per
ctionis deducuntur. In novo autem Testamento eand
præfiguratam existimant tum per triduum, quo Popu
Christum Matth. 18. secutus est: vel B. Virgo & S. Jose
eundem Christum duodennem deperditum quæsiverant:
per tres Apostolos Petrum, Jacobum, & Joannem, quos
reliquis Christus secum in montem Thabor & Oliveti assu
pserat; per S. Petrum namque qui assiduis lacrymis pec
tum suum deflebat, rectè via purgativa & status incip
tium: per S. Jacobum verò, qui Supplantatorem signifi
rectè via illuminativa & status proficientium, qui per vi
tum exercitationem omnes malas inclinationes, & prav
sideria supplantârunt, indicatur: & per S. Joannem de
que, qui gratiam significat, & præ cæteris diligebat C
stum, & vicissim ab eodem diligebatur, rectè via unitiva
status Perfectorum, qui ex singulari gratia ad intimam
Deo familiaritatem & unionem pervenerunt, præfigu
dicitur.

Caput IV.

Corollaria quædam ex dic a Theologo Ascetico ben observanda deducuntur.

I. Ex hactenus dictis facilè corollaria quædam d
possunt, quæ, sicut naturam perfectionis non
cè illustrant, ita meritò perdiligenter notanda su
co, qui perfectam Theologiæ Ascèticæ notitiam h
cupit.

II. Et primò quidem colligitur, gravem esse error
rum, qui falsò sibi persuadent, perfectionem in aspe
corporis, & aliis similibus exercitiis consistere; nam
ctè Abbas Moyses apud Cassianum coll. 5. pronu
ieiunia, vigiliæ, meditatio Scripturarum, nuditas a
tio omnium facultatum non perfectio, sed perfectionis

menta sunt, quia non in ipsis consistit disciplinæ finis, sed per illa pervenitur ad finem. Unde sicut non ille dicitur bonus Artifex, qui bona instrumenta habet, sed qui peritè illis uti novit; ita nec ille perfectus censeri debet, qui ejusmodi asperitates velut instrumenta perfectionis suscepit, sed qui easdem ad debitum finem, scilicet caritatem perfectam obtinendam ordinare didicit.

III. Secundò colligitur, etiam eos graviter errare, qui ex illustrationibus aut consolationibus divinis profectum suum in perfectione metiuntur; nam, ut sapienter pius Ascetа l. 3. de imit. Christ. c. 7. advertit, *merita* (atque adeò & perfectio velut radix & causa meritorum) *non sunt ex hoc æstimanda, si quis plures visiones aut consolationes habeat, vel si penitus sit in scripturis, aut in altiori ponatur gradu, sed si verâ fuerit humilitate fundatus, & divina charitate repletus: si DEI honorem purè & integrè semper quærat; si seipsum nihil reputet, & in veritate despiciat, atque ab aliis etiam despici & humiliari magis gaudeat, quàm honorari.*

IV. Tertiò colligitur, etiam eos necdum perfectionem assecutos censeri debere, qui nullius, aut certè non multarum imperfectionum aut culparum sibi conscii sunt; nam, ut prudenter S. Gregorius l. 4. Dial. advertit, *plerumque hi, quos iam perfectos homines æstimant, adhuc in oculis summi Opificis aliquid habent imperfectionis. Sic sæpe imperiti homines nec-dum perfectè sculpta sigilla conspicimus, & iam quasi perfecta laudamus, quæ tamen adhuc Artifex considerat, & limat; laudari iam audit, & tamen ea tandem meliorare non desinit.* Cui consentiens D. Augustinus S. 2. in Ps. 93. *Cùm post pœnitentiam*, inquit, *aliquis bene vivere cœperit, habet adhuc, quod cogitat: ne sibi tribuat, quod bene facit; sed illi gratias agat, cuius gratiâ factum est, ut bene viveret, quia ille illum vocavit, ille illum illuminavit. Ergo iste iam perfectus est? non, adhuc aliquid ipsi deest; quid illi deest? ut non superbiat super eos, qui necdum sic vivunt, quomodo ipse vivit.* Unde altissimè menti ac memoriæ inscribenda est, verissima, & notatu dignissima pii Ascetæ l. 2. c. 11. doctrina: *Si dederit homo omnem substantiam suam, adhuc nihil est: Et si fecerit pœnitentiam magnam, adhuc exiguum est & si apprehenderit omnem scientiam, adhuc longè est: & si habuerit virtutem magnam,*

gnam, & devotionem nimis ardentem, adhuc multùm si
deest, scilicet unum, quod summè sibi necessarium est, quia
lud: ut omnibus relictis se relinquat, & à se totaliter exeat,
nihilque de privato amore retineat; cúmque omnia fecerit, qu
facienda noverit, nil se fecisse sentiat.

V. Quartò colligitur, sicut, ut modò dictum est, no
statim perfectus censendus est, qui nullas in se, aut certè no
multas culpas deprehendit; ita nec illum vicissim statim
qui debere perfectionem non assecutum, qui aliquoties se
fragilitate in peccata venialia labi advertit, sicut enim d
mus illa mundissima dicitur, quæ, quamprimum aliq
sordidis pedibus ingressus est, statim eluitur, & purgat
& sicut Dux militaris, si constanter hostem impugnet,
vellicet, egregii Ducis nomen obtinet, licet eum non
mnino expugnet, & deleat; imò interdum minùs felici
pugnet; sic perfectus censeri quis potest, etiamsi interdu
in venialia aliquot peccata ex fragilitate labatur. Nam
rectè iterum Kempensis Asceta l. 1. c. 3. dixit: *Omnis per*
ctio in hac vita quandam imperfectionem habet annexam,
ut S. Hieronymus in epist. ad Celantiam ait, *hæc una perfe*
vitæ perfectio est, ut te imperfectum agnoscas.

VI. Quintò colligitur, etiam eos non leviter errare,
uno quasi impetu & conatu perfectionem assequi cupium
non ordinatè potiùs per gradus ad eandem pervenire con
tur; nam ut S. Bernardus S. de S. Andrea sapienter adve
nemo repente fit summus, & ascendendo, non volando ap
henditur summitas scalæ. Quod confirmans S. Laure
Justin. in proœm. de grad. perfect. *quisquis*, ait, *in Spiritu*
exercitio cupit perfectionis culmen attingere; iuxta Prop
admonitionem ascensionis sibi in corde componat gradus,
quos de virtute in virtutem proficiens, ipsum Deum ex
comprehendere valeat, à quo plenissimè comprehensus est.
S. Paulinus Episcopus in ep. 3. ad sever. *Christus*, ait,
in illo homine, quem gessit, ita in nostris mentibus qu
gradus corporeæ ætatis exequitur, nascitur, crescit, robo
senescit, sed orandus, ne in nobis diu aut iugiter parvulus
infirmus, aut pauper sit.

VII. Sextò colligitur, non omnes ad perfectionem
summam vocatos esse, atque adeò non omnes etiam pe

scuè ad eandem exhortandos esse, sed potiùs saluberrimam doctrinam à S. Gregorio in c. 19. gen. prolatam ob oculos habendam esse, dum ait: *Mons altitudinem virtutum designat, ad quam Angelus hortatur; qui non viderit, se posse conscendere, melius est, ut in Segor, id est, in parvula civitate remaneat, contentus laicali & communi vita, quàm montem virtutis arripiat. Est civitas haec iuxta &c. iuxta dicitur, & tamen ad salutem tuta, quia activa vita est nec à mundi cuvis ex toto discreta, nec à gaudio salutis aeternae aliena.*

VIII. Septimò tandem colligitur, eos, qui ad perfectionem hactenus descriptam à Deo vocati sunt, nunquam veram quietem capturos, nisi assequi illam sincerè studeant; nam, ut sapienter Abbas Joannes dixit in sua collatione, miserum est, cujuslibet artis ac studii disciplinam quampiam profiteri, & ad perfectionem ejus minimè pervenire.

Caput V.

Axiomata quædam ad Theologiam Asceticam in communi pertinentia proponuntur.

I. Duplicis generis sunt axiomata, quæ Theologia Ascetica in communi specialiter observanda proponit, scilicet secundùm duplicem modum tendendi, quo vel accedimus ad DEUM per amorem, vel ab eodem per odium recedimus.

II. Prioris generis primum axioma est: *Nemo bonus, nisi solus DEUS*: nam sicut aquæ omnes non aliam habent substantiam, nisi quam ex fonte acceperunt; ita nec creaturæ aliam habent bonitatem, nisi quam à Deo acceperunt, & in ordine ad Deum conservant. Hujus axiomatis usum præclarè indicat S. Augustinus l. de spir. & anim. c. 64. dum ait: *Quid per multa vagaris, ô homuncio, quærendo bona animæ tuæ, & corporis tui? ama unum bonum, in quo sunt omnia bona, & sufficit, desidera simplex bonum, in quo est omne bonum, & satis est.* Et alibi: *Si quæris, quære, sed non ubi quæris: quære in fonte, quia ibi omnia vivunt; quod*

factum

factum est, in ipso vita erat. Ecce ergo viam vitæ, à multitudine unum: ecce viam mortis, ab uno ad multa.

III. Secundum axioma est: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, præter amare DEVM.* quia, cùm homo ad fruendam & fruendam Trinitatem sit creatus, atque ideò angulare cor acceperit, totus mundus utpote figuram rotundam habens satiare & implere illud non potest; id quod clarè S. Bernardus s. super *ecce nos reliquimus* indicavit cens: *Ad imaginem quippe DEI facta anima rationalis, rebus occupari potest, repleri non potest; capacem namque quidquid DEO minus est, non implebit.* Unde certè S. Augustinus c. 3. solil. ad DEVM suspirans dixit: *Da, quod peto; niam, si cuncta, quæ fecisti, mihi dederis, non sufficit servo nisi teipsum dederis.*

IV. Tertium axioma est: *Minùs DEVM amat, quid amat, quod propter DEVM non amat.* Ita S. Augustinus l. 10. Conf. c. 29. & rectè, quia, ut bene advertit Thomas Kemp. l. 2. c. 7. Dilectus noster talis est naturæ, ut alios non velit admittere, sed solus cor nostrum vult habere, & eo tanquam Rex in proprio throno sedere. Hinc omnes illam diligere volentibus dicit, quod olim Christus ipsum volentibus dixit Jo. 18. *Si me quæritis, sinite hos* licet creaturas) *abire.* Coangustatum enim est stratum, ita ut alter decidat. Imò dividere cor cupientibus permittit, sed dicit quodammodo cum illa muliere 3. *date ei cor vivum, & nolite dividere.*

V. Posterioris generis primum axioma est: *malum, nisi peccatum*: quia scilicet hoc solum privat bono, nempe DEO, aut certè minuit possessionem. Unde omnes adversitates, etsi mala videantur, revera mala non sunt, uti sapienter advertit Epictetus c. 10. dum dixit: *Homines perturbantur non rebus, sed de rebus habent, opinionibus. Verbi causa: Mors non lum, alioqui enim & Socratti sic visum esset; sed opinio te, quæ malam eam facit. Cùm igitur impedimur, aut kimur, non alios culpemus, sed nos ipsos, id est, opiniones* VI. Secundum axioma est: *Nemo læditur, nisi* cùm enim solum peccatum verè malum sit, ad hoc autem mo invitus cogi possit, rectè infertur, quemvis, si

consentiat, proprii sui mali Fabrum esse. Hinc rectè S. Petrus 1. Petr. c. 3. ait: *Et quis est, qui noceat vobis, si bonæmulatores fueritis?* an non diligentibus DEVM omnia cooperantur in bonum, teste S. Paulo ad Rom. 8. Nunquid DEVM aliquis eripere invito potest? aut occasio hominem fragilem facit, & non potiùs, qualis sit, ostendit?

VII. Tertium axioma est: *Non est pax impiis*: cùm enim quælibet res non nisi in centro suo quiescat, fieri non potest, ut impii, qui à DEO velut centro suo separati sunt, pacem & quietem inveniant; id quod clarè S. Augustinus l. 1. conf. indicavit dicens: *Fecisti nos, Domine, ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* Hinc l. 6. c. 16. ulterius dicit: *Væ animæ audaci, quæ speravit, si à te recessisset, aliquid se melius habituram. Versa, & reversa in tergum, & in latera, & in ventrem, & dura sunt omnia, & tu solus, Domine, requies.*

PARS II.

DE THEOLOGIA ASCETICA PER VIAM PURGATIVAM DEDUCENTE.

Cum hæc species aut pars potiùs Theologiæ Ascæticæ illam Jeremiæ Prophetæ c. 4. doctrinam: *Novate vobis novale, & nolite serere super spinas*: Ob oculos præcipuè habeat, atque adeò juxta monitum Boëthii l. 3. conf. metr. 1. curas omnes eò potissimùm convertat, ut vanam beatitudinis speciem à mentis oculis abstergat, ut veræ beatitudinis pulchritudo, sapor, quies ac serenitas tantò clariùs concipi & amari; seu, quemadmodum alii loquuntur, ut evulsis vitiosam spinis meliora virtutum supernaturalium semina animæ inseri queant; ideo meritò circa viam purgativam versari, explicémque scopum sibi propositum habere dicitur, scilicet cognitionem peccatorum, eorundem detestationem seu deletionem, & seriam tandem vitæ emendationem, seu fugam peccatorum deinceps committendorum, de quo triplici fine nunc in præsenti parte eodem ordine agetur, &, quid circa quemvis illorum speciáliter sit observandum, succinctè indicabitur.

CAPUT I.

DE COGNITIONE PECCATORUM.

DEprehendas te oportet antè, quam emendes, inquit dicè Seneca ep. 28. indicare scilicet volens, quemadm dum periti Medici nullum morbum curandum suscipiunt ejusdem qualitatem & varias circumstantias bene cogn verint; ita nec illum, qui morbis spiritualibus vitiorum jectus est, eorundem curam efficaciter susceperum, nisi perfectam illorum cognitionem fuerit adeptus. Ut hanc acquirat, tria præcipuè bene cognoscere debet. Quomodo oriantur peccata; hæc enim cognitio non m conducet, ut fontes & radices peccatorum faciliùs cog obstrui, aut evelli queant. 2. Ut etiam diversitas & g tas eorundem peccatorum bene cognoscatur, sícque illorum æstimatio & odium acquiratur. 3. Ut peccat quis actu commisit, cognoscantur, sícque idonea me corundem deletionem adhiberi queant, quæ tria pun hoc capite paulò fusiùs explicabuntur.

§. I.

Quâ ratione peccata oriri soleant.

I. Ut totus peccati processus faciliùs intelligat priùs fundamenta bene percipienda sunt. Primum de c. 15. sequentibus verbis indicatur: *DEVS ab in stituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui* berum arbitrium & voluntatem concessit.) *Adecit & præcepta sua: si volueris mandata servare, conser te, & in perpetuum fidem placitam facere. Appos & aquam* (id est, bonum & malum) *ad quod volueri ge manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum lum, quod placuerit, dabitur illi.* Quibus verbis sig voluit, Hominem quemvis in hoc mundo, velut in b situm esse, ita ut vel per virtutum & bnorum operum tium pervenire ad perpetuam felicitatem, vel per p rum commissionem, æternam sibi damnationem, m que accersere possit.

II. Alterum fundamentum est, eundem Hominem in hoc Orbe velut ampliſſima quâdam domo conſtitutum eſſe, eique pleniſſimum omnium rerum creatarum uſum conceſſum fuiſſe, modò iiſdem ad honorem & gloriam Domini ſui, propriámque utilitatem utatur. Et hoc eſt, quod S. David Pſal. 8. cum admiratione agnoſcit dicens: *Quid eſt homo, quod memor es eius? conſtituiſti eam ſuper opera manuum tuarum: omnia ſubiecisti ſub pedibus eius.* Neque hac liberalitate contentum DEVM, varias ei potentias, velut Miniſtros conceſſiſſe, quorum miniſterio adjutus voluntatem Domini ſui exequi valeat. Cujuſmodi potentiæ ſunt inprimis quinque potentiæ ſenſitivæ externæ, nempe viſus, auditus, guſtus, odoratus, & tactus, ſic dictæ, quia Organa earum exterius patent. Deinde potentiæ internæ ſenſitivæ, quæ pro objecto habent omnia objecta ſenſuum externorum, ſimul tamen habent vim diſcernendi inter ea, practicéque judicandi, & reminiſcendi; unde licet à parte rei probabiliter hæ omnes potentiæ ſint unica realiter entitas, formaliter tamen diverſa nomina pro diverſitate officiorum ſortiuntur. Nam 1. *Senſus communis* vocatur, quatenus omnium ſenſuum externorum objecta cognoſcere poteſt. 2. *Phantaſia* dicitur, quatenus poteſt ſenſibilia objecta etiam abſentia cognoſcere. 3. *Imaginativa* appellatur, eò quòd vim habeat non tantùm ſimpliciter cognoſcendi objecta abſentia, ſed etiam componendi illa, & impoſſibilia fingendi. 4. *Æſtimativa* vocatur, quatenus objectum ſub ratione convenientis vel diſconvenientis apprehendit. 5. *Cogitativa* nominatur, quatenus à ſuperiori ratione ita dirigitur, ut ea æſtimare poſſit, quæ in aliis animantibus exiſtens non poteſt. 6. *Memoria* dicitur, quatenus præterita cognoſcit. 7. *Reminiſcentia* appellatur, quatenus rerum particularium reminiſcitur, non ſimplici modo, ut memoria, ſed cum quadam indagatione diſcurſu, non quidem propriè dicto (hic enim convenit ſoli intellectui) ſed impropriè ſumpto, quatenus cum ipſo intellectu diſcurrente etiam ipſe ſenſus interior per quandam ſucceſſivam apprehenſionem ab una in aliam procedo dicitur etiam ipſe ſimilitudinariè aliquo modo diſcurrere.

III. Præter has duas potentias ſenſitivas ſeu cognoſcitivas,

tivas, etiam appetitiva quædam potentia sensitivâ, id
talis, quæ prosequitur objectum sibi conveniens, & disc
veniens repellit, eidem homini data est, & communiter
peritus sensitivus vocatur, dividitúrque in concupiscibi
& irascibilem, quorum prior bonum sensibile absolutè &
cundùm se, posterior verò idem bonum sub ratione ardu
ut per media difficilia obtinendum vel conservandum
cit. Unde quia uterque hic appetitus diverso modo ten
potest in suum objectum (quæ tendentia, quia cum pa
seu mutatione corporis sensibili contingit; dum scilicet
turalis motus cordis notabiliter vel intenditur magis, v
mittitur, Passio appellatur) diversa quoque nomina ha
dentiæ seu Passiones sunt sortitæ, uti communior hodi
tentia cum S. Thoma docet. Nam 1. Si appetitus co
piscibilis in objectum absolutè, quatenus bonum est,
tur, *amor* dicitur: si in illud ut absens tendit, *desiderium*
si in præsens, *delectatio* appellatur: Et quia eadem po
iisdem modis, quibus prosequitur objectum bonum,
ab objecto contrario recedit, ideo si objectum hoc mal
communi duntaxat aversetur, *odium*: si ut absens, *fu*
ut præsens, *tristitia* vocatur. Pari modo cùm etiam
titus irascibilis in objectū præsens vel absens (in comm
nim consideratum objectum nullam habet arduitatem
adeò ad hunc appetitum non pertinet) feratur, ide
quoque diversæ Passiones conveniunt, nempe si bon
dùum est absens & possibile, *Spes*: si autem etiam per
aliquod est superandum *audacia* exurgit, quibus si
est impossibile, desperatio: aut si malum futurum sit
timor opponitur: si verò idem malum præsens sit, i
git, quæ tamen non perinde ut cæteræ passiones co
habet, eò quòd bonum præsens cesset esse arduum, at
ad illud amplectendum appetitus concupiscibilis sufficit

IV. Denique præter has potentias appetitui, q
sensitivus est, convenientes, aliæ adhuc eidem, quate
tionalis est, competentes sunt attributæ, scilicet m
intellectus, & voluntas, quarum proinde ministerio
mùm juvatur, ad actiones homini proprias exercend
númque & malum liberè amplectendum, vel fugien

V. His notatis non difficile erit ostendere, quâ

homo in peccatum præcipitetur, illâ scilicet, quam S. Jacobus c. 1. indicavit, dum dixit: *Nemo, cùm tentatur, dicat, quoniam à DEO tentatur: DEVS enim intentator malorum est, ipse autem neminem tentat. Vnusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum* (id est, delectationem, ut Interpretes vertunt) *peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem.* Tribus ergo gradibus præcipuè ad peccatum pervenitur, suggestione, delectatione, & consensu. Suggestione quidem hostis, dum nobis prava ingeritur cogitatio vel tentatio à mundo, carne, Sathana; delectatione autem nostra, dum animo jam allubescit, quod prava suggessit tentatio: demum & proprio consensu, dum in peccatum voluntas illecta deliberatè consentit. Quem totum processum S. Franciscus Salesius part. 4. Introd. c. 3. aptâ similitudine declarat, dum ait: Cogitatione tibi finge, Philothea, Juvenculam aliquam Principem Sponso suo & Marito Principi percaram; & simul imaginare scelestum aliquem, quo eam ad secum adulterandum, thorúmque nuptialem violandum invitet, infamem aliquem amoris internuntium, qui fœdam illius intentionem novæ nuptæ communicet, mittere. Primò itaque Pararius & nuntius hic Domini sui amorem Principi aperit. Secundò illa in petitione, propositionéque sibi complacet, vel displicet. Tertiò consensum ei præbet, aut prorsus dissentit. Consimili ratione Diabolus, Mundus, Caro, videntes animam quandam Filio DEI desponsatam esse, varias ei tentationes & suggestiones ingerunt, quibus primò peccatum illi proponitur. Secundò illa in eo delectationem sentit, vel displicentiam. Tertiò consentit eidem, aut dissentit. Qui tres gradus, licèt non in omnibus peccatis tam apertè perçipiantur, & usuveniant, palpabiliter tamen, & manifestè in magnis atque enormibus peccatis eas videre est.

§. II

De Peccatorum diversitate & gravitate.

I. Duo sunt, quæ de Peccatis Asceta præcipuè scire, bequeque ponderare debet, scilicet, ut & diversitatem eorum

clarè intelligat, & competentem de illorum gravitate æ
mationem concipiat; quò major enim hæc æstimatio fue
tantò gravius quoque adversus peccata odium exurget, fu
úmque ad ea non in se duntaxat, sed aliis etiam perseque
& extirpanda.

II. Sciendum itaque, quòd peccatum in genere n
aliud sit, quàm dictum, factum, vel concupitum contra
gem DEI, ut S. Augustinus l. 22. contra Faustum c. 27. d
nit; Vel ut S. Ambrosius l. de parad. c. 8. describit, pra
ricatio legis divinæ, & cœlestium inobedientia Præce
rum.

III. In specie verò peccatum actuale in mortale
veniale dividatur; inter quæ multiplex discrimen repe
1. Quòd peccatum mortale vitam spiritualem animæ
rat, mortémque afferat animæ peccantis; veniale ver
omnino auferat gratiam, sed imminuat tantùm fervor
ritatis, unde morbo cuipiam spirituali comparatur. 2.
mortale à DEI regno, & hæreditate Filiorum in perp
excludat, veniale verò ad tempus duntaxat, quousque
cet anima pro eo plenè satisfecerit. 3. Quòd peccatum
tale supplicio æterno, veniale verò temporali solum
pœnâ dignum efficiat. 4. Quòd mortale radicem
meriti tollat, atque adeò meritis tam præteritis, quàm
ris privet, non item veniale, utpote cum quo sicut grat
manet, ita & radix quoque meritorum perseverat. 5.
à peccato mortali plerique Justi facilè abstineant, non
veniali, cùm, teste S. Jacobo c. 7. *In multis offendamus*
&, ut Siracides c. 7. loquitur, *Septies in die cadat ju*
resurgat.

IV. Præterea sciendum de peccato in commun
etiam intra eandem speciem unum sit gravius altero
nim S. Gregorius 21. mor. c. 5. ex illis Christi Matth
bis colligit: *Omnis, qui irascitur Fratri suo, reus eri*
qui autem dixerit Fratri suo racha, reus erit concilio
tem dixerit Fatue, reus erit gehennæ. Ubi per grada
crevit ordo sententiæ, dum ira sine voce judicio; in
ce Concilio, ubi causæ sententia definitur: ira in
que sermone, gehennæ ignibus mancipatur.

V. Gravitatem porro quod attinet, duæ præcipuè sunt regulæ, ex quibus gravitas peccati tam mortalis, quàm venialis peccati colligi debet. Prima regula desumitur ex ipsa peccati natura & essentia, videlicet quòd sit āversio à DEO velut summo bono, & conversio ad creaturam. juxta quam regulam DEVS ipse mensuravit peccatum, quando Jeremiæ c. 2. dixit: *Obstupescite cœli super hoc, & portæ eius desolamini vehementer, dicit Dominus. Duo enim mala fecit Populus meus: me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Unde ut Oseas c. 9 dicit, *abalienati sunt in confusionem, & facti sunt abominabiles, sicut ea, quæ dilexerunt.* Altera regula desumitur ex effectibus peccatorum, ob quos meritò DEVS per eundem Prophetam Populo suo dici jussit: *Scito, & vide, quia malum & amarum est, reliquisse te Dominum DEVM tuum, & non esse timorem eius apud te.* Nec malè aliqui peccatum simile esse ajunt Pomo, quod Tenella Regina apparari jusserat, ita constructum, ut, qui illud apprehenderet, in eum innumera tela erumperent, id quod Kemetus Maritus illius damno suo expertus est. Verè enim simile pomum peccatum est utpote ex quo per consensum apprehenso innumera mala velut acutissimæ sagittæ (de quibus S. David Psal. 37. dixit: *Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi*) in apprehendentem erumpunt, quales sagittæ sunt respectu peccati mortalis. 1. Offensa DEI, Summi Domini & Benefactoris. 2. Crucifixio Christi juxta illud S. Pauli ad Hebr. 6. *Rursum crucifigentes sibimetipsis Filium DEI, & ostentui habentes.* 3. Amissio gratiæ, & juris ad vitam ac hæreditatem æternam. 4. Amissio virtutum supernaturalium gratiæ annexarum. 5. Amissio omnium meritorum præteritorum. 6. Amissio omnium operum in peccato mortali elicitorum, quoad condignum meritum. 7. Mancipatus Diaboli. 8. Pœna æterna damni & sensûs. 9. Pœna temporalis in hac etiam vita subeunda. 10. Vermis & stimulus conscientiæ. 11. Infamia apud Cælites & terrestres homines contrahenda. 12. Amaritudo & tristitia cordis ex ultimi finis amissione exorta. Ob quæ omnia meritò Peccator cum Anna matre Tobiæ irremediabilibus lacrymis deflere deberet peccatum suum, & dicere: Heu, DEVS meus, ut quid te dimisimus lu-

men oculorum nostrorum, solatium vitæ nostræ? *Omnia*
mul in te uno habentes, te non debuimus dimittere à nobis.
spectu peccati venialis verò maximè cum plena deliberat
ne admissi effectus & sagittæ sunt. 1. Quòd DEO va
displiceat. 2. Amorem & amicitiam DEI erga homin
imminuat. 3. Munificentiam DEI erga nos suspendat
impediat. 4. Deformitatem quâvis deformitate corpo
graviorem afferat. 5. Debilitatem ad bene operandum
ciliet. 6. Ad peccatum mortale velut morbus pericu
disponat. 7. Pœnam omnibus pœnis & doloribus
mundi graviorem mereatur. 8. A visione & fruitione
ad tempus suspendat post mortem. 9. Cœlestium co
lationum affluxum impediat. 10. Familiaritatem cum
& Cælitibus imminuat. 11. Fervorem tepefaciat, fi
qua in ignem effusa. 12. Meritum & præmium in
quod eo tempore, quo committitur, obtineri potuisset,
diat, & defraudet.

§. III.

De peccatorum commissorum cognitio

1. Quod DEVS olim Israëli per Jeremiam Pro
c. 31. dici jussit, hoc meritò quævis anima viam purg
auspicatura sibi applicare potest: *Statue tibi speculam,*
tibi amaritudines, dirige cor tuum in viam rectam, in q
bulâsti. Verè enim potissima causa, cur Homines
rùm ad vitæ emendationem incitentur, est, quòd sei
miserum animæ suæ statum non cognoscant, uti S. Re
pulchrè in serm. quodam indicavit, in Persona DEI
O Homo, si te videres, mihi placeres, & tibi displiceres
quia te non vides, tibi places, & mihi displices. Vemet
cùm nec mihi, nec tibi placebis: mihi, quia peccâsti: nu
ardebis. Meritò ergo speculam, aut speculum potiu
statuit, in quo præteritam suam vitam cognoscat, &
cendo defleat, & deflendo corrigat. Triplex autem
finem speculum usurpare potest.

11. Primum est ipse DEVS, de quo S. David Psal
xit: *Accedite ad eum, & illuminamini.* Nam, ut S. G
l. 31. moral. advertit, *Cognoscere se non potest anima,*

se non est, nisi etiam divinæ luci appropinquet. Quare clamet peccatrix anima cum S. Davide Psal. 66. *DEVS misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri, ut cognoscamus in terra viam tuam*, imò nostram, quàm per præteritam vitam ambulavimus.

III. Alterum speculum est memoria aut sinus proprius, de quo Jeremias Propheta c. 2. locutus est, cùm dixit: *Vide vias tuas in convalle: scito, quid feceris. Quàm vilis facta es nimis, iterans vias tuas.* Clariùs verò hoc ipsum speculum indicavit, S. Gregorius l. 10. mor. c. 22. dum dixit: *Electi intra sinum cordis adversum se, quidquid impugnat, enumerant: ibi ante oculos suos omne, quod desleant, coacervant; ibi, quidquid per iram districti Judicis discerni possit, intuentur: ibi tot patiuntur supplicia, quod pati timent.*

IV. Tertium tandem speculum libri sunt, qui varios peccatorum Catalogos continent, atque adeò meritò speculo comparari possunt, in quo anima maculas, quas in secundo memoriæ suæ speculo sufficienter cognoscere non potuit, clariùs deprehendat. Quare de ejusmodi libris sibi dictum putet, quod S. Joannes olim Apocal. 10. audivisse se testatur: *Accipe librum, & devora illum* (diligenter & prudenter perlegendo) *& faciet amaricari ventrem tuum* (aut cor potiùs salutari dolore de peccatis excitato) *sed in ore tuo erit dulce tanquam mel* (si videlicet peccata cognita per dolorosam & sinceram confessionem Sacerdoti explicaveris.)

Caput II.

De actuali peccatorum detestatione et deletione.

I. Alter Viæ purgativæ scopus est actualis detestatio peccatorum, seu Justificatio peccatoris, quam DEVS per Prophetam Jeremiam loc. suprà cit. indicavit, dum præcepit, ut, post statutam speculam ponat amaritudines sibi; per has enim amaritudines nihil aliud intelligitur, quàm actus illi, qui ad actualem Peccatorum detestationem & exoriationem requiruntur, & quinque potissimùm ab Ascetis numerantur.

II. Primus est *Timor Iustitiæ divinæ*: de quo Salomon Eccl. 1. dixit: *Timor Domini expellit peccatum* (inchoantem scilicet) *nam qui sine timore est, non poterit iustificari.* Quo ut sapienter Diadochus to. 5. Bibl. SS. PP. c. 17. dixit, *Non potest in sensu cordis DEVM amare, nisi priùs toto corde eum timuerit; timore enim DEI efficitur, ut anima pura & mollis fiat ad exercendam caritatem se applicet.* Hinc meritò exclamat Peccator cum S. Propheta Psal. 118. *Confige timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui.* Aut cum pio Ascetâ de imit. Christi c. 14. *Intonas super me iudicia tua, & timore ac tremore concutis ossa mea, & anima mea expavescit valde. Sto attonitus, & considero, quia cœli non sunt mundi in conspectu tuo, si in Angelis reperisti pravitatem, nec mihi pepercisti, quid fiet de me? Ceciderunt Stellæ de cœlo, & pulvis quid præsumam?*

III. Secundus actus est *Spes de misericordia divina*: ut bene S. Augustinus l. 9. Confess. c. 13. dixit ad DEVM: *etiam laudabili vita hominum, si remotâ misericordiâ discutias eam.* Et idipsum etiam priùs S. David Psal. 129. indicavit dicens: *Si iniquitates observaveris, Domine, quis sustinebit? quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Semper ergo Peccatoris in pectore debent Spes & Timor coniungi*, inquit S. Gregorius l. 33. moral. c. 1. *quia nimirum misericordiam sperat, si iustitiam non timeat: & in confusione cadit, qui non confidit.* Hinc, teste S. David Psal. 84. *Misericordia & veritas obviaverunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt.* Dicat itaque Peccator cum eodem Propheta Psal. 41. *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? spera in DEO, quoniam adhuc confitebor ei.*

IV. Tertius actus *contritio* seu *dolor* est; hoc est Sacrificium pro peccatis, quod DEVS maximè requirit, de quo S. David Psal. 50. ait: *Sacrificium DEO Spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum DEVS non despicies.* Et per Jeremiam c. 6. hortatur peccatricem animam: *Filia populi mei, accingere cilicio, conspergere cinere, luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum. Vere enim magna vis est lacrymarum*, inquit S. Chrysostomus ho. 2. in Psal. 50. *Vis, dicam, quantùm lacrymæ valeant? maximum virtutis munus & præmium; sicut enim Martyres sanguinem fundunt, & pro*

lent; ita Peccatores lacrymas fundunt, & peccata obliterant. Quales autem hæ lacrymæ esse debeant, & unde peti, ostendit idem Sanctus ho. 6. in c. 2. Matth. dum ait: *Cùm amoris ignis alicuius mentem fuerit ingressus, totum inde torporem expellit, facitque, ut ea fons lacrymarum existat; nihil quippe nos ita conglutinat, atque unit, ut illæ lacrymæ.* Tales fudit S. Maria Magdalena, unde audire meruit: *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multùm.* Luc. 7. Unde admirans has lacrymas idem S. Doctor s. 93. *Mutatur*, inquit, *ordo rerum, pluviam terræ dat cœlum semper, nunc ecce rigat terra cœlum. Imò super cœlos ad ipsum Dominum usque imber humanarum prosilit lacrymarum*, ut juxta Psalmistam de aquis fletuum cantetur illud: *Et aquæ, quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini.* Dicat proin Peccator cum S. Davide Psal. 6. *Lavabo per singulas noctes lectum meum, & lacrymis meis stratum meum rigabo.*

V. Quartus actus ad expiationem peccatorum necessarius *confessio* est; nam, ut Salomon Prov. 28. ait, *qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit ea, misericordiam consequetur.* Et ut clariùs Isidorus l. 1. c. 12. ait, *Confessio sanat, confessio justificat, confessio peccatis veniam donat. Omnis spes in confessione consistit. In confessione misericordiæ locus est. Nulla tam gravis est culpa, quæ per confessionem non habet veniam.* Hinc pulchrè S. Augustinus super Psal. DEVM alloquens: *Non aperui*, inquit, *sed aperui, ut operires: non celavi, ut tegeres. Nam quando homo detegit, DEVS tegit. Cùm homo agnoscit, DEVS ignoscit.* Præoccupet ergo Peccator faciem DEI in confessione. & dicat cum S. Davide Psal. 31. *Dixi, confitebor adversùm me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.* Cessat namque vindicta divina, si confessio præcurrat humana, ut verè S. Ambrosius super Psal. *Beati immaculati.* pronunciavit.

VI. Quintus actus *Satisfactio* est; nam ut rectè S. Bernardus s. de quadrag. debito dixit, *exigunt à me præterita peccata mea futuram vitam meam, ut faciam fructus dignos pœnitentiæ, & recogitem omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ. circumdederunt me mala, quorum non est numerus; quod ergo me numero est, quomodo numerabo? quomodo satisfaciam, eùm gar reddere debitum usque ad ultimum quadrantem?* Dupliciter

pliciter autem hæc satisfactio præstari potest. 1. Si, ut Gregorius ho. 23. in Evang. loquitur, *contraria opponantur medicamenta peccatis, ac propterea lubricis continentia, immundis castitas, iracundis mansuetudo, elatis humilitas imponatur.* Summopere namque cogitandum est, inquit idem 34. in Evang. *Vt, qui se illicita meminit commisisse, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere, quatenus per hoc Conditori suo satisfaciat.* 2. Si indistinctè operibus bonis, & maximè, quæ cum carnis castigatione conjuncta sunt, fiat vacetur; de quo genere satisfactionis S. Joannes Baptista locutus est, quando Luc. 3. ad fructus dignos pœnitentiæ hortatus est. nam, ut sapienter S. Cyprianus s. 5. de lapsi. *DEVS, quantum Patris pietate indulgens est, tantum maiestate metuendus est. Alto vulneri diligens & longa medicina non desit: pœnitentia crimine minor non sit: Orare non impensius, diem luctu transigere, vigiliis noctes ac flectibus operare, tempus omne lacrymosis occupare lamentationibus, & solo adhærere cineres in cilicio volutari ac sordibus. Nempe sensus in agenda pœnitentia, atque misericordia divina orandi, ne, quod minus esse in qualitate delicti videtur, non addita satisfactione cumuletur.*

Caput III.

DE FUGA PECCATORUM SEU VITIORUM EMENDATIONE.

1. Tertium officium Pœnitentis Peccatoris per vitam gativam incedentis est, ut dirigat cor suum in rectam, in qua ante peccatum ambulaverat, quemadmodum DEVS per Jeremiam loc. sæpius cit. hortatus est. officium præclarè etiam Apostolus Rom. 6. hortatur: *exhibuistis membra vestra servire iniustitiæ ad iniquitatem, ita nunc exhibeatis servire iustitiæ in sanctificationem.* S. Augustinus consulit: *Quales impetus habebas ad Mundi, tales habeas ad Artificem Mundi.* Imò Baruch Propheta hoc gradu non contentus, ampliùs requirit dicens: *Convertimini sensus vester, ut erraretis à DEO, decies tantùm iterum convertentes, requiretis eum.*

11. Porro ut hoc officium perfectè impleat: Pœ-

quatuor ei industriæ observandæ sunt. Prima est, ut firmissimum concipiat propositum relapsus cavendi. Secunda, ut, si quos contraxit pravos habitus & consuetudines, eradicare studeat. Tertia est, ut passiones suas inordinatas & rebelles in ordinem redigere, & rationi subjicere conetur. Quarta, ut contra varias tentationes Mundi, carnis, & Sathanæ nunquam in hac vita defuturas bene sese præparet; quæ quidem omnia quâ ratione perficere queat, in sequentibus §§. ostendetur.

§. I.

De Relapsu in peccatum cavendo.

1. Quemadmodum ii, quibus per lubricam glaciem aut alium periculosum locum, in quo aliquoties ceciderunt, aut grave damnum sunt passi, si illum locum penitus declinare non possunt, saltem bonos murices aut alia media, per quæ à casu & malo se præservent, sibi procurant; ita cùm homo vitam hanc velut viam ad Patriam declinare omnino non queat, id saltem agere debet, ut de tali medio sibi provideat, per quod à frequentiori lapsu in peccata saltem graviora, & cum plena deliberatione commissa præservetur. Quale quidem medium præ reliquis censeri debet *firmum & efficax propositum non ampliùs peccandi*; quantas enim vires habeant ejusmodi proposita, abunde ex quotidiana experientia constat, quâ experimur, homines, si animum semel serio ad aliquid agendum vel omittendum obfirment, non facilè à tali proposito ampliùs abduci posse. Unde meritò Pius Asceta l. 1. de civit. c. 19. hoc medium præ aliis suadet dicens: *Omni die renovare debemus propositum, & ad fervorem nos excitare.* Et mox fructum hujus propositi explicans subjungit: *Secundùm propositum nostrum cursus profectûs noster magis vel minùs firmum erit propositum; proficiemus. Meritò ergo Peccator pœnitens ante omnia* laborare debet, ut insigne erga peccata odium & horrorem concipiat, & animum ad eadem devitanda per firmum propositum generosè, fortitérque obfirmet, quod quidem obtinere poterit sequentibus mediis.

II. Primò. Si exitum tristem præteritorum peccatorum accuratè ponderet, sibique illa Apostoli Rom. 6. appli... *Quem fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubesc...* certè quàm efficax sit hoc medium ad firmum propositum ... tandi peccata concipiendum, vel ex ipsis brutis animant... patet, quæ experimur non facilè redire ad ea loca, in q... bus grave damnum & periculum incurrerunt. Unde ... Siracides in alio sensu c. 7. rectè suasit: meritò etiam hi... modo applicari potest: *In omnibus operibus tuis memor an... vissima; & in æternum non peccabis.*

III. Secundò si similiter gravissima damna relapsi... ne perpendat, quæ quidem patheticè S. Paulus in ep... Hebræos c. 6. describit, & ad tria præcipuè revocari ... unt. Quorum primum est *subtractio gratiarum divinar...* quod damnum S. Paulus sequentibus verbis indicavit. *ra sæpe venientem super se bibens imbrem & generans ... opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem ... ferrens autem spinas & tribulos, reproba est, & maledic... xima.* Quod clariùs insinuans S. Bernardus S. 14. in ... *Omnino*, inquit, *nos sola à profectu conversationis impe... gratitudo nostra; dum quodammodo perditum reputa... dedit, quod ingratus accepit, cavet sibi de cætero, ne ... plùs amittat, quantò plùs confert ingrato.* Secundus ... num est *resipiscentiæ difficultas*, quam idem Apostolus ... tibus verbis indicavit: *Impossibile est eos, qui semel ... minati, gustaverunt etiam donum cœleste, & partic... sunt Spiritus Sancti, gustaverunt nihilominus bonum ... DEI, virtutésque sæculi venturi, & prolapsi sunt, ... novari ad pœnitentiam.* Sic enim impletur illud ... Matth. 12. *Cùm immundus Spiritus exierit ab Homi... vadit & assumit alios Spiritus nequiores se, & intran... tant ibi, & fiunt novissima hominis illius peiora p...* Tertium damnum, scilicet *pœnæ gravitas*, pariter ... stolo c. 10. ad Hebr. indicatur, dum ait: *Voluntar... tibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non re... tur pro peccato hostia, terribilis autem quædam exspe... dicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est Adv...* Unde & S. Petrus 2. c. 2. *Melius*, ait, *erat illis, non ...

re viam Iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.

IV. Tertiò si pariter consideret turpitudinem relapsûs: quam breviter indicavit Propheta Jeremias c. 2. dum dixit: *Quàm vilis facta es nimis, iterans vias tuas.* Quid enim turpius, quàm cani ad vomitum reverso, & sui lotæ in voluabro comparari, quibus tamen relapsos S. Petrus l. c. comparat? Quid turpius & indignius est, quàm paulò antè ingemuisse, fleviſse, Dei misericordiam, & Sanctos omnes implorâsse, ut peccatorum venia impetraretur, & repentè quucium remittere? quæ impudentia, susceptum in Evchariſtia tato consilioDei gratiam pro nihilo reputare,& virtuti Nuncum tanto apparatu ac præparatione servatorem, mox itesum ejicere, & Hostibus tradere instar Judæorum, qui pauflraverant, paulò pòst Pilato tradiderunt, & crucifigi petiverunt? Unde meritò tandem concludit S. Augustinus in Solil. *Inanis est pœnitentia, quam sequens culpa coinquinat: nihil prosunt lamenta, si replicentur peccata. Nihil valet à malis veniam petere, & mala de novo iterare.*

§. II.

De pravis habitibus extirpandis.

I. Quemadmodum frustra agrum purgare conatur à spinis, qui radicem non evellit: & frustra Medicus morbum fugare nititur, si causam morbi tollere non conetur; sic frutra animum à peccatis purgare conabitur, qui radicem & causam illorum, nempe habitus vitiosos seu consuetudines per frequentatos criminum actus contractas ex eodem animo vellere non decernit; nam, ut rectè S. Chrysostomus apud angium in Polyanth. V. eod. dixit, nihil, tam firmum est rebus humanis, quàm veteris consuetudinis Tyrannis, ita Ethici eandem alteram Naturam dicere non vereantur. Id tod suo damno præ aliis S. Augustinus expertus est, ut qui . conf. c. 5. de seipso fatetur: *Ligatus eram non ferro ano, sed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat Inimicus, inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me: quippe ex untate perversa facta est libido; & dum servitur libidini, facta*

facta est consuetudo; & dum consuetudini non resistitur, fit est necessitas.

II. Porro quæ media ad hos habitus vitiosos, & mal adhibere oporteat, breviter indicavit S. Basilius in Reg. q. 55. dicens: *Sicut morbi corporis inveterati non nisi lon & acri curatione sanantur; sic peccata inveterata, diutur patientiâ, assidua oratione, & acerrima animi contem curari queunt.*

III. Prima ergo industria, quæ adhiberi debet ad vos habitus excindendos, *diuturna patientia est*; Ne cet Peccator aut desperet, si nimis multis se habitibus modi, vitiisque subjectum esse se advertat, neque ani abjiciat, si non tam celeriter, ac vellet, eosdem exc possit, sed credat potiùs sibi idem eventurum ac dicen DEO quod olim Israëlitis Deut. 7. evenit, ac dictu quos, cùm omnes Hostes suos, multò majoris numeri bustiores, quàm ipsi Israëlitæ erant, delere jubeb Moyses sic allocutus est, & animavit: *Si dixeris in cor plures sunt Gentes istæ, quàm ego, quomodo potero delere nolì metuere; sed recordare, quæ fecerit Dominus Deus Pharaoni, & cunctis Ægyptiis, plagas maximas quas v oculi tui, & signa atque portenta; manúmque robus extentum brachium, ut educeret te Dominus Deus tu faciet cunctis Populis, quos metuis. Non timeas eos, q minus Deus tuus in medio tui est, Deus magnus & t ipse consummet nationes has in conspectu tuo paulatim partes, non poteris eas delere pariter.* Itaque unum post alterum per Examen particulare, aut alia medi diatur, & magna cum patientiâ exspectet, donec quoque cum eodem divino auxilio oppugnare, & re possit.

IV. Altera industria meritò *assidua oratio* est; enim illi Reges, qui se viribus impares ad hostes fu landos advertunt, alios in auxilium vocant; ita quoque, cùm longè inferiorem se robore, advert tò Deum & Sanctos in auxilium vocat, ut ipse quo veritate, illa sibi Elisæi verba ad Puerum suum dict 6. Applicare possit: *Noli timere, plures enim nobis quàm contra nos.* Ita sanè S. Augustinus hujus mo

etiam expertus est, ut qui S. de Sanctis de seipso fatetur: *Ecce vobiscum vivimus. Quis nos audivit aliquando iurantes? Numquid non consueveram quotidie iurare? at ubi legi, timui, luctatus sum contra consuetudinem meam, in ipsa luctatione invocavi Dominum Adiutorem, præstitit mihi Dominus adiutorium non iurandi. Nihil mihi facilius est, quàm non iurare. Hoc ideo monui caritatem vestram, ne dicatis: quis potest?*

V. Tertia industria est *acerrima animi contentio*: quæ in eo consistit, ut Peccator sibi ipsi vim inferat, & tum pravum habitum contraria consuetudine velut clavum clavo expellere conetur; tum verò etiam, ubi occasio aut tentatio ad vitium repetendum sese obtulerit, generosa violentia aliquoties se abstineat, hoc enim efficacissimum esse medium docuit inprimis pius Asceta l. 1. c. 25. dum dixit: *Duo specialiter iuvant ad magnam emendationem, videlicet subitanea se violenter, ad quod natura vitiosè inclinatur, & fervenser instare pro bono, quo ampliùs quis indiget.* Deinde ipsâ experientiâ didicit Peccator ille, qui, cùm horrante S. Bernardo, primùm triduo à sua vitiosa consuetudine se continuisset ad SS. Trinitatis honorem, & alterum postea diem ad honorem B. Virginis adjecisset, ita immutatus est, ut, cùm S. Bernardus adhuc unius diei abstinentiam peteret, ultro reponderet, nullis jam ampliùs induciis opus esse, se enim iam summum inveterati sui vitii horrorem concepisse. Idem ergo faciat Peccator, credátque certò in se impletum iri, quod commune axioma indicat: *Tantùm proficies, quantùm tibi vim inteleris.*

VI. Ne verò ipsa consuetudinis magnitudine territus animum abjiciat, juverit in memoriam revocâsse id, quod quondam, ut in prato Spirit. c. 66. legitur, B. Theodosio monachi evenit, qui, cùm ab Angelo jussus esset cum immani & terribili Gigante pugnare, illéque timore correptus tamen refugeret, tandem animatus Angeli auxilium promittentis, quamprimum hostem animosè aggressus fuisset, adhortatione, invasit illum, & Angelo juvante sine ulla speciali difficultate superavit.

§. III.

De Passionibus animi rectè Ordinandis.

I. Quod Christus Matth. 10. dixit: *Inimici hominis domestici eius*: hoc meritò Passionibus Hominis applicari est; etsi enim illæ, si homo in primævo suo statu, in quo conditus erat, permansisset, per justitiam originalem fuissent rationi subjectæ, ut non nisi ex imperio voluntatis & intellectus ulla commotio in appetitu sensitivo, &c. pore sequi potuisset, post lapsum tamen Adami adeò les sunt factæ, ut miserandas strages in omnes homi cultates edere cæperint; nam 1. Intellectûs aciem cra sâ nebulâ retundunt, rationem imperii præsidem & num omnium regulam è sede sua exturbant, consilium minant, judicium perturbant, virilitatem mentis e nant, altúmque ignorantiæ vulnus infligunt. 2. V item omnium facultatum & actionum Domina subi mo passionum jugo servire cogitur, harum impul instabilis, incerta, imperita, infirma, audax, cæc tur. 3. Memoria intelligentiæ Mater, & rerum damnabili rerum memorandarum oblivione, & ne séque indignissimarum rerum recordatione mirum obfuscatur. 4. Potentiæ executrices ad bona facien duntur, ad mala audenda exacuuntur, quin & in mnes ac singulos ingentia inferunt damna, tum ani corpori; ut meritò S. Paulus de hac rebellione co dixerit Rom. 7. *Condelector legi Dei secundùm interio minem; video autem aliam legem in membris meis re new legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati in membris meis. Nam velle adiacet mihi, perfici non invenio; non enim, quod volo bonum, hoc facio; volo bonum, hoc ago.*

II. Porro etsi, ut dictum est, tantopere rebelle siones, negari tamen non potest, primum rebellio Ducem & Authorem esse Amorem proprium, qui est, quàm *inclinatio voluntatis ad proprium bonum dum.* Ita enim 1. pulchrè S. Augustinus S. 47. in C indicavit, dum de Filio prodigio sic discurrit. &

dicitur? & reversus est ad seipsum. Si ergo reversus est ad se, exierat à se. Quia ceciderat à se, & exierat ad se, redit priùs ad se, ut redeat in illo, unde ceciderat à se. Sicut enim cadendo à se, remansit in se, ne iterum exeat à se. Surgam, & ibo ad Patrem meum: ecce unde ceciderat à se, ceciderat à Patre suo: redit ad se, & pergit ad Patrem, ubi tutissimè servet se. Si ergo exierat à se, redeundo ad se, ut eat ad Patrem, neget se, subducat se sibi, ut hæreat DEO. Ita 2. B. Angela de Fulgirio vit. c. 64. agnovit, quæ plùs ab amore proprio, quàm ab ipso Dæmone sibi metuebat, eò quòd hic nisi per amorem proprium nihil potestatis in nos habeat; per eum verò velut vulpeculam semper è grege nostrorum affectuum pecus aliquod abripiat. Hinc & S. Ignatius, ut Bartolus l. 4. vit. §. 27. testatur, dicere solebat, tantùm quemque in spiritualibus rebus promoturum esse, quantùm ab amore suiipsius, & commodi Proprii affectione sese abstruxerit. Ita 3. pius Asceta l. 3. c. 7. affirmat dicens: *Scito, quòd amor tuiipsius magis nocet tibi, quàm aliqua res mundi.* Et clariùs l. 3. c. 53. *Ex hoc vitio, quòd homo semetipsum nimis inordinatè diligit, penè totum pendet, quidquid radicaliter vincendum est, quo devicto & subacto malo, pax magna & tranquillitas erit continuò. Perfecta namque victoria est, de semetipso triumphare; qui enim semetipsum subiectum tenet, ut sensualitas rationi, & ratio in cunctis obediat mihi, hic verè victor est sui, Dominus mundi.* Ita 4. testatur ipsa ratio; sicut enim nulli alteri homini bonum aliquod amamus, concupiscimus, & gratulamur, nisi illum digamus; sic neque nobis ipsis similia bona concupiscemus, ut ob eadem gaudebimus, nisi nos ipsos inordinatè amemus. Hinc Servator ipse ad sui imitationem, atque adeò ad perfectionem etiam adhortans hoc solùm petebat, ut si quis post ipsum venire vellet, *abnegaret seipsum, & tolleret crucem suam.*

III. Ex quibus facilè nunc colligitur, ex omnibus mediis, quæ varia à variis præscribuntur, ad passiones rectè ordinandas, nullum efficacius esse, quàm si amor proprius velut radix omnium aliarum passionum extirpetur; *si enim temetipsum vicceris, cætera facilius subiugabis*, inquit rectè Thomas Kemp. l. 3. c. 53. unde ulteriùs monet: *Si ad hunc apicem (perfectionis) scandere gliscis, oportet viriliter incipere, &* se-

& securim ad radicem ponere, ut evellas & destruas occultam inordinatam inclinationem ad teipsum, & ad omne privatum & materiale bonum.

IV. Porro cùm contraria contrariis, & clavus clavo pellendus sit, facilè iterum apparet, non posse efficaciter amorem proprium extirpari, nisi per oppositum DEI amorem; sic enim S. Augustinus id in seipso expertus testatur lib. 9. Conf. c. 1. ait: *Quàm suave mihi subitò factum est carere suavitatibus nugarum, & quas dimittere metus fuerat, jam dimittere gaudium erat; ejiciebas enim eas à me vera & summa suavitas: ejiciebas eas, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni, & sanguini: omni luce clarior, sed homini secreto & interiori: omni honore sublimior, sed non limibus in se.* Quare audiat Peccator Thomam Kempis opusc. c. 5. monentem: *Melior ac sanctior nostri amor in nobis accipiat; nec enim fuerit, quò intret ad te amor, nisi exulet amor tui. Ubi seipsum aliquis quærit, ibi ab illo re cadit; solus namque hic dominari vult, qui præcepit, ut omnia in DEVM ex toto corde, ex tota anima. Partem recipit, gloriosa indolis est: totum deposcit, ut totum lucretur.* Eum in finem proderit, firmiter sibi persuadere, à DEO velut fonte, quidquid in creaturis amare vel desiderare possumus, infinities perfectiùs, & abundantiùs haberi; atque adeò in omnibus tentationibus illud S. Michaelis velut firmissimum scutum opponere: *Quis ut Deus?* aut illud commune axioma: *Dulciùs ex ipso fonte potantur quæ.* Aut illud Psalmi 72. *Quid mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram?*

V. Ex quo amore tandem exurget etiam salutare odium, sui tantopere à Christo & Ascetis commendatum. Peccator odit animam suam, negando illi bona & falsa, quæ dictat, & appetit amor proprius, ut illam offerendo bona vera & meliora, quæ dictat, amor DEI. Quare exclamat cum S. Bernardo apud Suarez p. 2. tr. 1. c. 4. *Exurgat DEVS, cadat armatus & dissipentur inimici ejus, confundat & conteratur inimicus homo, contemptor DEI, amicus mundi, servus Diaboli. Quid tibi videtur? Quid de te sentis, mecum dices: Reus est mortis, crucifigatur, crucifigatur.*

§. IV.

De Tentationum Victoria.

I. Ex hactenus dictis facilè patet, rectè dictum esse à Jobo c. 7. *Militia* (vel, ut alii vertunt, tentatio) *est vita hominis super terram*; cùm & exteriùs undique hostibus circumcincti simus, videlicet *Diabolo*, hoste invisibili, vaferrimo, & fortissimo. *Mundo*, id est mundanis hominibus qui exemplis, suasionibus, & minis ad malum provocant: & *Creaturis* reliquis, quæ, teste Salomone Sap. 14. *in odium DEI facta sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium.* Et præterea etiam ab internis undique sollicitemur, nimirum carne, seu appetitu sensitivo, sensibus externis, passionibus, & habitibus pravis, de quibus, ut antè insinuavi, jure dicitur: *Inimici hominis domestici eius.* Meritò ergo Peccator viam purgativam auspicaturus, illam sibi Siracidis c. 2. doctrinam applicat: *Fili, accedens ad servitutem DEI, sta in timore, & prapara animam tuam ad tentationem.* Hæc autem præparatio in eo potissimùm consistit, ut sciat, quid præcipuè ante, in, & post tentationem observare debeat.

II. Ante tentationem itaque tria specialiter observanda sunt. 1. Ut certò sibi persuadeat, tentationes nunquam defuturas; imò quò plùs in sanctitate profecerit, tantò vehemen entiùs oppugnatum iri, quia, teste S. Gregorio l. 29. moral c. 12. *Hostis noster in hac vita positos, quantò magis nos sibi rebellare conspicit, tantò amplius expugnare contendit.* Et verò etiam id DEVS plurimas ob rationes permittit, sed tres præcipuè à S. Chrysostomo l. 1. de Prov. DEI indicatas, dum ait: *DEVS te hactenus, ut Mater, brachiis gestavit, nunc verò in aquas abiecit, ut tuo disceres natare cortice; hac ad probandam idem, ad exercendam virtutem, ad augendum promeritum finxit.* Quod & S. Augustinus super Psal. 60. confirmans, *Vita nostra*, inquit, *in hac peregrinatione non potest esse sine peccato, sine tentatione; quia profectus noster fit per tentationem; nec ibi quisquam innotescit, nisi tentatus: nec potest certare, nisi Inimicum & tentationes habuerit.*

2. Firmiter quoque credat, DEVM, ut S. Paulus 1. Cor. 10. mo-

10. monet, fidelem esse, atque adeò non passurum, ut
vires tentetur; si enim, ut rectè discurrit S. Ephrem l.
patient. homines, cùm tam parùm sciunt, sciunt tamen
cernere, quantum oneris singula jumenta ferre valeant,
rúmque imponunt, quantùm eorum vires tolerant; si
figulus vasa efformans novit, quanto ea tempore in igne
linqui oporteat, ne, si diutius relinquat, adurantur: si
dissolvantur; quantò magis DEVS, cujus est infinita
tia & sapientia, novit, quibus tentationibus aut prob
bus indigeant, animæ ipsi placere volentes, neque
permittet, quàm ipsarum utilitati conducat. 3. Ut
firmissimè credat, non nocere sensum in tentatione
consensus absit; ut enim ignis sub cinere latet, etiam
cineribus videatur sepultus; ita & caritas in corde es
licet ob tentationum gravitatem videatur penitus ex

III. In tentatione sequentes quinque doctrina
vandæ sunt. 1. Ut non concidat animo, si tentation
cellæ oriantur; sicut enim, si Nauta semel à timore
est, ad navem regendam prorsus ineptus evadit, ita
tentati, si timori cesserit, manifesto victoriæ amitt
riculo se exponit. Unde S. Gregorius l. 5. moral. c.
net: *In tentatione deprehensus tenebras mœroris inci*
in tanta animi tranquillitate alta de te senseras, in
tione quoque deterius cogitationum caligine te confu
Ut Christi consilium sequatur dicentis Matth. 26.
& orate, ne intretis in tentationem. Quâ ratione
fieri debeat; pulchrâ similitudine Abbas Joannes
& humil. declaravit, dum dixit, Monachum simile
bere homini sub grandi arbore sedenti, qui resp
diversas & serpentes venientes ad se, cùm non po
stere, subit in arborem, & salvatur. Ita & Monach
in cella, & videns pravas cogitationes, fugiat ad
orationem, & salvabitur. Item similem debere
ni habenti à sinistra ignem, & à dextra aquam,
fuerit succensus ignis, tollat de aqua (puta oration
tinguat illam. 3. Ut initiis tentationum fortiter
& resistat; quia, ut bene monuit pius Asceta l. c.
facilius hostis vincitur, si ostium mentis nullatenus
sistitur, sed extra limen statim, ut pulsaverit, illi

contrario verò, *si tentationi in carne nascenti non festinè resistitur, eâdem, quâ nutritur, horâ roboratur, & existens foris in operibus vix prævalet, qui ipsam intus membrorum Dominam mentem captivam tenet*, ut sapienter monuit D. Gregorius in pastor. 4. Ut non obiter & perfunctoriè resistatur tentationi & hosti, sed penitus, quantùm fieri potest, deleatur; quod fiet, si ipsa etiam tentationum radix & occasio tollatur. Est autem hæc radix non alia, quàm concupiscentia, uti S. Jacobus c. 4. indicavit dicens: *Unde bella & lites in vobis? nónne hinc? ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris?* hæc autem radix tollitur, si concupiscentia à Creaturis ad DEVM transferatur juxta doctrinam Davidis dicentis Ps. 36. *Delectare in Domino, & ipse tibi dabit petitiones cordis tui.* Verè enim, ut libellus de imit. l. 3. c. 27. notavit, juvat non quælibet res adepta vel multiplicata exteriùs, sed potiùs contempta & decisa ex corde radicitus. Utatur ergo Asceta gladio S. Michaëlis, & in omni tentatione dicat intrepidè: *Quis ut DEVS?* verè enim hic gladius est ille, de quo potiori jure, quàm de gladio Goliathi dicatur, quòd non sit alter ei similis. 5. Ut ad pugnam se variis motivis, præsertim DEI, & totius Curiæ cœlestis agonem spectantis & animantis præsentiâ cogitatâ excitet, quemadmodum S. Stephanus exemplo suo docuit, cœlos apertos, & JESVM stantem à dextris contemplatus, dum lapidibus impeteretur.

IV. Post tentationem pariter tria specialiter sunt observanda. 1. Ut debitæ DEO pro accepto beneficio gratiæ referantur. Dicendo cum S. Davide Psal. 143. *Benedictus Dominus DEVS meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.* Aut Psal. 113. *Non nobis, Domine, non nobis, sed Nomini tuo da gloriam.* 2. Ut non putetur, debellatum esse, si semel victoria obtenta est; nam, ut sapienter advertit Venerabilis Beda sup. Luc. *Sæpe antiquus hostis, postquam menti nostræ tentationum certamen influxerit, ab ipso suo certamine ad tempus recedit, non ut militiæ finem præbeat, sed ut corda, quæ per securitatem secura reddidit, repente rediens, facilius inopinatè irrumpat.* Huc etiam pertinet, ut non abijciat animum, aut contristetur, si devictis gravioribus hostibus advertat, se adhuc à minoribus infestari; nam, ut sapienter discurrit S. Gregorius l. 4. moral., *hoc divinâ dispensatione, agi-*

ne agitur, ne ex omni parte virtutibus splendens in elatio
sublevetur: ut, dum in se parvum quid reprehensibile videt,
tamen hoc subiugare non valet, nequaquam sibi, sed Auc
victoriam tribuat in his, quæ subiicere fortiter valet. Qua
hoc agitur, ut ad virtutem mens proficiens iustitiâ suâ, ma
infirmitate roboretur; & inde veriùs in bonis luceat, qu
etiam nolentem parva reprehensibilia humiliter obscurant. Bi
& bene, cùm Israëlitico Populo percepta Promissionis terra
videretur, Ephraim Tribui Chananæus gentilis Populus no
ejus, sed factus est tributarius. Rectè autem tributarius
dicitur, quia hoc ipsum vitium, quod subigere non possum
usum nostræ utilitatis humiliter retorquemus, ut eò de se ma
summus vilia sentiat, quò suis viribus etiam parva, quæ
non expugnat. Unde & bene rursum scriptum est: Ha
Gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israël
hoc namque quædam minima vitia retinentur, ut sese nos
tentio sollicitam in certamine semper exerceat, & eo dil
ria non superbiat quo vivere in se hostes conspicit, à quib
huc vinci formidat. 3. Ut, si quis in tentatione succu
se advertat, animis non concidat, sed potiùs salubrem
cetæ l. 3. c. 6. de imit. Christi doctrinam, consilúmque
tur. *Certa tanquam bonus miles, &, si interdum ex fra*
te corruis, resume vires fortiores prioribus, confidens de
ri gratia mea; nam, ut rectè advertit S. Gregorius h
in Evang. *Sicut Dux in prælio plùs eum Militem diligit,*
fugam reversus hostem fortiter petit, quàm illum, qui
terga præbuit; sic DEUS sæpe illos plùs amat, qui post
ferventius illi servierunt, quàm qui peccato mortali re
missio, tepidos se in eius servitio exhibuerunt.

§. V.

De specialibus viæ purgativæ tentationib

1. Ea, quæ priori §. dicta sunt, ad victoriam te
num in genere præcipuè pertinent; quia verò non
prodest militi ad pugnam alacriter simul & feliciter p
dam, si hostem, cum quo ipse potissimùm pugnare d
gnoscat, ideo juvabit quoque, si tentationes, quæ in
viam purgativam incedunt, magis molestæ sunt, bre

ferantur, &, quâ ratione iisdem occurrendum sit, succinctè ostendatur.

II. Prima ergo tentatio viæ purgativæ infesta est *nimius in pœnitentia agenda fervor*; qui tum ex timore supplicii per peccata præterita promeriti: tum ex desiderio veniæ per opera cum cruciatu conjuncta obtinendæ; tum ex Sanctorum exemplis consideratis oritur. Cui proin tentationi occurrendum 1. Demonstrando, neminem sine Duce iter pœnitentiæ securè decurrere, uti ex multorum ruinis patet. 2. In memoriam revocando verissimam illam Salomonis sententiam Prov. 19. *Qui festinus est pedibus, offendit.* 3. Evellendo fiduciam vanam, quâ putant ejusmodi Tentati, pœnitentiam, quæ donum DEI est, propriis viribus se obtinere posse. 4. Ostendendo, DEVM cor potiùs & affectum, quàm opus intueri, & magis obedientiam, quàm victimas exigere: virtutem sine prudentia & discretione umbram potiùs, quàm veritatem virtutis continere &c.

III. Secunda tentatio sunt *Scrupuli ex confessione orti*; quorum sicut diversa est radix, ita diversa quoque media sunt adhibenda. Nam 1. Si ex metu divini judicii oriuntur, spes de bonitate divina erit excitanda. 2. Si ex dubio de sufficienti dolore concepto; natura contritionis explicanda, simúlque ostendendum erit, quòd desiderium pauperum exaudiat Dominus, & præparationem cordis audiat auris ejus. Psal. 10. 3. Si ex pusillanimitate oriuntur, occurrendum erit, ostendendo periculum desperationis, si se non erigat: Spes de divina providentia instillanda: Humilitas suadenda: revocanda in memoriam sententia S. Bernardi l. de 7. miseric. dicentis: *Omnino, quantùm in se est, parùm honorat eum, à quo vocatus est, quisquis servit ei in tristitia & rancore.* Item illa S. Augustini in Psal. 38. *In libro tuo omnes scribentur, non solùm perfecti, sed etiam imperfecti. Non timeant imperfecti, solùm proficiant.*

IV. Tertia tentatio oritur *ex voluptatum præteritarum memoria*: qualem S. Augustinus olim se expertum confessus est, dum à prioribus vanitatibus se assiduò vellicatum ait decentibus: ficcine nos in perpetuum deseres? contra quam tentationem præter ea, quæ suprà de relapsu cavendo dicta sunt, optimum erit remedium, si ejusmodi vellicationes Patri

Spirituali maturè aperiantur, &, sicut casta matrona ne
bum quidem respondet, aut in facie intuetur illum, à quo
dicitia illius tentatur; sed quamprimum se ab eo prompo
do, animum suum marito applicat, & versus illum se con
tit, quámque illi spopondit, fidelitatem novo promisso
vat, nec multùm cum eo altercatur, aut contendit; ita
nima tentata non multùm cum his voluptatibus in re
dendo, aut contendendo se detineat, sed mox ad DEU
convertens, ei de novo fidelitatem promittat, & totam
rum amori ejus consecret.

V. Quarta tentatio est *horror difficultatis*, quam
vitæ emendatio affert; sic enim testatur pius Asceta
dicens: *Unum est, quod multos à profectu & fervenu*
tiene retrahit, horror difficultatis seu labor certaminis.
men mox medium subjungit dicens: *Enimverò illi*
præ cæteris proficiunt, qui ea, quæ sibi magis gravia &
via sunt, viriliùs vincere nituntur; nam ibi homo plus
& gratiam meretur ampliorem, ubi magis seipsum vin
in Spiritu mortificat. Ostendi præterea possunt grave
catorum commissorum, & virtutis, perfectionis, & be
dinis magnitudo & pulchritudo, pro quibus si labore
ritò sperare poterit, sibi non minùs, quàm olim Jacob
triarchæ, omnes labores & difficultates breves & leves

§. VI.

De Termino viæ purgativæ.

I. Non modicum solatium affert Viatori, si Via
decurrit, terminum se cursu ac labore suo constantia
intelligit; quare ut Pœnitens quoque Anima nôrit,
supremum viæ purgativæ terminum sit assecuta, ea
que hîc breviter indicare placet.

II. S. Bonaventura in libello, quem *parvum*
scripsit, de hoc termino agens, putat eum in lætitia
quæ ex tranquillitate & serenitate conscientiæ, qua
animus promptè sursum erigitur, consistere: *Incipit*
quit, *via purgativa à stimulo conscientiæ, ac desinit*
lætitiam: exercetur in dolore, & consummatur in
Verùm P. Hugo Roth peritissimus ille Asceseos

p. 1. viæ reg. c. 4. sect. 4. hanc explicationem nonnihil obscuram, & quia ex consolationibus profectum metiri videtur, etiam difficulter discernibilem esse censet.

III. Quare ipse clariùs totam termini hujus perfectionem in tribus consistere putat. 1. Ut à peccatis & vitiis quis ita abstineat, ut occasiones seu illecebras nullo deliberato assensu videatur admissurus. 2. Ut exortas in se cupiditates vel terrores sic frenare nôrit, ut levi negotio impetum coërceat. 3. Ut in exteriorum abnegatione (&, si Religiosus est, etiam in Votis & Regulis sui Ordinis) ita fidus inveniatur, ut neque clàm, neque palàm in contrarium aliquid ausit. Ex his namque tribus lætitia illa spiritualis à S. Bonaventura pro Termino assignata orietur.

§. VII.

De Axiomatibus viæ purgativæ.

I. Quemadmodum ad ædificium solidè & securè erigendum, nihil magis necessarium est, & conducit, quàm si firmum & solidum fundamentum ex duris & solidis saxis ponatur; ita & ad perfectionis ædificium feliciter & faciliter erigendum plurimùm prodest, si axiomata quædam seu doctrinæ universales à peritis Ascèseos Magistris præscriptæ semper ob oculos & in memoria habeantur; qualia quidem pro via purgativa sequentia esse possunt.

II. Primum ergo axioma est: *Tantùm quisque vivit* DEO, *quantùm moritur sibi.* Uti jam olim Christus ipse S. Catharinam Senensem docuit; vel, ut Thomas Kemp. l. 3. Opusc. c. 56. sub aliis terminis proponit: *Tantùm Homo in* DEVM *transit, quantùm à se exit.* Cùm enim amor proprius omnium malorum radix sit, ut suprà ostensum est, rectè infertur, hoc impedimento sublato, facilè hominem DEO adhæsurum; unde S. Augustinus s. 47. in c. 17. Matth. præclarè sic hortatur: *Prima hominis perditio fuit amor sui; si enim non se amaret, &* DEVM *sibi præponeret,* DEO *semper esse subditus vellet: non autem converteretur ad negligendam voluntatem illius, & faciendam voluntatem suam. Præpone his voluntatem* DEI, *disce amare te, non amando te.*

III. Secundum est: *Tantùm se quisque verè amat, quan-*

quantùm se odit. Cujus axiomatis veritas ex ipso Christi
monio patet Matth. 10. dicentis: *Qui invenit animam su
perdet illam: Et qui perdiderit animam suam, inveniet il
Super quæ verba eleganter S. Augustinus tr. 51. in Joan.
currens, magna sane, inquit, ac mira sententia, quem
dum sit hominis in vitam suam amor, ut pereat: odium, qu
eat. Si malè amaveris, tunc odisti. Noli amare, ne perdas
amare in hac vita, ne perdas in æterna vita. Felices, qui
runt custodiendo, ne pereant amando.*

IV. Tertium est, *Desine concupiscere, & desine
habere:* Ita pius Asceta l. 3. c. 32. dum ait: *Tene breve
summatum verbum: Dimitte omnia, & invenies omnia.
linque cupidinem, & invenies requiem.* Ratio verò axio
est, quia homini nunquam bene esse potest, nisi per am
adhæreat Authori suo, ac fini ultimo; *bonorum autem a
ri,* teste S. Gregorio in homil. *aliter inhærere non possu
cupiditatem à nobis, quæ omnium malorum radix est, ab
mus.* Hinc, ut S. Bernardus s. 3. de Ascens. pronuncia
Apostoli Spiritu Sancto repleri nequiverant ante Chri
censionem, quia carni Dominicæ, etsi Sanctæ, adhæ
Meritò ergo S. Gregorius l. 7. epist. 16. hortatur: *
defluere devitat, fugiat, ne per hoc, quod amat, in hoc
devenire, quod vitat. Quantò enim acriore cura ina
ad infima, tanto tepore damnabili refrigescit à summis;
enim simul & æqualiter amari non possunt.*

V. Quartum est, *Tantùm proficies, quantùm
intuleris:* ita iterum Thomas Kemp l. 1. c. 25. cùm e
sus & cogitatio humani cordis ad malum prona sint a
centia sua,* teste S. Scriptura Gen. 8., facilè patet, o
hominem sine magna violentiâ ab amore sui & rer
tarum inordinato avelli, atque adeò meritò dici, hi
cæteris in perfectione profecturum, qui majori sese v
à creaturis abstraxerit. Unde Sponsa Cant. 6. non
pulchra ut Luna, & electa ut Sol, sed etiam terribilis
strorum acies ordinata dicitur, ut indicetur, per hanc
ctoriam ad tantam perfectionem, & sanctitatem ipse
veniisse.

VI. Quintum denique axioma est: *Si vis vitam
vitam:* uti S. Augustinus monet, cùm enim vita vera

in caritate consistat; vita autem, quam plerumque homines vivunt, in concupiscentiis & peccatis consumatur, rectè infertur, neminem veram vitam possessurum, nisi qui vitam mutaverit; hinc Apostolus ad Eph. 4. monet: *Deponite vos secundùm pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundùm desideria erroris; renovamini autem Spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem, qui secundùm DEVM creatus est in justitia & sanctitate.*

PARS III.

DE THEOLOGIA ASCETICA PER VIAM ILLUMINATIVAM DEDUCENTE.

I. ETsi DEVS Hominem ad imaginem suam atque adeò ad beatitudinem participandam creaverit, noluit tamen illam ei communicare, nisi priùs eam per fidelia obsequia promereretur, id quod in ipsa statim Hominis creatione insinuavit, dum scilicet *posuit eum in Paradiso voluptatis, ut custodiret illum*, id est, bene agendo, & mandata DEI servando, dignum se Paradisi illius fruitione efficeret, sícque olim in cœlestem etiam Paradisum transferri mereretur.

II. Alter ergo terminus ambulationis spiritualis (in qua perfectionis studium consistere part. 1. dictum est) seu *terminus per quem* incedendum, & ad perfectionem velut ultimum finem tendendum est, sunt opera bona seu virtutes supernaturales, quibus Homo ad colendum atque amandum DEVM disponitur, & adjuvatur; cùm enim perfectio, ut alibi ostensum est, in caritate DEI & Proximi consistat; hæc autem Caritas obtineri non possit, nisi aliarum virtutum ministerio adjuvetur, ut in progressu patebit; meritò virtutes istæ pro termino intermedio, seu *termino per quem* ambulationis spiritualis assignantur. De quibus ulteriùs ex communi Theologorum doctrina supponendum, quòd in duas classes dividantur, *Theologicas* scilicet (sic dictas, quia immediatè circa DEVM versantur) & *Morales* (sic appellatas, eò quòd immediatè circa mores rectificandos occupentur) in quarum proinde natura, subordinatione, & praxi ostendenda potissimus

tissimus partis secundæ Theologiæ Ascеticæ labor m
satur.

III. Porro cur via hæc *illuminativa* vocetur, duas
rumque causas assignant Ascetæ. Prior est, quòd per illa
Homo à peccatis purgatus, habilis & idoneus effectus ad
lustrationes divinas percipiendas (juxta illud Christi Mat
5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi DEVM videbunt*) illapsi
divini luminis paulatim magis experiri, imò in ipsa diei
tutum & operum bonorum ambulare incipiat, sícque ad
pleat Consilium Apostoli dicentis Rom. 13. *Nox* (peccati
præcessit; *dies autem* (seu occasio bene agendi) *appropin*
vit. Abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur a
lucis. Sicut in die honestè ambulemus. Posterior causa
quòd Homo in hac via constitutus, ut virtutes facilius,
fectiúsque exercere valeat, Christum, qui est *Lux vera*
minans omnem hominem venientem in hunc Mundum, &
lutissima omnis virtutis ac sanctitatis idea, in tali exe
imitandum præcipuè proponat, atque adeò ab illo, qu
de se Joan. 14. dixit: *Ego sum via, veritas & vita*, nem
nit ad Patrem, nisi per me: illuminetur ad dictas virtutes
fectissimo modo exercendas.

Caput I.

DE VIRTUTE IN GENERE.

I. De hac fusè agunt Ethici, verùm quia hîc tant
virtutibus supernaturalibus, quatenus ad finem
mum supernaturalem conducunt, sermo est, ideo vir
modo accepta rectè sic definiri potest: *Est habitus supe*
ralis ad actus supernaturales honestos eliciendos inclinan
descriptio, ut examinanti patebit, omnibus omnino
bus tam Theologicis, quàm moralibus convenit.

II. Porro ut virtus talis perfecta, atque omni
meris absoluta sit, tres proprietates vel conditiones
debet. Prima est, ut sit *deliberata*, id est, ut non
actus ipse virtutis exerceatur (hoc enim naturaliter
que omni laude fieri potest) sed verè etiam propter sus
priam honestatem, vel certè alienam alterius virtutis
cipuè caritatis eliciatur. Secunda est, ut sit *diserta*

ut S. Bernardus super Cant. rectè pronunciavit, *discretio omni virtuti ordinem ponit, modum tribuit, decorem & perpetuitatem confert. Est ergo discretio non tam virtus, quàm quædam moderatrix virtutum, ordinatrix affectuum, & doctrix morum. Tolle hanc, & virtus vitium erit, ipsáque affectio naturalis in perturbationem magis convertetur, exterminiúmq; naturæ.* Tertia est, ut sit *solida* seu *constans*, quod fiet, si propter occurrentes difficultates vel adversitates non facilè ab exercitio illius desistatur. Ex qua quidem proprietate vel maximè vera virtus ab apparente & fictitia discernitur, id quod eleganter nonnemo per similitudinem facierũ naturalem & fucatam pulchritudinem habentium declaravit; sicut enim facies naturalem pulchritudinem habens, etiamsi aquâ calidâ perfundatur, non solùm pulchritudinem suam non amittit, sed potiùs majorem efficit, fucata verò facies in tali casu totum amittit decorem; ita virtus quoque si vera sit, etiam inter adversitates suum splendorem retinet, augétque, secus verò si fucata duntaxat sit.

III. Media, quibus virtus acquiri solet, etsi multa ab Ascetis præscribi soleant, sequenti distycho comprehensa:

Exoptes, ores, meditêre, opereris oportet,
Exercitias crebrò, longanimis maneas.

Hæc tamen ferè ad tria revocari possunt, scilicet 1. ad *Desiderium*, quod per meditationem frequentem & accuratam præstantiæ, & fructuum ex tali virtute oriri solitorum obtinetur juxta illud Psal. 38. *In meditatione mea exardescet ignis.* 2. Ad *orationem*, per quam talis virtus incessanter petatur à DEO, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum descendit. Unde de virtute quoque sibi quisque dictum putare debet, quod S. Jacobus c. 1. de Sapientia dixit: *Si quis vestrùm indiget Sapientiâ (aut virtute) postulet à DEO, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hæsitans.* 3. Ad *praxin* seu *exercitium*; quia sicut Fabri fabricando, ita virtuosi virtutes exercendo efficimur. Hinc Apostolus 1. Cor. 15. fatetur: *Gratiâ DEI sum, id quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit.* Sponsa & Sponsa Cant. 1. postquam trahi à Sponso per gratiam dixit, mox addit propriam cooperationem dicens: *Curremus in odorem unguentorum tuorum.*

IV. De

IV. Denique ex his, quæ hactenus de virtute in ge-
muni dicta sunt, sequentia axiomata viam illuminatæ
decurrere volentibus bene notanda deduci possunt. Prim
Omnis gloria Filiæ Regis ab intus. Psal. 44. Nam, ut rect
Bernardus S. 1. de natal. S. Vict. dixit, *Sola virtus n*
gloria est; sola enim est, cui gloria iure debetur, & securè in
ditur. Hinc Romani olim duo templa, Honori & Vi-
ædificârunt ita constructa, ut nemini ad Honoris tem
aditus pateret, nisi qui per Virtutis templum priùs tran
Secundum: *Pietas ad omnia utilis*: per quam rectè Inte
tes virtutem intelligunt; hæc enim verè ad omnia utilis
tur, cùm veræ opes, quibus juxta proverbium obedi
mnia, non divitiæ sint, sed virtutes, quas secum quis in
scientia portat. Tertium: *Virtus sibimet pulcherrima*
ces: quia, ut rectè Cassiodorus advertit, *fructus & hon*
habet homo, si simpliciter apud se de bono felicis conscientiæ
monio possit gloriari: neque subiecta est externa dispositio
bitrio, sed in propria puritatis maiestate consistens, ab ex
ribus præmia non requirit. Quid enim præmii aut boni
debet, cùm sine illa nihil bonum sit, atque adeò nec præmi
mereatur.

Caput II.

Quomodo Virtutes Theologicæ sibi mutuo subordinentur.

I. Rectè SS. Patres & Ascetæ Caritatem reliquarum tutum Reginam dixerunt, quia, sicut Ancillarum prium officium est, Reginæ servire, atque ad illius intentionem cooperari; ita Virtutes reliquæ caritat viunt, eámque juvant ad finem, qui est beneplacer DEO, feliciùs, perfectiúsque obtinendum. Prima intentione principalis virtus Caritas est.

II. Quia verò Caritatis hujus officium est, vel re DEO, eóque frui; ignoti autem nulla cupido est cessariò præcedere debet virtus aliqua, quâ cog DEVS, prout est objectum supernaturale Caritatis Fides, quam S. Thomas æternæ vitæ inchoationem

datur, per quam, quia in hac vita sine speciali gratia DEVS clarè videri non potest, obscurè cognoscantur, tum ipse Deus, tum alia objecta, quæ ad amorem illius consequendum sunt necessaria aut proficua. Unde Fides rectè dicitur esse Virtus, *quâ mysteriis revelatis propter authoritatem DEI revelantis assentimur.* éstque hæc virtus adeò necessaria ad perfectionem consequendam, ut S. Teresia, & alii plures meritò judicaverint, omnes ferè mortalium errores, & peccata ex defectu vivæ Fidei oriri, seu ex hoc, quòd veritates supernaturales, quas DEVS de sua infinita bonitate, de præmiis bonorum, & suppliciis malorũ operũ, de excellentia virtutũ & turpitudine vitiorum &c. revelavit, aut non credantu, aut certè non per vivam fidem recolantur, ut adeò meritò eam assiduò petere debeamus à DEO, & cum Apostolis clamare: *Domine, adauge nobis fidem.* Quia tamen nostra etiam Cooperatio requiritur, ideo medium ad Fidem excitandam præ reliquis efficax est, si motiva credibilitatis frequêter & bene perpendantur, & quantùm illis efficiæ ad assensum nostrum extorquendum insit, accuratè consideretur. Præcipuè verò ad hunc finem juvabit perpendere, quòd veritates à DEO revelatæ tot miraculis in toto orbe usque ad hanc horam confirmatæ, & inter tot persecutiones, sanguinisque effusiones semper inconcussæ perstiterint. Præter hæc duo media verò non parùm juvat ad Fidei augmentum, si quod interius per assensum credimus, exterius per confessionem, ut Apostolus Rom. 10. moneat, ad salutem confiteamur; nam, ut rectè S. Vincentius Ferrerius advertit, Fides in corde est instar luminis lucernæ inclusi, quod, quandocunque non haber exhalationem, extinguitur.

III. Post Fidem meritò Spes velut altera virtus Theologica necessaria est; neque enim ad persecutionem alicujus ei sufficit cognoscere bonitatem ipsius, nisi etiam possibilis tredatur acquisitio illius. Est ergo Spes virtus supernatura-s, *quâ futurã beatitudinem ex gratia DEI & propriis meritis* eramus. Hinc rectè aliqui dicunt, Fidem esse quasi duos ocus columbæ, id est, animæ Fidelis, de quibus Cant. 4. Sponsus cutus est; Spem verò esse duas alas, quæ illi datæ sunt ad volandum in cœlos, uti Apocal. 21. habetur. quem Ordim pulchrè S. Bernardus s. 10. super Psal. *qui habitat*, in-

dicat, dum ait: *Dicit Fides, parata sunt magna inexcogi-
lia bona à DEO Fidelibus suis: dicit Spes, mihi illa servan-
nam tertia quidem caritas, curro, ait, ad illa.* Porro mea
ad spem hanc obtinendam efficassimum creditur illud,
S. Augustinus s. 10. in Ps. 91. offert his verbis: *Hæc tria
sidero, in quibus tota spes mea consistit: Caritas adoptionis
ritas promissionis, potestas Redemptionis.* Præcipuè tam
his tribus primum idem Sanctus considerare nos jubet,
cet caritatem DEI, quâ ita nos dilexit, ut Filium suum
genitum daret, quomodo enim non etiam cum illo
nobis donabit, ut Apostolus ad Rom. 8. concludit? Pa
inquit S. Augustinus, *quod fecit*, dando scilicet Filium,
*quod promisit, promittendo gloriam. Si, quod plus est, tem
quod minus est, speramus.*

IV. Ultima tandem ex virtutibus Theologicis
est, quæ, licet prima sit ordine dignitatis & intentio
dine tamen executionis meritò sequitur priores duas
tes, cùm ad cognitionem & spem boni subsequatur p
tio, & fruitio illius. *Est ergo Caritas virtus supernat
quâ DEVS propter se diligitur.* Quid autem sit dilig
supradictis patet, scilicet idem velle & nolle cum dilec
tinetur hæc virtus potissimùm, si bonitas DEI infinita
velut fonte omnis alia bonitas creata infinities melio
ritur, assiduò animo objiciatur dicendo: *Quis ut
& præterea etiam per experimentalem gustum (ad q
men requiritur generosa victoria in omni amore inor
erga res creatas exuendo juxta illud Apoc. 2. *Vinc
manna absconditum*) divina illa & inexplicabilis dulc
stetur, ut S. David Ps. 33. hortatur: *Gustate, & vid
niam suavis est Dominus.*

V. Ex his porro tribus virtutibus Theologicis
xi Sequentia axiomata erui possunt. Primum: *Sin
possibile est placere DEO*, Hebr. 11. nam, *quomodo in
(& amabunt) in quem non crediderunt?* Secundum:
possumus in eo, qui confortat nos. Phil. 4. quia, qui
omnipotens & fidelis est, ut possit & velit dare etiam
re. Hinc egregiè S. Hieronymus *In promissis, ait, no
mo dubitet. Sit homo, qui esse debet, & mox ei adden
propter quem facta sunt omnia.* Clariùs fortè idem

sensus per aliam à S. Bernardo s. 9. sup. Ps. *Qui habitat* prolatam sententiam exprimi posset: *Tantùm per nos operabitur DEVS, quantùm se nostra in eum fiducia extenderit.* Tertium est: *Id quisque est, quod amat*: quia amor facit unum cum amato. hinc pulchrè S. Augustinus de dilig. *Si terram diligis, terra es: si DEVM diligis, quid vis, ut dicam? DEVS es.* Quartum est: *Qui amat, non laborat*: S. Aug. quia amor ita abripit mentem, ut amans vel non sentiat labores, ac difficultates, vel certè contemnat, ut amanti placere, eóque frui possit; hinc Sponsa Cant. 1. ait: *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi*, & non fascis, eò quòd leve pro amore illius ducat, quidquid laboris imminebit & doloris.

CAPUT III.

QUOMODO VIRTUTES MORALES, ET PRÆCIPUE PRUDENTIA SUBSERVIANT CARITATI.

1. QUia ex una parte, teste S. Gregorio, amor nunquam est otiosus, sed aut operatur magna, si est: aut, si operari renuit, amor non est: ex altera verò parte idem amor communiter, & rectè cœcus esse dicitur, ideo meritò virtute aliqua directrice opus habet, quæ ipsi ostendat, quomodo media ad finem præfixum obtinendum oportuna eligere debeat, & hæc *Prudentia* dicitur, quæ est *virtus supernaturalis, docens media ad finem supernaturalem consequendum idonea eligere.* Vel, ut brevius S. Augustinus l. 1. c. 13. de lib. arbitr. describit, est *rerum agendarum vel fugiendarum scientia.* Hinc tria illius sunt officia, scilicet sollicitè consultare de mediis, rectè de eorum aptitudine judicare, & efficaciter imperare usum seu executionem illorum. Unde Christus Matt. 24. servum prudentem & fidelem requirit; prudentem quidem, qui prudenter indaget, quid Dominus velit: fidelem verò, qui id, quod eum velle intellexit, fideliter exequatur. Ex quo facilè patet præstantia & necessitas hujus virtutis, utpote quæ non modò est unum ex præcipuis instrumentis ad perfectionem Caritatis consequendam, sed etiam præ reliquis virtutibus hominem idoneum facit ad altissima quæque

officia cum fructu peragenda, eúmque ab insidiis & fraudibus Diaboli ac hominum malevolorum potenter defendi

II. Media ad prudentiam acquirendam potiora certe tur ab Ascetis sequentia. 1. Orario juxta illud Jacobi c. *quis vestrûm indiget Sapientiâ postulet à DEO.* 2. Frequ & familiaris conversatio cum Sapientibus juxta illud Da dis Psal. 17. *Cum sapiente sapiens eris.* 3. Experientia quam cognoscitur, quem successum fortita sint media quis adhibuit; ex hoc enim discit media apta ab inepti cernere. Quia verò talis experientia non nisi per long tempus ordinariè acquiritur, ideo dictamina Sapient quæ ipsi per experientiam hauserunt, Posterísque tra runt, memoriæ tradenda, & suo tempore præ oculis ha da sunt.

III. Ex dictis sequentia axiomata erui possunt pr dentiæ exercitio. Primum: *Salus, ubi multa consilia* cùm multi plus videant, quàm unus, hoc ipso min riculum errandi incurritur, si plures in consilium vo Secundum: *Nemo bonus Iudex in propria causa*, hinc Sa Prov. 3. suadet: *Ne innitaris prudentiæ tuæ, & ne sis sa pud temetipsum*; quia scilicet amor proprius plerumq tis obtutum hebetat; & lumen rationis obscurat. Te *Melior est vir prudens, quàm fortis.* Sap. 6. quia Fortit Prudentia plùs damni, quàm utilitatis afferet; prude rò per consilia interdum efficere, & declinare potest lioqui per Fortitudinem effici & declinari deberet. tum: *Non est consilium, non Prudentia contra Dominu* 21. quia hoc ipso, quòd tale consilium sit contrarium apprehendet Sapientes in astutia eorum, & consilia p dissipabit. Job. 5. Quintum: *Astutus omnia agit c lio:* Prov. 13. quia Sapientia, teste Salomone Prov tat in consilio, & eruditis interest cogitationibus; suadet: *Fili sine consilio nihil facias, & post factum* bis. Eccl. 32. Sextum: *Nunquam nocuit cautela:* Cautionis proprium officium sit, impedimenta, quæ bonam impediunt, avertere, hæc autem sint innum sultius haud dubiè est, cautè semper ad ista impedi tendere, quàm ea negligendo, se temerè in pericu ris præcipitare.

CAPUT IV.

QUOMODO JUSTITIA CARITATI SUBORDINETUR, ET SUBSERVIAT.

Quia DEVS vult, ut se tum in seipso, tum in Proximo tanquam imagine sua amemus, atque erga utrumque varias actiones vel ab ipso præceptas, vel certè per modum consilii dictatas exerceamus, hinc virtus necessaria est, per quam cuique tribuamus, quod ipsi quocunque titulo debetur, & hæc Justitia vocatur. latiùs eam sumendo, prout Justitiæ strictè acceptæ, de qua infrà dicetur, opponitur, éstque *Virtus supernaturalis inclinans ad id, quod cuique debetur, tribuendum.* Quia verò Personæ, quibus tale debitum persolvere tenemur, sub variis titulis & rationibus formalibus considerari possunt, hinc variæ etiam species hujus virtutis rectè ab Ascetis assignantur, ut mox patebit.

§. I.

Quomodo Justitiæ Virtus jus suum DEO tribuere doceat.

I. Prima Persona, cui Justitia jus suum tribuere docet, DEVS est, qui, quia est Author vitæ nostræ, atque adeò velut Dominus illius liberum de ea disponendi arbitrium habet, meritò Supremum adorationis, vel, ut alii vocant, Latriæ cultum requirit; ad quem quidem cultum Religio ordinatur, ideóque definitur *Virtus supernaturalis inclinans ad debitum cultum DEO tanquam omnium rerum principio exhibendum.*

II. Exhibetur autem illi hic cultus à Religione per sequentes actûs. 1. Per *Devotionem*, quæ est promptitudo mentis in omnibus, quæ ad divinum cultum & obsequium pertinent. 2. Per *Orationem*, quæ est elevatio mentis ad DEVM, quâ decentia ab eo petuntur, habétque vim infallibilem impetrandi, si necessaria ad salutem, pro se, cum confidentia, fiducia ac pietate petantur. 3. Per *Adorationem*, quâ coram DEO velut Authore bonorum omnium nos prosterni-

sternimus. 4. Per *Sacrificium Missæ*, quo DEO tum co-
pus, tum sanguinem Filii sui in SS. Evchariſtia exiſtenti p-
consecrationem offerimus; Estque hoc Sacrificium ideo p-
stantissimus Religionis actus, quia omnes perfectiones v-
rum Sacrificiorum eminentissimè continet; est enim ip-
mis Sacrificium Latreuticum, quia per id summum, q-
possumus, DEO honorem exhibemus. Est *Rememora-*
quia est commemoratio cruenti Sacrificii in Cruce à Chr-
oblati. Est *Evchariſticum seu Laudis Sacrificium*, quia p-
dignissimo modo grates DEO pro acceptis beneficiis
runtur. Est *Propitiatorium*, quia in condignam satisfa-
nem DEO pro nostris & aliorum peccatis offertur. E-
nique *Impetratorium*, quia per illud D E O oblatum ta-
ritualia, quàm temporalia bona copiosè impetramus.
Per *susceptionem & administrationem Sacramentorum*, q-
DEVM tanquam Authorem gratiæ per Sacramenta
rendæ, & mentium nostrarum Sanctificatorem agn-
& honoramus. 6. Per *Oblationem Primitiarum & D-*
rum, quibus Ministros Altaris sustentamus, atque in-
quam Administris DEVM veneramur. 7. Per *Vo-*
cunque honesta, ac pia, maximè Religiosorum. 8. P-
ramentum, quo urgente necessitate, vel alia gra-
DEVM tanquam infallibilem Testem alicujus rei
mus, & adducimus. 9. Per *Adiurationem* seu *Ob-*
nem, quâ D E V M per quosdam titulos, v. g. per is-
suam bonitatem, aliásque perfectiones obsecramus,
aliquod bonum concedere dignetur, éstque hic mod-
cissimus orandi. 10. Per *Laudem*, quâ DEVM ob-
suas perfectiones & mirabilia opera, Hymnis & Can-
ritualibus colimus, ut nos ad reverentiam ac fervor-
neratione Summi Regis excitemus. 11. Per *Grat-*
quâ pro acceptis beneficiis gratias ei persolvimus.
Pœnitentiam, quâ detestamur peccata, quatenus Deu-
DEI, atque ad debitam satisfactionem eidem præsta-
offerimus.

III. Ex quibus omnibus patet, Religionem
tutes morales præstantissimam censendam esse, u-
circa præcipuum objectum, nempe ipsum DEVM,
dem tanquam circa objectum formale *quod* (hoc q-

tutum Theologicarum proprium est) sed circa objectum & finem *cui* versatur, & præterea singularem habet gratiam ad supernaturalia dona, gratiásque Homini impetrandas, quæ sunt perfectissima instrumenta ad perfectionem, ipsámque adeò supremam felicitatem obtinendam.

IV. Pro ipso verò Religionis exercitio faciliùs peragendo, sequentia axiomata, si bene ponderentur, non modicè juvabunt. Primum, *Numinis est cultus pulcherrimus optima vita*: quia scilicet hic cultus est *purissimus*, utpote omni notabiliori labe carens: *Amplissimus*, utpote omnia Hominis virtuosa opera complectens. Et *longissimus*, utpote toto vitæ tempore, & quidem etiam diu, noctúque durans. Secundum, *Rectè novit vivere, qui rectè novit orare*: quia per Orationem veram partim impetratur efficax & copiosa gratia ad rectè vivendum necessaria; partim percipitur gustus quidam vitæ spiritualis & cœlestis, atque adeò excitatur animus ad terrestres voluptates spernendas juxta notum axioma: *Gustato Spiritu desipit omnis caro.* Tertium, *Sic nos visitat DEVS, sicut eum colimus*: ita Ecclesia in Hymno Festi Corporis Christi precatur: *sic tu nos visita, sicut te colimus*: quia cùm Deus liberalissimus sit, nihil sibi gratis, præstitum esse permittit, atque adeò tantò liberaliorem se exhibet, quantò liberaliùs illi debitus cultus præstatur. Et hoc est, quod Christus Matt. 6. indicare voluit, dum dixit: *Quærite primùm Regnum DEI, & justitiam eius, & hæc omnia adjicientur vobis.*

§. II.

Quomodo Justitia ad jus suum Creatis rebus tribuendum inclinet.

I. Non minùs verò Justitia ad jus suum Creaturis rationalibus tribuendum inclinat; Hinc enim, sicut varii sunt tituli, ob quos iisdem jus suum tribuere vel conservare tenemur, ita variæ quoque Justitiæ hujus latiùs acceptæ species exurgunt. Nam 1. quia principalem inter Creaturas spirituales locum habent Cœlites, quibus ob singularem, quam in Cœlis adepti sunt, excellentiam, & pro nobis intercedendi potestatem singularis haud dubiè cultus & veneratio debetur, pro hoc officio *Dulia*: respectu B. Virginis verò ob extraor-

traordinariam, & multùm supra alios Sanctos eminentem gnitatem *Hyperdulia* assignatur. 2. Quia inter eos Hom nes, qui in terris versantur, primum locum meritò tene Parentes, utpote vitæ corporalis Authores: Secundò Superiores, quos Parentum loco veneramur: Tertium Be factores. Quartum Amici: Quintum alii, qui aut ætate, dignitate, aut Sapientia, aut virtute nobis majores sunt. respectu Parentum *Pietas*, respectu Superiorum *Obedien* respectu Benefactorum *Gratitudo*, respectu Amicorum *citia* seu mutua duorum benevolentia, respectu aliorum nique *Observantia* assignatur; quarum omnium officia debitum Personis sibi correspondentibus cultum, offici exhibere. 3. Quia, si Homines præcisè considerentur ut eandem vitam sive naturæ, sive gratiæ participant, iterum officia erga illos præstari possunt, hinc variæ species Justitiæ exurgunt. Nam in quantum eis bona mus, & bonum suum statum gratulamur, communi *Caritas*; in quantum suaviter & jucundè cum iisdem c samur, *Affabilitas*: in quantùm miserias eorum subl *Misericordia*: in quantum sincerè & absque dolo cum mus, *Simplicitas*: in quantùm id, quod in mente hab apertè exponimus, *Veracitas*: in quantùm bonam Famam, aliáque illius bona intacta relinquimus, v injustè ablata restituimus, *Justitia* strictè accepta, & in tum denique bona nostra libenter & largè illis comm mus, *Liberalitas* appellatur.

11. Ex his virtutibus sequentia axiomata erui Primum: *Melior est obedientia, quàm victima*: quia p mas aliena caro immolatur, quod adeò difficile non obedientiam autem propria voluntas sacrificatur, q magna violentia, & insigni sui victoria non contin cundum: *Invitat ad magna, qui gratanter suscipi* Cassiod. ep. 4. quia, ut S. Chrysostomus ho. 8. in epist. Ioss. testatur, *DEVS exigit à nobis gratitudinem, non stra celebratione opus habeat, sed ut, quidquid est luc ad nos redeat, & dignos nos faciamus maioribus subs* flumina intrant in mare, ut iterum fluant. Tertium *cordiâ res parvæ crescunt: discordiâ maximæ dilab* cum quia per mutuam caritatem benedictio & assist

copiosiùs obtinetur: tum quia per talem conjunctionem virtus unita fortior efficitur, tam ad ordinarias functiones ritè perficiendas, quàm ad obstacula contraria, hostésque fortiter repellendos, nam Frater, qui adjuvatur à Fratre, quasi civitas firma, teste Salomone Prov. 18. Quartum: *Melius est parùm cum iustitia, quàm multi fructus cum iniquitate* Prov. 16. quia, quod justè acquisitum est, benedicet DEVS; quod autem contra ipsius voluntatem obtentum est, benedictione carebit, atque adeò radicem agere non poterit; hinc jam olim commune erat proverbium, malè parta malè dilabi. Quintum: *Quâ mensurâ mensi fueritis, eâdem remetietur vobis.* Luc. 6. quia DEVS, qui omnia, quæ uni ex minimis facimus, sibi facta putat, à liberalitate Hominum se vinci non patitur, sed velut fertilis ager obsequia sibi exhibita decuplo fructu compensat; hinc rectè Apostolus 2. Cor. 9. ait: *Qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, in benedictionibus & metet.*

Caput V.

Quomodo Fortitudo Caritati subordinetur.

I. Inter alia ad caritatis perfectionem requisita media meritò non postremum censeri debet, impedimentorum, quæ dictæ virtutis exercitio præcipuè obstant, efficax remotio. Quia verò, teste S. Augustino in serm. de S. Vincentio, *duplicem aciem producit Mundus contra Milites Christi; blanditur enim, ut decipiat: terret, ut frangat. Non nos teneat voluptas propria, non nos terreat crudelitas aliena, & victus est Mundus. Ad utrosque aditus occurrat Christus, & non vincitur Christianus.* Ideo ad hæc duo impedimenta removenda pariter duas virtutes sapientissima DEI Providentia submiſistravit, quarum prima est Fortitudo, *quâ labores, mortisque pericula constanter suscipiuntur, & perferuntur*; variásque sub ea specie continet, prout scilicet variæ difficultates sese offerre solent, quæ ipsius adjutorio sunt superandæ; nam vel difficultas oritur ex ipsa substantia operum, & tum ad hanc superandam *Magnanimitas* ordinatur: vel ex sumptibus faciendis, & ad hanc difficultatem tollendam *Munificentia* datur:

vel ex timore & anxietate de eventu operum, & pro hi
derandis *Securitas*, quâ pacatè & tranquillè magna oper
tutis aggredimur, servit: vel ex malorum, quæ perpe
sunt, qualitate ac multitudine, & contra hæc *Patientia*
nit, ac roborat: vel ex temporis diuturnitate, & pro hac
cenda *Longanimitas* juvat: vel ex continuatione Oper
hanc difficultatem *Perseverantia* tollit, vel minuit. Vi
nique ex ipsa cordis humani mobilitate ad opus deser
aliúdque suscipiendum impellente, & pro hoc impedi
removendo *Constantia* præparata est.

II. Ex quibus virtutibus sequentia erui axioma
sunt. Primum: *Melior est patiens viro forti*: quia ad
externos vincendos robur corporis adhibetur; ad pati
autem animi fortitudine opus est, quod utique præcla
cùm perfecta victoria sit, de semetipso triumphare. *M*
dum: *Perfectio maxima in minimis*: quia in his eli
perficiendis, & ad majorem DEI gloriam ordinandis
difficultas superanda est; hinc, ut rectè S. Valerianus
tit, semper virtus magna in minoribus experimentu
&, ut S. Chrysostomus ait, DEVS omnia facit, & stu
ex minimis nos coronet, dicátque cum veritate: *e*
pauca fuisti fidelis, super multa te constituam. Terti
cura mens quasi inge convivium. Prov. 15. quia nul
num cum delectatione percipitur, ubi malum ab ho
sente inferendum formidatur; hinc teste Salomone *M*
Melior est buccella sicca cum gaudio, quàm domus plena
Exemplum præbuit Damocles Dionysii Regis servu
te Regiam mensam sedenti omnem ad Epulas appet
pensus ex seta Equina super caput nudus gladium
Quartum: *Finis coronat opus*: quia, ut rectè S. Greg
mor. advertit, *incassum bonum agitur, si ante vitæ*
deseratur: quia frustra velociter currit, qui prius
metas venerit, deficit. Et quid mihi prodest, inquit
si sata viridantia spem messis ostendant, & me sub
tempore subita vel aëris intemperie, vel pluviarum
ne decipiant? Hinc meritò Christus dixit Luc. 9.
qui mittit manum ad aratrum, & respicit retrò,
regno DEI, & S. Hieronymus l. 1. contra Jovin.
nis non quæri initia, sed finem & perseverantiam.

CAPUT VI.
QUOMODO TEMPERANTIA CARITATI SUBORDINETUR.

I. ALterum impedimentum perfectionis est inordinatus illicitarum delectationum amor, ut suprà dictum est, ad quem cohibendum Temperantia ordinatur; hinc à S. Augustino definitur, *affectio coërcens & cohibens appetitum ab iis rebus, quæ turpiter appetuntur.* Quia verò variæ admodum rés sunt, quæ inordinatè appeti possunt, ideo variæ quoque Temperantiæ species reperiuntur; nam si quidem appetitum à cibis inordinatè appetendis cohibeat, *Abstinentia*: si à potu, *Sobrietas*: si à Venereis Voluptatibus, *Castitas*: si ab aspectu, Verbo, aut tactu impudico, *Pudicitia*: si ab omni corporis voluntaria pollutione, *Virginitas*: si ab iræ motibus, *Mansuetudo*: si à nimio studendi, & cognoscendi desiderio, *Studiositas*: si à loquendi excessivo pruritu, *Taciturnitas*: si à ludis, jocis, & aliis inordinatis corporis motibus, *Modestia*: & tandem si ad obtinendam à sensualibus delectationibus continentiam variæ corporis afflictiones adhibeantur, *Maceratio* appellatur.

II. Ex dictis sequentia pro Ascesi axiomata erui possunt. Primum: *Qui abstinens est, adiiciet vitam*: Eccl. 37. non corporalem duntaxat, sed spiritualem etiam gratiæ, gloriæ, & famæ; quia tantùm virtuti & famæ adjicitur, quantùm cupiditati detrahitur. Secundum: *Prima virtus Monachi est, Hominum iudicia contemnere*: quia, cùm hæc plerumque falsa & sibi adversantia existant, fieri non potest, ut rectè agat, & perfectè, qui perfectis æquè ac imperfectis placere appetit. hinc rectè dixit nonnemo: *Non quam multis placeas, vide, sed quibus.* Tertium: *Qui se humiliat, exaltabitur*: quia quò fideliùs quis omnia DEO, & non sibi attribuit, tantò plura accipere meretur. Quartum: *Vbi Christus est, ibi modestia est*: quia etiam, quando Palatia foris eleganter exornata aspicimus, magnum quendam Dominum in iis habitare existimus. Quintum: *Qui non offendit in verbo, perfectus est*: Jac. 2. quia ex abundantia cordis os loquitur, atque adeò perfecta locutio meritò magnam etiam in animo latentem virtu-

virtutum apparatum, qualis ad perfectam locutionem requiritur, arguit. Sextum: *Rectè novit loqui, qui rectè novit tacere*: quia & tempus ad dicenda priùs consideranda, & ad tem loquendi ex aliorum sermonibus addiscendam hic Hinc & aves auscultando cantum discunt.

CAPUT VII.

DE TENTATIONIBUS SPECIALIB VIÆ ILLUMINATIVÆ.

I. Quadruplicis generis tentationes huic viæ illum tivæ specialiter sunt infestæ. Prima est *Inco tiæ* tentatio; cùm enim is, qui in hac via constitutus e vertat se crevisse in perfectione, atque adeò majorem u ritatem, gravitatémque spiritualem assumere debere, dum est, ne, dum exercitia aliqua viæ purgativæ prop mittit, etiam alia proposita salubria, piásque exercit velut hunc statum & viam minùs decentes omittat. diligenter vigilandum erit, ne, dum ad majora bon tenda impellit Adversarius, majoribus simul & mi privet. Nihil ergo sive de ordine diurno, sive de co spontaneis exercitiis immutandum, nisi manifestè p gratiam invocatam, & maturam deliberationem p sam spes boni notabiliter majoris appareat; eóque pe res & industria tota convertenda, ut non tam nova fa tur, quàm novo fervore, & majori perfectione adm tur, eúmque in finem tritum Ascetarum Axioma m obversetur, quo dicere solent, DEVM adverbia magi verba ab Hominibus expetere, id est, non tam attend quàm *qualiter* fiat.

II. Altera tentatio *Tepiditatis* est, quæ, si ulli aut statui, huic certè illuminativæ vel maximè in dum idem ferè his contingit, quod viatoribus solet ut scilicet magna alacritate iter auspicantes, tam languere, atque de celeritate ambulationis remitter ant, quantò longiùs sunt progressi, id quod optimè S. Bernardus ser. 3. de Annunc. sic loquens: *Tepes cessu temporis à fervore Conversationis nostræ, paula gescit caritas, abundat iniquitas, ut consummemur*

Spiritu cœperamus: inde enim est, ut minùs ea sciamus, quæ à DEO donata sunt nobis, indevoti pariter, & ingrati, Timorem Domini relinquimus, religiosam omittimus solitudinem, verbosi, curiosi, faceti etiam Detractores & Murmuratores, vacantes nugis, fugitantes labores disciplinæ, quoties sine nota id licet, quasi verò confestim sit etiam sine noxa. Quare ut huic tentationi fortiter resistat Asceta, ante omnia gravitatem & periculum hujus Acediæ spiritualis bene perpendat, id quod ex sequentibus Cassiani coll. 4. c. 19. verbis colligere poterit: *Rectissimè pronunciatur esse deterior* (tepidus cum frigido Peccatore comparatus) *quia facilius ad salutarem conversationem, ac perfectionis fastigium carnalis quis accedit, quam is, qui professus Monachum, nec tamen viam perfectionis arripiens secundùm regulam disciplinæ, ab illo semel spiritualis ignis fervore discessit. Ille namque corporalibus vitiis humiliatus, atque immundum se sentiens contagione carnali, ad fontem veræ purificationis, ac perfectionis culmen quandoque compunctus accurrit. Nam qui semel tepido exorsus initio, non ea humilitate, ac fervore, quo debuit, iter professionis arripuit, infectus semel hâc miserabili lue, & in ea quodammodo resolutus, nec ex se ulterius perfecta sapere, nec alterius poterit monitis erudiri, dicit enim, quia dives sum, & nescit, quia miser est, & miserabilis, in eo factus sæculari deterior, quòd nec miserum se, nec cæcum, nec monitis indigere agnoscat.* Ad eundem finem non parùm etiam proderit, si apud sè consideraverit, quantopere sibi displiceat tepida aliorum conversatio conspecta, quod remedium S. Gregorius sequentia S. Jobi verba explicans suadet: *Scribitur in Iobo Considerate semitas Themam, Austri, inquam, sive teporis, quia, quæ in nobis minùs disiudicanda credimus, quàm sint turpia, in aliorum actibus cognoscimus. Sic fit, ut ad semetipsum mens redeat, & agere, quod reprehendit, erubescat: quasi enim à speculo facta facies displicet, cùm mens à simili vita, in seipsa, quod aversetur, videt.* Sequatur ergo, quisquis hac tentatione pulsatur, S. Augustini in Psal. 106. consilium dicentis, *Agnosce te in illa tentatione tadit, cùm adest, & clama ad Dominum, ut de necessitatibus tuis etiam te liberet te. Et de hac tentatione liberatus cùm fueris, confiteris illi miserationes eius.*

III. Tertia tentatio *illusionis* est, quâ per fallacem speciem

speciem alienæ salutis procurandæ in neglectum propriæ
lutis Diabolus inducere conatur; quare specialiter hic v
landum erit, rogandúsque DEVS, ut introducat cum Sp
in cellam vinariam, & ordinet caritatem, ostendendo v
licet, quàm parùm prosit, imò quàm stultum sit, ut mun
etiam universum quis lucretur, animæ verò suæ detri
tum patiatur, cùm utique quisque sibi proximus sit, atq
caritas quoque à seipso incipere debeat.

IV. Quarta tentatio est *iudiciorum humanorum actus & timor*: cùm enim ij, qui volunt piè vivere in Chr
persecutionem sint passuri, teste S. Paulo 2. Tim. 3. ab
xime, quorum tepida conversatio à fervore taliter vive
reprobatur, meritò contra ejusmodi respectus matur
mare debet is, qui vitam professioni suæ conformem in
re voluerit. Hinc non immeritò antiquiores Ascetæ
lemni axiomate habebant, primam virtutem esse hom
(aut cujuscunque alterius piè vivere volentis) Homin
dicia contemnere, exemplo scilicet S. Pauli 1. Cor. 4.
tis: *Mihi autem pro minimo est, ut à vobis iudicer, aut humano die.* Et iterum ad Galat. c. 1. *An quæro Hominibus cere? si adhuc Hominibus placerem, Christi servus non*

Caput VIII.

DE TERMINO VIÆ ILLUMINATIVÆ.

I. Terminus iste in tribus præcipuè capitibus c
quorum primum est *facilitas in virtutibus ex*
cùm enim facilitas hæc non nisi ex habitu per freq
actus generato oriatur, meritò non modicum in v
studio profectum arguit, maximè si contraria vitia
omnino extincta, aut certè magna ex parte suppress
tantur, cùm juxta S. Augustinum & alios, *augmentum tis sit diminutio cupiditatis, & perfecta caritas nulla cu*
& sic de aliis virtutibus loquendo.

II. Alterum caput, in quo terminus viæ illumi
consistit, est *ablactatio spiritualis, & solidi cibi assu*
quo termino locutus est Isaias c. 28. dum dixit: *Quem scientiam?* (Asceticam nempe, seu scientiam Sanct

quem intelligere faciet auditum? (solidiorum scilicet ac sublimiorum doctrinarum) *ablactatos à lacte, avulsos ab uberibus.* Et S. Paulo ad Hebr. 12. *Perfectorum autem solidus est cibus, eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.* Consistit autem hæc ablactatio in hoc, ut non tantùm abstrahatur appetitus à sensibilibus bonis (qualia sunt munuscula sacra, recreationes, haustus extra mensam, somnus prolixior, favores Superiorum, laudationes de profectu, conniventiæ in erratis minutioribus) sed etiam à spiritualibus, ut sunt consolationes, lumina spiritualia, devotiones sensibiles, gustus in exercitatione sancta, doctrina & alia talenta, quæ velut nuptialia ornamenta cautè & verecundè usurpanda sunt.

III. Tertium denique caput est *morum ac iudicii gravitas, maturitásque*: de quo termino S. Paulus 1. Cor. 13. locutus est dicens: *Cùm essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus sum vir, evacuavi ea, quæ sunt parvuli,* omnem scilicet levitatẽ, tam in cogitationibus (puta inutilia ac vana deideria aut speculationes rerum nihil ad Spiritũ proficientium) quàm in verbis (uti sunt curiosarum ac facetarum rerum narratiunculæ, assentationes, auliciſmi, & similes) ac moribus (uti sunt leviculi risus, curiosi aspectus, jocosi tactus, festinus nimium incessus, effusa comestio, immodica dictatio) studiosissimè vitando; ut verè impleat S. Augustini monitum in Regulis datum, dum dixit: *In omnibus moribus vestris nihil fiat, quod cuiusquam offendat aspectum, sed quod vestram deceat sanctitatem.* Cùm enim teste S. Gregorio Naz. ep. 193. *ubi Christus est, ibi modestia quoque sit*; viæ illuminativæ autem præcipuus scopus sit Christi in virtutibus imitatio, meritò de hac via perinde ac de Monasterio dici debebit posse cum S. Hieronymo in epist. ad Rusticum: *De quo Monasteriorum huiusmodi volumus egredi Milites, quorum habitus, sermo, vultus, incessus doctrina virtutum est.*

***

PARS

PARS IV.

DE THEOLOGIA ASCETICA PER VIAM UNITIVAM DEDUCENTE.

TErtius ambulationis spiritualis terminus, nempe ter-
nus *ad quem*, est ipsa caritas, quæ, ut supra dictum
prima quidem in intentione, in executione tamen ou
postrema est. Quia verò Caritas in unione morali ac
tuali cum DEO velut supremo bono ac fine Hominis c
stit, ideo via per quam ejusmodi caritas deducit, *unitiv*
catur, de qua Christus Joan. 17. locutus est, cùm oravit
ter Sancte, *serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, u*
unum sicut & nos.

CAPUT I.

IN QUO CONSISTAT UNIO PERFE CUM DEO, QUÆ EST TERMINU VIÆ UNITIVÆ.

ET si ex iis, quæ part. 1. de perfectione in comm
ecta sunt, satis colligi possit, in quo hæc unio co
majoris tamen claritatis gratia proderit eam paulò
hoc loco velut proprio explicare. In genere autem
hæc unio per illud DEI præceptum Deut. 6. indicatu
dum mandavit, ut ex toto corde, animâ, & virtute
nam dum ex toto corde diligi se præcepit, generali
indicavit, quòd totum amorem Hominis sibi vendi
verò ex tota anima, & viribus diligi se mandavit,
magis explicare voluit, in quo amor iste consistat,
omnibus animæ, corporísque potentiis illi, quat
potest, Homo uniatur. Id quod S. Augustinus l. 1.
Christ. c. 22. indicavit, dum dixit: *Cùm dicit, tota a*
animâ, tota mente, nullam vitæ nostræ partem reli
vacare debeat, & quasi locum dare, ut alia re frui
quidquid aliud diligendum occurrit, illuc rapiatur,
dilectionis impetus currit. Unde non malè colligi

nulli, quadruplicem esse unionem, per quam Homo perfectissimè cum DEO unitur, & eo, quantùm in hac vita fieri potest, perfectè fruitur, de quibus in sequentibus §§. fusiùs nonnihil agendum.

§. I.

De prima unione per memoriam.

I. Hæc unio in eo consistit, ut jugiter DEVS in memoria, quantùm humana fragilitas patitur, habeatur; sicut enim beatitudo perfecta in cœlis in perpetuâ visione, & jugi memoria DEI consistit; ita beatitudo inchoata hujus vitæ tantò major censeri debet, quantò propiùs ad eorundem felicem statum per similem divinæ præsentiæ memoriam accesserit. Ita sanè Regius vates Psal. 15. de seipso fatetur: *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris meis est mihi, ne commovear.* Hinc & alios ad exemplum sum imitandum hortatur Ps. 104. dicens: *Quærite Dominum, & confirmamini: quærite faciem eius semper.* Quid autem est facies DEI, nisi præsentia DEI? inquit S. Augustinus in hunc Psalmum, *Quid est faciem DEI quærere, nisi in eius præsentia converso in ipsum corde semper incedere*, sícque, ut S. Bonaventura & Hisichius apud Rodriquez p. 1. tr. 6. loquuntur, beatitudinem in hac vita inchoare? Neque hæc adeò difficile cuiquam accidere debere, vel ex ipso ferventer amantium exemplo satis liquet, quibus adeò proprium est hanc assiduam amati memoriam animo fovere, ut commune hinc exortum sit axioma, quo dicitur, animam magis, ubi amat, quàm ubi animat, habitare; quantò magis similem effectum amori divino longè perfectiori concedere oportebit? maximè cùm ipse DEVS indefinenti sua beneficentia & liberalitate ad tenem memoriam invitet, quemadmodum S. Ambrosius advertens lib. de condit. dign. hum. cap. 2. *Sicut nullum est momentum, quo homo non utatur vel fruatur DEI bonitate & misericordia, sic nullum debet esse momentum, quo eum præsentem non habeat in memoria.*

II. Porro memoriæ hujus continuæ fovendæ varij assignantur modi ab Ascetis. Nam 1. ajunt per *imaginationem* id fieri posse; quatenus scilicet quis DEVM ut sphœram, se verò

velut centrum hujus sphœræ: vel ut atomum luce undiq
circumfusum; vel ut spongiam mari immersam imagina
2. Per *elevationem*; quatenus scilicet mens humana ex
creatis rebus ad Conditorem ascendit, quemadmodum
cides Eccl. 43. hortatur dicens: *Vide arcum, & benedic*
qui fecit illum, valde speciosus est in splendore suo. Et
Sap. 13. *Quorum si specie delectati Deos putaverunt; sci*
quanto his Dominator eorum speciosior est, speciei enim
zor hæc omnia constituit. 3. Per *cordis inspectionem*
DEVS intra cor humanum præsens, nostri curam gere
bona communicans,& intima quæque desideria intue
ti repræsentatur juxta illud Apoc. 3. *Ecce sto ad ostium*
so: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianu
trabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. 4.
rectionem omnium actionum ad majorem gloriam D
dem non solùm clarissimè conspicientis, sed etiam m
ci titulo vendicantis: quem modum S. Paulus 1. Cor.
gisse videtur, dum dixit: *Sive manducatis, sive bibi*
aliud quid facitis, omnia in gloriam DEI facite. Et P.
sus Rodriquez p. 1. tr. 6. c. 4. ex omnibus aliis faci
suavissimum, & utilissimum esse censet, ad memor
jugiter & fructuosè fovendam, modò hæc cautela
tur, ut non in ipsa præsentia sola velut in termino pe
sed eadem ulterius dirigatur ad actiones in conspe
Regis ac Domini rectè, decentérque obeundas.

§. II

De secunda unione per intellectu

1. Celebre Philosophorum scitum est, objectu
ipsum vel per speciem suam intellectui conjunctu
quodammodo fieri, quod usque adeò verum esse
credunt Theologi, ut ipsam etiam beatitudinem
intellectus, scilicet visione & contemplatione DE
putent. Meritò ergo iterum tantò magis Homo
unitus DEO, quantò propiùs ad felicitatem Be
ipsius Divinitatis contemplationem accesserit. D
dem Contemplatione fusissimè passim Ascetæ tra
tamen, quidquid de ea dici potest, magis experie

quàm multa & operosa instructione addiscitur, ideo hoc loco breviter duntaxat natura, materia, instrumenta, & fructus illius breviter explicabuntur.

II. Naturam itaque Contemplationis quod attinet, Communis omnium, inquit P. Hugo Roth p. 3. c. 26. sect. 1. qui de contemplandi actu scribunt, sensus est, nomen hoc presse ac propriè indicare quandam rationem, res sibi objectas fixè inspiciendi, quasi intimè velis penetrare; sic enim oculorum sensu perfectè aliquid cognoscimus quando omnibus aliis relictis uni illi totam visus aciem intendimus. Habent quidem etiam liberales scientiæ suas contemplationes, sed à quibus hæc, de qua hîc agitur, contemplatio multùm distinguitur, cùm hæc sit verus actus Religionis, atque in modum Orationis ad DEVM, Cælitésque dirigatur, quam proinde aliqui sic definiunt: *Est liber, perspicax, & certus intuitus DEI ac rerum cœlestium admirationem afferens, in amorem desinens, atque ex amore procedens.* Unde rectè colligit S. Thomas 2. 2. q. 180 a. 7. licet vita contemplativa principaliter in intellectu consistat, principium tamen in affectu habere, in quantum videlicet aliquis ex caritate ad DEI contemplationem incitatur, iterúmque desinere in amorem, dum scilicet aliquis in visione rei amatæ delectatur, & ista delectatio rei visæ ampliùs excitat amorem. Quam ob causam contemplatio DEI omni virtuti & studiosæ actioni præponitur, eò quòd in vera caritate omnium virtutum forma, & meritorum origine terminetur; per quam terminationem etiam à Meditatione distinguitur, eò quòd Meditatio quærat duntaxat veritatem, Contemplatio verò in veritate reperta dulciter requiescat, & inhæreat. Unde meditatio est velut pes amabulans ad veritatem, Contemplatio autem velut oculus intuens eam. Meditatio videt DEVM velut in pictura, Contemplatio velut vivam pulchritudinem intuetur, atque adeò longè celerius & efficacius mentem à rebus creatis abstrahit, atque in DEVM per pretiosam æstimationem convertit. Porrò duplex communiter ab Ascetis Contemplatio assignatur, infusa scilicet, & acquisita, quarum illa à solo DEO ortum habet, ideóque non clariorem duntaxat intelligentiam rei contemplatæ tribuit, sed etiam ardentiorem amorem, majorémque suavitatem in voluntate excitat, quàm acquisita, utpote

pote quæ, sicut humano labore ac industria comparatur, i
plerumque etiam non tam potenter & suaviter afficit, quæ
admodum contemplatio infusa.

III. Materia Contemplationis multiplex assigna
quæ tamen ad sex ferè capita revocatur, nempe 1. ad Deu
ejúsque attributa ac perfectiones. 2. Ad Christum, ejus
infinitas perfectiones, Vitam, Passionem, ac Mortem.
Ad Patriam cœlestem, ejúsque Incolas, & gaudia, quæ ibi
reperiuntur. 4. Ad Statum Ecclesiæ militantis, ejúsque
mirandam gubernationem, ac protectionem. 5. Ad M
dum visibilem, omnésque res creatas in eo contentas, q
nus multitudine, magnitudine, & pulchritudine sua, m
ficentiam, Majestatem, Sapientiam, aliáque attributa
manifestant. 6. Ad nos ipsos, tam secundùm supern
lia, quàm naturalia dona & operationes spectatos. In
bus omnibus objectis facilè patet, hanc viam non habe
priam Contemplationis materiam, sed omnibus relig
communem, atque adeò in solo modo considerandi d
dum scilicet via purgativa reflexionem ad proprios d
cum studio emendationis: illuminativa virtutum e
um, Christíque imitationem: Unitiva verò sapien
Caritatis dulcedinem perducentem, ut loquitur S. Bo
tura de parv. bon., in prædictorum objectorum consi
ne intendit.

IV. Instrumenta quoque Contemplationis ra
gnantur, sed duplicis præcipuè generis, remota sci
propinqua, Remota censentur accuratior Materiæ c
plandæ præparatio cum prævisione fructus & affectu
eliciendorum, facilitas discurrendi & affectus elicie
ctio libellorum Asceticorum, silentium & solitudo l
corporis per pœnitentiæ opera castigatio, moderat
pationum in studiis vel aliis laboribus, temperantia
& somno, sensuum diligens custodia, & reliqua m
delectationum cautela. Propinqua instrumenta
censentur *puritas intentionis*, quâ solum DEI beneplaci
semper quæratur; & *puritas affectionis*, quâ toti
DEVM dirigatur. Ad quam puritatem non modicè
ret, inquit S. Aug. l.c. si gradatio, quâ ad dilectionem
nitur à S. Bonaventura p. 3. de bon. parv. assignatur

pendatur, nempe quòd 1. per meditationem acquiratur spiritualitas, & suavitas cognitionum, & affectuum. 2. Sequatur gaudium spirituale. 3. Nascatur aviditas seu sitis, qualem S. Scriptura per sitim cervorum exprimit. 4. Ex appetitu oriatur tœdium rerum terrenarum, aliorúmque impedimentorum à progressu in perfectione retardantium. 5. Mentem invadat sancta amentia, quâ mavult quis omnes molestias subire, quàm divinorum gustum deserere. 6. Crescat fiducia, favores & auxilia varia impetrandi. 7. Optatissima mentis tranquillitas succedat, quâ homo contra quaslibet perturbationes solidatur, ut neque cupiditate, neque timore in diversa rapiatur, velut olim in arca Noë inclusi. *Sic itur*, inquit D. Bonaventura l. c. *ad caritatem, cuius profectus omnis boni complementum inducit. In tranquillitate est pacis multitudo, & quasi finis quietis nostræ quam Dominus Discipulis promisit*.

V. Fructus denique Contemplationis idem S. Bonaventura breviter sequentibus verbis in Itin. c. 24. expressit: *Summum in terris beneficium, quod animæ conferri possit, contemplatio est. Habet enim annexas perfectissimas & supremas delectationes: habet consequentes virtutes, dona, beatitudines, & fructus Spiritus Sancti: habet ultimam Spiritus creati cum increato, adeóque divino unionem, tantò feliciorem, quantò immediatiorem: Habet familiaritatem amicitiæ cum Cælitibus: habet pacem cordis, quæ per somni Metaphoram explicari solet, habet claritatem ex æterna Sapientiæ participatione, sicut S. Benedictus ex unico solis radio totum ante oculos Mundum adductum vidit, ac simul animam S. Germani in Cœlum ferri. Habet mirè delectabilem refectionem, cuius abundantia ebrietati comparatur: habet cum Cæli Rege, & beata Hierusalem Habitatoribus conversationem, qualem cum DEO Moyses expertus est: habet semper florentia solatia ob affectuum à terrenis elevationem: habet semper novos caritatis stimulos sicut focus flabris excandescit: habet secreti fidem, quia audit verba, quæ nescit eloqui.* Alii eandem arbori, quam olim S. Joannes vidit in Apocalypsi sua comparant duodecim fructus afferenti, qui sunt. 1. Defectuum correctio. 2. Vitiorum extirpatio. 3. Affectuum ordinatio. 4. Proprii judicii & voluntatis abnegatio. 5. Tentationum victoria, 6. Virtutum augmentatio.

tio. 7. Operum quotidianorum perfectio. 8. Intentio rectificatio. 9. Sensuum internorum & externorum cu dia. 10. Tribulationum generosa exantlatio. 11. Pac tranquillitatis fruitio. 12. Proximi per bona exempl & doctrinas ædificatio.

VI. Ex quibus omnibus hactenus dictis patet nunc C templationem, cùm sit clara & quieta intuitio divin voluntatem ad perfectum amorem inflammans, ut plur donum perfectorum esse, qui vitiis extinctis & virtutib quisitis atque amore DEI magno condecoratis, eam tranquillitatem habent, quâ possint mentis obtutum i figere, & tanquam ligna arida suavissimè igne divini ardere. Hoc tamen non obstante, neminem, ut notat go Roth p. 3. c. 26. sect. 1. tam simplicem esse ac rud ad contemplationis culmen emergere possit, modo ab per faciliores discursuum & affectuum vias incedat & pleat, quod Christus Matth. 7. dixit: *Quærite* (per discu *& invenietis. Petite* (ardentia suspiria eliciendo) & *tis: pulsate* (per intensiores affectus instando) & *vobis*:

§. III.

De tertia unione voluntatis cum DE

I. Hæc unio in perfectissima voluntatis humanæ divina conformatione consistit, ad quam proinde tr runtur. 1. Ut quidquid divinæ voluntati conform mo cognoverit, sive prosperum sit, sive adversum, cu reverentia, atque alacritate accepter, & exequatur non solùm velit voluntas humana, quod vult, aut DEVS, sed etiam purissimo DEI amore allecta, sol actionibus beneplacitum illius quærat. 3. Ut vol mana tam intimè conjungatur divinæ, ut nullum potiùs sit, quàm DEVS, nihil scire, nihil cogitare, le, nihil esse, nihil vivere cupiat, nisi DEI voluntas Quod quidem est supremum vitæ spiritualis fastig quod omnia exercitia viæ unitivæ diriguntur, & in intimáque cordis lætitia, beatitudo hujus vitæ, totius Evangelicæ doctrinæ consistit.

II. Ex hac porro unione sequentes plerumque affectus non sine ingenti animæ emolumento ac solatio sequuntur. 1. *Admiratio* majestatis, aliarúmque perfectionum divinarum. 2. *Gaudium* singulare de excellentia & operibus DEI. 3. *Laus & gratiarum actio* pro tot donis, cum desiderio eum videndi, possidendi, honorandi, & obediendi, optando, ut omnes illum agnoscant, ament, eíque serviant. 4. *Zelus* fervens divinæ gloriæ & salutis animarum. 5. *Fiducia* specialis de bonitate & providentia DEI, cum timore filiali, ne quid committat, per quod tantam Majestatem offendat, aut omnino ab ejus amore separetur.

§. IV.

De quarta unione reliquarum potentiarum cum DEO.

I. Inter alia Ascetarum axiomata illud non postremum censeri debet, quo dicunt, amorem operibus magis, quàm verbis declarari; nam, ut sapienter S. Gregorius in hom. quadam advertit, *nunquam est amor DEI otiosus; operatur enim magna, si est: si autem operari renuit, amor non est.* Hinc & S. Joannes 1. c. 3. hortatur: *Filioli, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate*; ut scilicet DEVM non tantum ex toto corde & anima, sed ex totis viribus etiam diligamus, id est, quidquid per exteriores sensus & membra loquimur, & operamur, idipsum quoque ad purissimum DEI amorem ordinemus; sic enim in ipsis etiam moribus & virtutibus DEO assimilabimur, dum scilicet, sicut ipse omnia ad extra propter se perfectissimo modo operatur; ita nos quoque, quæcunque opera ex ejus voluntate suscepta omni possibili diligentia ac perfectione propter ipsum suscipimus & exequimur. Et hoc nempe est, quod Cant. 8. Sponsæ indicavit, dum non solùm ab eadem ut signaculum super cor, sed etiam super brachium poni voluit, ut scilicet ex hoc disceret Sponsa, amorem suum non tantùm affectivum, sed etiam effectivum esse, & in opus prodire debere.

II. Quare qui hanc quartam & perfectissimam unionem assequi cupit, tria in universis suis operibus præstare studeat. Ut, sicut DEVS omnia opera sua *ordinatè* admodum pere-

git, sex diebus ea creando, cùm tamen unico momento tem
Mundum condere potuisset ; ita ipse quoque omnia op
sua bene ordinet, & illi soli operi, quod DEVM tunc v
sive per Superiorum præceptum, sive per legum præscrip
sive per occultas inspirationes cognoverit, totum anim
virésque magna cum libertate applicet; hoc enim est,
Thoma Kemp. l. 3. de imit. c. 26. opus perfecti viri, nun
ab intentione cœlestium animum relaxare, & inter m
curas quasi sine cura transire, non more torpentis, sed p
gativâ quâdam liberæ mentis. 2. Vt, sicut DEVS p
versis operibus suis Ideam sibi perfectissimam in men
descriptam proposuit, & eidem opera sua sic conforma
dum eadem ipse examinavit, deprehenderit valde bo
na ; ita & ipse Homo singularum suarum actionum Idea
perfectissimam proponat, & eam, quàm studiosissimè p
imitari studeat. Talem autem Ideam vel ipsa natura
nis, aut Regula Ordinis dictat, aut ipse Christus, qui h
fectissima Idea omnis sanctitatis ac perfectionis, exce
docuit. Hinc & ipse Pater æternus eum velut Ideam h
proposuit dicens: *Hic est Filius meus dilectus, in quo m
complacui: ipsum audite.* Certè hæc potissima Incarn
Christi causa fuit, teste S. Laurentio Justiniano serm.
Cruc., quatenus per assumptum hominem docume
berrima tribueret DEVS, quibus peccator Homo amis
peraret dona, deformatam reformaret imaginem, a
stem, à qua elongaverat multùm, remearet ad Patria
rectè S. Gregorius ep. 1. de perf. Christ. dixit: *Sing
ta sua Pictor est, & Artifex huius voluntas, colores
virtutes, exemplar Christus esse debet.* Unde omnis q
tus tam longè abest à vera virtute, quàm longè ea
ma, quam verbo & exemplo commendavit Christ
in carne, quemadmodùm S. Bernardus serm. 4. de A
qui & sapienter advertit, Christi amorem & imitat
compendiosissimam viam ad perfectionem asce
Summa, inquit, *felicitatis nostræ est divinæ similitud
cipatio, ad quam perveniemus, si DEVM coràm intue
ergo similis DEO fieri cupis, videndo DEVM, sicuti
vam, ut ei similis fias, videndo eum, sicut pro te fact
per imitationem sacræ Humanitatis ad similitudi

summæ Divinitatis. Hinc ad eandem imitationem Fratres suos serm. 3. in natal. Dom. adhortans, novum argumentum usurpat dicens: *Obsecro vos, dilectissimi, considerate diligentiùs, quantùm fecerit DEVS pro vestra exhortatione & salute, ne infructuosus in vobis inveniatur sermo tam vivus & efficax, sermo fidelis, & omni acceptione dignus, sermo non tam oris, quàm operis. Putatis, Fratres, parùm mihi molestum esse, si hoc ipsum verbum, quod nunc loquor ad vos, vacuum, & sine aliqua utilitate deperire in cordibus vestris nôssem? & quis sum ego; aut quis est sermo hic meus? si hunc tantillum vocis laborem inutilem esse doleret Homo pusillus, imò & nihil; quàm iustius indignabitur Dominus Maiestatis, si tantam eius operam nostrâ aut duritiâ, aut negligentiâ contingat evacuari? averat hoc à servulis suis, qui pro eorum salute induere dignatus est formam servi.* Simus ergo *ut Christus*, inquit S. Gregorius Nazianz. Orat. 40. in Pasch. *quoniam ipse quoque sicut nos; efficiamur Dii propter ipsum, quoniam ipse quoque propter nos Homo factus est.* 3. Ut, sicut DEVS statim post creationem Mundi, examinavit opus suum, ita & Asceta frequenter se super Actiones suas reflectat, eúmque in finem non tantùm post ipsam actionem, sed etiam in quotidianis suis examinibus & hebdomodariis, menstruísque recollectionibus inquirat, quantùm ab Idea proposita recesserit, & quomodo errorem à se commissum emendare velit.

Caput II.

De termino viæ unitivæ.

I. Etsi ex iis, quæ in prioribus §§. dicta sunt, satis colligi posset, quis sit terminus viæ unitivæ, scilicet quadruplex unio ibidem explicata. Ut tamen etiam hic terminus sub uno nomine compendiosiùs & clariùs proponatur, Placet & hoc subsidio Ascetices studiosum non defraudare.

II. Aio itaque, Terminum supremæ viæ unitivæ esse *perfectam amicitiam cum DEO*: cujus typus erat amicitia inter Jonatham & Davidem contracta, de quibus 1. Reg. 18. licitur, quòd Jonathas dilexit David quasi animam suam, quia anima illius erat agglutinata animæ David; hinc & exoliavit se Jonathas tunicâ suâ, quâ erat indutus, & dedit eam

David, & reliqua vestimenta sua usque ad gladium & arcum suum, & usque ad balteum. Et verò perfectionem, quæ hoc pus est viæ unitivæ, in hac amicitia consistere, colligitur ex ipsa definitione Amicitiæ à D. Thoma 22.q.23.1.art. 1. tâ, ubi dicit eam esse amorem mutuæ benevolentiæ superqua communicatione fundatum; tum ex proprietatibus citiæ; uti enim amici perpetuò de se cogitant, & simul desiderant: unum volunt, ac nolunt (nam eadem vo nolle firma amicitia est, teste S. Hieronymo in ep. ad Dem omnia sibi mutuò communicant (nam juxta commune verbium, Amicorum omnia sunt communia) in mori mutuò assimilare conantur (nam, teste eadem S. Hiero sup. Mich. Amicitia aut parem facit, aut invenit) in adv non se deserunt (nam, ut Cassander in epist. rectè adv *Qui verè amicus est, omni tempore diligit; non eum tor separat, non labor laxat, thesaurus non superat, alienu non occupat*) ita hæc omnia in ipsa quoque caritatis perfectione suo modo reperiuntur, ut ex dictis patet, chrè S. Ambrosius l. 5. de offic. c. ult. sequentibus verbi firmat: *Quid est Amicus, nisi consors amoris, ad quem tuum adiungas atque applices: cui te tanquam alteri tu mittas: à quo nihil timeas, nihil ipse commodi tui inhonest tas? non enim vectigalis amicitia, non quæstus, quia nu niâ quæritur, sed gratiâ; nec licitatione pretiorum, s volentia.* Hinc & ipse Christus Apostolis ad perfectio tum vocatis Joan. 15. dixit: *Vos Amici mei estis, si fecer ego præcipio vobis. Iam non dicam vos servos, quia ser scit, quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi Amico omnia, quæcunque audivi à Patre meo, nota feci vobis.*

III. Ex quibus colligitur 1. Illum tandem cu ræ amicitiæ cum DEO partes impleviſſe, qui ita erga se gerit, ut DEVS verè de eo, perinde ac de Davide dic sit illud Act. 13. *Inveni David virum secundùm cor qui faciet omnes voluntates meas.* Unde & triplicem fructum participare merebitur, quem DEVS Psal. 88. sit dicens: *Oleo sancto meo unxi eum* (id est, tali lætit plevi, quæ, sicut oleum omnibus aliis liquoribus sup ita omnes alias lætitias superat juxta illud S. Pauli Ph *Pax Dei, quæ exuperat omnem sensum &c.*) manus m

auxiliabitur ei (id est, non exigua gratia, quæ digiti tantùm auxilio sit similis, sed copiosa, per potentem DEI manum significata; hinc perinde ut David 1. Reg. 18. in omnibus viis prudenter se geret, quia Dominus erit cum illo) *& brachium meum confortabit eum:* si enim præcepit DEVS per Salomonem Prov. 4. *Omni custodiâ serva cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit*; quantò magis ipse custodiet virum secundùm cor suum, ex quo vita spiritualis, scilicet amor perfectus procedit.

IV. Colligitur 2. Hanc solam amicitiam esse veram amicitiam, atque adeò præ aliis quærendam, uti præclarè S. Augustinus l. 5. hom. 38. indicavit dicens: *Nihil delectabilius DEO; nam in Homine sunt, quæ te offendunt, toleras tamen propter amicitiam. DEI amicitia, quibus rebus debet cogi, ut dissolvatur à te, non invenies.* Unde meritò exclamat S. Gregorius apud Engelgr. embl. 13. *O mira divinæ bonitatis dignatio! Servi digni non sumus, & amici vocamur: quanta dignitas est hominum esse amicos DEI!* Itaque audiat Asceta Thomam Kemp. l. 2. c. 8. monentem: *Sine amico non potes bene vivere, & si IESVS non fuerit tibi præ omnibus Amicus, eris nimis tristis, & desolatus.* Alloquatur ergo animam suam illis S. Augustini verbis c. 24. manual. *O anima mea, dilige eum, à quo tantùm dilecta es. Elige illum amicum tuum præ omnibus amicis tuis, qui, cùm omnia subtracta fuerint, solus tibi fidem servabit.*

V. Colligitur 3. Quibus mediis hæc amicitia conservanda sit, illis nempe, quæ pius Asceta l. 2. c. 8. indicavit his verbis: *Magna ars est, scire cum IESV conversari: & scire IESVM tenere magna Prudentia: Esto humilis & pacificus, & erit tecum IESVS. Sis devotus & quietus, & manebit tecum IESVS. Potes citò fugare IESVM, & gratiam eius perdere, si volueris ad exteriora declinare. Et si illum effugaveris, & perdideris, ad quem fugies? & quem tunc quæres Amicum? Nónne hoc est malus damnum, quàm si totum perderes Mundum? quid potest tibi Mundus conferre sine IESV?*

CAPUT

Caput III.

DE TENTATIONIBUS VIÆ UNITIVÆ.

I. PRæter eas, quæ in via illuminativa enumeratæ, & etiam viæ interdum adhuc infestæ sunt, sequentes viæ unitivæ sunt propriæ, & periculosæ. Prima est *superbia* ex bonis operibus orta; cui tentationi, etsi ipse frequenter medeatur, varias infirmitates corporis & immittendo, ne magnitudo revelationum & bonorum rum extollat illos; nihilominus tamen etiam ex sua operari debent ii, qui in hac via sunt constituti, scilicet illam Christi Luc. 17. datam doctrinam *Cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite* tiles sumus. Tanta certè Homo quantumcunque apud DEVM debita contraxit propter innumera etiamsi omnes possibiles virtutum actus solus elic minimam quidem debiti partem solvisse condignè at; quis autem non stultum diceret illum, qui, cùm milliones talentorum deberet, superbiret ex eo, quando obolum solvisset?

II. Secunda tentatio *Curiositas* est in rebus periendis, puta solatiis, raptibus, visionibus, bus &c. cui occurrendum, per scutum divini positum, cogitando scilicet, quòd Homo perfectus, quòd nihil nisi beneplacitum divinum quærere deberet, etsi sine fine ejusmodi gratias experiretur, propter se, sed propter solum beneplacitum DEI quidni ergo propter idem beneplacitum æquè reat illis?

III. Tertia tentatio est *inanis de propriis viribus* cui occurrendum recordatione tum alienorum lapsu propriorum, si vel minimùm DEVS manum subtra præclara illa pii Ascetæ l. 3. de imit. c. 14. doctrina los semper habenda: *Ceciderunt stellæ de cœlo, & quid præsumo? Nulla est ergo sanctitas, si manum tuam ne, subtrahas. Nulla iuvat fortitudo, si conserv Nulla propria prodest custodia, si non adsit tua sacra*

Nam relicti mergimur, & perimus, visitati verò erigimur, & vivimus. O quàm humiliter & abiectè de meipso sentiendum est! O quàm profundè submittere me debeo sub abyssalibus iudiciis tuis, Domine, ubi nihil aliud me esse invenio, quàm nihil & nihil!

IV. Quarta tentatio est *Iudicium temerarium* de aliorum factis & dictis: *Libertas* alios increpandi, & de Superioribus etiam conquerendi: *Impatientia ob aliorum defectus &c.* quæ omnes tentationes, si, aut ex una radice, scilicet nimia sui æstimatione oriuntur, ita per eandem humilitatis virtutem occurrendum est, benéque illud verissimum Thomæ Kemp. l. 3. c. 7. pronunciatum perpendendum, quòd scilicet merita non sint ex hoc æstimanda, si quis plures visiones aut consolationes habeat, vel peritus sit in Scripturis, aut in altiori ponatur gradu, sed si vera fuerit humilitate fundatus, & divina caritate repletus, si DEI honorem purè & integrè semper quærat: si seipsum nihil reputet, & in veritate despiciat. Sed & illa Cassiani coll. 11. c. 10. sententia considerandа: *Evidens indicium est animæ necdum vitiorum fœcibus eliquatæ, in criminibus alienis non affectu misericordiæ condolere, sed rigidam iudicantis adhibere censuram.*

V. Quinta tentatio est *Præsumptio*, quâ multa supra vires tentantur: cui resistendum firmissimo facto decreto, nihil tentandi, nisi quod vel obedientia præscripserit: vel certè post maturam deliberationem, & orationem præmissam divino beneplacito conforme quis judicaverit. Stultorum namque est, teste Salomone Prov. 29. totum suum Spiritum proferre, ut qui seipsis majores videri appetunt; Sapientes autem differunt, & reservant in posterum, ne penitus evacuentur.

VI. Sexta tandem tentatio est *desolatio* animi, aliæque adversitates, quæ copiosæ non rarò perfectis Hominibus eveniunt: contra quam tentationem pariter scuto, bonæ voluntatis divinæ pugnandum, dicendúmque cum pio Ascetа 3. c. 16. *Adesto mihi, Domine IESV, in omni loco & tempore. Hæc mihi sit consolatio, libenter velle carere omni solatio. Et si tua defuerit consolatio, sit mihi tua voluntas, & iusta probatio O summo solatio; non enim in perpetuum irascêris, neque in æternum comminaberis.*

CAPUT

CAPUT IV.

QUÆ AXIOMATA IN VIA UNITI PRÆCIPUE OBSERVANDA SINT.

I. PRimum est: *Summa hominis perfectio est, suum statûs sui opera perfectè facere*: cùm enim omnes in Mundo velut theatro maximo Spectaculum DEO, Ang & Hominibus facti simus, non aliud à nobis exigitur, q ut Personam à DEO attributam bene sustineamus: hæc Persona nil aliud requirit, quàm ut communia: qua statui suo conformia opera quisque sedulò & accurate ciat; unde ex variis historiis compertum est, sæculares doque Personas, & Opificio vel alteri humili statui ad Macariis, aliisque sanctissimis viris in merito ac sanc æquales à DEO fuisse declaratas.

II. Alterum est *Summa Christiani perfectio, Chri tatio*: Nam cùm Christus sit Idea perfectissima omni ctionis ac sanctitatis, meritò tantò quisque perfectio fendus est, quantò perfectiùs huic Ideæ se conforma bitur. Hinc S. Bernardus serm. 22. in Cant. verè di *cassum laborat in acquisitione virtutum, qui eas alibi q Christo quærit.* Et S. Bonaventura in quodlib. serm. hortatur: *Hæc sit Sapientia & meditatio tua & studi per aliquid de ipso* (Christo) *cogitare, unde vel pro imitandum eum, vel ad amandum ipsum excitetis. Q nim se quisque ei in virtutis imitatione hîc conforma rit, tantò ei in prima gloria & claritate appropinqua milior erit.*

III. Tertium: *Vnus Vni*: ut olim pijssimus Fra dius Franciscanus dicebat: Unde non immeritò S. A nus super Psal. 45. *Ecce*, inquit, *viam Vitæ: à multis Ecce viam mortis: ab uno ad multa.* Sed & famosus ex Eremi cultoribus dicere erat solitus, Nunquam minem quietum, nec in re quâpiam contentum in nisi hoc sibi persuadeat, præter DEVM & ipsum minem.

IV. Quartum: *Non vivitur in amore sine dolo* amare DEVM non potest, nisi qui sibi, & cupiditati

tuus est, hoc autem contingere non potest sine grandi dolore, atque adeò etiam dolore; unde meritò quidam amorem rosis inter spinas crescentibus comparat. Hinc S. Teresia semper dicere erat solita: aut pati, aut mori. Et S. Maria Magdalena de Pazzis purissimum semper fel desiderabat. Sed & S. Ignatius lignum crucis aptissimum esse dicebat ad amoris ignem fovendum.

V. Quintum: *Non affectus, sed effectus probat amorem*: quia affectus solitariè sumptus fallere potest, non item effectus; hic enim ostendit, amorem non otiosum esse, atque adeò verum amorem judicandum. Hinc & S. Joannes monebat 1. c. 3. *Filioli, non diligamus verbo aut lingua, sed opere & veritate.*

VI. Sextum: *Summa Hominis gloria est solam DEI gloriam quarere*: quia summa cuique rei gloria est, finem suum possidere; atqui hunc solus ille & unicus possidet, qui solam DEI gloriam quærit; ad hoc enim conditus est homo, ut cognoscat & amet DEVM, in quo vera DEI gloria consistit.

PARS V.

DE MODO ET MEDIIS PROFICIENDI IN SCIENTIA ASCETICA, DEQUE PRÆSTANTIA EIUSDEM.

HActenus de natura & essentia Scientiæ Ascеticæ dictum est; supereſt, ut nunc de modo quoque in eâdem proficiendi; &, quod non parùm industriam, & alacritatem discendi acuit, etiam de præstantia illius breviter agatur, quod quidem per sequentia duo capita præstabitur.

CAPUT I.

DE MODO PROFICIENDI IN SCIENTIA ASCETICA.

MOdum hunc egregiè sapientissimus Salomon exemplo suo docuit, dum Sap. 7. dixit: *Propter hoc optavi, & datus est*

tus est mihi sensus; & invocavi, & venit in me Spiritus Sa-
tiæ: & præposui illam regnis & sedibus &c. per hæc enim
ba satis clarè ostendit, se tria præcipuè media adhibuisse ad
pientiam comparandam, nempe desiderium, orationem
propriam cooperationem; quæ proinde ab iis quoque,
Scientiam Asceticam bene addiscere cupiunt, adhibenda
runt; quâ ratione autem ea in praxi usurpanda sint, jam
ostenderur.

§. I.

De desiderio ad Scientiam Asceticam ad-discendam necessario.

I. Quantopere desiderium, conducat ad Scientiam
ceticam, ipsámque adeò perfectionem consequendam
iterum Salomon Sap. 6. ostendit dicens: *Concupi-*
sermones meos, diligite illos, & habebitis disciplinam. Ca-
&, quæ nunquam marcescit Sapientia: & facilè vi-
his, qui diligunt eam: & invenitur ab his, qui quæru-
Præoccupat, qui se concupiscunt, ut illis se prior ostend-
tium enim illius est verissima disciplinæ concupiscentia.
quidem S. Bernardus adeò verum putavit, ut ep. 11
non dubitârit: *Indefessum proficiendi studium, & inqui-*
ad perfectionem perfectio reputatur. Hinc S. Thomas in
est p. 1. l. 3. c. 17. hist. Prædicatorum. Sorori quæreuti, q
nè salvari posset? respondit: *Si volueris, salva beris.*
nè desiderium, inquit S. Augustinus tr. 4. in ep. 1. Jo
nus est, hic saccus, & quia angustus est, extendendo fa-
ciorem.

II. Porro ad desiderium hoc excitandum tria
mèm excitare jure merito possunt, & debent. 1. Ip
gistri dignitas & Nobilitas; nam ut rectè S. Ambros
Primus discendi ardor Nobilitas est Magistri? quid a
stantius Christo DEI Filio? Qui ipse S. Brigittæ l.
c. 27. dixit: *Quid te delectat audire opera mundan*
bella Procerum? & cur tali auditu inani occupari?
sim omnium Dominus, nullâque delectatio sine me in
benda sit. Si cupis audire facta magni Domini: si
opera magnalia, debes utique audire & considerare

quæ intellectu incomprehensibilia sunt, cogitatu stupenda, & auditu admiranda. 2. Ipsius etiam Scientiæ præstantia, quæ sequenti capite fusiùs demonstrabitur. 3. Auxiliorum ad eandem addiscendam paratorum copia & efficacia; cùm enim Deus ardentissimè desideret, hanc scientiam ab Hominibus addisci, & practicari, hoc ipso etiam paratissimus est ad copiosa auxilia (sine quibus nihil nos posse cognovit) pro hoc fine offerenda.

§. II.

De Oratione ad scientiam Asceticam addiscendam necessaria.

1. Quàm necessaria sit oratio ad hanc scientiam addiscendam, vel ex eo colligitur, quòd, teste S. Jacobo c. 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum sit descendens à Patre luminum*; cùm ergo Scientia Ascetica utique inter data optima, & dona perfecta numerari mereatur, meritò etiam illa desursum à Patre luminum descendere, adeóque per orationem instanter peti, & efficaciter impetrari debet. Quamobrem idem Apostolus tam sollicitè monet: *Si quis autem vestrùm indiget sapientiâ, postulet à DEO, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei.* Id quod egregiè confirmans S. Chrysostomus l. 1. de orando DEO, *arbitror*, inquit, *cunctis esse manifestum, quòd simpliciter impossibile sit absque precationis præsidio cum virtute degere, cùmque hac vitæ huius cursum peragere. Etenim qui fiat, ut virtutem quis exerceat, nisi continenter supplex ad genua accidat ei, qui virtutem omnem largitur Homini.* Quam doctrinam adeò certam esse credidit S. Augustinus, ut hom. 40. Ascete ausus sit: *rectè novit vivere, qui rectè novit orare.* Et verò ipsa experientia id ipsum copiosè quoque confirmat, quâ habetur, quàmplurimos licet minùs literatos per orationis medium summos in hac scientia progressus fecisse, ut deò verè pius Asceta l. 3. c. 43. in Personâ Christi dixerit: *ego sum, qui doceo hominem scientiam* (Ascetica videlicet, ex contextu patet) *& clariorem intelligentiam parvulis tribuo, quàm ab Homine possit doceri. Cui ego loquor, citò sapiens erit, & multùm in Spiritu proficiet. Ego sum, qui huò*

mlem-

milem in puncto elevo mentem, ut plures æterna veritatis piasrationes, quàm si quis decem annis studuisset in schola.

II. Porro qualis hæc oratio esse debeat, memoratus postolus l. c. sat clarè indicavit, dum dixit: *Postulet autem in fide, nihil hæsitans.* Nam, ut ipse quoque servator Mat. 11. monuit, *omnia, quæcunque orantes petitis, credite, quia accipietis.* Certè qui sic à DEO scientiam Asceticam petunt, lant, meritò sibi illam S. Bernardi S. 5. de quadr. semi- am applicare possunt: *Nemo nostrûm parvipendat vocem suam: dico enim vobis, quòd ipse, ad quem oramus, non vipendit eam. Postquam egressa est ab ore nostro, ipse scribit in libro suo, & unum ex duobus indubitanter sperare possumus, quoniam aut dabit, quod petimus; aut quod novit nos* Cùm ergo nihil utilius dilectione atque adeò etiam ipsa entiâ Ascetica dilectionem docente reperiatur, merito rare potest, se eam certò impetraturum, quisquis eam ter, & ardenter à DEO petierit.

§. III.

De Cooperatione ad scientiam Asceticam nendam necessaria.

I. Quantopere hæc cooperatio necessaria sit, cl jam olim Sponsa Cant. 1. indicavit, dum ingens qu siderium conjunctionis cum sponso per illa verba, tur *me osculo oris sui*: indicatum: & orationem per la: *trahe me*: insinuatam atque à se adhibitam ol tamen etiam suam cooperationem addidit dicens: *mus in odorem unguentorum tuorum*: Quod ipsum Paulus 1. Cor. 15. confirmavit dicens: *Gratiâ sum id, quod sum: & gratia eius in me vacua non abundantiùs illis omnibus laboravi.* Porro hæc coop sequentibus ferè industriis constitit.

II. Prima industria est generosa vitiorum & inordinatarum mortificatio: sic pius Asceta l. 1. c. sit dicens: *Stude mortificationi vitiorum, quia hoc bi proderit, quàm notitia multarum difficilium* Id quod per ipsam experientiam confirmat dicens: *amando me intimè didicit divina, & loquebatur*

plùs profecit in relinquendo omnia, quàm in studendo subtilia. Ut adeò hîc quoque vel maximè locum habeat notum illud axioma: *Tantùm proficies* (in scientia Ascetica) *quantum tibi vim attuleris.*)

III. Altera industria lectio spiritualis est, per quam addisci faciliùs potest, quod ad hanc scientiam Asceticam pertinet, quàm per vivos Instructores, cùm plerumque ea, quæ in libris traduntur, præcepta majori cum consideratione excogitata, ac meliorem in ordinem digesta, pluriúmque Censorum judicio approbata sint. Hinc S. Isidorus l. 3. de summo bono c. 8. ait: *Qui vult cum DEO esse, frequenter debet orare, & legere. Nam, cùm oramus, ipsi cum DEO loquimur: cùm verò legimus, DEVS nobiscum loquitur. Omnis profectus ex lectione & meditatione procedit.* Porro duplicis generis libri Ascetici sunt, qui de hac materia scribunt; alii enim ex Instituto totam Asceſin bono ordine digestam tradunt, & tales sunt P. Jacobus Alvarez, P. Ludovicus de Ponte, P. Hugo Roth in via regia P. Bernardinus Rosignolius, & ſimiles; alii sparsim & sine ordine potiores Asceſeos doctrinas pertractant, uti P. Alphonsus Rodriquez, P. Petrus Pennequin in Isagoge ad amorem divinum, P. Eusebius Nierenbergius de adoratione in Spiritu & veritate, P. Lucas Pinellus de Perfectione Religiosa; Theophilus Bernardinus de Perseverantia Religiosa; item varii tractatus S. Francisci Salesii, opera varia R. D. Ludovici Blosii & similes, ex quibus omnibus magnus in scientia Ascetica profectus hauriri potest, si lectio illorum utili fine suscepta, constanter & fructuosè peragatur.

IV. Tertia industria est frequens cum Asceſeos Magistris collatio, de cujus necessitate Sapienter Cassianus Collat. 24. c. 16. sic discurrit: *Etenim cùm omnes artes & disciplinæ humano ingenio reperta (quæ & nihil amplius quàm vitæ huius commodis prosunt) licet manu palpari queant, & oculis pervideri, rectè tamen à quoquam sine instituentis doctrina nequeunt comprehendi, quàm ineptum est credere, hanc solam non nisi Doctore, quæ & invisibilis, & occulta est, & quæ non nisi corde purissimo pervidetur: cuius error non temporale damnum, nec quod facile reparetur, sed animæ perditionem parit, & pœnam perpetuam.* Meritò ergo Asceſeos Discipulus si-

bi applicat, quod olim Tobias Senior Juniori dixit, dum à Parente in Rages proficiscí jussus diceret: *Viam per quam pergatur illuc, non cognosco.* Cui Pater: *Perge, & inquire aliquem virum fidelem, qui eat tecum.* Nam, ut sapienter notavit S. Vincentius Ferrerius in tr. de vita Spir. Ch. (*sine quo nihil possumus*) *nunquam suam gratiam manifestat illi, qui, cùm habeat, qui eum deducat in via perfectionis, eligit ductum eius, credens sibi, sufficere, & per seipsum navigare, & invenire, quæ sunt utilia ad salutem.* Ipsum Gentium Doctorem, & totius Ecclesiæ Patrem S. Paulum DEUS ad Ananiam instruendum misit, ut nemo præsumat Magisterium perfectionis assequendæ sibi ipsi arrogare, potiùs ab alio cum debita subjectione & humilitate addiscere conaretur.

V. Quarta industria est *Exemplorum à sanctis vitæ considerati*o: nam, ut rectè S. Basilius opusc. 49. c. 2. *Vita beatorum Hominum literis tradita sunt velut quædam viva divinæ reipublicæ ad bonorum operum normam proposita. Vnde quemadmodum Pictores, quando hominem ex imagine pingunt, identidem ad exemplar respiciunt, & characterem ad suum Opificium inde transferre conantur: ita oportet eum, qui studet seipsum omnibus virtutum partibus perfectum reddere, sanctorum vitas velut simulachra quædam viva & efficacia respicere, illorumque bona opera pro lege sibi hominem sua facere.*

Caput II.

DE PRÆSTANTIA THEOLOGIÆ ASCETICÆ.

ET hanc breviter Salomon Sap. 7. indicavit, dum dixit: *Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, & lætatus sum in omnibus: quam antecedebat me ista sapientia, & ignorabam, quoniam horum omnium Mater est.* Quæ verba licet secundum literalem sensum de ipsa sapientia dicta sint, ut ex vers. 22. patet, secundum Mysticum tamen sensum multò verius de Theologia Ascetica applicari possunt, uti clarè patebit ex §§. in quibus ostendetur, quàm copiosè triplex beatitudo

muniter à Philosophis, Ethicisque assignatum, nempe bonum utile, honestum, & delectabile cum hac scientia obveniat.

§. I.

De Utilitate Scientiæ Ascēticæ.

I. Quod S. Paulus 1. ad Tim. 4. Timotheo scripsit: *Exerce autem teipsum ad pietatem: nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ.* Hoc totum de Scientia Ascentica jure meritissimo dici potest; quid enim Homo magis optare potest, quàm ut in hoc exilio vitam longam, pacatam, & omnibus rebus necessariis instructam vivere, & in altero orbe vitam beatam & æternam feliciter obtinere queat; quod autem aptius, efficacius, & facilius medium excogitari potest ad utramque hanc vitam obtinendam, quàm Scientia Ascetica ad perfectionem & perfectam DEI caritatem impellens?

II. Et 1. quidem vitam corporalem quod attinet, quis eam pacatam, & longam justiùs sperare potest, quàm homo Scientiâ Ascetica instructus eámque legitimè usurpans? Ita sanè DEUS ipse Lev. 26. promisit dicens: *Si in præceptis meis ambulaveritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluvias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur: Apprehendet messum tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem, & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pavore habitabitis in terra vestra. Dabo pacem in finibus vestris, dormietis, & non erit, qui exterreat.* Sed & Psalmista Ps. 33. idipsum indicavit dicens. *Quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos? diverte à malo, & fac bonum, inquire pacem, & persequere eam.* Quis autem magis & perfectiùs servat mandata DEI? aut divertit à malo, & facit bonum, quàm qui secundùm præcepta Ascēticæ scientiæ, operans perfectionem caritatis totis viribus obtinere conatur? Idem S. Propheta Ps. cit. dixit: *Timete Dominum omnes sancti eius, quoniam non est inopia timentibus eum*, quantò minùs amantibus eum inopiam obvenire patietur? Si Christus, regnum DEI, & justitiam ejus quærentibus omnia necessaria adje-

adjectum iri, promisit, quis magis hoc sperare poterit, qui qui hoc unicum studet, ut DEUS in ipso per caritatem gnet, atque adeò jure cum Davide Ps. 22. dicere possit: *minus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me cavit.* Si denique Salomon Prov. 3. hortatus est: Fili *oblivisearis legis meæ, & præcepta mea cor tuum cust longitudinem enim dierum, & annos vitæ, & pacem app tibi*: quis justiùs iterum vitam *longam* & *pacatam* p potest, quàm Asceta perfectionis Studiosus, atque ad cepta Dei perfectissimo modo observans? Ut adeò m sibi illa Deut. 30. verba applicare queat: *Elige ergo* (id est, charitatem) *ut & tu vivas* (vita corporali) e *tuum & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias lius, & illi adhæreas; ipse enim est vita tua, & longi rum tuorum.*

III. Non minùs verò ad vitam quoque futuram nam obtinendam est utilis, cùm verè de scientia Asc ci suo modo queat, quod Christus Jo. 10. de se dixit: *ni, ut vitam habeant, & abundantiùs habeant.* Cu sola caritas jus ad vitam æternam tribuat; Scientia verò sola caritatem perfectissimo modo exercere do ritò concluditur, quòd etiam ad vitam æternã abu consequendam specialiter conducat. Ut adeò rec Bernardo S. de dilig. Deo exclamare liceat: *O ingen amoris, quàm dulciter capis, gloriosè illaqueas, d oneras, fortiter stringis, prudenter erudis! O felix quo oritur strenuitas morum, puritas affectionum, sub tellectuum, desideriorum sanctitas, operum claritas, fœcunditas, meritorum dignitas, præmiorum sublimi*

§. II.

De dignitate Scientiæ Asceticæ.

I. Etiam hæc dignitas facilè ex objecto Scientiæ cæ colligitur; si enim tantò quævis scientia dig quantò honestius, digniúsque objectum habet, profectò dignitatem Scientiæ Asceticæ inesse ex eam docet virtutem, à qua omnis dignitas & hono dice ortum habet; verè enim *quantitas cujusq*

mensura caritatis, quam quisque habet, æstimatur, teste S. Bernardo S. 27. in Cant. Et idipsum confirmans S. Augustinus in Ps. 83. Beatus vir, inquit, *qui ascensiones in corde suo disposuit; non gressibus corporis, sed affectibus mentis; amando ascende, quantò plùs amaveris, tantò plùs ascendes.*

II. Et verò ex ipsa natura caritatis non obscurè eadem veritas facilè probatur; cùm enim proprium caritatis sit unum facere amantem cum amato, necessariò consequitur, ut eandem quoque cum amato dignitatem participet. Unde meritò S Augustinus dicere solebat: *Hoc quisque est, quod amat. Si terram diligis, terra es. Si DEVM diligis, quid vis, ut dicam? DEVS es.* Sicut enim Humanitas Christi per unionem hypostaticam cum verbo eandem cum ipso Deitatem, atque adeò summam etiam dignitatem sortita est; ita id ipsum suo modo de unione morali, quæ per caritatem fit, dici potest. Hinc præclarè Hugo de laude caritatis discurrens, *nescio*, inquit, *quod maius in laude tua dicere possum, quàm ut DEVM de cælo traheres, & hominem de terra ad cælum elevares; magna virtus tua, ut per te ad hoc usque humiliaretur Deus, & usque ad hoc exaltaretur Homo.*

§. III.

De Jucunditate Scientiæ Ascеticæ.

I. Sapienter olim S. Augustinus tr. 24. in Joann. dixit: *Scimus, Fratres, quòd omnis Homo gaudere desiderant, sed non omnes ibi quærunt gaudium, ubi oportet inquiri; nam cùm ea diliguntur, quæ possumus contra voluntatem amittere, necesse est, ut pro iis miserrimè laboremus.* Unde clariùs ostendens, ubi verum gaudium inquiri oporteat, S. 30. de Sanctis sic loquitur: *Qui vult gaudere de se, semper tristis est: qui autem de Deo gaudere vult, semper gaudebit, quia Deus sempiternus est.* Unde ulterius hortatur: *Si quæris, quare: sed non ubi quæris; quare in fonte, quia ibi omnia vivunt: quod fluxum est, in ipso vita erat.*

II. Quanta autem & qualia sint, hæc gaudia, patet tum ex ipsa natura hujus gaudii, quod ex possessione summi boni & ultimi finis oritur, quâ possessione nihil Homini melius & jucundius accidere potest; tum ex S. Thomæ sententia

dicentis: *Meliora sunt ubera tua vino, id est, amores tui consolationis terrenæ, quia universalior afficiens totum hominem: intimior penetrans intima cordis: durabilior, quia æternum durat.*

III. Neque obstat, quòd per multas tribulationes ... teat nos introire in regnum DEI; nam hæ ipsæ tribulat... in bonum & gaudium cooperantur diligentibus DEUM. ... præclarè S. Bernardus in Ps. dum dixit? *Duæ lectiones ... amoris & dulcoris; ô adesse, ô abesse! primum ad maius ... rsum, secundum ad maius meritum. Præsentia incundi... sentia utilior. In præsentia delectatur anima cum DEO ... absentia delectatur DEVS in anima.* Et hoc ipso etiam ... delectatur anima, utpote quæ plùs diligit DEUM, quo ... atque adeò magis de DEI, quàm suo gaudet gaudio. ... S. Augustinus, *anima animans*, inquit, *debet continu... in præsentia DEI, & habitare intra DEVM, sicut in... vum melliis habitat apis, quæ ita se includit, ut non ... mel videat, gustet, & tangat; sic illa non aliud, nisi ... suavitatem aut in ipso DEO tanquam fonte, aut in Ch... instillatam gustet, suge, suge, & bibe dulcedinis divinæ ... tatem inenarrabilem, immergere, & replere, adhær... & fruere.*

IV. Audiat ergo Asceta Idiotam c. 17. dicentem: *... dilectio, benignissime Domine IESV Christe, qui es mer... vis, & via rectissima veniendi ad te; nec opus est alas ... sed solùm amore & dilectione. Via rectissima absque ... brevis absque tædio, via plana absque tumulo, via sec... que periculo, via iucunda cum bono socio.*

§. IV.

De facilitate Scientiæ Ascēticæ.

I. Ne autem fortè scientiam hanc, cujus præ... hactenus descripsi, propter commune axioma, ... pulchrum difficile esse dicitur, arduam nimis atque ... lem esse arbitretur, non modicum ad illius æstim... augendam conducet, si eandem etiam facillimam ... dam, id quod triplici potissimùm argumento præ...

II. Primò *ex ipso naturali impulsu*: quid enim

cuiquam accidere solet, quàm id, ad quod agendum ipsemet toto desiderii impetu fertur? ad quid autem magis inclinatur, & impellitur homo, quàm ut finem suum ultimum, in cujus possessione, tota felicitas sua consistit, assequatur, atque adeò magis ac magis semper eidem conjungi satagens, majores quotidie in perfectionis studio progressus faciat? Ita sanè S. Laurentius Justin. in proœm. de grad. perfect. testatur dicens: *Hominis proprium est, ut semper proficere appetat, & nunquam ab inquisitione torpescat, & ad huiusmodi sollicitudinem proficiendi naturali impulsu ducitur, & ad hoc est conditus, ut potiora semper concupiscens perveniat aliquando ad id, quo nihil est melius, quod est ipse DEVS.*

III. Secundò id ipsum probatur ex objecto scientiæ Asceticæ, quod est ipsa perfectio seu caritas DEI, quæ per mandatorum DEI observationem & amoris inordinati erga res creatas abnegationem præcipuè demonstratur; quid autem in hoc difficilè censeri potest? Fingatur Juvenis, qui inordinato fœdissimæ & leprosæ Æthyopissæ amore accensus innumeros ex ejus consuetudine morbos contraxerit, simúlque jacturam opum, famæ, sanitatis, & ipsius propemodum vitæ fecerit; cujus proinde Rex aliquis potentissimus misertus Filiam suam nobilissimam & pulcherrimam in Sponsam offerat, cum certissimo promisso, quòd eidem sanitatem, opes, famam cum notabili augmento restituere, æternúmque felicem efficere velit, modò amori Æthyopissæ renunciet; quis huic Juveni difficile futurum crederet, amorem suum ab Æthyopissa fœdissima in Virginem pulcherrimam transferre? quidni ergo & Homini cuivis facillimum credatur, amorem suum à vilissimis & falsam speciem pulchritudinis referentibus creaturis in ipsam pulcherrimam, & omnia bona secum afferentem Deitatem transferre? ut adeò meritò Wido de tranquill. animi c. 2. dixerit: *Facile est iter ad DEVM, quoniam exonerando itur; esset autem grave, si onerando iretur.* Sed nec ipsa mandata ejus gravia sunt, teste S. Joanne 1. c. 5. quin potiùs jugum ejus suave & leve tam ob auxiliantis gratiæ efficaciam; tum ob promissi præmii magnitudinem; tum ob consiliorum Evangelicorum impedimenta removentium cooperationem; sicut enim volucris, cùm utramque habet alam, facilè se per aërem librat; quæ tamen si unam tantùm habe-

habereт, difficulter se à terra elevaret, cùm sola sit omn
tiùs, quàm subsidium; ita qui sola statuit servare præc
cum magna difficultate se, suámque mentem ad cœlest
tollet, atque in perpetuo labendi periculo versabitur;
verò, qui & præcepta & consilia Evangelica servare decr

IV. Tertiò idipsum exemplum sæcularium pro
& parum interdum profuturas scientias cum magna vol
te addiscentium, aut vanas voluptates, honoréque sc
tium probat; *quem enim ambitiosum*, ait S. Bernardus
341. ad Monach. *vidimus aliquando contentum adepto*
tatibus ad alias non anhelare? sic & curiosi cuiusque non
tur oculus visu, nec auris impletur auditu. Quid? eorum
avaritiæ serviunt, aut amatores sunt voluptatum, sea
sectantur Hominum laudes, nónne & ipsorum insatiabil
deria arguunt nos negligentiæ ac tepiditatis? Pudeat
ritualium nos bonorum minùs cupidos inventri. Erubes
ma conversa ad Dominum, minori affectu sectari
quàm iniquitatem antea sectabaretur. Est enim causa
similis. Stipendium quippe peccati mors, fructus autem
vita æterna: Pudeat proinde negligentiùs nunc in vita
priùs in mortem ire, & minore studio salutis inquirere
perditionis augmentum.

V. Neque terrere debent tot præcepta ab Ascetic
tia præscribi solita; nam ut prudenter quidam illustr
mus Asceta dixit, quæcunque artes, cùm docentur, m
servationum apparatu indigent, ut ab humano inge
cipiantur; postea autem cùm in praxin venerint, pau
rarescunt, ut præter diligentiam & constantiam vir
post DEI faventis clementiam desiderare possis. Fo
in certum opus resolutio brevi tempore omnia abi
perrumpit. Quæ non capit intellectus, experi
tia certificat.

(?o?)

TRACTATVS III.

INSTITUTIONES THEOLOGIÆ POLEMICÆ COMPLECTENS.

Proœmium.

ETiam hujus Theologiæ notitiam non parùm Sacerdotibus Animarum curam gerentibus necessariam esse, ex iis, quæ in sequenti prima parte dicentur, abunde patebit. Quia verò studium hoc per se nimis amplum est, si quis omnes Hæreses, omnésque Hæresiarcharum doctrinas, & objectiones, modósque refutandi discere vellet, ideo ut saltem generaliora quædam principia modíque communiores doctrinam Apostolicam & Catholicam defendendi sciantur, eosdem hoc Tractatu breviter complecti placuit, qui proinde in quatuor partes dividetur, quarum prima de Theologia Polemica in communi. Secunda de Theologia Polemica offensiva. Tertia de Theologia Polemica defensiva. Quarta de mediis ad hanc Scientiam rectè addiscendam conducentibus tractabit.

PARS I.

DE THEOLOGIA POLEMICA IN COMMUNI.

TRia capita Pars hæc complectetur. Primum de Definitione

tione & objecto Theologiæ Polemicæ; alterum de Divi
ejusdem: postremum de necessitate, utilitate, dignitate
cunditate illius aget.

CAPUT I.

DE DEFINITIONE ET OBIECT THEOLOGIÆ POLEMICÆ.

I. DEfinitionem Theologiæ Polemicæ quod attin
sic rectè definiri videtur posse: *Est scientia, qu
tholicas doctrinas à variis Sectis oppugnari solitas robo
& contra eas undem Sectarum errores & obiectiones solid
cacitérque defendimus.*

II. Ex qua definitione patet, objectum materiale
ximum esse partim Catholicas doctrinas, partim Sect
trarias, quarum quatuor præcipuè à P. Petro Canisio
Catechismo & aliis nunerantur, videlicet *Ethnica*
DEVM, quem nos Catholici agnoscimus penitus neg
daica, quæ DEVM quidem, non tamen Christum pro
Mahometica, quæ quidem DEVM & Christum cre
tamen hunc Deitati unitum, ac Mundi Redemptore
potiùs seductorem fuisse affirmat: *Hæretica*, quæ qu
DEVM existere, & Christum sua morte & sanguine hu
genus redemisse fatetur, varias tamen utrique falsitat
git. Objectum verò materiale remotum esse doctri
ticulares, quas tum Religio Catholica, tum quadrup
secta profitentur. Objectum denique formale esse
propugnationem earundem doctrinarum; per ha
velut propriam rationem formalem differt Theolog
mica ab aliis Theologiis, quia licet v. g. Theologia
culativa, quàm moralis easdem etiam doctrinas exp
sibi assumant, non tamen eas sub hac formalitate p
tionis contra contrarias sectas tractant. Unde si nulla
Hæresis aut alia Secta Acatholica exorta fuisset, illa
minus suum finem obtinuissent, non tamen peni
Theologia Polemica extitisset.

CAPUT II.
DE DIVISIONE THEOLOGIÆ POLEMICÆ.

I. QUemadmodum quivis Miles aut Propugnator alicujus loci duplici modo gerere se potest, *offensivè* nempe, id est, ita ut ipse Hostem prior invadat: & *defensivè*, id est; ita ut ipse priùs oppugnationem sui ab Hoste exspectet, & tunc se ejus conatibus, armísque fortiter opponat; ita idipsum etiam in Theologia Polemica videre est, quæ proinde & ipsa rectè in Offensivam & Defensivam dividitur, quarum prior claritate & efficacia suorum argumentorum, quibus doctrinas Catholicas probat & confirmat, Sectarios expugnare, atque in suam sententiam trahere nititur; posterior verò argumenta à Sectariis pro sua falsa doctrina afferri solita solidè refutare consuevit.

II. Utraque verò hæc Polemica Theologia in generalem & particularem subdividi potest. Generalis est, quæ circa errores & Hæreses omnibus aut plerisq; Sectariis communes versatur, quales sunt controversiæ de Ecclesia, de Capite illius, de Judice Controversiarum, & similes. Particularis est, quæ in particularibus Hæresibus refellendis occupatur, unde hæc juxta multitudinem & varietatem errorum in varia iterum membra multipliciter subdividi potest; nam, ut Bellarminus in Præfat. notat, ab ipso Fidei Christianæ exortu novæ singulis ferè sæculis Hæreses, & quidem secundùm Ordinem articulorum in Symbolo Apostolico propositorum sunt suscitatæ. Hinc primis ducentis annis Gnostici negârunt esse unum DEVM Patrem Omnipotentem. Tertio sæculo Sabelliani secundum articulum impugnârunt, & Christi Divinitatem negârunt; quod idem subsequentibus Sæculis Arriani, Nestoriani, Eutychiani, & alii fecerunt, qui partim Naturam, partim Personalitatem Christi; aut certè posteriores articulos de Nativitate, Passione, & Resurrectione illius evertere conati sunt. Inde circa annum 860. Schisma Græcorum exortum est, qui pertinacissimè Spiritum Sanctum à Filio procedere negârunt. Tandem verò omissa Divinitatis, Humanitatis Christi impugnatione, omnes ferè posteriores

res Hæretici in articulo nono & decimo, qui de Ecclesiæ missione Peccatorum tractant, oppugnando totas vires exercuerunt. Unde Bellarminus in citata præfatione controversiarum suarum Tractatum dividit, ut omnes doctrinas ad hos articulos stabiliendos referat; hinc præmisso principio de Verbo DEI, mox agere incipit de Ecclesia in genere, & inde ad particulares Ecclesias, tem scilicet, Purgantem, & Triumphantem transgre Quibus omnibus expeditis, ad Sanctorum Commun id est, Sacramentorum tractationem accedit, & hæc tandem ad ea, quæ ad decimum articulum seu remis peccatorum spectant, puta gratiam, peccata, justificat liberum arbitrium, & merita explicanda progreditur ipsum ordinem & nunc servare placet, dum circa s titulos à Bellarmino propositos inprimis quidem q tholica Fides doceat, breviter explicabitur; postea ve Hæreses circa eundem Articulum vel doctrinam exc succinctè indicabitur; hæc enim notitia non minim Theologiæ Polemicæ, atque adeò ab iis, qui in eade instrui cupiant, minimè ignoranda.

§. I.

De Verbo DEI.

I. De hoc sequentia Catholica dogmata ha Primum est, Scripturam Sacram, quam in manib mus, esse verum Verbum DEI. Fundamentum el regula Fidei debet esse notissima & certissima; talem esse Scripturam nostram, probatur tum ex veritat niorum; tum ex incredibili consensu tot virorum, q sis locis, linguis, temporibus, occasionibus sacra vo conscripserunt; tum ex pœnis, quibus DEVS pun qui Sacram Scripturam vel contemnere, vel ad joco las abuti sunt ausi; tum ex ipsa Scriptura, quæ dicit, Scripturam divinitus esse inspiratam; tum ex mirac bus DEVS dogmata in Sacris Literis contenta probat tra quam doctrinam pugnat Hæresis Schwenckfeld bertinorum, qui Verbum scriptum tanquam literam dentem respuunt, solóque Spiritu interno contentar

jubent, uti fusè apud Bellarminum l. 1. c. 1. videre est: Fundamentum horum potissimum est, quòd S. Paulus 2. Cor. 3. dicat: *Litera enim occidit, Spiritus autem vivificat:* qui tamen textus non de Spiritu privato, sed de gratia DEI intelligendus est, sine qua gratia litera sola impleri non potest, & occasionem potiùs transgressionis præbet, atque adeò hoc sensu meritò occidere dicitur.

II. Secundum dogma est, omnes & solos libros, qui de facto in S. Scriptura numerantur, excepto libro tertio & quarto Esdræ, verè Canonicos, id est, pro vero DEI Verbo habendos esse. Fundamentum præcipuum est authoritas Ecclesiæ sic in Concilio Florentino Laodiceno, Carthaginensi tertio, & novissimè etiam Tridentino Sess. 4. decidentis, uti & Summorum Pontificum; & SS. Patrum omnes & solos hos libros pro Canonicis agnoscentium. Contra quam doctrinam pugnat 1. Hæresis Simonianorum, Basilidianorum, & Marcionitarum omnes libros Veteris Testamenti tanquam à malo Deo dictatos reijcientium. 2. Hæresis aliorum, qui unum duntaxat librum Veteris Testamenti reijciunt, nempe vel Psalmos, ut Nicolaitæ & Gnostici: Vel librum Job, Ecclesiastis, & Cantica, ut Lutherus: Vel Prophetiam Baruch, ut Calvinus & Kemnitius: Vel libros Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Ecclesiastici & Machabæorum, ut Calvinus, Zwinglius, & Lutherus. 3. Hæresis Manichæorum omnes libros Novi Testamenti velut multa falsa continentes reijcientium. 4. Hæresis aliorum, qui aliquas tantùm partes Novi Testamenti reijciunt, videlicet vel Evangelium S. Joannis, ut Alogiani: vel omnia præter Matthæi, ut Ebro: præter Lucæ, ut Marcion: præter Marci, ut Cherinthus: præter Joannis, ut Valentinus: vel Acta Apostolorum, ut Manichæus & Cerdo: vel omnes Pauli epistolas, ut Ebionitæ: vel Epistolam ad Hebræos, ut Arrius, Marcion, & Lutherus; vel epistolas Jacobi, Judæ, Secundam Petri, & secundam & tertiam Joannis, iterum Lutherus, Brentius, & Kemnitius: vel Apocalypsin, Marcion, Alogiani, Theodosiani, & Lutherus cum plerique Asseclis, de quibus proin omnibus rectè S. Augustini sententia in lib. de bono persev. c. 11. pronuntiari potest: *Scripturas sic accipiunt, ut suo quodam privilegio, imò sacrilegio quod volunt, sumant: quod nolunt, reiiciant.*

III. Ter-

III. Tertium dogma est, veterem ac vulgatam e
nem seu versionem esse verè pro authentica habendam, a
pote quæ tot sæculis in Ecclesia viguerit, & communi C
stianorum consensu recepta, & novissimè à Concilio Tri
tino approbata sit. Contra quam doctrinam inprim
gnat Hæresis Calvini, Zwinglii, & Anbaptistarum n
versionem pro legitima agnoscentium; deinde Luthe
rum solam Lutheri versionem approbantium.

IV. Quartum dogma est, vulgarem (id est, ab He
Latina, & Græca distinctam) versionem non esse in p
Ecclesiæ usu adhibendam, nec ejus lectionem omnib
discrimine concedendam, uti Concilium Tridentinu
22. cap. 8. definivit. Contra quam doctrinam pugn
resis Lutheranorum, & Calvinistarum omnibus illis
permittentium, & publicè etiam in materna lingua
surpantium.

V. Quintum dogma est, Scripturam quoad sen
teralem non esse tam claram, ut sine explicatione fal
veritates Fidei terminandas. Fundamentum sumitur
S. Scripturæ variis testimoniis: tum ex consensu SS.
tum ex difficilibus locis S. Scripturæ: tum ex ipsa p
versariorum tam multas Interpretationes adhibentiu
doctrinæ contraria est Hæresis Lutheranorum Sc
tam claram esse contendentium, ut à quolibet intelli

VI. Sextum dogma est, Scripturæ infallibile
pretationem soli Ecclesiæ, seu Pontifici cum Conc
venire. Fundamentum est, tum quia Christus S. Pe
Matth. 16. *Tibi dabo claves regni cælorum.* Et Matt
Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Pu
tum quia communis semper consuetudo Ecclesiæ fu
orta dissidia circa intellectum Scripturarum ab Ecc
minuerentur: tum quia sic Pontifices, Imperatores
tres à Bellarmino citati senserunt: tum quia neque
ipsa, utpote pariter Interpretatione indigens; nec
privatus, utpote invisibilis, & vim coactivam non
nec Principes sæculares Judicis officium subire pos
qui humanam tantùm authoritatem habent. Huic
contraria est Hæresis Lutheranorum & Calvinistar
Interpretationem permittentium.

VII. Septimum dogma est, præter scriptum Dei verbum etiam non scriptum, seu Traditiones Ecclesiasticas, admittendas esse. Fundamentum est; tum quia S. Scriptura 2. Thessal. 2. sic docet dicens: *Itaque state, Fratres, & tenete Traditiones, quas didicistis*: tum quia Concilium Tridentinum Sess. 4. sic definivit: tum quia multi sunt articuli fidei, qui non possunt aliunde, quàm per Traditionem probari; quales v. g. sunt, quòd tota scriptura sit verbum DEI, sit incorrupta, & verum sensum illius habeamus: quòd Symbolum fidei sit verè canonicum & Apostolicum: quòd Infantes sint baptizandi: quòd baptizati ab Hæreticis non sint rebaptizandi: quòd Mater Christi semper manserit virgo: quòd in Baptismo debeat pronuntiari hæc forma: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti*: & nisi pronuncietur, baptismus non sit validus; de quibus omnibus illud Tertulliani l. de coron. Milit. c. 4. rectè usurpatur: *Harum & aliarum ejusmodi Disciplinarum, si legem expostules Scripturarum, nullam invenies. Traditio tibi prætenditur auctrix, consuetudo confirmatrix, & Fides observatrix.* Huic doctrinæ hæresis Lutheranorum & Calvinistarum opponitur, quorum hoc decretum est: Non alia doctrina in Ecclesia tradi, & audiri debet, quàm purum verbum Dei, hoc est, S. Scriptura. Doctores vel Auditores alii cum sua doctrina, anathema sunto.

§. II.

De Christo.

I. De hoc sequentia dogmata Catholica Fides proponit. Primum est Christum esse verum Deum. Quæ veritas fusè ex Bellarmino tr. 1. contr. 2. l. 1. c. 4. tum ex scriptura; tum ex Christi nominibus, attributis, operibus, miraculis: tum ex SS. Patrum, & Sybillarum testimonio probatur. Quod dogma negant Judæi, Machometani, novi Atriani, & Sabbatæi, teste Bellarmino l. c.

II. Secundum dogma est, Christum esse eundem Deum cum Patre & Spiritu Sancto. Fundamentum est, quia unus tantùm Deus, velut unum principium à se dari potest, uti recè tam Theologi, quàm Philosophi, probant; à quo dog-

mate recedunt inprimis Valentinus Gentilis, & cum eo ter Catholicos, etiam teste Bellarmino, Joachimus & Raymundus Lullus tres essentias distinctas admittunt quo proin in articulo non Catholicè senserunt.

III. Tertium dogma est, Christum esse Personam liter distinctam à Persona Patris & Spiritus Sancti. Fu mentum est, tum quia generatur à Patre, & Spiritus S ctus ab ipso procedit: tum quia sæpe alius à Patre & Sp vocatur in S. Scriptura: tum quia per particulas alias d ctionem significantes tres Personæ exprimuntur, ut citur: *baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Sp Sancti.* Matth. ult. Et. 1. Jo. 5. *Tres sunt, qui teste dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus.* C strinæ repugnant Valentinus Gentilis nullam Perso distinctionem agnoscens; item Transiluani qui salte Incarnationem nullam in Deo distinctionem reper cent, sed ubi mentio Patris, Verbi, & Spiritus San prehenditur, potentias seu virtutes Patris, non distin ea Persona, relatione, ac proprietate significari vol Bellarminus l. 2. c. 1. testatur.

IV. Quartum dogma est, Christum quatenus Filius, simul cum Patre Spiritum Sanctum spirare, probat Bellarminus l. 2. c. 22. tum ex S. Scriptura pa cente, quòd omnia, quæ habet Pater, Filio sint com & quod Christus miserit, insufflaverit Spiritum San tum ex Conciliis variis, & SS. Patribus tam Græc Latinis: tum ratione, quòd scilicet alioquin Spir ctus non distingueretur à Filio, atque adeò dualitas xat, non Trinitas Personarum haberetur. Cui acriter se opponunt Græci Schismatici, Ductore Patriarcha Constantinopolitano, qui volebat R Pontificem, & alios omnes Latinos excommunicar quòd contra decretum Concilii Ephesini aliquid au dejecto autem Pontifice, primatum ad se velut Patriarcham jure pertinere.

V. Quintum dogma est, Christum quatenus Patris verè incarnatum esse, atque adeò, ut in Athanasii dicitur, verè Deum & Hominem esse, substantia Patris ante sæcula genitum, Hominem

tia matris in sæculo natum, perfectum Deum, perfectum Hominem, ex anima rationali & humana carne subsistentem, æqualem Patri secundùm divinitatem, minorem Patre secundùm Humanitatem; qui, licet Deus sit & Homo, non duo tamen, sed unus sit Christus, unus autem non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum: unus omnino non confusione substantiæ, sed unitate Personæ. Cui articulo repugnat inprimis Hæresis Anabaptistarum disertè docentium, Christum non habuisse veram carnem à Virgine acceptam, sed ex cœlo allatam, atque adeò verè divinam. Deinde Lutherani volentes, Christi carnem habere verè attributa divinitatis, ac præcipuè ubiquitatem, atque adeò unionem hypostaticam in communicatione horum attributorum consistere.

Præterea Eutyches duas in Christo naturas negans, atque adeò divinitatem in carnem conversam fuisse docens. Valentini quoque & Manichæi veram Christo Humanitatem negantes, & denique Nestorius, qui docuit, B. Virginem purum Hominem peperisse, qui non solum naturam, sed etiam Personam humanam habebat, ac proinde B. Virginem non esse Dei, sed Christi genitricem, ac Nativitatem, Passionem, Resurrectionem & similia Soli Homini convenire, esse verò Dei Filium, & unum Humanitate, non unitate Personæ, sed habitationis, voluntatis, operationis, participationis &c. quas omnes Hæreses Bellarminus l. 3. cit. fusè refutat.

VI. Sextum dogma est, Christi animam ab ipsa sua creatione adeò repletam scientiâ & gratiâ fuisse, ut nihil postea didicerit, quod antea nesciverit: nec ullam actionem fecerit, aut facere potuerit, quæ emendatione eguerit. Fundamentum est, quòd passim in S. Scriptura, plenus Sapientia, plenus caritate & veritate dicatur; & meritò, cùm ab initio Incarnationis jam fuerit Filius Dei, capútque omnium Hominum & Angelorum atque adeò omni sapientiâ & gratia repleri debuerit. Cui dogmati jam olim se opposuerunt Agnoitæ docentes, Christum diem judicii ignorâsse. hodie pertinaciùs se opponunt Lutherus, Zwinglius, Calvinus, & omnes ferè hujus temporis Hæretici, teste Bellar-

minol. 4. c. 1. asserentes Christi animam & didicisse, qu
ignorabat: & egisse, quod corrigi debuerit.

VII. Septimum dogma est, Christum post mortem qu
ad animam verè ad Inferos descendisse, & animabus in in
bo existentibus beatitudinem communicâsse, easque loco
ex limbo eduxisse. Ita enim ex Symbolo Apostolorum
S. Athanasii, & communi consensu SS. Patrum colligu
Cui dogmati inprimis contraria est sententia Calvini
rentis, Christum non aliter descendisse ad Inferos, nisi
tenus apprehendit Deum sibi iratum propter nos, & ex
salutis propriæ amittendæ incredibilem anxietatem et
sus, qualem pateretur, qui sciret, se in æternum esse
turum. Unde etiam verba desperationis protulisse, &
quidem pœnam jam in horto oliveti inchoatam fuisse.
pérque magis crevisse; & per eandem pœnam, & no
passionem ipsum Homines redemisse. Deinde eide
mati etiam contraria est doctrina & hæresis Buceri &
qui per infernum sepulchrum duntaxat, intelligunt
adeò Christum ad inferos descendisse, idem signifi
sepultum esse. Quibus addi posset explicatio Dun
centis apud Bellarminum, c. 15. Christum non qua
stantiam, sed quoad effectus duntaxat in infernum
disse.

VIII. Octavum dogma est, Christum fuisse ver
diatorem inter Homines & Deum, non secundùm ut
taxat, sed secundùm utramque naturam, ita tamen,
cipium, quo opera illa ab ipso tanquam mediatore
humana esset Natura, non divina. Fundamentum
tur ex S. Paulo 1. Tim. 2. dicente: *Vnus Mediator*
Hominum, Homo Christus IESVS, qui dedit semet
demptionem pro multis. Hinc S. Leo S. 1. de natal
Nisi esset verus Deus, non afferret remedium, nisi
Homo, non præberet exemplum. Cui dogmati repu
primis hæresis Stancari, qui soli naturæ humanæ
diatoris officium tribuit. Deinde Calvinistarum
mnitii ac Melanchtonis, qui soli divinæ naturæ id
um attribuunt.

IX. Nonum dogma est, Christum operibus ac
suis non solùm nobis omnibus gratiam & gloriam

etiam omnia, quæ post passionem accepit, meruisse. Ita enim ex S. Paulo ad Philipp. 2. habetur, ubi dicit: *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis: propter quod exaltavit illum DEVS.* Cui dogmati contrariam hæresin tradidit Calvinus nullum Christo respectu sui meritum concedens, eò quòd passim nobis natus, & propter nos egenus factus dicatur.

X. Decimum denique dogma est, Christum pro omnibus omnino Hominibus mortuum esse juxta testimonium D. Pauli 2. Cor. 5. dicentis: *Pro omnibus mortuus est Christus.* & 1. Tim. 2. *Qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus.* Cui tamen doctrinæ Calvinus iterum se opponit docens, Christum pro solis prædestinatis mortuum esse eò quòd reprobi nullam ex morte Christi gratiam acceperint ad bene vivendum.

§. III.

De Romano Pontifice.

I. De hoc sequentia dogmata proponit Catholica Fides. Primum est, S. Petrum verè caput totius Ecclesiæ, & vicarium Christi ab ipso Christo fuisse constitutum. Ita enim tum ex ipsis Christi verbis Matt. 16. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo claves regni cœlorum &c.* tum ex illis Joannis 21. *Pasce oves meas &c.* colligitur. Cui dogmati se inprimis opposuerunt Waldenses circa annum 1120. qui primi ex Latinis se obedientiæ Pontificis subtraxerunt. Post hos circa annum 1300. quidam Fratricelli dicti docuerunt, primatum Petri pridem cessasse, & ad ipsos fuisse translatum. Post hos Marsilius Paduanus & Joannes de Janduno Pontifici Romano omnes Presbyteros pares fecerunt. Deinde circiter annum 1390. Joannes Wiclef, & Joannes Huss Apostolicæ sedi se opposuerunt. Et eandem priori sæculo Lutherus, Calvinus, aliique illorum Ecclesiæ toto impetu jugum Pontificum velut vivi Antichristi excusserunt.

II. Secundum dogma est, S. Petrum verè Romanum Episcopum fuisse, & ibidem ad mortem usque permansisse.

Hinc enim Romana Ecclesia semper communi consensu
primaria est cognita. Quod negârunt Guilielmus W
sti Præceptor, & Velenus Lutheranus, negantes S. Petr
Romæ fuisse, sed Jerosolymis esse occisum, asserentes Q
bus etiam Calvinus eatenus assentitur, quatenus negat
scopum fuisse.

III. Tertium dogma est, Romanum Pontificem D
tro succedere in Episcopatu Romano, & Ecclesiastica M
chia. Fundamentum est, quia Ecclesia æquè indiger
Vicario Christi, ac tempore Apostolorum; & sicut
Veteri Testamento sibi, mutuò succedebant summi
fices, ita & de novo Testamento idem jure meritò
Contra hoc dogma omnes ferè moderni Hæretici cum
signanis suis Luthero & Calvino pertinaciter contr
Romanum Pontificem non modò Vicarium Christi no
sed potiùs Antichristi loco habendum; sed falsò, q
tichristus non veniet, nisi everso Romano imperio, q
sa Prædicatione Henoch & Eliæ, & non nisi per tres
cum medio regnabit; uti fusè demonstrat Bellarm
c. 4. hæc autem omnia non habent locum in Pontifi

IV. Quartum dogma est, Pontificem esse sum
dicem in Controversiis Fidei & morum dijudicandis
mentum sumitur tum ex officio Judicis, cujus senten
ra esse debet, qualis non semper est Scriptura: tum
controversiarum, quæ sæpe non continentur in Scr
tum ex praxi veteris ac novi Testamenti, in quibus
tifices remittebatur ejusmodi decisio: tum ex Anal
dicum civilium, qui, licet secundùm leges judicare
adhuc tamen ipsis, & non legibus Judicis officium
tere dicitur. Cui dogmati contraria est hæresis om
rè Hæreticorum Modernorum Scripturam pro Judi
scentium.

V. Quintum dogma communiter receptum ch
cem, cùm totam Ecclesiam docet, errare non pos
nim indicat promissio à Christo facta D. Petro, dum
dixit: *Ego pro te rogavi: ut non deficiat fides tua.*
ctrinæ iterum repugnant Moderni Hæretici, asseren
tificem, hoc ipso, quòd sit homo ex natura sua fa
fallibilis Judicis munus gerere non posse.

VI. Sextum dogma est, eundem Pontificem habere jurisdictionem verè coactivam ad leges, quæ in conscientia obligent, condendas, posséque judicare, ac punire transgressores. Fundamentum desumitur ex pluribus S. Scripturæ locis, maximè ex verbis Christi Matth. 16. *Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlo.* Cui dogmati acriter se opposuerunt, Waldenses, Wiclef, Joannes Huss, omnésque Lutherani & Calvinistæ, negantes ullam similem potestatem Pontifici competere.

§. IV.

De Conciliis.

I. Conciliorum nomine hoc loco idem significatur in Ecclesia, quod nomine comitiorum in Regnis, inquit Bellarminus l. 1. c. 3. sicut enim, cùm oritur controversia in Republica conveniunt in unum Principes regni, vel Magistratus, ac statuunt, quid facto opus sit; ita in Ecclesia, cùm oritur controversia aliqua de Religione, conveniunt Præsules Ecclesiarum, & simul collatis sententiis statuunt, quod bonum videtur. Unde citatus Bellarminus probabilius judicat, ea non humanum esse inventum, sed planè divinum, ab ipso Ecclesiæ exordio Apostolis inspiratum. Porro hæc Concilia communiter quadrupliciter dividuntur, nam alia dicuntur *Generalia* seu *Oecumenica*, ad quæ omnes Episcopi totius orbis convenire debent, nisi legitimè impediantur, quibus nemo, nisi Pontifex, vel ejus Legatus præsidet. Alia *Nationalia* vocantur, quibus Episcopi unius regni vel nationis interfunt, & Patriarcha aliquis vel Primas præest. Alia *Provincialia* nominantur, in quibus tantùm Episcopi unius Provinciæ cum suo Archiepiscopo, qui præsidet, conveniunt. Alia denique *Diœcesana* vocantur, in quibus Episcopus Presbyteris Diœcesis convocatis præest. Porro hoc loco de Conciliis generalibus potissimùm sermo est, de quibus Catholica fides sequentia dogmata proponit.

II. Primum dogma est, ad solum Pontificem spectat Concilia œcumenica per se, vel alium cum ejus facultate convocare. Fundamentum est, quia Concilium legitimum in nomine, id est, authoritate Christi, seu ab eo, qui con-

gregandi potestatem habet, convocari debet; talis autem fuit S. Petrus (cui Christus ante Ascensionem Ecclesiam ... am gubernandam commisit) & successores illis. Huic dogmati contraria est hæresis Lutheri, Calvini, & Magdeburgensium Centuriatorum docentium hanc potestatem ... Imperatori convenire.

III. Secundum dogma est, ad Concilium per se ... Prælatos majores, id est, Episcopos cum jure suffragii ... sivi convocandos esse; ex privilegio tamen & consuetu... etiam Cardinales, Abbates, & Generales Ordinum ... dem jure suffragii vocari posse. Fundamentum est ... finire, quæ sunt credenda vel agenda, officium Pastor... uti colligitur ex D. Paulo ad Eph. 4. dicente: *Alios ... Pastores & Doctores.* Huic dogmati opponit se ... Brentius volens; solos electos & sanctos vocandos. ... Lutherus contendens, omnis generis eruditos admitt... ex quibus tamen nemo jus quidquam decidendi, præt... pturam, habeat, sed inquirendi duntaxat.

IV. Tertium dogma est, Concilia generalia ... Pontifice approbata nec in fide, nec in moribus, err... se. Fundamentum desumitur ex primo Concilio ... *Visum est Spiritui Sancto, & nobis*: & præterea quia ... lium tale approbatum repræsentat Ecclesiam univers... est columna veritatis. Cui dogmati iterum contr... Calvinus, Lutherus, & eorum Asseclæ, volentes C... generalia non tantùm ante confirmationem (quod ... etiam Catholici fatentur, nisi Legati sequentes ... nem Pontificis consentiant) sed etiam post approb... errare posse.

V. Quartum dogma apud plerosque receptum ... cilium generale non esse supra, sed sub Pontifice, ... neminem Superiorem agnoscat. Sic enim olim ... lio Sinuessano dicebant Patres S. Marcellino: *Prim... nemine iudicatur.* Cui tamen dogmati præter alios ... tholicos volentes Concilium supra Papam esse enar... tici moderni se opponunt, volentes Papam non ha... lam specialem potestatem, sed potiùs esse de fide ... Antichristum deturbandum.

§. V.

De Ecclesia.

I. De hac sequentia dogmata habentur. Primum est, Ecclesiam unicam duntaxat esse, eámque rectè definiri cætum Hominum ejusdem fidei Christianæ professione, & eorundem Sacramentorum communione colligatum, sub regimine legitimorum Pastorum, ac præcipuè unius in terris Christi Vicarii Romani Pontificis. Cui dogmati variæ hæreses contradicunt; nam aliqui solos prædestinatos ad Ecclesiam pertinere volunt, ut Wiclef. Waldenses, & Joannes Huss: alii solos perfectos nullum peccatum habentes, ut Pelagiani: alii solos justos, qui nunquam contra fidem peccârunt, ut Novatiani & Donatistæ: alii solos Sanctos, qui verè credunt & obediunt DEO, ut Confessionistæ: alii denique solos justos prædestinatos includi volunt, ut Calvinus.

II. Secundum dogma est, Ecclesiam Catholicam esse verè visibilem; eò quòd ubicunque reperitur nomen Ecclesiæ in S. Scriptura, tribuatur id Congregationi visibili: & præterea, cùm Ecclesia sit Societas, quædam Hominum visibilibus & externis signis duci cupientium; & eandem etiam omnes sequi teneantur; quomodo autem sequentur, si visibilis non existat? Huic dogmati hæresis communis pluribus Hæreticorum se opponit, ac pertinaciter contendit Ecclesiam invisibilem, Solíque DEO cognitam esse.

III. Tertium dogma est, Ecclesiam deficere non posse, cùm Christus Matth. ult. promiserit, se cum illa usque ad consummationem sæculi permansurum, &, ut Matth. 16. prædixit, portas Inferi non prævalituras adversus eam. Huic doctrinæ contraria est hæresis Calvini docentis apud Bellarminum l. 3. c. 11. Ecclesiam visibilem omnino deficere posse, non autem invisibilem.

IV. Quartum dogma est, Ecclesiam nullo modo errare posse; quia, teste S. Paulo 1. Tim. 3. Ecclesia est columna & firmamentum veritatis, ad quam proinde semper SS. Patres, tel ut ad Judicem controversiarum provocant in rebus ad fidem spectantibus. Contraria huic dogmati est hæresis Lutheranorum docentium totam Ecclesiam posse errare in fide.

V. Quintum dogma est, geminas notas Ecclesiæ esse, quòd sit una, sancta, Catholica, Apostolica. Has quatuor Symbolum Constantinopolitanum enumerat, quia reliquæ ad has revocari possunt. Bellarminus tamen l. 4. c. 4. claritatis gratia quindecim assignat, videlicet 1. Catholicum & Christianorum nomen. 2. Antiquitatem. 3. Durationem diuturnam & interruptam. 4. Multitudinem & ... tatem credentium. 5. Successionem Episcoporum ... mana Ecclesia. 6. Conspirationem in doctrina cum ... sia antiqua. 7. Unionem membrorum inter se, & cum ... pite. 8. Sanctitatem doctrinæ. 9. Efficaciam doctrinæ convertentis animas. 10. Sanctitatem Auctorum. ... Gloriam miraculorum. 12. Lumen Propheticum. 13. ... fessionem Adversariorum. 14. Infelicem exitum eorum ... eam oppugnârunt. 15. Felicitatem temporalem eorum ... iis, qui eam defenderunt. Huic dogmati se opponunt ... retici duas tantùm notas admittentes, nempe prædicationem ... sinceram Evangelii, & sincerum usum Sacramentorum. ... Calvinus, Brentius, Confessio Augustana, & alii, quos ... therus etiam legitimam electionem Ministrorum, ... nem publicam in vernacula lingua, & Catechismum ... sterium Crucis, id est, tribulationes intus & foris, adjungit.

VI. Sextum dogma est, extra hanc Ecclesiam non ... salvari posse; cùm Christus, qui est Sponsus Ecclesiæ, ... adulter, atque adeò nullos pro Filiis suis agnoscat, nisi ... Sponsa sua natos; unde rectè S. Cyprianus in lib. de ... ait: *Non habet DEVM Patrem, qui Ecclesiam non habet ... trem.* Et ut S. Augustinus lib. de unit. Eccl. c. 19. ... *ipsam salutem ac vitam æternam nemo pervenit, nisi qui ... caput Christum; habere autem caput Christum nemo ... nisi qui in eius corpore fuerit, quod est Ecclesia.* Huic ... omnes hodie se Hæretici opponunt, sed illi manifestè ... quemvis in sua fide salvari posse contendunt.

§. VI.

De Clericis.

I. Sub Clericorum nomine intelliguntur ... Homines, qui quasi Domini sors & hæreditas Dei ...

consecrati; procurandæ religionis ac rerum sacrarum providentiam ac sollicitudinem, DEO ipso jubente, susceperunt; de quibus sequentia dogmata Fides Catholica proponit.

II. Primum est, rectè & sapienter Clericorum ordinem à Laicis distinctum in Ecclesia introductum esse; sic enim & vetustissima praxis, & ratio corporis mystici varietatem membrorum & officiorum exigens suadet. Cui doctrinæ contraria est hæresis Lutheranorum, qui cum suo Antesignano Luthero, Christianorum Populum simplicem esse volunt, in quo nulla differentia Personarum, nullus Clericus, nullus Laicus, nullus Monachus esse debeat.

III. Secundum dogma est, Ordinationem (quæ nihil aliud est, quàm sacra Cæremonia, quâ Clerici certo ritu inunguntur, ac consecrantur) Ministrorum Ecclesiæ ad solos Episcopos pertinere. Sic enim passim Divinæ Scripturæ, Conciliorum decreta, veteres Patres, mos Populi DEI, & exempla Majorum testantur, ut fusè Bellarminus to. 1. contr. 5. l. 1. c. 3. ostendit. Huic dogmati se Lutherus ac Calvinus cum Asseclis opponunt contendentes, ordinationem ejusmodi ad solos Pastores pertinere, ut illi nomine Populi manus imponant.

IV. Tertium dogma est, Vocationem seu Missionem (quæ nihil aliud est, quàm Jurisdictionis collatio, & actualis Pastoris constitutio) non ad Populum, sed ad Episcopos, & potissimùm ad summum Pontificem pertinere; uti iterum tum ex S. Scriptura, tum ex Apostolica consuetudine probatur. Cui dogmati contraria iterum est Hæresis Lutheranorum & Calvinistarum docentium, ejusmodi vocationem ad solum Populum pertinere.

V. Quartum dogma est, etiam Jus electionis Jure Divino non competere Populo, sed si quid aliquando hac in re Populus potuit, id totum ex conniventia & concessione Pontificum habuisse. Fundamentum desumitur ex epistola S. Pauli ad Hebr. c. 5. ubi ait, Neminem sibi assumere debere honorem, nisi vocetur à DEO tanquam Aaron, qui à solo Moyse in Pontificem, absque Populi consensu electus est. Huic dogmati Lutheranorum & Calvinistarum iterum Hæresis contraria est, qui etiam Electionis jus soli Populo condunt. Item Joannis Wielef, & Joannis Huss, qui contendunt

dunt solius DEI munus esse, Pastores eligere, eò quòd [illegible]
& prædestinati Pastores esse possint.

VI. Quintum dogma est, septem Ordines Eccles[iasticos]
cos rectè partim à Christo, partim ab Ecclesia institutos [illegible]
se, videlicet Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Ost[iarios]
Lectores, Exorcistas, Acolythos, uti tum Concilia Flor[entinum]
num & Tridentinum sess. 23. cap. 2. tum Ecclesiæ usus [illegible]
bat. Huic dogmati contraria est Calvini & Kemnitii [illegible]
sis, qui tres duntaxat Ordines, Episcoporum (quos [illegible]
stores vocant) Presbyterorum (quos seniores, vel Ver[natos]
nistros appellant) & Diaconorum admittunt.

VII. Sextum dogma est, Cælibatum Ordinibus [illegible]
rectè fuisse ex constitutione Apostolica annexum; [illegible]
tum ex S. Paulo ad Tit. c. 1. dicente, Episcopum deb[ere]
brium, continentem &c. esse; tum ex ipsa muneris qu[od]
colligitur; si enim Veteris Testamenti Sacerdotes eò [illegible]
re, quo ministrabant in tabernaculo, debebant ab u[xore]
abstinere, Sacerdotes Novi Testamenti, qui semper [illegible]
strant, rectè dicuntur semper abstinere debere, ut pr[ae]
ter discurrit Ven. Beda in c. 1. Luc. Huic dogmati [illegible]
dicit inprimis hæresis Vigilantii docentis, nullum [illegible]
debere Subdiaconum aut Diaconum, nisi priùs Ux[orem]
cat, eò quòd post Ordines sacros id facere amplius [illegible]
ceat; & nimis magno periculo se exponat, qui sine [illegible]
vit. Deinde eidem magis contradicit hæresis Wi[clefi]
theri, Calvini, Bezæ, & aliorum, qui contendunt, [illegible]
ordinationem uxores duci ab Ordinatis posse.

VIII. Septimum dogma est, rectè etiam ab [illegible]
constitutum esse, ut bigamos ordinarç non liceat; [illegible]
tum ex Scriptura ad Tit. ç. 1. dicente: *Diaconi sint [illegible]*
xoris viri: tum ex communi consensu SS. Patrum, & [illegible]
Ecclesiæ consuetudine colligitur. Cui dogmati [illegible]
cit Hæresis Lutheri & Calvini ac aliorum liberè tal[ia]
dinationem admittentium, & dicentium, quòd rem[ota], vel
pturæ cit. solummodo fornicatio, aut adulterium [illegible]
tur, vel certè ne plures uxores simul accipiantur.

IX. Octavum dogma est, decimas saltem [illegible]
natè, id est, quatenus aliquam partem fructuum [illegible]
Sacerdotibus justè tam Divino, quàm Ecclesiastico

solvi; sic enim jam olim lex antiqua (quæ in moralibus etiam nunc observari debet) & Ecclesiastica quoque lex ordinavit. Cui tamen dogmati se opponunt inprimis Wiclef, volens decimas nullo jure deberi Sacerdotibus, sed puras esse eleëmosynas, ideóque malis Sacerdotibus omnino dandas non esse. Deinde Fraticelli seu Pseudo-Apostoli, docentes, neminem posse recipere decimas, nisi qui in paupertate more Apostolorum viveret.

X. Nonum dogma est, non esse prohibitum Clericis, ut certas possessiones habeant; alioqui enim frustra Concilia, & Canones prohiberent bona Ecclesiastica abalienari. Unde hæresis est Wiclefi putantis, non licere Clericis ejusmodi possessiones habere.

XI. Decimum dogma est, Clericos in causis Ecclesiasticis Jure Divino exemptos esse, non tamen ab obligatione legum civilium (si quidem Sacris Canonibus & officio Clericali non repugnent) quamvis etiam ob harum transgressionem à Judice sæculari puniri possint: bona verò ipsorum tam Ecclesiastica, quàm sæcularia jure humano libera esse à tributis Principum sæcularium (nisi alio titulo speciali talibus tributis obnoxia sint) quæ omnia tum ex Conciliis variis, tum ex SS. Patrum testimoniis, tum ex Apostolorum exemplo probat Bellarminus c. 28. Huic tamen dogmati contrarium docent Calvinus, Brentius & alii asserentes, Clericos in omnibus, præterquam causis Ecclesiasticis, subjectos esse debere Magistratui politico.

§. VII.

De Monachis.

I. Monachorum nomine hoc loco non tantùm intelliguntur Monachi strictè accepti, qui soli vitæ contemplativæ operam, ut Cassinenses, Carthusienses, & similes, sed etiam alii Regulares & Religiosi, qui vel solam activam vitam, vel simul etiam contemplativam profitentur, de quibus sequentia dogmata.

II. Primum dogma est, Monachatum non esse novum institutum; cùm, uti Bellarminus l. 2. c. 5. ostendit ex Cassiano collat. 18. cap. 5. & SS. Patribus, Cœnobitarum disciplina à

na à tempore prædicationis Apostolicæ inceperit; imò
ipse ait, ipsi Apostoli fuerint primi Monachi Christiani.
qui & votum continentiæ, obedientiæque fecerant, & com
communia habebant. Huic dogmati contrarium docet
lippus Melanchton à Bellarm. cit. c. 6.

III. Secundum dogma est, multa esse verè & prop
dicta Consilia Evangelica, sed præcipuè Continentiam,
dientiam, & Paupertatem, quæ nec sint præcepta, nec
ferentia, sed DEO grata, & ab eo commendata. Ita enim
S. Scriptura variis in locis, tum primævæ Ecclesiæ exe
tum SS. Patrum testimonia probant. Gui doctrinæ co
ria inprimis est Hæresis Encratitarum volentium, ne
salvari posse, qui cælibem vitam non duceret; aut, nisi
bus renunciaret, ut Pelagiani dicebant. Deinde hæres
viniani consilium continentiæ negantis, sicut Vig
paupertatis, & Lampetiani obedientiæ rejecerunt con
Et tandem hæresis Lutheranorum & Calvinistarum cun
lefo dicentium, non modò prohibita esse à DEO q
consilia, sed etiam stulta & inania.

IV. Tertium dogma, prædicta consilia laudabili
to firmari, & per eadem DEVM verè & propriè coli, a
exemplis S. Scripturæ, tum SS. Patrum testimonio, n
voti, quæ verè est actus Religionis, naturâ probat
Cui tamen dogmati contrarius est error Lutheri &
docentium, vota de rebus non præceptis non posse fie
lendum DEVM.

V. Quartum dogma est, ad vota obedientiæ, c
& paupertatis licitè admitti quamcunque ætatem
bitrii usu præditam, uti testimonio S. Scripturæ Tho
centis; bonum esse viro, cùm portaverit jugum à
centia sua: tum S. Joannis Baptistæ exemplo: tum
niis SS. Patrum probari potest. Cui tamen dogma
ponunt Lutherus & Calvinus volentes non nisi ann
simum aut septuagesimum annum quemquam ad
admittendum esse.

VI. Quintum dogma est, Filios invitis Parentib
vota edere posse; si ad annos pubertatis pervenerint, d
res sine illorum auxilio sustentare se possint; si enim
casu licet Maritum eligere, cur non liceat DEVM

inquit S. Ambrosius. Contrariam tamen huic dogmati doctrinam tradidit Lutherus, Magdeburgenses & alii apud Bellarminum.

VII. Sextum dogma est, etiam Conjugatis licitum esse, continentiam ex consensu mutuo vovere. Uti exemplo B. Virginis & S. Josephi, pluriúmque aliorum apud Bellarminum c. 37. cit. probatur. Contra hoc tamen dogma exurgit Petrus Martyr cum Magdeburgensibus asserens, S. Paulum tantùm ad tempus ejusmodi continentiam 1. Cor. 7. concessisse.

VIII. Septimum dogma est, etiam Matrimonium ratum, & non consummatum per talia vota solvi; uti ex Concilio Tridentino Sess. 24. c. 6. & Jure Canonico habetur. Negant tamen ea dissolvi posse Erasmus, & Magdeburgenses, eò quòd Matrimonium ratum sit verum Sacramentum, atque adeò indissolubile esse debeat.

IX. Octavum dogma est, Eremiticam vitam non modò licitam, sed etiam sanctam, perfectam, Deóque gratam esse; alioqui enim S. Scriptura Matth. 1. & Luc. 1. malè S. Joannem Baptistam laudaret, & SS. Patres idem institutum commendarent, utpote per quod nôrunt, viros perfectissimos & miraculis clarissimos evasisse. Huic dogmati contradicunt Calvinus & Magdeburgenses negantes licitam esse hanc vitam, tum propter solitudinem, quam ex odio generis humani oriri putant: tum propter nimiam vitæ severitatem, quâ eos in se peccare, vitam abbreviando, periculísque sese exponendo, & stulto labore vexando censent.

X. Nonum dogma est, habitum quoque & tonsuram Monachorum licitam & laudabilem esse; cùm & antiquissimus sit, & significationem admodum honestam & piam habeat, scilicet agendæ pœnitentiæ & contemptus Mundi, & spineæ coronæ Christi. Unde immeritò Calvinus & Magdeburgenses apud Bellarminum c. 40. habitum & tonsuram e res superstitiosas, & S. Scripturæ, usuíque purioris Ecclesiæ on conformes damnant.

XI. Decimum dogma est, laudabile esse, licitúmque, Monachi labore proprio vivant vendentes opera sua; vel bonis communibus: vel ex bonis relictis aut donatis: vel mendicatione se sustentent; hos omnes quippe modos se alendi

alendi tum multi Pontifices; tum continuus SS. PP. & Fi
lium sensus; tum multa miracula per ejusmodi Mendic
patrata ostendunt. Contrarium tamen docent impr
Messaliani sive Euchitæ negantes posse Religiosos se in
suo sustentare, sed potiùs debere in DEO confidere, & al
laboribus vivere. Deinde Wiclefus & Calvinus vole
debere Regulares ex proprio labore vivere, atque adeo
posse licitè mendicare, ne se periculo fame morienti
nant, & legem Divinam ac humanam, quæ talem men
tatem voluntariam vetat, violent.

§. VIII.

De Laicis.

I. Per Laicos hoc loco nihil aliud intelligitur
illi Homines, quibus nulla pars Ecclesiasticæ ac Sp
functionis commendata est, de quibus sequentia d
proponit Catholica nostra fides.

II. Primum dogma est, licitum esse Christiani
stratus gerere, & tribunalia, ac jus gladii possidere;
testimoniis S. Scripturæ in utroque testamento; tu
plis Sanctorum; tum ex fine Principatus, qui est d
defendere alios, colligitur; nec enim hic finis obti
lè posset, si quivis Christianus seorsim vivere debe
dogmati contrarius est error Anabaptistarum & T
rum negantium tales Magistratus & judicia ullo mo
stianis à Christo permissa esse.

III. Secundum dogma est, ejusmodi potest
impiis gratiâ DEI carentibus convenire posse; cu
mentum Dominii non sit gratia, sed natura; & ideo
ra exempla afferri possint, quibus probetur, similem
tem etiam impiis concessam fuisse. Contrarium t
gma tradiderunt Armacanus, Joan. Wiclef, & Joan
sius volentes, præcipuum titulum Dominii esse cari
justitiam ac gratiam DEI.

IV. Tertium dogma est, posse Magistratum
leges in conscientia obligantes; quia sicut Magistra
prium est leges condere juxta illud S. Scripturæ Pro
me Reges regnant, & Legum Conditores iusta decer

legi proprium est in conscientia obligare; certè pleræque rationes, quæ probant legem Divinam obligare in conscientia, etiam de humana idem evincunt, uti fusè ostendit Bellarminus l. 3. c. 11. Huic tamen dogmati se oppoſuerunt inprimis Waldenſes & Anabaptiſtæ, qui utrumque negant; deinde Calvinus, qui concedit quidem, leges à Magiſtratu ferri poſſe, ſed eas in conſcientia non obligare.

V. Quartum dogma eſt, licitum eſſe Chriſtianis bella juſta gerere, uti tum teſtimoniis S. Scripturæ & SS Patrum; tum exemplis plurimorum Sanctorum; tum auxiliis, quibus DEVS juvit talia bella gerentes; tum ex ipſa conſervandæ reipublicæ neceſſitate fusè probat Bellarminus c. 14. contra Manichæos & Anabaptiſtas negantes ejuſmodi bella licita eſſe, ſed potiùs à Chriſto & Apoſtolis interdicta. Item contra Lutherum, qui ſaltem contra Turcas illicitum eſſe bellum contendit.

VI. Quintum dogma eſt, ad Magiſtratum quidem pertinere defenſionem Religionis, non autem judicium; quia Eccleſiam gubernandam non Magiſtratui politico, ſed S. Petro & Succeſſoribus commiſit; defendere tamen eandem debent, quia unum corpus cum Eccleſiaſtico Magiſtratu conſtituunt, atque adeò ea omnia, quæ Religionem velut animam corporis politici deſtruere poſſunt (qualis vel maximè foret libertas quidlibet credendi) removere tenentur. Oppoſitum tamen docent Brentius & Melanchton Magiſtratui politico non tantùm defenſionis, ſed etiam judicis officium committentes. Item Themiſtius Philoſophus, qui Valenti imperatori perſuadere conatus eſt, ut omnes ſectas admitteret, utpote gratiſſimum DEO opus, ſi pluribus modis colatur. quam libertatem etiam Germani aliqui Principes anno 1524. Spiræ petierunt.

VII. Sextum dogma eſt, poſſe Hæreticos ab Eccleſia damnatos publicis pœnis affici, eorúmque libros penitus aboleri; quia ſic exigit mandatum DEI & Chriſti jubentium falſos Prophetas & quoſcunque alios pacem publicam turbantes occidi; atqui Hæretici & falſi Prophetæ ſunt, & pacem magis, quàm fures, adulteri, & latrones turbant. Contra-m tamen docuit Joannes Huſs, & poſt ipſum Lutherus voces, ut potiùs juxta Chriſti monitum utraque creſcere ſi-tur.

§. IX.

De Purgatorio.

I. Per Purgatorium hîc intelligitur locus quidam, quo tanquam in carcere post hanc vitam purgantur animæ quæ in hac vita purgatæ satis non fuerunt, ut nimirum purgatæ in cœlum ingredi valeant, quò nihil coinquinatum introibit, de quo Catholica fides sequentia ponit dogmata.

II. Primum dogma est, verè tale Purgatorium esse, in quo animæ necdum penitus expiatæ ad tempus torquentur; hoc enim probari potest tum testimoniis utriusque Testamenti & SS. Patrum, & Conciliorum; tum ex ipsa natura venialium peccatorum, cum quibus aliquis mori potest, & adeò pœnæ obnoxius manere. Contrarium tamen Waldenses, Apostolici, Albigenses, Huss & Wiclefus, Lutherus, Calvinus, & Zwinglius tenent.

III. Secundum dogma est, solos Homines justos pro peccato veniali, aut certè absque adæquata satisfactione pro peccato mortali morientes, hoc purgatorio purgari & cruciari; quia damnati pœnæ æternæ sunt obnoxii, & sine omni peccato & reatu moriuntur, non sunt ampliùs ullâ pœna. Contra hoc dogma tamen docuit Origenes, & eorum, qui in mortalibus peccatis mortui sunt, pœna non taxat temporalem esse. Item alii à S. Augustino lib. 21. de civ. Dei c. 18. & seq. citati, qui eos solos, qui aliquam satisfactionem fuerunt, pœna purgatorii ob quæcunque peccata subiri docent.

IV. Tertium dogma est, animas in purgatorio non pliùs mereri posse; quia sic passim Scriptura testatur, & apud Inferos non esse scientiam, non esse invenire, non mercedem, & similia. Contrarium tamen olim docebat Lutherus, quando Purgatorium confitebatur.

V. Quartum dogma est, animas in purgatorio de salute certas esse; cùm judicium particulare jam sit, atq; adeò sciant, se ad pœnas æternas damnatas non esse. Contrarium tamen idem Lutherus olim, & Michael [illegible] fuerunt.

VI. Quintum dogma est, Purgatorii pœnas tantùm usque ad diem judicii duraturas; quia Christus Matth. 25. duos tantùm Ordines Hominum post extremum judicium futuros dicit, scilicet Beatos & Damnatos. Contrarium tamen docuit Origenes ho. 14. in Lucam, dum etiam ultra resurrectionem eas pœnas duraturas contendit, ut, sicut corpora cum anima peccaverunt, ita cum eadem suas etiam pœnas sustineant.

VII. Sextum dogma est animas defunctorum piè viventium suffragiis recreari, & liberari; sic enim expressè in lib. 2. Machab. c. 12. dicitur, Sanctam & salubrem esse cogitationem, pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur. Oppositum tamen docent hæretici moderni penè universi.

VIII. Septimum dogma est, Sepulturam Catholico more & ritu fieri solitam, non modò sanctam, sed etiam meritoriam esse; sic enim 2. Reg. 2. expressè dicitur: *Benedicti vos à Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum Domino vestro Saul, & sepelistis eum, & nunc retribuet vobis Dominus.* Unde malè Hæretici hujus temporis rident morem Catholicam, quo defunctorum corpora in locis sacris, cum usu cereorum sepeliuntur, negántque hoc opus esse meritorium, eò quòd Christus ipse enumerans Matth. 25. alia opera misericordiæ de hoc nullam mentionem fecerit.

§. X.

De Cultu Sanctorum.

I. De hoc sequentia dogmata proponit Ecclesia Catholica. Primum est Animas Sanctorum jam nunc frui visione beatifica, uti constat tum ex variis S. Scripturæ & SS. Patrum testimoniis; tum continua Ecclesiæ praxi; tum ex variis visionibus; tum ex ipsa DEI liberalitate, quæ non minor est ad præmiandum, quàm sit Justitia ad puniendum, ergo si damnati jam nunc puniuntur, etiam Sanctos nunc præmiari concedendum est. Contrarium tamen docuêre Tertullianus, Vigilantius, Calvinus & alii volentes, post Resurrectionem universalem primùm eos suâ gloriâ fruituros.

II. Secundum dogma est, Sanctos rectè ab Ecclesia cognizari, ut eos honorare, laudare, & imitari possimus; atque

in hac Canonizatione Pontificem, ad quem solum ea spe-
net, errare non posse; sic enim præparatio & cautela, qua
Canonizatione tali adhibentur, & complura miracula a
bus Sanctis edita, meritò credere jubent. Quidquid in
positum Wiclef cum Luthero & Calvino dixerit.

III. Tertium dogma est, Sanctos legitimè per ca
aliquem Divino cultu minorem, & majorem cultu civili
à Fidelibus; sic enim & S. Scripturæ, & SS. Patrum te
niis, & communi Ecclesiæ praxi hactenus probatum fuit
tra Lutherum, & alios constanter negantes hunc cultum
mitti posse.

IV. Quartum dogma est, eosdem Sanctos etiam
fructuosè invocari à Fidelibus posse; veréque pro his
& intercedere; sic enim ex S. Scriptura, Conciliis, SS.
bus, & communi Ecclesiæ praxi colligitur. Negant
hoc pertinaciter moderni Hæretici, & ante illos tem
Bernardi, Henriciani, Petrobrusiani & Apostolici
boritæ.

V. Quintum dogma est, etiam reliquias Sanctor
cultu venerandas esse; uti iterum tum ex S. Scriptura
Conciliis & SS. Patribus, tum ex miraculis, quæ ad
pium contactum & venerationem patrata sunt; tum e
culosis inventionibus, tum ex eo, quòd fuerint organa
præclara Sanctorum opera & miracula, pignora Patro
exuviæ carissimorum Amicorum, trophæa triumpho
incitamenta virtutum, & designata membra ad incre
splendorem & gloriam. Huic tamen dogmati vehe
se oppositerunt Eunomus & Vigilantius, Constantin
pronymus Imperator, & tandem novissimè Wiclefi
therani & Calvinistæ, qui cultum istum superstitiosu
pium damnare sunt ausi.

VI. Sextum dogma est, Imagines DEI, Christi
ctorum non esse duntaxat publicè proponendas (ut
caritatem erga DEVM & Sanctos fovendam, ex
imitationem, confessionem fidei faciendam, ipsum
Sanctorum memoriam conservandam conducunt) sed
pio & religioso cultu venerandas esse, uti tum DEVS
dicavit, dum imagines Cherubin super arcam exist
Serpentem æneum in deserto venerandum propositu

Augustinus concludit, si licuit venerari imaginem Christi in forma serpentis, cur non potiùs erit venerabilis imago Christi in forma Hominis? sed & tot miraculis eundem cultum confirmavit; tum beneficia plurima, quæ cultoribus imaginum sunt collata; tum pœnæ & infelices exitus, quos Iconomachi, & earundem imaginum contemptores sunt experti. Huic dogmati contraria est hæresis Machumetanorum, qui primi fuisse Iconomachi dicuntur; quos postea varii Imperatores, Leo Isauricus, Constantinus Copronymus, & Leo Armenius secuti sunt; & tandem Joan. Wiclef, Andreas Carolstadius, Zwinglius, & Calvinus in eorum vestigia successerunt.

VII. Septimum dogma est, etiam templa in DEI & Sanctorum honorem laudabiliter eriguntur; uti ex Christi, Apostolorum, & primorum Christianorum exemplo, & ex ipso fine, propter quem eriguntur, scilicet propter orationem, sacrificium, reliquiarum asservationem, & Populum DEI Verbo & Sacramentis pascendum, colligitur. Cui tamen dogmati contradicit hæresis Manichæorum & Petrotrusianorum, Anabaptistarum, Lutheranorum, & Calvinistarum, quorum priores omnino non erigenda dicebant; posteriores verò saltem non splendidè ornanda aut consecranda, sed præcisè ad conciones & Sacramentorum administrationem adhibenda asserebant.

VIII. Octavum dogma est, rectè & salubriter in Ecclesiis aquam, oleum, panem, cereos, cineres, ramos palmarum, & similia benedici; tum quia ipse Christus Matth. 14. & Luc. 9. panes antè, quàm distribueret, benedixit: tum quia D. Paulus 1. Tim. 4. dixit: *Omnis creatura DEI bona est, & nihil abiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; sanctificatur enim per Verbum DEI & orationem*: tum quia vetus est traditio ab ipso tempore Apostolorum (saltem quoad aliquæ benedictionem) ad nos usque deducta: tum quia finis est optimus & honestissimus; benedicuntur enim 1. ad significandos effectus spirituales, nam cineris aspersio significat pœnitentiam: Cerei Paschales gloriam resurrectionis: palmæ victoriam &c. 2. Ad deletionem venialium peccatorum. 3. Ad fugandos Dæmones, morbósque curandos, ut precibus, quibus consecrantur, patet; licet hos effectus non infalli-

infallibiliter, ut Sacramenta, cauſent, cùm vim ſuam tan
beant ex pacto expreſſo DEI, ſed Eccleſiæ duntaxat precib
utentiúmque devotione habeant. Huic dogmati ſe opp
fuerunt inprimis Waldenſes, & Flagellantes, qui omnem
tatem conſtituebant in ſanguine per flagellationem fu
effuſo, atque adeò omnia alia Sacramenta & Sacrame
contemnebant, & aſpergillum, quo aqua aſpergitur, c
mortis, ipſas verò guttas diſperſæ aquæ ſcintillas infer
vocabant. Wicleſus verò practicam Necromantiæ vo
Lutherus denique & Calvinus non Apoſtolicum, ſed h
cium & inutile inventum eſſe aſſerebant.

IX. Nonum dogma eſt, etiam peregrinationes a
& templa ſacra piè ac utiliter inſtitui; tum quia pe
etiam in Veteri Teſtamento ter in anno in Jeruſalem p
nari debebant, & hanc legem ipſe Chriſtus cum Pa
obſervavit: tum quia SS. Patres eas vehementer co
dant: tum quia triplicem utilitatem afferunt, nempe
rem Sanctis & DEO, ſatisfactionem verò, & devotio
cipientium augent. Huic dogmati contraria eſt ha
trobruſianorum, Wicleſiſtarum (qui idololatriam
bant) & Calviniſtarum, qui cum ſuo Authore eas
plenas omni impietate eſſe aſſerunt.

X. Decimum dogma eſt, Vota quoque, quæ San
cupantur, licita, pia, & honeſta eſſe: ſic enim & a
Patrum à Bellarmino l. 3. c. 9. citatorum ſenſus, &
nis Fidelium uſus ab Eccleſia approbatus docet. Ha
vota miris modis irridet Eraſmus, & cum eo plu
derni Hæretici.

XI. Undecimum dogma eſt, dies Feſtos in
DEI & Sanctorum inſtitutos, verè aliis diebus eſſe
& ſacratiores, & partem quandam divini cultus; ne
Patres paſſim eos Sanctos, & omni veneratione c
cant, tum quia non apparet ratio, cur loca & res
ſecrari queant, & non etiam tempus ſimili modo
ſit: tum quia finis eſt optimus, ſcilicet repræſenta
rum Myſteriorum, memoria Sanctorum, & majo
pietatis occaſio. Huic tamen dogmati contrarium
ci Hæretici docuerunt: nam 1. Ebionitæ etiam le
obſervari volebant; deinde Petrobruſiani &

omnia Festa tollebant; Lutherus tandem & Calvinus ea tantùm disciplinæ, ordinis ac politiæ causa, non autem ratione mysterii admittebant, ideóque nullam diem altero sanctiorem esse, aut in conscientia ad observationem obligare dicebant.

XII. Duodecimum dogma est, rectè ab Ecclesia pro Paschate celebrando tempus certum à tempore, quo Judæi id celebrant, distinctum fuisse constitutum, nempe Dominica proxima Lunæ decimæquartæ post vernum æquinoctium, sic enim varia consilia decreverunt, ne cum Judæis interfectoribus Christi concurreret Ecclesia, & ut uniformitas in servando Paschate servaretur. Cui tamen dogmati repugnant inprimis Ærii, qui Pascha omnino dicebant non esse celebrandum, eò quòd Judaismum saperet. Deinde Blasti, qui volebant, illud eodem cum Judæis tempore celebrandum. Post hos Cappadoces, qui semper vigesimo quinto Martii celebrari id putabant debere. Britones verò & Scoti post Lunam decimam tertiam celebrabant. Et tandem Novatiani cuique liberam esse debere temporis Paschalis electionem contendebant.

§. XI.

De Sacramentis in genere.

I. De his sequentia dogmata proponit Catholica Fides. Primum, dari Sacramenta, eáque rectè à Concilii Tridentini Catechismo sic definiri: *Est res sensibus subiecta, quæ ex Dei institutione, Sanctitatis & iustitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet.* Contra hoc dogma variæ exortæ sunt Hæreses. Nam 1. Archontici, Fraticelli seu Beguini, Paulicani, Schwenckfeldiani solis verbis loco Sacramentorum utebantur. 2. Messaliani, Armeni, Lutherani, Calvinistæ admittunt quidem Sacramenta, sed nuda signa, eáque non necessaria esse contendunt.

II. Secundum dogma est, omnia Sacramenta rebus & verbis constare à Christo Domino institutis, uti ex Concilio Florentino, & perpetua Traditione constat. Cui tamen dogmati contraria est Calvini hæresis docentis in solo baptismo verba, & quidem concionatoria duntaxat requiri;

item Brentii & aliorum Lutheranorum, qui volunt verb
Sacramentis ad instruendum tantùm Populum esse
saria.

III. Tertium dogma est, verum Ministrum Sacram
torum non esse quemlibet hominem baptizatum & r
præditum sed solum in Ecclesia ritè ordinatum, bap
tamen & Matrimonio exceptis, si enim in lege vet
omnes poterant Sacramenta ministrare, meritò hoc
etiam de Sacramentis novæ legis dicitur. Huic dog
contradicit Lutherus, qui non Homines duntaxat
baptizatos sed etiam Dœmones Ministros esse posse

IV. Quartum dogma est, non solùm bonos, se
malos Ministros validè administrare Sacramenta po
quia sic antiquissima habet traditio ab ipso tempore
lorum: tum quia Minister non suâ, sed Christi auctor
nomine administrat Sacramenta, & ideo etiam Cir
olim a Samaritanis ministrata legitima putabatur.
traria huic dogmati est hæresis Donatistarum, Wald
& Albigensium, ac Wiclefi, Hussii, & aliorum.

V. Quintum dogma est, invalidum esse Sacram
si desit legitima intentio faciendi, quod Christus i
quia per hanc intentionem determinari debet ind
formæ. Und hæresis est opinio Lutheri, Calvini, &
tii docentium, Sacramentum perfici, si res adsint & v
cet fictè vel irrisoriè Minister actionem illam perag

VI. Sextum dogma est, Sacramenta non ex op
rantis, sed ex opere operato conferre gratiam; quia
S. Scriptura ipsis Sacramentis vis tribuitur; & alioq
essent signa etiam ab hominibus institui possent.
rium sentiunt Messaliani, Lutherani, & Calvinistæ
ficaciam Sacramentorum fidei tribuentes.

VII. Septimum dogma est, nullum Sacrame
teris legis gratiam ex opere operato per modum
tulisse; uti tum ex S. Scriptura & SS. Patribus;
etiam, ex eò colligitur, quòd nullibi talis virtus S
tis illis collata legatur. Huic dogmati contraria
sis Lutheri, qui saltem ea Sacramenta veteris legis
missionem annexam habebant, ut iris, & ros in
ficare hominem contendebat. Calvinus tamen

Sacramenta justificâsse docebat, licet non tam copiosè, ut novæ legis Sacramenta.

VIII. Octavum dogma est, per Baptismum, Confirmationem, & Ordinem præter gratiæ collationem, etiam Characterem spiritualem animæ imprimi; per quem homo fiat aptus ad cultum divinum, configuretur Christo, & ab aliis distinguatur. Fundamentum est, quia hæc sola Sacramenta iterari non possunt, cujus alia ratio commodior reddi non potest, quàm quia Character ex Christi institutione imprimitur. Contraria tamen est hæresis Wiclefi, Calvini, Kemnitii, & aliorum asserentium, talem Characterem probari non posse, sed ab Innocentio tertio, qui multa mala decreverit, & fecerit, fuisse excogitatum.

IX. Nonum dogma est, septem duntaxat esse Sacramenta novæ legis, videlicet Baptismum, Confirmationem, Evchariſtiam, Pœnitentiam, Ordinem, Unctionem, Matrimonium, uti tum ex Conciliis, tum unanimi sensu Theologorum, & variis congruentiis probat Bellarminus to. 2. l. 2. c. 23. Contrariæ hæreses sunt inprimis Lutheri, qui alicubi unum duntaxat, alibi duo assignat, Baptismum scilicet, & Evchariſtiam: alibi verò etiam Pœnitentiam adjungit. Zwinglii, qui Baptismum, Cœnam, & Matrimoium. Calvini, qui Baptismum, Cœnam, & Ordinationem. Melanchtonis, qui Baptismum, Cœnam, Pœnitentiam, Ordinationem admittit.

X. Decimum dogma est, rectè etiam Cæremonias sacras in Sacramentorum institutione adhiberi; tum quia ab ipso Christo & Apostolis aliquæ sunt institutæ; tum quia ejusmodi cæremoniæ sunt utiles ad memoriam, intelligentiam, & voluntatem juvandam & excitandam, ipsámque religionem conservandam: & præterea sunt meritoriæ, utpote exterior fidei & religionis professio: & sunt pars cultus divini ad Deum faciunt, ut DEVS non tantùm animo, sed etiam corpore colatur. Cui tamen dogmati se unanimiter opponunt Lutherani, Calviniſtæ, & alii Hæretici, has cæremonias velut superstitiosas & inutiles damnantes.

§. XII.

De Sacramentis in ſpecie, & præcipuè de Baptiſmo & Confirmatione.

I. De his ſequentia dogmata tradit Catholica [illegible]
Primum eſt, Baptiſmum, quem omnes pro Sacramento [illegible]
cunt, etiam Hæretici, in vera & naturali aqua admi[illegible]
dum eſſe; cùm aquæ ſolius Scriptura meminerit. E[illegible]
men dogmati varii ſe oppoſuerunt; nam Manichæi [illegible]
aquam rejiciebant, à Diabolo, ut putabant, produ[illegible]
leucus & Hermias eam non admittebant, quia ad [illegible]
baptiſmum ſpectabat, Chriſti autem baptiſmus potiùs
adminiſtrandus videbatur. Jacobitæ loco aquæ fer[illegible]
dente figuram Crucis in frontibus exprimebant. [illegible]
ni pro aqua ſubſtituebant Verba: *Ego jum aqua* [illegible]
therus omnem liquorem balnei nomine nuncupab[illegible]
que adeò etiam vinum, lac, & cervifiam pro materia [illegible]
admittebat.

II. Secundum dogma eſt, formam baptiſmi [illegible]
eſſe, vel eam, quam Latini adhibent dicentes: *Ego [illegible] in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: vel eam, quam Græci uſurpant dicentes: *Baptizetur N. in nomine P[illegible]* hæc enim forma eſt conformis illis Chriſti verbis M[illegible] *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus* Et antiquæ traditioni Pontificúmque Pelagii & Zac[illegible] finitioni. Contra hoc dogma pugnant inprimis [illegible] nomine ignoti Patris, in veritate Matris omnium [illegible] mine deſcendentis JESU baptizantes. Arriani [illegible] Patris per Filium in Spiritu Sancto baptiſmum co[illegible] Brentius legitimam quidem hanc formam agn[illegible] non neceſſariam.

III. Tertium dogma eſt, baptiſmum non [illegible] ceſſitate præcepti, ſed etiam neceſſitate medii [illegible] eſſe ad ſalutem; quia ſic colligitur ex c. 3. Joan. *N[illegible] natus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest [illegible] gnum cœlorum.* Contraria huic dogmati eſt hæ[illegible] gianorum negantium Baptiſmum neceſſarium eſſe [illegible] ſionem peccati originalis, licet ad aſſecutionem [illegible]

cessariam putent. Item modernorum Hæreticorum, absolutè negantium esse necessitate medii necessarium.

IV. Quartum dogma, Ministrum baptismi solemnis esse solos Presbyteros vel Diaconos, non solemnis verò etiam Laicos ratione præditos, sic enim ex Conciliis, & communi sensu SS. Patrum habetur. Unde hæresis est doctrina Calvini docentis etiam in casu necessitatis nemini licitum esse baptizare, nisi ordinato Ministro.

V. Quintum dogma est, infantes licitè & validè baptizari; tum quia circumcisio, quæ erat figura baptismi, etiam Infantibus administrabatur; tum quia etiam Infantes indigent remedio salutis, si hoc tempore mori eos contingeret. Contrarium tamen pertinaciter docuerunt Anabaptistæ, & nonnulli alii.

VI. Sextum dogma est, Infantibus per baptismum verè infundi habitum fidei, spei, & caritatis; nullam tamen actualem fidem esse necessariam, nisi quatenus ipse baptismus est professio fidei, & quatenus pro ipsis Patrini fidem profitentur; quæ doctrina habetur tum ex Conciliis, tum ex communi sensu SS. PP. & Theologorum. Contra quam tamen pugnant inprimis Lutherani docentes, actualem fidem & inclinationem ad diligendum Deum requiri in Infantibus, sicut S. Joannes Baptista in utero exultavit. Deinde Sacramentarii negantes ullam fidem etiam habitualem esse necessariam.

VII. Septimum dogma est, Baptismum ex opere operato delere omnem culpam & pœnam, gratiámq; & alios habitus virtutum annexos conferre, ac characterem imprimere, uti ex Scriptura, Conciliis, & communi sensu Theologorum habetur. Contra quod dogma Hæretici apud Bellarminum l. c. c. 12. docent, baptizatum non posse damnari, nisi nollet credere, liberari quoque ab omnina divinæ & humanæ legis, obligatione, ac omnibus votis; imò solam etiam memoriam Baptismi justificare à peccatis post Baptisma patratis.

VIII. Octavum dogma est, Baptismum Joannis non fuisse Sacramentum ex opere operato justificans; quia constat illos, qui olim à S. Joanne baptizati fuerant, iterum fuisse baptizatos, quod fieri non debuisset, si ille baptismus fuisset

isset verum Sacramentum. Contrarium tamen Luther
cutus Petilianum Donatistam docuit.

IX. Nonum dogma est, Confirmationem esse
Sacramentum à Christo institutum. Uti tum ex S. Scrip
Luc. ult. *Sedet in civitate, quoad usque induamini virtu*
alto. Tum ex Conciliis, & SS. Patribus probari pote
tra hoc dogma pugnant Novatiani, Donatistæ, Wal
& multi ex Lutheranis & Calvinistis.

X. Decimum dogma est, Ministrum Sacrament
ordinarium esse solum Episcopum, uti Concilia & SS
communi consensu docent & vel ex eo etiam proba
confirmatio sit complementum Baptismi, & adscr
militiam Christianam, atque adeò à primario Min
duce peragi debeat. Contrarius tamen error est
Calvini, Kemnitii & aliorum, hoc officium etiam
fis simplicibus concedentium.

§. XIII.

De Sacramento Eucharistiæ.

I. Primum dogma est, in almo SS. Evcharist
mento post panis & vini consecrationem, Dom
strum JESUM Christum, verum Deum ac Homi
realiter ac substantialiter, sub specie illarum rer
lium contineri absque substantia panis & vini re
uti Concilium Trid. S. 13. can. 1. definivit & co
illo Jo. 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro*
Et ex ipsis formæ consecrationis verbis: *Hoc est corp*
Huic dogmati se opponunt Simoniani & Men
Gnostici, Arcontici, Donatistæ, Albigenses, negan
se corpus Christi. Deinde Calvinus & Zvvinglius
dum duntaxat signum ibidem contineri dicebant.
dem Lutherus cum affeclis, qui panem cum corpo
manere contendit.

II. Secundum dogma est, sub qualibet specie
quantumcunque parva totum Christum contineri
Concilium Tridentinum can. 3. traditio, & Scrip
6. docent. Contrarium tamen sentiunt Calvin

Wiclef, & alii, negantes, Christum posse in Evchariſtia exiſtere, niſi occupet locum.

III. Tertium dogma eſt, corpus Chriſti in Evchariſtia adeſſe per veram converſionem ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, & vini in ſanguinem Chriſti, quæ converſio poſtea Transſubſtantiatio appellata eſt; quia ſic Concilia & SS. PP. ex veritate verborum conſecrationis colligunt. Contrarium docent Berengarius & Lutherani volentes panem cum corpore manere, & verè etiam hypoſtaticè Chriſto uniri, ita ut dici poſſit: *Panis eſt corpus Chriſti.*

IV. Quartum dogma eſt, corpus Chriſti etiam peracta conſecratione permanere ſub ſpeciebus, nec Sacramentum hoc in uſu duntaxat conſiſtere. Ita Tridentinum Seſſ. 13. can. 4. Contra hoc tamen dogma Bucerus, Calvinus, Petrus Martyr, & Illyricus contendunt, panem & vinum tunc tantùm eſſe Sacramentum, quando bibuntur, aut comeduntur.

V. Quintum dogma eſt, pro Calicis materia vinum aqua mixtum eſſe offerendum, uti ex conſtanti traditione SS. Patrum habetur. Huic dogmati contrariam hæreſin docuerunt inprimis Ebionitæ, Tatiani, & Aquarii ſolam aquam ſobrietatis prætextu conſecrari debere aſſerentes. Item Armeni & Lutherus ſolum vinum ſine aqua conſecrandum dicentes.

VI. Sextum dogma eſt, miniſtrum Evchariſtiæ conficiendæ ſolum Presbyterum, ſive bonum, ſive malum, eſſe; ſicuti habetur ex recepta traditione & conſenſu Eccleſiæ. Contra hoc dogma pugnant Lutherus, aſſerens etiam Diabolum validè conſecrare poſſe; & Wiclefus dubitans, an poſſit malus Sacerdos conſecrare, & id non poſſit bonus Laicus.

VII. Septimum dogma eſt, effectum Evchariſtiæ eſſe ſpiritualiter paſcere & nutrire ſumentem, non autem peccatalia per ſe remittere; quia ſemper Evchariſtia negatur indignis, ſeu peccatoribus notoriis, quod ſignum eſt, miſſionem peccatorum non eſſe primarium effectum Evriſtiæ. Huic tamen dogmati ſe opponit Lutherus, doprimarium effectum illius eſſe peccatorum remiſſio-, atque adeò, quò plura quis peccata habet, tantò a-

ptio-

ptiorem esse ad communionem, modò credat, sibi peccata remitti.

VIII. Octavum dogma est, Eucharistiam sub una specie æquè legitimè, ac si sub duabus speciebus sumeretur, sumi; cùm sub bina specie totus Christus non magis, quàm sub una reperiatur. Contrarium tamen docent pseudo-sacramentarii & Lutherani dicentes sub pane solum corpus, sub vino solum sanguinem reperiri.

IX. Nonum dogma est, Christum in Eucharistia præsentem verè cultu Latriæ esse adorandum; uti Concilium Tridentinum Sess. 13. can. 6. definivit, & meritò, cùm verè etiam Deitas ob unionem cum corpore Christi reperiatur. Huic tamen dogmati pertinaciter contradicunt Lutherani & Calvinistæ asserentes, Christum in usu duntaxat & in receptione Sacramenti adesse.

X. Decimum dogma est, Missam à Catholicis offeri solitam esse verum sacrificium, uti Bellarminus l. 1. de Missa fusè probat tum ex variis S. Scripturæ textibus: tum ex figura Agni Paschalis & veterum Sacrificiorum: tum ex testimoniis Prophetarum: tum ex verbis institutionis Missæ: tum ex traditione Patrum: tum ex Altaribus: tum ex ministerio Sacerdotis: tum ex Liturgiis, & fructu Missæ: tum ex conjunctione Religionis cum Sacrificio: tum ex differentia inter tione legis Christianæ cum Mosaica: tum ex differentia cramenti & Sacrificii: tum ex Ecclesiæ consensu. Licet tamen hoc Sacrificium omnes Hæretici Neoterici impugnent, Bellarmino l. c. c. 5.

XI. Undecimum dogma est, Sacrificium Missæ non verè propitiatorium esse, cùm non minùs, ac antea, sacrificia, contineat hostiam DEO gratissimam, & memoriale passionis Christi commemorativum sit, imò & præcipuum sacerdotis officium sit pro peccatis hostiam offerre. Quod varium docent Lutherus & Calvinus cum omnibus Sectariis volentes Eucharistiam largo duntaxat modò Sacrificium dici posse, in quantùm scilicet distributio & manducatio sit in honorem DEI, & in gratiarum actionem pro beneficio Christi.

XII. Duodecimum dogma est, Sacrificium Missæ pro mortuis etiam licitè & utiliter offerri; cùm

Sacrificium atque adeò non minùs pro defunctis offerri queat, quàm Judas Machabæus olim 2. Mach. 12. Sacrificium pro defunctis offerri jussit. Contrarium tamen hodie passim affirmant Hæretici.

XIII. Decimum tertium dogma est, missas privatas, in quibus solus sacerdos communicat, licitè & laudabiliter à pluribus Sacerdotibus eodem die celebrari; si enim ex veteri Ecclesiæ usu, & ipsa ratione Sacrificii probatur, si cnim antiqua Sacrificia plura eodem die & loco offerre licebat, quidni multò magis Sacrificium hoc à Solis Sacerdotibus sæpius in die celebrari queat? Negant tamen eas licitas esse Kemnitius, & passim moderni Hæretici.

XIV. Decimum quartum dogma est, Missam neque in vulgari lingua celebrandam, neque quoad omnia clara voce pronunciandam; cum non sit primariò ad Populum instruendam, sed ad Deum colendum, variáque dona ab eo impetranda instituta; atque adeò necesse non sit, ut Populus omnia verba intelligat; sed potiùs reverentiam Mysterii deceat aliqua submissè dici, & non sæpiùs ad aures vulgi efferri, ut S. Basilius l. de Spir. S. c. 27. monet. Contradicunt tamen constanter Lutherani, passim in vulgari lingua totam missam clara voce legentes.

XV. Decimum Sextum dogma est, Cæremonias in Sacrificio missæ adhiberi solitas, & pias, & utiles, ac laudabiles esse, uti fusè de singulis tum ex antiqua consuetudine, tum ex variis testimoniis probat Bellarminus l. 6. c. 14. & seq. Execrantur tamen has ferè omnes Cæremonias Calvinistæ cum suo Authore. Lutherus verò missam tantò magis Christianam esse ait, quò simpliciorem, id est, similiorem missæ Christi, carentem vestium, gestuum, cantuum &c. apparatu.

§. XIV.

De Pœnitentiæ Sacramento.

I. De hac Catholica fides sequentia proponit dogmata. mum est, Pœnitentiam in lege gratiæ signis externis maestatam, accedente verbo Absolutionis esse verum & prodictum Sacramentum; uti tum ex illis Christi verbis

Jo. 20.

Jo. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c. rum retinueritis, retenta sunt*: tum ex SS. Patrum bapt eum conferentium testimonio: tum ex Concilio Tri tino Sess. 14. can. 1. & universalis Ecclesiæ sensu colligi Negârunt tamen hoc Sacramentum primi Montanistæ, Novatiani, & tandem Zwinglius, & Calvinus.

II. Secundum dogma est, Sacramentum Pœnit à Sacramento Baptismi verè distinctum esse; uti tum e cumcisione, quæ erat figura baptismi nostri, & non e medium pro peccatis post circumcisionem commissis ex scriptura & SS. Patribus hoc sacramentum secunda naufragiam tabulam vocantibus: tum ex Concilii Tri ni definitione Sess. 14. can. 2. colligitur. Huic tame mati contraria est hæresis Lutheri, Melanchtonis, C negantium id esse distinctum.

III. Tertium dogma est, tres duntaxat esse pœn teriales pœnitentiæ, scilicet, Contritionem, Confes Satisfactionem, uti tum ex Concilio Tridentino s can. 4. tum ex communi SS.PP. sensu habetur. Re tamen inprimis Calvinistæ terrorem à lege incussu solutionis beneficium requirentes; deinde Luther ciam, quâ quis credat, peccata sibi ex Evangelii p tione remitti, exigentes.

IV. Quartum dogma est, Contritionem, q lor animi de peccato commisso, conjunctus cum p de cætero non peccandi, esse necessarium ad sacra pœnitentiæ, vereque remittere peccata cum con etiamsi tantùm ex timore pœnæ infernalis, aut ac mii spe procedat: si verò caritate formatus sit, co confessionem peccata remittere; uti tum ex Scrip Patribus, tum ex Concilio Tridentino Sess. 14. cap gitur. Contra hanc tamen doctrinam pugnant Lut innitius, & Calvinus negantes contritionem esse co missionis peccatorum.

V. Quintum dogma, Confessionem Sacram Christo Institutam, verè ad salutem jure divino am esse, uti fusissimè Bellarminus l. 3. ex Evangeli Conciliis & SS. Patribus per duode im sæcula proba gant tamen hujus confessionis necessitatem Mora

Novatiani, Audiani, Wiclefus, & noviſſimè Calviniſtæ & Lutherani, aſſerentes, non eſſe neceſſariam omnium peccatorum gravium, & circumſtantiarum explicationem.

VI. Sextum dogma eſt, remiſsâ culpâ, non ſemper ſimul etiam omnem pœnam remitti, atque adeò meritò à Sacerdotibus Sacramentalem pœnitentiam imponi; uti tum ex Concilio Tridentino can. 13. 14. & 15. tum ex SS. Patribus fusè à Bellarmino c. 9. cc. probatur. Negant tamen hanc partem Sacramenti Pœnitentiæ eſſe neceſſariam Lutherus, Calvinus, & paſſim moderni Hæretici, aſſerentes ejusmodi ſatisfactiones inventum Pontificium eſſe, per quas Evangelium obſcuretur, & doctrina traditionum humanarum amplificetur.

VII. Septimum dogma eſt, dari in Eccleſia theſaurum indulgentiarum, cujus diſpenſatio ſummo Pontifici ſit conceſſa; uti tum ex Conciliis, tum ex natura Reipublicæ Chriſtianæ, in qua ſemper diſpenſatio bonorum communium ad ſuperiorem pertinet. Oppugnârunt autem has indulgentias Waldenſes, Wiclef, Huſſitæ, Lutherus, Calvinus, & alii.

§. XV.

De Sacramentis Extremæ Unctionis, Ordinis, & Matrimonii.

I. De his ſequentia dogmata proponit Catholica fides. Primum eſt, extremam unctionem eſſe verum Sacramentum novæ legis: ſic enim ex Jacobi c. 5. Concilio Tridentino Seſſ. 14. can. 1. colligitur. Rejiciunt tamen hoc Sacramentum Waldenſes, Albigenſes, Wiclef, Lutherus, Calvinus, & eorum Aſſeclæ.

II. Secundum dogma eſt, etiam Ordinationem eſſe verum Sacramentum, uti S. Paulus indicavit, dum Timotheum 1. c. 4. adhortans ait: *Noli negligere gratiam, quæ data eſt tibi cum impoſitione manuum.* Negant hoc Sacramentum Lutherus, Illyricus, Kemnitius, & alii.

III. Tertium dogma eſt, Sacramentum Matrimonii ſtriter verum eſſe Sacramentum, uti colligitur tum ex S. Scriptura Eph. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico*

dico in Christo, & Ecclesia: tum ex SS. PP. testimoniis; tum
ex ipsa insolubilitate Matrimonii, cujus nulla alia dari
causa reddi potest, nisi quia Sacramentum est. Negant
tamen Sacramentum hoc Simon Magus, Manichæi, Adam-
ani, Eustatiani, Apostolici, Albigenses, Lutherus, Cal-
nus, & alii moderni hæretici plerique.

IV. Quartum dogma est, Sacramentum Matrimo-
consummatum quoad vinculum esse indissolubile; ut col-
gitur ex S. Scriptura Matth. 5. *Omnis, qui dimiserit uxo-
suam, exceptâ fornicationis causâ, facit eam mœchari,
qui dimissam duxerit, adulterat*; tum ex Conciliis &
tribus; tum ex ratione, quia alioqui aditus pateret
tis adulteriis, & repudiis, maléque Filiis ex priori
monio natis consuleretur; tum denique ex ipsa natu-
trimonii Sacramentalis, quod Christi & Ecclesiæ u
ctionem, non solubilem, sed insolubilem significa.
tra hoc dogma tamen pugnant inprimis Græci, & Co
docentes ob fornicationem alterius Conjugis dissolv
vinculum Matrimonii. Item Lutherus volens i
etiam propter rixas constantes, diuturnam absentia
rius conjugis, inductionem ad peccatum, imò quo
non est commoda viro vel è contra.

V. Quintum dogma est, Matrimonium inter
guineos & Affines secundùm computationem Juris
ci, & non civilis legis, aut Levitici libri faciendi
Fundamentum desumitur ex eo, quòd cognatio
lum eorum, qui ab uno propagantur, atque adeò
sit melior supputatio, quàm per distantiam ab
alioqui secundus gradus sine primo daretur. Hi
dogmati contradicunt, inprimus Wiclefus, doce
monium in solo primo gradu dirimi, deinde Luthe
gradus in Levitico prohibitos observandos esse
tandem Beza volens supputationem juris civilis, &
Levitico prohibitos observari, ita tamen, ut non
matrimonia contracta.

VI. Sextum dogma est, judicium circa cau
moniales ad valorem contractus, benedictionem
dotalem pertinentes ad Ecclesiasticum Magistratu
re; uti colligitur tum ex Concilio Tridentino Sess.

12. tum ex praxi Ecclesiæ; tum ex ipsa natura Matrimonii, quod, cùm sit Sacramentum, & res à divinis legibus pendens, meritò de ejusdem valore & administratione judicium ad Ecclesiasticum Magistratum pertinere dicitur: Huic dogmati contrarius est error Melanctonis volentis ejusmodi causas ad politicum Magistratum pertinere debere. Kemnitius verò eos tantùm casus ad Ecclesiasticum Magistratum pertinere dicit, qui ex verbo Dei pendent.

§. XVI.

De Gratia primi Hominis.

I. Cùm Sacramenta, ut dictum est hactenus, ad justificationem hominis, gratiámque ei conferendam ordinentur, meritò ad naturam ejusdem gratiæ rectiùs intelligendam, de gratia primo Homini collata, ejúsque amissione & reparatione agitur, de qua quidem sequentia dogmata proponit Catholica fides.

II. Primum dogma est, Hominem primum non fuisse conditum, qualis nunc nascitur, pronum ad malum, infirmum, ignorantem, sed rectum, justum, Sapientem, sine concupiscentia & difficultate, quam modò experimur, gratiâ & justitiâ originali ornatum, nec speciali auxilio, quo ad bene operandum excitaretur, egentem, sic enim tum Scriptura Gen. 1. dicens, hominem ad imaginem (per quam intelligentia & voluntas intelliguntur) & similitudinem (per quam sapientia & justitia innuuntur) Dei conditum: tum communis SS. Patrum sensus probat. Huic tamen dogmati contrarium docent partim Pelagiani asserentes, Adamum fuisse tali modo conditum, quales de facto alii Homines nascuntur: partim Lutherus & Calvinus asserentes Adamum quidem sine omni dono supernaturali creatum fuisse, nunc tamen post ipsius lapsum in eo deteriores nasci, quòd libero arbitrio, quo ipse primus homo in prima creatione prædituſ fuerat, careat.

III. Secundum dogma est, Adamum, ejúsque posteros, si non peccâssent, nunquam morituros fuisse, & hanc immortalitatem tunc verè donum supernaturale futuram fuisse; sic enim priorem partem passim S. Scriptura indicat, dum ait,

per unum Hominem peccatum in hunc mundum intrâs
per peccatum mortem. Rom. 5. & præterea ex eo etiam
ligitur, quòd primus homo ante peccatum sapientiâ
fuerit, atque adeò noxia facilè vitare: & per ligna
tæ & arborum fructus facilè restaurare vires potuisset
verò violenter moreretur, DEUS providentia sua spe
effecisset. Quod autem hoc donum immortalitatis
naturale futurum fuisset, colligitur tum ex unanimi
trum sensu, ut apud Bellarminum to. 3. l. de gratia
dere est: tum ex S. Scripturæ Gen. c. 1. testimonio,
citur homini: *Pulvis es, & in pulverem reverteris*:
verbis clarè indicatur, eum naturâ sua immortalem
isse futurum. Huic tamen dogmati duplex error
trarius. Primus Pelagianorum asserentium, hom
âsse morituram, etiamsi non peccâsset. Alter Lu
Calvini docentium, absque peccato hominem pri
riturum quidem non fuisse, sed illam immortalitat
ralem duntaxat futuram fuisse.

IV. Tertium dogma est, Paradisum, in qu
homo habitavit, verè terrestrem, corporalémque
spiritualem ac allegoricũ duntaxat fuisse; sic enim
ptura Gen. 2. indicat, dicens, plantavisse Deum
fluvium egressum de illo, & Adamum ab eo exi
quæ omnia utique Paradiso corporali potiùs co
quàm spirituali; tum SS. Patres passim docent. C
tamen jam olim Philo Judæus, Valentinus Hæret
Origenes à Bellarmino c. 10. citati docuerunt.

V. Quartum dogma est, Cherubinum ad
stodiam collocatum, verum Angelum fuisse; fal
nomine semper Angeli in Scriptura intelliguntur
inepta meritò ac ridicula censetur Jacobi Chii, se
siarchæ sententia dicentis, Cherubin illum fuis
chrum hominis horribili forma, laruáque contec
in Paradisi foribus à Deo constitutum, sicut Agr
tis & hortis palos laceris vestium pannis obdu
solent ad aves arcendas.

VI. Quintum dogma est, lignum scientiæ bo
li sic appellatum, quòd gustatum ob inobedientia
multa mala adferret, ac per hoc homines experi

rent discrimen boni & mali, quod antea per solam contemplationem didicerant. Ita Bellarminus c. 17. cum SS. PP. Contra tamen hoc dogma Josephus Judæus, & Ophitæ hæretici docent, eam arborem sic appellatam fuisse, eò quòd vim habuerit ingenium acuendi, & prudentiam augendi.

§. XVII.

De amissione gratiæ & Statu peccati.

I. De hac materia sequentia dogmata tradit Catholica fides. Primum est, peccata quædam ex natura sua, nullâ habitâ ratione ad prædestinationem vel reprobationem, aut ad statum renatorum vel non renatorum, esse mortalia, quædam venialia, & prioribus quidem indignum reddi hominem amicitia Dei, & mortis æternæ reum: posterioribus autem tantùm paternæ castigationis reum constitui; sic enim colligitur tum ex S. Scriptura Matt. 5. dicente: *Qui irascitur Fratri suo, reus erit iudicio: qui dixerit concilio: qui dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis*: tum ex traditione Ecclesiæ & SS. Patrum: tum quia peccata venialia ex natura sua non ponunt in homine aversionem à Deo, ob quam solam æternæ mortis reus constituitur; & per se notum est, inter amicos illa peccata, quæ leviora sunt, amicitiam non dissolvere, sed facilè condonari. Huic dogmati contraria inprimis est hæresis Pelagii & Joviniani docentium omnia peccata mortalia esse. Deinde Wiclefi & Calvini, qui peccata prædestinatorum venialia, reproborum verò omnia mortalia esse asserunt. Denique Lutheri, Melanchtonis, Illyrici docentium ea tantùm peccata esse venialia, quæ à Deo non imputantur, qualia sunt quæ cum fide seu fiducia misericordiæ consistunt, & omnino involuntaria sunt.

II. Secundum dogma est, Deum non solùm non esse, sed nec esse posse causam peccati; sic enim colligitur ex S. Scripturæ variis locis, in quibus dicitur, in Deo non esse peccatum, eum non velle, odisse iniquitatem &c. item ex testimoniis SS. Patrum; & ex ipsa natura Dei, quæ est summa sapientia & ratio, & lex æterna, atque adeò nihil his contrarium admittere potest. Cui tamen dogmati varii Hæ-

retici se opponunt; inter quos primus Simon Magus dixit Deum esse causam peccati, quia naturam dedit, quæ non possit non peccare. Deinde Cerdonistæ, Marcionistæ, Manichæi, Priscillianistæ, Albigenses duo principia ac vel duos Deos, bonum & malum, & hunc causam esse peccati dixerunt. Tandem verò primus Florinus Montani discipulus apertè Deum verum peccati Authorem facere ausus est, quem postea etiam Zwinglius, Calvinus, & Beza secuti sunt, docuerunt, DEUM ab æterno decrevisse, ut peccarent homines, & ad ea impellere, hortari, imperare, imò etiam per se tanquam instrumenta operari peccata.

III. Tertium dogma est, Adamum verè fuisse a bolo, qui per verum & naturalem serpentem loquen tentatum, & in culpam inductum; uti tum ex S. Scrip propriè, ut potest, & debet, accipiatur: tum ex SS. communi sensu colligitur. Cui dogmati contrarii primis, qui, teste Bellarmino l. 3. c. 1. docuerunt, homines nec peccare, nec tentari potuisse: Deinde tæ, qui Sapientiam Dei dicebant fuisse serpentem eámque in odium creatoris, cui ipsa contraria esset morum hominum oculos aperuisse, ut bonum ac malum gnoscerent.

IV. Quartum dogma est, peccatum primorum tum præcipuum Superbiam fuisse; uti tum ex S. Scr tum ex SS. Patribus probant Theologi. Contrarii huic dogmati est hæresis Lutheri docentis peccatum infidelitatem fuisse, quòd scilicet non crediderint turos, si fructum vetitum degustâssent.

V. Quintum dogma est, Primos Parentes vere cato suo pœnitentiam egisse, ac salvatos esse, uti con Ecclesiæ & SS. Patrum sensus probat. Cui dogma ferè contrarius est Tatianus hæreticus apud Bellarm 3. c. 12. dicere ausus, ipsos post mortem damnationi addictos fuisse.

VI. Sextum dogma est, dari verè aliquod originale ab Adamo velut capite in posteros deriva enim clarè S. Paulus ad Rom. 5. indicavit dicens: *dientiam unius hominis peccatores constituti sunt mul* idipsum traditione SS. Patrum & Conciliorum confir

alioqui certè non appareret ulla ratio, cur Infantes ſtatim poſt nativitatem baptizarentur. Contra hoc dogma pugnat inprimis Pelagius aſſerens peccatum Adami ſoli ipſi, non poſteris nocuiſſe, mortémque hominum naturaliter contingere, non autem ex peccato Adami originem trahere; quod tamen poſterius, tandem ipſius Aſſeclæ argumentis convicti concedere debuerunt.

VII. Septimum dogma eſt, peccatum originale, prout actionem cum lege pugnantem ſignificat, nihil aliud eſſe, quàm primam inobedientiam ab ipſo Adamo, non, ut erat ſingularis perſona, ſed prout Perſonam totius generis humani referebat, commiſſam; ſic enim faciliùs cum SS. PP. explicatur, quomodo juxta Scripturæ teſtimonium peccatum illud in poſteros fuerit derivatum. Huic dogmati contraria inprimis eſt hæreſis Illyrici docentis, peccatum originale eſſe veram ſubſtantiam, & ſubſtantialem imaginem Diaboli. Deinde hæreſis quorundam Lutheranorum originale à peccato actuali non diſtinguentium, aut certè vulnera (qualia ſunt ignorantia, difficultas, concupiſcentia, morbi &c.) pro peccato originali agnoſcentium, uti Lutherus & Aſſeclæ faciunt.

VIII. Octavum dogma eſt, Parvulos ſine baptiſmo decedentes ob idem peccatum originale verè morti æternæ obnoxios eſſe; uti probatur tum ex S. Scriptura abſolutè ad Rom. 5. dicente, per unius delictum in omnes homines condemnationem fuiſſe propagatam: tum ex Conciliis & SS. Patribus apud Bellarminum l. 6. c. 2. cit. tum quia Parvuli illi abſolutè ſunt in poteſtate Diaboli, atque adeò nec ſupernaturali, nec naturali beatitudine digni. Huic dogmati contraria inprimis eſt hæreſis Zwinglii docens, per Chriſtum univerſam naturam humanam ita eſſe reſtitutam, ut etiam Filii infidelium ſine baptiſmo decedentes ſalventur. Deinde hæreſis Pelagianorum, qui ſaltem naturali beatitudine Parvulos tales fruituros, & ſine ulla moleſtia, procul à carcere damnatorum, vitam æternam victuros aſſerunt.

IX. Nonum dogma eſt, omnes humanæ vitæ calamitates (quæ à Bellarmino c. 15. ad decem genera revocantur, videlicet ad ignorantiam in mente; malitiam in voluntate; concupiſcentiam in parte inferiore; calamitatem, laborem, & dolorem in corpore: mortem omnibus obeundam: iram

DEI: captivitatem sub Diabolo: crudelitatem homini
alios homines: inimicitiam & rebellionem bestiarum
mnia denique mala à cœlo, terra, mari provenientia
pœnam & effectum peccati originalis; uti tum ex com
SS. Patrum & Theologorum, imò & Ethnicorum multo
sensu probat Bellarminus l. c. c. 14. Contraria est hæ
Pelagianorum docentium concupiscentiam neutiquam
lam, sed bonum quoddam naturale esse; Item sectarii
nostri temporis, qui etiam amissionem liberi arbitrii,
sitatem ad peccandum, dubitationem aut desperationem
salute inter effectus peccati originalis numerant.

§. XVIII.

De Gratia.

I. Pro meliori intelligentia eorum, quæ dicentur
to hoc paragrapho, notandum est 1. Gratiæ (quæ
Augustinum ex eo, quòd gratis detur, nomen accep
esse notiones seu significationes; nam 1. in ampli
gnificatione sumitur pro quocunque beneficio, sive
sive supernaturali; quo sensu eam S. Augustinus in ep
cepit, dum dixit: *Quâdam non improbanda ratione*
gratiâ DEI, quâ creati sumus, & de hoc tanto benefi
tias agere debemus. Vnde meritò & ista gratia dicit
non præcedentium aliquorum operum meritis, sed gra
bonitate donata est. 2. Accipitur in strictiori signi
pro solis beneficiis supernaturalibus, sive ex merit
sive ex sola liberalitate DEI collatis, qualis est ea,
primo Adamo, tum secundo, id est, Christo collat
Tandem strictissimè & propriè accipitur pro benefi
naturalibus ex merito Christi collatis, de qua S. P
Rom. 3. locutus est, dum dixit: *Iustificati gratis per*
ipsius per redemptionem, quæ est in Christo IESV.

II. Notandum 2. Gratiam posterioribus mo
ptam præter alias divisiones, de quibus ex instituto
in materia de gratia agunt, dividi præcipuè in habi
actualem. Illa est habitus quidem permanens & a
sus, per quem homo DEO gratus efficitur; ista est
dam & auxilium DEI, quo homo ad Operationes

ram ipſius aliquo modo ſuperant, eliciendas adjuvatur; & ſubdividitur in *excitans* (quod nihil aliud eſt, quàm illuſtrationes divinæ ad bene operandum excitantes) & *adiuvans*, cujus nomine cooperatio ac protectio divina intelligitur. Et præterea etiam in *efficacem*, quæ infallibiliter eſt habitura effectum; & *ſufficientem*, quâ poſſit homo bene agere, licet reipſa id non facturus ſit. His notatis de Gratia ſic accepta & diviſa ſequentia dogmata tradit Catholica fides.

III. Primum dogma eſt, verè dari habitum aliquem ſupernaturalem à DEO infuſum, quo anima exornetur, & perficiatur, atque adeò juſta, Deóque grata & accepta reddatur. Sic enim & Concilium Tridentinum Seſſ. 6. c. 6. & communiter Theologi docent. Ipsáque S. Scriptura ad Rom. c. 5. ſatis indicat, dum ait, *Caritatem DEI diffuſam eſſe in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Sed & ipſa ratio dictat, ad hoc, ut homo opera ſupernaturalia operari poſſit, formam in eo ſupernaturalem eſſe debere; uti clarè docet S. Dionyſius Areopagita l. de Eccl. Hier. c. 2. p. 1. dum ait, non poſſe hominem divina operari, niſi divinum quendam ſtatum ante recipiat; quemadmodum nec humana opera facere valemus, niſi homines ſimus. Contrarium tamen docent Calvinus & Kemnitius, & alii negantes hominem per ejuſmodi gratiam inhærentem juſtificari.

IV. Secundum dogma eſt, neceſſariò admittendam eſſe diviſionem gratiæ actualis in efficacem, & ſufficientem duntaxat; ſic enim manifeſtè colligitur ex S. Scriptura paſſim aſſerente, ſufficiens aliquos habuiſſe auxilium, qui tamen reipſa non ſunt converſi; & prædeſtinatos aliquos eſſe ab æterno à DEO, quæ omnia ſalvari non poſſent ſine memorata diviſione. Negant tamen illius neceſſitatem partim Calvinus contendens omnem motionem DEI efficacem eſſe; partim Pelagiani, volentes nullam aliam dari gratiam præter libertum arbitrium, utpote quod ſe ſolo ſit ſufficiens ad ſalutem obtinendam.

V. Tertium dogma eſt, quamvis gratia ſufficiens omnibus detur, prædeſtinationis tamen divinæ (quæ nihil aliud eſt, quàm providentia DEI, quâ certi homines ex maſſa perditionis miſericorditer ſelecti per infallibilia media in vitam æternam dirigunatur) nullam rationem ex parte noſtri dari;

dari; sic enim passim S. Scriptura insinuat, dum quosdam gratis electos esse ad regnum cœlorum. Sed & ipsa traditio Ecclesiastica confirmat, cùm, teste Bellarmino l. 2. c. 11. omnes omnino Patres post Pelagii hæresin exortam idipsum docuerant; & verò etiam ipsa ratio accedat, quæ hoc ipso, quòd S. Scriptura, fidem esse donum DEI dicat, & sine fide nemines salvari posse affirmet, rectè concludit, nullam prædestinationis hujus ex parte hominis causam dari. Contraria tamen huic dogmati est hæresis Pelagianorum volentium gratiam, atque adeò etiam prædestinationem secundùm merita nostra dari.

§. XIX.

De libero arbitrio.

I. Per liberum arbitrium hoc loco cum S. Thoma apud Bellarminum l. 3. de grat. c. 3. intelligitur libera potestas in his, quæ ad finem conducunt, unum præ alio eligendi, aut contrarium aut idem acceptandi, vel pro arbitrio respuendi, inesse genti naturæ ad magnam DEI gloriam attributa. de quo libero arbitrio sequentia dogmata proponit Catholica fides.

II. Primum dogma est, ad liberum arbitrium non requiri tùm libertatem à coactione, sed etiam à necessitate requisita; sic enim inprimis clarè indicavit Siracides c. 15. dicens: *DEVS reliquit hominem in manu consilii sui. Apposuit tibi ignem & aquam, ad quod volueris, porriges manum.* Deinde & ipsum docent omnes SS. Patres & Theologi, & meritò; nam aliàs sequeretur in somniantibus quoque, furiosis, pueris & pecoribus posse esse liberum arbitrium, cùm & hæc spontè ferantur ad pabulum. Contraria hæresis est Buceri & Calvini volentium, solam libertatem à coactione sufficere ad liberum arbitrium.

III. Secundum dogma est, descriptum liberum arbitrium verè etiam in DEO reperiri, uti passim S. Scriptura docet, & maximè Ps. 113. *Omnia, quæcunque voluit, fecit.* Huic tamen dogmati contradicunt Lutherus & Calvinus cum sectis volentes DEVM necessariò agere, quidquid agit.

IV. Tertium dogma est, posse hominem solâ liberi arbitrii virtute opera naturalia & civilia perficere. Sic enim

sue suos animaturus dixit Jos. 24. *Optio vobis datur, eligite hodie, quod vobis placet.* Negant tamen id iterum Lutherus & ejus asseclæ.

V. Quartum dogma est, posse hominem suis viribus cognoscere verum aliquod morale, id est, actionem aliquam voluntatis rationi conformem esse; cùm, teste Psalmista Ps. 4. signatum sit super ipsum lumen vultus Domini; quo mediante talia objecta intelligere queat. Contrarium tamen docet Calvinus l. 2. Inst. c. 2. §. 24. & seq. Quamvis hæc ipsius doctrina non sit hæresis, utpote quam etiam Catholici quidam Doctores, nempe Gregorius Ariminensis, Joannes Capreolus & Caspar Cassalius apud Bellarminum l. 5. c. 1. docent.

VI. Quintum dogma est, non posse solis naturæ viribus adimpleri omnia præcepta moralia secundùm substantiam operis; cùm passim S. Scriptura dicat, legis observationem tribuendam esse gratiæ DEI, maximè Ezech. 36. ubi dicitur: *Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam, ut in præceptis meis ambuletis.* Et præterea integra observatio legis sit certissimum signum perfectæ caritatis DEI; hæc autem non viribus naturæ acquiri possit, sed à DEO infundatur. Quæ eadem doctrina etiam ad tentationes superandas extendi debet. Contra quod tamen dogma pugnant Pelagiani, omnem ad hæc efficienda potestatem viribus naturæ tribuentes.

VII. Sextum dogma est, posse hominem sine fide, cum auxilio speciali, aut etiam sine illo bonum aliquod morale perficere, si nulla tentatio urgeat; cùm de facto, teste S. Scriptura Exod. 1. Obstetrices timuerint DEVM, & hic propterea domos illarum ædificaverit. Et, teste Apostolo ad Rom. 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciant. Negant tamen hoc Lutherani, & præsertim Kemnicius asserentes omnia Infidelium opera peccata esse.

VIII. Septimum dogma est, hominem in statu naturæ lapsæ verè habere liberum arbitrium ad bonum morale eligendum, & ad malum devitandum; seu, quod idem est, posse præcepta moralia servare, vel non facere; quia alioqui nullum omnino peccatum daretur, nec ullus homo pœna aut præmio dignus foret. Contraria hæresis est multorum antiquorum, & recentiorum omnium Hæreticorum, teste Bellarmino l. 5. c. 13.

IX. Octa-

IX. Octavum dogma est, non posse hominem sine spe-
ciali illustratione DEI credere fidei mysteria; sic enim Chri-
stus Joan. 6. manifestè indicavit dicens: *Nemo potest venire*
ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Alioqui Eccle-
non bene oraret pro Infidelibus, nec gratia esset gratia, sed
merces, utpote ex meritis comparata. Contrariam hæresin
docent Pelagiani volentes, sine speciali gratia posse credere
hominem.

X. Nonum dogma est, non posse voluntatem humanam
aliquid velle in iis, quæ ad pietatem & salutem pertinent, nisi
se nullo modo ad gratiam recipiendam præparare, sine ante-
lio gratiæ Dei; sic enim expresè Christus ipse indicavit Joan.
15. dicens: *Sine me nihil potestis facere.* Et id ipsum asseve-
rat priùs Salomon Prov. 8. dum voluntatem à Domino pa-
parari dixit, uti septuaginta Interpretes verba illa: *haurit*
salutem à Domino: interpretantur. Negant tamen & hanc
doctrinam iidem Pelagiani, cum Massilienſibus, qui illiſdem
favent, ac propterea Semipelagiani appellantur.

XI. Decimum dogma est, hominem post lapsum Ada-
mi verè adhuc liberum arbitrium possidere in iis rebus, quæ
ad salutem pertinent, ut, quamvis nihil possit sine auxilio gra-
tiæ, tamen per gratiam prævenientem excitatus, & adjutus
adjutus ita valeat operari, ut possit etiam non operari. Fun-
damentum hujus dogmatis desumitur inprimis ex ipsa
Scriptura dicente 1. ad Cor. 3. Unumquemque mercedem ac-
cepturum secundùm laborem suum; DEI enim Coadjutores
nos esse. Item ad Rom. 8. diligentibus DEVM omnia co-
operari in bonum. Deinde etiam ex unanimi consensu
Patrum, & ipsorum etiam Conciliorum, ut videre est apud
Bellarminum l. 6. c. 11. Et tandem ex absurdis, quæ sequ-
tur ex contraria sententia, scilicet, eos, qui nolunt credere
Christum, aut converti, non peccare, cùm hoc non sit in a-
rum potestate. Item nullum habere locum ampliùs apud
mines consilia, adhortationes, reprehensiones, exempla
eos, qui multa pro DEO patiuntur & agunt, ulla laude
præmio dignos esse, sicque omnem diligentiam & cons-
in fide & pietate exercenda, & excolenda sublatum iri. O
tra hoc tamen dogma pertinacissimè pugnant inprim
therus per crassissimũ, ut Bellarminus c. 9. vocat, errore

hæresin docens, nullam libero arbitrio activitatem esse concedendam, eò quòd illud tantùm passivè se habeat, uti ex illo Jeremiæ c. 18. colligitur: *sicut lutum in manu figuli, ita domus Israël in manu mea.* Quid autem, obsecro, inquit Lutherus, activitatis habet lutum, quando figulus formam ei affingit? nonne mera passio ibi cernitur? Deinde verò Calvinus & Kemnitius, etsi cum Catholicis rectè doceant, voluntatem nostram nihil omnino boni spiritualis & salutaris efficere posse, sine auxilio gratiæ DEI, errant tamen in eo, quòd asserant in ejusmodi operibus voluntatem sic agi à DEO, ut non possit non agere, atque adeò habeat se per modum instrumenti potiùs, quàm per modum causæ liberæ habentis dominium suorum actuum.

XII. Ex quibus omnibus hactenus allatis dogmatibus Bellarminus c. ult. utile compendium fecit, in quo totam disputationem de cooperatione gratiæ & liberi arbitrii sequentibus doctrinis comprehendit. 1. Homo ante omnem gratiam liberum habet arbitrium non solùm ad opera naturalia & moralia, sed etiam supernaturalia. 2. Habet homo ante omnem gratiam, potentiam remotam & imperfectam ad opera pietatis facienda. 3. Non habet homo ante omnem gratiam, potentiam proximam & perfectam ad opera supernaturalia. 4. Gratia excitans interna necessariò præcedere debet hominis conversionem. 5. Gratia excitans datur homini sine ullis meritis præcedentibus, ac sine ulla præparatione. 6. Gratia excitans non datur homini sine actione illius, quamvis sine cooperatione liberi arbitrii detur. 7. Ad assentiendum gratiæ excitanti requiritur necessariò gratia adjuvans. 8. Neque gratia excitans, neque adjuvans, ullam imponit homini necessitatem, quò minùs possit liberè consentire, aut dissentire DEO vocanti. 9. Fieri potest, ut eâdem motione internâ duobus adhibitâ, unus convertatur, alter non convertatur, & unus magis, alter minùs proficiat. 10. Conversio hominis ad DEVM, quatenus est opus proveniat à solo libero arbitrio per auxilium generale adjuto: quatenus verò pium est, à sola gratia: quatenus pium opus est, à gratia & libero arbitrio simul procedit. 11. Ad opera, quæ sequuntur conversionem non requiritur nova gratia, sed sufficit continuatio prioris gratiæ. 12. Habitus gratiæ justificantis

ficantis à solo DEO infunditur, non tamen sine prævia dispositione hominis. 13. Homo justus semper potest operabona facere, & præcepta divina servare, nec indiget ordinariè novâ gratiâ excitante, sed adjuvante duntaxat.

§. XX.

De Justificatione Impii.

I. Per Justificationem hoc loco nihil aliud intelligimus quàm mutatio illa, per quam Peccator transfertur à statu peccati ad statum gratiæ & justitiæ, quæ est rectitudo interna recte ordinans hominem erga DEVM & proximum, & interdum simpliciter justitia: interdum justitia Fidei, quia à fide incipit: quandoque justitia DEI appellatur, quoniam à Deo incipit, de quibus acceptionibus loquitur Apostolus ad Philipp. 3. dum ait: *Et inveniar in illo non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est Christi, quæ ex Deo est justitia in fide.* De qua quidem Justificatione sequentia dogmata tradit Catholica fides.

II. Primum est, fidem justificantem non esse fiduciam de misericordia divina, quâ quis sperat; sibi per Christum omnia peccata remissa esse, sed solum assensum firmum actum, quo quis omnia credit, quæ DEVS credenda proposuit, nam teste Apostolo c. 11. ad Hebr. *Fides est sperandarum substantia* (id est, subsistentia, quatenus ea, quæ sperantur, ab intellectu repræsentantur, & sic in eo quodammodo subsistunt) *rerum, argumentum* (id est, convictio & demonstratio, ut in græco textu colligitur) *non apparentium.* Ex quo etiam deducitur, fidem hanc justificantem non esse distinctam à fide historicâ, quâ creduntur vera esse, quæ in Sacris Literis narrantur: aut fide miraculorum, quâ miracula fiunt; & fide promissionum, quâ creduntur promissiones DEI de remissione peccatorum factæ; cùm hæc omnia objecta in fidei definitione allata per verba *non apparentium* intelligantur. Hæc dogmati contraria inprimis est hæresis Lutheranorum, fidem justificantem in sola fiducia promissionis, quâ quis credat sibi peccata sua per Christum esse dimissa, consistere. Unde hæresis Calvini, qui fidem justificantem in notitia certa ac clara cognitione constituit.

III.

III. Secundum dogma est, fidem justificantem esse quidem initium & præparationem ad justificationem, sed non solam justificare; cùm Concilia, SS. Patres, & S. Scriptura vim justificandi (dispositivè) non solùm fidei, sed etiam spei, timori, aliisque similibus virtutibus tribuant; & præterea fides talis cum odio DEI, aliisque vitiis justificationi oppositis consistere possit. Huic dogmati iterum contradicunt tum Lutherani, asserentes fidem solam sine & ante caritatem aliaque opera justificare (quemadmodum Illyrici sive Saxonici & rigidi Lutherani docent) vel ea tantùm ut signa requisiti (uti Melanchton contendit) tum Calvinus, qui docet fidem solam justificare, sed eam non esse solam, quo modo calor Solis solus accendit, quamvis non sit solus, sed cum splendore conjunctus.

IV. Tertium dogma est, Justificationem formaliter fieri per justitiam seu caritatem animo inhærentem; sic enim colligitur tum ex S. Scriptura passim dicente, caritatem diffusam esse in cordibus nostris, per gratiam renovari hominem &c. quæ omnia donum aliquod inhærens arguunt; tum ex Conciliis & SS. Patribus unanimiter docentibus hominem per gratiam animæ inhærentem justificari. Contra hoc dogma pugnant, inprimis Lutherus asserens solam fidem esse causam formalem justificationis. Deinde Osiander, qui docet hominem justificari per justitiam, quâ Christus non ut homo, sed ut DEVS essentialiter justus est. Item Calvinus, qui ait, justificationem in non imputatione peccati consistere. Tandem Bucerus & alii duplicem justitiam agnoscunt, unam imperfectam, quæ in virtutibus nobis inhærentibus sita sit; alteram perfectam, scilicet justitiam Christi imputatam, quâ tanquam veste pretiosa tecti honestiùs coram DEO comparecamus.

V. Quartum dogma est, non posse homines in hac vita habere certitudinem fidei de sua justificatione, nisi alicui DEVS ex speciali gratia revelare id dignetur; uti tum ex S. Scriptura Eccl. c. 9. dicente: *Nescit homo, utrum odio vel amore dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta.* tum ex unanimi Conciliorum & SS. Patrum doctrina: tum ex ratione ipsa colligitur; cùm ordinariè nemo habeat principium, ex quo per legitimam conclusionem inferri possit hæc certi-

certitudo, sed potiùs expediat non haberi illam, ne ex tanta securitate superbia, & tepor in servitio divino suboriatur. Contraria huic dogmati est Lutheranorum hæresis docentium, non tantùm posse, sed etiam debere fideles hanc certitudinem habere; alioqui nec justos, nec salvos futuros, cùm per hanc fidem solam justificentur.

VI. Quintum dogma est, neque de prædestinatione sua quemquam in hac vita sine expressa DEI revelatione securum esse posse; cùm passim Scriptura hortetur, ut non altum sapiamus, sed timeamus: ut, qui stat, videat, ne cadat: ut cum timore & tremore salutem nostram operemur &c. Contrarium docent Calvinus, Bucerus, Kemnitius & alii apud Bellarminum l. 3. c. 12. asserentes fidelem non esse, nisi qui solida persuasione divinæ benevolentiæ indubitatam salutis exspectationem præsumit.

VII. Sextum dogma est, fidem ac justitiam nec propriè electorum esse, nec, ubi semel obtenta est, inamissibilem esse; cùm constet tum ex S. Scriptura, tum probatis historiis aliquos, qui damnati sunt, priùs fidem justificantem habuisse, ideóque perseverantiam passim commendent Christus, Apostoli, & SS. Patres. Utrumque tamen hoc dogma negat Calvinus, qui l. 3. Inst. c. 2. §. 11. docet, fidem & justitiam propriam esse Electorum, & semel acceptam non posse ullo ratione amitti. Lutherani verò licet amitti posse hanc fidem concedant, ante mortem tamen certò iterum recuperatum iri doceant.

VIII. Septimum dogma est, non omnes homines æquales in fide justificante pares, sed crescere in ea quotidie posse, cum Prov. 4. & alibi passim dicatur, justorum semitam quasi lucem splendentem procedere, & crescere usque ad perfectum diem. Negant hoc dogma inprimis Lutherani, qui hoc ipso quòd doceant nos per Justitiam Christi fide apprehensam justificari, omnes æqualiter justos esse concedunt. Item Stoicianus, qui omnes virtutes & vitia paria esse docuit juxta antiquam Stoicorum sententiam.

(?o?)

§. XI

§. XXI.

De justitia actuali sive bonorum operum necessitate & valore.

I. Ut totus processus Justificationis clariùs intelligatur, non parùm conducet similitudo, quam Becanus l. 1. c. 16. manual. in hæc verba proponit. Sit pauper aliquis scabie, ulcere, & putredine plenus, qui Medicum adeat, ut sanari possit. Quid Medicus? tria faciet. 1. Præscribet illi quasdam præparationes ad faciliorem morbi curationem, ut sectionem venæ, vel purgationem corporis, vel balneationem, vel aliquid simile, prout morbus exigit. 2. Dabit illi salutarem & vivificam medicinam, quâ & vires redintegrentur, & prisina sanitas recuperetur. 3. Adjunget præservativum, ne iterum in morbum incidat. Ita fit in justificatione seu sanatione animi. DEVS tria facit. 1. Præscribit illi quasdam dispositiones ad sanandum animum, ut fidem, spem, timorem, contritionem, dilectionem, & propositum emendandi vitam. 2. Infundit illi gratiam seu justitiam inhærentem, quâ & verè peccata tolluntur, & animus intrinsecè renovatur. 3. Adjungit præservativum, ut deinceps insistat piis operibus & observationi Mandatorum DEI, ne, si aliter faciat, amittat gratiam & sanitatem, quam adeptus est. Adversarii autem sic explicant justificationem, ut DEVM perinde erga Peccatorem gerere se dicant, ac si Medicus pauperem illum scabiosum hortaretur, ut elegans pallium divitis arripiens, eoque se tegens securè in conspectum Principis veniat, quippe qui fœditatem eleganti pallio obductam advertere non possit; sic enim & ipsi per justitiam Christi fide apprehensam omnia peccata tegi, nec alia opera ampliùs illi necessaria esse asserunt. De quorum tamen operum necessitate & efficacia Catholica fides sequentia dogmata proponit.

II. Primum est, veram Christianam libertatem in tribus sitam esse, videlicet in libertate à peccato & morte: in libertate à jugo legis Cæremonialis & judicialis Hebræorum: & à Dominio & reatu legis naturalis ac moralis, ita ut lex nobis non dominetur tanquam servis imminens flagello, & tormentum semper incutiens, sed ut imperet liberis, & liberali-

ter obtemperare volentibus, non adimendo legi vim obli-
gandi, sed infundendo hominibus caritatem, quâ libenter
legem impleant; unde non sunt liberi homines ab obser-
tione legis, sed omnino necessaria sunt opera bona ad sal-
tem, cùm passim vita æterna sub conditione patientiæ, tri-
tiæ de peccatis, timoris, mortificationis &c. promittatur.
Contrariam huic dogmati hæresin docent plerique moderni
Lutherani, ut qui vel omnino bona opera negent necessaria
esse, vel certè necessaria duntaxat necessitate præsentiæ, ut
scandalum & periculum vitetur.

III. Secundum dogma est, homines justificatos, illi
gratia adjuvante, ita posse, legem divinâ adimplere, ut opo-
ra ipsorum non modò non sint appellanda peccata, sed eum
verè ac propriè justa dici mereantur, alioqui enim impruden-
ter Christus ad jugum suum tollendum invitâsset, & S. Joan-
nes 1. c. 5. dixisset, mandata ejus gravia non esse. Negan-
vam tamen partem docent Hæretici plerique moderni vo-
lentes omnia opera justorum esse peccata mortalia ex natura
sua, justámque adeò opprobrii mercedem mereri.

IV. Tertium dogma est, opera justorum non tantùm
justificare hominem, sed verè etiam meritoria esse vitæ æter-
næ; sic enim divinæ literæ passim testantur dicentes Jac. 2.
Abraham Pater noster nónne ex operibus justificatus est? Matth.
5. *Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in
cœlis.* Item Matth. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem.*
Negant tamen hoc dogma Lutherus & Calvinus, ut qui con-
cedunt quidem temporalium quidem bonorum meritum
esse, non tamen vitæ æternæ; imò Calvinus omnino aegre
nomen meriti usurpandum esse.

V. Quartum dogma est, etsi in bonis meritis, quæ re-
talia esse noscuntur, rectè fiducia aliqua collocetur, tutius ta-
men est in sola divina misericordia sperare; prior pars ex te-
stimoniis pluribus S. Scripturæ patet, quibus habetur Nehe-
miam, Davidem, Ezechiam, Hestorem, S. Paulum per me-
tua rogâsse DEVM, ut vel peccata remitteret, vel aliam gra-
tiam petiisse. Posterior pars ex eo probatur, quòd, cùm
mo absque revelatione certò scire queat, an habeat veri-
rita, securius in divina misericordia speretur. Contra

dogma pugnant iterum moderni hæretici, nullam in meritis propriis fiduciam collocari posse asserentes.

VI. Quintum dogma est, non tantùm licitum, sed etiam laudabile esse, operari bona opera intuitu mercedis æternæ; alioqui enim ipse Christus ad bona opera excitans frustra varia præmia proposuisset. Negant tamen Calvinus & Bucanus publicè in Catalonia damnatus licitum esse opera talia intuitu mercedis facere.

§. XXII.

De Operibus bonis in specie.

I. Tria plerumque opera bona in specie assignantur ab Auctoribus, scilicet Oratio, Jejunium, Eleëmosyna, de quibus sequentia dogmata proponit Catholica fides.

II. Primum est, Orationem, quæ juxta D. Thomam 2. 2. q. 83. a. 1. est actus rationis practicæ, voluntatis desiderium explicantis, & ab alio aliquid postulantis, non tantùm necessariam, sed etiam utilem esse ad varia auxilia & dona à DEO impetranda, meritúmque augendum, & satisfactionem pro peccatis præstandam; cùm talis oratio sit verè etiam opus bonum, &, ut rectè fiat, non parùm laboriosum. Contra hoc dogma pugnant inprimis Hæretici quidam à Bellarmino l. 1. c. 3. cc. qui nimis multùm orationi tribuebant, & per eam etiam providentiam divinam immutari posse dicebant: aut cum Messalianis docebant, per solam orationem homines justificari. Deinde Pelagiani, qui nimis parùm tribuebant orationi, utpote dicentes sine ea posse homines solis suis viribus bene vivere, & mandata servare, gratiámque, & gloriam DEI promereri. In qualem errorem etiam incidit Wicleff, docens, DEVM non requirere à nobis cogitationem aut vocem, sed solis bonis operibus contentum esse. Denique Melanchton, Calvinus & Brentius asserentes orationem nec meritoriam, nec satisfactoriam esse.

III. Secundum dogma est, non tantùm generatim, sed etiam in specie pro certis hominibus orari posse; cùm passim in Scripturâ constet Patriarchas Prophetas, Apostolos, ipsúmque Christum pro certis Personis in particulari orâsse. Cui tamen dogmati contraria est hæresis Wicleffi docentis, non

licere pro aliquo particulari orare; nec orationem talem magis prodesse, quam si pro omnibus fiat.

IV. Tertium dogma est, etiam Horas Canonicas recte & laudabiliter ab Ecclesia fuisse institutas; uti tum ex antiqua traditione & consuetudine; tum exemplis diversa orandi num spatia observantium; tum ex fine earum, scilicet ad ... fricandam creationis & redemptionis memoriam, gratiasque pro utroque agendas, colligitur. Huic tamen dogmati ... oppositi fuerunt Paulus Samosatenus, qui Hymnos ab homi... bus compositos damnabat. Et Vigilantius, qui nocturnas vigilias reprehendebat. Et Wicleffus, Lutherus, Illyricus, qui unanimiter damnant ritum Horarum Canonicarum, ideóque à suis Ecclesiis amoverunt.

V. Quartum dogma est, Cantum etiam in divinis officiis piè & sapienter usurpari; sic enim exempla Angelorum, Davidis, Christi, & Apostolorum, & antiqua traditio probant; sed & multiplex utilitas confirmat, dum scilicet per Cantum corda audientium accenduntur, laudes DEO liberius & facilius persolvuntur, publica fidei confessio gratior fit, Deóque cultus perfectior, gratiórque exhibetur. Improbârunt tamen hunc Cantum Hilarius quidam, & post eum Henricus & Petrus Bruis (unde Henriciani & Petro Brusiani hæretici Originem sumpserunt) cum Wicleffo & Trinitariis.

VI. Quintum dogma est, non esse quidem per se ... animalium, aut lacticinia, puta ovum, caseum, butyrum, immunda, ab eisdem tamen vel ob præceptum, vel alium ... nestum finem laudabiliter abstineri; sic enim jam olim Rechabitæ ob præceptum Patris vino, & Daniel c. 10. ad luctum suum testandum, & S. Joannes Baptista per totam vitam ... omnibus deliciis abstinebat; & verò ipsa etiam carnis mortificatio ac subjectio, quæ per similem abstinentiam recte quàm per solam moderationem in cibo ac potu sumendo ... tinetur, suadet. Contraria tamen huic dogmati est haresis Ebionitarum, Encratitarum, Eustathianorum, Priscillianarum, Apostolicorum, qui omnes carnes, aut præterea etiam vinum immunda, ideóque illicita dicebant. Porrò verò etiam modernorum hæreticorum, qui ad ratum jejunii non tam abstinentiam à certo ciborum genere, ... à lauto & nimio cibo pertinere contendunt.

VII.

VII. Sextum dogma est, non tantùm lege divina jejunium in genere Joël. 2. & alibi crebriùs in S. Scriptura præceptum esse, sed pro eodem etiam rectè & modum, & tempus certum fuisse determinatum; sic enim jam olim in veteri Testamento quatuor jejunia mensium quarti, quinti, septimi, & decimi Zach. c. 8. introducta; & ab Apostolico Concilio Act. 15. Gentibus abstinentia à Suffocato & sanguine fuerat præcepta. Contra hoc dogma pugnat inprimis Calvinus docens, nullum divinum præceptum de jejunio extare, quod idem etiam Kemnitius sentit, utpote qui testimonia & exempla jejunii in S. Scriptura quidem reperiri fatetur, sed eorum imitationem liberam esse contendit. Item Eustathiani, & Ariani cum Luthero & omnibus Sectariis modernis asserentibus, non potuisse Ecclesiam leges de jejunio ferre, atque adeò Fideles ad eas velut injustas non obligari, nisi fortè ratione scandali & contemptus.

VIII. Septimum dogma est, ab ejusmodi jejuniis præceptis rectè illos solos censeri exemptos, quos vel impotentia (ut Senes & Pueros, ægros & debiles) vel pietas (ut Concionatores, Confessarios, Lectores, si cum his officiis jejunare sine gravi incommodo non queant) vel necessitas (ut Artifices & servos laboriosis operibus addictos) excusat. Sic enim Concilium Viennense, & S. Leo Ser. 11. de quadr. declarârunt, dum sic Pontifex hic loquitur: *Adest maximum, sacratissimumque ieiunium, quod observantiam sui omnibus Fidelibus sua exceptione denunciat* (puta, qui capaces sunt) *quia nemo tam sanctus est, ut non sanctior: nemo tam devotus, ut non debeat esse devotior.* Repugnat tamen huic dogmati hæresis Begardorum, qui, teste Bellarmino c. 10. volebant viros perfectos ad legem jejunii non obligari, eò quòd peccare non possint, atque ideo jejunio, quod ad peccatum delendum, vel cavendum institutum est, non indigeant.

IX. Octavum dogma est, per ejusmodi jejunia verè placari DEVM, variáque auxilia & præmia obtineri, & pro peccatis satisfieri; sic enim Ecclesia in præfatione Quadragesimæ canit: *Qui corporali ieiunio vitia comprimis, mentem elevas, virtutem largiris, & præmia*: & vel ex ipsa ejus natura patet, cùm sit verè actus temperantiæ, si legitimo fine suscipiatur. Huic tamen dogmati repugnat hæresis Lutheranorum

rum & Calviniſtarum, qui cum Joviniano docent, ad ſalutem nihil prodeſſe ejuſmodi jejunia, ſed ſolummodo ad carnis petulantiam coërcendam, atque in ſignum humilitatis ac pœnitentiæ, orationisque auxilium eadem ſuſcipi poſſe.

X. Nonum dogma eſt, jejunium quadrageſimale vel ab Apoſtolis inſtitutum, atque Eccleſiæ univerſæ ob varios honeſtiſſimósque fines præceptum fuiſſe; ſic enim tum SS. Hieronymi & Leonis teſtimonio; tum ex regula S. Augustini patet docentis, illa omnia ſine dubio ex Apoſtolica traditione deſcendere, quæ in Eccleſia obſervantur, & in nullo Eccleſiæ Concilio inſtituta inveniuntur. Contraria huic dogmati eſt hæreſis modernorum Hæreticorum docentium, jejunium poſt tempora Apoſtolorum ex quadam ſuperſtitione, & perverſa Chriſti imitatione irrepſiſſe.

XI. Decimum dogma eſt, ſapienter & rectè ab Eccleſia tempus, quo jejunari non debet, conſtitutum eſſe, videlicet dies Dominicæ, Natalis Domini, & tempus illud, quod inter Paſcha & Pentecoſten intercedit; ſic enim communis lætitia & celebritas hujus temporis; tum odium Hæreticorum, præcipuè Montaniſtarum, Manichæorum, Priſcialliſtarum, Anteriorum, Euſtathianorum, qui diem Dominicam pro jejunio eligebant, exigebat.

XII. Undecimum dogma eſt, eleëmoſynas quidem, ſi ritè distribuantur, valde utiles eſſe tum ad ſatisfaciendum pro peccatis, tum ad varia dona, præmiáque cæleſtia impetranda; eas tamen non ſufficere ad ſalutem, niſi cum fide, dilectione, pœnitentia, aliísque ad ſalutem ordinatis diis conjungantur. Prior pars patet ex ex eo, quòd paſſim S. Scriptura & SS. Patribus eleëmoſyna valde commendetur; poſterior verò pars ex teſtimonio S. Pauli 1. ad Cor. 13. colligitur, ubi dicit: *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Contrariam huic dogmati hæreſin docuerunt inprimis veteres quidam hæretici qui, teſte S. Auguſtino l. 21. de civ. c. putabant, illos ſolos olim damnandos, qui eleëmoſynas dediſſent, juxta illud Jacobi, judicium ſine miſericordia qui non facit miſericordiam. Deinde omnes moderni hæretici, eleëmoſynam neque ad meritum, neque ad ſatisfactionem utilem eſſe dicentes.

XIII.

XIII. Duodecimum dogma est, divitiarum usum indifferentem esse, atque adeò licitè easdem retineri; sic enim communis Ecclesiæ, & SS. Patrum sensus probat, dum consilium duntaxat, & non præceptum esse asserunt, ut divitiæ relinquantur. Contrarium tamen docuerunt olim Julianus, Apostolici, Manichæi, & Pelagiani, qui rerum proprietatem Christianis penitus interdictam esse contendebant, eò quòd Christus Luc. 14. dixerit: *Nisi quis renunciaverit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse Discipulus.*

Caput III.

De Præstantia Theologiæ Polemicæ.

Præstantia hæc ex quatuor præcipuè generalibus argumentis facilè colligetur, si videlicet necessitas, utilitas, dignitas, & jucunditas illius demonstretur, quod quidem hoc capite præstabitur.

§. I.

De Necessitate Theologiæ Polemicæ.

I. Non est hîc animus demonstrare, Scientiam Theologiæ polemicæ cuivis homini adulto necessariam esse, sed iis duntaxat, quibus ex officio incumbit, Ecclesiam Catholicam ejusque doctrinas defendere, animásque curæ suæ commissas a pernicioſa hæresum peste custodire, quales sunt Pastores & Curatores animarum, quibus quidem ex quadruplici titulo vel maximè necessaria est Theologiæ polemicæ notitia.

II. Primus titulus est, quia ejusmodi Pastores, sunt Milites & Custodes specialiter à DEO electi ad custodiendam Ecclesiam; atque adeò jam olim à Salomone Cant. 3. sequentibus verbis adumbrati: *En lectulum Salomonis* (id est, Christi & Sponsæ Ecclesiæ) *sexaginta fortes ambiunt, ex fortissimis Israël, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: unusquisque ensis super femur suum propter timores nocturnos.* Quid autem timores isti nocturni sunt aliud, nisi oppugnationes Hæreticorum in tenebris errorum suorum ambulantium? Quid gentis, quem super femur habere debent hi Custodes, aliud si-

gnificat, quàm scientiam Theologiæ polemicæ, quam Christus illis pro defendenda Ecclesia communicavit, illa Jeremiæ Prophetæ verba ad Judam olim dicta 2. Mach. 15. usurpans: *Accipe sanctum gladium munus à DEO, in quo deicies Adversarios Populi mei Israël.* de quo gladio verissimè dicere potest ad Christum quivis Pastor, quod olim David ad Abimelech 1. Reg. 21. dixit: *Non est huic alter similis, da mihi eum.*

III. Secundus titulus est, quia, quatenus eis Concionandi & docendi officium incumbit, sunt quasi speculatores constituti, qui hostem venientem speculentur, & iis, pro quibus vigilare debent, annuncient. Unde illis jure meritò attribui possunt illa verba Ezech. 3. à DEO Ezechieli dicta: *Fili hominis, speculatorem te dedi domui Israël: & audies de ore meo verbum, & annunciabis eis ex me.* Meritò ergo timere debent, ne si Theologiæ hujus polemicæ scientiâ careant, audire cogantur illud Isaiæ c. 56. *Speculatores eius cæci omnes, nescierunt universi.* Imò & graviorem illam ipsius DEI per Ezechielem c. 33. factam comminationem: *Quòd si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccinâ, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam, ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu Speculatoris requiram.*

IV. Tertius titulus est, Quia sunt Pastores ovium sibi commissarum; unde si vident Lupum vel Draconem ovibus insidiantes, eos arcere debent baculo Pastorali, id est, Theologiæ polemicæ notitiâ. *Quid enim sunt Lupi isti, nisi Heretici feri & rabidi*, inquit Vincentius Lirinensis in cap. 20. Adv. *Qui caulas Ecclesiæ semper infestant, & gregem Christi, quantum possunt, dilacerant?* & *qui*, ut S. Augustinus l. 3. contra Faustum c. 12. loquitur, *ut fallatius incautis ovibus obrepant, ovinam deponunt speciem, & sese divinæ legis sententiis velut quibusdam velleribus obvolvunt, ut, cùm quisque lanarum mollitiem præsenserit, nequaquam aculeos dentium pertimescat.* Qui sunt Dracones nisi Hæretici, de quibus idem Sanctus narr. 39. in Psalm. sic loquitur: *Persecutor Paganus aperte sævit ut Leo, Hæreticus insidiatur ut Draco. Ille cogit negare Christum, iste docet: ille ingerit violentias, iste insidias. Adversus illum opus est patientiâ, adversus hunc opus est vigilan-*

Hic nimirum est Draco ille, quem S. Joannes Apoc. 12. vidit, *draco magnus & rufus, habens capita septem, & cornua decem, & in capite eius diademata septem, & cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cæli, & misit eas in terram; & draco stetit ante mulierem* (id est, Ecclesiam) *ut, cùm peperisset, Filium eius devoraret.* Unde meritò iterum timere debent curatores animarum, ne, si contra hos lupos & dracones oves suas non defendant, audire cogantur illam horrendam Dei apud Ezechielem c. 34. comminationem: *Dispersæ sunt oves meæ, eò quòd non esset Pastor, & factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri. Propterea Pastores audite verbum Domini vivo ego, dicit Dominus Deus; quia pro eo, quod facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem bestiarum agri, eò quòd non esset Pastor. Ecce ego ipse super Pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciam eos, ut ultra non pascant gregem.* Et utinam hæc prophetica comminatio non nimis his nostris temporibus impleta cerneretur!

V. Quartus titulus est, quia Curatores ejusmodi sunt Medici animarum, de quibus multò verius, quàm de corporalibus Medicis dici potest illud Siracidis 38. c. *Honora Medicum propter necessitatem: etenim illum creavit Altissimus: à Deo est enim omnis medela, & à Rege accipies donationem. Disciplina Medici exaltabit caput illius, & in conspectu magnatorum collaudabitur.* Unde ad ipsos præcipuè pertinet pestilentes animæ morbos à Commissis sibi Parochianis avertere; quæ autem est pestilentior & pernicioſior morbus, quàm hæreticæ pravitatis pestis? sicut enim pestis, ubi semel intraverit, serpendo semper crescit, & difficulter expellitur, ita hæreses, ubi invaluerint, semper ulteriùs serpunt, nec nisi per summam violentiam, aut auxilium speciale Dei extripantur. Quâ ratione autem avertet hanc pestem curator animarum, nisi Theologicæ Polemicæ auxilio illius indicia sagaciter cognoscat, & salutaria media addiscat, per quæ maturè huic morbo occurrere, aut, ubi quem invaserit, eundem iterum depellere possit.

§. II.

De Utilitate Theologiæ Polemicæ.

I. Multæ quidem sunt utilitates, quas affert Theologiæ Polemicæ notitia, & prudens usus, sed quæ ad tres seu vel quatuor fructus reduci possunt.

II. Primus itaque fructus in *Ecclesiam triumphantem*, id est, Deum & Cælites redundat; cùm enim hi omni bono usque adeò abundent, ut nihil ab hominibus nisi cultum & honorem sperare possint, meritò nulla illis major utilitas (extrinseca) obvenire posse creditur, quàm si debito & sincero ritu colantur; & Deus quidem per institutas à se Sacramenta, operáque præcepta, Christus per religiosam Sacramentorum à se institutorum frequentationem, & Evcharistiæ præcipuè devotam adorationem, reliqui verò cælites per affectuosam, & fiduciâ plenam invocationem honorentur: hæc autem omnia cùm Theologia Polemica præ reliquis Theologiis illibata conservare, totis viribus nitatur, ea sanè concluditur, non exiguam ab illa in Ecclesiam triumphantem utilitatem redundare.

III. Alter fructus in *militantem Ecclesiam* derivatur: hujus enim gloria, salúsque cùm in eo potissimùm consistat, ut per veræ fidei, spei, & caritatis constans & illibatum exercitium, nec non per Sacramentorum à Christo institutorum pium & utilem usum, DEO placere, eumque velut ultimum suum finem, quantùm in hac mortali vita fas est, possidere queat; quoad hæc autem omnia eandem vehementissimè Hæreticis oppugnatam, potenter ac feliciter Theologia Polemica defendat, meritò summam iterum utilitatem Ecclesia hæc militans ab illa accipere dicenda est, ita ut cum veritate hæc Theologia fortissimum Ecclesiæ militantis propugnaculum dici queat, illúdque Sponsæ Cant. 4. elogium tribuatur: *Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, & omnis armatura fortium.*

IV. Tertius fructus in *purgantem Ecclesiam* redundat, quæ cùm nullam majorem utilitatem à viventibus sperare possit, quàm suffragia per piarum orationum &

rum bonorum usum ipsis oblata; hæc autem Theologia Polemica non minus fortiter propugnare, quàm Hæresis eripere nitatur, negari sanè non potest, majorem etiam in hanc Ecclesiam purgantem, quàm ab ulla alia scientia utilitatem promanare.

V. Quartus denique fructus ab ipso Theologiæ polemicæ possessore percipitur, qui, cùm tam fortiter prædictam triplicem Ecclesiam defendat, atque adeò de quâvis illatam tum præclarè mereatur, meritò non exiguam ab omnibus illis laudem, favorem, ac mercedem sperare potest.

§. III.

De dignitate Theologiæ Polemicæ.

I. Multi quidem sunt tituli, per quos varii homines magnum sibi comparare nomen, famámque inclytam obtinere sunt conati, sed nullus ferè ad hunc finem obtinendum aptior censetur, quàm victoriæ de potenti hoste feliciter ac generosè obtentæ titulus, cùm reliqui tituli plerumque vel a fortuna, vel ab opibus, vel aliorum falso & adulatorio judicio oriantur; hic autem à propria virtute ortum sumat, & generosam sui ipsius victoriam, quæ meritò à Sapientibus summa inter omnes triumphos victoria æstimatur, plerumque supponat. Unde Deus ipse Apoc. c. 2. dixit: *Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.* Sed & Josephus Zachariæ Filius, & Azarias princeps virtutis hoc titulo præcipuè magnum sibi nomen, gloriámque parare nitebantur, ideóque 1. Mach. c. 5. dicebant: *Faciamus & ipsi nobis nomen, & eamus pugnare adversus Gentes, quæ in circuitu nostro sunt.* Quæ si ita se habent, meritò summam Theologiæ polemicæ dignitatem, gloriámque competere fatendum est, ut quæ victoriam obtinet ob omnes circumstantias, propter quas victoria quæpiam nobilior censeri solet, jure aliis præferendam.

II. Si enim 1. tantò illustrior censeri victoria solet, quantò plures, potentiorésque hostes per eandem sunt debellati, quis non illustrissimam fateri cogetur victoriam, quàm

quam Theologia Polemica de Hæreticis reportat, qui tum numero propemodum infiniti, & propter auxilium & assistentiam Dæmonis potentissimi, & ob singularem suam solliditatem, fraudulentiámque meritò vel maximè suat metuendi. Si tantopere olim celebratus Hercules fingitur, ob tot, támque varia monstra, præsertim septemcipitem hydram, tam fortiter superata, quantò majori laude, gloriaque dignus erit Theologus polemicus, qui tot metuenda monstra hæresum non minùs oppugnavit fortiter, quàm feliciter expugnavit, utpote quas S. Ambrosius l. 1. de fide, non immeritò etiam Hydræ comparavit dicens: *Sicut hydra licet sæpius recisa semper repullulavit, auctiórque evasit ita hæreses, quò vehementiùs excindere eas Catholici Doctores studuerunt, tantò maius incrementum sumpserunt.*

III. Si secundò tantò nobilior existimatur victoria, quantò plures per eam urbes, aut Provinciæ ab interitu servatæ, aut grandibus etiam, multísque commodis, divitiisque sunt auctæ; quàm illustrem iterum oportet esse victoriam à Theologia Polemica adversus hæreses reportatam, utpote ex qua tot, tantæque utilitates in triplicem Ecclesiam triumphantem scilicet, militantem, & purgantem redundârunt, quales priori paragrapho copiosiùs sunt descriptæ.

IV. Si denique tantò laudabilior jure merito victoria censetur, quantò difficilior, & diuturnior, & periculosior fuit pugna, quæ eandem præcessit; quis summa laude dignissimam neget victoriam, quam Theologia Polemica de Hæreticis obtinuit, utpote quam pugna præcedit & ob continuam hæresum reviviscentiam indesinens, & ob effrenatam hostium pertinaciam difficillima, & ob salutis, felicitatisque æternæ amittendæ manifestum discrimen plùs, quam quodvis aliud certamen, periculosa, ut meritò proindè Theologiæ polemicæ pulchertimum illud elogium Judithæ olim ab Achior c. 14. Judith. datum attribui possit: *benedicta tu à Deo tuo in omni tabernaculo Iacob* (aut Eccles. potiùs) *quoniam in omni gente, quæ audierit nomen tuum magnificabitur super te DEVS Israël.*

§. IV.

§. IV.

De jucunditate Theologiæ Polemicæ.

I. Etiam hæc jucunditas non levis profectò censeri debet, utpote quam olim Deus Apoc. 2. per manna seu panem omne delectamentum in se habentem demonstravit, dum dixit: *Vincenti dabo manna absconditum*; id est, in corde eorum gaudium quod quidem ex triplici præcipuè fonte oritur.

II. Primò ex ipsa pugnæ qualitate, si enim generoso militi nihil accidere jucundiùs potest, quam si occasionem habeat frequentem, & celebrem cum hostibus suis decertandi, atque ex eorum debellatione insignem aliquam prædam, inclytúmque nomen ac famam reportandi; quidni jucundissimum pariter fore credatur Theologo Polemico certamen, quod cum Hæreticis creberrimè, imò assiduò suscipere cogitur; & ex quo tantam divitiarum non tam corporalium, quàm Spiritualium copiam, ac famam sperare potest, quantam prioribus duobus paragraphis descriptam videre est.

III. Secundò eadem jucunditas oritur ex ipsa hostium devictorum conditione; si enim tantò majus plerumque ex victoria gaudium oritur in animo victoris, quantò nocentior, & infensior fuit hostis, qui devictus est, quanta lætitia orietur in mente Theologi polemici, si tot, támque infestos sibi, totíque Ecclesiæ Catholicæ Hæreticos à se superatos aspiciet? si adeò jucundum est Victoribus debellâsse, quos perdere possint, quàm jucundum accidet Theologo Polemico vicisse, ac subjugâsse eos, quos servare, & æternæ olim felicitatis secum participes habere possit? si tantopere gaudet Victor, si per victoriam suam, hostium, numerum imminutum advertat, quantò magis gaudebit, si non imminutum duntaxat numerum inimicorum, sed amicorum etiam numerum auctum per conversionem Hæreticorum suo labore & industria procuratam videbit? an non verificabitur in illo, quod Jeremiæ c. 15. promisit Deus, dum dixit: *Si separaveris pretiosum à vili* (id est, animas pretiosas ab hæretica pravitate) *quasi os meum eris*, id est, omni voluptate

luptate perinde repleberis, quemadmodum ori variæ p[ul]-
sumque deliciæ subministrantur.

IV. Tertiò eadem jucunditas oritur ex illorum, qui
servati atque ab hostibus defensi sunt, lætitia ac gratulatio-
ne; si enim Davidi olim jucundissimum haud dubiè accidit,
post devictum Goliathum opprobrium ab Israël abstulisse, &
egressas mulieres de universis urbibus Israël, cantantes, cho-
rósque ducentes & dicentes audire: *Percussit Saul mille, &
David decem millia*: 1. Reg. c. 18. Si jucundissimum pariter
fuit Judithæ, propter Holofernem à se occisum, Bethuliam
servatam, omnem populum cum mulieribus & virginibus
& invenibus in organis & citharis gaudentem, obviamque
sibi Joachim Summum Pontificem cum universis Presbyteris
eundem & dicentem: audire: *Tu gloria Ierusalem, tu lætitia
Israël, tu honorificentia populi nostri.* Quantò major lætitia
concipietur à Theologo polemico, qui per obtentam de hæ-
reticis victoriam, triplicem à se Ecclesiam servatam, quæ
obviam euntem, & gratulantem, atque ad æterna gaudia,
festáque secum celebranda invitantem aspiciet?

PARS II.

DE THEOLOGIA POLEMICA OFFENSIVA.

PEr offensivam hanc Theologiam aliud nihil intelligo,
quàm ea Theologiæ Polemicæ pars; quâ ex institutis
gumenta proponuntur, tum ad Catholicas doctrinas
liendas; tum ad contrarias hæreses refutandas. Pro
parte, uti & sequenti meliùs intelligenda ex præludio
nualis à Becano conscripti notandum est, quadruplici
neris Hæreticos reperiri; nam 1. aliqui sunt pertinaces,
eóque proprie & formaliter Hæretici, eò quòd, licet
sçant, se à communi Eccleſiæ & SS. Patrum sensu rec
nihilominus ex superbia & obstinatione pertinaciter
errore permaneant, ne à veritate convicti videantur. 2.
sunt Zelosi, qui ex ignorantiâ potiùs, quàm pertina
dicant, suam sectam veritati & Evangelio conformem
idcóque tantò ardore eam tuentur, ut vitam potiùs p

quàm errores deponere sint parati. 3. Alii sunt frigidi, id est, tales, qui quidem errores suos agnoscunt, & etiam parati sunt deponere, sed ob varias excusationes, quas frigidè prætendunt, in iisdem erroribus perseverant. 4. Denique alii sunt dubii, qui simplici ac recto corde veritatem quærunt, ideóque, quia ipsi per se eam invenire non possunt, ab aliis instrui ac juvari petunt; qui proin omni potiùs caritate ac mansuetudine fovendi, animandíque sunt, ut sua dubia sincerè aperiant, atque, ut ab iisdem liberentur, accurata, facilique instructione curandum. Cum solis ergo pertinacibus, Zelosis, & Frigidis hæreticis offensivum bellum suscipiendum est; quod quidem quâ ratione fieri possit, in hac parte ostendatur.

Caput I.

Quibus potissimum argumentis contra hæreticos pugnandum sit.

Quémadmodum prima illorum, qui militiæ nomen dederunt, cura est, ut de aptis sibi armis provideant; ita prima quoque Theologi Polemici sollicitudo esse debet, ut argumenta addiscat, solida, quibus contra Hæreticos pugnare debeat; quæ quidem duplicis ferè sunt generis, generalia scilicet, & specialia; illa sunt, quæ in genere duntaxat fontes aperiunt, ex quibus ejusmodi argumenta petenda sunt; ista verò sunt, quæ ex monstratis fontibus tanquam aptiora & efficaciora seliguntur ad veritatem dogmatum Catholicorum, & falsitatem hæreticorum demonstrandam, de quibus proinde in hoc & sequentibus capitibus agetur.

§. I.

De primo fonte argumentorum nempe S. Scriptura petitorum.

1. Primus fons argumentorum meritò S. Scriptura æstimatur; hæc enim cùm nihil aliud sit, quàm verbum Dei veritatem, atque adeò infallibilem habeat authoritatem, hoc

hoc ipso efficacissima argumenta suppeditare creditur ad veritatem doctrinarum Catholicarum demonstrandam. Unde & ipsi Adversarii hoc solo argumentorum genere, licet perperam, utuntur ad falsas suas doctrinas seu hæreses persuadendas; id Origenes in c. 14. ep. ad Rom. apta similitudine declarat; dum ait: Sicut Piratæ in occultis Scopulis maris lumen accendunt, ut navigentes ad naufragia perducant; ita Hæretici lumen falsæ doctrinæ ostendunt, ut salutis suæ cupidos sub hac luminis specie ad fidei & salutis naufragium pertrahant. Sed & S. Epiphanius hæresi 34. contra Manich. alia similitudine idipsum confirmat, dum ait: Sicut dipsas venenatus serpens aquam, quam in occultis rivulis haurit, veneno inficit, ut bestias pariter ex ea bibentes intolerabili siti accendat, & tandem omnino perimat; ita Hæretici, dum S. Scripturas velut fontes veritatis, veneno falsæ suæ doctrinæ corrumpunt, maximam quidem divini verbi orexin excitant, sed per eandem certum animæ interitum creant. Quare ut hoc armorum genere ritè utatur Theologus Polemicus, sequentia monita observet.

II. Primum est, ut, quoniam non omnes S. Scripturæ libros pro Canonicis illi agnoscunt, non facilè locum ab quem alleget ex tali libro, quem illi velut non Canonicum rejiciunt; hoc ipso enim, quòd eum pro vero Dei verbo accipiant, textum ex eo depromptum tanquam infirmum, & humana solùm ratione nixum excutient.

III. Secundum monitum est, ut, ubi textum allegatum à se ex libro ab ipsis ut Canonico admisso citatum falsâ impiam & subdola interpretatione juxta consuetudinem corrumpere conabuntur, jubeantur veritatem suæ interpretationis ex S. Scriptura probare; cùm enim talis textus aliter à Catholicis, aliter ab ipsis explicetur, hoc ipso dubium quænam ex his interpretationibus velut legitima sit prærenda; atque adeò ab illis ex Scriptura, quam solam illi Judice controversiarum agnoscunt, dubium hoc resolvi debebit.

IV. Tertium monitum est, ut non tam ipse ex S. Scriptura telum aliquod aut sententiam assumat, quàm Adversariorum tela ex eâdem Scriptura peti solita directè invadat,

confringat, id quod efficiet in hunc vel similem modum argumentando. Tunc hoc vel illud dogma vestrum veritati consentaneum censeri non potest, quando veram vos Scripturam non habetis; sed ita se res habet; ergo. Majorem libenter concedent, utpote qui nihil pro fidei dogmate agnosci volunt, nisi quod ex S. Scriptura probari queat. Minor autem sic ostenditur. Tria præcipuè in vera Scriptura Spectari debent. 1. Canon seu Catalogus librorum Scripturæ. 2. Versio seu editio. 3. Sensus & interpretatio; atqui nihil horum, vos habetis; cùm neque Canonem, nec versionem, nec interpretationem vos legitimam habere ex S. Scriptura ostendere possitis, ergo rectè concluditur, veram Scripturam vos non habere, atque adeò fidei vestræ dogmata nullo solido argumento probari posse.

§. II.

De secundo fonte argumentorum, Conciliorum scilicet, & Pontificum definitionibus.

I. Pro faciliori intellectu hujus fontis, notandum est, non esse hic sermonem de quibuscunque Conciliis, sed de illis duntaxat, quæ à Pontifice approbata sunt, ideóque pariter etiam cum illo authoritatem habent, ut in prima parte dictum est. Talia autem præcipuè sunt generalia Concilia quæ diversis sæculis celebrata sunt, nempe in primo sæculo circa annum 51. Concilium Hierosolymitanum sub S. Petro. In tertio sæculo Constantinopolitanum primum contra Macedonium, & alios negantes divinitatem Spiritus Sancti. In quarto sæculo circa annum 325. Nicenum primum contra Arium; & circa annum 431. Ephesinum Concilium contra Nestorium item Chalcedonense anno 457. contra Eutychem & Dioscorum. Quinto sæculo Constantinopolitanum secundum contra Petrum, Severum, & alios Origenistas. Sexto sæculo Constantinopolitanum tertium contra Monothelitas. Septimo sæculo Nicenum secundum contra Iconomachos. Octavo sæculo Constantinopolitanum quartum contra Photium pro S. Ignatio Patriarcha Constantinopolitano. Undecimo sæculo Lateranense primum, secun-

dum, tertium pro jure Cleri, contra Saracenos & hæreticos Catharorum habita. Duodecimo Lateranense quartum, contra Albigenses & Joachimum Abbatem; & Lugdunense primum sub Innocentio quarto, in quo Fridericus Imperator depositus, & expeditio pro terra sancta recuperanda decreta est. Item Lugdunense secundum sub Gregorio decimo pro unione Græcorum cum Latinis. Decimo tertio seculo Concilium Viennense sub Clemente Quinto, in quo Ordo Templariorum deletus fuit. Decimo quarto Concilium Florentinum, sub Eugenio Quarto pro unione Græcorum cum Latinis. Decimo quinto tandem sæculo Concilium Lateranense quintum contra conciliabulum Pisanum & Turcas; & Tridentinum anno 1545. inchoatum, & 1563. sub Pio Quarto finitum contra hæreses & corruptos hujus sæculi mores.

II. Ex his itaque Conciliis & definitionibus Pontificum, etsi apud Catholicos infallibilem habeant authoritatem, quia tamen ab Hæreticis solam Scripturam pro legitimo Judice agnoscentibus unanimiter rejiciuntur, argumenta desumi quidem possunt, ac debent, sed ita, ut non velut primaria assumantur, (cùm unica negatione consequentia omnia antecedentia propositiones fidei nostræ continentes sint elusuri) sed pro confirmatione duntaxat adhibeantur, quemadmodum Bellarminus, & alii Controversistæ passim faciunt, & rectè, cùm enim talia Concilia ex Sanctissimis, doctissimis, & sapientissimis, atque in summa dignitate constitutis hominibus sint congregata, & præterea cum tanta præparatione, consideratione, prudentia ac maturitate singula dogmata & controversiæ examinentur, ac definiantur, meritò credi potest, his potiùs Spiritum Sanctum astitisse, & veritatem manifestâsse, quam Hæresiarchis, qui proprio potiùs ingenio ac affectu, quàm ex inspiratione Dei proprios sibi fidei suæ articulos cuderunt; atque adeò etiam talia argumenta non exiguam vim habent ad eorum pertinaciam & errorem ostendendam.

§. III.

§. III.

De tertio fonte argumentorum, nempe Traditionibus.

I. Ex hoc fonte tanquam Verbo Dei non scripto, eâdem ferè ratione, sicut ex præcedenti argumenta petenda & usurpanda sunt; cùm enim Hæretici Solum Scriptum DEI Verbum agnoscant, & admittant, facilè iterum excutient tela, quæ ex ejusmodi Traditionibus seu Verbo DEI non scripto contra eos torquentur. Quare pro confirmatione potiùs, quàm primario argumento adhibendæ sunt; aut certè priùs, quàm particularis aliqua doctrina ex iisdem probetur, demonstrandum in genere erit, ejusmodi Traditiones admittendas esse, quod ut faciliùs præstetur, sequentia monita servire poterunt.

II. Et primò quidem ante omnia ostendatur, quàm prudentes & communi hominum praxi atque experientiæ conformes sint regulæ, quas Ecclesia ad cognoscendas traditiones Apostolicas adhibet, & Fidelibus suppeditat, sùntque sequentes. Prima, si tota Ecclesia vel Pontifex cum generali aliquo Concilio doctrinam aliquam, quæ in S. Scriptura non reperitur, pro articulo fidei recipit, qualis e. g. est articulus de Virginitate Matris DEI, Canon S. Scripturæ, cultus imaginum &c. Secunda regula est, si eadem Ecclesia aliquid observet, quod Solus Deus imperare potest, quales traditiones sunt quòd Infantes baptizandi; ij autem, qui ab Hæreticis baptizati sunt, non debeant iterum baptizari. Tertia, si aliquid in Ecclesia observetur, cujus initium deprehendi non potest, nisi ad ipsum tempus, quo vixerunt Apostoli recurratur, quales sunt, quòd Dominica loco Sabbati celebrari debeat: quòd Quadragesimale jejunium observandum; aqua & sal benedictus piè usurpandi &c. quam regulam S. Augustinus ep. 118. sequentibus verbis proponit: *Illa autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe observantur, dantur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia salutherrima authoritas, commendata atque statuta retineri; sicut quòd Domini passio, & resurrectio, & ascensio in*

cœlum anniversaria solemnitate celebrantur. Et si quid aliud tale occurrerit, quod servatur ab universa, quacunque se diffundit, Ecclesia. Quarta regula est, si omnes Doctores Ecclesiæ unanimiter, vel certè aliqui illorum, cæteris non dissentientibus, aliquam doctrinam pro traditione agnoscunt, quales sunt crucis signum & aliæ cæremoniæ in baptismo, benedictio aquæ baptismalis, Exorcismus ibidem adhiberi solitus. Has, inquam, regulas prudentissimè ab Ecclesia adhiberi ostendat ex eo, quòd experientiâ quotidianâ constet, si vel unus, aut alter vir gravis, maturus, ac spectatæ vitæ fama celebris asseveret, se hoc vel illud ab alio quoque audivisse, nemo prudenter in dubium revocare possit quòd revera illud audiverit; quantò magis ergo, si tot Pontifices, tot Concilia, tot Sancti Patres asserant, se ab ipsis Apostolis, aut eorundem successoribus aliquid audivisse, fides tali assertioni prudenter denegari non poterit; *insolentissima* profectò *insaniæ est*, inquit D. Augustinus loc. cit. *disputare, an faciendum sit, quod tota per orbem frequentat Ecclesia.*

III. Secundò ostendat, quàm rationabile pariter sit ut ejusmodi traditionibus æquè firmus assensus, ac ipso Verbo Dei scripto præstetur; cùm enim doctrina talis non minùs à Deo Apostolis inspirata sit, quàm illæ doctrinæ, quas scripto illi tradiderunt, meritò eadem quoque illis auctoritas, quæ scripto Verbo conceditur, constare debet, præsertim sicut mandatum Principis eandem vim & authoritatem habet apud subditos, sive scripto, sive voce perferatur; sic cur SS. Apostolis Matthæo, Joanni, Petro, & Jacobo, aut Sanctis, Evangelistis Marco & Lucæ velut Verbum Dei loquentibus firmissimus assensus præbeatur, eò quòd doctrinas suas scripto reliquerint, & non æquè pro Verbo Dei agnoscatur, quòd S. Andreas, Bartholomæus, cæterique Apostoli viva voce tradiderunt? quis credat Christianos, æquam Apostoli novum Testamentum conscriberent, legitimo Verbo Dei explicante, quid in lege gratiæ credendum sit, relictos fuisse?

IV. Tertiò ostendat, quàm vacillatura sit tota dogmatica, nisi traditiones admittantur; quid enim ad hanc fidem necessarium est, quàm ut cognoscatur

missimèque credatur, quòd tota Scriptura Veteris ac novi Testamenti sit verum Dei Verbum? quódque in iis, quæ ad fidem & salutem necessaria sunt, salva & incorrupta maneat? atque legitimum illius sensum habeamus? quod item symbolum fidei, quod de facto velut compendium doctrinæ Apostolicæ recitamus, sit verè ab Apostolis compositum, traditúmque? atqui hæc omnia non aliundè sanè, quàm ex traditionibus probari possunt, meritò ergo S. Basilius in lib. de Spir. S. c. 27. concludit: *Dogmata, quæ in Ecclesia servantur, & prædicantur, partim ex conscripta doctrina habemus; partim ex Apostolorum traditione in mysterio ad nos delata recipimus. Quæ utraque eandem ad pietatem vim habent, & nemo hæc contradicit, qui vel mediocrem saltem Ecclesiasticorum iurium experientiam habet.* Alioqui enim fruſtra S. Joannes cap. ult. dixisset: *Sunt autem & alia multa, quæ fecit IESVS: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.*

§. IV.

De quarto fonte argumentorum, videlicet SS. Patribus.

I. Ut hoc fonte fructuosè utatur Theologus Polemicus, tria de illo nôsse debet. 1. Quinam Scriptores præcipuè inter SS. Patres numerandi sint, & quo tempore vixerint; ut quàm antiqua fuerit eorum doctrina, clariùs cognoscatur, tantóque majorem authoritatem accipiat, quantò propiùs ad Apostolorum tempora accesserit. 2. Quam authoritatem illi apud Catholicos habeant. 3. Quid Hæretici de illis sentiant, & quomodo ex illis contra hos argumentari liceat; quæ omnes quæstiones in hoc paragrapho breviter decidentur.

II. Primam ergo quæstionem quod attinet, eos duntaxat SS. Patres hîc indicabo, qui indubitatè inter SS. Patres numerantur, & præcipui censentur, quales in primo sæculo fuerunt, (teste Bellarmino de scriptoribus Ecclesiasticis, ex quo potissimùm hic Catalogus desumetur) S. Clemens Romanus Pontifex, S. Ignatius Episcopus Antiochenus & Mar-

tyr, S. Dionysius Areopagita S. Pauli discipulus. In Secundo sæculo S. Justinus Philosophus & Martyr, & S. Irenæus Episcopus & Martyr. In tertio sæculo Tertullianus, qui initio Catholicus erat ardentissimi Zeli, sed postea in Montani hæresin prolapsus, non pauca contra Ecclesiam scripsit. Unde secundùm quid tantùm, id est, secundùm ea, quæ Catholicæ fidei conformia sunt, inter Scriptores Sacros numeratur: Clemens Alexandrinus Presbyter & Origenis Magister; S. Hippolytus Episcopus & Martyr. Origenes Adamantius, qui ultra sena millia librorum scripsit, ex quibus tamen, quia aliqui hæresis damnati sunt, soli illi recipiuntur, qui nihil Catholicæ doctrinæ contrarium continent: S. Gregorius Thaumaturgus Episcopus Neocæsarenis: S. Cyprianus Episcopus vir eloquentissimus, & Sanctissimus: S. Dionysius Alexandrinus: S. Zeno Episcopus & Martyr: S. Methodius Episcopus & Martyr. In quarto sæculo S. Macarius Senior, S. Athanasius Episcopus Alexandrinus, & Ecclesiæ Doctor, S. Hilarius, Pictavorum Episcopus, S. Optatus Milevitanus Episcopus, S. Cyrillus Hierosolymitanus, S. Ephrem Diaconus Edessenus, S. Basilius Magnus Archiepiscopus Cæsarienfis in Cappadocia, S. Gregorius Nazianzenus, uterque Ecclesiæ Doctor, S. Damasus Romanus Pontifex, S. Epiphanius Salaminæ Cypri Episcopus, S. Ambrosius Mediolanensis Episcopus & Ecclesiæ Doctor, S. Gregorius Nyssenus Episcopus S. Basilii Frater, S. Hieronymus Presbyter, & Ecclesiæ Doctor, S. Joannes Chrysostomus Ecclesiæ Doctor & Episcopus Constantinopolitanus, ex quibus constat, nullum facilè sæculum istho tunatius quoad Scriptorum Sacrorum multitudinem præstantiam fuisse. In quinto sæculo S. Augustinus Episcopus Hypponensis & Ecclesiæ Doctor, S. Maximus Episcopus Taurinensis, S. Cyrillus Episcopus Alexandrinus, S. Chrysologus Episcopus Ravennas, S. Leo magnus Papa, Nilus Constantinopolitanus Monachus, S. Prosper Episcopus Rhegiensis, Salvianus Episcopus Massilienfis. In sæculo S. Fulgentius Chartaginensis, Episcopus Ruffen Joannes Climacus Monachus, S. Dorotheus Archiman S. Gregorius Turonensis. In Septimo sæculo S. Greg Magnus Papa & Doctor Ecclesiæ, S. Isidorus Hispalen

scopus, S. Ildephonsus Episcopus Toletanus. In octavo sæculo S. Germanus Episcopus Constantinopolitanus, Venerabilis Beda Presbyter Anglus, S. Joannes Damascenus. In nono S. Eulogius Martyr. In undecimo S. Fulbertus Carnotensis Episcopus, S. Petrus Damiani Cardinalis, S. Anselmus Cantuariensis Episcopus, Ivo Carnotensis Episcopus. In duodecimo Rupertus Abbas Tuitiensis, S. Bernardus Abbas Claravallensis, Petrus Abbas Cluniacensis, Hugo de S. Victore Monachus, Richardus de S. Victore Canonicus Regularis, Arnoldus Carnotensis Abbas bonæ vallis. In decimo tertio Innocentius tertius Papa, S. Edmundus Cantuariensis; S. Albertus Magnus Episcopus Ratisbonensis, S. Thomas Aquinas, S Bonaventura Cardinalis. In decimo quarto Idiota, qui ex humilitate proprium nomen suppressit, S. Henricus Suso Monachus Dominicanus, S. Vincentius Ferrerius Dominicanus, S. Bernardinus Senensis, S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus, S. Laurentius Justinianus Episcopus Venetorum.

III. Circa secundam porro quæstionem quanta scilicet sit apud Catholicos authoritas SS. Patrum, maxima illa semper quia & etiamnum est in Ecclesia, & meritò, nam de illis propriè intelligenda est illa Salomonis adhortatio Eccles. 8. *Non te prætereat narratio Seniorum; ipsi enim didicerunt à Patribus suis, quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.* Unde & S. Augustinus l. 2. contra Julian. c. 22. de antiquioribus Patribus dicit: *Quod credunt Patres, credo: quod tenent, teneo: quod docent, doceo: quod prædicant, prædico.* Et infra. *Quod enim invenerunt in Ecclesia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, Filiis tradiderunt.* An verò illorum authoritas infallibilis sit, non levis est controversia inter Catholicos, ad quam cum distinctione respondendum est; vel enim singuli considerantur, vel omnes; si singuli, vel etiam pauci, habent quidem authoritatem humanam satis magnam, non tamen infallibilem; si omnes simul conspirent (id quod duplici modo fieri potest, positivè scilicet, ut omnes idem asserant: vel negativè, ut, quod plures dicunt, reliqui saltem non negent; vel certè si unus aut alter neget, respectu plurium, qui affirmant, attendendus non videatur, ut exponit Valentia l. 8. controv. c. 8.) tum iterum distin-

guendum est: si enim eorum doctrina à Pontifice, vel Ecclesia recepta est, sicut hodie traditiones, & unanimes S. Scripturæ expositiones à Concilio Tridentino Sess. 4. sunt receptæ, tunc certum est, doctrinam eam esse infallibilis authoritatis: si verò Ecclesia aut Pontifex expresè eam non probaverit, tunc Melchior Canus quidem l. 7. loc. Theol. c. 4. & Valentia l. c. putant, eos adhuc habere Ruinam & infallibilem authoritatem, eò quòd Ecclesia universa eos audire tanquam Pastores suos teneatur; rectiùs tamen Vasquez p. 1. d. 12. n. 2. & alii docent, eos humanam duntaxat authoritatem habere, metaphysicè quidem fallibilem, moraliter tamen infallibilem, eò quòd ejusmodi Patribus non major authoritas tribui debeat, quàm Concilio Generali (sunt enim illi minor portio Ecclesiæ, quàm Concilia generalia, utpote quæ ex totius mundi Pastoribus & Doctoribus sunt congregata (atqui Concilia generalia non habent authoritatem infallibilem sine approbatione Pontificis (cùm de facto Pontifices decreta quædam taliumConciliorum improbaverint) ergo nec Patres conspirantes sine Pontificis approbatione infallibilem habent authoritatem. Unde non absolutè audiendi sunt SS. Patres, quemadmodum contraria sententia supponit, sed quatenus suas doctrinas ex S. Scriptura, vel Ecclesiæ definitionibus probant; id quod S. Augustinus ad S. Hieronymum scribens satis clarè judicavit, dum dixit: *Ego solis Scripturarum libris, qui tam Canonici appellantur, didici hunc timorem, reverentiámque deferre, ut nullum eorum Authorem scribentem aliquid errâsse credam, alios autem ita lego, ut, quantâlibet sanctitate, doctrinâque propolleant, non ideò verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos Authores Canonicos, vel probabili ratione persuadere potuerunt.* Moraliter tamen infallibilem authoritatem ex eo capite habere censentur, quòd hoc ipso, quòd tot, támque docti & Sancti viri conspirent, probabile non sit, eos à Deo desertos, & non potiùs à Spiritu Sancto directos esse.

IV. Circa tertiam denique quæstionem, quanta scilicet sit apud Hæreticos horum Patrum authoritas, sciendum est, olim quidem Hæresiarchas abjectissimè de iis sensisse, eorúmque scripta stultitiam & meram garrulitatem, ipsos verò superstitiosos, imprudentes, indiscretos appellâsse, modo

nos tamen Hæreticos paulò modestiùs de iisdem sentire, & saltem tunc eorum authoritatem recipere, quando eorum scripta & dicta cum S. Scriptura consentiunt: Quo proinde in casu efficaciter contra illos argumenta ex SS. Patribus torqueri possunt; imò idipsum rectè etiam in aliis doctrinis expressè in S. Scriptura non contentis fieri, patet tum ex exemplis obviis Controversistarum; tum ex ipsa eorum authoritate, cùm enim hi Patres & Viri sanctissimi, & doctissimi, & primitivæ Ecclesiæ tam vicini extiterint, meritò credi potest, eos nec divinis auxiliis orbatos nec humanis præsidiis destitutos fuisse; si enim Hæretici tam in Sanctitate, quàm doctrina illis longissimè impares assistentiam S. Spiritus sibi promittere sunt ausi, cur non magis tot, támque sanctis & doctis viris eandem concedamus? Unde si non ad omnino debellandos, certè ad imprudentiæ & impietatis convincendos, maximusque excusabiles apud DEVM reddendos Hæreticos sæpè inserviet desumpta ex fonte isthoc argumentatio.

§. V.

De quinto fonte Argumentorum ex humana ratione petitorum.

I. Etiam hic fons non omnino spernendus est, ut qui, licet argumenta ad hominem continet, ita non modicam eorum vim habere creditur ad Hæreticorum pertinaciam convincendam. Triplici autem modo ejusmodi argumenta formari possunt.

II. Primò ex principiis lumine naturæ notis; cùm enim, ut ait Psalmista Psal. 4. signatum sit super nos lumen vultus DEI, id est, intellectus à DEO datus lumine naturali ita illustratus, ut illius auxilio facilè cognoscere possit, quid agere vel omittere debeamus, meritò insignis pertinaciæ convincitur, qui huic lumini naturali repugnare deprehensus fuerit. Unde hic modus non rarò à Theologis polemicis adhibetur, maximè dum ostendere conantur, absurdissimas esse doctrinas, ipsique rationi repugnantes, quas adstruere sunt conati.

III. Secundò ex praxi & consuetudine hominum prudentum & probrorum; cùm enim talium hominum vita & facta me-

cta meritò pro exemplo & lege vivendi assumi queant, ha ipso reprehendi non possunt doctrinæ aut actiones, quæ a lium hominum exemplis conformes esse ostendentur. Et modus non rarò usurpatur à Theologis polemicis cont Hæreticos, maximè quando de cæremoniis, & cultu ac inv catione Sanctorum disputatur.

IV. Tertiò tandem ex mala cohærentia principiorum & doctrinarum ab ipsis Hæreticis traditarum; cùm enim re rum vero repugnare non possit, meritò suspecta haberi po test doctrina, quæ alteri cuipiam doctrinæ, quàm illi vera agnoscunt, contraria esse deprehenditur. Unde hic modus creberrimè usurpatur à Theologis polemicis ad Hæreticorum dogmatum falsitatem demonstrandam.

Caput II.

Quibus motivis seu rationibus Theologus polemicus uti debeat ad veritatem fidei catholicæ persuadendam.

VAria, eáque sat multa afferri solent à Theologis Polemicis argumenta, quibus probare conantur, solam nostram Catholicam fidem esse veram fidem, in qua homines salvari queant, ex quibus tamen multa subtiliora sunt, quàm ut ab hominibus indoctis & simplicibus sufficienter intelligi possint. Quare ea tantùm hîc afferentur, quæ cuivis homini, ut nostram fidem præ cæteris veram esse credat, concedendo magis idonea esse meritò censentur.

§. I.

De primo genere motivorum ex notis Ecclesiæ petitorum.

I. Primum genus motivorum, quibus Theologia polemica utitur ad fidem Catholicam persuadendam, ex notis Ecclesiæ plerumque desumitur, & sic in formam redigitur. Illa fides est velut vera amplectenda, quam vera Ecclesia docet; atqui talis est Catholica nostra fides, ergo &c. Ma-

pro-

propositio patet, quia Ecclesia est columna & firmamentum veritatis. Minor probatur hac ratione. Ad veram Ecclesiam requiritur, ut sit una, sancta, Catholica, & Apostolica; item visibilis, infallibilis, & nota; atqui hæc omnia soli nostræ Ecclesiæ conveniunt; in hac quippe sola reperitur *vera unitas*, cùm nemo aliud credat, aut doceat in substantialibus, quam quòd Ecclesia credendum proponit: *vera sanctitas*, ut quæ non tantùm ad DEVM simpliciter per observationem mandatorum, sed etiam perfectissimè per consiliorum Evangelicorum adimpletionem colendum impellit, & ideo sanctissimas semper & miraculis claras Personas gremio suo complectitur: *Vera universalitas*, ut quæ per totum mundum propagata est: *Vera successio*, ob Apostolorum tempore, eo quam meritò Apostolica vocari potest: *Vera visibilitas*, quia in ea Pastores visibiliter gubernant, docent, Sacramenta administrant, & ipsi vicissim fideles Pastores suos agnoscunt, Sacramenta recipiunt, præcepta observant &c. *Vera infallibilitas*, quia omnia signa infallibilis assistentiæ Spiritus sancti habet, ut ex primis quatuor notis patet: *Vera notoreitas*, quia passim & ubique se per Pastores suos manifestat, & variis miraculis, ac argumentis suam authoritatem, potestatemque confirmat. Unde meritò S. Augustinus de symb. ad Catech. c. 6. dixit: *Ita est Ecclesia sancta, Ecclesia una, Ecclesia vera, Ecclesia Catholica contra omnes hæreses pugnans: pugnare potest, expugnari non potest. Hæreses omnes de illa exierunt, tanquam sarmenta inutilia, de vite præcisa; ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, in caritate sua; portæ inferorum non prævalebunt adversus eam.*

II. Atque hoc argumentum sicut Catholicæ fidei veritatem luculenter demonstrat, ita non minùs efficaciter & clarè ostendit falsam esse quamcunque Hæreticorum, qui hactenus exorti sunt, sectam; nam quis sibi persuadeat veram sibi doctrinam reperiri, ubi ipsi Authores doctrinarum tanto pere sibi contradicunt, & aliis. Nam 1. quidem Authores hæresum turpissimis sese mutuò convitiis & criminationibus proscindunt, ut passim apud Controversistas videre est. 2. Sibilipsis sæpissimè contradicunt; nam Zwinglius apertè fatetur, se tradendo doctrinam de Eucharistia, tempori potiùs, quàm rei scripsisse; imò l. 2. de bapt. ingenuè confitetur, se aliquot

aliquot ante annos deceptum satiùs credidisse, si tum demum baptizarentur Parvuli, ubi ad justam ætatem pervenissent. Lutherus tam sibi ipsi dissimilis fuit, ut triginta sex adversantes sibi responsiones de sola utraque specie Sacramenti ediderit, ut Balthasar Chanassius de notis relig. l. 3. c. 1. ostendit; innumeras verò alias ejusdem contradictiones Conradus Vetter in libello, quem Lutherischer Wetter-Hahn inscribit, enarret. Idem fecit Calvinus, uti idem Chanassius ex ipsius verbis ostendit. Jam verò 3. quàm ipsi horum Hæresiarcharum Authores inter se dissideant, quis non videt, & videbit? Anno 1557. Colloquium Wormatiense indictum cum magno risu ideo duntaxat solutum est, quòd Lutherani inter se convenire non potuerint, quinam veri Protestantes Augustanæ professionis dici debeant. Calvinistæ in Protestantes (qui varias Cæremonias admittunt) & Puritanos, qui omnes ejusmodi cæremonias rejiciunt, dividuntur, tantòque inter se odio flagrant, ut nulla ratione unquam placari posse videantur. Anabaptistæ in Muncerianos, Apostolicos, Separatos, Enthusiastas, Liberos, Adamitas seu nudè incedentes, Hussitas &c. divisi sunt. Zwingliani tam perplexi sunt in sua fide, ut vix duo inveniantur ejusdem sententiæ, adeòque passim nunc se Calvinistis aut Lutheranis adjungant; ut non meritò de talibus Hæreticis dici possit, quod nonnemo ex illis de Evangelicis Augustanæ Confessionis dixit: Ibi rixandi neque finis, neque modus ullus. Quilibet in hoc laborat, ut justam causam habere videatur, atque alium opprimat. Si quisquis aliquid novi proferre potest, unde nomen veneretur, id liberè facit. Sordet mihi profectò mundus, cathedræ templa & pulpita, & suggestus mihi sordere incipiunt, in quibus dia ista venenata & contentiones ruinam spectantes depraehenduntur. Ita ille; ex quo patet, verum esse, quod S. Athanasius in orat. 1. contra Arrium pronunciavit, in hoc solo videlicet Hæreticos non dissidere, quòd Catholicam fidem inexplicabili odio prosequantur, & totis viribus oppugnent.

§. II.

De motivis ex fine veræ Religionis petitis.

1. Cùm in vera Ecclesia ante omnia verus veri DEI

ans vigere debeat, ideo meritò inter præcipuas illius notas vera religio numeratur; quid enim aliud est Ecclesia, nisi Congregatio Fidelium? qui autem alii Fideles censendi sunt, nisi illi, qui & verum DEVM agnoscunt, & eundem legitimo modo colunt, & amant, propter quem finem ab ipso conditi, & in hoc mundo positi sunt. Quare rectè ex hoc motivo tale argumentum conficitur: Illa Ecclesia censeri meritò potest vera Religio (sumendo hîc Religionem pro ipsa Congregatione hominum DEVM legitimè colentium) in qua & verus DEVS agnoscitur, & debito modo colitur; atqui talis est sola nostra Ecclesia, ergo. Major ex numero primo patet. Minor probatur per singulas partes.

II. Nam 1. Sola Ecclesia & Religio Catholica fatetur DEVM ab æterno & à se existere, aliáque attributa DEI, puram Unitatem, Sapientiam, Omnipotentiam, bonitatem &c. agnoscit. Præterea credit eundem unum in Natura, trinum verò in Personis esse. Credit pariter Christum esse verum DEVM & Hominem, æqualem Patri secundùm Divinitatem, minorem Patre secundùm Humanitatem, unum non confusione substantiæ, sed unitate Personæ, aliáque, quæ de eodem & Spiritu Sancto in Symbolo S. Athanasii enarrantur; quæque nulla alia secta universim credit, uti facilè singulas percurrenti patebit.

III. Sed & 2. Modum colendi DEVM aptissimum & verissimum habet, utpote in quo & locus, & tempus, & instrumenta, & actiones, & cæremoniæ indicant summam de DEO æstimationem, hominémque excitant ad eundem summè colendum & amandum; nam inprimis locum quod attinet, quis neget Catholicorum templa, sive magnificentia, sive ornatus, sive mundities, sive reverentia illis exhiberi solita speciem, singularem quandam de DEO æstimationem & venerationem ingenerare? cùm è contrario Hæreticorum templa nudissima sint, & profanis potiùs ædificiis similia. Sed & tempus quoque convenientissimum à Catholica nostra Religione eligi, patet ex varietate pulcherrima Festorum, quorum aliqua sunt Duplicia magis vel minùs solemnia, aliqua Semiduplicia, aut omnino Simplicia, ut ex hac diversitate discant Fideles, diversam de DEO, & Sanctis æstimationem concipere, & proportionatum cuique cultum exhibere. Quin

& ipsa

& ipsa prohibitio laboris servilis, missæque audiendæ præceptum, aliáque exercitia his diebus peragi solita, aptissima sunt ad cultum DEI promovendum, uti nemo negare potest. Jam verò instrumenta quoque similem aptitudinem habent, patet tum ex præstantia Altarium, vasorum, & vestium in Sacrificio Missæ adhiberi solitorum; tum ex eorum munditie & benedictione, quâ priùs ad Sacros usus Deo consecrati, à profanis vasis secerni solent. Actiones verò nostræ Religionis Deo dignissimas esse, facilè quisque sibi persuadebit, quisquis vel horarũ publicarum recitationem, vel Sacramentorũ administrationem, Sacrarum Reliquiarum venerationem, rerum, decimarum, & Oblationum constantem usum, operum bonorum, & jejunii præcipuè, aliarúmque castigationum corporis exercitium perpetuum & præcipuè ipsius SS. Missæ Sacrificii quotidianam oblationem accuratè perpenderit, quorum nihil ferè apud Hæreticos reperitur. Cerè unicum SS. ac præstantissimum Missæ Sacrificium si spectemus, sufficientissimam nostræ Religionis amplectendæ, & contrariæ cujuscunque rejiciendæ causam præbere posset; cùm enim DEVS tam in lege naturæ, quàm Mosaica nullum sibi cultum magis ab hominibus requisierit, quàm illum, quo per Sacrificia exhibetur, meritò credi potest, eum in sola gratiæ lege hunc cultum non abrogare, sed potiùs, sicut hæc lex infinitis quodammodo modis legem naturæ & Scriptam antecedit, ita Sacrificium quoque infinities perfectius, quale nostrum est Missæ Sacrificium, substituere voluisse; atque adeò contrarias omnes sectas, cùm omni Sacrificio reali careant, jure de falsitate Religionis suspectas censeri posse. Ipsasque denique cæremonias, quæ in Ecclesia adhibentur, ad eundem DEI cultum aptissimas esse, facilè ex earum honestate, dignitate, sanctitate, & significatione colligi potest.

§. III.

De Motivis ex propagatione fidei Catholicæ petitis.

I. Etiam hoc motivum non modicam, imò majorem sè, quàm omnia alia vim habet ad veritatem fidei Catholicæ demonstrandam; cùm enim DEVS omnes homines sal-

fieri, & ad agnitionem veritatis venire velit, rectè colligitur, eum pro hoc fine obtinendo efficacem aliquem modum, quo fides Catholica promulgari per totum orbem facilè posset, providere, suæque Ecclesiæ communicare debuisse, qualis quidem est miraculorum patratio, ex quo proinde sequens argumentum fieri potest.

II. Illa fides meritò ut vera agnoscitur, & approbatur, quæ innumeris, & manifestis miraculis est probata & propagata; atqui sola fides Catholica est talis, ergo. Conclusio est legitima, si primæ duæ propositiones efficaciter probentur, quod quidem non difficulter præstari potest. Nam prima quidem propositio, quòd miracula sint efficacissimum medium probandi & propagandi Religionem, seu doctrinam à DEO revelatam esse ostendendi, patet 1. ex S. Scriptura & SS. Patribus, qui miracula nunc signa, nunc testimonia DEI vocant. Sic Christus Joan. 5. dixit: *Ego habeo testimonium majus Joanne; opera enim, quæ dedit Pater, ut perficiam ea, ipsa opera, quæ facio, testimonium perhibent de me.* Item Joan. 14. *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est? alioqui propter opera ipsa credite. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet.* Unde S. Augustinus l. de utilit. cred. c. 16. ait: *Sicut sermoni humano verba nova vel minùs usitata moderatè ac decenter aspersa splendorem acuunt; ita in factis mirabilibus consuetis aliquid significantibus quodammodo luculentior est divina eloquentia.* Hinc & S. Macarius, ut refert Cassianus collat. 15. c. 3. cum Hæretico disputans ajebat: Non est in verbo Regnum DEI, sed in virtute; eamus igitur ad sepulchra, & in nomen Domini super mortuum, qui primus inventus fuerit invocemus; ostendamus ex operibus fidem nostram, ut manifestissimè rectè fidei documenta ejus testimonio declarentur. Patet 2. eadem majoris veritas ex ipsa necessitate miraculorum; quid enim magis à Famulo quodam aut Legato, qui nomine Domini varia, & gravis momenti negotia sibi mandata à Subditis perficienda proponit, requiritur, quàm ut literas sigillo Domini sui confirmatas exhibeat? quidni ergo patiter ab iis, qui ad fidem veram DEI jussu amplectendam persuadere homines volunt, ejusmodi sigillum exigatur? quod autem aliud, certiúsque sigillum ostendi potest,

quam

quàm miracula quæ ſolus DEVS facere tanquam cauſa principalis poteſt, in confirmationem fidei patrata? fingamus ſanè tempore illo, quo S. Franciſcus Xaverius in India Evangelium prædicare incepit, cum illo Lutheranorum patrum Prædicantem in Indiam ſe contuliſſe, & utrumque publicè coram Indis dixiſſe, ſe à DEO miſſum fuiſſe, ut verum Evangelium ipſis annunciet; quo, quæſo, indicio colligere poterant, unum vel alterum eſſe verum DEI Legatum, niſi alterum illorum talia opera in confirmationem fidei patrâſſe, quæ ſolis humanis viribus effici non potuiſſent? Certè ſi omnes omnino miſſiones DEI à condito orbe factæ inſpiciantur, omnes ejuſmodi ſignis confirmatæ reperientur; ſic Moyſes miſſionem ſuam Ægyptiis, ſic Chriſtus Judæis, ſic Apoſtoli Gentibus; ſic Recentiores ſancti variis Populis probârunt, idque adeò neceſſarium etiam ipſe Lutherus cenſuit, ut to. 2. Germ. Wittenb. f. 245. §. 1. dixerit, Populum diligenter inſtruendum ac monendum eſſe, ut nullum Evangelii Prædicatorem recipiat, quem non priùs quærant, quis eum miſerit & ubi ſint literæ & ſigilla, quibus miſſionem ſuam confirmet, ubi ſint miracula, quæ oſtendant, eum legitimè à DEO miſſum fuiſſe?

III. Jam verò minor propoſitio, quòd videlicet ſola Catholica religio & fides ejuſmodi miraculis ſit confirmata, patet ex quadruplicis generis miraculis in ejus confirmationem patratis, videlicet ex futurorum vatidicis prædictionibus, ex ejectione malorum ſpirituum ab Energumenorum corporibus, curatione miraculoſa variorum morborum, & mortuorum ſuſcitatione, quorum ſingulorum generum varia & teſtatiſſima exempla affert Bellarminus to. 2. l. 4. c. Coccius to. 2. l. 8. a. 13. & plurimi alii Scriptores. Cùm omnem contrariarum Sectarum Profeſſores & Auctores nec cum quidem ejuſmodi miraculum patrâſſe comperiantur, potiùs illa, quæ patrare conati ſunt, peſſimè ipſis ſuccederint. Uti idem Bellarminus l. 4. c. 14. de not. Eccl. & Thomazius de ſign. Eccl. l. 5. c. 2. variis exemplis confirmant. adeò ob hoc argumentum meritò Richardus de S. Victore l. 1. de Trin. c. 2. dixerit: *Domine, ſi error eſt, à te decepti ſumus, nam iſta in nobis tantis ſignis & prodigiis confirmata ſunt & talibus, quæ non niſi per te fieri poſſunt.*

IV.

IV. Neque obstat 1. Quòd nonnunquam etiam à simplicibus aut malitiosis hominibus, imò ipsis etiam Dœmonibus patrata sciantur; nam vel talia miracula vera non fuerunt, uti postea ex falsitate eorum detecta constabat; vel certè non nisi ad confirmationem veteris alicujus doctrinæ patrata fuerunt; nunquam autem DEVS hominibus malis ad novos articulos miraculis probandos adstitisse legitur; multò minùs autem permisisse, ut Dœmon talia operaretur; alioquin enim utique idem Dœmon in aliis etiam sectis ad seducendos homines talia miracula patraret; &, si id fieret, malè Christus dixisset, ut, si sibi credere non vellent Judæi, operibus crederent, cùm statim Judæi respondere potuissent, etiam Diabolum talia opera patrare posse, atque adeò ex operibus ejus doctrinæ veritatem colligi non posse.

V. Neque obstat 2. quòd juxta communem SS. Patrum ac Doctorum sensum miracula modò exigi non debeant, cùm fides nostra jam ante per miracula sufficienter sit probata; nam Pr. saltem tunc, quando novis & incognitis Gentibus ea fides prædicabatur, ea fuisse necessaria, id quod à nostræ fidei promulgatoribus, non autem à sectariis unquam est præstitum. Deinde verò cùm semper etiam novi & novi Fideles nascantur, quibus difficile accidere potest, ut, quæ à Majoribus vel Pastoribus audiunt, firmissimè credant, ad providentiam ac suavem gubernationem DEI spectat, ut semper hanc miraculorum gratiam Ecclesiæ suæ relinquat, non quidem, ut quivis Pastor aut Apostolus miracula talia faciat, sed tamen semper aliqui sancti Viri aut Fœminæ in Ecclesia reperiantur, qui talia miracula vel ipsi patrârint, vel certè ad DEI, Sanctorúmque invocationem, vel reliquiarum & aliarum rerum sacrarum religiosum usum sint experti.

§. IV.

De motivis ex conservatione veræ fidei petitis.

1. Ut hic modus argumentandi clariùs cognoscatur, supponendum est, DEVM ob varias causas, sed tres præcipuè permisisse, ut variæ in Ecclesia sua hæreses nascerentur. 1. In pœnam peccatorum à Fidelibus commissorum; sicut male-

ledicta est terra ob peccatum Adæ, ut spinas & tribulos ge
minaret; unde Apostolus 2. Thessal. c. 2. ait: *Caritatem ve-
ritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illu DEV
operationem erroris, ut credant mendacio.* 2. Ad excitatio-
nem torporis in S. Scripturæ studio, & veritatis illustratio-
nem; nam, ut rectè S. Augustinus l. sup. Gen. advertit, a
*Adversario mota quæstio discendi existit occasio; multa quipp
ad fidem Catholicam pertinentia, dum Hæreticorum callida i
quietudine exagitantur, ut adversus eos defendi possint, & cu
siderantur diligentiùs, & intelliguntur clariùs, & prædicantur
instantiùs.* 3. Ut probati manifesti fiant, quemadmodum S.
Paulus 1. Cor. 11. indicavit, dum dixit: *Audio scissuras ess
inter vos, & ex parte credo, nam oportet & hæreses esse, ut &
qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.* Cùm ergo præ-
derit DEVS, varias hæreses exorituras, meritò de tali medio
providere Ecclesiæ suæ debebat, quo adversus tales hæreses
efficaciter defendi, & falsas doctrinas à veris facilè discerne
posset, quale quidem aptissimum & efficacissimum vidit fore,
si Vicarium suo loco relinqueret, qui per assistentiam Spiritus
Sancti promissam omnes controversias circa fidei dogmata
exorituras sua authoritate & definitione decideret; nam hic
modus inprimis est in omni Republica usitatus, atque adeò
vel maximè conveniebat, ut etiam in Republica Ecclesiastica
adhiberetur. Deinde valde necessarius erat, cùm neque S.
Scriptura, nec Spiritus privatus hoc officium Judicis præstare
commodè possint, utpote de quibus semper ulterius dubitari
possit, an habeatur legitimus Canon, versio, & interpretatio
Scripturæ? an ista potiùs, quàm illa secta Spiritum privatum
legitimum habeat? Præterea valde efficax est; sic enim fa
tim decidi possunt lites, & concordia servari, quemadmodum
experientia ipsa, quâ Ecclesiam hactenus adversus tot hæ
ses servatam intuemur, demonstrat. Sed & ipsi Christo v
de honorificus est modus iste Ecclesiam suam conservan
quia sic ostendit, se Regem totius Orbis Christiani, & cap
Ecclesiæ: ostendit item bene à se ordinatam esse Eccles
per modum Exercitûs, Reipublicæ &c.

II. Ex quibus omnibus patet, ex hoc motivo discer
hunc efficacissimum formari posse: Illa Ecclesia & Reli
meritò ut vera agnoscenda & arripienda est, quæ habet
cæ

cacissimum medium ad fidei suæ dogmata illibata conservanda; atqui tale medium sola habet Catholica Religio, ergo illam solam ut veram agnoscere & amplecti decet. Major propositio per se clara est, si enim Religio aliqua falsis doctrinis se misceri permitteret, hoc ipso vera Religio esse desineret. Minor propositio ex probationibus numero priori factis patet. Illatio est legitima. Firmior verò hic totus discursus erit, si ex omnibus tribus hactenus enumeratis motivis collectis sic formetur: Illa Religio meritò cæteris præferenda est, quæ & fini Religionis est conformior, & efficaciora media ad hui propagationem & conservationem à DEO accepit; atqui talis est sola Catholica Religio, ergo &c.

§. V.

De Motivis ex Personarum, quæ Catholicam fidem vel prædicârunt, vel susceperunt, qualitate petitis.

1. Etiam hoc motivum, si bene perpendatur, non parum efficax censeri debet ad Catholicæ fidei veritatem persuadendam, quod quidem sic formari potest. Illa Religio & fides meritò cæteris præfertur, quam sanctissimi quique, doctissimique viri ex motivo solius propriæ & alienæ salutis procurandæ susceperunt, & prædicârunt, & non modò gravissimis cruciatibus, sed ipsa etiam morte constantissimè obiri defenderunt; atqui talis est sola Catholica Religio, ergo &c. Major hujus discursûs propositio ex eo videtur clara, quòd, cùm negotium hoc summi sit momenti, meritò fides non omnibus sit adhibenda, sed multa in examen vocanda, & diligentissimè discutienda sint, præcipuè quis sit, qui fidei dogmata promulgat, quibus moribus instructus, quo instituto ductus, quo animo, quo fine fidem ipse susceperit, eam promulgârit &c. neque enim credibile est, Christum, qui ipse efficacissimum persuadendæ Evangelicæ doctrinæ modum adhibuit, dum cœpit facere & docere, id est, exemplo docuit, quod verbis prædicavit, non eundem quoque in missis à se Apostolis & Doctoribus non pariter requisivisse. Minor autem propositio pariter per se manifesta videtur; quis

enim nescit, quantâ Sapientiâ decorati fuerint SS. Patres, qui Ecclesiæ Catholicæ dogmata suis scriptis tam copiosè illustrârunt, & tam potenter defenderunt? quis nescit doctissimos, & in omni genere literaturæ exercitatissimos viros eo iamnum in nostra Catholica Religione reperiri? quis nescit quàm plurimos ex doctissimis Hæreticis & Ethnicis ad nostram Religionem, ob solos veritatis agnitæ stimulos, postpositis suorum minis & contumeliis transiisse? quis nescit innumeros sanctos miraculis & sanctitate clarissimos in nostra Religione floruisse? sed & innumeros pro Catholica fide vitam per exquisitissima tormenta posuisse?

11. E contrario verò quis nescit, Authores hæresum pessimos homines fuisse, Lutherum Apostatam, Zwinglium Perrochum perduellem, Calvinum Canonicum exauctoratum? quis nescit, eos, qui deserta Religione Catholica ad Hæreticorum castra transierunt, solo luxuriæ, libertatis, aut alterius similis motivi impulsu transfugisse? quis nescit, quàm pernicioſas & Sanctitati directè contrarias doctrinas illi tradiderint, videlicet DEVM esse peccati Authorem, hominem carere libero arbitrio, observationem legis esse impossibilem, nullam vim merendi inesse bonis operibus, per solam fidem in Christum atrocissima quævis scelera remitti, uxores debere esse communes, nullam copulam nisi cum Filia esse illicitam, fas esse uxores repudiare propter morositatem, sterilitatem &c. omnia opera esse reipsa peccata, usuram esse licitam, ex quibus doctrinis via aperta est ad summam licentiam & gravissima peccata committenda, ita quidem, ut ipse Lutherus in colloq. mens. inter alia dixerit: sic comparatos esse nostri, ita studeant avaritiæ, furentur, prædantur sub Evangelii nomine, ut me pudeat. Calvinus verò in l. de scandalo dixerit: Turba nostra tota est adeò scelerata ac prodigiosa, ac belluina, ut nemo sana mente præditus de ea cogitare sine horrore possit? quis nescit, quàm infelici morte plerique Hæresiarchæ obierint? Simon Magus, primus Ecclesiæ nostræ Hæresiarcha, dum Romæ certamen cum sanctis Apostolis Petro & Paulo in conspectu Populi Romani, Neronе imperante suscepit, in aëra elatus, precibus eorundem Apostolorum dejectus, ac terræ allisus obiit. Montanus

Priscilla laqueo sibi mortem conscivêrunt. Arrius cùm Constantinopoli in publicum Conventum, præsente ipso Imperatore Constantino, hilaris procederet, maximâ hominum catervâ stipatus, in via naturali necessitate compulsus ad alvum purgandam secessit, ibique divino supplicio correptus intestina effudit. Manes Manichæorum primipilus vivus à Rege Persarum exustus est, quòd pollicitus esset, se Filio illius sanitatem restituturum, & causa fuerit mortis illius visus. Eblon balnei improvisâ ruinâ oppressus est. Donatistæ circumcelliones è turribus rupibus & aliis ejusmodi locis seipsos præcipitârunt, aut aliâ simili ratione mortem sibi consciscebant. Nestorius linguâ vermibus corrosâ obiit. Photius Author dissidii inter Latinos & Græcos exorti, à Leone Philosopho spoliatus omni dignitate, & in monasterium Armeniorum relegatus miserrimè decessit. Marcus Ephesinus, qui Concilio Florentino semper obstitit, eructans ex ore stercora, dirisque Cruciatibus afflictus, interiit. Lutherus cùm vesperè lautè cœnâsset, ac lætus somno se dedisset, eâ nocte suffocatus, vel à Dœmone, vel, ut familiaris quidam ipsius, qui tam puer illi serviebat, testatus est, à seipso, miserè vitam finiit. Oecolampadius & Carolostadius præcipui Lutheri olim Discipuli noctu, dum dormirent, improviso sunt strangulati. Bucero animam agenti horrendus dæmon adstitisse dicitur, qui eundem lecto deturbavit, & effusis per cubiculum intestinis, Animam ad tartara avexit. Calvinus quatuor annis novem morbis dirissimis, videlicet cholicâ, dolore arcuatorum, calculo, hæmorroidibus, febri, astmate, hemicranio, pithuita, sanguinis vomitione miserè excruciatus, denique à pediculis consumptus infelicissimè obiit. Zwingius in prælio ducens agmen à Catholicis Helvetiis interemptus, & combustus est; quæ omnia Thomas Bozius de sign. Eccl. l. 23. c. 96. variorum Authorum testimoniô confirmat; simúlque circa finem capitis plures, quàm quadraginta sanctissimos viros Catholicæ nostræ Religionis enumerat, qui omnes integros Populos ad nostram Religionem traduxerunt, & omnes morte tam prodigiis, quàm sanctitatis famâ illustri obierunt. Quis ergo sibi persuadeat, DEVM magis ejusmodi nequissimis hominibus, quàm doctissimis hisce, sanctissimis, fortissimísque viris ad propagandam Catholi-

cam fidem usum fuisse? quis non exosam & suspectam habeat doctrinam, quam tot dissensionum, confusionum, & enormium vitiorum Authores tradunt? maximè cùm ipse Lutherus in l. de abroganda missa dicat: Quoties mihi palpitavit tremulum cor, & reprehendens objecit fortissimum illud argumentum: tu solus sapis? tótne errant universi? tanta sæcula ignoraverunt? quid si tu erres, & tot in errorem trahas æternaliter?

Caput III.

Qua ratione contra frigidos Hæreticos pugnandum sit.

I. Quod olim, teste S. Luca c. 14. hominibus ad cœnam magnam à se paratam multos invitanti evenit, ut scilicet omnes, quando à servo venire jubebantur, sese excusare cœperint; hoc ipsum etiam non rarò Theologo polemico ad cœnam magnam in Catholica Religione præparatam invitanti contingere solet, ut scilicet & ipse audire cogatur: Villam emi, vel uxorem duxi, vel aliud impedimentum habeo; rogo te, habe me excusatum. Quare vel maximè etiam ad eandem pertinet, ut solida argumenta sciat, quibus frivolas eorum excusationes efficaciter refutare, &, si quidem non omnino finem suum obtineat, saltem id efficere queat, ut, ubi inanitatem suarum excusationum ipsis ostenderit, dicere illis quando de iis coram Supremo Judice possit, quod Christus Joan. 15. de Judæis dixit: *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Quænam autem sint excusationes illæ, quas afferre plerumque solent frigidi Hæretici, & quomodo sint refutandæ, hoc capite pro instituto breviter ostendemus.

§. I.

De prima excusatione frigidorum Hæreticorum.

I. Prima excusatio eorum, qui veritatem quidem Catholicæ Religionis cognoverunt, sed eandem tamen adhuc amplecti tergiversantur, est, quòd nostra Religio ab om-

bus vitiis abducat, omnes voluptates prohibeat, & præterea multa alia difficilia valde opera imponat, qualia sunt, toties jejunare, peccata sua gravia Sacerdoti confiteri, peregrinationes instituere, & similia. Quam excusationem sequentibus rationibus efficaciter refutare poterit Theologus polemicus.

II. Inprimis ostendat, ex hoc ipso capite veritatem & securitatem nostræ Religionis colligi, cùm Christus Matt. 7. dixerit, angustam esse portam, quæ ducit ad vitam, & paucos esse, qui inveniunt eam, difficultate scilicet Christianæ vitæ abterritos. Sed & apud eundem Evangelistam c. 7. addiderit, a diebus Joannis Baptistæ usque nunc regnum cœlorum vim pati, & violentos rapere illud.

III. Secundò ostendat, etiam eas Religiones, quæ plenam vitiis libertatem concedunt, suis miseriis & afflictionibus non carere. Sic enim 1. testatus est Salomon Eccles. c. 1. dicens, se non prohibuisse cor suum, quin omni voluptate frueretur, & tamen in his omnibus non nisi vanitatem, & afflictionem animi reperisse. Testatus est idipsum 2. S. Augustinus l. 6. conf. c. 6. dicens: *patiebar in eis* (cupiditatibus videlicet) *amarissimas difficultates.* Causam verò in iisdem Confessionibus reddidit his verbis: *Iussisti, Domine, & sic est, ut omnis animus inordinatus sibimetipsi sit pœna.* Testatus est idem 3. piissimus Thomas Kemp. l. 2. de imit. Christi c. 4. dicens: *Si est alicubi tribulatio & angustia, hoc melius novit mala conscientia*, qualem vel maximè habent, qui veritati aperte contradicunt. Testatus est 4. Seneca ep. 28. dicens: *Quis usus in quemquam tam contumeliosus fuit, quam in quosdam voluptates suæ? quidam se voluptatibus immergunt, quibus in consuetudinem adductis carere non possunt: ob hoc miseriam sunt, quòd eò pervenerint, ut illis, quæ supervacua fuerunt, facta sint necessaria. Serviunt itaque voluptatibus, non fruuntur; & mala sua, quod malorum ultimum est, amant.* Clariùs verò in epist. 51. idipsum explicat, dum ait: *Multò difficilius est facere ista, quæ facitis. Quid enim quieto animi otiosius? quid otio laboriosius? quid clementiâ remissius? quid crudelitate negotiosius? vacat pudicitia, libido occupatissima est.*

IV. Tertiò ostendat, facilia esse omnia, quæ Catholica Religio præcipit, si cum iis mediis, quæ eadem Religio ad

leniendam difficultatem offert, conferantur, qualia sunt 1. Uberrima gratia, quæ tum per Sacramenta, tum per alia media obtinetur. 2. Indulgentiarum thesaurus, qui in sola Catholica Ecclesia reperitur, & copiosè distribuitur. 3. Tot adhortationes, quæ à tot, támque variis Pastoribus, uti & per libros spirituales fieri solent. 4. Tot & tam varii Status, Religiones, & Congregationes, quæ iterum in sola nostra Ecclesia reperiuntur. 5. Tot consolationes & delectationes spirituales, quas DEVS animæ copiosè infundit, uti quotidiana experientia testatur. 6. Tot saluberrima exempla, quæ passim à Sæcularibus & Religiosis proponuntur, & facile ostendunt esse, quod à tam multis cum insigni alacritate, gaudióque factum conspicitur. 7. Tam ampla merces in hac & altera vita promissa; si enim Jacobo Patriarchæ quatuordecim anni in laboribus & molestiis gravissimis exacti videbantur dies pauci præ amoris, quo Rachelem deperibat, magnitudine; quidni majorem vim habeat spes præmii cœlestis ad omnem vitæ Christianæ amaritudinem temperandam? Certè ob hanc causam Christus Matt. c. 11. dixit, jugum suum suave, & onus leve esse.

V. Quartò ostendat, etiamsi aliqua difficultas in Catholica Religione reperiatur, eam tamen tam grandem & insuperabilem videri non debere, utpote quam tam multi, neque infirmiores superârint. Quis enim ignorat, quàm pro fide Catholica defendenda tot tenerrimi Pueri & Puellæ, aut certè tenerrimæ complexionis viri ac mulieres sint passi? quàm gravem & diuturnam pœnitentiam susceperint non millia Religiosorum tam virorum, quàm mulierum? imò quàm gravia & prope intolerabilia ex necessitate, aut certe spe vanissimi alicuius honoris aut voluptatis consequendæ passim tolerent ipsi Hæretici aut Ethnici? an non ergo quisque sibi in talium consideratione dictum putabit, quod olim S. Augustino de castitatis servandæ possibilitate desperanti Continentia Pueris & Puellis stipata dixit: *Tu non potes quod isti, & istæ? an verò isti & istæ in semetipsis possunt, & non in Domino DEO suo? Dominus DEVS eorum me dedit eis. Quid in te stas, & non stas? proiice te in eum, & noli metuere; non subtrahet, ut cadas. proice securus, excipiet, & sanabit te.*

§. II.

§. II.

De secunda excusatione frigidorum Hæreticorum.

I. Secunda excusatio frigidorum Hæreticorum est, quòd si Catholicam Religionem amplecti velint, gravia damna in rebus temporalibus pati cogantur, dum scilicet vel à Parentibus omnino necessario Patrimonio privantur; vel certè à Magistratu hæretico possessione suorum bonorum spoliantur. Contra quam excusationem sequentia opponat argumenta Theologus Polemicus.

II. Primò ostendat, etsi certum foret, omnium divitiarum & bonorum temporalium jacturam pati eos debere, non tamen propterea propositum Catholicæ fidei amplectendæ deserendum fore; quid enim prodest homini, si universum Mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?

III. Secundò ostendat, in tali casu ob oculos versari debere primorum Christianorum exemplum, qui, teste Apostolo ad Hebr. 10. rapinam bonorum suorum cum gaudio sustinuerunt, cognoscentes, se habere meliorem substantiam in cœlo præparatam.

IV. Tertiò ostendat, non admodum timendam esse inopiam, si generoso animo propter Deum paterna & fluxa bona dimittant; si enim Christus Matt. 19. Centuplum promisit illis, qui propter ipsum reliquerint Patrem, Matrem, Uxorem, Filios, agros &c. quis potiori jure hoc centuplum exspectet, quàm is, qui propter veram fidem omnibus suis bonis spoliatus est? an non hic verè quærit Regnum Dei, & justitiam ejus, atque adeò meritò sperare potest, etiam necessaria juxta promissionem Christi adjectum iri? an non talis verè timet Deum, atque ideo meritò solari se potest illo S. Davidis vaticinio ps. 33. *Timete Dominum omnes Sancti ejus, quoniam non est inopia timentibus eum.* Si enim Christus turbæ corporeis pedibus ipsum sequentis misertus est, eique victum tam abundantem providit, quantò magis illis, qui per veram fidem ipsum secuti fuerint, necessaria deesse non patietur? Certè experientiâ constat, Deum singulariter

ejusmodi Personis providisse, effecisséque, ut frequenter meliùs ipsis prospectum fuerit post fidem Catholicam susceptam, quàm ante talem susceptionem provisum fuerat.

V. Quartò ostendat, etiam modicas illas opes, quas post Religionem veram susceptam retinebunt, vel obtinebunt, plùs ipsis profuturas, quam si nescio quas divitias possiderent; cùm, teste Davide Ps. 36. Melius sit modicum justo super divitias Peccatorum multas; &, teste S. Paulo 1. Tim. 4. pietas (& vera Religio) ad omnia sit utilis promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & in futuro. Ut adeò meritò applicare sibi illa Tobiæ Senioris verba possint c. 4. *Noli timere, Fili mi, pauperem quidem vitam gerimus sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.* Jactent itaque super Dominum curam suam, & ipse eos enutriet.

§. III.

De tertia excusatione frigidorum Hæreticorum.

I. Tertia excusatio est; quòd Parentes & Amici deserendi, aut etiam graves ab illis, aliísve Acatholicis persecutiones timendæ sint; contra quam per sequentes rationes pugnandum erit.

II. Primò ostendat, hîc ob oculos versari debere illam Christi Luc. 14. sententiam: *Si quis venit ad me, & non odit Patrem suum, & Matrem, & Vxorem, & Filios, & Fratres, & Sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Certè si eos, postquam Inimici in bonis temporalibus facti essent, & vitæ corporali insidiarentur, ultrò & sine difficultate desererent, multò magis nunc, dum vitæ Spirituali bonísque æternis spoliare, damnúmque irreparabile inferre conantur, promptè, alacritérque deserendi erunt.

III. Secundò ostendat, exiguam censeri debere jacturam, ubi pro Parentibus & Amicis carnalibus ipse Deus ... Parentem & Amicos se & Sanctos suos offert, &, quidquid ab illis sperari poterat, centuplicato fœnore compensat; enim Matt. 19. promisit, dum Patrem & Matrem propter

relinquentibus centuplum & vitam æternam promisit. Undè meritò cum Davide ipsi exclamare Ps. 26. poterunt, *Pater meus & Mater mea deliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.*

IV. Tertiò ostendat, neque persecutiones eorum admodum timendas esse; cùm inprimis præsidio ipse Deus sit futurus. Si autem Deus pro ipsis stabit, quis contra ipsos stare poterit? Audiant quoque S. Petrum 1. c. 3. dicentem: *Et quis est, qui noceat vobis, si boni æmulatores fueritis? an non diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum?* Rom. 8. Deinde verò neque novum, neque difficile videri debet ejusmodi persecutiones tolerare, cùm ipse Christus Jo. 15. prior illas sustinuerit, & exemplo suo lenierit, ideóque meritò Apostolos suos ad illas æquo animo tolerandas sequentibus verbis præparârit: *Si mundus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit. Mementote sermonis mei: Non est servus major Domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur.* Credant ergo sibi quoque dictum ab illo, quod Matt. 5. Apostolis dixit: *Beati estis, cùm maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversus vos mentientes propter me: gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.*

§. IV.

De quarta excusatione frigidorum Hæreticorum.

I. Quarta excusatio horum Hæreticorum est, quòd dum sit avitam, & à Majoribus acceptam Religionem deserere, maximè cùm ipse Deus Deut. 32. dixerit: *Interroga Patrem tuum, & annuntiabit tibi: Majores tuos, & dicent tibi.* Quam excusationem ut efficaciter refutet Theologus Polemicus, sequentia adhibebit argumenta.

II. Primò ostendat, hoc impedimentum usque adeò revereri non debere, ut potiùs ad Catholicam fidem allicere debeat; si enim ipsi Hæretici fidem & Religionem à Majoribus suis acceptam tenendam esse putant, cur non potiùs eam, quam antiquiores Majores tenuerunt, approbant, & amplectuntur? an non illis potiùs attribui potest illud Deuteronomii

nomii 32. *Novi, recentésque venerunt, quos non coluerunt Patres eorum?*

III. Secundò ostendat, si Majores suos non sequendos censent in vitiis, aut aliis factis minùs honorificis, cur ipsos imitandos putant in dogmatibus falsis tenendis, & viam infernum calcandâ?

IV. Tertiò ostendat, hîc potiùs ob oculos habendum esse illud Jeremiæ 6. *State super vias vestras, & videte, & interrogate de Semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, & invenietis requiem animabus vestris.*

§. V.

De quinta excusatione frigidorum Hæreticorum.

I. Quinta, eáque politica excusatio est, quòd inconstantiæ turpis nota timenda sit, si fides semel susceptæ deseratur, & Catholica arripiatur, maximè cùm probabile admodum sit, quemvis in sua fide salvari posse. Contra quam excusationem sic pugnet Theologus polemicus.

II. Primò ostendat, si turpe est fidem semel susceptam deserere, cur Luthero, Calvino, aliisque suis Patriarchis probrosum non ducant, quòd à fide Catholica, quam tam longo tempore tenuerant, tum perfidè, turpitérque discesserint? cur illos velut perfidos sequi non erubescant?

III. Secundò ostendat, non esse constantiam laudabilem, sed Diabolicam pertinaciam, nolle ab errore aganti discedere, nam, ut S. Augustinus S. 22. de verb. Apost. sit diabolicum est per animositatem in errore permanere; diaboli enim proprium est, à malo, quod semel elegit, nulla ratione divelli.

IV. Tertiò ostendat, experientiam satis probare, quòd laudabilis potius, quàm reprehendenda sit hæc mutatio, cùm S. Ambrosius, D. Augustinus, S. Paulus, & infiniti alii Religionem Catholicam, à qua priùs vehementer abhorruerunt, cum summa laude & honore sint amplexi; unde recte S. Augustinus ep. 48. *hoc*, ait, *est illud, quod Scriptura sacra tacuit; est confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam & gratiam. Confusio adducit peccatum, cùm*

possit quisque pravam mutare sententiam, ne aut inconstans putetur, aut diu errâsse seipso iudice fateri teneatur. Confusio autem adducit gratiam & gloriam, cùm erubescit quisque de propria iniquitate, & pœnitendo in melius commutatur. Unde vel ab Ethnico discendus est contemptus ejusmodi judiciorum, dicendúmque cum Seneca ep. 77. *Æquo animo audienda sunt imperitorum convitia; plerumque boni inepti & inermes vocantur; mihi contingat iste derisus.*

V. Quartò ostendat, verum non esse, quòd quivis in sua fide salvari possit, cùm planè repugnantia doceant nostra Catholica, & ipsorum Hæreticorum fides, atque adeò veritatem, quæ est præcipua veræ Religionis proprietas, habere non possint. Adde, quòd, si judicant, in nostra etiam Religione salvari quem posse, hoc ipso illam, (si quidem prudenter agere vellent) amplecti deberent, utpote quæ & juxta ipsorum, & juxta Catholicorum opinionem secura est via, cùm tamen ipsorum Religio ab ipsis tantùm tuta esse creditur, à Catholicis verò omnibus, imò & plurimis etiam sectariis tanquam fallax, & in certissimam perniciem ducens rejiciatur.

§. VI.

De Sexta excusatione frigidorum Hæreticorum.

I. Sexta excusatio est, quòd in Ecclesia reperiantur varia Schismata; nam 1. in antiqua Ecclesia contento solo Symbolo Apostolorum diversissimas cæremonias & consuetudines in Sacramentorum administratione habebant. 2. In Ecclesia Corinthiaca diversas fuisse sectas testatur D. Paulus. 1. ad Cor. 3. dicens, alios dixisse: Ego sum Apollo. 3. Inter ipsos Apostolos Petrum & Paulum, dum illi Cæremonias legales imponere Gentibus voluit, hic non imponendas contendit, non leve schisma fuisse, ex actis Apostolorum constat. Sed hanc excusationem facilè refutabit, si sequentia afferat responsa &

II. Primò ostendat, has omnes contentiones & diversitates non fuisse de aliquo articulo fidei jam promulgato, sed tantum de cæremoniis nostræ Religionis, in quarum decisione

cisione standum esse judicio Ecclesiæ omnes semper Catholici sunt fassi.

III. Secundò ostendat, nullam facilè extituram gentem aut sectam, in qua non opinionum & judiciorum diversitas interdum reperiatur; satis autem infallibilitatem fidei nostræ ex eo probari, quòd in substantialibus omnes consentiamus, & in omnibus controversiis infallibilem Judicem habeamus, cujus judicio & definitioni omnes acquiescere debeant.

§. VII.

De septima excusatione frigidorum Hæreticorum.

I. Septima excusatio est, quòd multa vitia reperiantur inter Catholicos, qualia sunt Pontificum ambitio, qui arrogant sibi supra ipsos Reges & Imperatores authoritatem, Cardinalium fastus & luxus: Episcoporum in grege servando stodiendo socordia: Sacerdotum libido & incontinentia; ex quibus omnibus tanquam radice tam multa schismata, hæresésque sunt exortæ. Contra hanc excusationem sic pugnet Theologus polemicus.

II. Primò ostendat, etiamsi negari non possit, vitiosos frequenter mores in Ecclesia inter Ecclesiasticos fuisse repertos, multa tamen iisdem per calumniam attribui, dum augusta Majestas pro ambitione, decor dignitatis pro fastu habetur; certè passim constat, plures longè reperiri in Ecclesia, qui vitam Clericali dignitati ac statui conformem instituant.

III. Secundò ostendat, etsi hæc omnia vera fuerint, non tamen propterea veritati nostræ quidquam per illa derogari; cùm non fides per hæc, sed mores credentium corrumpantur; unde Christus apud Matt. c. 23. dixit: *Super Cathedram Moysis sederunt scribæ & Pharisæi; omnia ergo, quæcunque dixerint vobis, servate, & facite; secundùm opera verò illorum nolite facere.* Certè non propterea, quòd mala Zizania in agro reperiantur, etiam triticum speranda est: neque propterea, quòd domus aliqua vitiis & rimis inundet, penitus evertenda est; sed potiùs emendanda

quæ reformatione indigent, & ipsum corpus in antiquum statum reducendum est. Patet ergo, neminem Hæreticorum habere sufficientes causas, ob quas Religionem Catholicam non amplectatur, atque adeò fateri debere cum Regio Psalte ps. 50. *Tibi soli peccavi, & malum coram te feci, ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas, cùm judicaris.*

PARS III.

DE THEOLOGIA DEFENSIVA.

Firmo hoc loco potissimùm erit de privata disputatione vel conferentia, in qua quandoque Theologus Polemicus se contra unius aut plurium impugnationem defendere debet; nam publicas & solemnes disputationes cum Hæreticis instituere rarò expedit, cùm plurima illi habeant effugia sintque garruli, clamosi, & jactabundi; unde imperitus auditor & Judex facilè illis palmam adscribit, non sine Religionis nostræ aliqua infamia. Quòd si tamen aliquando eam illa ob graves causas suscipienda videretur, ea ipsa præcepta, quæ in hac parte pro privatis disputationibus aut Conferentiis ritè instituendis suggerentur, ad publicas quoque disputationes facilè transferri poterunt.

CAPUT I.

DE GENERALIBVS PRÆCEPTIS IN DISPVTATIONE VEL CONFERENTIA CVM HÆRETICIS OBSERVANDIS.

I. Multa quidem præcepta à variis Authoribus præscribuntur ad privatas ejusmodi disputationes vel conferentias fructuosè instituendas, sed ea ferè omnia ad sequentia septem revocari possunt.

II. Primum itaque præceptum est, ut status quæstionis accuratè semper præ oculis habeatur, & retineatur; hunc quippe Hæretici non rarò malitiosè pervertunt, ut à scopo abducant disputantem, & habeant, quod oppugnent. Hinc quando

quando v. g. disputant, de communione sub utraque specie, proponunt hanc quæstionem, an Christus dederit Luthe-ranis potestatem sub utraque specie communicandi? cùm-men non hoc quæratur, sed an Christus præceperit commu-nionem sub utraque specie.

III. Secundum præceptum est, ut forma Dialecti-rigidè observetur, ideóque, si ipsi Hæretici sua argumen-in forma non proponant, ea à Theologo Polemico in for-mam redigantur; quia multa verborum fuco ornata, & de-sis S. Scripturæ sententiis stipata nescio quam argumen-speciem præseferunt: quæ tamen ad libellam formæ Dia-ticæ examinata pondus legitimum non habere deprehen-duntur.

IV. Tertium præceptum est, ut omnis responsio bre-vis sit; quia longis verborum ambagibus obscuratur solutio argumenti; poterunt tamen, quæ ab initio dicta sunt, posteà pluribus explicari, si opus videatur.

V. Quartum præceptum est, ut ante alias quæstiones, si fieri commodè potest, mox eligatur primaria & funda-mentalis quæstio de Judice controversiarum; si enim semel legitimè probetur, Ecclesiam nostram esse veram Ecclesiam, & Judicem controversiarum, hoc ipso victoria jam obtenta est in aliis controversiis, utpote quæ omnes ab ipsa mater Ecclesia sunt definitæ.

VI. Quintum præceptum est, ut intra disputationem non moveantur controversiæ de rebus non necessariis, neque ad propositam quæstionem aut scopum non pertinentibus; alioqui enim status quæstionis facilè deseritur, & inutiles contentiones exoriuntur, id quod vel maximè intendunt Hæretici.

VII. Sextum præceptum est, ut ab omnibus verbo-rum asperorum, aut convitiorum aculeis, aut concitatio-mi, odiique indiciis sedulò abstineatur; multò minus ve-Adversariis quasi jam convictis insultetur, & triumphus de te victoriam canatur. Quòd si verò ipsi perturbatos se-stendant, variáque convitia & aculeata dicteria profe-ea prudenti potiùs dissimulatione, aut modestâ refutatio-quàm mutua concitatione, asperísque verbis & incon-clamoribus repellantur.

VIII.

VIII. Septimum præceptum est, ut, cùm multò difficiliùs sit probare, quàm respondere, non statim suscipiatur onus probationis, sed ab Adversariis postuletur, ut contrariam nostris articulis probent; cùm enim nos utpote antiquiores fidei possessores præscriptionis jure gaudeamus, ut ostendit Tertullianus l. 1. de præscript. contra Hæret. meritò ab iis potiùs exigitur probatio, quàm à nobis. Neque dicere possunt, quòd juxta receptum axioma affirmanti incumbat probatio, nam hoc tantùm intelligendum est, quando unus tantùm affirmat, quod negat alter; non autem, quando uterque aliquid affirmat, quod alter negat, uti in præsenti casu contingit, in quo affirmant Hæretici, Solam Scripturam esse verbum divinum, suam Ecclesiam esse religionem præferendam &c. in tali enim casu illi incumbit probatio, qui non est in possessione.

CAPUT II.

DE SPECIALIBVS PRÆCEPTIS IN DISPVTATIONE VEL CONFERENTIA OBSERVANDIS.

I. Præcepta in priori capite allata in genere duntaxat ostendunt, quâ ratione Theologus Polemicus cum Hæreticis disputare possit. Nunc quoniam illi Specialia plerumque argumenta tum ex S. Scriptura, tum ex SS. Patribus (quantum illis hi favent) tum ex frivolis quibusdam rationibus petita afferre solent, meritò etiam specialia præcepta quædam, quæ circa hæc argumenta observare convenit, Theologo Polemico sunt offerenda.

II. Primum itaque præceptum ad argumentorum ex S. Scriptura petitorum solutionem pertinens in eo consistit, ut primis diligenter attendatur, an textus, qui ab Adversariis citatur, in vulgata Bibliorum versione, quæ semper pro authentica ante Hæreses exortas est habita, integrè reperiatur; si enim constet corruptum esse, aut, sicut frequenter facere solent Hæretici, non integrè ac fideliter citatus sit, non repellendus ejusmodi textus, aut integrè eisdem obtrudendus erit. Deinde ut, si sensum aliquem vel interpretationem alicujus textûs S. Scripturæ à Catholica interpreta-

tione diversum afferant, jubeantur ex S. Scriptura ostendere, quòd illa interpretatio sit genuina potiùs, quàm adulterina explicatio. Denique ut, si ipsi petant, nostros articulos, quos ex sola traditione accepimus, ex S. Scriptura probari, mox ostendatur iniquitas postulationis, cùm hæc principalis controversia, an nihil aliud, quàm quod in S. Scriptura continetur, credendum sit, adeóque iniquum meritò censeatur, petere, ut sine probatione concedatur, quod ipsi probare non possunt; uti rectè Tertullianus l. de præscript. c. 19. advertit, dum dixit; *Non ad scripturas procedendum est, nec in his constituendum certamen, in quibus aut nulla, aut incerta victoria est; nam etsi non evaderet collatio Scripturarum, ut utrumque partem sisteret, ordo rerum deposcerabat, illud priùs proponi, quibus competat fides ipsa, cujus sint scripturæ: à quo, & per quos, & quando, & quibus sit tradita disciplina, quâ fiunt Christiani; Vbi enim apparuerit esse veritatem disciplinæ & fidei Christianæ, illic erit vera scripturarum, & expositionum, & traditionum omnium Christianarum.*

III. Secundum præceptum ad SS. Patrum authoritatem spectans in eo consistit, ut, si eosdem Adversarii pro sua opinione citent, inprimis videatur, an libri illi, quos citant, adulterini non sint, quales hodie multi circumferuntur. Deinde liber ipse petatur; nam, ut bene quidam advertit, tam multa & mirabilia apud Patres reperiuntur, ut planè interdum hæretica videri possent, nisi ex antecedentibus & consequentibus contrarium colligeretur. Præterea diligenter etiam tempus, quo ille S. Pater, qui aliquam doctrinam Hæreticis faventem proposuit, vixit, & scripsit, considerandum est; neque enim negari potest, aliquos Patres sententias aliquas docuisse contrarias illis, quæ postea Ecclesia pro articulis fidei propositæ sunt. Quòd si verò quidam omninò etiam errâsset, eidem opponantur plerique alii Patres contrarium sentientes, sempérque Adversariis in memoriam revocetur doctrina supra tradita, nempe quòd non quam SS. Patrum authoritatem Metaphysicè aut moraliter infallibilem esse dicamus, nisi quando eorum doctrina Ecclesiæ doctrina cohæret, aut ab ea approbatur, & quando ipsi unanimiter aliquid affirmant, aut certè aliqu-

rum, reliquis non contradicentibus tradunt aliquam doctrinam.

IV. Tertium præceptum ad argumenta ex ratione petita pertinens, est, ut inprimis, si ex ratione vel authoritate humana argumentari velint, mox excipiatur contra hunc modum argumentandi, utpote minùs convenientem illorum generali principio ac fundamento, quo dicunt, nihil esse credendum, nisi quod in scriptura continetur. Deinde diligenter attendatur, an ritè cohæreant eorum rationes; cum enim in hac cohærentia frequenter admodum deficiant Hæretici, ideo Theologus Polemicus Samsonem imitari debet, &, sicut ille Vulpes caudis alligatas & accensas in Hostium messem immisit, ita ipse doctrinas Hæreticorum in cauda, id est, vitiosâ cohærentiâ colligare, seu falsas ostendere, atque in ipsos retorquere debet. Denique ut, si quidem velint efficaciter ex ratione argumentari, tali aliquo fundamento aut medio termino probent, suam Ecclesiam esse veram Ecclesiam, se habere veram S. Scripturam, & legitimum sensum illius &c. quo non æquè utantur, aut uti queant Hæretici, quos illi constanter rejiciunt, quod cum facere non possint, meritò hic modus illos refutandi & convincendi, uti expeditissimus & facillimus, sic etiam efficacissimus semper fuit habitus, ideóque à P. Jodoco Kedd olim cum maximo fructu usurpatus.

Caput III.

De præceptis in actuali responsione ad hæreticorum objectiones circa particulares controversias servandis.

I. Quandoquidem Hæretici, teste S. Hieronymo in epist. ad Cypr. araneis similes sunt, qui infirmis suis, quæ undique expandunt, retibus parva quidem animalia capiunt, fortioribus autem nocere non possunt; ideo Theologus Polemicus diligenter se in privatarum controversiarum studio exerceat, ut tantò facilius & feliciùs fallaces Hæreticarum

aranearum telas perrumpere, & evertere possit. Quem in finem sequentia præcepta non modicè conducent.

II. Primum est, ut, cùm amplum nimis Controversiarum sit studium, difficiléque meritò accidere ipsi possit, si ad omnes omnino se pro dignitate præparare debeat, diligenter inquirat, quænam in illo loco vel Patria in quâ moratur, hæreses potissimùm vigeant, atque in illis privato studio excutiendis præcipuè se exerceat. Quales in nostra Germania, ubi cum Lutheranis, Calvinistis, Zwinglianis, & Politicis quemlibet in sua fide salvari posse asserentibus præcipuè pugnandum est, præ reliquis cæsentur hæreses, quòd quivis in sua fide salvari possit, quòd Scriptura utpote clara sit Judex Controversiarum; quòd Pontifex non Pastor sit Ecclesiæ, sed Antichristus; quòd homo baptizatus per solam fidem, non autem per bona opera justificetur: quòd communio necessariò sub utraque specie peragenda: quòd Ministris Ecclesiæ omnibus liceat uxores ducere: Sacrificium Missæ & cultus Sanctorum aut imaginum sit superstitio & idololatria: quòd nullum detur Purgatorium.

III. Secundum præceptum est, ut bene cognoscat generalia principia, quibus Hæretici sua dogmata stabilire solent, qualia sunt præcipuè textus S. Scripturæ perperam intellecti, nam, ut bene Besseus Dom. 8. post Pent. advertit, Hæretici Gabaonitis sunt similes, dum Asinos suos, id est, Ministros pane suo onerant, & vestes vetustas S. Scripturæ præferunt, quasi qui longè à primitiva Ecclesia verterent, hinc multi Christiani hoc dolo decepti sunt, quia de sacris eorum, id est, doctrinis acceperunt, & os Domini non est, Pastores suos non interrogaverunt. Quæ rediligenter Theologus Polemicus fallacias, quas in ejusdem S. Scripturæ interpretatione committunt, quæque ad sequentes [illegible] tanquam præcipuas revocari possunt cognoscere studeat.

1. Est, *quòd particulas aliquas restrictivas pro libitu addant*, sic Lutherani ad illum textum Apostoli ad Rom. 3. *Arbitramur hominem justificari per fidem sine operibus*: particulam *solam* adjiciunt. Item illa Christi verba Jo. 5. *Scrutamini Scripturas*: de Sola Scriptura interpretantur, cùm tamen idem Christus etiam aliis tribus testimoniis probet se esse [illegible]

lium Dei. 2. Est, *quòd ad materiam seu rem, de qua sermo fit, non attendant.* Sic illa Apostoli verba ad Eph. 2. *gratiâ salvati estis ex fide, & non ex operibus:* de operibus novæ legis explicant, cùm tamen de Cæremonialibus veteris legis locutus sit Apostolus. Item illud ejusdem Apostoli ad Coloss. 2. *Videte, ne quis vos decipiat per Philosophiam, & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominum:* de traditionibus divinis & Apostolicis interpretantur, cùm tamen Apostolus ibi de solis traditionibus Judæorum vel Gentilium locutus sit. Item illud ad Galat. 1. *Si quis evangelizaverit vobis præter id, quod accepistis, anathema sit:* universim ad omnem doctrinam quæ extra Scripturam reperitur, extendant; cùm tamen, ibi Apostolus de certa duntaxat materia loquatur, scilicet de circumcisionis abrogatione, aliisque cæremoniis Mosaicis. 3. Est, *quòd ad Personas quoque non attendant:* sic illa verba Christi Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem:* Item illa Matth. 26. *Bibite ex hoc omnes:* ad omnes homines extendunt; cùm tamen de solis Apostolis intelligenda sint. Item illa Marci 16. *Qui non crediderit, condemnabitur:* universaliter de omnibus hominibus interpretantur, indéque parvulis actualem fidem necessariam esse concludunt; cùm tamen de solis adultis ratione præditis intelligi debeant. Sic etiam illa verba Isaiæ c. 41. *Bene agite malè, si potestis, facite:* crassè ad eliminandum hominis liberum arbitrium usurpant, cùm tamen ibi Propheta non de hominibus, sed idolis loquatur. 4. Est, *quòd neque ad tempus semper attendant:* hinc illam Christi sententiam Matth. 25. *Ibunt hi ad supplicium, æternum, justi autem ad vitam æternam:* assumunt ad veritatem de Purgatorio refutandam; cùm tamen ibi Christus non de tempore præsenti, sed de eo, quod post extremum judicii diem futurum est, loquatur. 5. Est, *quòd etiam ad antecedentia & consequentia non attendant:* hinc Deut. 32. illa verba: *Quod præcepi tibi: hoc tantùm facito Domino: nec addas quidquam, nec minuas:* de S. Scriptura sola intelligunt, non considerantes, quòd priùs generatim de præceptis Mosaicis sermo fuerit. 6. *Quòd frequenter ad nuda verba, & non ad intentionem & sensum loquentis attendant:* hinc illa verba Apostoli 1. Cor. 11. *Quotiescunque manducabitis panem hunc &c.*

de pane simpliciter permanente in Evchariſtia intelligent. quem tamen de pane in corpus Chriſti mutato intelligen deberent eo ferè modo, quo Chriſtus dixit; *Caro vidu* 7. *Quòd crebrò à particulari ad univerſale argumententur:* hinc illa verba Apoc. 22. *Si quis apposuerit ad hæc, appon Deus ſuper illum plagas &c.* ad totam Scripturam extendun cùm tamen ad ſolum illum librum pertineant. Item illa Chriſti verba Luc. 23. *Hodie mecum eris in Paradiſo*: ad o mnes homines applicant, indéque probare volunt, nullum purgatorium dari, cùm tamen ad ſolum Latronem ſint di cta. Item illud Ezech. 18. *Anima, quæ peccaverit, ipſa mo rietur*: de omnibus peccatis dictum eſſe contendunt, in hoc que evincere volunt, nullum dari veniale peccatum, ſed o mnia mortalia eſſe; cùm tamen Propheta ibi de iis tantùm peccatis locutus ſit, quæ ex genere ſuo mortalia ſunt, ut ido latria, adulterium, homicidium, & ſimilia. 8. *Quòd ſæpe cauſam efficientem pro formali ſumant*: ſic articulum no num Symboli Apoſtolici: *Credo remiſſionem peccatorum* pro formali remiſſione accipiant, cùm tamen ibidem pro dono remiſſionis peccatorum, quod per baptiſmum & alia Sacramenta percipitur, ſumatur. Pari modo etiam illud Pauli ad Rom. 6. *Per unius obeditionem iuſti conſtituentur multi*: ſic explicant, ut per obedientiam Chriſti formaliter nos juſtificari aſſerant, cùm tamen per illam meritoriè tan tùm juſti conſtituamur. 9. Eſt, *Quòd æquivoca verbi in perverſum ſenſum frequenter accipiant.* Sic illud 1. Tim. 1. *Iuſto non eſt lex poſita, ſed iniuſtis, & non ſubditis*: quod de poteſtate legis coactiva intelligendum eſt, ipſi de directiva poteſtate interpretantur. Item illud Pſ. 31. *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata*; ſic ex plicant, ut peccata ſimpliciter velut per pallium regi velint à Deo; cùm tamen Deus ea velut Medicus per emplaſtrum tegat, & omnino tollat. Idem in illo textu S. Lucæ 17. dere eſt: *Cùm feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis dicite ſervi inutiles ſumus.* Quod Catholici ſic interpretantur: dicant, nos ſervos inutiles eſſe, quia propriis viribus non poſſumus; nec DEO ſpecialem utilitatem noſtris bonis operibus afferimus: nec ullam mercedem exigere poſſe nisi DEUS ſponte eam promiſiſſet ipſi verò Hæretici ſic

pl

plicant, ut ex hoc textu nihil nos mereri apud DEVM contendant.

IV. Tertium præceptum est, ut non sit præceps in respondendo, ne inepta aut minùs fundata responsione Hæreticis triumphandi, & Catholicos cavillandi occasionem præbeat; sed potiùs, si solida & probata responsio non occurrat, ad commune effugium se recipiat, dicátque de Judice Controversiarum, quod olim in simili casu S. Macarius de suscitatione mortuorum dixit, ut suprà vidimus; videlicet: *Non est in verbo regnum DEI, sed in virtute: eamus igitur ad sepulchra mortuorum &c.* aut potiùs ad Judicem Controversiarum Pontificem, & Ecclesiæ definitiones; ibi enim perfecta omnium dubiorum solutio reperietur.

PARS IV.

DE MEDIIS AD THEOLOGIAM POLEMICAM ADDISCENDAM CONDUCENTIBUS.

TRia præcipuè media adhibenda videntur ad Theologiam polemicam facilè, solidéque addiscendam, videlicet studiosa librorum de hac materia scribentium evolutio: assidua cum hostibus seu veris, seu fictis concertatio seu exercitatio: fructuosa denique doctrinarum & principiorum ad hanc scientiam pertinentium annotatio, de quibus in hac parte breviter agetur.

CAPUT I.

DE AUTHORUM LECTIONE.

I. UT hanc lectionem fructuosè instituat, ante omnia cognoscere debet, quinam Authores de hac materia solidè, utilitérque scripserint, quorum aliquos hìc breviter annotabo, non quòd illos aliis præferre velim, sed quia hi præ cæteris noti sunt, aptíque videntur, ut solidè quis Theologiam polemicam addiscere possit.

II. Primus ergo Theologiæ Polemicæ Author & Illustrator jure meritò Card. Robertus Bellarminus censetur, qui nonnis tribus bene magnis omnes ferè sui temporis Contro-

versias comprehendit, de quo opere Card. Petronius dixit, pluris à se fieri illud, quàm ullum opus aliud, quod ab annis mille sit editum pro Ecclesiæ defensione. Card. Baronius cessset esse propugnaculum & turrim David ex qua mille clypei pendent, & omnis armatura fortium, ut Hierusalem nostra adversus oppugnationes hostium defensa sit. Alii primarium antidotum contra hujus sæculi hæreses, murúmque & antemurale domus DEI vocârunt. Imò & ipse Theodorus Beza, licet Calvinista, fassus est, hunc unum librum omnes hæreticos humi proturbare.

III. Gregorius de Valentia, quem Clemens VIII. Doctorem Doctorum appellavit, edidit utilissimam Analysin fidei Catholicæ libris octo comprehensam, quâ Hæreticorum fraudes insigniter detexit, & refutavit.

IV. Martinus Becanus Calvino Mastyx, & Calvinistarum malleus dictus, scripsit utilissimum opus, quod manuale Controversiarum appellavit, quod circa ultimum vitæ finem in accuratissimum compendium ipse redegit.

V. Edmundus Campianus Martyr Anglus rationes decem oblati in causa fidei certaminis conscripsit, in quo exiguo libello vix credi potest, teste Bibliotheca Scriptorum Soc. JESU, quàm multa fidei dogmata paucissimis verbis perstringat: quantâ eloquentiâ, ingenii vi ac perspicacitate, quanto rerum coacervatarum numero ac pondere obrumat adversarios.

VI. Laurentius Forerus, eâdem Bibliothecâ testante, incredibili profligandarum hæresum Zelo succensus, idéoque non minùs exosus Sectariis, quàm formidolosus scripsit multos utilissimos libros in hac materia, præcipuè indifferentissimum, & Clypeum fidei.

VII. Adamus Tannerus Theologus doctissimus, & inter to cum Hæreticis publico Ratisbonæ certamine famos scripsit multos perutiles tractatus, sed præcipuè manuductionem seu decem demonstrationes pro veritate Ecclesiæ Romanæ.

VIII. Christophorus Mayr vir doctissimus scripsit de fidei controversias, ob quas solas plerique hoc tempore difficultatem habent redeundi ad Ecclesiam manifestè Catholicam, quas dum Joannes Hoferus refutare voluit, veritate

pres-

pressus, Viennam confugit, & Catholicam fidem complexus est.

IX. Jodocus Kedd utilissimum opus Controversiarum germanico idiomate conscripsit; sed & Examen Lutheranorum aliósque parvos tractatus, quibus Lutheranos mirabiliter vexavit, publico typo commisit.

X. Christophorus Pflaumer vir in certaminibus cum Hæreticis in Palatinatu Superiore institutis celeberrimus edidit perutilem librum germanico pariter idiomate exaratum, quem *Vna, vera, bona fides* inscripsit; de quo libro per amœna colloquia, præcipua Theologiæ polemicæ fundamenta proponente doctissimi quidam Theologi dixerunt, se non videre, quid addi illi libro, vel demi queat.

XI. Vitus Erberman insignem libellum conscripsit, quo ostendit, omnes doctrinas Catholicas in S. Scriptura esse fundatas, cujus textum semper è regione doctrinarum Catholicarum ponit.

XII. Petrus Cottonus, qui multos Hæreticos convertit, scripsit succinctam, sed perutilem Controversiarum Epitomen.

XIII. Laurentius Hermanutius Societatis JESU Theologus libellum composuit, cui titulus est, *Clypeus Salutis* oder Schildt deß Glaubens / plerasque modernas Controversias succinctè, clarè, & solidè complectentem, ideóque pro omnibus quidem, sed iis præcipuè, qui vel ipsi in Catholicis doctrinis instrui, vel alios instruere cupiunt, utilissimum, & propterea post primam impressionem anno 1594. Dilingæ totum meritò sæpius recusum.

XIV. Præter hos alii quoque libelli Controversistici perutiles Dilingæ & alibi sunt impressi, quales exempli gratia sunt sequentes, qui omnes Dilingæ habentur venales germanico idiomate impressi. 1. **Auß H. Schrifft vnd Göttlichem Wort kurtzer vnd wolgegründter Außzug / in welchem fürnemen deutlich vorgetragen / vnd beantwortet werden.** Libellus sanè utilissimus, & iis præcipuè, qui ab Hæresi ad nostram Religionem transire volunt, instruendis aptissimus. 2. Examen über das **Fundament Lutherischer Religion** Authore P. Jodoco Kedd S. J. Libellus ob singularem, sed brevem &

efficacem Hæreticos oppugnandi modum specialiter commendandus. 3. Ejusdem Hertzen-Rührer vnd Religions-Spiegel. 4. Catholischer Morgenstern / darbey jeder zu Erkandtnuß deß hellen Tags der Warheit leicht kommen kan. Geistlicher Bericht von dem hochwürdigen Sacrament beyder oder beyden Gestalt. 6. Krafftzeitl den gemeinen Man im Catholischen Christlichen Glauben zu stärcken. 7. Kurtzer Vnderricht in etlichen Catholischen Glaubens-Puncten. Nothwendiger Bericht vnd Vnderricht auff die Frag: wo stehts geschriben? 9. Vnfehlbare Glaubens-Regl auß H. Schrifft vorgestellt. 10. Weegzeiger den Catholischen Glauben zu erkennen/ vnd wider allerley Sect zu verthädigen.

XV. Porro ut ex horum librorum & Authorum lectione optatam utilitatem capiat, sequentes duas Regulas observabit. Prima, ut, si fieri possit, semel saltem Authorem aliquem omnes Controversias complectentem accuratè evolvat, & in iis saltem hæresibus, quæ nostro tempore maximè vigent, earúmque fundamentis cognoscendis studiosam collocet operam, ut, cùm non omnia in memoria detinere queat, suo saltem tempore ad hos fontes recurrere possit. Secunda regula est, ut, quò faciliùs, firmiúsque principia & fundamenta ad Theologiam polemicam pertinentia retineat, aliquò compendium aliquod, v.g. Becani, aut Cottoni, aut Clypeum fidei, aut similem libellum ad manum habeat, eúmque diosè evolvat; hâc enim industriâ mirè non tantùm juvabit, sed etiam excitari se sentiet ad hanc scientiam cum magna lætitate, suóque & aliorum insigni profectu addiscendam.

Caput II.

DE EXERCITATIONE ASSIDUA.

I. Etiam hanc non inefficax esse medium ad solidum profectum in hac Theologica scientia vel ex communi adagio, quo Fabrum fabricando fieri dicere solemus, colligitur; id quod in Theologia polemica tantò magis habet locum, quantò sagaciores plerumque sunt Hæretici in novis semper technis, objectionibúsque, quibus Catholicas doctrinas evertere moliuntur, excogitandis. Porro in tribus principiè industriis consistit hæc exercitatio.

II.

II. Primò ut, dum scholas Theologus polemicus frequentat, non scribere duntaxat, aut obiter scripta percurrere contentus sit, sed æquali diligentia ac conatu, quâ aliis scientiis addiscendis invigilare solet, eorundem scriptorum discussioni, ac repetitioni sese impendat. Et si quidem, ut fieri interdum solet, rariùs hæc materia in scholis prælegatur, ipse privatâ cujusdam Authoris impressi lectione defectum hunc compenset.

II. Secundò, ut unum vel alterum socium sibi eligat, cum quo fictitiam velitationem suscipiat, id est, qui vel partes hæresis cujusdam defendendæ, vel Catholicæ cujuspiam doctrinæ oppugnandæ suscipiat; si enim Pugiles, ut hostem veram olim tantò certiùs ferire queant, ad fictas metas ac imagines hostium quotidie se exercent; quidni Theologus polemicus eandem industriam tantò ferventiùs, constantiùsque adhibeat, quantò majoris momenti est victoria, quam de Hoste suo reportare desiderat.

IV. Tertiò ut, ubi se satis armatum advertit, etiam veritatis occasiones, ubi ubi potest, sollicitè quærat, aut alio oblatas avidè arripiat, & animosè prosequatur, ut, quò frequentiùs talem pugnam pugnaverit, tantò magis ad eandem repetendam accendatur, majorémque ob cognitas Adversariorum technas ac fallacias peritiam acquirat.

Caput III.

De fructuosa annotatione.

I. Quod hoc etiam medium negligendũ non sit à Theologo polemico, doctissimus Caietanus, qui dicere solebat: *Circulus & calamus fecerunt me doctum*: suo exemplo probavit, dum exercitationi potissimùm (quam circuli nomine intelligebat) & scriptioni (quàm calami nomine indicabat) suum in scientiis profectum adscripsit. Etsi verò scriptionis nomine illam forsan præ aliis intellexerit, quâ integros Commentarios conscribebat; negari tamen non potest, etiam eam scriptionis partem, quâ res & doctrinæ utiliores, & ratiores ad aliquam scientiam pertinentes memoriæ sublevandæ causâ adnotantur, non parum ad eundem finem conducere. Unde Theologus etiam polemicus meritò

eandem

eandem industriam adhibebit, & triplicis potissimùm generis doctrinas annotabit.

II. Primò locos aliquos difficiliores, in quibus solvendis Catholici Doctores majorem aliquam difficultatem patiantur; & quibus Hæretici magis triumphant; ut frequentiori eorum relectione & privato studio tantò meliùs se adversus illos præparare possit.

III. Secundò argumenta quædam rariora, quibus ipsi Hæretici magis premi, efficaciúsque convinci solent; qualia sunt e. g. doctrinæ eorum malè sibi cohærentes; vitiosi circuli; rationes, quæ ipsorum doctrinis non magis, quàm hæresibus, quas ipsi rejiciunt, probandis subserviunt; absurdæ sequelæ, quæ ex eorum doctrinis sequuntur, quasque plurimas P. Matthias Faber in libello, cui titulus est **Wunderseltzame Abendtheur / welche auß der Lutherischen vnd Calvinischen Lehr entspringen** conscripsit, & anno 1650. publico typo edit.

IV. Tertiò similitudines quasdam aptiores ad errorem vel pertinaciam suam Hæreticis demonstrandam. Quales exempli gratiâ sunt, ut dicere jubeantur, si Famulus cuipiam, qui Domini cujuspiam servitio addicere vellet, duæ Familiæ seu domus offerrentur; una, in qua Paterfamilias cum Uxore, Liberis, & Famulis, & vicinis perpetuò litiget, & hi quoque inter se omnes sint discordes; neque sit, qui lites has componere possit; altera verò, in qua omnia sint pacifica, eò quod Paterfamilias omnes lites & rixas mox sua authoritate componat, quam ex ipsis prudenter eligere deberet; an non posteriorem? atqui talis est Catholica Religio, Hæreticorum verò secta priori est similis. Item si periculosum, & summi momenti iter Peregrino cuipiam suscipiendum foret, & duæ viæ monstrarentur, una, quam omnes securam & rectam, licet nonnihil asperam, dicerent; alteram autem jucundiorem quidem, sed quam pauci duntaxat securam, omnes verò periculosam, deviam, & latronum insidiis obnoxiam faterentur; an non Peregrinus talis prudenter priorem eligeret? atqui talis est Religio Catholica, quam ipsi quoque Politici Hæretici (contra quos hoc argumentum potissimùm servit) securam cum Catholicis agnoscunt. Huc etiam pertinent similitudines Hæreticorum genium & fallaciam ostendentes, quas

quales e.g. sunt sequentes. Sicut is, qui Puerum ingenuum, sed simplicem seducere vult, non statim manu apprehensum domo educit, sed ea suadet facienda, quibus designatis nolens volens ejicietur; ita & Hæretici subdolis suis artibus & doctrinis ab Ecclesia abducunt. Sicut item Aucupes frondem mortuam viſco illitam, & aves mortuas velut vivas in rainis collocant, ut aves advolantes irretitas capiant; ita Hæretici literam Scripturæ, quæ occidit, falso sensu velut viſco illinunt, & proponunt, ut simplices homines ad Verbum DEI avidè & incautè advolentes perimant. Item sicut Caupones, ut austerum vinum mitigent, gustuíque gratius efficiant, aquâ corrumpunt; ita Hæretici, teste S. Hieronymo in c. 1. Isaiæ austeritatem S. Scripturæ suo sensu corrumpunt, ut cum majori delectatione quidem, sed non perinde fructu ab Auditoribus hauriantur. Item sicut inter plagas Ægyptiacas etiam ranæ in paludibus habitantes, & in domos proreptæ fuerunt; ita juxta S. Augustinum c. 2. de decem plagis DEVS per Hæreticos velut ranas loquaces, strepitum vocum, sed non veritatem doctrinæ habentes, tædiúmque auribus, non cibos mentibus afferentes affligit. Item sicut corpora gravia in centro non gravidant; ita cùm Hæresis ad profundum pertinaciæ venerit, gravare conscientiam cessat. Item sicut Camelus non solet bibere, nisi priùs turbet aquam; ita nec Hæresis ingredi, nisi turbet Rempublicam. Et tandem sicut membrum à corpore præcisum vivere non potest, nec ramus ab arbore separatus virescere; ita juxta S. Chrysostomum ho. 46. oper. imperf. omnes Hæretici ab Ecclesia sejuncti, nec vitam gratiæ, nec viriditatem veræ virtutis habere possunt.

TRA-

TRACTATVS IV.

INSTITUTIONES THEOLOGIÆ SCHOLASTICÆ COMPLECTENS.

Præfatio.

1. HActenus de triplici Theologia, Positiva, licet, Ascetica, & Polemica, ob causas in cujuslibet præfatione assignatas paulò fusiùs est actum; superest nunc, ut de gemina quoque Theologia Scholastica & Morali breviter aliquid dicatur; quas quidem duas Theologias rectè aliqui duabus Sororibus Marthæ, & Mariæ Magdalenæ comparant; sicut enim sollicita Martha dixit Christo Luc. 10. *Domine, non est tibi curæ, quòd soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi, ut me adjuvet;* ita idem suo modo Theologia moralis de Theologia Scholastica dicit; advertit quippe, nimis Operosum sibi fore, & ultra scopum à se intentum (qui est, hominos Animarum Pastores efficere) si suas conclusiones omnes ad prima principia reducere, ac contentiosâ Methodo discutere vellet; quare Theologiæ Speculativæ auxilium implorat, eique generalia quædam principia ac doctrinas, quæ ad speculationem potiùs, quàm ad praxin pertinent, philosophico more examinanda, ac stabilienda committit, ut tamen ut easdem doctrinas & principia per The-

giam Scholásticam stabilita, ipsa postea arripiat, & ex illis varias conclusiones ad dirigendam conscientiam pertinentes deducat. Unde meritò etiam illi Pastores animarum, qui Theologiam Scholasticam non audiverunt, principia talia non omnino ignorare, sed rudem saltem illorum cognitionem comparare debent. Quem in finem hæ Institutiones ipsis non parùm servient, utpote quæ omnia ejusmodi principia ac doctrinas sic breviter explicabunt, ut & ad ejusmodi rudem cognitionem acquirendam posse sufficere videantur; & tamen captum eorum, qui aciem intellectus paulò debiliorem sortiti sunt, non excedant. Ob quam causam tum à diversarum sententiarum & authoritatum citationibus; tum etiam à controversiarum magis speculativarum, atque ad praxin minùs conducentium relatione consultò abstinebo, ut vel ex ipso modo proponendi appareat, non aliud, quàm simplicem ac rudem eorum, qui Theologiam Scholasticam non audiverunt, in materiis Theologicis informationem per has Institutiones intendi. Qui enim similes doctrinas accuratiùs explicatas habere voluerit, facilè ad Institutiones Theologicas à R. P. Christophoro Haunoldo studiosè compositas, atque Ingolstadii anno 1659. impressas recurrere poterit. Porro ut meliùs, clariúsque tum ipsa natura, utilitásque Theologiæ hujus Scholasticæ; tum Methodus in Institutionibus hisce servanda intelligatur, tria breviter priùs explicanda sunt. videlicet quid sit, & quomodo dividatur, & quænam sint accidentia vel proprietates illius.

II. Et primò quidem definitionem illius quod attinet,

attinet, communiter ea sic definitur ab Authoribus: *Est habitus de DEO ex principio revelato discursivus.* Quæ definitio propterea sic formata est, ut abstraheretur à diversitate sententiarum, quæ circa genus & differentiam Theologiæ Scholasticæ à variis sunt excogitatæ. Hinc dicitur 1. *Habitus*, & non Scientia & Sapientia, quia, licet negari non possit, hæc prædicata etiam Theologiæ convenire, si latiùs pro cognitione certa & infallibili, prout abstrahit ab evidentia vel obscuritate, summatur; si tamen cum Aristotele pro cognitione certa & evidente accipiantur, certum est Theologiam, Viatorum saltem, non scientia & sapientia non comprehendi. Dicitur 2. *De DEO*: Ut indicaretur, quodnam esset objectum Attributionis respectu Theologiæ, videlicet ipse DEUS, ad hujus enim meliorem cognitionem omnia objecta attributa, tam complexa (qualia sunt omnes conclusiones ex principio revelato deductæ) quàm incomplexa (qualia sunt res omnes, de quibus eadem Theologia aliquid per principium revelatum probat) tum ex sua natura, tum ex intentione eorum, qui primi hanc Theologiam instituerunt, referuntur. Ex qua eadem particula ulterius etiam patet, quodnam sit objectum formale, seu *ratio formalis quæ*, ut aliqui vocant, in hac Theologia, scilicet ipsa Deitas, utpote quæ saltem secundùm modum concipiendi est radix omnium attributorum & relationum divinarum. Dicitur 3. *principio revelato*: & non ex principiis revelatis plurali, ut abstraheretur ab illa controversia, quæritur, an ad conclusionem Theologicam sufficiat una præmissa revelata, & altera naturaliter, aut

moraliter evidens, ut non pauci contendunt; an verò utraque revelata esse debeat; uti alii requirunt. Dicitur 4. *discurrens*: per quam particulam indicatur, Theologiam non immediatè assentiri objecto suo complexo, ut habitus Fidei facit, sed mediatè, duntaxat, mediante scilicet principio revelato, fide divina credito, quod proinde juxta communiorem sententiam pro objecto formali *quo* seu *propter quam* ipsius Theologiæ assignatur.

III. Secundò ipsam Theologiæ divisionem, quod attinet, ea communiter dividitur in Theologiam ex principio revelato obscurè & clarè cognito discurrentem; ob quam causam Theologiam Beatorum evidentiam in attestante habentium, specie distingui à Theologia Viatorum obscurè duntaxat principia revelata cognoscentium, docent Molina, Arrubal, Fasolus, Valentia, & alii. Quòd si verò etiam Theologia non sit simplex habitus, sed ex pluribus partialibus compositus, tum utramque hanc Theologiam iterum subdividi in eam, quæ ex utraque præmissa revelata; & eam, quæ ex una duntaxat revelata, & altera evidente discurrit, atque utramque iterum specie distinctam esse, Molina, Arrubal, & Granadus docent. Atque hæc divisio ad Theologiam secundùm totum suum objectum complexum spectatam præcipuè pertinet; si enim secundum objectum materiale incomplexum consideretur, tum communiter eam Theologi post S. Thomam in tres partes dividunt; in quarum prima de DEO tum in se (id est, secundùm Naturam, Personalitates, & Attributa) tum in suis Operibus, præsertim Angelis & Hominibus considerato agunt. In

ſecunda DEUM, prout per viſionem beatificam fru-
ibilis eſt, conſiderant; hinc tum ipſius viſionis be-
tificæ Naturam explicant; tum, quibus mediis ea
obtineri poſſit, oſtendunt. Quia autem ad hoc, ut
ea obtineatur, Juſtitia Chriſtiana requiritur in fug-
endo malo, ſeu peccato, & bono faciendo, ſeu vir-
tutibus exercendis conſiſtens; horum autem tracta-
tio longa nimis futura videbatur, ideo S. Thomas
hanc ſecundam partem in alias duas partes ſubdivi-
ſit, & in priori quidem (quam primam Secundæ vo-
cavit) de Beatitudine, vitiiſque & virtutibus in ge-
nere; in poſteriori verò (quam Secundam Secundæ
appellavit) de iisdem vitiis & virtutibus in ſpecie,
variiſque hominum Statibus tractavit, quam ſubdi-
viſionem etiam moderni Theologi in S. Doctoris re-
verentiam plerumque obſervant. In tertia tandem
parte de Chriſto, qui viam nobis ad Beatitudinem
oſtendit, tractant, atque adeò primò Incarnationem
illius, deinde Sacramenta ab eo inſtituta, & tandem
finem immortalis vitæ ad quam per Paſſionem ipſius
& reſurrectionem aditus reſeratus eſt, explicant.

IV. Denique Attributa & Proprietates Theo-
logiæ (latiùs ſumendo hoc nomen pro quocunque
prædicato accidentali, prout ea Tannerus q. 4. pro-
œmiali, & alii hunc titulum proponentes ſumunt)
ſequentia communiùs aſſignantur. 1. Quòd ſit
habitus *ſupernaturalis*, uti Suarez & Tannerus cen-
tra alios, qui vel omnino cum Vaſquez naturalem
quoad ſubſtantiam; vel certè cum Gillio & Fonſe-
quoad modum, naturalem eſſe contendunt, docen-
eò quòd ad concluſionem Theologicam etiam Ha-
bitum Fidei partialiter concurrere exiſtiment.

Quòd sit *simplex* & unicus indivisibilis habitus, uti Vasquez, Valentia & alii apud & cum Tannero du. 1. n. 4. contra Suarez, Molinam, & alios volentes eam ex pluribus partialibus & specie distinctis habitibus componi, existimant. 3. Quòd sit speculativus habitus, uti S. Thomas & Thomistæ apud & cum Tannero q. 3. du. 3. n. 3. docent, eò quòd primarium ipsius objectum, scilicet ipse DEUS, non sit objectum operabile; licet non neget hæc sententia, eam particulares aliquas conclusiones, v. g. de actibus humanis, vitiis & virtutibus, ac Sacramentis practicas habere, ob quam causam aliqui cum Nominalibus eam esse habitum partim speculativum, partim practicum contendunt. 4. Quòd sit *certior* aliis scientiis naturalibus juxta S. Thomæ & communiorem Doctorum sententiam, eò quòd aliæ scientiæ, ut loquitur S. Doctor, certitudinem suam habeant ex lumine naturali rationis humanæ, quæ decipi potest; Theologia verò certitudinem suam ex lumine scientiæ divinæ, quæ decipi non potest, accipiat; licet non negent hi Authores, ut videre est apud Tann. n. 6. quòd, si de certitudine adhæsionis sic sermo, Theologiæ assensus cedat naturalibus scientiis, eò quòd harum veritatibus ob evidentiam Intellectus nullo modo dissentire queat; sicut tamen propter obscuritatem veritatibus Theologicis (saltem imprudenter) negare potest assensum. Non desunt tamen, qui vel cum Vasquezio omnes conclusiones Theologicas, vel saltem cum Vega & Zummel eas, quæ ex principio revelato, & altero naturaliter evidenti procedunt, certiores esse negant aliis conclusionibus scientificis. 5. Quòd sit *dignior* aliis

ſcientiis, uti cum S. Thoma unanimiter docent Theologi; eò quòd tam dignitate objecti juxta omnes; tum etiam certitudine aſſenſus juxta plures, tum denique ratione finis, ad quem ordinatur, ſcilicet æternæ beatitudinis excellentiâ longè ſuperet omnes ſcientias naturales. 6. Quòd etiam *utilior* aliis ſcientiis; uti vel ex ipſa experientia colligitur, per quam compertum eſt, quantum detrimentum illius ſtudio neglecto paſſa ſit Religio Catholica; & quantùm eo reſtituto Hæreſum progreſſus ſint inhibiti. 7. Quòd non quidem *ſimpliciter* ſit neceſſaria ad Eccleſiæ conſervationem, cùm mille poſt Chriſtum natum annis, & ampliùs, nullum viguerit hujus Theologiæ ſtudium, & tamen Eccleſia multò latiùs, quàm nunc, fuerit propagata, atque in ſua integritate conſervata; *ſecundùm quid* tamen reſtè neceſſaria ad hunc finem dicatur, cùm conſtet, nullos magis, quàm hujus ſcientiæ Doctores pro Eccleſiæ Catholicæ conſervatione laborare, ut meritò duo Doctores ſexaginta fortiſſimis, qui circumſtant lectulum Salomonis, comparari mereantur, utpote qui & ipſi omnes tenent gladium ancipitem locorum Theologicorum ex Verbo DEI ſcripto & non ſcripto (ad quæ Bellarminus omnia argumenta propria Theologica revocari poſſe exiſtimat) aut certè ex Verbo DEI (ad quod Scriptura Sacra, Traditiones Summorum Pontificum & Conciliorum decifiones SS. Patrum, Doctorum, & Fidelium in doctrina Religionem pertinente unanimis conſenſus revocantur) & veritate naturali evidenti fidei articulo conjuncta confectum.

PA

PARS I.

DE DEO TUM IN SE, TUM IN OPERIBUS SUIS CONSIDERATO.

TRia potissimùm capita Pars hæc prima complectetur, quorum primum de DEO, alterum de Angelis, tertium de Creatione Mundi seu Opere sex dierum aget.

CAPUT I.

DE DEO UNO ET TRINO.

DEI nomen variè apud varias gentes derivationem suam & origenem sumpsit. Apud Hebræos, teste Tannero d. q. 1. du. 1. *El* à fortitudine vocatur, quasi per excellentiam fortis dicatur, utpote qui omnia potest, & cujus potentiæ ac voluntati nemo resistere potest. Apud Græcos, teste S. Gregorio Nazianzeno ho. 5. in Cant. ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι, id est, *videre* nomen accepit, eò quòd omnia videat, nihilque absconditum esse possit oculis ipsius. Apud Latinos juxta Valentiam & alios dictus est DEVS, vel quia nihil illi latet; vel quòd det omnia; vel quòd de eo vel ab eo sint omnia. Apud Germanos **Gott**/ quasi **Gut** vocatur, ut putat Tannerus l. c. eò quòd per excellentiam bonus sit juxta illud Luc. 18. *Nemo bonus, nisi solus Deus.* Porro de hoc DEO sex plerumque à Theologis quæstiones moveri solent, videlicet de Existentia, de Essentia, de Natura, de Attributis, de Operationibus ad intra, & de Personalitatibus illius; de quibus proindè etiam hìc per totidem articulos agetur.

ARTICULUS I.

De Existentia DEI.

De hac Quæritur 1. *An demonstrari possit?* R. Etsi Petrus de Aliaco, Joannes de Baspolis & alii apud Tannerum l. 2. q. 2. du. 3. negent, DEI existentiam demonstrari posse, eò

quòd omnes rationes, quibus aliqui conantur ejus existentiam probare, facilè solvi queant; Contraria tamen sententia communis est omnibus aliis Theologis, uti ex sequenti quæstione clariùs patebit.

Q. 2. *Quomodo demonstrari possit existentia DEI?* R. 1. cum plerisque Theologis, eam saltem à posteriori demonstrari posse, uti S. Thomas q. 1. a. 3. quinque rationibus demonstrat, scilicet 1. Ex motu rerum naturalium, in quo denique ad unum primum mobile deveniendum est. 2. Ex subordinatione causarum efficientium, inter quas, ne procedatur in infinitum, aut mutua causalitas admitti debeat, denique causa prima concedenda est. 3. Ex conditione & gradu rerum contingentium, quæ ab ente necessario oriri debent. 4. Ex vario gradu perfectionis, quæ in rebus creatis reperitur; unde ens perfectissimum tandem admittendum est. 5. Ex ordinatione rerum ad finem, quam cùm non possint habere entia rationis expertia, hoc ipso admitti debet ens saltem intelligibile, quod eas ordinet ad finem. R. 2. Non desunt Recentiores quosdam Theologos, qui etiam à priori probare conentur eandem existentiam; nam 1. Antonius Perez p. 1. d. 1. c. 14. sequentibus duobus syllogismis eam probare nitantur: *Nullum bonum est esse chymæram; sed ens carens omni defectu est bonum; ergo ens carens omni defectu non est chymæra, sed de facto existit.* Item: *Si DEVS non existeret, esset impossibilis; ergo necessariò existeret necessitas non existentiæ illius, quia necessitas hoc ipso foret DEVS.* 2. Martinus Esparza q. 2. a. 2. ex propositionibus æternæ veritatis hoc modo probare nitur: *Dantur propositiones æternæ veritatis* (quales v. g. sunt totum est majus sua parte: quodlibet est, vel non est;) *ergo datur etiam ens simpliciter necessarium*; quia veritas est passio entis, atque adeò dari non posset, nisi etiam daretur ipsum ens, cujus est passio. Verùm hæ demonstrationes ab aliis Recentioribus non omnino efficaces existimantur.

Q. 3. *An existentia sit de essentia DEI?* R. Non desunt quidem aliquos, qui putaverint, eam non includi in conceptu formali, sed juxta nostrum modum concipiendi abstrahi posse ab essentia, perinde ac alia Attributa; contrariam tamen sententiam uti communem, ita longè quoque verior esse; eò quòd DEVS sit Ens increatum, Ens à se, Ens ne-

rium, & actus purus, quæ omnia prædicata concipi non possunt, si DEVS in potentia duntaxat, & non actu existens conciperetur.

Q. 4. *An sit de fide, quòd probari naturaliter possit, DEVM esse?* Rt. negativam quidem sententiam à Vasquezio; verùm contrariam, quam Suar. Valent. & alii tenent, communiorem esse, eò quòd Scriptura Sap. 13. & alibi asserens, Creatorem ex Creaturis cognosci posse, debeat in sensu proprio, scilicet de Metaphysica demonstratione accipi.

Articulus II.

De Essentia DEI.

Pro meliori intelligentia hujus tituli sciendum est, hæc duo Vocabula *Essentia* & *Natura* frequenter quidem pro eodem accipi, ab aliis tamen post S. Thomam communiter distingui, ita ut Vocabulum *Essentia* accipiatur pro radice cæterarum perfectionum, & passionum, quæ in aliquo ente reperiuntur; Vocabulum *Natura* verò pro principio Operationum sumatur. Quâ distinctione suppositâ

Q. 1. *In quo prædicato Essentia DEI consistat?* Rt. Variant hic in hac Controversia sententias; nam 1. aliqui cum Suar. & Molina eam in cumulo omnium perfectionum constituunt. 2. Alii cum Vasquez & Arriaga in actu primo Intellectivi eam consistere putant. 3. Alii cum Esparza & Recentioribus communiùs, eam in prædicato Aseitatis seu Entis à se sitam esse volunt, eò quòd hoc prædicatum videatur esse radix omnium aliarum perfectionum.

Q. 2. *An Essentia DEI distinguatur ab Attributis illius?* Rt. realiter & identicè non distingui, uti communissima Sententia Theologorum docet. Contra Gualterum quendam apud Tanner. q. 2. du. 2. n. 1. qui absolutè voluit eam realiter strictè distingui; & contra Scotum & ejus Asseclas, qui saltem minùs strictè realiter, seu ex natura rei eandem ab Attributis distingui contendunt. Ratio autem communis Sententiæ est, quia, si admitteretur realis distinctio, per eam tolleretur simplicitas DEI, neque unum prædicatum seu attributum de altero prædicari posset.

Articulus III.

De Natura DEI.

Q. 1. *In quo prædicato consistat Natura DEI?* R. cum communiore sententia, eam in prædicato *Intellectivæ* à se consistere; quia Intellectio est præcipua DEI operatio, utpote quæ est origo omnium Decretorum atque Processionum ad intra, ob quam etiam Verbum in similitudinem Naturæ potissimùm procedere dicitur.

Q. 2. *An Natura DEI virtualiter distinguatur à Personalitatibus?* R. etsi talem distinctionem negent Granados & alii, communiter tamen eam concedi ab aliis Theologis eò quòd Natura & Paternitas v. g. in uno tertio distinguantur, scilicet in Filiatione, cum qua Natura per suam identificationem communicatur; Paternitas verò realiter ab ea distinguitur; cùm ergo hæc distinctio maior sit, quàm rationis ratiocinatæ, & strictè realis dici non queat, saltem virtualis dici debet.

Articulus IV.

De Attributis DEI.

Pro meliori intellectu dicendorum in hoc articulo notandum est attributa aliqua de DEO *propriè*, alia *Metaphoricè* duntaxat prædicari. *Propriè* prædicantur perfectiones, quas habere melius est, quàm oppositum illarum, quæque propterea à Theologis perfectiones simpliciter simplices vocantur; *Metaphoricè* seu improprie prædicantur, quæ in conceptu suo imperfectionem aliquam involvunt, quales sunt dolor, ira, & similes; hæ enim non nisi demptis imperfectionibus per hæc vocabula significatis DEO convenire possunt. Præterea sumuntur Attributa variis modis, ut videre est apud Tann. q. 2. du. 1. 1. Latissimè pro omni prædicato, quod DEO attribui potest. 2. Minùs latè pro omni eo prædicato, quod DEO ut unus est, convenit, & ipsam essentiam non quam radicem subsequi concipitur; quo pacto sola prædicata absoluta, & non relativa includuntur. 3. Strictè pro solis prædicatis, quæ positivam perfectionem includunt

ideò attributa positiva vocantur, qualia sunt esse bonum, sapientem &c. non item negativa attributa, quæ non nisi per negationem formalem exprimi possunt. Hoc loco autem Attributa in secundo potissimùm sensu accipiuntur; de quibus sequentes quæstiones proponuntur à Theologis.

Q. 1. *Quænam sint Attributa positiva Dei?* Resp. sequentia ferè tum à S. Thoma, tum ab aliis Authoribus, ut videre est apud Lessium de perf. div. ei attribui. 1. Quòd sit *summè perfectus*, id est, omnes omnium rerum possibilium perfectiones formaliter, vel eminenter continens; alioqui enim illas producere in creaturis non posset. 2. Quòd sit *summè bonus* non tantùm bonitate transcendentali (hæc etiam eadem est cum perfectione Dei) sed appetibili etiam, in quantum scilicet continet id omne, quod à creatura rationali appeti aut desiderari potest. 3. Quòd sit *summè sanctus* (quæ sanctitas ab Authoribus bonitas moralis appellatur) eo quòd infinitam morum perfectionem contineat, ideóque regula & beneplacitum illius sit regula omnis honestatis. 4. Quòd sit *summè Sapiens*; eò quòd omnia cognoscat, & dirigat per supremas causas, nimirum per cognitionem essentiæ suæ, quæ est omnium rerum suprema causa efficiens finalis, & exemplaris. 5. Quòd sit *summè potens*, id est, efficere possit, quidquid contradictionem non involuit; unde, teste Lessio l. 5. c. 1. plus quàm septuaginta locis in S. Scriptura omnipotens vocatur. 6. Quòd sit *summè verax*, id est, falli non possit in cognitione objectorum; nec fallere in revelatione eorundem; unde hæc veracitas est fundamentum fidei nostræ. 7. Quòd sit *summè Misericors*: eò quòd sicut est fons omnis felicitatis, ita & miseriæ omnis, quæ non nisi per collationem boni tollitur, peremptor & exterminator sit, ut Lessius l. 12. c. 2. loquitur hinc, teste Psalmista Ps. 32. *Misericordiâ Domini plena est terra.* 8. Quòd sit *summè justus*: id est, retribuens cuique juxta meritum suum; unde Tobias c. 3. dixit: *Justus es, Domine, & omnia judicia tua justa sunt.* 9. Quòd sit *summè benignus*: id est, summè propensa ad bonitatem suam omnibus creaturis pro cujusque capacitate communicandam.

Q. 2. *Quæ sint attributa negativa Dei?* Resp. sequentia ferè illi attribui. 1. Quòd sit *simplex*, id est, omnem

compositionem ex partibus excludens. 2. Quòd sit unus, id est, in plures Deos indivisus, seu immultiplicabilis; alioqui enim non haberet plenum Dominium ab alio inde pendens. 3. Quòd sit *Increatus*, id est, à nullo alio factus, sed à seipso existens. 4. Quòd sit *Incorporeus*; cùm corporea substantia necessariò plurimas imperfectiones involvat, omnis autem imperfectio Deo repugnet. 5. Quòd sit *Infinitus*, id est, omni termino extrinseco carens, ita ut nequeat excogitabile sit ens perfectius illo. 6. Quòd sit *Immensus*, id est, in omni spatio imaginabili existat, hinc 2. Paral. c. 16. dicitur: *Cœli cœlorum te non capiunt.* 7. Quòd sit *Immutabilis*, non physicè duntaxat (id est, ut à parte rei se aliter habere non possit uno tempore, quàm alio se habuerit), sed etiam moraliter, ita ut ex animi inconstantia aliud velle non possit, quàm quod semel decrevit. Hinc ipsemet Malach. 3. dixit: *Ego Dominus, & non mutor.* 8. Quòd sit *Æternus*, id est, omni tempore excogitabili existens; ita enim essentia Entis à se requirit, ut nullum scilicet tempus assignari queat, quo inceperit esse. 9. Quòd sit *Incomprehensibilis*, id est, à nullo Intellectu creato sit cognoscibilis, ut nihil lateat videntem, cùm nulla vis cognoscendi finita infinitam cognoscibilitatem exhaurire possit. 10. Quòd sit *Invisibilis*, id est, à nulla creatura Intellectuali solis naturæ viribus intuitivè cognoscibilis. Unde à S. Paulo 1. ad Tim. c. 6. Lucem inaccessibilem habitare dicitur, quam nullus hominum vidit, sed nec videre potest. 11. Quòd sit *Ineffabilis*: id est, nullo nomine *quidditativè* significari possit; cùm enim nemo ordinariâ viâ eum intuitivè cognoscere possit, hoc ipso etiam nomen ad exprimendam claritatis quidditatem invenire non potest.

Q. 3. *An & quomodo attributa inter se distinguantur?* Resp. etsi à parte rei omnia DEI Attributa identificentur, & de se mutuò prædicari possint; formaliter tamen, & quoad nostrum, modum concipiendi rectiùs distincta dicuntur, quòd æquivaleant pluribus perfectionibus distinctis, quæ in creaturis reperiuntur. Hinc rectè formantur similes propositiones: *Sapientia DEI formaliter non est Justitia.*

ARTICULUS V.

De Operationibus DEI.

I. Q. 1. *Quot sunt operationes DEI?* Resp. duplicis potissimùm generis Operationes in Deo assignari à Theologis, internas scilicet, & externas. Internæ sunt Intellectio & volitio. Externæ sunt Angeli & reliqua Opera tum primis sex diebus, tum deinceps ab eo producta.

II. Q. 2. *Quid de Intellectione, seu scientia DEI* (nam hæc duo in DEO, in quo non datur nuda seu pura potentia, non distinguuntur) *præcipuè sciendum sit?* Resp. tria potissimùm scienda esse, nempe objectum, medium, & distinctionem scientiarum. Et 1. quidem *objectum* quod attinet, DEUS non tantùm cognoscit seipsum comprehensivè, sed etiam alia omnia, quæ quacunque ratione scibilia sunt, atque adeò non tantùm res existentes, sed etiam possibiles, & futuras tam absolutas, quàm conditionatas, quia hæc omnia sunt objecta scibilia, adeóque DEO tanquam perfectissimo scibili negari eorum scientia non debet. 2. *Medium scientiæ* quod attinet, Essentiam inprimis suam non tantùm in se, sed etiam in creaturis propter respectum & connexionem, quam habent cum Essentia, cognoscit. Res verò possibiles mediante suâ Essentia indirectè, imò juxta aliquos etiam directè in seipsis cognoscit. Futura denique si necessaria sunt, in causa sua; si autem libera, probabiliter in seipsis intelligit. 3. *Distinctionem scientiarum* quod attinet, sicut in Deo non dantur cognitiones realiter, distinctæ, ita nec scientiæ realiter distinctæ concedi debent; sed ad summum propter æquivalentiam cum nostris, scientiis & cognitionibus ratione distinctæ dici queunt; hinc illa scientia, quæ in res tantùm possibiles tendit, *scientia simplicis intelligentiæ*: quæ in res pro aliqua temporis differentia absolutè extituras, aut existentes fertur, *scientia Visionis*: & ea tandem, quæ in objecta conditionatè futura tendit, *scientia media* appellatur, de cujus tamen necessitate multùm disputant Theologi. Præter has scientias communiter etiam Ideæ in Deo admittuntur, quæ nihil aliud sunt, quàm ipsissimæ perfectio-

ctiones divinæ, prout à Deo primariò per sui comprehensionem sunt cognitæ, & à creaturis participabiles.

III. 3. *Quid de Volitione DEI præcipuè sciendum sit?* Resp. sequentia. 1. Dari in DEO veram voluntatem & volitionem ratione duntaxat nostra distinguibiles; cùm ut finis & primum principium omnium rerum omnia propter se operari debeat, atque adeò per voluntatis actum ad se referre. 2. Voluntatem hanc dividi in voluntatem *Beneplaciti*, quâ Deus absolutè vult aliquem effectum; quæ proinde semper est efficax: & *Signi*, quâ per aliquod signum externum significat, quid fieri velit, & communiter subdividitur in Præceptum, Prohibitionem, Permissionem, Consilium, & Operationem, seu Oblationem concursûs ad actum. 3. Deum seipsum quidem & res possibiles necessario amare (saltem amore inefficaci, loquendo de Creaturis) circa reliqua verò objecta decernenda & producenda plenissimam libertatem possidere; alioqui enim frustra S. Scriptura toties ad gratias Deo agendas excitaret, cùm id, quod necessariò præstatur, sicut specialem affectum benevolentiæ non continet, ita nec gratiarum actionem mereatur. An verò hæc volitio libera sit formalitas realiter identificata cum essentia, & quia non esse potuisset, virtualiter distincta; an verò ex ipsa entitate Dei necessaria & futuritione productionis componatur; item an inter ipsa decreta sit ordo quidam prioritatis admittendus, quo unum præsupponatur ad alterum, una est ex gravissimis difficultatibus, de qua fusè disputant Theologi. 4. Deum probabiliter semper id velle, & eligere, quod simpliciter optimum est, ut multi SS. Patres docuisse videntur, etsi non desint sat multi Theologi contrarium asserentes. 5. Actum præcipuum voluntatis & intellectus divini esse *Providentiam DEI*, quæ nihil aliud est, quàm conceptio mediorum, quibus unaquæque res ad suum finem dirigitur, cum proposito illa media conferendi; quam Providentiam etsi Deus in omnibus rebus conservandis & gubernandis ostendat (juxta illud Sap. 14. *Tu autem Pater gubernas omnia Providentiâ*) specialiter tamen ea elucet in voluntate & desiderio, quo omnes homines salvos fieri desiderat, iisque media ad salutem sufficientia providet juxta clarissimum S. Pauli testimonium 1. ad Tim. 2.

Tim. 2. Specialiùs autem adhuc apparet in *Prædestinatione Electorum*, quæ nihil aliud est, quàm efficax decretum transmittendi quosdam in tempore ad æternam beatitudinem; unde effectus illius sunt gloria æterna, gratia finalis, justificatio, actus meritorii, vocatio ad certum statum, creatio, & dona naturalia, ipsáque etiam peccati permissio, quatenus fit ex complacentia secuturæ salutis. Etsi verò si de vera prædestinatione loquamur, nulla illius causa præcesserit, & id ipsum etiam de inadæquata prædestinatione ad gloriam quàm plurimi doceant Theologi, non desunt tamen, qui probabiliter hanc ex prævisis meritis fieri, sat efficacibus argumentis demonstrare conantur. Sicut autem datur aliquorum Prædestinatio, ita etiam aliquorum Reprobatio admittenda est, quæ nihil aliud est, quàm actus divinæ Providentiæ, quo damnandi ab æterna beatitudine excluduntur, idque duplex, *negativa* scilicet, & *Positiva*; illa est, quâ Deus negat auxilia efficacia ad salutem consequendam; ista est voluntas positiva excludendi à beatitudine; unde non fit, nisi præsuppositio peccato, quam præsuppositionem tamen non requirit negativa reprobatio.

Articulus VI.

De Trinitate Personarum.

I. Q. 1. *Quid de hac Trinitate præcipuè sciendum sit?* Resp. tria potissimùm, scilicet Distinctio, Processio, & Missio.

II. Q. 2. *Quid de distinctione sciendum sit?* Resp. scilicet tres esse Personas Patris, Filii, & Spiritus Sancti, distinctas quidem à se realiter, non autem ab Essentia seu Natura divina, atque adeò æqualem esse omnium gloriam, & Majestatem coæternam, ita ut qualis sit Pater, talis sit & Filius, & talis Spiritus Sanctus, quemadmodum in Symbolo S. Athanasii dicitur.

III. Q. 3. *Quid de Processionibus sciendum?* Resp. sciendum esse, duas dari processiones passivas in Trinitate, per quarum priorem Filius à Patre generatur, scilicet per cognitionem Essentiæ & rerum possibilium & ideo hæc processio vocatur *generatio & Filiatio*, eò quòd sit origo viventis

tis à vivente veluti principio conjuncto in similitudinem
turæ; per posteriorem processionem Spiritus Sanctus à Pa
& Filio procedit, dum per amorem illorum mutuum spi
tur; hinc processio talis *Spiratio passiva* appellatur, cu
parte Patris & Filii *Spiratio activa* utrique communis & n
liter distincta respondet; sicut & generationi passivæ F
seu Filiationi in Patre generatio activa seu Paternitas r
spondet. Et de his duabus processionibus intelligend
est, quod in Symbolo S. Athanasii per sequentia verba in
catur: *Pater à nullo est factus, nec creatus, nec genitus*: F
lius *à solo Patre non factus, nec creatus, sed genitus*: Spiri
*Sanctus à Patre & Filio non factus, nec creatus, nec genit
sed procedens.* Hinc sedulò cavendum, ne unquam dicatur
in abstracto Naturam seu Essentiam divinam generare, spira
re &c. sed in concreto tantùm dicatur: Deus generat, spira
Pari modo non sunt usurpandæ ejusmodi propositiones: *Pa
ter causat Filium aut Spiritum Sanctum*: quia hi termini s
gnificant effectum realiter adæquatè distinctum à producen
te, qualis distinctio non reperitur inter Patrem & Filium.

IV. Q. 4. *Quid de Missione Personarum sciendum sit?*
Resp. 1. sciendum, per Missionem hoc loco aliud nihil in
telligi, quàm apparationem temporalem Personæ procu
dentis; seu, ut alii clariùs describunt, processionem Perso
næ cum habitudine seu connotatione temporalis effectus.
Resp. 2. sciendum, Missionem hanc communiter in *Visi
lem*, quæ fit ad terminum sensibilem (quo modo Filius mis
sus est ad Naturam humanam assumendam) & *Invisibilem*
quæ fit interno & spirituali modo (qualiter Spiritus Sanctus
in animas; caritate replendas mittitur) dividi. Resp. 3.
Ut tota hæc materia de Trinitate aliquo modo clariùs co
gnoscatur, non parùm profuturum, si sequens sistema pra
dicatorum ad unum ac Trinum Deum concurrentium secun
dùm nostrum modum concipiendi factum bene penetretur.
Et 1. quidem concipiatur Essentia divina ut ens à seipso. 2.
Ut actus primus Intellectivi, in quo prædicato Essentiæ, a
certè juxta alios Natura Dei consistit. 3. Ut actualis Op
ratio; & ut sic habet se per modum objecti respectu Essen
divinæ, eique Attributa Sapientiæ & Scientiæ Dei ident
cantur. 4. Ex Essentia sic concepta oritur volitio actua
nec-

necessaria, cui formaliter ex parte objecti misericordia, Justitia, Liberalitas &c. identificantur, 5. Concipitur Deus ut concretum substantiale significans determinatè Naturam, indeterminatè verò Personalitatem hanc vel illam; & ut sic conveniunt illi prædicata Justi, Sapientis, omnipotentis &c. 6. Determinatè & virtualiter ex Natura divina quasi emanat Paternitas velut prima Personalitas. 7. Realiter a Patre per dictam Paternitatem seu generationem activam producitur Filius unius cum Patre Naturæ, sed Personalitate diversæ. 8. Filius in esse Filii constituitur per Naturam Filii communicatam & Filiationem productam; ratione autem nostra concipitur primò actu intelligere, dein subsistere, procedere ab alio, acquirere relationem, & notionem Filiationis (quæ nihil est aliud, quàm eadem entitas, quatenus præbet stabile fundamentum distinguendi Filium à reliquis Personis) item volitionem & spirationem activam. 9. Ex Patre & Filio concipitur procedere Spiritus Sanctus, qui à parte rei constituitur per volitionem & spirationem passivam; juxta rationem verò nostram concipitur primò ut volitio actualis, deinde ut volitio subsistens, ut relatio spirationis passivæ, ut notio Spiritus Sancti, ut accipiens à Patre & Filio Intellectionem & reliqua Attributa essentialia Intellectioni identificata. Denique his positis ex omnibus trinis Personis consurgit relatio similitudinis & æqualitatis inter tres Personas: deinde perfectio immanentiæ seu circumsessionis, quâ singulæ Personæ intimè conjunguntur. Voluntates formantur ab omnibus Personis simul sumptis decreta libera circa complendas Personarum Missiones per productiones ad extra, statuitúrque, quænam ex creaturis possibilibus suo tempore produci debeant, vel non debeant, actúque tandem producuntur, & ad suum finem diriguntur.

V. Ex quibus omnibus patet 1. quomodo quævis Persona secundum rationem nostram definiri possit, nimirum quòd Pater sit Persona divina, quæ primariò terminat Intellectionem & Volitionem: Filius sit Persona, quæ primariò terminat Intellectionem, & secundariò volitionem: Spiritus Sanctus sit Persona, quæ primariò terminat Volitionem, & Secundariò Intellectionem. Patet 2. Universalem hanc regulam & distinctionem in Deo rectè à Theologis assignari: *Nullæ*

in

in Deo admittenda est realis distinctio, nisi ubi obviat relationis oppositio. Unde inferunt, Filium non fore distinctum à Spiritu Sancto, nisi hic ab illo simul & Patre procederet.

VI. Q. 5. *Quis fructus ex hoc capite de DEO trino & uno sit hauriendus?* Resp. triplicem præcipuè hauriendum esse. Primus est, ut sublimis de Deo æstimatio, admiratióque concipiatur, atque exinde animus ad laudandum, glorificandúmque tam excelsum & præpotentem Deum excitetur. Secundus est, ut magna cum reverentia & timore quisque in conspectu DEI ambulare, debitúmque servitium per mandatorum illius accuratam & celerem executionem exhibere studeat; si enim de simili reverentia Angelis præstanda locutus S. Bernardus dixit: *In omni angulo Angelos reverentiam habe, nec audeas illo præsente, quod me præsente facere non auderes*: quantò magis de DEO ubique præsente & omnia etiam intima perscrutante hoc dictum quisque sibi applicare debet. Tertius est, ut, quales impetus quisque habebat ad Mundum, tales deinceps habeat ad Artificem Mundi, atque adeò totum suum amorem ad infinitam ejus bonitatem amandam convertat, quemadmodum sapienter S. Augustinus lib. de Spir. & anim. cap. 64. hortatur dicens: *Quid vagaris, o Homo, per multa, quærens bona animæ & corporis tui? ama unum bonum, in quo sunt omnia bona, & sufficit: Desidera simplex bonum, in quo est omne bonum, & sufficit.*

Caput II.

De Angelis.

SEx potissimùm capita de Angelis scienda sunt, nimirum 1. Existentia & natura Angelorum. 2. Multitudo & diversitas illorum. 3. Potentiæ eorundem. 4. Via illorum. 5. Peccatum & pœna. 6. Custodia & ministerium, de quibus in sequentibus articulis pro instituto breviter agetur.

Articulus I.

De Existentia & Natura Angelorum.

I. Q. 1. *An de facto dentur Angeli?* Resp. 1. de fide

esse, dari Angelos, id est, substantias quasdam finitas, Deo subordinatas intelligentes, completas, à Deo & Homine distinctas, & extra censum omnium rerum harum visibilium positas, ut Tann. hîc dub. 1. loquitur; sic enim passim ex S. Scriptura, maximè Matth. 4. colligitur, ubi dicitur: *Angelis suis mandavit de te.* Resp. 2. Tametsi hæc Angelorum existentia non possit ratione physica aut metaphysicâ demonstrari, posse tamen sat certò & evidenter ex moralibus quibusdam effectibus probari, videlicet ex iis, quæ de facto in Energumenis patrari experimur, quæ, cùm sæpe sint ingentia peccata, & vires animæ separatæ manifestè excedant, meritò malis Angelis adscribuntur.

II. Q. 2. *Cuius naturæ sint Angeli?* Resp. esse creaturas intellectuales, Spirituales, & simplices, ac naturâ suâ indestruibiles; sic enim quoad vim intelligendi & spiritualitatem colligitur ex ipsa S. Scriptura, quæ passim eos Spiritus vocat, atque actiones intellectuales illis attribuit; de simplicitate verò & indestruibilitate concluditur ex eo, quod nulla appareat ratio necessitatis aut utilitatis suadentis compositionem Angeli ex materia spirituali, vel partibus integrantibus; quod si autem Angeli à solo Deo creentur & conserventur, hoc ipso etiam ab eo semper conservari petunt, atque adeò naturâ suâ indestruibiles rectiùs dicuntur.

III. Q. 3. *Quando sint producti Angeli?* Resp. eos juxta communiorem sententiam primo die unà cum cœlo empyreo fuisse productos; sic enim in cap. *firmiter* de summ. Trin. sat clarè indicatur per hæc verba: *Qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis, utramq; de nihilo condidit creaturam, spiritualem scilicet, & Spiritualem, Angelicam & mundanam, deinde humanam.*

IV. Q. 4. *Ubi producti sint Angeli?* Resp. nihil de loco nobis certò constare; hinc aliqui eos in aëre, alii in cœlo sidereo, alii in Empyreo creatos fuisse existimant, cui postremæ sententiæ multi SS. Patres favent, eò quòd congruum videntur, ut nobilissimæ creaturæ in loco nobilissimo creentur.

Articulus II.

De Multitudine & Diversitate Angelorum.

I. Q. 1. *Quàm multi sint Angeli à Deo creati?* Resp. hanc rem incertam esse; plurimos tamen creatos esse, constat sat clarè ex illo textu Daniel. 7. *Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* Plures verò esse creatos, quàm Homines de facto existant, vel existituri sint, communius docent Authores, & tum ex parabola ovis perditæ & inventæ Luc. 15. tum ex quadam revelatione S. Birgittæ; tum denique ex ipsa Custodia Angelorum colligunt; cùm enim hi ordinariè ex infima Hierarchia assumantur, & cuivis homini unus duntaxat ac diversus Angelus assignetur, hoc ipso, quot Superiores Hierarchiæ existunt, tot partibus minimùm multitudinem hominum superare debent Angeli; licet non defuerint, qui existimaverunt, pauciores esse Angelos quàm Homines, eò quòd Apoc. 12. Draco tertiam partem stellarum traxisse dicatur, quæ per homines prædestinatos reparanda sit, atque adeò Angeli duabus duntaxat partibus excedant multitudinem prædestinatorum, numerus autem reproborum hominum hanc debiè plùs, quàm duplo excedat numerum prædestinatorum.

II. Q. 2. *Quomodo differant Angeli ratione officiorum?* Resp. eos in tres Hierarchias dividi, in quarum prima Seraphin, Cherubin, & Throni: in secunda Dominationes, Virtutes, Potestates: in tertia Principatus, Archangeli, Angeli collocentur, quæ quidem in hoc præcipuè differunt, quòd prima ad assistendum Deo, secunda ad ministrandum per modum imperii ac directionis, tertia ad ministrandum per executionem ordinata sit.

III. Q. 3. *Quomodo Angeli quoad essentiam differant?* Resp. juxta S. Thomam quidem & Thomistas, omnes Angelos specie differre; communiorem tamen esse sententiam, quòd aliqui duntaxat specie, reliqui verò solo numero differant, sic enim faciliùs ostenditur, quomodo Deus, sicut in corporeis rebus nullam unquam speciem integram destruxit, ita nec in Angelis id fecerit.

Art.

Articulus III.

De potentia Angelorum.

I. Q. 1. *Quot sint potentiæ Angelorum?* Resp. tres communiter assignari, nempe potentiam locomotivam, intellectivam, & volitivam.

II. Q. 2. *Quid de potentia locomotiva Angeli sit sciendum?* Resp. sequentia. 1. Per hanc Angelum ita producere ubicationem divisibilem, ut terminum quidem magnitudinis, non autem parvitatis habeat. 1. Non posse Angelum naturaliter in duobus locis adæquatis, vel etiam inadæquatis discontinuis existere; nec ab uno extremo ad alterum non transito medio moveri. 3. Posse tamen moveri motu successivo, & discreto in infinitum velociori (supposita divisibilitate temporis in infinitum) non tamen quâcunque celeritate, quia talis potentia infinita foret, qualis Angelo concedi non potest. 4. Posse secum etiam alios Angelos aut corpora rapere, idque tam per impulsum impressum, quam sine illo; eósdemque in loco violenter retinere, uti de facto contigisse, ex sacris paginis liquet. 5. Posse etiam corpora sive vera, subingredi & movere: sive phantastica ex aere assumere, in iisque hominibus apparere; nullas tamen in iis operationes vitales corporeas exercere, hæ enim ab anima seco procedere debent. 6. Etsi aliqui putent, tam magnam esse hanc potentiam locomotivam Angelorum, ut, si Deus permitteret, totum mundum movere possent; res tamen incerta est, hinc alii volunt, ne omnes quidem Angelos unicum montem simul movere posse.

III. Q. 3. *Quid de potentia intellectiva Angeli sciendum sit?* Resp. sequentia illis juxta probabiliores sententias concedi. 1. Posse eos naturaliter seipsos, alios Angelos, omnes res naturales existentes, imò etiam futuras, quæ ex causis necessariis dependent, non tamen futura contingentia libera (nisi conjecturaliter) nec secreta cordium (nisi exteriori aliquo signo, aut alterius consensu ipsis manifestentur) nec objecta quoad substantiam supernaturalia cognoscere. 2. Posse Angelum unico actu plura ut plura cognoscere, ac etiam discurrere, saltem in objectis supernaturalibus,

ralibus, aliisque, quæ conjecturaliter tantùm cognoscit in quibus proinde non minùs facit compositionem judicii quàm Homines facere consueverunt. 3. Ad omnes hasce gnitiones indigere Angelos speciebus intelligibilibus peradditis, quotiescunque objectum vel ob impropor nem, vel distantiam, vel aliam quamcunque causam non potest concurrere ad sui cognitionem. 4. Ejusmodi spec (quarum aliquæ probabiliter universales sunt, id est, mu ta simul objecta diversa repræsentantes) credibiliter illi statim ab initio creationis infundi, exceptis fortasse illis per quas suorum actuum recordantur. Non tamen propter ea omnia objecta, quorum Species habent, actu semper cognoscere debere, cùm potentiam limitatam habeant, atque ob hanc causam neque seipsos semper actu intelligere debere asseritur, licet non possint Intellectum ab omni omnino actu suspendere, cùm & omnia ad cognoscendum parata habeant, & fatigationem timere non debeant, & nullum ex talem cessationem commodum allicere ipsos queat. 5. Ut hoc potiùs objectum, quàm aliud cognoscant, ipsos determinari vel à Deo, vel ab alio Angelo, vel à connexione unius objecti cum altero, vel à propria voluntate.

IV. Q. 4. *Quid de potentia volitiva Angeli sciendum sit?* Resp. sequentia communiter à Theologis doceri. 1. Competere Angelo voluntatem liberam (alioqui enim meriti aut demeriti capax non fuisset) & quidem specie ab humana voluntate distinctam, cùm ipsa Essentia Angeli vel radix sit specie distincta. 2. Non posse quidem Angelum ab omni actu voluntatis abstinere (saltem supposito, quod pura omissio non detur) cùm semper aliquid cognoscere debeat, cognitionem autem naturaliter amor vel odium objecti cogniti sequatur; non esse tamen quoad voluntatem inflexibilem (sicut Thomistæ volunt) ut immutare non possit, quod semel ex plena deliberatione acceptavit, vel respuit; cùm de facto Angeli mali Deum, quem summè prius dilexerant, postea odisse cœperint. 3. Per hanc voluntatem probabiliter etiam peragi (saltem partialiter, locutionem Angelorum, quatenus scilicet Angelus vult, ut hic vel ille suus conceptus innotescat alteri, sicque facit, ut Deus cum speciebus congenitis alterius Angeli ad tale objectum cogn-

cognoscendum concurrat; hic quippe modus explicandi locutionem Angelicam & communior est, & commodior, quàm eorum, qui vel per productionem soni sensibilis in aëre, vel per signa Spiritualia, vel per productionem speciei impressæ, vel expressæ fieri locutionem putant. 4. Illuminationem quoque, quâ vel superioris Hierarchiæ Angeli inferiores, vel ex eâdem Hierarchia unus alterum illuminat, per eandem voluntatem fieri, quatenus scilicet unus Angelus vult, ut hoc objectum (quod ad Deum ordinatum esse debet; alioqui etiam Dæmones se mutuò illuminare dicerentur, quod tamen communiter negantur) alteri, qui illius cognitionem actualem non habet, manifestetur per concursum à Deo cum specie impressa factum.

Articulus IV.

De via Angelorum.

1. Q. 1. *Quid per viam Angelorum intelligatur?* Resp. nihil aliud per eam intelligi, quàm tempus ad merendam gratiam & gloriam concessum; nam, ut unanimiter docent Theologi, Angeli non fuerunt ab initio cum supernaturali beatitudine creati, sed, ut loquitur S. Augustinus lib. de corrept. & grat. c. 10. Deus sic ordinavit Angelorum & Hominum vitam, ut in ea priùs ostenderet, quid posset liberum arbitrium; deinde quid posset gratiæ suæ beneficium. Tales etiam statim in gratia habituali creati sunt, uti contra antiquos Doctores id negantes communiter sentiunt moderni Theologi, eò quòd passim S. Scriptura dicat eos stabiles (in gratia videlicet) non fuisse; & idipsum primo homini plerumque concedatur, atque adeò Angelo longè digniori creaturæ non sit negandum. Imò S. Thomas & cum eo plerique Theologi, ut videre est apud Tann. q. 6. dub. 1. docent, hanc gratiam eos per propriam dispositionem meruisse, cum convenientiùs dicatur, creaturam intellectualem liberam non ordinari intrinsecè ad finem supernaturalem, nisi per liberum consensum. Hinc quia verisimile est Deum auxilia majora perfectioribus Angelis contulisse, & hos enim perfectiùs eidem cooperatos esse, meritò quoque Doctores communiter cum S. Thoma asserunt, in majori vel

minori gratia, prout major vel minor erat eorum perfectio, ipsos fuisse creatos.

II. Q. 2. *Quamdiu duraverit via Angelorum?* Resp. 1. si sermo sit de physicis & realibus instantibus, certum esse apud Authores, non diu hanc viam durâsse; quia sicut Angeli non indigebant longo tempore ad naturalem perfectionem, ita nec ad supernaturalem obtinendam multis instantibus indigebant, uti Tann. l. c. du. 2. n. 2. discurrit, ubi obiter notat, non credendum esse revelationi, quæ sub nomine B. Amadei circumfertur, ubi in raptu quodam ab Angelis hæc verba audivisse dicitur? *Nos Angeli omnes non per vias & brevibus morulis, ut vos creditis, sed multis temporibus viatores fuimus.* Resp. 2. Si de instantibus Angelicis (per quæ Theologi intelligunt diversitatẽ valde notabilem operationum) sermo sit, octo diversas sententias refert à Tanner o l. c. n. 11. inter quas tamen communior, & probabilior docet, bonorum Angelorum viam duobus instantibus duravisse, scilicet uno, quo gratiam promeriti sunt; & altero, quo beatitudinem assecuti sunt; malorum verò Angelorum viam tribus instantibus fuisse absolutam, uno; quo fuerunt in gratia; altero, quo peccârunt; tertio, quo damnati sunt.

Articulus V.

De peccato & pœna Angelorum malorum.

Q. 1. *Quid de peccato Angelorum sciendum sit?* Resp. sequentes doctrinas communiùs tradi à Theologis. 1. Esse in secundo primùm instanti Angelico peccâsse, cùm in primo gratiam habuerint; imò S. Thomas cum multis contra multos docuerit, nec potuisse illos peccare in primo instanti. 2. Probabiliùs esse, omnes Angelos simul peccâsse, & quidem ex singulis Hierarchiis aliquos; plures tamen perseverâsse in gratia. 3. Probabiliùs quoque esse, Angelos inferiores à Lucifero seductos fuisse; hoc enim S. Joannes in Apocalypsi c. 12. indicâsse videtur, dum dixit, Draconem caudâ suâ tertiam partem stellarum secum traxisse. 4. Peccatum illud propriè fuisse superbiæ, quo Angeli ex conse-

plan-

platione suæ perfectionis elati, inordinatè aliquam cum Deo similitudinem appetiverunt, ideóque Christo, cujus Incarnatio ipsis saltem ut conditionatè futura revelata fuerat, subjicere se noluerint; licet alii doceant eos beatitudinem naturalem, vel supernaturalem, vel unionem hypostaticam, cum sua natura, vel ipsam æqualitatem cum Deo, saltem inefficaci actu appetiisse. 4. Peccatum hoc non fuisse ex fragilitate, sed malitiâ commissum, aliásque circumstantias involvisse, ob quas meritò non exiguam gravitatem involvisse censeatur.

Q. 2. *Quid de pœnâ Angelorum sciendum sit?* Resp. sequentia præcipuè. 1. Angelos hos malos, etsi potentias suas naturales non omnino amiserint, tam quoad intellectum tamen, quàm voluntatem variè depravatos fuisse, ita ut intellectus quidem in iis objectis, in quibus evidentiam non habet, variis erroribus sit obnoxius; voluntas verò adeò depravata, & in malo obstinata, ut perpetuò actum acerrimi odii erga Deum, impatientiæque exerceant, nec possint moraliter loquendo ab eo cessare, propter incessabilem cogitationem & experientiam suæ damnationis. 2. Certum esse, eosdem Angelos non tantum pœnam damni (quam omnes concedunt) sed etiam sensus (quam Tertullianus, Origenes & alii olim negârunt) sustinere, cùm Matt. 25. dicatur: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius.* Verùm quâ ratione ignis illi torquere possit Spiritus incorporeos, ferè nobis incognitum est; licet enim aliqui per alligationem ad ignem; alii per productionem speciei impressæ ab igne fieri; alii per alligationem ad corpus ab igne cruciabile; alii per potentiam obedientialem, quæ elevet ignem ad cruciandos Angelos, explicare hunc modum conentur; omnes tamen hæ explicationes non omnino satisfaciunt intellectui, ut adeò malint Doctores fateri cum S. Augustino, torqueri Spiritus igne corporeo miris (id est, incognitis nobis) sed veris modis.

Articulus VI.

De Custodia bonorum Angelorum, & malorum Tentatione.

Q. 1. *Quid de Custodia bonorum Angelorum sentiendum sit?* Resp. sequentes doctrinas circa hanc materiam plerumque tradi ab Authoribus. 1. Indubitatum esse, quòd Angeli ad Custodiam Hominum mittantur; sic enim aperte Exod. 23. indicavit, & promisit Deus: *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat te locum, quem paravi.* 2. Statim ab ipso Nativitatis principio suum cuique Homini Angelum Custodem assignari; id enim clarè S. Scriptura Matt. 18. & alibi indicat, unde S. Basilius l. 3. cont. Eunom. *Quòd adsit*, inquit, *singulis credentibus Angelus tanquam Pœdagogus & Pastor vitam dirigens, nemo contradicet, qui memor fuerit verborum Domini, ubi dicit: Ne contemnatis unum de pusillis istis, nam Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est.* Solum ab hac Custodia Christum plerumque excipiunt Authores, ut qui hoc ipso, quòd impeccabilis, & plenus scientia ac veritate fuerit, ipsisque Angelis potentior, non indigebat Custodia Angelorum, licet ministerium illorum admiserit. 3. Angelos hanc Custodiam duodecim ferè modis vel officiis exercere, ut notat Tânn. q. 6. dub. 8. n. 8. videlicet peccata Clientum reprehendendo, absterrendo ab illis occasiones peccandi removendo, Dæmones arcendo, illuminando, secreta Dei consilia revelando, Afflictos consolando, confirmando debiles, pericula depellendo, Hostes visibiles profligando, vim tentationis infringendo, preces Clientum offerendo. 4. Hanc Custodiam in morte quidem fluiri; nihilominus tamen animas purgantes interdum solatium accipere, aut ex purgatorio in cœlum deportari. 5. Probabile admodum esse, etiam singulis speciebus perfectis substantiarum corruptibilium, singulis item Regnis, Provinciis, aliisq; communitatibus præsertim Ecclesiasticis specíales Angelos deputari. 6. Angelos hos Custodes ordinariè ex infimis Hierarchiis accipi, licet non sit omnino ne-

pe-

probabile, nonnunquam aliquam ex Superiori Hierarchia in custodiam unius vel alterius Hominis deputari.

II. Q. 2. *Quid de tentatione malorum Angelorum sciendum sit?* Resp. sequentes doctrinas communiores esse. 1. Unumquemque Hominem habere specialem Angelum malum ad ipsius perniciem procurandam ordinatum, uti teste Tannero d. 5. q. 6. dub. 7. n. 13. communiter docent Doctores Scholastici, eò quòd ex una parte Angeli mali studio nocendi cupiant ex adverso, quantùm possunt, paria facere Deo; ex altera verò parte facultas non desit ad suum cuique Tentatorem assignandum. 2. Malos hos Angelos nulla ratione Hominem tentare posse, aut eidem nocere sine permissione Dei generali (qualis censetur, si consuetis & ordinariis modis tentent, aut per res naturales noceant) vel speciali, qualis in extraordinariis casibus requiritur. 3. Duobus potissimùm modis Angelos malos tentare Homines & nocere, scilicet *exteriùs*, per effectus externos; & *interiùs* puras suggestiones humorum & phantasmatum commotionis generando. 4. Eosdem juxta varios status & ætates mundi variè permissos esse infestare Homines, ut notat Tann. dub. n. 5. nam inprimis ante adventum Christi multò majorem habebat potentiam, quàm post adventum Christi; hinc enim pleni & Idolorum responsa cessabant; nec tam frequentes ac prodigiosæ elementorum perturbationes audiebantur, præsertim ubi Crucis trophæum erectum, aliáque fidei nostræ symbola in usu erant, ita ut meritò aliqui Luciferum juxta visionem S. Joannis Apoc. 20. in inferno alligatum credant, mansurúmque tali modo alligatum usque ad Antichristi adventum, quo tempore solvetur iterum, majorísque potentiæ fævire permittetur, uti ex eodem capite Apocalypsis colligitur. Sed & inter ipsos Homines quoad hoc non modicum discrimen esse advertitur, nam in baptizatos plerumque non tantam habere potestatem comperitur, quantam in Infideles exercet, uti ex recentibus Indiæ & Japoniæ historiis colligitur; nec Justis tantopere, quàm Peccatoribus inter Christianos nocere permittitur. Quamvis rectè noster Suar. l. 8. c. 18. n. 17. hanc Dæmonis potentiam non semper limitari à Deo, pro conditione seu statu Ecclesiæ vel Personarum, sed eundem pro solo voluntatis suæ sapientis-

simo arbitrio unum gravius & frequentius, alterum levius & rariùs tentari permittere, & universim aliter electorum quàm cæterorum tentationes moderari, nec cuiquam tale in hac re injuriam facere.

Q. 3. *Quis fructus ex tota hac materia de Angelis hauriendus sit?* Resp. 1. Ex bonorum Angelorum consideratione illum potissimùm fructum hauriendum, quem S. Bernardus Serm. 12. in psalmum *Qui habitat* sequentibus verbis indicavit: *Angelis suis mandavit de te. Mira dignatio, & nimiùm magna dilectio caritatis. Quis enim, quibus, de quo, quid mandavit, studiosè consideremus Fratres, diligenter commendemus memoriæ hoc tam grande mandatum. Quis enim mandavit? cuius sunt Angeli, cuius mandatis obtemperant, cui obediunt voluntati. Nempe Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. Nec cunctantur; quin etiam in manibus tollant te. Summa ergo Majestas mandavit Angelis, & Angelis suis mandavit. Illis utique tam sublimibus, tam beatis, quàm proximè sibi cohærentibus, & verè Dominicis Spiritibus mandavit de te. Tu quis es? quid est homo, quòd memor es eius? aut filius hominis, quoniam reputas eum? quasi verò non sit homo putredo, & filius hominis vermis. Ibi quid putas, mandavit de te? ut custodiant te. Quantam debet hoc Verbum inferre reverentiam, afferre devotionem, conferre fiduciam? reverentiam pro præsentia, devotionem pro benevolentia, fiduciam pro custodia.* Resp. 2. Ex malorum Angelorum lapsu & ruina eum præcipuè fructum esse extrahendum, quem pius Author libelli de imitatione Christi l. 3. c. 14. his verbis indicat? *Intonas super me iudicia tua, Domine, & timore ac tremore concutis omnia ossa mea, & expavescit anima mea valde. Sto attonitus, & considero, quia cœli non sunt mundi in conspectu tuo. Si in Angelis reperisti prævitatem, nec tamen pepercisti, quid fiet de me? ceciderunt Stellæ de cœlo, & ego pulvis quid præsumo? quorum opera videbantur laudabilia, ceciderunt ad infima; & qui comedebant panem Angelorum, vidi siliquis delectari porcorum. Nulla est ergo sanctitas, si manum tuam, Domine, subtrahas. Nulla prodest sapientia, si gubernare desistas. Nulla iuvat fortitudo, si conservare desinas. Nulla secura castitas, si eam non protegas. Nulla propria prodest custodia, si non adsit tua sancta vigila-*

gelantia; nam relicti mergimur, & perimus; visitati verò ergimur, & vivimus.

CAPUT III.

DE OPERE SEX DIERUM.

DE hoc plerumque nihil Theologi in Scholis dictant, sed Philosophis & S. Scripturæ Interpretibus in primis Geneseos capitibus ea, quæ S. Thomas à quæstione 43. tractat de hac materia, discutienda relinquunt. Quia tamen ea ipsa non semper vacat in Authoribus, utpote fusiùs disputata legere, à Scripturæ verò Professoribus rariùs hæc materia tractatur, non oberit, breviter ea quæ S. Thomas & impressi Theologorum libri de hoc opere sex dierum disputant, colligisse.

ARTICULUS I.

De Processione creaturarum à Deo.

I. Hanc quæstionem S. Thomas statim post absolutam mentiam de Deo subjungit, & postea primùm de productione Creaturarum Spiritualium, id est, Angelorum, & corporearum, seu Universi in specie tractat. Quia tamen Materia de Angelis plerumque fusiùs discutitur à Theologis, ideo ut ea magis simplex, & inter se conjuncta foret, plerumque etiam separatur à reliquis quæstionibus, & ea, quæ Doctor de processione creaturarum in genere disputat, hoc loco breviter indicantur. Itaque de Creaturarum processione in genere hæ ferè quæstiones à S. Thoma proponuntur.

II. Q. 1. *Virum sit necessarium, omne ens à Deo produci?* Resp. S. Doctor q. 44. a. 1. affirmativè; cùm enim omnis creatura habeat esse per participationem, necessariò illud accipere debet ab ente, cui tale esse per se, & essentialiter convenit; tale ens autem est unicus Deus.

III. Q. 2. *Virum Deus sit causa Exemplaris omnium rerum?* Resp. S. Thomas l. c. a. 3. iterum affirmativè; eò quòd omnis res producenda juxta Ideam à producente concepram fieri debeat; solus autem Deus in sua infinita sapientia

entia Ideas omnium rerum possibilium contineat, ut pri
capite ostensum est.

IV. Q. 3. *An Deus sit causa finalis omnium rerum*
Resp. S. Doctor a. 4. affirmativè; eò quòd omne agens p
pter finem agere debeat, ne casu omnia fieri dicantur; id
autem finis agentis & patientis esse debeat; ergo, cùm u
versa propter seipsum creaverit Deus, meritò omnium q
que causa finalis dicitur.

V. Q. 4. *An productio creaturarum sit communis to*
Trinitati? Resp. S. Thomas q. 45. a. 6. affirmativè, eò q
producere aliquid, proprium sit agenti secundùm essentia
spectato; essentia autem in Deo sit communis omnibus Per
sonis. Per hoc tamen non negatur, quòd divinæ Perso
secundùm rationem suæ processionis habeant causalitatem
respectu creationis rerum; cùm enim Deus ut supremus A
tifex per verbum intellectu conceptum, quod est secunda
Persona; & per amorem suæ voluntatis, qui est tertia Per
na, omnia operetur, meritò processiones Personarum dicu
tur rationes productionis creaturarum.

VI. Q. 5. *An in omnibus creaturis reperiatur vest*
gium Trinitatis? Resp. S. Doctor a. 7. cum S. Augustino a
firmativè, eò quòd quælibet creatura subsistat in suo esse,
ut sic repræsentet suum principium, atque adeò Personam
Patris, qui est principium sine principio, demonstret. Et
præterea habeat quandam formam seu speciem, & ut sic
præsentet secundam Personam seu Verbum, quatenus omn
forma artificati oritur ex conceptione & Idea Artificis. Et
denique habeat ordinem ad aliquid aliud, ob quem congr
enter facta dicitur; & per hoc repræsentat amorem Dei
tertiam Personam, ex quo ad operandum movente omn
procedunt.

Articulus II.

De creatione Mundi.

I. Occasione hujus tituli S. Thomas q. 46. & cum
alii Theologi fusè hoc loco de creatione disputant, an sit
cet ea sit ens distinctum à Deo aut creatura; item an ita
propria Deo, ut nulli creaturæ communicari possit pos

tis creandi, & similia, quæ hodie plerumque in Philosophia etiam traduntur. Quare omissis illis quæstionibus

II. Q. 1. *An Mundus in tempore fuerit productus; an verò ab æterno extiterit?* Resp. affirmativè ex communi Theologorum omnium sententia; éstque de fide, utpote in Concilio Lateranensi definita, & sat clarè in cap. 1. Gen. indicavit, ubi dicitur: *In principio creavit Deus cœlum, & terram.*

III. Q. 2. *An totus Mundus simul in uno instanti, an verò per plures dies sit productus?* Resp. ex communi SS. Patrum & Scholasticorum sententia contra S. Augustinum ac paucullos Theologos, Mundum non simul fuisse productum, sed successivè per plures dies; eò quòd Scriptura, nar c. 1. Gen. apertè indicat, per plures dies illud opus fuisse absolutum, possit, atque adeò etiam debeat propriè accipi; maximè cum variæ etiam congruentiæ id ipsum non inefficaciter suadentes ab Authoribus passim afferantur, ut quæ Tannerum d. 6. q. 1. du. 6. n. 13. videre est.

IV. Q. 3. *Quo die Mundus fuerit productus?* Resp. Tannerus l. c. n. 23. de hoc non posse esse controversiam; cum enim DEUS septimo die, id est, Sabbato quieverit, hoc ipso primum diem, quo Mundus creari cœpit, Dominicum fuisse necesse est, unde, etiam canit Ecclesia die Dominico in Hymno matutino: *Primo dierum omnium, quo Mundus exstat conditus.*

V. Q. 4. *Quo anni tempore Mundus sit conditus?* Resp. juxta veriorem & communiorem sententiam, teste Tannero l. c. n. 26. circa æquinoctium vernum, mense Martio, fuisse conditum; tum quia tunc etiam terra germinare solet, tum quia hoc tempore etiam præcipua alia DEI opera, ut Liberatio Populi Israëlitici ex Aegypto, Incarnatio, Mors & Resurrectio Christi, sunt patrata; & præterea valde verosimile est, SS. Patres id per traditionem accepisse.

Articulus III.

De opere primæ diei.

I. Q. 1. *An cœlum & terra prima die creati sint?* Resp. Etsi non pauci Authores cum S. Thoma sentiant, cœlum

lum & terram, ante primam diem creata fuisse, eò quòd obscurè S. Scriptura gen. 1. illis verbis: *In principio creavit DEVS cœlum & terram*: id indicare videatur; & præcessisse ante Lucem non fuerit dies; probabiliùs tamen alij existimant, illa prima die creata fuisse, uti Tann. d. 6. q. 1. du. 2. cum multis alijs tum SS. Patribus, tum Theologis docet, estque conformior tum S. Scripturæ Exod. 11. asserenti sex diebus feciſſe DEUM cœlum & terram, & mare, & omnia, quæ in eis sunt: tum SS. Patribus Mundi opificium opus Hexameron vocantibus: tum Concilio Lateranensi cap. *firmiter* dicenti, DEUM in principio temporis utrumque de nihilo condidisse creaturam, Spiritualem & corporalem; tum ipsi contextui Moysis, qui satis ostendit, ea, quæ ibi narrantur, unâ die creata esse.

II. Q. 2. *An omnes cœli quoad substantiam primo die sint creati?* Resp. probabiliùs iterum affirmativè Tann. d. 2. n. 3. contra multos volentes solum cœlum Empyreum primo die fuisse creatum, reliquos verò secundo die fuisse productos. Ratio autem hujus sententiæ est, quia ubique S. Scriptura cœli & terræ nomen conjungens per cœlum intelligit omnes cœlos, dicitque v. g. *igitur perfecta sunt cœli & terra &c.* sed & ipse DEVS in Symbolo Apostolorum conditor cœli & terra vocatur; & præterea cùm omnes cœli sint perfectiores, hoc ipso etiam decebat eos cum ipsis elementis creari.

III. Q. 3. *An etiam reliqua elementa primo die cum terra fuerint creata?* Resp. cum S. Thoma & alijs Doctoribus communiùs affirmativè, quia, ut S. Augustinus l. 2. gl. ad liter. c. 4. notat cœli & terræ nomine communiter in S. Scriptura totus Mundus cum omnibus elementis intelligitur; & verò etiam congruum valde erat, ut priùs, quàm alia ex elementis componerentur, ipsa elementa & corpora simplicia producerentur.

IV. Q. 4. *An etiam lux corporalis primo die sit producta?* Resp. Etsi S. Augustinus negativam tenuerit partem, ratus per lucem primo die creatam Angelos intelligi, quòd nō conveniens fuerit, Moysen creaturæ spiritualis productionem prætermisisse; communis tamen SS. Patrum sententia, teste Tannero d. 3. est, eam corporalem fuisse, quæ

quidem, ut communior sententia habet, accidentalem duntaxat, quæ modò huic, modò illi parti cælestis corporis inhæserit; sic enim S. Scriptura, dum ait: *Fiat Lux, & facta est lux*: satis indicat, quæ potiùs dicere debuisset: *Fiat illuminare*: si per lucem hanc corpus solis informe intelligi deberet, ut S. Thomas volebat.

V. Q. 5. *An lux hæc eodem instanti, quo cœlum & terra creata sunt, fuerit producta?* Resp. cum Tann. dub. 1. n. 19. negativè juxta communem SS. Patrum & Doctorum ferè omnium sententiam; & colligitur apertè ex S. Scriptura Gen. 1. ubi dicitur: *Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi*; quæ verba non bene de metaphoricis tenebris, scilicet de Angeli mali casu explicantur.

Articulus IV.

De Opere secundæ diei.

I. Q. 1. *Quid secundo die creatum sit?* Resp. id satis ex illum geneseos c. 1. colligi dum dicitur: Dixit quoque DEVS: *Fiat Firmamentum, & dividat aquas ab aquis. Et fecit DEVS Firmamentum, divisitq; aquas ab aquis sub Firmamento ab his, quæ erant supra Firmamentum. Et factum est ita, vocavitque DEVS Firmamentum cœlum, & factum est vespere & Vespere dies secundus.*

II. Q. 2. *Quid per Firmamentum hoc loco intelligatur?* Resp. varias esse circa hanc quæstionem sententias. Nam Origenes Firmamentum mysticè interpretatur de separatione Angelorum bonorum & malorum: Pererius & Valentinus aërem intermedium inter nubes & aquas interiacentem: Tannerus dub. 1. q. 3. n. 13. non solùm octavam Sphoeram, quæ nunc juxta communem usum Firmamentum dicitur, sed etiam totum cœlum sidereum sive mobile, ipsúmque cum eo Empyreum secundùm infimam partem intelligit, quatenus non de novo producta, sed consolidata fuit cùm primo die non nisi liquida producta fuerit.

III. Q. 3. *Quid per aquas supra & infra Firmamentum positas intelligatur?* Resp. etiam hîc non convenire Auctores, nam Origenes, de quo, supra dictum est, per aquas

Supe-

Superiores bonos Angelos, per inferiores malos Angelos intelligit. Valentia & Pererius per aquas Superiores, cœlestes, per inferiores naturales aquas intelligunt. Tostatus denique cum suis Authoribus per Superiores aquas intelligit corpus diaphanum & pellucidum, liquidum & spirabile, Beatorum habitationi destinatum; per inferiores verò aquas intelligit sum elementum aquæ, seu potiùs omne corpus simplex diaphanum sublunare, hoc est, inter cœlum Lunæ & terram interiectum intelligi existimat, quia, ut S. Thomas q. 68. a. 1. ad 3. aduertit, Moyses propter inuisibilitatem aëris & similium corporum, omnium hujusmdi corpora sub aquæ nomine comprehendit.

Articulus V.

De opere tertiæ diei.

I. Q. 1. *Quod fuerit opus tertiæ diei?* Resp. id indicatato libro Geneseos c. 1. indicari, dum dicitur: *Dixit vero DEVS: Congregentur aquæ, quæ sub cœlo sunt, in locum unum, & appareat arida. & factum est ita. Et ait. Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum.*

II. Q. 2. *Quomodo facta sit congregatio aquarum?* Resp. tres quidem modos à S. Augustino l. 1. sup. gen. c. 12. commemorari, scilicet ut vel aqua in quibusdam locis velut in montes erecta, reliqua loca terræ nuda reliquerit, vel ut ab initio rarior terras ambiverit, postea verò condensata, eas partes terræ, in quibus arida appareret, nuda reliquerit: Vel certè terra subsidens, aquis aditum aperuerit in unum confluentibus, unde & maris denominationem accepit. Et hic modus velut commodissimus communiter profertur.

III. Q. 3. *An terra tunc actu produxerit herbas, arbores, an verò in semine duntaxat?* Resp. ex communi SS. Patrum & Doctorum sententia, actu fuisse producta omnia; id enim ex claro Scripturæ textu colligitur; quidquid in contrarium S. Augustinus olim senserit.

IV. Q. 4. *An tunc etiam herba & plantæ nondum fuerint productæ?* Resp. affirmativè cum S. Augustino l. 5. g. 6. 3.

c. 1. & communi aliorum contra Basilium, eò quòd S. Scriptura apertè dicat, omne virgultum agri fuisse productum; & hæ ipsæ herbæ tum hominibus, tum animantibus ad varios usus & commoda serviant.

V. Q. 4. *An terra tunc activè, an verò passivè dunaxat herbas illas produxerit?* Resp. Pererius, Valentia, Tannet & alij, passivè tantùm terram se tunc habuisse, eò quòd sine miraculo tam citò activè illas producere non posset.

Articulus VI.

De opere quartæ diei.

I. Q. 1. *Quid quarto die productum fuerit?* Resp. Solem & Lunam, ac stellas fuisse productas, uti Moyses c. 1. gen. indicavit, dum dixit: *Fecitque DEVS duo luminaria magna, luminare maius, ut præesset diei; Et luminare minus, ut præesset nocti, & stellas (tam errantes, quàm fixas) & posuit in Firmamento cœli, ut lucerent super terram, & præessent diei ac nocti, & dividerent lucem ac tenebras.*

II. Q. 2. *An hæc luminaria quoad substantiam fuerint ex materia elementari producta?* Resp. ita quidem Mosem & nonnullos alios sentire; verùm S. Thomam & cum communius cæteros Theologos, & Interpretes docere, quòd ex materia cælesti producta, atque adeò primo die omnia hoc die accidentaliter duntaxat perfecta fuerit, quatenus scilicet lucem immobiliter sibi inditam, & motum uniformem acceperunt.

III. Q. 3. *Quare Luna dicatur luminare magnum, cum tamen plerasque stellæ sint illâ maiores?* Resp. S. Thomas 1. ad 5. ideo vocari magnum, quia secundùm aspectum appareat hominibus major; aut quia, ut S. Chrysostomus hom. 3. in gen. notat, majorem præ cæteris stellis efficaciam habeat.

IV. Q. 4. *A quo moveantur hæc sidera?* Resp. tum Angelos, quàm totos cœlos ab Angelis moveri, uti cum S. Thoma communiter docent Theologi, eò quòd à seipsis moveri non queant (alioqui enim post diem judicij quies ipsis violenta foret) atque adeò rectiùs ab Angelis moveri dicantur,

utpote quos etiam in alijs casibus ad ministerium suum
hominum adhibere consuevit DEVS.

ARTICULUS VII.

De opere quintæ diei.

I. Q. 1. *Quid quinto hoc die productum sit?* Resp.
sequentibus Sacri codicis verbis indicari: *Creavitque DE*
cete grandia, & omnem animam viventem atque motabi
quam produxerant aqua in species suas & omne volatile
dùm genus suum. Benedixitque eis dicens: Crescite, & mu
plicamini & replete aquas maris, avesque multiplicentur
terram. Et factum est mane & vespere dies quintus.

II. Q. 2. *Quare productio avium & aquatilium*
qua tribuatur, cùm tamen potiùs terrâ constare videantur?
S. Thomas q. 71. art. unic. ad. 1. corpora avium & pisci
posse dupliciter considerari, uno modo secundùm se, &
necesse est, quòd in eis magis terrestre alimentum domin
tur, quia ad hoc ut fiat contemperato mixtionis in corpo
animalis, necesse est, quod quantitativè in eo abundet
mentum, quod est minùs activum, scilicet terra. Sed
considerentur, secundùm quod sunt nata moveri talibus
tibus, sic habent affinitatem quandam cum corporibus
quibus moventur, & sic eorum generatio hic describitur.

ARTICULUS VIII.

De opere sextæ diei.

I. Q. 1. *Quid hoc die productum sit?* Resp. 1.
ducta esse omnia animantia terræ rationis expertia,
ex semine generantur, & virtutem generativam ad
sibi generandum habent; non autem ea, quæ ex putri
teria vel excrementis, vel ex coitu animalium diverse
ciei, ut mulus & similia, generantur. Resp. 2. produ
esse, & ex terra formatum ipsum Adamum, & postea ex
lateri Adami exemptâ primam Mulierem Euam fuisse
ratam.

II. Q. 2. *Quo sensu homo ad imaginem DEI*
dicatur? Resp. S. Thomas q. 93. a. 5. dupliciter

dum ad imaginem DEI dici posse. 1. Vt vocula *ad* designet terminum factionis, atque adeò iste sit sensus: *Faciamus hominem, ut sit imago nostra.* 2. Vt vocula *ad* significet causam exemplarem; ita ut sensus sit: faciamus hominem, sicut in natura nostra exemplar propositum habemus. Sed prior sensus communiter magis probatur. Est autem homo imago DEI propterea, quia non tantùm secundùm generalem quandam rationem, sed etiam specificam, scilicet secundùm virtutem intelligendi & volendi habet similitudinem cum illo; & quia in eodem homine reperitur principium Verbi, Verbum seu Intellectio, & amor ex utroque procedens, & secundùm hoc DEI etiam ut Trini in Personis imago dici potest. Additur verò gen. 1. v. 26. faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, ut non quæcunque imperfecta, & malè expressa imago, sed valde exacta, atque adeò Exempari suo simillima esse indicetur.

III. Q. 3. *Quænam fuerit conditio hominis in statu naturæ integræ?* Resp. 1. quoad Intellectum fuisse perfectum scientiâ præditum, ita ut omnes res naturales, quas ex primis principijs per se notis sciri possunt, vel ad usus gubernandos sciri debent, cognoverit. Sed & per fidem cognovisse DEVM ut Authorem rerum supernaturalium, ipsámque SS. Trinitatem, & Incarnationem quoad substantiam, adeóque Mysterium conjunctionis Christi cum Ecclesia, ut cum S. Thoma communiter docent Authores, & colligitur ex ipsa S. Scriptura Eccl. 17. dicente: *Cor dedit illis excogitandi, & disciplinâ intellectûs replevit illos. Creavit illis scientiam, Spiritus sensu implevit cor illorum, & multa bona ostendit eis: posuit oculum ipsorum super corda illorum, ostendere eis magnalia operum suorum.* Resp. 2. Quoad voluntatem fuisse conditum cum gratia justificante, & quidem originali, ita ut & ratio obediret DEO, & rationi vires inferiores, & animæ corpus; quam ob causam Eccl. 7. dicitur: DEVS *fecit hominem rectum.* Resp. 3. Quoad potestatem habuisse Dominiũ naturale in omnes bestias & animalia (ita ut nullum ei restiturum aut nociturum fuisset) in plantas itemque & alias res inferiores, ut sine impedimento potuisset earum auxilio uti. Resp. 4. Quoad corpus verè impassibilem & immortalem futurum fuisse, non quidem ex na-

tura sua, aut virtute intrinsecæ cujusdam qualitatis; & propter protectionem DEI; & propter propriam industriam quâ cavere potuisset omnia ad corruptionem disponentia; propter lignum vitæ, cujus esu humidum radicale semper restaurare potuisset.

IV. Q. 4. *Quanam tunc conditio prolis generandæ fuisset?* Resp. 1. omnes nascendos fuisse corpore sano integro, licet necdum quoad usum & motum membrorum perfecto. 2. Etiam gratiâ originali præditos futuros fuisse, non tamen in eâdem confirmatos, quia conveniens est ut proles non cum meliori conditione, quàm parens nascatur. 3. Nascituros fuisse non quidem cum pleno usu rationis, sed eâ mentis & ingenij facilitate, quâ absque difficultate scientias didicissent. 4. Eodem modo, quo Parentes primi immortales & impassibiles extituros fuisse: licet secundum diversam dispositionem aëris, & situm stellarum aliquos majores, robustiores, ac pulchriores alijs quoad corpus? & ob diversam applicationem animi etiam in scientia, virtute atque edeò etiam gratia ac gloria inæquales extituri fuissent.

V. Q. 5. *Quid de Paradiso, in quo tunc homines victuri fuissent, doceant Authores?* Resp. Sequentia communiter doceri. 1. Paradisum hunc fuisse locum corporeum in aliqua parte convexæ ipsius terræ superficiei impositum. Ita S. Thomas q. 102. art. 1. post S. Augustinum docet. 2. Eum hunc saltem usque ad diluvium permansisse; cum Scriptura Gen. 3. eum ab Angelo custoditum; & Eccl. 44. Enoch in eum translatum fuisse dicat; ex quo probabiliter videtur S. Thomæ, & communiùs alijs SS. Patribus & Doctoribus, eum etiamnum hodie extare, saltem secundùm ea quæ in ipso præcipua fuerant, ut erat varia omnis generis fructuum, arborumque amœnitas, aëris insignis temperies, arbor vitæ & similia, licet non desint aliqui, Recentiores qui cum Pererio omnino tempore diluvij destructum putent. 3. Adamum in hoc Paradiso non fuisse statim ab initio conditum, sed in illum post creationem primùm à DEO translatum, uti sat clarè Scriptura indicat, dum ait: *Tulit ergo Dominus DEVS hominem, & posuit eum in Paradiso voluptatis, ut operaretur* (hoc est, excoleret, tum ob animi recreationem, tum ad comparandam experientiam de viri-

Nam

Naturæ) & custodires illum, non adversus invasores injustos, qui tunc erant futuri, sed sibi, ne ipsum peccando amitteret, ut rectè S. Thomas interpretatur.

VI. Q. 6. *Quem fructum ex consideratione totius hujus materiæ de opere sex dierum haurire debeat Theologus?* Resp. triplicem præcipuè. Primus est, ut cum S. Davide Psal. 8. exclamemus: *Domine DEVS noster, quàm admirabile est nomen tuum in universa terra! Quid est homo, quòd memor es ejus? aut Filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulò minus ab Angelis, gloriâ & honore coronâsti eum, constituisti eum super opera manuum tuarum: omnia subjecisti sub pedibus ejus*: ideóque, ut S. Basilius l. 1. Hexam. monet, debitam super omnibus Laudem Conditori impendere referamus. Secundus est, ut, quemadmodum idem Psalmus hortatur, ex visibilium pulchritudine illum, qui nimis optimus est, contemplemur; & ex magnitudine corporum circumscriptorum metiamur illum infinitum & maximum, omnémque cogitationem cordis humani suæ virtutis amplitudine transgredientem, ideóque illud Salomonis Sapientiæ cap. 13. altè pectori impressum ob oculos semper habeamus: *Quorum si specie delectati Deos putaverunt, sciant, quanto his Dominator eorum speciosior est; speciei enim generator hæc omnia constituit. Aut si virtutem & opera eorum mirati sunt, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit, fortior est illis; a magnitudine enim speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit Creator horum videri.* Tertius est, ut de hoc toto creationis beneficio illam cujusdam S. Patris sententiam applicemus, atque à Deo dici putemus: *Accipe beneficium, redde gratiam, time supplicium*: ideóque ad rectitudinem primæ conditionis, à qua per peccatum & inobedientiam primi Parentis cecidimus, per virtutem & plenam subjectionem erga Deum redire studeamus, sicque non in terrestrem, sed cælestem Paradisum voluptatis transferri olim mereamur.

PARS II.

DE FINE ULTIMO HOMINIS OBTINENDO VEL AMITTENDO.

POstquam S. Thomas in prima parte de Deo tum in se tum in operibus suis cognoscendo egit; recte deinde nunc ut fruendo agit, ad hoc quippe Theologia potissimùm ordinatur, ut non tantùm, quid sit Deus, doceat; sed etiam, quâ ratione ad ejus fruitionem, in qua felicitas & beatitudo hominis consistit, pervenire possimus ostendat. Quia verò, teste S. Augustino in epist. ad Hilarium ced. 1. *ad Deum, qui ubique præsens est, non pedibus imus sed moribus; mores autem nostri non ex eo, quod quoquo versus sed ex eo, quòd diligit, diiudicari solent; nec faciunt bonos nisi malos mores, nisi boni vel mali sint amores*; hinc meritò explicatam Naturam Beatitudinis de actibus moralibus in genere, & postea de iisdem in specie tractatur. Unde hæc Pars secunda tria præcipuè capita continebit, quorum primum de ipsa Beatitudine. Secundum de actu morali in genere. Tertium de actu morali in specie tractabit.

CAPUT I.

DE BEATITVDINE VELVT VLTIMO FINE HOMINIS.

IN hoc capite tria præcipuè explicare oportet. 1. Finem ultimum hominis in genere. 2. Eundem in specie. 3. quæ sunt annexa illi.

ARTICULUS I.

De Ultimo fine hominis in genere spectato.

I. De hoc plures non inutiles quæstiones præmittit Thomas hîc q. 1. quæ proinde non sunt omnino ignorandæ Theologo. Itaque

II. Q. 1. *An homini conveniat agere propter finem*

Resp. affirmativè; cùm enim homini propriè conveniat per intellectionem & voluntatem agere, hoc ipso omnes illius actiones propter aliquem finem elici necesse est; alioqui enim non magis hoc, quàm illud produceret. Quia verò duplici modo ad finem aliquid moveri potest, à se, vel ab alio; sola autem creatura rationalis habet dominium suorum actuum, atque adeò seipsum per liberum arbitrium movere potest ad finem, hinc soli quoque creaturæ rationali proprium est agere propter finem, nam irrationales creaturæ aguntur potiùs, quàm agunt ob finem.

III. Q. 2. *An detur finis aliquis ultimus respectu hominis?* Resp. iterum affirmativè cùm S. Thoma a. 4. hoc ipso enim quòd processus in infinitum admitti non possit in finibus, ad ultimum aliquem pervenire necesse est; alioqui enim agens nunquam quiescere posset.

IV. Q. 3. *An plures esse possint ultimi fines respectu eiusdem agentis?* Resp. S. Thomas a. 5. negativè; cùm enim quilibet agens ultimum finem appetat, ut bonum perfectum, & completivum sui ipsius, rectè concluditur, tam quam plures esse posse ultimos fines respectu ejusdem agentis, quàm parùm plures ejusdem rei ultimatæ perfectiones esse possunt.

X. Q. 4. *An homo omnia agat propter ultimum finem?* Resp. affirmativè cum S. Thoma a. 6. Quia ultimus finis habet se in movendo appetitum, sicut se habet in aliis motionibus primum movens; ergo sicut nihil movetur, nisi à primo movente, ita nec homo agere potest, nisi à fine ultimo ad agendum moveatur.

VI. Q. 5. *An idem sit finis ultimus omnium hominum?* Resp. S. Thomas finem ultimum dupliciter spectari posse, secundùm se videlicet, & secundùm id, in quo ratio finis ultimi constituitur; hoc posito respondet, si finis priori modo spectetur, omnes homines unum finem ultimum appetere, cùm omnes appetant suam perfectionem adimpleri, in qua adimpletione consistit ultimi finis ratio. Si verò secundo modo spectetur, non omnes eundem ultimum finem habere, cùm alii in voluptatibus, alii in divitiis, alii in honoribus finem suum ultimum constituant.

VII. Q. 6. *In quo consistat ultimus finis hominis?*

Resp. cum S. Augustino 19. de Civit. c. 1. cùm in beatitudine seu summi boni possessione consistere, cùm enim agens rationale appetitum habeat ad universale bonum, sicut intellectus habet appetitum ad universale verum; hoc ipso tamdiu satiari non potest, quousque omnis boni possessionem sortitum sit.

VIII. Q. 7. *Quomodo Peccatores dicantur finem ultimum in creaturis constituere?* Resp. Quatenus in bono creato per amorem inhærent, ut malint amore & fruitione Dei carere, quàm possessione boni creati; hâc enim ratione per summam inordinationem & injuriam bonum creatum præferunt Deo.

Articulus II.

De Fine ultimo hominis in specie, seu de beatitudine.

Q. 1. *In quo consistat beatitudo hominis in genere?* Resp 1. Objectivam beatitudinem non in ullo bono creato (puta nec in voluptate animi, ut Epicurus censebat: nec in voluptate corporis, ut Aristippus volebat: nec in bonis fortunæ, honoribus, fama, gloria, potestate, uti alii existimant) sed in solo Deo consistere; uti cum S. Thoma 1. q. 2. ab art. 1. usque ad 8. communiter docent Theologi: & meritò, quia ad beatitudinem requiritur, ut nullum bonum malum, aut defectum compatiatur, sed plenissimè sanet appetitum; hoc autem nulli bono creato, sed soli Deo convenit. Hinc eleganter S. Bernardus in Serm. super *ecce nos reliq.* notavit dicens: *Ad imaginem quippe Dei facta anima rationalis, cæteris rebus occupari potest, repleri non potest; capacem enim Dei, quidquid Deo minus est, non implebit.* Resp. 2. Beatitudinẽ formalem in aliqua operatione imanente, potentis intellectivæ consistere; uti iterum cum S. Thoma omnes ferè Theologi docent; quia beatitudo est ultima perfectio hominis attingens & possidens Deum velut summum bonum; hoc autem non potest haberi, nisi per operationem immanentem hominis ergo &c.

II. Q. 2. *In quo beatitudo in specie consistat?* Resp. juxta Scotum & Scotistas eam in solo actu voluntatis, vide-

licet caritate Dei: juxta S. Thomam & Thomistas in sola visione intuitiva Dei; juxta alios denique in utroque consistere; licet omnes in hoc conveniant, quòd uterque actus sive præsuppositivè, sive consecutivè requiratur.

III. Q. 3. *Quodnam sit obiectum beatitudinis huius formalis seu visionis beatificæ?* Resp. 1. objectum primarium hujus visionis esse non tantùm essentiam divinam & attributa absoluta illius, (ut aliqui existimant) sed etiam Personalitates & Attributa Dei relativa; eò quòd hæc omnia realiter idem sint, atque adeò Deus perfectè cognitus dici non posset, nisi omnia hæc cognoscerentur in illo. Resp. 2. Objectum secundarium esse inprimis creaturas eminenter in Deo contentas, de quibus vident. Beati omnia Mysteria Fidei, quæ in hac vita crediderunt: deinde omnes species totam creatarum existentium: omnia quoque peculiari modo ad eorum statum pertinentia: totam seriem suæ prædeterminationis: & denique probabiliter aliquas creaturas possibiles, plures vel pauciores pro beatitudinis diversitate.

IV. Q. 4. *Quæ principia necessaria sint ad hanc visionem producendam?* Resp. esse duo præcipuè, scilicet Intellectum, & lumen gloriæ, quod per modum comprincipii elevat intellectum ad talem visionem producendam. Unde non requiritur species impressa Dei, utpote quæ juxta non pauc. omnino implicat; juxta communem verò sententiam illorem de facto non datur.

V. Q. 5. *An visio hæc in omnibus Beatis æqualis sit?* Resp. negativè, cùm enim merita Beatorum non sint æqualia, hoc ipso etiam præmium ipsis correspondens æquale esse non debet. Causa autem proximè determinans ad has potius creaturas, quàm illas videndas est ipse Deus per concursum suum, supposito tamen lumine gloriæ sic vel sic intenso, & exigentiâ status Beatorum.

VI. Q. 6. *An visio hæc connaturaliter alicui creaturæ convenire queat?* Resp. negativè ex communi SS. Patrum & Doctorum sententia; & colligitur ex ipsa S. Scriptura, quæ passim visionem hanc, gratiam, & donum Dei vocat. Unde plerique etiam Theologi contra Vasquez & Arubal docent, nec demonstrari quidem posse possibilitatem visionis beatificæ.

VII. Q. 7. *An Deus saltem per absolutam potentiam oculo corporeo intuitivè videri possit?* Resp. negativè cum D. Thoma & communi Theologorum sententia; cùm hoc ipso quòd oculus sit potentia sensitiva & organica, etiam objectum sensibile requirat; hinc passim Deus in S. Scriptura invisibilis vocatur.

VIII. Q. 8. *An Beati Deum comprehensivè videant?* Resp. negativè, sive comprehensio sumatur pro cognitione quæ in perfectione adæquet objectum; sive pro cognitione ita exhauriente cognoscibilitatem objecti, ut nihil lateat cognoscentem; imò nec possibilem esse talem comprehensionem plerique Authores docent, eò quòd potentia finita non possit exhaurire infinitam cognoscibilitatem.

Articulus III.

De Accidentibus finis ultimi seu beatitudinis.

I. Q. 1. *Quænam accidentia sint annexa beatitudini?* Resp. quatuor præcipuè numerari à Theologis, videlicet Impeccabilitatem, Perpetuitatem, Dotes, Aureolas, quæ proinde singula paulò clariùs sunt explicanda.

II. Q. 2. *Quid de Impeccabilitate doceant Theologi?* Resp. sequentia plerumque doceri. 1. Ad beatitudinem omnino requiri eam voluntatis rectitudinem, quâ mens ipsa sit expers omnis peccati; cùm teste S. Scriptura Apocal. nihil coinquinatum intrare possit regnum cœlorum; & quòd se ad omnem finis acquisitionem recta mentis habitudo, & tendentia ad finem requiratur. Et præterea ipsa etiam visio beatifica concomitanter saltem, si non omnino formaliter involvat perfectissimum amorem Dei, & delectationem de eodem, cum quibus stare non potest ullum peccatum. 2. Eandem beatitudinem etiam requiri omnimodam impeccabilitatem, ita quidem, ut voluntas non solùm de facto non peccet, sed nec possit peccare, uti contra Origenem omnes Theologi docent, teste Tannero to. 2. d. 1. q. 3. du. 3. n. 1. cùm passim S. Scriptura doceat beatitudinem esse hæreditatem incontaminatam, incorruptibilem, carentem omni luctu &c. quæ omnia dici non possent, si Beati adhuc po-

care, atque adeò timorem amittendæ beatitudinis habere possent. 3. Hanc impeccabilitatem non tantùm ex Dei protestione extrinseca, ut Scotus & nonnulli antiqui Theologi docebant, sed ex ipsa beatitudinis natura, seu amore DEI appetitiativè summo omne peccatum excludente oriri; quod usque adeò verum aliqui cum Vasquezio putant, ut visionem formaliter esse sanctitatem, adeóque nec per absolutam Dei potentiam cum peccato stare posse arbitrentur, licet hoc postremum multi Recentiores Theologi negent cum Tanner n. 25.

III. Q. 3. *Quid de perpetuitate visionis sentiendum sit?* Resp. sequentia communiter doceri à Theologis. 1. Beatitudinem cœlitum reipsa futuram perpetuam; uti tum S. Scriptura passim; tum unanimiter SS. Patres & Doctores docent contra Originem, qui nec beatitudinem, nec damnationem perpetuam fore existimavit. 2. Visionem Dei (saltem si cum duratione identificata non sit) ex intrinseca sua natura incorruptibilem & perpetuam esse, uti contra Scotum communiter docent Theologi, apud & cum Tannero du. 7. q. 3. n. 71. licet hi Authores non negent, eam per absolutam DEI potentiam ex subtractione influxus perire posse. 3. Perpetuitatem hanc necessariò quidem requiri ad statum beatitudinis (alioqui enim perfectè satiare appetitum beatorum non posset) sed tamen non esse partem essentialem beatitudinis, cùm non requiratur ad visionem præcisè quà visio est (ob quam causam Tannerus cum Scoto & aliis absolutè negat perpetuitatem esse de essentia beatitudinis) sed quatenus beatitudo est, atque adeò sit tantùm essentialis conditio, sine qua visio appetitum satiare non posset.

IV. Q. 4. *Quid sit Dos Beatorum?* Resp. per eam nihil aliud intelligi, quàm donum aliquod speciale, quod à Deo Beatis per Beatitudinis consecutionem Deo quodammodo desponsatis, & in domum cœlestis Patriæ introductis offertur, atque adeò à S. Thoma 3. p. q. 95. a. 1. *definitur perpetuus animæ vel corporis ornatus, vitæ sufficiens, in æternæ beatitudine iugiter perseverans.*

V. Q. V. *Quænam sint animæ dotes?* Resp. tres à S. Thoma & aliis Theologis plerumque numerari, scilicet tribus virtutibus Theologicis respondentes; sed in earum explicà-

plicatione non convenire Authores, cùm aliqui cum Vasq. & Valentia eas in actu duntaxat respectum ad virtutes Theologicas dicente consistere, atque adeò ratione duntaxat distinctas esse à beatitudine velint; Tannerus verò q. 3. du. 1. n. 5. cum S. Thoma & aliis in habitu consistere contendant, quarum prima scilicet *visio* eadem sit cum lumine gloriæ, atque adeò Fidei respondeat. Secunda *Comprehensio* seu *Tuitio* eadem sit cum amore concupiscentiæ erga Deum, quo mens securè fruitur, eúmque per actum voluntatis & delectationis quasi præsentem tenet; & propterea spei respondet. Tertia *delectatio* seu *fruitio*, eadem sit cum habitu charitatis non quidem de novo producto, sed tamen multipliciter per visionem beatificam perfectò atque adaucto.

VI. Q. 6. *Quænam sint corporis dotes?* Resp. quatuor plerumque numerari, videlicet 1. *Impassibilitatem*; nam ut S. Paulus 1. Cor. 15. ait, oportet corruptibile hoc induere incorruptionem. 2. *Claritatem*, nam Christo teste Matt. 13. fulgebunt Justi sicut sol. 3. *Agilitatem* juxta illud sap. 3. Tanquam scintillæ in arundineto discurrent. 4. *Subtilitatem*, nam, uti S. Paulus l. c. ait, seminatur corpus animale, surget spirituale, hoc est, vim penetrandi omnia corpora perinde ac substantiæ Spirituales habens, quorum numerus à Maldonato ex eo probatur, quòd corpus glorioſum debeat animæ perfectè subjectum esse tam *quoad esse* (quod per impassibilitatem, quæ omnem corruptionem excludit: & per claritatem, quæ opacitatem corporis eliminat, obtinetur) quàm *quoad operari*, quod agilitas & subtilitas, quarum beneficio Beati celerrimè ad quemvis locum moveri possunt, præstant.

VII. Q. 7. *In quo Impassibilitatis dos consistat?* Resp. varias esse in ea explicanda opiniones; nam alij ad prouidentiam DEI confugiunt; alij ad perfectum Dominium animæ in corpus; alij ad elementa, quæ qualitatibus activis caritura putant, alij ad conservationem dispositionis naturalis; alij denique ad qualitatem supernaturalem corpori superadditam confugiunt, quæ connaturaliter omnem qualitatem læsivam prohibent.

VIII. Q. 8. *In quo dos claritatis consistat?* Resp. eam juxta communem Theologorum in luce quadam spe-

cial

tiali (quam aliqui cum Suarez supernaturalem, alij cum S. Thoma naturalem duntaxat esse volunt) corpori glorioso indita consistere, vi cujus corpora tota pellucida reddantur, in ut ipsæ etiam venæ videri queant.

IX. Q. 9. *In quo dos agilitatis consistat?* Resp. juxta S. Thomam & communiorem sententiam, in qualitate motrice superaddita consistere; alios verò iterum ad extrinsecam DEI providentiam, vel ablationem gravitatis, vel corpus cæleste corporibus beatis admixtum confugere.

X. Q. 10. *In quo dos subtilitatis consistat?* Resp. etiam hic non convenire Authores, nam alij dicunt eam in patito concursu DEI ad corpora penetranda; alij in perfecto Dominio animæ in corpus; alij in impenetrabilitatis ablatione; alij in elevatione per potentiam obedientialem; alij in supernaturali qualitate superaddita consistere volunt.

XI. Q. 11. *An præter has dotes non aliæ insuper requirantur, per quas sensus aut potentiæ externæ perficiantur, ut visa melius penetrent; vel ad nutum animæ obediant?* Resp. non deesse quidem, qui putent etiam sensibus habitus quosdam eum in finem infundi; alios tamen cum Suarez nullum horum habituum necessitatem agnoscere, eò quòd & corpus perfectissimè subjectum, sit animæ, & optimè dispositum; spiritusque subtilissimos & indeficientes habeat, species verò ab objecto sufficienter accipiat.

XII. Q. 12. *Quid sit aureola Beatorum?* Resp. esse gaudium quoddam accidentale ob excellentem Victoriam adversus animæ hostes reportatam collatum; unde ad distinctionem præmii & gaudij essentialis, quod corona aurea vocari solet, aureola, seu, ut alij volunt, laureola appellatur. Quarum tres à Doctoribus numerantur, scilicet. 1. Aureola Martyrum, quæ omnibus illis confertur ex mente S. Thomæ & aliorum, qui mortem pro quacunque virtute supernaturali defendenda obierunt. 2. Aureola virginum, quæ ijs præcipuè confertur, qui ex proposito virginitatem usque ad vitæ finem servârunt; ita ut nullâ pollutione corporis mortaliter peccaminosa (nam veniale peccatum non obstare putat Tannerus n. 28. q. 4. du. 3. cum S. Thoma) castitatem violârint. 3. Aureola Doctorum, quæ ijs tribuitur, qui licitè & bona intentione alios ad Justitiam Christianam

ſtianam erudiunt. Quale verò harum omnium Aureolorum ſit gaudium, incertum eſt; hinc aliqui in geſtatione certorum ſertorum aut palmarum; alij cum S. Thoma gaudio de victoria ab hoſtibus reportata, & honore inde conſecuto conſiſtere eam putant; alij qualitates quaſdam ſpiritualium harum qualitatum repræſentivas ipſis ſuperaditum iri arbitrantur, v.g. Martyribus ſingularem vivacitatem & robur membrorum; virginibus ſuaviſſimam corporis delectationem; Doctoribus clariorem rerum divinarum notitiam à viſione beatifica diſtinctam.

XIII. Q. 13. *An ad beatitudinem hactenus deſcriptam etiam uſus & delectatio ſenſuum; item externa bona & Societas Amicorum pertineat?* Reſp. S. Thomas & cum eo communiter Doctores, hæc omnia non quidem ad beatitudinem eſſentialem pertinere (cùm hæc in ſola viſione fruitiva conſiſtat, & iſta ſine illis haberi queat) requiri tamen ad accidentalem, eò quòd anima habeat ſtatum eſſendi perfectiorem, magiſque naturæ ſuæ conſentaneum, cùm effecto pori conjuncta, atque adeò ad accidentalem perfectionem felicitatis pertineat hæc conjunctio. Quod idem etiam de loco & Societate cum proportione dicendum eſt, cùm ipſa quotidiana experientia doceat, hæc non modicè apprecijs, qui felices eſſe cupiunt. Unde S. Thomas & cum eo multi Doctores concedunt, ſingulos ſenſus ſpeciali quâdam delectatione fruituros, ut totus homo beatus dici poſſit. Quales autem hæ delectationes futuræ ſint S. Laurentius Juſtinianus lib. de diſc. Monaſt. c. 23. ſequentibus verbis indicat: *Caro ſpiritualis effecta per omnes ſenſus ſuos mulcedinis exuberabit delicijs. Delectabitur oculus amabili aſpectu Redemptoris, cùm videbit Regem in decore ſuo ornatum, & diademate redimitum quo coronavit eum Mater ſua. Mulcebit cantica Civium Superiorum non mediocriter mulcebunt auditum. Flagrans quoque ſuavitas cœleſtium odoramentorum mira liquefactione reſperget odoratum. Indicibilis etiam dulcedo omnium delectationum melliflua quâdam & iucunda ſuavitate oris ſaginabit palatum. Ipſe demum tactus ſibi ſuo gruis abundabit delicijs, quas experti narrant. Fas enim non eſt, ut in illa cœleſti gloria quicquam vacet à laude DEI, quin potiùs inſtum, ut cuncta corporis membra ſuum proprio modo effe-*

efrant Conditorem, quatenus, sicut ab ipso sumpserunt principium, ita & illum deducant suæ beatitudinis finem, ut sit omnia in omnibus.

XIV. Q. 14. *An gaudium Beatorum omnem tristitiam excludat?* Resp. affirmativè ex communi doctrina; eò quòd voluptas vehemens, teste Aristotele 7. Eth. c. ult. omnem dolorem excludat, atque adeò hoc multò magis de summo gaudio Beatorum dicendum sit; unde Apoc. 21. dicitur: *Et absterget DEVS omnem lacrimam ab oculis eorum; & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra.* Quòd autem Christus cum visione beatifica tristitiam habuerit, miraculo adscribendum est.

XV. Q. 15. *Quis fructus ex hac materia de beatitudine hauriendus sit?* Resp. triplicem potissimùm referendum. Primus est, ut magnum quisque concipiat desiderium hujus felicitatis, atque adeò exclamet cum S. Propheta Psal. 83. *Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini, Cor meum & caro mea exultaverunt in DEVM vivum.* Secundo est, ut contemplatione tantæ felicitatis se ad contemptum rerum terrenarum, aliàque media ad ipsam obtinendam conducentia subeunda excitet, ideoque saluberrimum S. Hieronymi monitum Eustochio ep. 22. datum sibi applicet: *Quoties-cunque te vana Sæculi delectaverit ambitio, quoties in mundo isto aliquid glorioſum, ad Paradisum mente transgredere: & cogita, quod futura es, & tunc poteris dicere: Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem, nec flumina obruent eam.* Tertius est, ut ejusdem felicitatis recordatione & spe eum in adversis se soletur, uti iterum S. Hieronymus Demetriadi subdit dicens: *Respice, quod promissum est: omne opus erubescit fieri, quando eius pretium cogitatur: & spes præmij solatium est laboris.* Dicat ergo in omnibus adversis cum S. Paulo ad Rom. 8. *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Momentanum, quod cruciat: æternum, quod delectat.

CAPUT

Caput II.

DE MEDIIS AD FINEM ULTIMUM OBTINENDUM NECESSARIIS IN GENERE.

QUænam sint hæc media, breviter simul & clarè S. Dav. Psal. 33. indicavit, dum dixit: *Quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos?* (qui per beatitudinem maximè obtinentur) *Diverte à malo, & fac bonum: inquire pacem* (quæ in possessione ultimi finis consistit) *& persequere eam*: Unde meritò post beatitudinem explicatam S. Thomas & cum eo Theologi de vitijs & virtutibus tum in genere. (videlicet quatenus sunt actus moralis) tum in specie spectatis agunt, quæ tamen quia magna ex parte etiam Theologiæ morali communia sunt, hoc loco non nisi breviter indicabuntur.

Articulus I.

De Actu morali in genere.

I. Q. 1. *Quid sit actus moralis?* Resp. Est actus voluntarius cum indifferente cognitione boni & mali elicitus. Seu brevius. Est libera electio honesti vel inhonesti objecti. Unde ejusmodi actus propriè *humanus* dicitur, eò quòd, ut S. Thomas q. 1. a. 1. ait, illæ actiones solæ propriè humanæ dicendæ sint, quæ homini conveniunt, quatenus homo est, id est, suarum actionum per rationem & voluntatem seu liberum arbitrium Dominus est; reliquæ ergo actiones sine tali libertate ab homine procedentes potiùs *actiones hominis* dicendæ sunt. Ex quo colligitur quænam sint genera remotiora actus moralis, videlicet remotissimum esse, quòd sit actus *vitalis*, minùs remotum, quòd sit *Spontaneus*, id est à principio intrinseco prævia cognitione procedens; proximum, quòd sit *voluntarius*, id est, non à quocunque principio, sed tali, quod cum cognitione perfecta finis operetur, procedens, quale principium est sola voluntas seu appetitus rationalis. Porro divisiones voluntarij varias, & oppositum illi involuntarium, coactum, & violentum fusiùs

plic-

lerunt Theologi tum Scholastici, quàm morales, apud quos videri possunt.

II. Q. 2. *An de facto homo habeat potentiam ad eiusmodi actus morales eliciendos?* Resp. affirmativè ex communi omnium Theologorum; quia Scriptura passim dicit, hominem relictum esse in manu consilij sui; ante ipsum positum esse bonum & malum, &, quod pacuerit illi datum, hominem laudandos esse viros glorioſos, & eos, qui potuerunt transgredi, & non sunt transgressi; hæc autem omnia verificari non possent sine actu morali, cùm laudari vel vituperari nihil sit aliud, quàm imputari alicui bonitatem vel malitiam sui actus; hæc autem imputatio non fiat, nisi quando homo habet liberum dominium sui actus.

III. Q. 3. *Vnde desumatur moralitas actus moralis?* Resp. immediatè eam desumi ex conformitate vel difformitate cum regula proxima, id est, conscientia, quæ est dictamen rationis practicum, quo judicamus antecedenter ad voluntatis electionem objectum esse honestum vel inhonestum. Mediatè verò & remotè desumi ex conformitate vel difformitate cum regula remota seu moralitate objectiva, quæ est voluntas Dei aut etiam ipsa Natura probans vel improbans electionem objecti. Porro quia interdum moralitas ipsis etiam circumstantiis desumitur, notandum est, quòd circumstantias ex parte principii se habere, (ut sunt dignitas substantialis seu gratia sanctificans, vel accidentalis, v. g. dignitas regia) alias ex parte actus, quales sunt diuturnitas, duratio, intensio) alias ex parte objecti; inter quas magnum est discrimen, quòd circumstantiæ ex parte objecti se habentes non refundant suam moralitatem in actum, nisi prius explicitè, formaliter expressè cognoscantur & amentur, (quod intelligitur de similitudinem rationis etiam de dignitate accidentali asserunt) reliquæ verò circumstantiæ etiam sine sui cognitione moralitatem refundant; cujus diversitatis ratio hæc redditur à Theologis, quòd illæ, quæ ex parte agentis vel actus se habent, conjungantur per identitatem vel unionem physicam cum actu; posteriores verò hoc ipso, quòd terminent actum, debeant per cognitionem velut unionem intentionalem conjungi cum illo. Imò ad contrahendam ex objecto & circumstantiis bonitatem, non sufficit objectum

velle materialiter, sed requiritur, ut formaliter appe
propter bonitatem, licet ad malitiam contrahendam
ciat nuda advertentia mali; cujus diversitatis ratio est,
cùm tota bonitas consistat in conformitate cum benepla
Dei vel approbatione Naturæ, non potest dici laudabil
agere, qui non appetit hanc conformitatem. E contra
verò, qui scit objectum malum displicere Deo & Natur
nihilominus illud eligit, hoc ipso censetur displicentiam
lem contemnere, quod utique est rationi contrarium, &
superabile.

IV. Q. 4. *An moralitas actûs per metum, concupiscentiam, & ignorantiam tollatur?* Resp. 1. Per metum
pe quidem minui moralitatem (quando scilicet actus
endus est voluntati operantis adversus) non tamen
tolli; eò quòd, ut S. Thomas discurrit q. 6. a. 6. actio
cùm in particulari existunt, tales absolutè sint judic
quales sunt à parte rei omnibus circumstantiis consider
atque adeò actiones quoque ex metu factæ, cùm sint
rei voluntariæ, & secundùm rationem duntaxat repug
tes voluntati, quatenus scilicet secundùm se spectantur,
ritò secundùm quid quoque involuntariæ, absolutè
voluntariæ dicuntur. Resp. 2. Per concupiscentiam
nui quidem moralitatem (quia minuitur radix liberta
advertentia rationis, & quia facit, ut appetitus ab obje
fortiùs trahatur) non tamen *per se* involuntarium
cundùm quid causari, cùm nunquam per se objectum
cupitum repugnet voluntati. Dixi *per se*: quia per
dens Tann. d. 2. q. 1. du. 7. putat involuntarium secu
quid causari à concupiscentia posse, si videlicet quid
um ac cum manifesto vitæ periculo conjunctum appe
Resp. 3. Ignorantiam antecedentem quidem (id est,
simpliciter impediri non potuit) tollere (saltem plera
moralitatem, non tamen consequentem Ignorantiam,
hoc ipso, quòd impediri talis ignorantia consequens
rit, & debuerit, censetur operanti effectus voluntarius
se, licet secundùm quid involuntarium causet; atque
minuat mortalitatem; concomitantem verò ignoran
neque minuere, neque augere moralitatem, cùm
se habeat, ac si non adesset.

V. Q.

V. Q. 5. *An moralitas sit essentialis actui morali?* Rr. hanc quæstionem à decisione controversiæ Philosophicæ de libertate actus dependere; qui enim hanc actui essentialem & intrinsecam esse contendunt, idem etiam de moralitate dicent; secus discurrent, qui in denominatione extrinseca libertatem constituunt.

VI. Q. 6. *In quo subiecto reperiatur actus moralis?* Resp. in omni & solo agente rationali libero; hoc enim colligitur ex ipsa illius definitione. Unde quia ejusmodi libertas, à qua oritur moralitas, vel juxta Tannerum q. 1. dub. 2. n. 36. & alios omnino identificatur, etiam in Deo reperitur, hoc ipso etiam moralis actus eidem concedendus erit.

VII. Q. 7. *An actus externus moralitatem augeat?* Resp. non deesse quidem aliquos, qui affirment; communiorem tamen esse sententiam, quæ neget, eò quòd talis actus externus non videatur libertatem augere, atque adeò nec ipsam moralitatem augere possit.

VIII. Q. 8. *Quotuplex sit actus moralis?* Resp. varii ad hanc quæstionem responderi ab Authoribus; aliqui enim solummodo duplicem esse contendunt, bonum scilicet, & malum, sive de specie, sive de individuo actus sit sermo; alii tamen communiùs saltem quoad speciem dari etiam actum indifferentem, atque adeò actum moralem triplicem esse contendunt; eò quòd de facto dentur aliqua, quæ nec placeant Deo positivè, nec displicent.

Articulus II.

De actu morali bono seu virtuoso.

I. Quatuor plerumque sunt capita, quæ de actu morali bono seu virtuoso tractantur, videlicet natura, subjectum, divisiones, proprietates, de quibus proinde & hic totidem quæstiones proponentur, adeóque.

II. Q. 1. *Quid sit actus moralis bonus seu Virtus?* Rr. esse actum divinæ voluntati conformem; hanc quippe esse regulam remotam moralitatis respectu actuum moralium superiore articulo indicatum est. Ex qua definitione facilè colligitur 1. virtutem, prout habitum seu principium actûs

moralis significat, rectè à Theologis cum Granado sic definiri: Est habitus perficiens substantiam intelligentem, ad opus bonum determinatè inclinans. 2. Tria ad virtum sum actum requiri, scilicet objectum honestum, adver- tiam rationis, & intentionem sive actualem, sive virtualem quâ voluntas feratur in honestatem cuique virtuti propr- am; uti, teste Tannero d. 3. q. 2. du. 3. n. 27. commun- requirunt Authores, nam ut S. Thomas hîc q. 19. a. 7. ad ait, hoc est discrimen inter actum bonum & malum, qu- malum contingat ex singularibus defectibus, bonum au- ex totâ & integra causa. Unde sive voluntas sit ejus, qu- est secundùm se malum, & sub ratione boni appetitiva; s- sit elective boni sub ratione mali, semper erit voluntas m- la; sed ad hoc, quòd sit voluntas bona requiritur, quòd bona sub ratione boni, id est, quòd velit bonum, & propt- bonum; quam doctrinam Tannerus n. 28. adeò communem esse ait, ut nullum Theologorum aut Philosophorum exist- met, qui oppositum docuerit. 3. Colligitur, habitum mor- lem bonum non tantùm per se & ex natura sua ad bonum actum inclinare (uti contra Scotum sentit communis sententia cum D. Thoma) sed etiam per accidens tantùm non posse concurrere ad actum malum, uti iterum Theologi cum S. Tho- ma sentiunt dicente, virtutem esse talem qualitatem, qu- rectè vivitur, & quâ nullus malè utitur. 4. Colligitur virtutes à donis, & fructibus Spiritus Sancti atque octo be- titudinibus per se & realiter non distingui, sed in hoc tùm differre, quòd dona Spiritus Sancti respectum dicant ad Spiritum Sanctum, qui ejusmodi actus sic inspirat, ut- la ordinaria potentia tales actus producere posset, ut in- roicis factis & exemplis Martyrum & aliorum Sanctorum patet. Beatitudines verò, quarum Christus octo recen- sint actus donorum aut virtutum infusarum, & ideo beat- dines vocentur, quia præcipuè conferunt beatitudinem h- & alterius vitæ, ac specialia præmia illis promissa, in qu- vera beatitudo consistit. Per fructus denique Spiritus S- cti intelligantur quicunque virtutum infusarum actus, t- tenus sunt ultimi quidam virtutum effectus ac gustus s- tuali valde suaves, & instar fructuum per se delectabil- virtute velut arbore, & à gratia velut semine procedent

quales S. Paulus ad Galat. 5. duodecim numerat; unde patet omnem beatitudinem esse etiam fructum Spiritus Sancti, non tamen viciſſim, ut notavit S. Thomas q. 70. a. 2.

III. Q. 2. *Quomodo dividatur actus moralis bonus seu virtuosus?* Resp. cùm omnis actus suum principium & habitum virtuosum respiciat, eodem ferè modo illum dividi posse, sicut ipsi habitus dividuntur. Tripliciter autem quamque dividitur virtus prout habitum significat. 1. *Ratione subiecti*: secundùm quam considerationem dividitur in intellectualem & appetitivam seu moralem. 2. *Ratione causæ efficientis*: sub quo respectu in virtutes infusas & acquisitas dividitur; quales quidem virtutes per se infusas verè dari, eásque specie distinctas esse ab acquisitis, & cum gratia ac caritate inseparabiliter conjunctas, communissimè docent Theologi cum S. Thoma contra Scotum, & nonnullos antiquos Theologos negantes, eas per se infusas esse. 3. *Ratione obiecti*: sub qua consideratione in Theologicas, quæ immediatè circa Deum versantur; & Morales, quæ circa objectum creatum occupantur, dividitur. Quæ quidem Morales virtutes à S. Thoma q. 71. a. 5. secundùm varium datum in *exemplares* (quæ nihil aliud sunt, quàm virtutes morales, prout in Deo tanquam exemplari seu Idea reperiuntur) *Politicas* (sic dictas, quia in ordine ad politiam seu societatem humanam conservandum ordinantur) *Purgatorias* (quatenus scilicet non communi & imperfecto modo, sed sublimiori & à nævis libero exercentur) *Purgati animi* (sic vocatas, quia in statu perfecto & divino eliciuntur) dividi solent.

IV. Q. 3. *In quo subiecto actus morales boni reperiantur?* Resp. 1. Proprium & ab omnibus meritò admissum subjectum actus moralis seu virtutis esse voluntatem, quia hæc est potentia verè libera, & boni prosecutiva. Resp. 2. Intellectum per se & sine ordine ad voluntatem non esse simpliciter subjectum actus moralis, quia ut sic liber non est; secundùmodo ergo subjectum illius dici potest, quatenus vel movet voluntatem ad bonum usum, vel movetur ab illa; hinc virtutes intellectuales Prudentiæ & Fidei inter virtutes morales & Theologicas recensentur, quia Fides movetur à voluntate per piam affectionem ad credendum, cùm; ut

S. Thomas loquitur, nullus credat, nisi volens; Prudentia supponat bonam voluntatis affectionem erga fines virtutum, ipsámque voluntatem dirigat, ac suo modo determinet ad rectè operandum. Ita Tannerus q. 3. dub. 1. n. 7. communi & certa, ut ipse ait, Theologorum sententia; licet non desint pauci, qui in sola voluntate virtutem subjectari, in aliis autem potentiis solùm per denominationem extrinsecam reperiri eandem asserant. Resp. 3. Licet appetitus sensitivus hominis ipsi cum bestiis communis sit, quatenus tamen uterque appetitus tam concupiscibilis scilicet, quam irascibilis, rationi subordinatur, & ab ea dirigitur, juxta S. Thomam & communiorem Theologorum sententiam verè etiam subjectum virtutis dici posse, cùm utique hæc potentia verè dici possit habere proprios motus ad bonum & malum, & propterea verè quoque bonum faciat, habeatque & opus ejus bonum reddat; licet non pauci etiam cum Scholasticis sentiant, habitus istos, qui in appetitu sensitivo gignuntur, non esse veras virtutes, sed adumbrationes illarum duntaxat, eò quòd non ferantur formaliter in ipsam honestatem, & sæpe cum malitia morali stare possint; cùm liberalitas v. g. habitus abstinentiæ generetur, sive ex vana gloria sive ex virtute quis abstineat; unde meritò aliqui hanc quæstionem de nomine vocant, cùm in re utrique Authores conveniant.

V. Q. 4. *Quænam sint proprietates actus moralis ad virtutis?* Resp. sequentes potissimùm à S. Thoma q. 64. & seq. numerari, non strictè sumendo hoc nomen, sed latè duntaxat quatenus scilicet sunt conditiones ad virtutem requisitæ. Prima est, quòd in medio consistere debeat; unde Aristoteles 2. Eth. c. 6. eam per hoc medium definivit dicens: Virtus est habitus electivus in medio consistens, prout sapiens determinaverit: cujus rationem S. Thomas ex ipsa virtutis natura assignat; cùm enim hæc in conformitate cum regula sua consistat, hoc ipso nec excedere illam, nec abinde deficere debet. Circa quam tamen proprietatem rectè advertant Authores, eam Soli Fortitudini & Temperantiæ, non item cæteris virtutibus convenire, cùm in istis deficere quidem, non tamen excedere possimus, cùm nemo nimis debuere jus suum alteri, aut nimis Deum diligere possit.

cum

antur tamen interdum & istæ virtutes per accidens habere medium, *causaliter* & *medium rei*, quatenus scilicet determinat Justitia, quid inter plus & minus debeatur, & in hac determinatione non ad circumstantias Personæ (ut faciunt Fortitudo & Temperantia, quæ proinde *medium rationis* habere dicuntur) sed ad solum jus in re ipsa fundatum respicit. Secunda proprietas est connexio virtutum inter se, de qua sequentes communiter doctrinæ à Theologis traduntur, scilicet. Virtutes infusas & acquisitas non necessariò inter se connexas esse (cùm multi etiam Gentiles habeant virtutes acquisitas sine infusis) nec etiam virtutes infusas Theologicas inter se (cùm Fides & Spes sine caritate consistere possint) virtutes tamen morales infusas semper cum caritate & inter se conjunctas esse; acquisitas verò in statu perfecto quidem necessariò inter se connexas esse debere (quia status perfectæ virtutis acquisitæ postulat, ut homo frequenter, facilè, & per multum tempus exercere possit omnes actus illius virtutis, quibuscunque obstaculis occurrentibus, quod fieri moraliter non potest ab eo, qui non omnes virtutes conjunctas habet) in statu tamen imperfecto eas à se separari posse, uti quotidiana experientia docet. Tertia proprietas est diversitas virtutum, quoad perfectionem, quam licet Stoici negaverint putantes, nullam alterâ perfectiorem esse contrarium tamen unanimiter docent Theologi; cùm certum sit Theologicas virtutes secundùm specificam perfectionem præstantiores esse moralibus, & Caritatem Fidei & Spei præcellere; imò & inter has ipsas virtutes unam alterâ quoad intensionem & extensionem perfectiorem esse (saltem in statu imperfecto) pariter sentiat communior sententia Theologorum, & ipsa iterum experientia confirmet; licet in statu perfecto concedi possit, omnes inter se æquales esse, quòd dictum fortè voluerunt aliqui cum S. Thoma q. 66. a. 1. æqualitatem omnimodam virtutibus quoad intensionem tribuentes. Quarta proprietas est generatio, conservatio & corruptio earundem, de quibus breviter ex communi Theologorum doctrina sciendum est, virtutes infusas per actus meritorios generari & conservari cum gratia; cum eâdem verò etiam omnes (exceptâ Fide & Spe) demeritoriè iterum per peccatum mortale corrumpi; acquisitas verò physicè per

actus generari, & quamdiu per actus & habitus contra non corrumpuntur, conservari, post vitam verò infusa rare semper in Beatis (exceptâ Fide & Spe, quoad primam saltem actus) imò & acquisitas; in damnatis autem omn infusas perire, acquisitas verò celeriter per actus contra destrui.

VI. Q. 5. *Quæ sint media & instrumenta ad acquirendas virtutes adhibenda?* Resp. Triplicis generis à Theologis plerumque assignari; nam 1. aliqua se ex parte intellectus habent, qualia sunt cognitio, & appretiatio seu æstimatio virtutis, quæ ex illius præstantia & utilitate consideratione oritur. 2. Alia se ex parte voluntatis habent, quorum quinque enumerat P. Jacobus Alvarez to. 2. de vit. Spir. p. 2. 3. & 4. scilicet diffidentiam sui, desiderium virtutis, ardentem intentionem actualem ejusdem virtutis, robur animi in difficultatibus vincendis, & denique particularem curam in vitiis contrariis eliminandis. 3. Denique alia ex parte ipsius operantis se tenent, qualia sunt assidua exercitatio & sedula occasionum observatio, viriúmque seria applicatio, de quibus omnibus fusiùs disserens cit. P. Jacobus Alvarez & alii Ascetæ videri possunt.

Articulus III.

De actu morali malo seu peccato.

I. De hoc quinque potissimùm quæstiones moventur à Theologis, nimirum quid sit, quotuplex sit, in quo subjecto reperiatur, quæ sit causa illius, & qui effectus, de quibus & hîc breviter agetur. Itaque.

II. Q. 1. *Quid sit actus moralis malus seu peccatum?* Resp. cum S. Augustino, peccatum esse dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei æternam. In qua definitione S. Doctor, ut notat S. Thomas q. 71. a. 6. pro materiali posuit dictum, vel factum &c. pro formali verò discordantiam cum lege æterna, quæ est prima regula actuum moralium, ut suprà dictum est. Unde Recentiores clarius peccatum, definientes dicunt illud esse actum elicitum cum advertentia ad displicentiam supremi Legislatoris. Ac ut

rem peccati malitia in pura privatione consistat, ut antiquiores Theologi docuerunt; an verò in ipsa entitate actus positivi antecedenter ad privationem uti communiter hodie Recentiores docent, controversia non levis est inter Doctores.

III. Q. 2. *Quotuplex sit peccatum?* Resp. duplex præcipuè in genere assignari. 1. *Originale*, quod nihil aliud est, quàm peccatum primum Adami, quatenus ob transfusum in ipsam Posterorum omnium (exceptâ Dei Matre) voluntatem in ordine ad gratiam originalem vel retinendam, vel amittendam, omnibus per seminalem generationē ab eo descendentibus, & pacto illo inclusis adscribitur; estque hoc peccatum non sola concupiscentia naturalis (ut Hæretici volunt) sed propriè dictum peccatum, afferens secum privationem gratiæ originalis, & corruptionem naturæ inclusas, quæ in eo consistit, quod dissolvatur harmonia seu nodus, quem justitia originalis tanquam donum quoddam gratiæ & naturæ indebitum in homine efficiebat, ut & corpus animæ, sine morbis ac moriendi necessitate, & sensualitas rationi sine inordinatione concupiscentiæ, & ratio sive voluntas Deo sine periculo & peccandi necessitate plenè subjacerent. Unde quatuor vulnera animæ inflicta dicuntur per peccatum originale, scilicet vulnus ignorantiæ in intellectu, vulnus malitiæ in voluntate, vulnus infirmitatis in parte irascibili, & vulnus concupiscentiæ in concupiscibili; ubi verò corpori duo quoque vulnera sunt illata, scilicet moriendi necessitas, & morborum, aliorúmque similium malorum corporalium capacitas. A quo tamen peccato originali exemptam fuisse B. Virginem, meritò plerique hodie Theologi contra Thomistas docent, idque novem etiam rationibus probat Tannerus d. 4. q. 7. du. 2. imò non pauci eam à debito proximo contrahendi peccatum originale eam liberare contendunt, dum eam in primo pacto cum Adamo inito exclusam esse putant ob maternitatem ejus præviam. 2. *Actuale*, quod nihil aliud est, quam peccatum propria voluntate commissum, dividitúrque in *mortale* & *veniale*, quorum differentia in eo consistit, quòd peccatum mortale sit voluntaria electio boni creati præ amicitia Dei, cum qua repugnare cognoscitur, atque, ut S. Thomas loquitur,

quitur, homine simpliciter ab ultimo fine deordinet & d
strahat; non item veniale, utpote quod nec amicitiam D
tollit, nec à fine ultimo separat, sed circa media dunta
deordinat. Ad cognoscendam verò hanc differentiam
quens à Recentioribus regula assignatur, quòd scilicet
omnia & sola peccata ex natura sua sint mortalia, quæ, s
nialia duntaxat forent, vel Deus non esset infinitè perfect
vel humano generi gravissimum præjudicium crearetur,
liquæ verò divisiones peccati, uti & regulæ, ex quibus
ferentia specifica & numerica peccatorum colligi solet, a
Theologos morales videri possunt.

IV. Q. 3. *Quodnam sit subiectum capax pecc*

Pro solutione hujus quæstionis Tannerus q. 8. du. 1. n. 10.
S. Thoma notat, hæc duo diligenter distinguenda esse,
ctum alicujus potentiæ esse verè peccatum; & peccatum
maliter esse in aliqua potentia; ad priorem enim propo
tionem verificandam sufficit, si actus verè ac formaliter
pugnet rationi; ad posteriorem autem verificandum insuper
requiritur, ut vitio quodam illius potentiæ accidat, quam
peccare denominant. Hoc notato Resp. cit. Author cum
Thoma & communi Thomistarum omnes potentias, quæ
voluntati subjacent, ut impediri ab ipsa possint in actibus
suis eliciendis, esse subjectum peccati; quia harum solarum
potentiarum vitio (puta voluntatis, intellectus, & appetitus
sensitivi) accidunt peccata; voluntatis quidem tanquam
principalis & universalis causæ; rationis autem ut male di-
rigentis; appetitus denique velut indirectè inclinantis:
hinc cùm membra externa non agant, sed agantur potiùs
spoticè à voluntate, non dicuntur subjectum peccatorum,
licet actus ipsorum, qui subjectivè & materialiter in ip
recipiuntur, propriè & formaliter rationem peccati habeant
uti post S. Thomam plurimi apud & cum Tann. l. c. n. 1
docent contra Vasq. & alios Recentiores, tum quia ejusmo
di actus verè prohibentur à S. Scriptura; tum quia vere
formaliter sunt rationi difformes, & saltem per extrinsecu
denominationem sunt liberi, quod isti Authores sufficere
tant ad peccatum. Resp. 2. Tanner du. 2. n. 30. cum
Thoma q. 74. art. 4. in appetitu sensitivo veniale quidem
non mortale peccatum subjectari formaliter; quia,
ab

actus illius, si verè deliberati sint, verè sint peccata mortalia quando, tunc tamen non ipsius vitio, sed voluntatis & intellectus accidunt atque adeò his adscibuntur, utpote tunc plenam libertatem habentibus; quando autem appetitus impedit plenam libertatem & relinquit semiplenam ad venialem quidem, non autem mortale sufficientem, tunc, quia tunc censetur ab appetitu anteverti, rectè peccatum tale ipsi adscribitur.

V. Q. 4. *Quenam sit causa peccati?* Resp. 1. Solum hominem libertate præditum esse causam peccati per se; quia hic solus ex intentione causat actum prosecutivum mali, & determinat concursum indifferentem DEI ad actum criminosum potiùs, quàm virtuosum; DEUS autem, licet concursum indifferentem offerat, non tamen eo fine offert, ut eodem ad malum homo utatur, sed potiùs optat, & desiderat, ut cum eodem bene operatur. Excœcationis tamen & indurationis causa dicitur, quatenus gratiam efficacem subtrahit, cujus defectu postea homo in suo peccato perseverat. Resp. 2. Etsi Diabolus, concupiscentia, & peccatum interdum alterius peccati causa dicantur, hoc tamen non de influxu & causalitate per se, sed per accidens intelligendum est, cùm & Diabolus, & concupiscentia impellere tantùm, non autem cogere possint ad peccatum; peccatum autem alterius causa eatenus tantùm dicatur, quatenus gratiam vel caritatem, vel verecundiam, vel quodcunque aliud a peccato retrahens tollit, & sic per accidens efficit, ut in aliud peccatum homo labatur.

VI. Q. 5. *Quinam sint effectus peccati?* Resp. duplicis generis effectus peccato communiter assignantur, scilicet macula & reatum pœnæ, de quibus hæc duo duntaxat notanda sunt 1. quòd ut S. Thomas q. 89. a. 1. loquitur sicut est duplex in anima nitor, unus habitualis, & quasi intrinsecus, alter verò actualis, & quasi externus fulgor; ita duplex quoque in anima maculâ detur habitualis scilicet in privatione gratiæ consistens; & actualis, qui nihil aliud est, quàm ipsum peccatum præteritum moraliter perseverans, (quod propterea habituale peccatum ab aliquibus vocatur) seu, ut Recentiores explicant, cum negatione condignæ satisfactionis aut gratuitæ remissionis conjunctum. Unde

quia

quia sola gratia habitualis est verus decor animæ; sol
quoque peccatum mortale, quod eam gratiam tollit, ve
maculam inferre dicitur; peccatum autem veniale, c
gratiam illam relinquit, secundùm quid tantùm mac
animam dicitur per modum luti aut pulveris corpus m
lantis; in quem sensum Christus Jo: 13. dixit: *Qui lotus*
non indiget, nisi ut pedes lavet, Sed est mundus totus. 2. N
tandum est, quòd, cùm peccatum mortale reatum p
æternæ inferat, aliqui causam hujus æternæ durationis
S. Thoma in ipsam malitiam dicti peccati conijciant,
pote quod ab Personam infinitæ dignitatis graviter offe
sam meretur privationem amicitiæ divinæ, atque adeò
ordinationem quantùm de se irreparabilem causat; alij
ex eo probant, quòd nullâ condignâ satisfactione à Pec
tore deleri possit; alij affectui Peccatoris adscribant, q
sine fine vellet vivere, ut sine fine posset peccare; unde,
S. Gregorius l. 4. Dial. c. 44. loquitur, *ad magnam vindictam*
judicantis pertinet, ut nunquam careant supplicio, qui nun-
quam voluerunt carere peccato. alij denique ex ipsa necessi-
tate talis pœnæ dictam durationem demonstrare conantur,
utpote sine qua homines non sufficienter à peccato abhor-
rentur. Porro qualis hæc pœna sit futura, breviter indicat
Lessius l. 13. de perf. divin. in fine. dum triplicem ait ibi affli-
ctionem futuram esse, nempe 1. Summos dolores sensuum
totiúsque corporis exterius & interius, qui juxta comme-
nem sensum Theologorum per verum & corporeum, ac sul-
phureum ignem, ut S. Scriptura passim indicat, causabuntur;
etsi verò aliqui etiam per aquas & vermes corporeos cruci-
ment damnatos cruciatum iri, Lessius tamen loc cit. proba-
bilius contrarium multis argumentis demonstrat, licèt li-
benter concedat molestissimas & horribiles ibi tenebras ex-
ternas eò quòd meritò damnati luce corporali priventur,
ut qui lucem Spiritualem & divinam contempserunt.
Summam quoque tristitiam ibidem futuram ait Lessius,
consideratione tantorum malorum, in quæ inciderunt,
bonorum, quæ amiserunt, quæ amissio *pœna damni* vo
tur, tantóque gravior erit, quantò major est gloria ami
quantóque faciliùs eam obtinere potuissent. 3. Super
mala eos per considerationem æternitatis cruciatuum

meritò idem Author affirmat; ex quibus omnibus sequetur desperatio, furor, & maledicto, quâ & seipsos, quòd tantorum malorũ causa sibi extiterint, & DEUM, qui ipsos condidit; & parentes, qui genuerunt, & dœmones, qui seduxerunt; & socios, creaturásque alias, qui ad peccatum allexerunt, vel servierunt, maledicent. Locum verò inferni quod attinet, probabiliter Lessius putat in centro terræ eum existere, ita ut idem sit centrum inferni & terræ, nec solum seu planities sed nuda cavitas sulphure liquato ardente repleta ibi reperiatur, cujus diameter unius leucæ longitudinem non excedat (hoc enim spatium non tantùm ad multitudinem damnatorum, sed decuplo majorem numerum capiendum sufficiens fore Mathematici demonstrant) in quam damnati omnes in unum cumulum conjecti tanquam victima pro peccato æternùm ardebunt, sícque implebunt illud apoc. 20. *Qui non inventus est in libro vitæ, missus est in stagnum ignis.*

VII. Q. 6. *Quis fructus ex tota hac de actibus moralibus materia hauriendus sit à Theologo?* Resp. triplicem præcipuè hauriendum esse. Primus est, ut, dum geminam peccati malitiam, scilicet aversionem à DEO, & conversionem ad creaturam, grandémque, quæ per easdem committitur, malitiam & injuriam considerat, exinde gravitatem ejusdem æstimare discat, illáque Jeremiæ c. 2. Verba in mente habeat: *Obstupescite cœli super hoc, & portæ eius desolamini vehementer, dicit Dominus. Duo enim mala fecit Populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Secundus fructus est, ut dignam de virtutum pretio æstimationem concipiat, utpote quæ solæ illud S. Pauli 1. Tim. 4. elogium merentur *Pietas* (seu virtus, ut aliqui interpretantur) *ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ.* Ut adeò meritò illius possessor cum Salomone Sap. 7. dicere queat: *Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, & lætatus sum in omnibus, quoniam antecedebat me ista.* Tertius fructus est, ut ardentem concipiat Zelum peccatores convertendi, & à gehenna (in qua ut rectè quis & compendiosè omnia tormenta explicavit, & omnis mali præsentia, omnis boni absentia, & omnis pœnæ indesinentia) liberandi, cùm

di, eúmque in finem de se à quovis damnato dictum fuisse illud Luc. 16. *Rogo te Pater, ut mittas eum in domum patris mei; habeo enim quinque* (imò innumeros) *Fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.*

Articulus IV.

De principijs dirigentibus actum moralem.

I. Q. 1. *Quænam sint principia dirigentia actum moralem?* Resp. duo potissimùm assignari à Theologis, scilicet Legem internam seu Conscientiam, de qua S. David Psal. 4. ait. *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine*, & externam à Superiore latam.

II. Q. 2. *Quid de Lege interna seu Conscientia sciendum sit?* Resp. tria præcipuè, nempe 1. quid sit. 2. Quotuplex sit. 3. Quænam obligatio sit illam sequendi, quæ tamen omnia resolvere, ex instituto ad Theologiam moralem pertinet, exceptâ fortè quæstione, quâ quæritur, an reflictâ sententiâ probabiliore liceat minùs probabilem sequi; in qua controversia licet non pauci ex antiquioribus, & novissimè Julius Mercorus ex Ordine S. Dominici per integrum libellum, quem *Basin totius Theologiæ moralis* inscribit, negativam propugnent sententiam, eámque plurimis argumentis stabilire conentur; affirmativam tamen communiùs hodie Recentiores tenent.

III. Q. 3. *Quid de Lege externa sciendum?* Resp. de præcipuè de ea quæstiones generales proponi, & decidi à Theologis, videlicet. 1. Quid sit, & quas conditiones involuat. 2. Quotuplex sit. 3. Quam obligationem indicat. 4. Quæ excusent ab hac obligatione. 5. Quis obligetur legibus. 6. Quis ferre, abrogare, vel interpretari possit legem; quæ tota materia, cùm prima principia fundamenta Theologiæ moralis contineat, ideóque ad praxin potiùs quàm Speculationem ordinetur, meritò à Theologis Scholasticis plerumque præteritur, & Theologis moralibus pertractenda relinquitur; exceptis fortè quæ de Lege æterna, Mosaica, Naturali, & Gratiæ moventur, de quibus proinde, quid Theologi Scholastici sentiant, hoc loco breviter indicandum est. Itaque.

IV. Q.

IV. Q. 4. *Quid de Lege æterna S. Thomas & alii Theologi doceant?* Resp. sequentia ferè. 1. Legem æternam juxta S. Thomam q. 93. a. 1. nihil aliud esse, quàm rationem divinæ Sapientiæ, secundùm quod est directiva omnium actionum & motionum ad suos fines, seu, ut S. Augustinus l. 22. contra Faustum c. 27. definit. esse summam rationem in DEO existentem, cui semper est obtemperandum: vel voluntatem DEI ordinem naturæ conservari præcipientem, & disturbari vetantem; de qua proinde Sap. 8. dicatur: *Attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.* 2. Esse realiter unicam (cùm omnia sub una ratione respiciat, quatenus scilicet ad divinam gloriam & Sapientiam manifestandam ordinantur) licet propter diversa objecta ratione nostra multiplex dici queat. Hinc iterum Sap. 7. dicitur: *Cum sit una, omnia potest: & in se permanens, omnia innovat. Est enim in illa Spiritus intelligentiæ sanctus, unicus, multiplex &c.* 3. Non nisi *latè* ac *Analogicè* Legem dici, cùm nec semper sit propriè dictum imperium (nempe respectu rerum irrationalium) nec ab æterno sit promulgata, sed eatenus tantùm æterna dicatur, quatenus ab æterno exstitit decretum, cui suo tempore res creatæ subijci debent. 4. Esse soli DEO & Sanctis in se notam, (cùm ipsi solî DEUM, cum quo identificata est lex æterna in se videant) viatoribus autem in effectu tantùm, quatenus cognoscunt ex habitum principiorum practicorum seu Syteresin veritatis practicas ab ea derivatas. 5. Omnem legem ab ista æterna derivari juxta illud Sap. 8. *per me Reges regunt, & Legum Conditores justa decernunt.* 6. Omnes res creatas huic Legi subjici; uti clarè S. Augustinus l. 5. de civ. c. 11. indicavit dicens: *Nullo modo aliquid Legibus summi Creatoris, ordinatissimè subtrahitur, à quo pax Universitatis administratur.* Possè licet interdum res naturales fines suos particulares non assequantur, & homo vel Angelus legem æternam peccando violaverit, tamen isti ipsi defectus æternæ legi subduntur, cum hoc ipsum propter bonum Universi Author naturæ ab æterno decreverit, unde eleganter S. Augustinus in Enchir. c. 100. ait: *Hoc ipso quòd contra voluntatem DEI fecerint* (homo & Angelus) *de ipsis facta est voluntas eius, qui per ordinatissimam creaturæ voluntatem, quâ factum est, quod Creator noluit,*

luit, implevit ipse, quod voluit. 7. Legem istam in se mutabilem esse, cùm sit ipsa ratio divina; dici tamen re ctu objecti mutabilem, quatenus scilicet Deus aliqu quod ob certas circumstantias decrevit producere, ob iterum annihilare, vel abrogare potest, uti in Lege Mo ca videre est.

V. Q. 5. *Quid de lege naturali doceant Theologi?* R sequentia præcipuè. 1. Eam nihil aliud esse, quàm rec rationis humanæ judicium sive dictamen, quo per lum nobis ab æterna lege impressum evidenter cognoscim quid faciendum vel omittendum sit. 2. Duplicia hujus gis præcepta dari, nempe Universalissima seu simplic prima (qualia sunt, bonum esse faciendum, & malum giendum) & particularia, quæ ex prioribus derivantur Esse propriè dictam legem, cùm & verè imperet, ac obli sibi subjectos, & hoc ipso, quòd Deus eam mentibus h num naturaliter inserverit, sufficienter promulgata sit. Materiam illius esse non omnes quidem virtutum actus (q multi jure duntaxat divino aut humano sint præcepti; a qui verò omnino non sub præceptum, sed consilium dun xat cadant) sed tamen aliquos saltem omnium virtutum *ralium* (nam supernaturales virtutes non pertinent ad legem naturalem) actus, cùm de facto in omni materia harum v tutum præcepta quædam naturæ tam affirmativa, quàm n gativa reperiantur. 5. Legem hanc in genere spectatam quasi inadæquatè seu abstrahendo à circumstantiis, in om bus hominibus unicam & invariabilem esse; si tamen adæquatè & quoad omnes circumstantias spectetur, tum secu dùm principia quidem universalissima (& juxta aliqua ctiam secundùm eas leges, quarum dispensabilitas in Deo defectum primariæ alicujus perfectionis argueret) eandem in omnibus, & immutabilem esse, non item in aliis leg bus, quæ ex principiis universalibus deducuntur, aut m lum similem defectum arguunt. Quam totam doctrinam S. Thomas q. 94. a. 5. & q. 100. a. 8. ad 3. sequentibus v bis bene notandis indicat: *Sic igitur præcepta ipsa Decal quantùm ad rationem iustitiæ, quam continent, immutabi sunt; sed quantùm ad aliquam determinationem per applica nem ad singulares actus (ut scilicet hoc vel illud sit homicidi*

furt

ferium, vel adulterium; an non) hoc quidem est mutabile, quandoque sola authoritate divina, in his scilicet, quæ à solo Deo sunt instituta, sicut in matrimonio & aliis huiusmodi: quandoque etiam authoritate humana, sicut in his, quæ commissa sunt Hominum Iurisdictioni, quantum enim ad hoc, homines gerunt vicem Dei, non autem quantùm ad omnia.

VI. Q. 6. *Quid de Mosaica lege sciendum sit?* Respondentia præcipuè à Theologis doceri. 1. Legem hanc per Angelum Moysi fuisse promulgatam Mosaicam ideo tantum dici, quia à Moyse primùm accepta, & postea per eundem populo promulgata fuit. 2. Legem eandem in suo quidem genere, & pro tempore, quo lata est, perfectam fuisse; non tamen absolutè perfectam bonitatis rationem habuisse, cùm per se, & sine respectu ad Christum novæ legis conditorem non fuerit sufficiens ad æternam beatitudinem obtinendam, sed figura duntaxat fuerit legis secuturæ, ut Apostolus ad Hebr. 10. indicavit, & ipse Deus Ezech. 20. innuavit dicens: *Dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non vivent.* 3. Legem hanc solis Judæis datam fuisse, atque adeò Gentiles non obligâsse, nisi secundùm præcepta naturalia, quæ continebat. 4. Fuisse quoque eam legem, unicam unitate ordinis & finis, universim tamen tria genera præceptorum in se continuisse, *moralia* scilicet, seu moralium actuum, & cultus divini substantiam pertinentia; *Cæremonialia* seu ad ritum & modum cultûs divini pertinentia quæ quadruplicis erant generis, videlicet sacrificia, sacra seu instrumenta cultûs divini; sacramenta, & speciales observationes; & *iudicialia*, quæ certum modum juris in humano convictu observandæ determinabant, itemque in quatuor genera subdividebantur, quorum primum determinabat, quis ordo inter Principem & Populum servandus sit: secundum, quis inter ipsos Populares: tertium, quis extra Populares & extraneos: quartum denique quis inter domesticos ejusdem Familiæ tenendus sit. 5. Legem istam juxta communiorem SS. Patrum & Theologorum sententiam in ipso mortis Christi articulo fuisse abrogatam, quod ipsum templi velum scissum indicabat, & ipsa Sacerdotii novi, quod per mortem Christi præcipuè institutum est, institutio exigebat, nam, S. Paulo teste ad Hebr. 7. translato Sa-

to Sacerdotio, necesse est, ut legis translatio fiat. 6. Ip-
dem legem mortiferam (id est, mortem peccati obser-
ribus inferentem) probabiliùs primùm post sufficien-
Evangelii promulgationem, (quæ juxta communio-
Theologorum sententiam quadragesimo anno à Pas-
Christi post Jerosolymitanæ Civitatis destructionem
censebatur) esse cœpisse.

VII. Q. 7. *Quid de Evangelica Lege Theologi do-
cent?* Resp. sequentia potissimùm. 1. Per legem Evan-
licam nihil aliud intelligi, quàm legem illam, quæ à C-
sto tradita, & ab Apostolis prædicata, legi Mosaicæ suc-
sit. 2. Legem hanc, si secundùm præcipuum caput,
quod à lege Mosaica distinguitur, spectetur, mentis
tam potiùs, quàm scriptam vocari debere, cùm præcipu-
in hac lege sit gratia Spiritus Sancti per fidem & merita C-
sti obtenta, quæ tota mentibus indita est, licet, quia ante-
dum etiam per Scripturam manifestatur, secundariò scri-
dici queat. 3. Materiam illius esse tum internos, tam e-
ternos virtutum actus, qui à Christo sunt præcepti; con-
lia verò, quæ ab ea proponuntur, hoc ipso, quòd nemin
obligent, non nisi latiori sensu materia dici possunt. 4. Ea-
dem legem omnes omnino homines obligare; hinc ea
Apostoli jussi sunt illam universo mundo prædicare. 5. E-
lam secundùm se, & quoad obligationem nunquam abro-
tum iri, nec aliam legem illi successuram; hinc enim C-
stus Ps. 109. Sacerdos in æternum secundùm ordinem M-
chisedech dicitur. 6. Legem hanc quoad moralia præ-
pta, & præcipuè quoad fidem explicitam in Christum, e
ante mortem Christi obligâsse; quia Christi Incarnatio p
se omni tempore erat objectum necessarium fidei implic
aut explicitè credendum; quoad cæremonialia tamen v. g.
de Sacramentis, recipiendis probabiliter juxta S. Thom
statim post resurrectionem Christi; juxta alios verò post
em Pentecostes; aut juxta alios post ipsam promulgation
sufficienter factam obligare cœpisse. 7. Legem Evang-
cam multis titulis præcellere legi Mosaicæ, nempe tam
tione credendorum, sperandorum, & præceptorum, qu
mnia longè perfectiora sunt; quàm illius, qui legem
attulit; & eorum, quos obligat; & modo, quo ad sui ob-

varios

vationem impellit, scilicet per caritatem; & ob facilitatem servandi, ob quam onus leve, & jugum suave à Christo vocatus est; & ob ipsam denique efficaciam, quam habet ad homines justificandos.

VIII. Q. 8. *Quem fructum ex hac materia de principiis dirigentibus haurire debeat Theologus?* Resp. duplicem præcipuè. Primus est, ut, dum conscientiam velut Pædagogum, qui ipsum dirigat, sibi datum à Deo fuisse consideret, eidem diligenter & perfectè obsequatur, ne ejusdem assiduos, durósque stimulos experiatur, illúdque olim S. Paulo dictum act. 9. denuò audire cogatur: *Ego sum, quem tu persequeris: durum est tibi contra stimulum calcitrare.* Secundus est, ut dum sub Evangelica lege se creatum fuisse præsentit agnoscat beneficium, suaviſsimúmque hoc jugum, & onus leviſsimum tantò alacriùs suscipiat, ferátque quanto majorem sibi per illius impositionem gratiam ac favorem Dei parum esse agnoscit, ideóque illud ad Naaman olim à Propheta dictum l. 3. Reg. c. 5. sibi applicet: *Si rem grandem tibi dixisset Propheta* (& Deus) *certè facere debueras, quantò magis, quia nunc dixit tibi &c.*

Articulus V.

De principio adjuvante actum moralem, seu de Gratia.

I. Q. 1. *Quid de Gratia potiſsimùm sciendum sit Theologo?* Resp. quinque præcipuè. 1. Quid sit? 2. Quotuplex sit. 3. Quæ sit necessitas illius. 4. Quæ causæ. 5. Quinam effectus illius sint, de quibus in hoc articulo breviter agemus.

II. Q. 2. *Quid sit gratia?* Resp. esse donum ex divina benevolentia profectum; vel, ut S. Thomas q. 110. a. 1. definit, esse qualitatem, quâ anima ad consequendam beatitudinem supernaturalem promovetur.

III. Q. 3. *Quotuplex sit gratia?* Resp. omissis aliis facilioribus divisionibus, potiſsimùm triplicem assignari à Theologis. Prima est in gratiam *habitualem*, quæ est habitus supernaturalis reddens verum Amicum & Filium adoptivum Dei, realitérque justificans: & *actualem*, quæ est pia illu-

illuminatio seu alia quæcunque actio, quâ Deus homi
ad propriam salutem consequendam excitat, &, quanti
de se, promovet. Et hæc subdividitur iterum in Gra
excitantem seu *prævenientem*, quâ Deus hominem imp
ad bene operandum; & *adiuvantem* seu *cooperantem*,
Deus juvat, & cooperatur ad actiones hominis. Secu
est in gratiam *gratum facientem*, & in gratiam *gratis da*
quæ primariò ad utilitatem aliorum ordinatur, cujus
vem speciem à S. Thoma & S. Paulo afferuntur; aliæ enu
perfectionem cognitionis spectant, ut Fides, sapienti
scientiæ sermo: aliæ ad doctrinæ confirmationem, au
tia sanitatis, operatio virtutum, discretio Spirituum:
ad pronunciandi facultatem, ut genera linguarum, &
monum interpretatio. Tertia & celeberrima divisio
gratiam *sufficientem*, cum qua quis posset quidem oper
sed nunquam operabitur; & *efficacem*, cum qua operat
Deo per scientiam mediam prævisa infallibiliter consti
tur; quæ proinde quia ex speciali affectu homini conf
etiam speciale donum meritò censeri debet.

IV. Q. 4. *An & quomodo necessaria sit gratia adiu-
lis?* Resp. de hac sequentia ferè apud Catholicos Doctor
certa. esse. 1. Nec gratiam sanctificantem, nec ullum
liud donum aut virtutem supernaturalem posse sine spec
DEI auxilio obtineri. 2. Etsi possit homo absque spec
Dei gratia singulas veritates ex objectis sensibilibus cogn
scere, aut bonum opus aliquod facere, Deúmque saltem
mnia amare; non posse tamen hoc per longum tempus,
tempore gravis tentationis; neque omnes veritates fid
sumptas cognoscere posse; eò quod natura per peccatum
Adami sit adeò debilitata, & obscurata, ut non possit
speciali auxilio difficultatem in ejusmodi exercitio long
occurrentem vincere. 3. Deum omnibus providere &
ferre gratiam sufficientem, quatenus hæc nihil aliud
quàm piam quandam illam illustrationem intellectûs,
motionem voluntatis ad simplicem complacentiam obje
cum qua potest homo operari, abstrahendo, an sit, vel
sit operaturus. Nec obstat, & multi Ethnici non habe
occasionem Fidei amplectendæ; nam Ethnici tales po
per aliquod tempus servare legem Dei, & sic efficere

Deus vel per internam inspirationem ipsis revelaret mysteria fidei; vel certè ad eos Prædicatorem mitteret; cùm juxta communem Theologorum effatum, facienti, quod in se est, Deus gratiam non deneget. 4. Licet cum gratia sufficienti homo possit vitare omnia peccata mortalia, non tamen proinde etiam omnia venialia collectivè accepta vitare possit sine speciali auxilio Dei, uti passim S. Scriptura, Concilia, & SS. Patres docent; & vel ex ipso fomite & humanæ naturæ imbecillitate colligitur, quæ nec per gratiam quidem perfectè sanatur, atque adeò vitare non potest omnia peccata venialia ex subreptione patrari solita, ut S. Thomas advertit.

V. Q. 5. *Quanam sint causæ gratiæ?* Resp. 1. causam finalem nostræ justitiæ & gratiæ esse gloriam Dei, & Christi, ac vitam æternam, uti apertè Concilium Tridentinum Sess. 6. c. 7. definit. Resp. 2. Causam efficientem principalem esse solum & unicum Deum, uti idem Concilium l. c. insinuat; instrumentalem verò esse tum ipsum Christum, quatenus per suam passionem & caritatem nobis hanc gratiam promeruit; tum Sacramenta, quæ eandem ex opere operato causant. Resp. 3. Causam materialem gratiæ (posito, quòd à caritate distincta sit) esse solam animam, in qua probabilius juxta S. Thomæ & aliorum opinionem existit ipsa gratia; ita tamen ut ad eandem in adultis per modum dispositionis motus aliquis liberi arbitrii, per quem ad Deum convertatur, & donum tale voluntariè acceptet, præexiratur. Ejusmodi autem dispositiones juxta Concilium Tridentinum sunt actus fidei, Spei, timoris, caritatis, pœnitentiæ, & intentio Sacramentum Baptismi, vel Pœnitentiæ recipiendi.

VI. Q. 6. *Quinam sint effectus gratiæ habitualis?* Respondent præcipuè numerari. 1. Remissio peccati. 2. Adoptio in Filium Dei. 3. Collatio juris ad vitam æternam. 4. Vis & virtus merendi, quam actibus supernaturalibus tribuit, si reliquæ conditiones ad meritum requisitæ etiam adsint, videlicet status viæ, promissio Dei, supernaturalitas, libertas & honestas actus, & proportio inter meritum & præmium; his enim conditionibus positis de fide est, hominem mereri *de condigno* (id est, ut ob dignitatem ipsius operis, &

non ex liberalitate detur præmium respondens operi) vitam æternam, & primam gloriam, atque adeò etiam auxilium quisita ad illam promerendam; non tamen perinde eam principium meriti, finalem perseverantiam, aut bona tempo ralia; hæc enim de condigno eam mereri non posse, com niter docent Theologi, licet bona temporalia eum de co gruo (id est, ita ut non quidem ob dignitatem operis debito, sed tamen ex congruitate quadam conferatur reri posse concedant.

VII. Q. 1. *An gratia Sanctificans ex natura sua* ciat *hominem gratum Deo, atque adeò nec per absolutam potentiam cum peccato mortali stare possit?* Resp. ita qui sentire Vasquezium, qui sententiam suam Concilio Tri tino, & S. Thomæ conformiorem esse asserit; alios communiùs contrarium docere, licet non negent, gra habere peculiarem quandam congruitatem & aptitudi ad expellendum peccatum mortale.

VIII. Q. 8. *An homo sine speciali revelatione* DEI *certò & infallibiliter cognoscere possit se esse in gratia* DEI? R 1. S. Thomas & cum eo omnes Theologi, neminem phy cam habere certitudinem posse de tali veritate, cùm & Scriptura passim, & SS. Patres sic sentiant; & Concilium Tri dentinum Sess. 6. c. 9. id definierit, & nullum sufficiens mo vum; talis certitudinis assignari possit; cum nemo certus posit vel de Sacramento Baptismi à baptizante legitimè ministrato; vel de actibus supernaturalibus ad gratiam amisit, recuperandam necessariis à se ritè elicitis. Resp. Idem etiam de morali certitudine communiter cum S. Tho ma negare, teste Tannero d. 6. q. 4. du. 5. n. 119. Theolo gos contra Scotum, Vegam & nonnullos alios, eò quòd Scriptura, & Concilia absolutè asserant, nescire nos, an dio vel amore digni simus. Solummodo ergo concedu Theologi, eò aliquos in virtutis studio progredi posse, licet formidare possint, se in statu gratiæ non esse, difficu tamen ipsis sit ejusmodi formidinem concipere, atque actualiter eam excludant. Resp. 3. de gratia ab alio tenta posse certam & infallibilem notitiam haberi, si quis vera sit sententia docens ex una præmissa de fide, & a evidenti conclusionem Theologicam & de fide haberi p

dum quilibet baptizans evidenter sciat, se legitimè baptizasse infantem, & ex altera parte per fidem habeat, eos, qui legitimè baptizantur, in gratia constitutos esse.

IX. Q. 9. *Quis fructus ex hac materia de gratia recolligendus sit à Theologo?* Resp. triplicem præcipuè. Primus est, ut illud S. Joannis 1. c. 3. in memoriam revocans: *Videte, qualem caritatem dedit nobis Pater, ut Filii Dei nominemur & simus*: agnoscat grato animo hoc beneficium, atque adeò gratiam non modò sollicitè conservare, sed etiam quotidianis augmentis tum per Sacramentorum frequentem & legitimum usum; tum per actuum supernaturalium crebrum exercitium augere studeat. Secundus est, ut cùm ex una parte animarum sibi curam commissam esse meminit; ex altera verò parte necessitatem gratiæ ad salutem animarum agnoscit, juxta Christi summi Pastoris exemplum, omnem conatum & laborem impendat, ut animas sibi commissas vel in statu gratiæ conservet, vel, si amissum in eundem, reducat, sicque dicere olim cum Christo possit: *Pater, quos dedisti mihi, custodivi, & nemo ex iis periit*. Jo. 17. Tertius est, ut, dum necessitatem gratiæ actualis ad actus supernaturales eliciendos, fructúmque adeò in animarum salute faciendum agnoscit, hanc gratiam tum per assiduum orationis studium, tum per alia media constanter adhibita efficaciter obtinere studeat, atque hunc in finem illud Christi saluberrimum monitum semper in mente habeat: *Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum; quia sine me nihil potestis facere.*

Caput III.

De mediis ad finem vltimvm obtinendvm necessariis in specie.

Horum mediorum nomine potissimùm virtutes Supernaturales intelliguntur, quæ quidem à S. Thoma & aliis Theologis rectè in Theologicas & Morales dividuntur, de quibus in hoc capite, quid Theologi Scholastici doceant, breviter indicandum erit; nam pleraque, quæ de iis dici possunt, à Theologis etiam moralibus explicantur.

Articulus I.

De Theologicis Virtutibus.

De his tria potissimùm quæri possunt. 1. Quid sint genere. 2. Quid quælibet illarum in specie exigat. 3. Quæ sit necessitas earundem, quæ quidem quæstiones in sequentibus §§. resolventur.

§. I.

De Essentia Virtutum Theologicarum in genere.

I. Q. 1. *Quid sit Virtus Theologica?* Resp. ex S. Thoma eam nihil aliud esse, quàm Habitum infusum per quem bene disponimur in ordine ad ultimum finem, cujus objectum formale sit Deus ut Author supernaturalium. Vel brevius, esse Virtutem Supernaturalem infusam, cujus præcipuum objectum sit aliqua divina perfectio. Quæ definitio ut meliùs intelligatur, sciendum est ens supernaturale Theologicum in hoc consistere, quòd ex intrinseco prædicamento dicat naturam intellectualem formaliter vel tanquam medium ad felicitatem æternam, quæ per Visionem beatificam possidetur. Atque in hoc potissimùm sensu supernaturalitas in allata definitione accipitur; non autem in sensu Philosophicæ supernaturalitatis, quæ in eo consistit, quòd ens Deo ut supremum Dominium & potestatem dispensativam habente procedat, virésque tam activas, quàm passivas agentis creati excedat.

II. Q. 2. *Quot sint Virtutes Theologicæ?* Resp. Tres duntaxat numerari à Theologis scilicet Fidem, Spem, & Caritatem; hæ namque sufficiunt, ut Deo tanquam fini ultimo adhæreamus, dum per Fidem cognoscimus, per Spem concupiscimus per Caritatem apprehendimus, & possidemus ipsum.

III. Q. 3. *Quæ sit specialis prærogativa harum virtutum?* Resp. hanc præcipuè, quòd quælibet Deum in ratione objecti formalis præferat omnibus in contrarium non-ventibus; nam Fides præfert veracitatem Dei omnibus contrariis

rium suadentibus illi, quod Deus dixisse creditur. Spes probabilitatem objecti in divina promissione fundatam omnibus in contrarium inclinantibus præfert. Caritas denique præfert Deum omnibus ab amore illius avertere eo-rumnibus.

IV. Q. 4. *Quis sit ordo inter Virtutes has Theologicas?* Resp. hunc plerumque statui à Theologis, ut ordine quidem dignitatis & intentionis Caritas prima censeatur; ordine verò executionis & necessitatis Fides omnes duas antecedat, cùm hæc sine spe & Caritate subsistere, non autem istæ sine Fide manere possint; quam ipsam ob causam etiam Spes Caritati anteponitur.

Articulus II.

De Essentia Fidei.

I. Q. 1. *Quid de Virtute Fidei potissimùm sciendum sit?* Resp. Quatuor præcipuè. 1. Quid sit Fides. 2. Quotuplex sit. 3. Quod sit subjectum illius. 4. Quæ vitia eidem opponantur, quæ proinde quæstiones breviter hoc loco resolventur. Quare

II. Q. 2. *Quid sit Fides?* Resp. esse habitum supernaturalem ad assensus certos & firmos ob auctoritatem DEI obscurè revelantis eliciendos inclinantem; unde objectum ejus materiale est omnis veritas revelabilis, præcipuè verò ipse Deus, & vita æterna, quæ objectum attributionis respectu hujus habitus statuitur, quibus à quibusdam Recentioribus etiam Christus pro objecto partiali principali adjungitur; alii tamen cum Tannero to. 3. d. 1. q. 1. dub. 2. n. 18. Solum Deum pro adæquato objecto attributionis assignant, & hanc sententiam S. Thomæ menti conformiorem esse contendunt. Objectum verò formale juxta communiorem sententiam S. Thomæ & aliorum apud Tann. l. c. du. 3. n. 31. & seq. est partim ipsa veracitas divina, partim locutio Dei tum interna (seu conceptus, quem Deus format de veritate credenda) tum externa (seu signa externa, quibus conceptum suum manifestat) eáque obscura, atque, ut idem Author cum multis contra multos existimat, etiam privata, qualis interdum Sanctis quibusdam facta est, cùm in hoc

etiam certitudo infallibilis reperiatur. Ut autem elicitus sit hic actus Fidei, sequentia requiruntur. 1. Judicium supernaturale de evidentia tali credibilitatis, ut prudenter quis negare nequeat hoc objectum à Deo revelatum, atque adeò credendum esse. 2. Pia affectio voluntatis, quæ imperet intellectui assensum firmum fidei; & obtinetur per notas Ecclesiæ, seu motiva credibilitatis sufficienter proposita, de quibus in Institutionibus Polemicæ Theologiæ latius est actum.

III. Q. 3. *Quotuplex sit Fides?* Resp. duplex præcipuè: Interna, & Externa. Interna est, quæ per internum actum peragitur. Externa, quæ externo aliquo signo manifestatur, de cujus duplici fide S. Paulus ad Rom. 10. ait: *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*: Circa quam divisionem notat Tannerus q. 7. dub. 1. aliud esse credere Deum, aliud credere Deo, & aliud credere in Deum; nam per *credere Deum* significatur habitudo, quam habet intellectus ad materiale objectum Fidei; per *credere Deo* significatur habitudo, quam ad formale objectum habet; per *credere in Deum* significatur habitudo, quam habet actus fidei ad actum voluntatis, per quem imperatur, & refertur ad Deum: unde credere Deum, & credere Deo etiam malis competit, non item credere in Deum.

IV. Q. 4. *Quod sit subjectum Fidei?* Resp. 1. Subjectum proximum habitus fidei inadæquatè spectati, prout est nudus assensus, esse solum intellectum; si verò adæquatè sumatur, prout etiam habitum piæ affectionis imperantis assensum involuit, tum ipsa etiam voluntas subjectum inadæquatum rectè dicitur, cùm habitus iste piæ affectionis (quem Tannerus n. 16. cum Suarezio ab omni Virtute distinctum esse dicit) in ipsa voluntate immediatè recipiatur. Resp. 2. Subjectum remotum Fidei divinæ esse omnem purum hominem aut Angelum Viatorem, non autem Christum, aut Beatos, ac damnatos, quamvis hi ultimi acquisitum aliquem habitum Fidei naturalis habere possint.

V. Q. 5. *Quid de proprietatibus seu accidentibus fidei doceant Theologi?* Resp. sequentia ferè. 1. Habitum Fidei simpliciter Speculativum esse, utpote cujus primarium objectum sit Deus revelans & loquens; licet secundùm quid prac-

practicus dici queat ob veritates, quas circa obligationem actionum humanarum cognoscit. Ita Tann. q. 6. dub. 2. 2. Habitum Fidei etiam prout in solo intellectu situs est, & informis seu absque caritate in subjecto existens esse veram & essentialiter perfectam virtutem, cùm ut sic etiam à prudenti electione dirigatur, & ad salutem æternam ordinetur, atque adeò bonum reddat habentem. Ita iterum Tann. l. c. 3. Eundem habitum inclinare ad actus certitudine tam essentiali, quàm affectiva certiores quocunque assensu physicè vel moraliter evidente, uti cum S. Thoma communiter alii Theologi docent. 4. Habitum fidei probabiliter etiam discursivum esse, uti communiùs hodie Recentiores docent contra non paucos ex antiquioribus Theologis. 5. Probabilem quoque esse sententiam Tanneri q. 1. du. 6. & multorum aliorum docentium, quòd habitus fidei elicere possit actum fidei cum evidentia in attestante, vel evidentia abstractiva veritatis intrinseca conjunctum; licet non pauci etiam hoc ipsum negent. 6. Habitum Fidei habere intrinsecam repugnantiam cum falsitate, ita ut neque per absolutam Dei potentiam ad falsum inclinare possit, cùm Concilium Tridentinum absolutè asserat, Fidei non posse subesse falsum. 7. Tam ipsum habitum Fidei, quàm prævium judicium credibilitatis, & piam voluntatis affectionem debere quoad substantiam esse supernaturalia, cùm passim in S. Scriptura vocetur Fides donum Dei, sine quo nemo venit ad Deum; judicium verò & pia affectio proportionata esse debeant.

VI. Q. 6. *Quanam vitia Fidei sint opposita?* Resp. diuidè Fidei Infidelitatem opponi, prout non tantùm carentiam Fidei præceptæ in subjecto apto, sed etiam quamcunque positivam repugnantiam cum assensu vel habitu Fidei importat; de qua sequentia tradunt Authores. 1. Infidelitatem hanc immediatè quidem in ipso intellectu tanquam subjecto, in voluntate autem tanquam universali principio omnis peccati subjectari. Ita Tann. q. 8. dub. 2. cum S. Thoma q. 10. a. 2. 2. Eandem esse semper peccatum mortale, & quidem gravius quocunque peccato contra virtutes morales, non item contra Theologicas admisso; uti iidem cum communi docent, licet non negent, posse interdum ex circum-

cumstantiis peccatum aliquod contra Virtutes morales gravius esse infidelitate; imò cæteris paribus de facto peccatum Fidelium gravius esse, quàm Infidelium. 3. Tres à S. Thoma q. 10. a. 5. & aliis Infidelitatis species assignari; eò quòd ea vel repugnet Fidei nunquam susceptæ, & tunc *Paganismus* vocetur; vel repugnet Fidei tantùm in figura susceptæ, & tunc *Judaismus* appelletur; vel repugnet ipsi Fidei in re susceptæ, & tunc *Hæresis* vel *Apostasia* vocetur. Alii tamen rationem triplicis hujus speciei ex fide in Messiam desumunt, dicúntque, Paganos esse, qui nec venisse, nec venturum credunt Messiam: Judæos, qui venturum, non autem venisse credunt: Hæreticos, qui venisse quidem credunt, sed non omnia, quæ credi ipse præcepit, credunt. 4. Nullum quidem opus in infidelitate peractum de condigno meritorium esse (cùm hoc ipso, quòd fide careant, etiam gratiam habere non possint) non tamen omnia Infidelium opera peccatis annumeranda esse, sed posse ab illis opera quædam honesta fieri, quibus de congruo aliqua bona temporalia mereantur, ut communissimè cum S. Thoma sentiunt Theologi.

§. III.

De Essentia Spei.

I. Q. 1. *Quid de Virtute hac potissimùm sciendum sit?* Resp. Sequentia præcipuè. 1. Quid sit. 2. Quos actus involvat. 3. In quo subjecto reperiatur. 4. Quæ vitia illi sint opposita; quæ omnes quæstiones nunc breviter resolventur. Itaque

II. Q. 1. *Quid sit spes?* Resp. cùm Tannero d. 2. q. 1. dub. 1. esse Virtutem Theologicam, quâ voluntas nostra efficaciter tendit in Deum, ut est suprema beatitudo nostra, legitimis mediis, Deo opitulante, possibilis obtineri. Vel ut alii brevius definiunt, est exspectatio certa beatitudinis ex Dei gratia & nostris meritis obtinendæ. Unde objectum materiale Spei primarium est ipse Deus, qui est beatitudo nostra, item visio beatifica, in qua consistit nostra beatitudo; secundarium verò objectum sunt omnia media ad dictam beatitudinem obtinendam conducentia. Formale vero

obj-

objectum Spei est idem Deus quatenus bonus nobis, seu bonitas respectiva Dei per ardua media possidenda, ita tamen, ut arduitas hæc sit conditio tantùm, & non ipsa ratio formalis spei.

III. Q. 3. *Quos actus involvat Virtus Spei?* Resp. sequentes præcipuè involui. 1. Cognitionem supernaturalem Fidei, quæ Deum ut bonum nostrum cum divino auxilio acquisibile proponat. 2. Amorem supernaturalem, quo Deus ut bonum nostrum amatur. 3. Efficax desiderium, quo idem Deus, ut est beatitudo nostra, desideretur.

IV. Q. 4. *In quo subiecto Spes recipiatur?* Resp. subjectum proximum esse ipsam voluntatem, in qua desiderium, quod proprius & præcipuus actus Spei est, subjectatur. Remotum verò subjectum spectando secundùm S. Thomam q. 18. a. 2. & communiorem sententiam, teste Tann. n. 48. in omnibus necdum in termino ultimo constitutis hominibus subjectati; nullo autem modo in Christo, aut Beatis, aut damnatis; eò quòd hi beatitudinem impossibilem sibi esse sciant. Beati verò sibi aut aliis beatitudinem corporis non virtute Spei, sed ex caritate erga Deum super omnia amatum appetant; licet non pauci ex Recentioribus etiam in Beatis & Christo habitum Spei quoad substantiam manere existiment, eò quòd secundarios saltem quosdam actus v.g. gaudium de adepta beatitudine exercere possit.

V. Q. 5. *Quanam vitia sint opposita Spei?* Resp. duo præcipuè; per excessum *præsumptio*, quâ quis præsumit, vel sperat, se beatitudinem alio modo, quàm quo Deus eam decrevit, obtenturum; per defectum verò *desperatio*, quâ quis beatitudinem tanquam bonum nimis difficile refugit, atque adeò ab ejus procuratione desistit, de qua potissimùm quæritur à Theologis, an licitè concipi posset ab eo, cui Deus suam damnationem revelâsset? & respondent communiter affirmativè, cùm Spes nitatur judicio de possibilitate obtinendi objecti, quale judicium cùm in posito casu non adesse supponatur, meritò omne beatitudinis desiderium omitti posset.

§. IV. De

§. IV.

De Caritatis essentia.

I. Q. 1. *Quid de Caritate sciendum sit?* Resp. sequentia præcipuè. 1. Quid sit. 2. Quod sit subjectum illius. 3. Quomodo augeatur, & corrumpatur. 4. Quis ordo. Quæ vitia opposita; quæ quæstiones breviter nunc resolvendæ sunt. Itaque

II. Q. 2. *Quid sit caritas?* Resp. esse virtutem supernaturalem, quâ Deus diligitur propter se, & proximus propter Deum. Unde objectum illius materiale primarium ipse Deus, secundarium verò homo & cæteræ creaturæ, quatenus sunt imago Dei, vel alio modo ad ipsum pertinent. Formale verò objectum est ipsa bonitas Dei, non quatenus amanti homini, sed Deo amato bona est. Etsi verò Scotistæ negent hanc virtutem esse à gratia distinctam; Thomistæ tamen cum D. Thoma æquè probabiliter affirmant, eò quòd Gratia sit velut natura animæ, atque adeò conveniat ut, sicut reliquæ duæ virtutes Theologicæ velut potentiæ eâdem distinguuntur; ita idem quoque de habitu earum dicatur. Hoc tamen plerique libenter concedunt, Caritatem, quâ Deus diligitur, non esse distinctam realiter à caritate, quâ Proximus diligitur, cùm in utrumque caritatis eodem objecto formali feratur. Licet Lessius l. 2. de just. c. 36. du. 2. & alii Recentiores apud Tann. n. 57. existiment dari adhuc in hominibus aliam virtutem supernaturalem amicitiæ erga Proximum, quâ ille non propter participationem naturæ divinæ ut sic, sed absolutè propter bonitatem suam supernaturalem diligatur, quæque adeò non Theologica, sed moralis virtus infusa dici debeat.

III. Q. 3. *Quod sit subjectum Caritatis?* Resp. proximum subjectum esse ipsam voluntatem, cujus proprium est bonitatem appetere; remotum verò subjectum esse Christum & omnes homines tam in via, quàm in patria constitutos, exceptis damnatis; imò eundem habitum continuari in via & Patria, nec esse specie distinctum, ut S. Bonaventura & alii existimarunt, probabiliùs docent S. Thomas, & cum communiter alii Theologi.

IV. Q.

IV. Q. 4. *Quomodo producatur, augeatur, & corrumpatur Caritas?* Resp. 1. Productionem quod attinet, eam à solo Deo physicè produci, animæque infundi; meritoriè, tamen ab homine per propriam dispositionem causari, uti S. Thomas & reliqui Theologi docent. Resp. 2. Posse quidem caritatem semper augeri in hac vita, uti S. Scriptura variis in locis indicat hortans, ut caritas nostra magis ac magis abundet; non tamen pervenire posse ultra terminum; quem Deus cuivis per prædestinationem præfixit. Etsi vero non desint, qui putent, hoc augmentum non nisi per infinitoem gradum fieri, quàm sit habitus præexistens, probabilius tamen à communi sententia docetur, quovis actu, quantumvis remisso, augeri meritoriè caritatem, eò quòd valor operis ad merendum non tam pendeat ex quantitate operis, quam dignitate & affectu operantes. An verò quivis gradus secundùm totam latitudinem suam augeat caritatem, an ut actus ut quatuor gradibus intensus augeat caritatem, incertum est, teste Tannero n. 146. Resp. 3. Caritatem semel habitam nunquam *propriè* imminui, ita ut aliqui gradus aliquis permanentibus destruantur (cùm nulla hujus destructionis causa afferri possit) sed ex toto duntaxat amitti posse, id quod per quodvis peccatum mortale contingit, ita tamen ut non physicè per illud destruatur, quemadmodum Vasquez & nonnulli alii apud Tann. n. 162. volebant, sed moraliter & demeritoriè tantùm, quatenus repugnat caritati, & sic meretur, ut Deus per subtractionem sui concursus destruat caritatem.

V. Q. 5. *Quis sit Ordo caritatis?* Resp. hunc præcipuè constitui à Theologis, ut ante omnia Deus, deinde anima nostra, & Proximi, & tandem corpora utrorumque ordinatè diligantur, & semper spiritualia priùs, quàm in corporalia bona procurentur. Reliqua, quæ ad hunc ordinem spectant, apud Theologos morales videri possunt.

VI. Q. 6. *Quæ sint vitia Caritati opposita?* Resp. Quemadmodum ad caritatem præcipuè pertinet erga Deum dilectio, & conformatio voluntatis cum divina, ac gaudium; erga Proximum verò misericordia, & correctio fraterna, ac concordia in consensione voluntatum consistens; ita è contrario eidem opponi odium Dei & proximi, Acediam,

Invi-

Invidiam, Discordiam, Contentionem, & Bellum inf-
ſtum, de quibus itidem fusiùs Theologi morales dis-
runt.

§. V.

Quæ ſit neceſſitas Virtutum Theologicarum.

I. Q. 1. *Quæ ſit Fidei neceſſitas?* Reſp. omnibus adu-
tis neceſſitate medii neceſſarium eſſe actum aliquem Fi-
divinæ, cùm, teſte Apoſtolo ad Hebr. c. 11. impoſſibile
ſine Fide placere Deo; & Concilium Tridentinum Seſſ. c.
6. dicat, Fidem humanæ ſalutis initium, fundamentum,
radicem eſſe; & per ſe congruum ſit, ut, ſicut homo juſtitiam
amiſit, ſerpenti potiùs credendo, quàm Deo; ita eandem
non recuperet, niſi captivando intellectum in obſequium
DEI. Etſi verò non pauci hodie doceant, explicitè cre-
duntaxat articulos neceſſitate medii credendos eſſe, ſcilicet
quòd exiſtat Deus, & inquirentibus ſe remunerator ſit, pro-
babilis tamen eſt ſententia eorum, qui, teſte Tannero q. 3.
du. 2. n. 42. & ſeq. etiam SS. Trinitatis, aliorúmque arti-
lorum ad divinitatem & Incarnationem pertinentium fidem
explicitam eſſe neceſſariam volunt. Quæ verò neceſſitas
præcepti credenda ſint, & quando confeſſio externa obliget,
apud Theologos morales videri poteſt.

II. Q. 2. *Quæ ſecundæ virtutis Theologicæ, videlicet
Spei ſit neceſſitas?* Reſp. ad Juſtificationem Adultorum ſem-
per præter Fidei actum etiam actum Spei eſſe neceſſarium;
ad hoc enim Fides neceſſitate medii eſt neceſſaria, ut ad ſpem
eliciendam juvet. De reliquo etſi tempus determinatum
ſpei hujus eliciendæ aſſignari non poſſit, conveniunt tamen
Theologi, quòd non diu debeat differri poſt perfectam pro-
poſitionem beatitudinis, & ſaltem in confuſo retributio ſu-
pernaturalis ſperanda ſit.

III. Q. 3. *Quæ tertia Virtutis Theologicæ, ſcilicet Ca-
ritatis ſit neceſſitas?* Reſp. neceſſitate quidem præcepti Dei
appretiativè ſummè, non tamen intenſivè, nec ſemper actu,
ſed tantùm in certis caſibus, eſſe amandum, quales cas
juxta communiorem ſententiam ſunt, ſi rationis uſus obtet-

tentus, & Deus super omnia amabilis sufficienter propositus est. Item si ingruenti gravi tentatione foret periculum, ne ha odium Dei quis labatur, nisi contrarium actum caritatis eliciat.

IV. Q. 4. *Quis fructus ex hac de Virtutibus Theologica materia à Theologo hauriendus sit?* Resp. duplicem præcipuè hauriendum esse. Primus est, ut agnoscat beneficium Vocationis ad Christianam Religionem, per quam ipse extraho ad præstantissimas has virtutes participandas est facta, ideóque per dignam cooperationem gratum se exhibeat, dictásque Virtutes conservare studeat. Secundus est, ut, cum sine cognitione, desiderio, & amore boni cujuspiam vivere non possit, ad Deum potiùs velut præstantissimum bonum, imò fontem omnis boni cognoscendum, desiderandum, & amandum per triplicem hanc Virtutem se convertat, semperque meminerit noti proverbii: Dulciùs ex ipso fonte potantur aquæ.

Articulus II.

De Virtutibus Moralibus.

De his partim Ascetæ & Ethici, partim Theologi moralis fusiùs agunt, utpote quæ magis ad praxin, quàm speculationem ordinantur; quare Theologi Scholastici plerumque solam Justitiam, quæ plerasque quidem materias practicas, non paucas tamen multùm controversas, atque adeò Scholastica discussione dignas continet, pertractandum assumunt. Unde breviter hæc tota materia expedietur, & elucidabitur magis, quàm explicabitur.

§. I.

De Virtutibus moralibus in genere.

I. Q. 1. *Quid sit Virtus moralis?* Resp. esse virtutem supernaturalem ad dirigendos hominum mores seu actus humanos ordinatam; cùm enim *mos* ex prima sua institutione & consuetudinem actibus introductam significet, homines autem inter se per actus humanos tanquam sibi proprios agere consueverint, meritò nomen *morum* iisdem attribuitur à

Theologis. Alii tamen Virtutem moralem brevius eam cunt esse, quæ circa bonum morale sive honestum versa

II. Q. 2. *Quot sint Virtutes morales?* Resp. quatu præcipuè numerari, Prudentiam scilicet, Justitiam, For tudinem, Temperantiam; cujus numeri ratio hæc redd Vel enim virtus circa morale bonum versans hominem m instituit ad seipsum, vel ad alterum; si priùs, tribus vir tibus indiget, scilicet Prudentiâ, quâ agnoscat, quid fac dùm rectam rationem agendum sit; Temperantiâ, quâ deretur affectiones Naturæ concupiscentis; & Fortitud quâ compescere possit passiones irascentis; Si posterius, solâ Justitiâ indiget, utpote quæ plures habitus sub se co neat, qui hominem cum aliis bene componant.

III. Q. 3. *Quare Virtutes hæ Cardinales seu Princi les vocentur?* Resp. ideo eas sic appellari, quia Cardo vol humanæ vitæ instituendæ in his quasi cardinibus quibus volvitur, & ab harum principiis omnes reliquæ virtutes manant, ideóque ad eas vel tanquam partes subjectivæ species; vel tanquam partes integrantes; vel denique quam partes potentiales, in quibus inadæquatè saltem tura virtutis moralis appareat, revocantur.

§. II.

De Prudentiæ Virtute.

I. Q. 1. *Quid de Prudentia præcipuè sciendum sit?* sequentes ferè à S. Thoma & Theologis de ea quæstiones veri. 1. Quid sit. 2. Quinam sint actus illius præc 3. Quotuplex sit. 4. Quomodo se ad reliquas Virtutes beat. 5. Quod sit subjectum illius. 6. Quæ vitia opponantur. 7. Quæ media adhibenda sint ad eam acquir dam. Ad quas quæstiones hoc loco breviter respondebi

II. Q. 2. *Quid sit Prudentia?* Resp. breviter i nullis eam definiri rectam agendorum rationem. Sed dùm alios tamen clariùs eam explicantes est Virtus, q quovis negotio occurrente, quid agendum, vel omi dum sit, cognoscimus. Unde rectè notant aliqui, eam ferre ab aliis virtutibus moralibus per hoc, quòd licet quoque cum recta ratione eliciantur, non tamen

ipsam rationem, seu non sint ipsa ratio, eò quòd non sint in intellectu, sed voluntate sitæ. Quam ob causam Aristoteles dixit, eam esse cum vera ratione activam, id est, per veram rationem activam, seu ipsam rationem agibilium. Unde patet objectum materiale Prudentiæ adæquatum esse singularia agibilia non tantùm quoad substantiam & in genere (ad hæc enim cognoscenda Synderesis seu habitus primorum principiorum datur) sed etiam in particulari & quoad circumstantias. Objectum verò formale esse ipsam conformitatem agibilium cum recto appetitu. Quam ob causam licet Prudentia sit per se virtus intellectualis, non tamen secundum quid tantùm, sed simpliciter virtus dicitur, & inter virtutes morales numeratur, eò quòd intellectum non nudè perficiat, sicut ars & scientia, sed in ordine ad voluntatem, quam movet, & ad bonum honestum impellit.

III. Q. 3. *Qui sint primarii actus & functiones Prudentiæ?* Resp. tres præcipuè numerari, quorum primus vocatur *Eubulia* seu *consultatio* de mediis ad finem conducentibus. Secundus *iudicium* appellatur, quo concluditur, quæ media adhibenda sint; & si quidem hoc judicium secundùm communes regulas fiat, Synesis; si verò ex ratione æqui & juris deficiat à stricto tenore verborum legis, Gnome vocatur, cui in voluntate virtus Epychiæ respondet. Tertius denique & præcipuus Prudentiæ actus *Imperium* est, quo ipse mediorum electorum usus imperatur, estque juxta probabiliorem Lessii, Tanneri & aliorum sententiam ratione tantùm distinctus à Judicio, eò, quòd tantùm ipsam motionem voluntatis connotet, quam connotationem ipsum Judicium non involuit; ob quam causam Thomistæ distinctum actum esse contendunt.

IV. Q. 4. *Quotuplex sit Prudentia?* Resp. 1. Prout immediatè eam dividi in *Personalem* (quæ aliis nonnullis etiam particularis ac Monastica appellatur) & *Gubernatricem*, quarum illa ad bonum proprium, ista ad bonum commune procurandum ordinatur, iterúmque in *Politicam*, quæ bonum civitatis vel regni curat; *Oeconomicam*, quæ ad bonum Familiæ ordinatur; & *militarem*, quæ bonum exercitus respicit, subdividitur; sicut & Politicam S. Thomas iterum in *regnativam*, quæ est in Rectoribus; &

Politicam strictè acceptam, quæ est in Subditis dividit. Pro partibus integralibus octo ei attribui, videlicet *memoriam*, quâ experientiam ex recordatione præteritorum pere possit: *intelligentiam* ad præsentem statum rectè gnoscendum; *docilitatem* ad capiendam ab aliis tiam: *solertiam* ad media conjecturanda seu inven *Ratiocinationem*, ad rerum inter se cohærentiam cog scendam: *Providentiam* ad futurorum rectam ordi nem: *Circumspectionem*, ad circumstantiarum acutam lustrationem: & *Cautionem* ad malorum, quæ boni ciem præseferunt, sollicitam vitationem. Resp. 3. C muniter quidem à S. Thoma & aliis Doctoribus pro part potentialibus Prudentiæ tres actus supradictos, Eubu scilicet, Synesin, & Gnomen assignari, sed has minus priè potentiales partes dici, cùm ad similes partes requ tur, ut diversam specie essentiam & objectum ab ea vir cujus pars potentialis dicuntur, habeant; hæ autem sed non beant, sed à Prudentia tantummodò tanquam incompleta à completo differant, cùm sint functiones prudentiæ, adeò inadæquatè ipsa prudentia. Resp. 4. Etsi plerumq eo, quo dictum est, modo dividi soleat Prudentia, solam tamen Prudentiam Personalem propriè nomen Prudentiæ mereri, ut ipse etiam Aristoteles 6. Eth. c. 8. nomi tum quia is solùm prudens absolutè dicitur, qui bonum proprium curat, is autem, qui alienum bonum curat, is summodò bonus cum addito, scilicet bonus Oeconomus Rector &c. dicatur; tum quia sola Prudentia Perso lis supponit alias virtutes morales quoad bonum affectum ad eas, quod non facit gubernativa Prudentia, cùm pos quis optimus esse Rex aut Paterfamilias, licet quoad Personam vitiosissimus existat. An verò hæc Prudentia Personalis sit una specialissima & speciei infimæ virtus, contro versia est inter Authores, in qua S. Thomas, Vasquez, Valentia & alii apud & cum Tann. d. 3. q. 1. n. 3. affirmativam tenent partem, eò quòd respectu omnium virtutum quas rigit Prudentia, unicus sit judicandi modus, scilicet præ bere mediocritatem; & media ad finem conducentia; negativam tamen partem tenent etiam probabiliter Scotus, Gabriel, Conradus, Lessius & alii apud eundem Tann. cc. eò quòd,

virtutes morales non sunt connexæ, sed quævis diversum habet objectum, & difficultatem, ita nec prudentia, quæ eas dirigat, eadem dici debeat.

V. Q. 5. *Quomodo se Prudentia habeat ad alias virtutes?* Resp. duplicem Ordinem seu habitudinem in Prudentia cum aliis virtutibus comparata considerari posse, naturæ scilicet, & dignitatis. Si prior consideretur, tum Prudentiam quidem esse naturâ priorem cæteris virtutibus moralibus, quatenus hæ circa particularem materiam versantur: sic enim Prudentia mediocritatem tenendam illis præscribit; non tamen perinde etiam prior est illis, prout in communi proprium suum finem & honestatem consectantur, quæ sic enim ipsa potiùs pendet ab illis, & supponit eas, cùm rectum agibile in particulari supponat rectum affectum judicativum circa idem agibile, &, ut S. Thomas q. 47. a. 6. loquitur, prudentiæ officium non sit præstituere finem virtutibus moralibus, sed disponere de his, quæ sunt ad finem. Si verò posterior Ordo, dignitatis videlicet spectetur, Prudentia quidem juxta S. Thomam l. c. a. 6. ad 3. reliquis virtutibus moralibus digniorem esse, eò quòd illos tum circa exercitium, quàm specificationem actus dirigat; Theologicis tamen Virtutibus dignitate cedere, eò quòd hæ habeant abilius longè objectum, & quoad exercitium tantùm, non autem quoad specificationem dirigantur à Prudentia.

VI. Q. 6. *Quodnam sit subiectum Prudentiæ?* Resp. Primum subjectum esse ipsum intellectum; remotum verò subjectum prudentiæ simpliciter perfectæ esse solos homines justos, cùm juxta Aristotelem l. 6. Eth. c. 12. impossibile sit prudentem esse eum, qui bonus non existat, licet enim Peccatores possint bona consilia invenire ad malum (qua Prudentia carnalis vocatur) aut ad bonum peculiare, bonum tamen totius vitæ non sunt perfectè consiliativi, ut loquitur Aristoteles, quia consilium ad effectum non perducunt. Etsi verò Prudentia infusa in omnibus justis seu habentibus gratiam reperiatur; acquisita tamen & perfecta in senibus & viris, non autem juvenibus reperitur, eò quòd non nisi experimento & tempore comparetur, quæ in juvenibus non reperiuntur.

VII. Q. 7. *Quæ sint vitia opposita Prudentiæ?* Rp. 1.

in genere quidem Prudentiæ Imprudentiam velut spec
vitium opponi, ut S. Thomas q. 53. a. docet, cujus tot
sunt species, quot prudentiæ sunt assignatæ. Resp. 1.
specie de vitiis prudentiæ loquendo, per defectum eiu
opponi *Præcipitationem*, quæ est inordinata quædam
natio in consiliando: *Inconsiderationem*, quæ est negli
tia in considerandis veritatibus, ex quibus rectè esset ju
candum? *Inconstantiam*, quæ est mobilitas inordinata vol
tatis in iis, quæ rectè judicata sunt, exequendis: *Negligen
riam*, quæ est omissio diligentiæ requisitæ in actu imp
ctus excitantis & dirigentis voluntatem ad bonam electi
nem, & potentias externas ad celerem executionem. 2.
Per excessum opponi Prudentiæ Prudentiam fucatam, q
etsi similitudinem habeat Prudentiæ, revera tamen n
non est; cujus sex species enumerat S. Thomas, nempe *Pr
dentiam carnis*, quæ finem malum sibi præstituit; bona sci
cet solius corporis & carnis, propter quæ plerumque ap
tuntur alia bona externa. *Astutiam*, quæ est notitia seu i
ventio pravorum mediorum ad finem cum voluntate co
quendi illa: *Dolum*, qui est executio astutiæ per verba
facta ad circumveniendum ordinata: *Fraudem*, quæ est ex
cutio astutiæ facta per sola verba: *sollicitudinem temporal
um*, quæ est immoderata cura temporalium, & tripli
contingit, nempe vel temporalia sola quærendo tanqu
finem suum, vel nimio studio ea procurando, vel immo
rata cura de iis, quæ eventura sunt. Quibus aliqui ad
Curiositatis vitium addunt, quæ est occupatio in rebus
inutilibus rebus ad finem honestum nihil conducentibus.

VIII. Q. 8. *Quæ media adhibenda sint ad Prudentiam comparandam?* Resp. sequentia ferè præscribi à Doctoribus. Primum est *Oratio*: nam, ut rectè advertit Salomon Prov. 16. *Cor hominis disponit viam, sed est Domini dirigere gressus eius.* Secundum est *vitæ probitas*: quia Virtutes acquirunt inordinatos motus & impetus Passionum, qui finitum Prudentiæ judicium corrumpere solent. Tertium *frequens Meditatio & reflexio super suos actus*: nam ut Sapientius dicere solebat, multùm cohibet, & quasi vinculis quibusdam exuberantem naturam constringit meditatio, comparatio animi, & assidua, accuratáque eorum, quæ gerun-

giaveris, dixeris, egeris, commemoratio. Quartum est *recursus ad alios*: per hunc enim suppletur experientiæ defectus; hinc Salomon Prov. 3. dixit: *Si dilexeris audire, Sapiens eris.* Et clariùs Eccl. 8. *Narratio seniorum non te præteriat; ipsi enim didicerunt à Patribus suis, quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.* Quintum est *Librorum lectio*: quod medium Aristoteles Alexandro suasit dicens: Annales Patrum discute, inde enim præteris exempla extrahere, quia acta præterita dant certum documentum in futuris. Hinc Rex Alphonsus interrogatus, quibus Consiliariis maximè delectaretur? Libris respondit, à quibus sine metu, sine gratia, quæ nôsse cuperet, audiret. Sextum est *Linguæ custodia*, per hanc enim fit, ut audire magis delectet, quàm loqui, sícque verificetur illud Prov. 5. *audiens sapiens sapientior erit.* Hinc idem Salomon Prov. 10. dixit: *Qui moderatur labia sua, prudentissimus est.*

§. III.

De Justitiæ Virtute.

I. Pro meliori intelligentia hujus tituli notandum est Justitiæ nomen à justo & jure derivari, quia Justitia facit jus. Dicitur autem justum, & per Syncopen jus, quod est æquatum & commensum suæ regulæ; unde ea virtus, quæ facit hanc commensam rationem cum sua regula justitia dicitur. Quoniam verò triplex est regula, cui se conformare debent humanæ actiones, scilicet recta cujusvis hominis ratio, lex Superioris, & denique bonum particulare cujusvis hominis. Hinc triplex quoque Justitia exurgit. Et primæ quidem regulæ debent omnes virtutum actiones conformari, unde ut sic Justitia complectitur omnes virtutes, & boni homines hoc sensu Justi à S. Scriptura, & SS. Patribus vocantur. Ex secunda regula justitia legalis oritur, quæ quidem aliquo modo ad hanc, de qua nunc agetur, Justitiam spectat, sed minùs propriè, ut infrà dicetur. Ex tertia tandem regula Justitia particularis exurgit, de qua hoc loco sermo erit, atque adeò.

II. Q. 1. *Quid de Justitiæ Virtute præcipuè sciendum sit?*

sit? Resp. sequentia præcipuè. 1. Quid sit. 2. Quotuplex sit. 3. Quod sit fundamentum illius. 4. Quod subjectum. 5. Quæ vitia illi sint opposita. 6. Quam obligationem habent secum hæc vitia; ad quas quæstiones breviter hoc loco respondebitur; nam fusior discussio ad Theologos tam moralis, quàm Scholasticos pertinet.

III. Q. 2. *Quid sit iustitia?* Resp. esse virtutem moralem, quæ jus suum unicuique tribuit; per jus autem hoc loco intelligitur actio, vel omissio actionis præstanda huic qui titulum habet ad talem actionem vel omissionem alterò exigendam; qui quidem titulus *Ius activum*, sicut actio vel omissio præstanda Jus passivum appellatur. Ex quadefinitione patet objectum materiale Justitiæ non esse actus humanos, sed actiones ad Personam à se distinctam spectantes, formale verò objectum esse honestatem ex æqualitate inter Jus activum & passivum procurata relucentem; per hanc enim ipsa Justitia à Justitia legali, aliisque virtutibus moralibus distinguitur. Ac propter hanc æqualitatem ista Justitia dicitur *medium rei*, & non *medium rationis*, ut alias virtutes respicere; quia licet debeat in exercitio etiam intendere ipsam honestatem operantis (in qua intentione medietas rationis consistit) hac tamen medietate non contenta, insuper ad medietatem realem ponendam tendit, damnumque minùs, neque plùs, quàm alterius jus activum requirit, præstare facit.

IV. Q. 3. *Quotuplex sit Iustitia?* Resp. 1. Partes subjectivas seu Species Justitiæ esse duas præcipuè, *commutativam* scilicet, & *distributivam*, quæ in hoc distinguantur, quòd illa respiciat jus alteri debitum secundùm proportionem & æqualitatem Arithmeticam, non attendendo ad qualitatem Personarum contrahentium, sed ipsius duntaxat rei pretium; ista verò respiciat jus alteri debitum secundùm proportionem & æqualitatem Geometricam, prout scilicet ipsarum Personarum conditio requirit. Resp. 2. Partes integrales Justitiæ itidem duas esse, scilicet *facere bonum*, id est jus suum alteri reddere; & *declinare à malo*, id est, à jure alterius violando positiva voluntate abstinere. Resp. 3. Partes potentiales Justitiæ duplicis generis dari; nam aliquæ vera Justitia deficiunt defectu æqualitatis vel alteritatis

morales sunt Religio, Pietas, Justitia Legalis, (seu virtus, quæ Patriæ seu communitati jus suum tribuit) Observantia, cùm neque Deo, nec Patriæ, nec Parentibus, nec excellentioribus Personis debitum cultum condignè exhibere possimus; Justitia verò legalis etiam defectum alteritatis habeat, eò quòd pars communitatis propriè non sit distincta ab ipsa communitate. Aliæ verò deficiunt ex debiti legalis defectu rigore Justitiæ quia videlicet vel omnino non pariunt obligationem in altero, vel certè non talem, quæ ex stricto Jure alterius oriatur, sed tantùm ex decentia quâdam & honestate ortam. Et tales sunt Gratitudo, Vindicatio, Veracitas, Affabilitas, Eutrapelia, Liberalitas, Magnificentia, & similes, de quibus in Theologia Ascetica aliquid insinuatum est.

V. Q. 4. *Quod sit fundamentum Justitiæ?* Resp. Hoc fundamentum non aliud esse, quàm Dominium, quod, si plenum est, definitur jus disponendi perfectè de re aliqua, nisi lege quis prohibeatur; cujus variæ divisiones, & modi acquirendi apud Theologos morales videri possunt; apud Scholasticos duæ potissimùm quæstiones celebriores de hoc Dominio moventur. Prima est, an tale Dominium duobus Dominis in eodem instanti respectu ejusdem rei in solidum competere possit; ad quam quæstionem C. Lugo & Mendoza quidem affirmativè; alii tamen communiùs negativè respondent. Altera est, an Dominium in rebus primo usu consumpcibilibus ab ipso usu separari possit; ad quam quidem antiquiores Theologi negativè; Recentiores tamen communiter affirmativè respondent, putántque ab ipsis etiam Pontificibus definitam esse suam sententiam.

VI. Q. 5. *Quod sit subjectum Justitiæ?* Resp. de subjecto proximo loquendo, certum esse, Justitiam immediatè in voluntate tanquam proprio subjecto recipi; subjectum verò remotum quod attinet, breviter dici posse, omnem & solam naturam creatam rationalem actu existentem esse capacem hujus virtutis, cùm adversus Deum nulli creaturæ propriè jus strictum competere possit, uti communiter docent Theologi; alioqui enim Deus creaturæ jus suum exigeret quodammodo subjectus & obediens esse deberet, quod sine imperfectione admitti non potest.

VII. Q. 6. *Quæ vitia sint Justitiæ opposita?* Resp. ex subj
genere Justitiæ solam Injustitiam, quæ est vitium, quo ali etiam ut
num jus per veram injuriam violatur, opponi; in specie m
de subjectivis partibus Injustitiæ loquendo, Justitiæ quid
distributivæ acceptionē Personarum; commutativæ om
læsionem sive in bonis fortunæ, sive corporis, sive an
oppositam esse. Integralibus verò partibus omissio m
debiti, & illatio mali injusti opponi censetur; de vitiis
tem quæ potentialibus partibus Justitiæ opponuntur, pa
Theologi morales agunt, qui videri queunt.

VIII. Q. 7. *Quæ obligatio oriatur ex vitiis Injus*
Resp. Restitutionis præcipuè, quæ prout est actus Justit
commutativæ, est rei alienæ vel in se, vel in æquival
redditio; prout autem ex delicto oritur, est reparatio læs
nis juris alieni; de qua obligatione pluribus Theologi m
rales agunt, Scholastici verò de ea sequentes potissimu
quæstiones formant. 1. An sufficiat culpa venialis ex defe
ctu advertentiæ ad obligationem restituendi damnum gra
ve? ad quam quæstionem Vasquez quidem c. 2. de rest. d
du. 1. Turrianus & alii affirmativè respondent, putantes
talem non positivo duntaxat jure, sed etiam naturæ ante in
tentiam Judicis obligari ad restitutionem; alii tamen com
munius negativam tradunt sententiam, eò quòd nemo ad
majorem diligentiam adhibendam obligetur, quàm qu
communiter ab hominibus ejusdem conditionis adhibe
consuevit; nec leges in contrarium citatæ aliter sint int
ptæ. 2. Quæritur, an ex sola intentione nocendi possit act
nociva reddi injusta, & inducens obligationem restituendi
ad quam quæstionem multi apud Lugonem d. 8. n. 24. affir
mativè respondent, eò quòd intentio verè possit facere, u
damnum sit voluntarium, atque adeò etiam inducens obli
gationem restituendi; licet Lessius c. 9. n. 143. non improb
babiliter contrarium doceat. 3. Quæritur, an obligatus
restituere teneatur una cum re etiam fructus restituere, a
quales? ad quam quæstionem respondent communiter Au
thores possessorem bonæ & malæ fidei teneri ad rem alienam
Domino restituendam, ejúsque fructus naturales, seu à
industria non provenientes, si extent; aut si res ipsa vel fr
ctus consumpti sunt, in quantùm ex illis ditior est factus.

ere subtrahere possit expensas non tantùm necessarias, sed etiam utiles, quas dominus erga rem suam facturus fuisset, item mercedem proprii laboris & industriæ, uti rectè notant Molin. Sanch. & alii communiter.

§. IV.

De Fortitudinis Virtute.

I. Q. 1. *Quid de Fortitudine præcipuè sciendum sit?* Resp. sequentia præcipuè. 1. Quid sit. 2. Quotuplex. 3. Quinam sint actus illius præcipui. 4. Quod sit subjectum illius. 5. Quæ vitia eidem opponantur. 6. Quibus mediis possit obtineri, die quibus nunc breviter agendum.

II. Q. 2. *Quid sit Fortitudo?* Resp. esse virtutem moralem, quæ motus animi in periculis, & difficultatibus subeundis moderatur; seu, ut alii brevius definiunt, est constans pericurorum & laborum susceptio ac perpessio. Unde objectum illius materiale proximum sunt passio timoris & audaciæ; remotum verò sunt actiones externæ circa labores & pericula, præcipue mortis, quæ omnium terribilium terribilissima dicitur, versantes. Objectum verò formale est honestas specialis, quæ in sustinendo & aggrediendo superdicta pericula & labores reperitur; licet enim in exercitio Fortitudinis plerumque alterius virtutis, quam ipsa fortitudo tuetur, motivum ac finis sit annexus; hi tamen fines sunt tantùm extrinseci ac remoti respectu fortitudinis.

III. Q. 3. *Quotuplex sit Fortitudo?* Resp. 1. Cùm Fortitudo juxta S. Thomam q. 118. a. unic. sit virtus unius speciei, hoc ipso non habere propriè partes subjectivas seu species subjectas; quia, licet versetur circa objecta specie diversa, hæc tamen, cùm eidem rationi formali subsint, specificam differentiam in Fortitudinem non refundunt. Resp. 2. Pro partibus integralibus simul & potentialibus sequentes octo Virtutes (de quibus in Theologiæ Asceticæ Institutione actum est) videlicet Fiduciam, Magnanimitatem, Securitatem, Magnificentiam, Patientiam, Longanimitatem, Perseverantiam, & Constantiam assignari; quæ quidem dicuntur partes integrales Fortitudinis, quatenus hic & nunc idem habent objectum materiale principale,

cipale, & quia multùm faciunt, imò non rarò necessa-
sunt ad integrum Fortitudinis officium, potentiales vera
pellantur, quia, licet similitudinem aliquam habeant
Fortitudine, deficiunt tamen ab ea, quòd præcipuè
ceantur in illis materiis, quæ, sicut minùs habent difficu-
tatis, ita minorem quoque, quàm ipsa Fortitudo firmitat
requirunt.

IV. Q. 4. *Quinam sint præcipui actus Fortitudi*
Resp. in genere quidem omnes illos actus ad Fortitudi
pertinere, quibus animum adversus tristitiam, audaci
& timorem inordinatum firmamus, & easdem passiones
reprimimus; in specie tamen duos præcipuos actus ejus
Virtutis assignari, scilicet *sustinere & aggredi*; ideo nam
moderamur timorem & audaciam, ut decenter sustinea
& aggrediamur. Inter hos ipsos autem duos actus ip
sustinere specialius & præstantius est in Fortitudine, quà
ipsum aggredi, ut docet Aristoteles 3. Eth. c. 9. & S. Tho-
mas a. 6. idque ob tres rationes. 1. Quia magis plerumq
laudantur, qui fortiter sustinent, quàm qui agunt fortiter.
2. Quia difficilius est cum fortiori pugnare, quàm cum de-
biliori; atqui hoc facit is, qui tolerat, dum cum eo pugn
qui ipsum aggreditur, atque adeò fortiorem se reputat
quem aggreditur. 3. Quia sustinens malum jam præsen
sentit; atqui difficilius est malum præsens, quàm absens
futurum tolerare, maximè cùm in simili tolerantia plerum
que etiam diuturnitas temporis interveniat, quæ in aggre
sione, utpote motu repentino fieri solita ordinariè non reper
ritur. Atque ob has causas præstantissimus jure mer
actus Fortitudinis Martyrium censetur, quod nihil aliud
est, quàm voluntaria mortis propter Christum obeundæ ac-
ceptatio; quod fieri solet non tantùm, quando quis in o
dium Fidei, sed etiam quamcunque aliam virtutem ad D
um aliquo modo relatam mori paratus est, & actu periculu
suscipit; hoc enim Christus Matt. 5. indicavit, dum dix
Beati, qui persecutionem patiuntur propter Iustitiam: ad Jo
stitiam autem (prout generalis est virtus) non solùm Fid
sed etiam aliæ virtutes pertinent. Licet autem Martyr
præstantissimus actus caritatis censeatur (quia tantò quis
ma

magis amare reputatur, quantò gratiora propter rem amatam contemnit, & acerbiora sustinet; nihil autem est carius vita, quam Martyr contemnit; & terribilius morte, quam sustinet) & propterea Laureolam Specialem à Deo promissam habeat, per hoc tamen tantùm probatur, Martyrium nunquam actum imperatum spectare ad caritatem; non autem prout elicitus est, & honestatem ex firmitate animi in ipsis mortis periculis retenta oriri solitam intendit.

V. Q. 5. *Quod sit subiectum Fortitudinis?* Resp. subjectum proximum, ut constat; esse ipsam voluntatem; remotum verò esse solam & unicam Personam rationis usu præditam, & periculi circa bonum aliquod propter, Deum amittendum, vel malum voluntariè sustinendum capacem. Unde patet etiam Angelos in statu viæ fuisse Fortitudinis quod unum saltem alterúmve Virtutis hujus actum capaces. Nec obstat, quòd Innocentes propter Christum occisi pro Martyribus habeantur, etsi non voluntariè mortem pro Christo oppetierint; nam, ut S. Thomas notat, Martyrium illud non fuit actus proprius Fortitudinis, sed per modum præmii se habuit, in quantùm scilicet Christus ob meritum Martyrii sui Innocentibus illis perinde contulit palmam Martyrii, sicut parvulis baptizatis ob eadem merita sua gratiam baptismalem conferre solet.

VI. Q. 6. *Quæ vitia Fortitudini opponantur?* Resp. ea quidem à S. Thoma q. 125. numerari, scilicet *Timiditatem*, quâ inordinatè timentur pericula mortis: *Intimiditatem*, quæ est vacuitas justi timoris: & *Audaciam*, quâ quis periculum aliquod aggreditur quod secundùm rectam rationem, vel omnino non, vel certè non eo modo aggredi deberet; verùm Cajetanum ad quæst. 107. a. 2. his tribus vitiis etiam quartum, scilicet *Ignaviam* superaddere utpote quæ non semper sequitur ex timore (ob quam causam S. Thomas & Aristoteles, ut putat idem Cajetanus, eam inter vitia distincta non numerabant) sed quandoque etiam ex innata quadam animi parvitate oriatur, atque adeò meritò distinguenda à Timiditate vitium constituat. Et hæc quidem vitia directè ipsi Fortitudini opponuntur. Loquendo verò de partibus potentialibus illius, Magnanimitati quidem & Magnificentiæ per excessum Præsumptio; Ambitio, & Inanis

nis gloria, per defectum autem Pusillanimitas opponi
uti & Fiduciæ & securitati per excessum nimia præsi
per defectum verò nimia diffidentia: *Patientiæ* & Long
mitati per excessum Impatientia, per defectum Insensi
tas: & Perseverantiæ denique per excessum Pertinacia,
defectum mollities animi seu inconstantia, quâ quis fa
mutat propositum vel tædio difficultatis, vel diuturnit

VII. Q. 7. *Quibus mediis utendum sit ad Fortitu
nis virtutem obtinendam?* Resp. sequentibus præcipue. 1. *Ardenti desiderio:* nam, ut bene advertit S. Laurentius
stin. de casto connub. c. 3. magna vincendi pars est vinc
desiderium, hoc namque vires auget, cor attollit, debil
Adversarium, laborem temperat, exhilarat mentem, dis
nit ad gratiam, & Deo amabilem reddit. 2. *Ferventi
tione*: nam, uti S. Prosper l. 3. de vit. contempl. c. 10. m
dixit, hæc animi Fortitudo ab illo est nobis, cui cum P
pheta cantamus: *Fortitudo & Laus mea Dominus, & fact
est mihi in salutem.* 3. *Vitâ bonâ*; nec enim aliter vin
mus, inquit S. Chrysostomus ho. 6. in gen. quàm si per
tam optimam supernum nobis auxilium conciliemus. 4
Correctione Phantasiæ, quâ adversitates ut malum appre
duntur; nam, ut bene Epictetus c. 10. Enchir. advertit, ho
mines non perturbantur rebus, sed iis, quas de rebus habe
opinionibus. Verbi causa: mors malum non est: aliter
enim & Socrati sic visum esset: sed opinio de morte, qu
malam eam facit. 5. *Amore Dei:* nam fortis est, ut mors
dilectio. Cant. 8. Et, ut pius Asceta l. 2. c. 5. ait, amor
sui nobilis ad magna operanda impellit, & ad desiderand
semper perfectiora excitat: onus non sentit, labores non
putat, plùs affectat, quàm valet. 6. *Exemplis Sanctorum
consideratis*: si enim ille & illi potuerunt, cur nos non po
simus cum eodem Dei adjutorio.

§. V.

De Temperantiæ Virtute.

I. Q. 1. *Quid de Temperantiæ Virtute præcipuè tenen
dum sit?* Resp. sequentia præcipuè. 1. Quid sit. 2. Quo
plex sit. 3. Quæ vitia eidem opponantur. 4. Quod sit ne
jectu

jectum illius. 5. Quibus mediis obtineri queat, de quibus hanc breviter agendum est.

II. Q. 2. *Quid sit temperantia?* Resp. esse virtutem moralem moderatricem earum Passionum, quæ circa delectationes corporis in usu cibi, & potus, & venereorum versatur. Unde objectum illius materiale sunt dictæ delectationes; formale verò honestas, quæ in moderatione passionum circa easdem delectationes relucet.

III. Q. 3. *Quotuplex sit Temperantia?* Resp. 1. Partes illius subjectivas seu species, tres potissimùm numerari, videlicet *Abstinentiam*, quæ delectationes circa cibum: *Sobrietatem*, quæ delectationes circa potum: & *Castitatem*, quæ delectationes circa Venerea moderatur. Resp. 2. Pro partibus integralibus ipsi *Verecundiam* (quæ hoc loco sumitur pro virtute inclinante ad horrorem & timorem illius turpitudinis, quæ honestati Temperantiæ adversatur) & *Honestatem*, quæ est virtus inclinans ad amorem illius decori, quod in operibus Temperantiæ elucet. Resp. 3. Pro partibus potentialibus eidem Fortitudini assignari *Continentiam* (quæ est virtus inclinans ad firmum propositum voluntatis continendi se in bono rationis contra impetus malorum passionum, maximè concupiscentiarum Venerarum, ne ab iis ex consensum voluntas abripi se sinat) *Clementiam* (sub qua etiam Mansuetudo venit) quæ est virtus ad modum rationi congruum in punitione adhibendum inclinans, & *Modestiam*, per quam moderatio in affectibus minorem difficultatem habentibus intelligitur, & in varias species subdividitur; vel enim reprimit appetitum excellentiæ, & tunc *Humilitas* vocatur; vel appetitum sciendi, & tum *Studiositas* appellatur; vel componit motus externos in corpore, & hæc si in seriis id facit, *modestia morum*, si in ludicris, Eutrapelia nominatur; vel denique componit externum apparatum in vestibus, suppellectili &c. & tunc *Modestia cultûs*, sic, ut alii vocant, *Simplicitas* resultat, ad quam *Paupertas* ut virtus, sicut & ad Modestiam morum *Taciturnitas* reduci potest.

IV. Q. 4. *Quæ vitia Temperantiæ sint opposita?* Resp. In genere quidem Intemperantiam eidem opponi; in specie verò Continentiæ Innocentiam, Abstinentiæ Gulam, Sobrietati

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

etati Ebrietatem, Modestiæ Immodestiam, & sic de reli-
partibus Potentialibus loquendo, opponi.

V. Q. 5. *Quod sit subiectum Temperantiæ?* R
Proximum esse ipsam voluntatem; remotum verò om
hominem rationis capacem, saltem respectu pleraru
virtutum ad Temperantiam Spectantium, nam Clem
in Solis Superioribus potestatem puniendi habentibus
peritur.

VI. Q. 6. *Quibus mediis hæc virtus obtineri po*
Resp. sequentibus præcipuè. 1. *Diffidentiâ* in proprii
ribus, & refugiô ad Deum per orationem; sic enim Salom
Sap. c. 8. indicavit, dum dixit: *Et ut scivi, quoniam a*
non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sa
entiæ, scire, cuius esset hoc donum, adii Dominum, & depre
tus sum. 2. *Meliorum delectationum*, scilicet Spiritu
um, quæ ex Deo hauriuntur, *prosecutione*; nam, ut S. Aug
stinus l. 6. de Music. c. 11. dixit: *Mente in spiritualia sapie*
sa, atque ibi fixa & manente, consuetudinis impetus fran
tur, & paulatim repressus extinguitur. 3. *Novissimorum co*
sideratione: sic enim Siracides c. 7. suasit dicens: *In omni*
operibus (& tentationibus) *memorare novissima* (id est, te
stem exitum) *& in æternum non peccabis.* 4. *Generali*
storiâ: nam hîc maximè locum habet illud pii Ascetæ
c. 25. *Tantùm proficies* (in virtute Temperantiæ) *quantùm*
tibi vim intuleris.

VII. Q. 7. *Quis fructus hauriendus sit ex hac de vir*
tutibus moralibus materia? Resp. duplicem præcipuè ha
riendum esse. Primus est, ut magnifacere & amare dis
Theologus has virtutes; si enim Artifex amat instrumen
quibus Artem suam expeditiùs exercere, magnúmque
crum facere potest: sic miles diligenter conservat, & cust
dit arma, quibus contra hostes corporales se defendere qu
at; quantò magis quivis homo virtutes morales, quæ
& optima Instrumenta ad artem quæstuosissimam, & hon
stissimam amandi Deum exercendam, & potentissima ta
adversus spirituales animæ hostes, magni æstimare; summ
que studio conservare, & perficere debet. Secundus fr
ctus est, ut, cùm tantopere sponsæ hujus mundi studeat
pulcherrimos uniones & gemmas comparare, quibus se no
nat

nare, Sponsóque suo se amabiliores efficere queant, tantò majori studio animaChristiana & per Caritatem Deo desponsata pretiosissimas has virtutum moralium gemmas desideret, & consectetur, quantò dignior est Sponsus, cui placere cupit; & quantò præstantiores sunt gemmæ, quas quærere debet, & verò etiam pro voto potest.

Caput IV.

De variis Statibus hominum.

Postmedia ad beatitudinem tanquam finem ultimum obtinendum necessaria, S. Thomas ad varios Status Hominum explicandos progreditur, & quæ cuivis propria sint, satis explicat, quæ, licet in scholis hodie ob brevitatem temporis vix attingantur, quia tamen impressi Authores, & præsertim Suarez post S. Thomam de hac materia disputant, non videntur ea, quæ ibi disserunt, omnino ignoranda Sacerdoti. Quare tria breviter hoc capite dicentur. 1. Quid & quotuplex sit status in genere. 2. Quid de Clericali statu præcipuè sit sciendum. 3. Quid de Religioso statu sciendum sit.

Articulus I.

De Statu in genere.

I. Q. 1. *Quid sit Status?* Resp. eum nihil aliud esse, quam constantem & immobilem conditionem hominis; sicuti enim *officium* dicitur per comparationem ad actum; & *gradus* secundùm ordinem Superioritatis vel inferioritatis, ita *status* consideratur secundùm *immobilitatem* conditionis. Unde ea, quæ facilè variantur, v. g. divitiæ, paupertas, non constituunt statum.

II. Q. 2. *Quotuplex sit status?* Resp. 1. In genere dividi in *Laicum* & *Ecclesiasticum*; iste desumitur ab obligatione, qua homines speciali ratione Deo obligantur; ille ab opposita libertate, qui proinde dividitur in Statum Virginum, Viduarum, & Conjugum; sicut Ecclesiasticus quoque dividitur in *Clericalem* simpliciter, eúmque vel *curatum* vel non curatum; & *Religiosum*, de quo plura a. 3. dicentur.

Resp. 2. Aliam quoque Statûs in genere distinctionem
quâ dividitur in Statum perfectionis, & eum, qui no
Status perfectionis; in Statu perfectionis esse dicuntur
se cum aliqua solemnitate obligant ad ea, quæ sunt p
ctionis, perpetuò sectanda; & tales sunt Episcopi &
giosi, cum hoc tamen discrimine, quòd Episcopis per
conveniat tanquam *Perfectioribus*, ut loquitur S. Tho
atque adeò hi supponantur perfectionem jam assecuti;
ligiosis verò tanquam perficiendis, seu in via ad perfe
nem constitutis attribuatur. Reliqui omnes non sun
Statu perfectionis, utî clarè indicavit S. Dionysius c. 5.
Hier. dum ait: *Pontificum quidem ordo consummativus*
& perfectivus; Sacerdotum autem illuminativus, &
tivus, ministrantium verò purgativus & discretivus

III. Q. 3. *Quis ex his Statibus sit perfectior*
Resp. cum S. Thoma q. 184. a. 7. & 8. primum Statum
ad dignitatem esse Episcopalem statum, quia, ut dictum
iste jam supponitur actu perfectionem possidere. Pro
est Clericorum Sæcularium Curatorum, quia difficil
bene conversari cum cura animarum in sæculo propter
riora pericula, & præterea officium omnium divinorum
vinissimum est cooperari Deo in salutem animarum.
tius denique est Religiosorum, qui Clerici non sunt,
marum curam non habent, si enim hæc habeant, tunc
solutè perfectior est censendus Religiosorum status, cu
in cura animarum æquivaleant, & quoad ipsum statum
cujus se obligant ad perfectionem sectandam, dignio
lis existant. Inter ipsas autem Religiones ea est præfe
alteri, quæ vel finem habet nobiliorem; vel certè, si
etiam eundem habet, aptiora saltem media adhibet ad
talem consequendum. Unde communiter vita contem
va activæ, & mixta utrique præfertur.

Articulus II.

De Clericali Statu?

I. Q. 1. *Quid sit Clericalis Status?* Resp. eum
aliud esse, quàm talem statum, qui, ut ipsum nomen
fefert, in sortem Domini assumptus, nec tamen ad reli

nota obligatus est; de hoc enim solo hîc agitur, prout scilicet à Religioso statu distinguitur.

II. Q. 2. *Quotuplex sit Clericalis status?* Resp. In genere duplicem esse, *Curatum* scilicet seu animarum curam gerentem; & non *Curatum*; quorum prior iterum subdividitur in Episcopalem, & non Episcopalem; & Episcopalis quidem in Papatum, Patriarchatum, Archiepiscopatum, & Episcopatum simplicem iterum dividitur; Non Episcopalis verò in Parochorum, Vicariorum, & Cooperatorum.

III. Q. 3. *An Curati Clerici licitè possint Gregem suum deserere?* Resp. cum S. Augustino in ep. 180. ad Honoratum, ubi sic loquitur. *Fugiant de civitate in civitatem servi Christi, quando eorum quisque à Persecutoribus specialiter quæritur, ut ab aliis, qui non ita quæruntur, non deseratur Ecclesia. Cùm autem omnium est commune periculum, hi, qui aliis indigent, non deserantur ab his, quibus indigent. Si enim reprehensum est Nautam in tranquillitate navem deserere, quanto magis in fluctibus?*

IV. Q. 4. *An Clerici Curati possint cum vel sine licentia Episcopi ad Religionem transire?* Resp. 1. Certum esse, quòd cum licentia Episcopi id possint, cùm nullo peculiari modo ad curam animarum obligentur, sicut ipsi Episcopi obligantur. Resp. 2. Quòd si quis non petitâ Episcopi licentiâ Religionem profiteatur bona fide ac pietatis Studio, revocandum Episcopo non debere; secus foret, si ex levitate Religionis Ordinem fuisset amplexus, & Professionem necdum emisset, uti ex Glossa in cap. Datæ sunt q. 19. q. 2. colligitur.

V. Q. 5. *An Clericus Religionem ingressus, si Vicarius substituat, tempore Novitiatûs gaudeat redditibus, qui Ordinationi & Salario Vicarii sunt superflui?* Resp. etsi, non-nulli putent cum Glossa in cap. *beneficium.* eos ad Ecclesiam, quam habuit, pertinere; probabiliùs tamen Tannerus d. 6. q. 3. du. 5. n. 142. cum aliis docere, quòd ad ipsum Novitium pertineant.

Articulus III.

De Religioso Statu.

I. Q. 1. *Quid sit Religiosus Status?* Resp. esse F... lium ad divinæ caritatis perfectionem tendentium, ... votis perpetuæ castitatis, paupertatis, obedientiæ, sta... in communi vivendi modum, ab Ecclesia approbatum. ... de colligitur, non requiri ad hunc statum solennitatem ... torum, seu, ut ab Ecclesia & Religiosis Superioribus ... ptentur, & Religio vicissim obligetur ad Religiosum ... quam membrum suum alendum, gubernandum, accre... dum, nisi propter incorrigibilitatem ejici mereatur: ... regulam etiam esse de essentia illius, sed præcisè ad ... rem Professionis tres sequentes conditiones requiri. ... annus decimus sextus completus sit, & anni spatium in ... vitiatu consumptum. 2. Consensus & acceptatio Sup... ris legitimi. 3. Libertas in professione edenda, ... postea tria vota substantialia actu voveantur, quorum ... votorum necessitatem S. Thomas pulchrè sic ostendit, ... Religiosus status tripliciter considerari potest. 1. Qu... nus est quædam via & exercitatio tendens ad perfecti... caritatis, & sic necesse est removeri ea, quæ hominem ... diunt, quò minùs totaliter feratur in Deum, qualia ... piditas exteriorum bonorum, quæ per votum paupe... tollitur; concupiscentia sensibilium, ac præsertim ... rum voluptatum, quæ per votum castitatis excludi... inordinatio voluntatis humanæ, quæ excluditur per ... obedientiæ. 2. Considerari potest, quatenus est qu... renunciatio sæculi removens à mente hominis exte... sollicitudines, quales sunt dispensatio bonorum ... rum, gubernatio Uxoris & Familiæ, & dispositio ... rum actuum; quæ itidem, ut patet, per tria vota reli... removentur. 3. Quatenus est quoddam holocaustum, ... quis se & sua totaliter offert Deo, & sic necesse est, ut ... bona sua scilicet exteriora, corporis & animæ abdi... per eadem tria religiosa vota.

II. Q. 2. *Quotuplex sit Status Religiosus?* Rel... genere triplicem esse. Primus est eorum, qui vitam

rum, ideſt, in Spiritualibus vel corporalibus miſericordiæ operibus occupatam cum Martha profitentur. Secundus eſt eorum, qui vitam Contemplativam & ſoli propriæ ſaluti animique divino vacantem elegerunt; & ſi quidem in ſolitudine vivunt, *Anachoretæ*; ſi autem in communitate *Monachi* vocantur. Tertius eorum, qui vitam mixtam ſuſcepere, ſuæque ac æternæ ſaluti invigilant, & hi communiter Clerici regulares appellantur. Aliqui quintuplicem Statum Religioſorum aſſignant. 1. *Monachalem*, qui per ſe ad ſolum cultum divinum ordinatur. 2. *Mendicantem*, qui vitam mixtam profitetur, & paupertatem vovet excludendem Dominium bonorum immobilium in communi poſſidendorum. 3. *Clericalem*, qui per ſe ad divina myſteria cum proximos exercenda inſtitutus eſt. 4. *Militarem*, qui per ſe ad militandum pro Eccleſia & Patria ordinatur, etſi castitatem tantùm conjugalem voveat. 5. *Hoſpitalem*, qui per ſe ad hoſpitalitatem erga Peregrinos vel Infirmos exercendam introductus eſt.

III. Q. 3. *Ad quid obligentur Religioſi ratione ſuæ Professionis?* Reſp. ad ſequentia. 1. Ut nihil habeant proprium ob votum paupertatis; cui tamen non repugnat, ſi habeant aliquid ad nutum Superiorum revocabile. Si tamen Religioſo beneficium Eccleſiaſticum adminiſtrandum detur, probabile eſt, validas eſſe, non tamen licitas donationes ipſius, non pios. 2. Ut non externa tantùm, ſed etiam interna voluptate Venerea abſtineant ratione voti Castitatis. 3. Ut omnia, quæ Superior ſecundùm Regulas & Conſtitutiones Ordinis præcipit, impleant ratione voti obedientiæ. Contra hoc tamen Votum non peccatur per Religionis transgreſſionem, ſi ſub peccato non obligent.

IV. Q. 4. *Quinam intrare Religioſum Statum queant?* Reſp. 1. Omnes, qui non ſunt vinculo matrimoniali ligati (ut Conjuges) aut Spirituali (ut Epiſcopi) aut alio impedimento (qualia tamen non ſunt repugnantia Parentum, & variæ promiſſiones ac obligationes etiam juramentorum firmatæ, ut docet Tann. d. 6. q. 3. du. 5. n. 139. exceptâ obligatione ſervitutis & rationum vel debitorum gravium) valide. Reſp. 2. Ad ſtrictiorem Religionem tranſire poſſe quemvis Religioſum poſt petitum (licet non obten-

tam) licentiam, si quidem Constitutiones propriæ speciali-
ter id non vetent.

V. Q. 5. *Ad quid Fugitivi vel Ejecti teneantur?* R.
Si sint Professi, eos suis Votis post Ejectionem vel Fug
perinde ut antè obstrictos manere, licet quoad alias obl
vantias religiosas penitùs liberi sint, tutóque in sæculo m
nere queant, si in Monasterio non recipiantur. Resp. 2. F
gitivos & Apostatas non modò ipsos redire debere, sed e
à Superioribus inquiri & recipi, si non omnino sint incor
gibiles.

PARS III.

DE INCARNATIONE CHRISTI, ET SACRAMENTIS.

REspondet hæc pars tertiæ parti S. Thomæ, in qua d
Incarnatione Christi, & Oeconomia Verbi divini, &
Sacramentis, per quæ status gratiæ amissus iterum re
cuperatus est, agit. Unde & hæc tota materia tribus Capi
bus absolvetur, quarum prima de Incarnatione; secunda
Oeconomia Christi, id est Vita & morte illius, de qua
aliquid dictatur in Scholis; tertia de Sacramentis agit.

CAPUT I.

DE INCARNATIONE CHRISTI.

TOta hæc materia, dignissima sanè, quæ à quovis Sacer-
dote cognoscatur, tribus potissimùm articulis absolv
potest, quorum primus de substantia: secundus de causis: t
tius de effectibus Incarnationis tractabit.

ARTICULUS I.

De substantia Incarnationis.

De hac tres præcipuè quæstiones formari solent à Th
ologis Scholasticis, nempe an sit; quid sit, & an conveni
aut necessaria fuerit ad salutem generis humani, quæ t
quæstiones, quia plures alias particulares in se contine
rectiùs distinctis §§. deciduntur.

§. I.

§. I.

An sit Incarnatio.

I. Q. 1. *An de facto detur Incarnatio?* Resp. affirmativè; fecenim & S. Scriptura asserens Verbum carnem factum esse; & varia Symbola ac Concilia; & unanimis SS. Patrum consensus docent.

II. Q. 2. *An possit hoc mysterium, abstrahendo à revelatione, perfectâ notitiâ cognosci, aut evidenti aliqua ratione demonstrari?* Resp. cum communi Theologorum negativè; eò quod nec à priori per claram & quidditativam cognitionem cognosci queat Verbi divini existentia, & omnipotentia Dei, ac potentia Obedientialis Creaturarum, à qua talis demonstratio à priori dependet; nec à posteriori, utpote ens supernaturale quoad substantiam demonstrari queat, & ideo frequenter à S. Scriptura mysterium inenarrabile, incomprehensibile, Sacramentum absconditum à sæculis vocetur.

III. Q. 3. *An saltem possibilitas Incarnationis coniecturaliter & probabiliter per solum lumen naturæ cognosci queat?* Resp. ita quidem existimare C. Lugonem, dum putat, Angelum hoc ipso, quòd Christi Humanitatem comprehensivè cognoverit, & in ea subsistentiam creatam non viderit, potuisse, ne fortè eadem Humanitas per divinam subsistentiam subsistat; sed contrarium communiter docent reliqui Authores asserentes tum sublime esse hoc mysterium, ut Angelus potiùs sibi persuadere potuisset, Humanitatem Christi aut sine omni subsistentia subsistere per miraculum, aut sibi concursum ad eam cognoscendam negari.

IV. Q. 4. *An saltem, suppositâ revelatione Incarnationis haberi possit de eâ evidens, licet imperfecta cognitio?* Resp. affirmativè ex communi, quia non apparet ratio, cur homini aliquid affirmanti actu naturali assentiri valeamus, & non potius etiam Deo, qui nec falli, nec fallere potest, mysterium Incarnationis revelanti assensum præbere possimus.

V. Q. 5. *An impossibilitas Incarnationis lumine naturali demonstrari queat?* Resp. negativè ex communi Auctorum sensu; eò quòd verum vero non repugnet, atque adeò

eò nullum falsum (quale etiam est Incarnationem esse impossibilem) demonstrari queat vera & evidenti demonstratione.

Articulus II.

Quid sit Incarnatio.

I. Q. 1. *Quid sit Incarnatio?* Resp. esse conjunctionem divinæ & humanæ Naturæ in eâdem Persona; seu productionem unionis inter Humanitatem ex Virgine natam & subsistentiam Verbi divini.

II. Q. 2. *Quis sit terminus Incarnationis?* Resp. Terminum partialem illius esse unionem hypostaticam supernaturalem ac substantialem, vel realiter modaliter, ut communiùs hodie sentiunt Doctores; vel certè formaliter, ut alii contendunt, distinctam. Resp. 2. Terminum totalem esse Christum, seu compositum ex humanæ Naturæ cum Verbi subsistentia conjunctione resultans.

III. Q. 3. *Quæ sint extrema Unionis Hypostaticæ?* Resp. 1. Ex parte subsistentiæ solam Verbi subsistentiam terminare Vnionem istam, uti de fide certum est. Resp. 2. Ex parte Humanitatis probabiliter ex Suar. & aliorum sententia omnes & singulas partes *ut quod*, atque adeò omnes quatuor humores, ungues, dentes, capillos fuisse Verbo unitos; eò quòd hæ omnes partes ad integritatem corporis pertinere videantur, atque adeò meritò credatur, Verbum assumere integrum corpus, sic & partes hos integrales assumere voluisse. Resp. 3. Probabiliùs etiam illum sanguinem, qui in triduo mortis Christi effusus fuit, ab eóque in resurrectione iterum assumptus est, fuisse Verbo hypostaticè unitum; cùm non major sit ratio, cur cadaver unitum manserit, quàm ipse ille sanguis.

IV. Q. 4. *An de possibili Verbum etiam Naturam rationalem aut Angelicam assumere potuisset?* Resp. affirmativè ex communiori sententia, quia hæ omnes Naturæ sunt capaces effectus formalis, quem subsistentia divina tribuit, scilicet ut fiant incommunicabiles alteri supposito; quam rationem communiùs hodie contra Valentiam & alios docent Recentiores, nullum accidens à Verbo assumptum fuisse.

V. Q.

V. Q. 5. *Quo ordine partes Humanitatis, & ipsa Humanitas à Verbo assumpta fuerint?* Resp. 1. Ordinem temporis spectando, simul omnes fuisse, eodem instanti assumptas à Verbo, uti expressè in Concilio Constantiensi quinto can. 2. definitum est. Resp. 2. Ordine dignitatis, & intentionis primò assumptam fuisse ipsam Humanitatem (utpote propter quam ipsæ partes assumptæ sunt) deinde animam, (quam velut meriti capacem meritò ante corpus intulit Deus) & postremò corpus & unionem. An verò prius aliæ etiam assumpta fuerit Humanitas, quàm partes illius, controversia est inter Theologos, in qua Vasquez & alii affirmativam, alii non minus probabiliter negativam tenent partem.

Articulus III.
De Convenientia & necessitate Incarnationis.

I. Q. 1. *An conveniens fuerit Incarnatio?* Resp. ex omni parte & sub omni respectu convenientem fuisse. Nam 1. Conveniens fuit respectu Dei, quia ex illa perfectiones Dei plus, quàm ex ullo alio opere relucebant. 2. Pariter respectu Verbi conveniens erat, quia decentissimum fuit, ut immutabilis & naturalis imago Patris humanum genus ad imaginem Dei factum, & per peccatum corruptum pristino suo nitori restitueret; & ut Filii adoptivi & hæredes regni cœlestis per eum efficerentur homines, qui est Filius naturalis æterni Patris. 3. Naturæ quoque humanæ conveniens erat, quia decebat, ut sicut homo Deum offenderat, sic homo eumdem satisfaceret; Sed & major confusio Doemonis erat, à Deo Natura, quam vicerat, vinceretur. Et præterea tota humana Natura, quantùm est in se, ceciderat, & maxima ex parte per alienam voluntatem, quæ omnia, simul in Angelica Natura non reperiebantur, ita vel maximè suadebant, ut humana potiùs, quàm Angelica Natura assumeretur. 4. Conveniens quoque erat respectu totius universi, quia sic auctum fuit nobilissimo entis genere, & Natura duplici in una subsistentia subsistente, quæ non minus sunt possibiles, quàm una Natura tribus subsistentiis, subsistens. 5. Denique in ordine ad genus humanum reparandum conveniens erat, quia

sic misericordia & justitia obviaverunt sibi, ut jam olim David Ps. 44. prædixerat.

II. Q. 2. *An moraliter fuerit necessaria Incarnatio, ita ut à parte rei quidem omitti potuerit, nunquam tamen omittenda fuerit?* Resp. ita quidem sentire Granadum & Ruiz fusissimè probantes Deum semper facere, quod optimum est, ita ut physicè quidem, non tamen moraliter aliter facere queat. Contrariam tamen sententiam cum Suar. Vasq. Lug. communiter à Recentioribus teneri.

III. Q. 3. *An physicè fuerit necessaria Incarnatio, ut sine ea genus humanum redimi non potuisset?* 2. Resp. negativè ex communi sententia Theologorum contra quos nullos antiquos existimantes posse quemvis hominem pro rum pro suo peccato satisfacere. Probatur autem sententia partim ex S. Scriptura, partim ex SS. Patribus passim docentibus necessariam fuisse Incarnationem ad genus humanum redimendum; partim quia nullus homo purus satisfacere potuisset pro peccato, quia vel offensa est infinitè gravis, ut Mendoza, Coninck & alii voluerunt; vel quia Deus offensus est infinitæ dignitatis, Persona verò satisfaciens finitæ dundaxat; ut S. Thomas Suar. & communiores Recentiores docent; vel quia omnis satisfactio puri hominis supponit partem debiti jam condonatam, uti Vasquez l. c. 5. & alii ab eo cc. putant.

IV. Q. 4. *An Incarnatio Christi sufficiens fuerit ad condignam satisfactionem pro genere humano præstandam?* Resp. affirmativè ex communiori Theologorum sententia; eò quòd merita Christi ob dignitatem infinitam Personæ infiniti sint valoris; licet contrarium Scotus cum aliis non omnino improbabiliter doceat.

V. Q. 5. *An Incarnatio Christi fuerit actus rigorosæ Justitiæ?* Resp. 1. Deum juxta communiorem quidem sententiã Vasq. & aliorũ non potuisse obligari ex justitia ad debitum humano generi remittendum, quia sic alteri tribueret jus adversum se, quod sine imperfectione non videtur admitti posse; contrarium tamen non improbabiliter etiam Suar. Valent. Arriag. & alios tueri. Resp. 2. ex aliqua parte probabilius dici Christi satisfactionem fuisse actum rigorosæ justitiæ, quatenus scilicet homo veram Deo injuriam in-

ejus honorem lædendo, & sic Christus ex justitia hunc honorem reparare potuit, & reparavit, uti rectè plerique contra Vasquez docent.

Caput II.

De causis Incarnationis.

De finali potissimùm & efficiente tam physica, quàm morali hoc loco sermo est; nam cum nulla forma *ut quod* pro altero extremo, sed sola subsistentia Verbi habeatur, hoc ipso propriè dicta causa materialis & formalis dari non potest.

Articulus I.

De causa finali Incarnationis.

I. Q. 1. *An redemptio generis humani fuerit finis totalis & adæquatus Incarnationis?* Resp. Ita sentire communem sententiam cum S. Thoma & tota sua schola, ac meritò eò quòd conformior sit hæc sententia, tum SS. Patribus, tum S. Scripturæ passim affirmantibus, Christum venturum non fuisse, nisi Adamus peccâsset; responsio verò Scotistarum & aliorum asserentium Deum Incarnationem quoad substantiam decrevisse propter suam gloriam, & quoad modum duntaxat propter hominum Redemptionem, sine sufficienti fundamento excogitata videatur.

II. Q. 2. *An si sola peccata actualia sine originali fuissent commissa, Christus adhuc venturus fuisset?* Resp. iteruna cum communiori negativè; quia tunc principale motivum cessaret, quod est afferre remedium generi humano per Adamum lapso. Qui tamen pro motivo principali cum Scotistis gloriam Dei statuunt, consequenter etiam hoc loco affirmativam tuebuntur sententiam.

III. Q. 3. *Quis ordo decretorum in Christi Incarnatione hominumque propter ipsius merita factâ prædestinatione statuendus sit?* Resp. varias esse in hoc ordine statuendo sententias, prout scilicet quivis diversum finem adæquatum Incarnationi statuit; unde quia tales ordines non nisi magnis ambagibus referri possunt; rectiùs omnino omittuntur.

ARTI-

Articulus II.

De causâ Efficiente physica Incarnationis.

I. Q. 1. *An præter Deum alia fuerit causa efficiens principalis Incarnationis?* Resp. cum communi omnium Theologorum negativè; eò quòd nulla creatura per modum causæ principalis ens supernaturale, quale est unio hypostatica, producere possit.

II. Q. 2. *An tota SS. Trinitas Incarnationem physicè produxerit?* Resp. affirmativè, quia juxta commune Theologorum dogma, opera ad extra toti Trinitati sunt communia; tale autem est ipsum etiam opus Incarnationis.

III. Q. 3. *An B. Virgo saltem instrumentaliter concurrerit ad unionem hypostaticam producendam?* Resp. affirmativè SS. Ambrosius & Bernardus, eò quòd hæc opinio B. Virginis dignitati & Maternitati sit conformior, non impossibiliter tamen id negant Suar. Tann. & alii.

IV. Q. 4. *An etiam Christi Humanitas fuerit causa efficiens instrumentalis Incarnationis?* Resp. negativè ex communi sententia, si de prima productione unionis hypostaticæ sit sermo; cùm, ut supra dictum est, in variis Conciliis definitum sit, Christum non prius extitisse, quàm fuerit homo & in Concilio Constantiensi quinto pariter definitum sit, nec Humanitatem prius tempore, quàm unionem extitisse. Si tamen de conservatione unionis hypostaticæ sit sermo, Tannerus n. 227. du. 5. cum Suarez putat, sine absurdo concedi posse Humanitatem instrumentaliter concurrere ad istam unionem; si enim B. Virgini conceditur hoc privilegium à SS. Patribus, ut priori numero dictum est, quantò magis Humanitati Christi concedenda erit.

Articulus III.

De causa morali Incarnationis.

I. Q. 1. *An Christus meruerit suam Incarnationem?*

R. 1. Christum non meruisse suam Incarnationem, nec mereri potuisse ullo merito antecedente; Ita communiter Theologi sentiunt, & meritò, quia merita Christi accepere suam dignitatem ab ipsa unione hypostatica, atque adeò

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

dem supponunt ut existentem. Resp. 2. Operibus unionem consequentibus Christum neque de congruo mereri potuisse suam Incarnationem (cùm intrinseca radix meriti non possit cadere sub meritum) operibus tamen unionem ratione antecedentibus, potuisse quidem de absoluta potentia de congruo mereri Incarnationem, de facto tamen non meruisse, quia non apparet ulla necessitas dicendi, quòd Deus immutaverit naturæ ordinem, qui requirit, ut operationes à principio subsistente procedant, atque adeò ipsa etiam subsistentia supponatur ad operationem, atque ita Suar. apud & cum Tann. n. 143. discurrit; qui etiam uterque concedit, Christum saltem quoad circumstantias (saltem, quæ consequuntur sunt Incarnationem) promeruisse unionem hypostaticam, id quod Vasquez etiam de antecedentibus concedit. Resp. 3. Christum probabiliter saltem continuationem unionis, ejusque extensionem ad partes materiæ per nutritionem acquisitas; item restitutionem unionis deperditæ per mortem, promeruisse, uti iterum Tann. n. 249. cum Suar. docet, eo quòd deceat, ut Christus, quæ Incarnationem consecuta sunt, potiùs per meritum obtineret, quàm sine illo; addit tamen Tannerus hoc non adeò certum esse, eò quòd illa omnia quasi naturaliter fuerint debita unioni hypostaticæ.

II. Q. 2. *An B. Virgo meruerit Incarnationem.* 2. Resp. 1. Certum esse apud Theologos, B. Virginem non meruisse Maternitatem suam de condigno, quia ipsius merita sufficienter per gratiæ sanctificantis præmium erant compensata. Resp. 2. Certum quoque videri, B. Virginem fuisse condignè dispositam ad Maternitatem; hoc enim ad minimum locutiones Patrum & Ecclesiæ indicant, dum ajunt, eam meruisse matrem Dei fieri. Resp. 3. probabiliter eam etiam de congruo meruisse suam Maternitatem, uti Tann. n. 252. citans Suar. Valent. & plures alios, addensque esse communem Theologorum, docet; Et meritò; hoc enim illa Angeli verba Luc. 1. *Invenisti gratiam apud Deum, ecce concipies & paries Filium.* Et illa Ecclesiæ: *quia quem meruisti portare &c.* indicant. Nec obstat, quòd Christus ipsi Matri Maternitatem meruisse dicatur; nam hoc, ut P. Haunoldus l. 4. Tr. 1. c. 7. contr. 2. n. 358. fusè ostendit, de merito compensativo intelligendum esse, quatenus scilicet Christus suis meritis futuris,

& a Deo

& à Deo prævisis movit Deum ut anticipata solutione de[bi]
B. Virgini auxilia supernaturalia ad promerendam Mater[ni]
tatem necessaria. Non desunt tamen, qui negant cum La[yma]
gone & Arriaga, B. Virginem meruisse Maternitatem, id[em]
que docent, Christum à Deo prævisum, quatenus in Cru[ce]
moriens à solo Deo miraculosè conservabatur & depre[ca]
bat, meruisse ut sic Maternitatem Matris suæ, suamque [in]
sentiam in infantili ætate.

III. Q. 3. *An Progenitores Christi Incarnatio[nem]
Christi meruerint?* Resp. Authores eodem modo de his dis[pu]
tare, sicut priori capite de B. Virgine responsum est, nem[pe]
de congruo quidem probabiliter eos meruisse Incarnati[o]
nem (uti communius sentiunt TT. cum S. Thoma q. 2. a. 1
ubi ait, eos petendo & desiderando eam obtinuisse; congru[um]
um quippe erat, ut Deus exaudiret eos, qui ei obedient[es]
non tamen de condigno, id quod S. Thomas tribus ratio[ni]
bus ostendit 1. Quia opera hominis meritoria propter [id]
ordinariè ordinantur ad beatitudinem, quæ est virtutis pr[æ]
mium; Unio autem hypostatica, transcendit unionem beat[i]
mentis ad Deum, quæ est per actum fruentis, & ideo non po[-]
test cadere sub meritum de condigno. 2. Quia gratia qu[æ]
est merendi principium, non potest cadere sub meritum de
condigno, ergo nec Incarnatio, quæ est principium gratiæ.
3. Quia Incarnatio Christi est reformatio totius naturæ hu[-]
manæ, ergo non potest cadere sub meritum de condigno ho[-]
minis singularis, quia bonum alicujus puri hominis non po[-]
test esse causa perfecta boni totius naturæ.

Articulus IV.

De effectibus Incarnationis.

Duplicis generis effectus plerumque attribuuntur In[-]
carnationi, scilicet communicatio quarundam perfectio[-]
num; & communicatio idiomatum, seu quarundam de[-]
nominationum, quæ ipsi propter unionem hypostaticam
convenire censentur, de utrisque nunc breviter per
distinctos §. §. agendum.

§. I.

§. I.

Quæ perfectiones Christi humanitati per unionem hypostaticam advenerint.

I. Q. 10. *Quæ potissimum perfectiones Christo per unionem hypostaticam advenerint?* Resp. sequentes præcipuè numerari à Theologis, sanctitatem, scientiam, virtutem merendi, Libertatem, Potentiam, Dominium, Filiationem, adorabilitatem, Sacerdotium, de quibus, quid Theologi doceant, sequentes quæstiones explicabunt.

II. Q. 2. *Quid de Sanctitate Christi doceant Theologi?* Resp. 1. probabiliter tam per divinitatem, quàm per Subsistentiam Verbi fuisse physice Sanctificatam Humanitatem Christi; cum participatio Naturæ divinæ ipsi gratiæ concedatur, atque adeò multò magis Naturæ & subsistentiæ divinæ concedenda videatur; licet Mendoza & alii à sola Personalitate Verbi eam sanctificari concedant; Arriaga verò à divinitate moraliter duntaxat eam sactificari contendat. 2. Præter sanctitatem hanc increatam etiam creatam seu gratiam habitualem, in entitate quidem finitam, inter eas tamen, quæ hominibus conferri possunt, maximam quoad intensionem, concessam illi fuisse, ut esset principium connaturale & mensura habituum supernaturalium; & quia congruum erat, ut Christus haberet ipse quoque eam plenitudinem, quam velut caput & vitis volebat in membra sua & palmites derivare. Resp. 3. Sanctitatem hanc increatam effecisse, ut Christus non tantùm de facto, quamdiu vixit, non peccârit, sed nec potuerit etiam peccare; cùm etiam non repugnet gratia seu sanctitas communicata creaturæ, quæ repugnet cum peccato veniali, hæc utique unioni hypostaticæ à fortiori concedenda est; quæ juxta probabiliorem sententiam ejus est perfectionis, ut connaturaliter imò ut communius docent Authores, teste P. Haunoldo n. 219. nec per absolutam DEI potentiam, destrui aut impediri possit per peccatum; seu, quod idem est, conjungi cum actu proximo peccandi.

III. Q. 3. *Quid de potentia seu virtute merendi respective Christi sentiant Theologi?* Resp. Sequentia ferè doceri.

1. Chri-

1. Christum per omnes suos actus supernaturales meruisse uti, teste Tannero q. 6. dub. 4. n. 157. S. Thomas & cum munius alii docent contra Vasquez negantem, quod per actus dilectionis aliquid meruerit. Ratio est, quia respectu omnium horum actuum nulla conditio ad meritum requisita defuit, & per se actus caritatis Viatori vel maxime conveniens, atque adeò Christo non negandus. 2. Non modò per priores actus in vita elicitos, sed etiam per ipsum mortem liberè acceptatam meruisse, etiamsi supponatur præceptum habuisse (quod tamen multi negant) de morte quia libertas ista vel salvari potest, si vel cum Lugone dicatur, quòd potuerit dispensationem circa mandatum petere & non petierit, vel quòd potuerit ex hoc vel illo motivo hoc vel illo tempore & modo mortem obire, ut cum S. Thoma communius docent Authores; vel quòd ex duplici motivo adæquato eandem mortem acceptare potuerit. 3. Non tantùm exaltationem nominis, & gloriam corporis, sed probabiliter etiam visionem beatificam, gratiam habitualem, & similia dona sibi meruisse, uti quoad primam partem omnes Catholici, quoad posteriorem probabiliter teste Suar. aliqui veteres docent, eò quòd melius sit aliquid habere ex merito, quàm sine illo; & præterea conveniens tius sit, ut Christus velut caput cum membris suis similia lo possideat visionem beatificam; licet S. Thomas & cum munius alii contrarium sentiant. 4. Non sibi duntaxat, sed aliis etiam, tam hominibus scilicet, quam Angelis meruit omnes gratias supernaturales, quæ ad justificationem collatæ sunt, uti communius hodie sentiunt Doctores cum Thoma, & SS. Patribus, ut hâc ratione Christus verum caput Angelorum & Hominum dicatur; licet quoad Angelos Lugo & alii non pauci dissentiant.

IV. Q. 4. *Quid de scientia Christi sentiant Theologi?*

Resp. 1. Ipsum statim à principio creationis visionem beatificam habuisse, tanquam Filio naturali debitam, & per eam probabiliter omnia, quæ sunt formaliter in Deo, & quæ in aliqua differentia temporis existunt atque adeo etiam futura, in quibus non est specialis repugnantia; & quæ in potentia naturali creaturæ continentur, cognovisse, non tamen comprehendisse Deum, aut omnes creaturas possi-

eo cognoviſſe. Ita S. Thomas, & communis Doctorum, ſuſte Tannero q. 5. dub. 4. à n. 97. Quia horum omnium cognitio vel ratione ipſius viſionis, vel certe ratione Offi- Judicis & Gubernatoris ei debetur. Reſp. 2. Etiam ſcien- infuſam; quâ objectum per proprias ſpecies indepen- à phantaſmate cognoſcat, eidem ſtatim ab initio communicatam, & per eam vidiſſe omnia, quæ in Verbo per ſcientiam beatificam cognovit, uti iterum S. Thomas & communiter docent Theologi; per eam tamen probabiliter non ſemper omnia actu cognoviſſe, uti con- Scotum & nonnullos alios docet S. Thomas cum aliis communiter, eò quòd connaturalius ſit, ut, ſicut Angeli & animæ non omnia ſemper actu cognoſcunt, ita idem et- dum de Chriſto dicatur. Reſp. 3. etiam ſcientiam acquiſitam quæ experimentalem, quæ in ſuo formali conceptu includit ſcientiam ſenſibus externis hauſtam, communiter Chri- Theologis contra Scotum & nonnullos alios concedi, quod objectum juxta Lugonem & alios fuerint omnia obje- ſenſuum externorum, omnes ſubſtantiæ materiales, o- ſecreta cordium, omniaque actu exiſtentia. Et ſcien- quidem naturalem Tann. Vaſq. & multi alii ſtatim ab communicatam volunt, alii tamen cum Suar. & Recentioribus æquè probabiliter dicunt, eam ſucceſſi- eo comparatam fuiſſe, ſicut à nobis acquiritur; imò objectorum, quæ nunquam per hanc ſcientiam co- erat, ſpecies omnino non fuiſſe infuſas, ſic enim & mitas major Chriſti cum hominibus ſervatur; & mul- S. Scripturæ, in quibus Chriſtus aliquid didiciſſe, profeciſſe dicitur, melius Salvantur.

V. Q. 5. *Quid de potentia animæ Chriſti doceant Theo-* Reſp. Sequentia 1. Potentiam iſtam non fuiſſe infini- ſicut de omnipotentia DEI dicitur. 2. Neque con- extendiſſe ſe ad Naturas rerum immutandas, & facienda, aut Supernaturales effectus producendos; omnia inſtrumentaliter duntaxat propter conjun- cum Verbo, & potentiam Obedientialem effeciſſe, tamen, uti S. Thomas & multi alii à Tannero n. docent; licet Scotus, Vaſq. & multi alii ibid. n. 180. non improbabiliter doceant, illam moraliter duntaxat

patrâsse miracula, quatenus scilicet ad tactum, vel vo
vel voluntatem illius DEUS determinatus est ad talia m
cula patranda.

VI. Q. 6. *Quid de Dominio Christi doceant Theolo*
Resp. Sequentia communius & probabilius doceri. 1. I
habuisse Spirituale Dominium in totum orbem; id ei
minimum illa verba Matt. ultimo indicant: *Data est*
omnis potestas in cœlo, & in terra. 2. Hoc ipso, quòd
potestas Spiritualis illi concessa fuerit, indirectè etiam p
statem in temporalia fuisse concessam, quatenus scilicet
cessaria fuerat. 3. Etsi non defuerint, qui Christum e
in temporalibus verum & legitimum Regem Judæorum
ve jure hæreditario, ut Abulensis & alii apud Tann. q. 7
65. putabant; sive ex Judæorum consensu, ut Pigius,
ve ex successione secundùm vulgi opinionem, ut Burg
existimabat; horum tamen opinionem communiter ab
rejici; si de actu secundo loquatur; secus verò, si de
primo sit sermo, ut sic enim Dominium illud verè à Chr
fuisse possessum, licet eo uti noluerit, etiam Suar. T
Molin. & multi alii concedunt, licet id ipsum æquè pro
biliter Ballarminus, Valentia. & plures alii apud & ra
Tann. n. 68. & 71. negent, eò quòd ex una parte Chri
ipse Jo: 18. dixerit, regnum suum non esse de hoc mu
ex altera verò parte non conduxerit tale Dominium ad fin
Incarnationis; imò hoc ipso, quòd omnes virtutes, & ra
has præcipuè paupertatem docere voluerit, magis expe
fuerit, ut non assumeret tale Dominium, id quod non obst
SS. PP. Ambrosius, Augustinus, Hieronymus, Athan
apud Tann. cc. indicant. 4. Christum non fuisse de
Subditum Regibus & Principibus temporalibus; in co
Joannes XXII. definivit; damnans errorem Marsilii Pa
vini, & Joannis de Janduno, qui id asseruerant, sed con
expressum S. Scripturæ Matt. 17. textum, ubi Christus
apertè significavit, se liberum esse à solutione tributi; s
tantùm propter vitandum scandalum voluisse illud solve

VII. Q. 7. *Quid de Filiatione Christi sentiant Theolo*
Resp. 1. Etsi Durandus & alii plures apud Tann. n.
docuerint, Christum cum addito Filium adoptivum d
posse, hoc tamen communiùs à S. Thoma & aliis negat

eò quòd adoptivus, ut S. Doctor loquitur, non dicatur, ni-
si qui est alienus, & adoptatur ex indulgentia, quod utrum-
que Christo non competebat. Hoc tamen non obstante
posse eundem Christum aliquo modo dici servum DEI in
eorum servus nihil aliud dicit, quàm esse hominem or-
dinabilem ab alio ad omne id, quod agere libuerit; sic enim
Angelus, teste Apostolo ad Philipp. 2. formam servi accepit,
& obediens usque ad mortem factus est; secus loquendum
esset, si servus acciperetur pro eo, qui negationem æqua-
litatis in dignitate & throno includeret. Resp. 2. Chri-
stum verè Filium naturalem dici posse totius SS. Trinitatis,
non stricte, sed tamen in sensu Theologicè proprio di-
ci: Filius naturalis ille, qui est hæres non per gratiam
vel favorem accidentalem, sed per substantiam suam; sic e-
nim ratione unionis hypostaticæ illi Filiatio verè convenit.
Secus foret loquendum, si strictissimè sumeretur denomina-
tio Filii naturalis, prout scilicet pro eo solo sumitur, qui est
ejusdem similitudinem naturæ genitus.

VIII. Q. 8. *Quid de Sacerdotio Christi Theologi doce-*
ant? Resp. Sequentia communiter doceri. 1. Christum non
tantum fuisse Sacerdotem in latiori significatione, prout si-
gnificat Personam DEO consecratam, sed etiam in strictio-
ri & propria, prout sumitur pro Persona, quæ publica au-
thoritate constituta est ad Sacrificium DEO pro Populo of-
ferendum; hoc enim significant verba illa Ps. 109. *Tu es Sa-*
cerdos in æternum &c. 2. Christum tantùm secundùm huma-
nam naturam fuisse Sacerdotem; ita enim communiter &
probabiliùs sentiunt Theologi contra Lutherum & Calvinum do-
centes, Christum secundùm utramque naturam fuisse verum
Sacerdotem, quod tamen falsum est, cum Christus quà
Deus non habuerit superiorem. 3. Christum rectè dici Sa-
cerdotem secundum Ordinem Malchisedech, eò quòd hic
Rex veteris præfiguraverit Christi Sacrificium, uti S. Apo-
stolus ad Hebr. 7. ostendit; quod etsi graves Authores apud
Tann. n. 14. etiam de cruento Sacrificio verum esse conten-
dant, communis tamen sententia rectiùs de incruento dun-
taxat intelligendum putat. 4. Effectum principalem Sa-
cerdotii fuisse expiationem peccatorum unde quatenus propi-
tiatorium fuit, solis hominibus; quatenus verò impetra-

torium aut Eucharisticum, etiam ipsi Christo probabil
profuit, uti Suar. d. 46. S. 4. contra Valentiam docuit.
Idem Christi Sacerdotium probabiliter usque ad finem M
di duntaxat duraturum; uti Arriaga & alii sentiunt, eò q
officium Sacerdotis usque ad certum duntaxat tempus,
& officium Advocati, datum videatur.

IX. Q. 9. *Quid de Mediatoris & Advocati Officio sen
ant Doctores?* Resp. Sequentia communiter docer
Christum secundum solam naturam humanam verum
Mediatorem, licet radix, unde opera ipsius virtutem
traxerunt, ipsa Natura divina dici debeat. Ita Tann.
148. cum S. Thoma & communi Doctorum; qui pro
etiam asserunt, Christum, quatenus Deus homo est
Mediatorem dici posse. 2. Eundem Christum probabi
etiamnũ in cœlis Mediatoris & Advocati officiò fungi
adeò pro nobis apud Patrem intercedere, uti Suar. &
nerus n. 27. cum S. Thoma & communiori sententia doc
& exipsa S. Scriptura Jo. I. epist. c. 2. colligitur dicente
*& si quis peccaverit, Advocatum habemus apud patrem
SVM Christum*; contrarium tamẽ sentiunt Lugo & Vas
judicantes hoc ipso, quòd Christus omnem potestatem
ceperit in cœlo & terra, non jam ampliùs petere aliqui
Patre, sed per se conferre posse.

X. Q. 10. *Quid de advocatione Christi docent Th
logi?* Resp. Sequentia doceri. 1. ipsum Christum ver
tu Latriæ & adoratione (quæ nihil aliud est, quàm cultu
teri tanquam præstantiori in testimonium excellentiæ
bitus, vel, ut brevius alii cum S. Damasceno definiunt,
nimi submissi significatio) honorandum esse, uti Fid
nostra docet. 2. Humanitatem Christi Verbo unitam
dem quidem cultu Latriæ coli posse & debere, sed
ratione; nam ad verbum terminatur tanquam primar
objectum & per se; ad humanitatem verò concomitan
duntaxat, & tanquam ad objectum materiale ac secun
rium. 3. Posse Christi Humanitatem si per se spectetur
feriori aliquo cultu hyperduliæ vel latriæ imperfectæ
quia ut sic adorationem Latreuticam non meretur, atq
deò saltẽ hyperduliam. Ita Tann. n. 124. ubi asserit esse
munem sententiam, licet Vasquez & nonnulli antiqui
pon

ponant. 4. Non tantum B. Virginem & Sanctos, sed etiam quamvis rem in mundo existentem adorari posse, si consideretur ut imago bonitatis DEI, vel effectus illius unum quasi moraliter componens cum eo; licet ejusmodi propositiones & venerationes cautè & prudenter usurpari debeant, ne quis putet, soli creaturæ secundùm se spectatæ hunc cultum tribui.

XI. Q. 11. *Quid de defectibus à Christo assumptis docuerint Theologi?* Resp. sequentia. 1. Christum assumpsisse omnes defectus naturæ lapsæ communes, qui Specialem cum ipsius perfectionibus repugnantiam non involvunt; ita S. Thomas & cum eo communiter alii sentiunt, & meritò, quia ad finem Incarnationis expediebat, ut passibilis & mortalis esset. 2. Defectus corporales particulari naturæ inhærentes non fuisse ab eo assumptos, quia isti vel ex culpa, vel ex defectu virtutis formativæ oriuntur, quorum neutrum in Christo locum habet. 3. Etiam animæ defectus omnesque assumpsisse Christum, excepto peccato, ignorantia, errore, & similibus, qui cum perfectionibus Christi esse non possunt. Ita iterum S. Thomas & cum eo Theologi unanimiter, ita ut aliqui de fide esse dicant, eundem omnibus fuisse obnoxium.

§. II.

De Communicatione Idiomatum.

I. Q. 1. *Quid sit communicatio Idiomatum?* Resp. per Idiomata hoc loco nihil aliud intelligi, quàm *prædicatum*, atque adeò communicationem Idiomatum idem esse, ac communicationem Prædicatorum, quæ Christo attribuuntur secundum unam naturam ob quod ipsi formaliter non competunt, spectato, propter conjunctionem cum altera natura, ob quam ipsi similia prædicata propriè debentur, ut dicatur Deus passus propter unionem cum Homine, qui passus est.

II. Q. 2. *Quæ prædicata Christo attribui possint per communicationem Idiomatum?* Resp. In genere Humanitati Christi ratione unionis hypostaticæ attribui posse omnia

prædicata, quæ divinitati conveniunt, cùm plùs ani
cant ejusmodi propositiones, quàm quòd tale prædi
insit Humanitati. Pro clariori tamen intelligentia
jori securitate in loquendo sequentes circa hanc mat
Regulæ à Theologis assignantur.

III. Prima Regula: Quæcunque prædicata in
supposito, possunt de eo, & de se invicem prædicari in
creto; hinc dicere licet: *Deus est Homo*: *Homo est om*
tens: *Deus est mortalis &c.*

IV. Secunda Regula: Proprietates Humanitatis
que in abstracto, neque inconcreto prædicantur de Deo
& vicissim. Hinc malè dicitur: *Verbum est assumptu*
mo est communicabilis verbo.

V. Tertia Regula: Prædicata, quæ conveniunt Na
ræ in abstracto duntaxat acceptæ, non possunt de Na
divina aut supposito prædicari. Hinc malè dicitur: *Deu*
aut Deus assumbilis.

VI. Quarta Regula: Prædicata, quæ involvunt
perfectionem creati suppositi, non possunt de Persona Ch
prædicari. Hinc falsa est propositio: *Christus est pura*
mo, peccabilis &c.

VII. Quinta Regula: *Quædam propositiones* abso
veræ, adjecta reduplicatione fiunt falsæ, ut si dicam: *Chri*
stus quà Homo est Deus, omnipotens &c.

VIII. Sexta Regula: Quæ alterutri Naturæ sunt
sentialia, non debent de Christo denominativè prædi
Hinc non bene dicitur: *Christus est Dominicus, humanus*

IX. Septima Regula: *Quædam propositiones* in re
veræ propter grassantes Hæreses non facilè sunt usurpa
sine limitatione; quales sunt: *Christus est creatura, cre*
poreus, impassibilis &c.

X. Octava Regula: Unumquodque dicitur facto
quod de novo esse incepit. Hinc rectè dicitur: *Deus*
ctus est Homo: non tamen vicissim: *Homo factus est Deu*
quia secundùm Humanitatem quidem, non autem se
dùm subsistentiam incepit esse unita.

XI. Q. 3. *An Christus unus vel plures dici debe*
Resp. 1. Christum absolutè dicendum esse unum, sive
masculinè, sive neutraliter accipiatur. Ita S. Thomas
a.

1. & cum eo unanimiter Theologi, & colligitur ex ipso Athanasii Symbolo, ubi dicitur: *non duo tamen, sed unus Christus.* Resp. 2. In sensu identico quidem dici posse, humanitatem esse plura, non simpliciter, sed cum additione, assumpta vel *unita*; hinc S. Thomas ex S. Gregorio Nazianz. epist. 1. ad Chelid. ait. *Aliud & aliud sunt ea, ex quibus facta est, non alius & alius.*

XII. Q. 4. *Quem fructum ex hac materia de Incarnatione haurire debeat Theologus?* Resp. triplicem præcipuè referendum esse. Primus est, ut dignam de hoc beneficio æstimationem concipiat, &, dum considerat, Deum sic dilexisse mundum, ut Filium suum unigenitum daret, se per hunc amorem ad mutuum amorem excitet, illamque S. Bernardi sententiam sibi ipsi assiduò objiciat: *Amat caritas, amat impensius, & nos vicem rependimus cum mensura?* Secundus est, ut, dum perpendit, & credit, Christum propterea humanitatem esse, ut nos per suum exemplum ad imitationem, eamque adeò sanctè instituendam excitaret, huic studio se applicet (maximè cùm primus discendi ardor, teste D. Bonaventura, sit nobilitas Magistri) eumque in finem saluberrimam S. Gregorii Naz. orat. 40. in Pasch. adhortationem animo volvat: *Simus ut Christus, quoniam Christus factus est sicut nos. Efficiamur Dii propter ipsum, quoniam ille quoque propter nos Homo factus est.* Tertius est, ut insistens quoque de animabus, utpote ob quas tanta egit, & passus est Christus, æstimationem, & Zelum concipiat, eamque omni studio & conatu efficere studeat, ne tantus Dei caritas effectu suo frustretur. Eum in finem iterum efficacissima illa S. Gregorii Naz. orat. 1. sententia perpendenda est: *Huc Magistra lex tendit. Huc inter Christum & legem interjecti Prophetæ: huc spiritalis legis perfector & finis Christus: huc exinanita Deitas: huc assumpta caro: huc nova illa mixtio, Deus, inquam, & Homo. Atque hæc omnia propter omnia, & pro uno illo generis nostri Principe in unum coierunt.*

Caput II.

De Oeconomia Verbi.

PEr Oeconomiam istam SS. Patres nihil aliud intelligunt, quàm ea, quæ Christus in natura humana vel gessit, vel passus est, vel deinceps aget. Unde S. Thomas p. 3. q. 27. totam hanc materiam in quatuor quasi partes dividit, quarum prima considerat, quæ pertinent ad ingressum Christi in mundum. In secunda, quæ spectant ad progressum vitæ ipsius in mundo: In tertia, quæ pertinent ad egressum ipsius ex mundo. In quarta, quæ spectant ad exaltationem illius post hanc vitam; quæ quidem divisio etiam in hoc capite retinebitur, ita tamen, ut quoniam multa ex illis quæ S. Thomas hîc tractat, ex instituto examinare ad Scripturæ Interpretes pertinet, hoc loco non nisi breviter attingantur.

Articulus I.

De ingressu Christi in mundum.

In hoc ingressu S. Thomas à q. 27. duo præcipuè consideranda in genere notat, aliqua nempe, quæ ad Matrem concipientem ac parientem; & alia, quæ ad Filium conceptum, natum, & educatum pertinent, quæ breviter sequentibus duobus §§. indicabuntur.

§. I.

De iis quæ ad Matrem Christi pertinent.

I. De hac quinque præcipuè capita post S. Thomam discutiunt Theologi, scilicet conceptionem, Sanctificationem, scientiam, & gratias gratis datas, virginitatem, Assumptionem, de quibus totidem quæstiones proponuntur.

II. Q. 2. *Quid de Conceptione B. Virginis doceant Theologi?* Resp. Sequentia ferè, 1. Eandem secundum liceat pate-

paternam ex tribu Juda, ac stirpe Regia Davidis natam esse juxta illud Isaiæ 11. *Egredietur Virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet.* 2. Eandem habuisse etiam cognationem cum tribu Levi; licet autem Tann. d. 2. de Inc. q. 1. n. 4. incertum esse dicat, quâ ratione id acciderit, addit tamen n. 5. verius esse, & SS. Patrum doctrinæ conformius, eam ex tribu Sacerdotali seu Levitica descendisse. 3. Etiam ex eâdem Familia cum Josepho fuisse; id enim in Matrimoniis Deus Num. 36. præceperat. 3. Etsi probabile sit, Genealogiam B. Virginis esse illam, quam S. Lucas c. 3. describit, quæ usque ad Davidem diversos à S. Josepho progenitores habuerit, atque adeò Josephum ex Davide per Salomonem, B. Virginem verò ex Davide per Nathan descendisse, uti non pauci apud Tann. n. 8. censent, veterem tamen & veriorem sententiam esse, quòd Genealogia vera B. Virginis sit illa, quam S. Matthæus c. 1. naturales S. Josephi Parentes describens assignavit, quódque adeò S. Lucas legales tantùm S. Josephi Progenitores numerârit; hæc enim opinio & variis S. Scripturæ textibus, & communi SS. Patrum & Fidelium sensui conformior est, ut fusè Tannerus n. 13. & seq. ostendit.

III. Q. 3. *Quid de sanctificatione B. Virginis doceant Theologi?* Resp. Sequentia. 1. Eam per gratiam sanctificationem in ipso adhuc utero sanctificatam fuisse. 2. Verisimillimum esse, eidem tunc gratiam (atque adeò propter connexionem etiam virtutes infusas) in majori gradu & intensione fuisse collatas, quàm ulli unquam Angelo aut Homini data fuerit, cùm per eam fuerit B. Virgo ad Maternitatem disposita, atque adeò sicut Maternitas excedit dignitate omnes alios favores & gratias, ita etiam ipsa gratia velut dispositio eosdem excedere debuerit. 3. Tam perfectè fuisse sanctificatam, ut concupiscentia seu fomes peccati nunquam dominem, prævenerit, & in actum eruperit; etsi verò S. Thomas, & multi alii putent in prima sanctificatione ligatum fomitem, in ipsa verò Filii conceptione primum extinctum fuisse, alii tamen apud & cum Tann. n. 38. probabiliter statim post initio sanctificationis extinctum fuisse existimant. 4. Non obstante hâc sanctificatione B. Virginem per totam vitam meruisse augmentum gloriæ, utpote quæ, sicut viatrix æquè ac alii extitit, ita meritò privilegiò quoque viatorum gaude-

re debuerit. Etsi verò Suar. Vasq. & alii apud & cum Tann. n.54. valde probabile putent, eidem etiam perfectum rationis usum in ipso conceptionis instanti concessum; & hunc ultimum S. Albertus, S. Bernardus, S. Bernardinus & plures alii apud Tann. n.55. nec per ipsum etiam somnum interruptum fuisse contendant; sicque ad tantum meritorum cumulum ipsam perveniisse Suar. d.18. S.4. existimet, ut in fine vitæ omnes Angelos & Homines collectivè acceptos in gratia superarit; tamen omnia non satis certa sunt, cùm primum S. Thomas & alii negent; secundum Tannerus. n.55. cit. naturæ ordini adversum, nec ab antiquis SS. Patribus & Theologis assertum dicat; tertium verò primus Suarez docuerit, ideóque idem Tann. n.60. piè quidem & probabiliter dici, sed tamen communi simplici Populo non facilè adstruendum judicet, maximè cùm S. Thomas q.27. a.5. ad.1. satis innuat, soli Christo vero Filio Dei & capiti omnium Sanctorum proprium fuisse, ut haberet tantam plenitudinem gratiæ, quæ in omnes redundaret juxta illud Joan.1.c. *De plenitudine eius nos omnes accepimus.* 5. Probabile quidem à Canisio & aliis nonnullis pie dicari, B. Virgini in conceptione originalem etiam Justitiam fuisse concessam; hoc tamen à Suar. & aliis apud & cum Tannero n. 49. probabiliùs negari, quia licet habuerit aliquos originalis justitiæ effectus (speciatim verò hunc, quòd ex speciali Dei protectione nec venialiter quidem peccare potuerit) non habuit tamen omnes, cùm nec immortalis, nec impassibilis quoad animam & corpus extiterit.

IV. Q. 4. *Quid de Scientia B. Virginis, & gratiis gratis datis sentiant Theologi?* Resp. Sequentia communiùs docent. 1. B. Virginem cognitione Mysteriorum Fidei superasse omnes Apostolos & Theologos; uti unanimiter sentiunt SS. Patres, teste Tann. n.68. & præ cæteris clarissime S. Anselmus affirmat dicens: *Licet Apostoli per revelationem Spiritus Sancti edocti fuerint omnem veritatem, incomparabiliter tamen eminentius ac manifestius ipsa per eum Spiritum veritatis, illam veritatis profunditatem intelligebat; & per hoc multa cæteris hanc revelabantur; quæ in se non solùm simplici scientia, sed ipso effectu, ipso experimento didicerat.* 2. Probabiliter eam etiam habuisse scientiam Theologicam, & habitus scientiarum naturales per accidens infusos, utpote quos & ipse Adamus habe-

buerit, & verò etiam ad exactam Scripturarum intelligentiam, & morum perfectam prudentiam requirebantur, uti Suar. & alii apud & cum Tann.n.71. & 72. docent, indeque merito concludunt, nullam in ea ignorantiam fuisse, cùm nihil nesciverit eorum, quorum scientia necessaria, aut statui suo consentanea fuerit. 3. Scientiam per se infusam, quam Christus habebat, ipsi quoque B. Virgini concedi quidem cum Bernardino & pluribus aliis apud Tann.n.74. hunc tamen cum Suar. negativam sententiam probabiliorem judicare, eò quòd nec apud antiquiores Patres ac Theologos ulla hujus doctrinæ mentio reperiatur; nec scientia ista ad sanctitatem illius necessaria, aut statui viatoris accommodata fuerit; licet non negent hi Authores species quasdam altioris ordinis eidem fuisse probabiliter infusas, quibus sine conversione ad phantasmata uti potuerit. 4. Quoad gratias gratis datas, probabiliter illi donum Sapientiæ, & Scientiæ quoad intelligentiam Scripturarum, Interpretationis sermonum, Discretionis Spirituum, imò & donum linguarum, & gratiam miraculorum & Sanitatum concessam fuisse; maximè post adventum Spiritus Sancti, quando & ipsa fidei mysteria passim adhuebat & confirmabat; licet S. Thomas & alii illi usum Sapientiæ in docendo, & ideo etiam facultatem patrandi miracula negent.

V. Q. 5. *Quid de Virginitate Deiparæ doceant SS. Patres ac Theologi?* Resp. duo præcipuè. 1. Eam ante, in, & post partum verè Virginem quoad corporis integritatem extitisse; ita namque unanimiter SS. Patres & Theologi docent; non enim fas erat, inquit S. Augustinus S.6. de Nativ. ut per suum adventum violaretur integritas, qui venerat sanare corrupta. Et ideo hæc integritas per portam Orientalem Ezech. 44. præfigurabatur, de qua ibidem dicitur: *Porta hæc clausa erit, & vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa Principi.* 2. Eandem non tantùm ante Matrimonium contractum habuisse propositum Virginitatem servandi, sed etiam voto illud confirmâsse; eò quòd Virginitas in ea, velut prima Observatrice excellere debuerit, perfectior autem sit Virginitas cum, quàm sine voto. S. Thomas tamen & nonnulli alii apud Tann. n. 111. putârunt, eam hoc votum non nisi post desponsationem

cum S. Josepho concepisse; ante istam verò conditionem duntaxat Virginitatis propositum habuisse, si scilicet Deo magis placere cognitura esset. 3. Matrimonium B. Virginis cum S. Josepho fuisse verum & legitimum, ac probabiliter ante conceptionem verbi contractum, uti teste Tann. n. 131. communius sentiunt SS. Doctores, eò quòd sic fieri ad prospiciendum famæ B. Virginis oportebat. Licet non deficerint, qui putent probabiliter defendi posse, inter B. V. & S. Josephum tantum Sponsalia de futuro intercessisse, quorum tamen sententiam Tann. n. 132. vix sine temeritate defendi posse censet, eò quòd S. Scriptura B. V. expressè vocet uxorem.

VI. Q. 6. *Quid de ipsa morte & Assumptione B. Virginis sentiant Theologi?* Resp. Sequentia duo. 1. Etsi alii docent B. Virginis mortē anno sexagesimo illius, alii septuagesimo secundo contigisse, communiùs tamen probari sententiam, quæ sexaginta tres annos ei pro vita concedit, juxta Suar. & aliorum opinionem apud & cum Tann. n. 240. eò quòd hæc opinio & Chronicis Historiæ Ecclesiasticæ & Fidelium concordi persuasioni Salutationem Angelicam ter & Sexagies ad honorem hujus ætatis recitantium sit conformior.

§. II.

De iis, quæ ad ipsum Christum conceptum pertinent.

I. N. Q. 1. *Quid de Conceptione Christi docent Theologi?* Resp. Sequentia communiter doceri. 1. Christum verè ex substantia B. Virginis conceptum fuisse, corpusque assumpsisse; sic enim S. Paulus Gal. 4. testatur dicens; Misit *Deus Filium suum, factum ex muliere.* 2. Corpus Christi fuisse formatum in utero B. Virginis tanquam naturali in loco conceptionis; uti ex Matt. 1. c. colligitur. 3. Causam principalem efficientem formationis corporis Christi fuisse Spiritum Sanctum, de quo in Symbolo Apostolorum potiùs conceptus dicitur, quàm de aliis Personis, eò quod Incarnatio fuerit opus amoris, gratiæ, & sanctificationis, qui omnes effectus propriè Spiritui Sancto attribui solent; B. Virginem verò, etsi D. Bonaventura & Scotus physicè concurrisse putent, D. Thomas tamen & alii plures apud & cum Tann. n. 15. tan-

tùm passivè ministrando materiam cooperatam fuisse existimant. 4. Formationem hanc in primo statim instanti conceptionis contigisse, uti S. Thomas & alii SS. Patres apud Tann.n.18.cc.docent, eò quòd non decuerit, corpus non perfectè organizatum à Verbo assumi.

Articulus II.

De progressu Christi in Mundo.

I. Q. 1. De hoc S. Thomas à q. 35. Sequentes materias tractat, scilicet de Nativitate, legalibus observatis, Conversatione, Baptismo, Tentatione, Miraculis, Transfiguratione, de quibus proinde & hic totidem quæstiones proponentur.

II. Q. 2. *Quid de Nativitate Christi doceant Theologi?* Resp. Tria à S. Thoma & aliis doceri. 1. Nativitatem hanc salva Matris integritate, & probabiliter etiam sine omnibus Puerperii Sordibus contigisse; eò quòd hic modus magis decuerit Dei Nativitatem. 2. B. Virginem verè in hac Nativitate officium Matris exercuisse, ita ut verè Θεοτόκος id est, Dei Mater diceretur. 3. Manifestationem Nativitatis sapientissimo modo fuisse peractam; cùm enim salus & redemptio futura per Christum ad totam Hominum Universitatem pertineat, idcirco ut hoc in ipsa Nativitate præfiguraretur, omnibus conditionibus hominum est manifestata: nam, ut notat S. Augustinus S. 4. de Epiph. Pastores fuere Israëlitæ, Magi Gentiles; illi propè, isti longè, utrique tamen ad angularem lapidem concurrunt.

III. Q. 3. *Quid de Legalibus à Christo observatis docuere Theologi?* Resp. per Legalia à S. Thoma, qui q. 37. a. 4. hunc titulum proponit, aliud nihil intelligi, quàm circumcisionem, & Oblationem Christi in Templo ex antiquæ legis præcepto factas, de quibus sequentia docent Theologi cum S. Thoma. 1. Circumcisionem licet fuerit in remedium peccati originalis, & in signum fœderis cum Abrahamo initi, & promissionis de Christo ex semine ejus nascituro factæ instituta, qui uterque finis in Christo locum non habere videbatur, convenienter tamen Christo adhibitam esse; tum quia per circumcisionem primariò etiam consignabatur Populus

Dei

Dei,& Homines peculiari cultui Dei destinati, qui finis
iam in Christo locum habebat; tum quia sic expediebat
veritatem carnis suæ ostendendam; approbationem
cumcisionis à Deo institutæ; probationem suæ stirpis
braham descendentis; tollendam Judæis excusationem
eum velut incircumcisum non reciperent; obedientiam
emplo commendandam; conformationem cum Homi-
bus,dum,sicut in similitudinem carnis peccati venerat,in
iam remedium peccati non respuebat; legis onus in se
piendum,ut alios ab eo liberaret. 2. Oblationem Christi
præscripto legis factam esse,quia, licet Suarez d.16.S.1.
verba legis Num. 18. *Quidquid primùm erumpit ex*
cuncta carnis,quam offerunt Domino,tui iuris erit,&c. inte
genda existimet de modo ordinario nascendi, quo vi
meatus carnis perfectè aperiuntur, Tannerus tamen n.
cum aliis pu t, æquè probabiliter ea intelligi de eo, qu
primò quomodocunque exit per vulvam.

IV. Q. 4. *Quid de Conversatione Christi doceant Theo-*
logi cum D.Thoma? Resp. Sequentia quatuor à S. Thoma d
ceri. 1. Convenienter Christum vitam non solitariam,
socialem instituisse, eò quòd venerit in mundum ad homines
verbo & exemplo instruendos,& à peccato liberandos, a
ut per ipsum habeamus accessum ad Deum; ad quem fin
magis conducebat socialis,quàm solitaria vita; Quando
tamen etiam in solitudinem secessit ob rationem à S. Greg
rio Naz, orat.20.de S. Basilio sequentibus verbis indicatam:
Cùm solitaria vita,& qua Societate gaudet, ut plurimùm a
se dissiderent, & pugnarent, ne utraque omnino vel commo
vel incommoda sua,pura & impermixta haberet, præclare
inter se permiscuit, ut hæc contemplatio communicationem
pers esset, nec contemplatione actio careret, sed quemadmodum
terra & mare,ita etiam hæ duæ vitæ commoda sua inter se com-
municantes,ad unicam Dei gloriam concurrerent. 2. Christum
etiam quoad victum & cultum corporis, non quidem mo-
lem, sed nec austerum, sed communem vivendi modum ob-
gisse, ut hâc ratione facilior ipsi esset ad conversationem a
cessus,& ut omnibus omnia factus omnes lucrifaceret. 3. De
cuisse nihilominus;ut vitam quoque pauperem duceret,
passim de eo Scriptura testatur; eò quòd sic congruebat Pro-
dicatio

dicationis officio; & ut tantò major virtus Divinitatis appareret, quantò per paupertatem videbatur abjectior. 4 Eundem secundùm legem Moysis conversatum esse, licet alioqui ei non subjiceretur; ut eam observando in seipso consummaret, & terminaret; ut Judæis scandali occasionem subtraheret; ut Homines à servitute legis liberaret.

V. Q. 5. *Quid de Baptismo Christi S. Thomas & Theologi doceant?* Resp. Triâ præcipuè. 1. Eum solo baptismo Joannis, non autem baptismo à se instituto baptizatum esse; & priorem quidem baptismum suscepisse, tum ut aquas sanctificaret, & vim generandi illis tribueret; tum ut baptismum eum approbaret; tum ut ostenderet, cum quâ dispositione id officium prædicandi accedendum foret, Posteriorem verò baptismum à se institutum non suscepisse, quia iste ad Spiritualem regenerationem institutus fuerat, quâ ipse non indigebat. 2. In Jordane baptizatum fuisse, ut significaret, quemadmodum Filij Israel per Jordanem fluvium in terram promissionis introducti sunt, ita per baptismum suum olim regeneratos in regnum cœlorum introductum iri. 3. Etsi putent aliqui eum circa annum ætatis trigesimum secundum, alii circa trigesimum primum, alii circa vigesimum nonum baptizatum esse, communiorem tamen & veriorem sententiam docere, eum circa annum trigesimum nondum expletum, baptismum hunc suscepisse; eò quòd hæc sententia consentaneior sit verbis Evangelistæ Lucæ c. 3. dicentis: *Et ipse Jesus erat annorum quasi triginta.*

VI. Q. 6. *Quid de Tentatione Christi doceant S. Thomas & Theologi?* Resp. Quatuor de hac doctrinas à S. Thomâ 3. p. q. 41. tradi. 1. Christum tentari voluisse, ut nobis contra tentationes exemplum & auxilium præstaret; &, qualiter eas superare valeamus, instrueret. 2. In deserto convenienter fuisse tentatum, ut Hominem de Paradiso ejectum in deserto exilio liberaret. 3. Convenienter etiam post jejunium voluisse tentari ad exemplum & instructionem nostram, ut humiles esse discamus, cùm in nobis aliquid boni esse suspicimus; & ut sciamus, per jejunium nos præparari debere adversus tentationes. 4. Convenienti quoque ordine descriptam esse ab Evangelista trinam tentationem; quia primò tentavit ipsum de eo, quod apperunt etiam quantumcunque

cunque Spirituales viri, scilicet de Sustentatione corpo
naturæ. Deinde processit ad id, in quo Spirituales vir
quando deficiunt, ut scilicet aliqua ad ostentationem op
rentur. Denique tentationem perduxit ad id, quod non
Spiritualium, sed carnalium virorum, scilicet ut divina
gloriam concupiscant ad contemptum Dei; & ideo in prim
duabus tentationibus dixit: *Si Filius Dei es*; non autem
tertia, quia hæc tentatio non convenit Spiritualibus viris.

VII. Q. 7. *Quid de prædicatione & doctrina Chri
docuerunt Theologi?* Resp. Tria potissimùm. 1. Christum o
venienter Judæis potiùs Salutem prædicâsse, quàm Gen
bus; tum ut ostenderet per suum adventum promissi
fuisse impletas; tum ut ejus adventus ostenderetur ess
Deo; tum ut Judæis auferret calumniandi materiam, dice
dique ideo se rejecisse ejus doctrinam, eò quod ad Gent
priùs Apostolos miserit. 2. Christi doctrinam convenie
ter publicam fuisse, eò quòd & in se fuerit optima, & neces
ria scitu; licet autem interdum aliqua per Parabolas inv
caverit, has ipsas tamen Discipulis, & per hos etiam aliis e
plicavit. 3. Christum suam doctrinam verbo potiùs, quàm
scripto tradidisse, eò quòd hic modus utpote perfectior d
ctrinam illius decuerit; & ipsa doctrina tam sublimis & ex
cellens fuerit, ut difficulter scripto comprehendi potuerit.

VIII. Q. 8. *Quid de miraculis à Christo patratis do
ceant Theologi?* Resp. Tria præcipuè doceri. 1. Quo
plicis generis miracula à Christo fuisse patrata, videlicet c
ca Spirituales substantias, obsessos à Dæmonibus liberando
circa cœlestia corpora, Solem obscurando, stellam Magis m
tendo, &c. *circa Homines* in corporibus ægris sanandis, m
tuisque excitandis, peccatoribus mirabiliter convert
dis, &c. *circa irrationales creaturas terrestres*, ventis & m
imperando, aquam in vinum convertendo, panes mul
cando: *circa seipsum*, è Virgine sumendo carnem, ambu
do super aquas, se transfigurando, resurgendo, ascendendo
cœlos. 2. Hæc miracula non quidem fuisse simpliciter n
cessaria ad doctrinam ejus persuadendam (quia virtus
non erat alligata miraculis, sed poterat aliis modis inter
movere corda ad eam arripiendam) fuisse tamen aliquo m
do necessaria ad bene esse, & juxta ordinarium divinæ Pro
dentiæ

decentiæ modum; imò suppositis vaticiniis asserentibus, Messiam similia miracula patraturum, simpliciter necessarium fuisse, talia à Christo miracula patrari. 3. Eadem miracula tum ob ipsam speciem operum, tum ob modum patrandi (dum scilicet propria potestate, & non orando, ut alii facere solebant; eadem patravit) fuisse non tantum sufficientia ad doctrinam Christi persuadendam (hinc ipse dicebat Jo. 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite.*) Sed etiam ad divinitatem ejus demonstrandam, prout conjuncta fuerunt cum prophetiis Messiam Deum fore prædicentibus, & ipsa assertione Christi se Deum esse affirmantis, unde Jo. 5. dixit: *Scripturæ sunt, quæ testimonium prohibent de me*; sine his enim non absolutè potuisset ex miraculis cognosci cùm etiam purus homo per Dei virtutem similia miracula patrare potuisset.

IX. Q. 9. *Quid de Transfiguratione doceant Theologi?* Resp. Iterum tria præcipuè à S. Thoma q. 45. doceri. 1. Convenienter hanc Transfigurationem esse factam, ut contemplatione semper manentis gaudii ad breve tempus delibata, Petrus Apostoli adversa tolerarent. 2. Claritatem, quam tunc Christus habuit, fuisse quoad essentiam, ipsam claritatem gloriæ, in hoc tamen distinctam, quod gloriæ claritas sit permanens, hæc verò transiens fuerit, unde nec dotis gloriositatem propriè merebatur. 3. Convenienter pro testibus istius Transfigurationis partim Moysen & Eliam velut præcedentes; partim Apostolos velut sequentes elegisse, ut ostenderet se gloriam antecedentibus ipsum, & subsequentibus communicaturum.

Articulus III.

De Egressu Christi ex Mundo.

I. De hoc sequentia capita tractat S. Thomas à q. 46. videlicet de passione, de Morte, de Sepultura, de descensu ad inferos, de quibus in hoc quoque articulo totidem quæstiones proponentur.

II. Q. 1. *Quid de Passione Christi doceant cum S. Thoma Theologi?* Resp. Sequentia communiter doceri. 1. Passionem seu dolores Christi fuisse tam extensivè, quàm intensivè

summos,& majores, quàm ullus unquam hominum in ter
hactenus passus fuerit, vel deinceps passurus sit. Extens
quidem, quia passus est ab omni genere hominum, Gen
bus scilicet & Judæis, Maribus & Feminis: in omni ge
bonorum, Amicorum videlicet, famæ, honoris, corporis, a
mæ, bonorum externorum; in omnibus membris & sensi
Intensivè autem, quia acerbissimos hos dolores effecer
tum ipsæ causæ passionis; tum conditio subjecti, scilicet
nera complexio corporis, & firmior, clariorque app
hensio animæ; tum ex puritate dolorum & tristitiæ
qui per nullam considerationem rationis temperabant
tum ex libera voluntate Christi, quâ tantam quantitatem
lorum assumpsit, quantam sciebat esse proportionatam
gnitudini fructus, qui inde sequebatur. 2. Passionem
tam quoad genus & circumstantias mortis, quàm quoad
cum & tempus convenientissimam fuisse; nam supplic
ligni elegit, ut responderet peccato primi Parentis per
pomi ex ligno vetito decerpti; tam acerbos dolores tulit
copiosior esset redemptio, abundantior caritatis, & clari
justitiæ divinæ in peccatis vindicandis demonstratio; i
duos Latrones crucifigi voluit, ut, quemadmodum S. Thom
q. 46. a. 11. ait, in ipsa patibuli specie monstraretur illa,
in judicio ipsius, omnium hominum facienda est differen
nam ut S. Augustinus tr. 31. in Joann. dicit, *ipsa crux si*
das, tribunal fuit; in medio enim Iudice constituto,
credidit, liberatus: alius, qui insultavit, damnatus est;
significabat, quid facturus est de vivis & mortuis, alios
ad dextram, alios verò ad sinistram. 3. Eandem pas
causaviisse nostram salutem tum per modum meriti, & sa
abundantis satisfactionis (propter excessum caritatis, et
patiebatur: & propter dignitatem vitæ, quàm pro
ctione ponebat: & propter magnitudinem doloris assum
tum per modum Sacrificii & Redemptionis, cùm tota
facta fuerit in honorem Dei ad ipsum placandum, & per
dem nos à servitute Diaboli redemerit. 4. Effectus pa
nis Christi fuisse remissionem peccatorum, tam quoad
pam, quàm quoad pœnam; liberationem à potestate Di
li, reconciliationem cum Deo, reserationem januæ cœle
& Christi exaltationem, uti fusiùs S. Thomas tota q. 4
monstrat.

III. Q. 2. *Quid de Morte Christi doceant S. Thomas & Theologi?* Resp. Sequentia ferè. 1. Christum convenienter mortem elegisse, tum ut satisfaceret meliùs pro genere humano morti adjudicato; tum ut veritatem naturæ assumptæ ostenderet; tum ut moriendo nos à timore mortis liberaret; tum ut ad moriendum Spiritualiter peccato nos incitaret; tum ut à mortuis resurgendo virtutem suam contra mortem ostenderet, & nobis Spem resurgendi à mortuis faceret. 2. Animam Christi verè fuisse separatam à corpore, non tamen divinitatem, sed hanc cum corpore & anima mansisse unitam, atque adeò secundùm proprietatem verborum non fuisse verum dicere: *Christus in sepulchro iacet*: cùm hoc nomen solùm suppositò subsistenti in duabus naturis conveniat; sed solummodo per Synechdochen similes propositiones formari potuisse, tribuendo parti totius appellationem. 3. Mortem hanc Christi juxta communiorem sententiam anno trigesimo tertio expleto, die 25 Martii, circa horam tertiam pomeridianam contigisse, uti fusiùs quoad singulas partes Tann. q. 3. du. 2. ostendit.

IV. Q. 3. *Quid de Sepultura Christi doceant S. Thomas & Theologi?* Resp. Tria præcipuè. 1. Christum sepeliri voluisse, tum ad veritatem mortis comprobandam; tum ad fidem resurrectionis faciendam iis, qui in sepulchro erant; tum ut resurrectio illius mirabilior appareret. 2. Corpus Christi in sepulchro non fuisse incineratum, ne illius mors æternitati Naturæ adscriberetur. 3. Unâ duntaxat die, & tribus noctibus ipsum in sepulchro jacuisse, quia per unam horam mortem à duplici morte, animæ scilicet & corporis liberari sumus:

V. Q. 4. *Quid de Sepultura Christi, & descensu ad Inferos S. Thomas & Theologi doceant?* Resp. Sequentia ab iis docentur. 1. Christum verè & quoad substantiam animæ in limbum descendisse, idque ab ipso factum, tum ut liberationem hominum ab inferno meliùs significaret; tum ut vinculum diaboli ostenderet; tum ut potestatem suam in inferno etiam ostenderet; tum quia, cùm ille locus pro Sanctis animabus destinatus fuerit, non potuit anima illius aptiori loco consistere. 2. Eundem Christum substantialiter ad solum limbum Patrum descendisse, ibique detentis essentialem beatitudi-

nem contuliſſe, ac probabiliter etiam ex limbo eduxiſſe, at-
que in quodam aëris loco detinuiſſe uſque ad aſcenſionem
ad purgatorium verò & infernum tantùm quoad effectum
deſcendiſſe, animabus ſcilicet purgatorii ſolatium aliquod
per ſpem gloriæ factam afferendo, & aliquos fortè etiam
omnino liberando; damnatos verò de ſua malitia & in-
dulitate confutando, ut loquitur S. Thomas q. 52. a. 2. 3. Ani-
mam Chriſti toto illo triduo in limbo manſiſſe, uti S. Tho-
mas, & omnes Scholaſtici, teſte Tann. l. c. n. 79. docent contra
Nicephorum volentem eâdem horâ, quâ ad Inferos deſce-
dit, rediiſſe cum Patribus è limbo eductis.

Articulus IV.

De iis, quæ ſpectant ad exaltationem Chriſti.

I. Ad hunc articulum quatuor pertinent quæſtiones
à S. Thoma à q. 53. tractatæ, ſcilicet de Reſurrectione Chriſti,
de Aſcenſione, de Seſſione ad dexteram, de judiciaria potesta-
te, de quibus totidem hîc quæſtiones proponentur.

II. Q. 10. *Quid de Reſurrectione Chriſti docent S.
Thomas & Theologi?* Reſp. Sequentia ab iis doceri. 1. Eam
convenienter factam eſſe, tum ad commendationem divinæ
juſtitiæ, cui convenit exaltare illos, qui ſeipſos propter Deum
humiliant; & merita juſtorum digna retributione compen-
ſare; tum ad confirmationem fidei de divinitate Chriſti;
tum ad erigendam ſpem noſtram de reſurrectione olim futu-
tura; tum ad informationem vitæ noſtræ, ut, ſicut ille reſur-
rexit; ita nos in novitate vitæ ambulemus, ut Apoſtolus ad
Rom. 6. monet. 2. Conveniens quoque fuiſſe, ut tertia die
reſurgeret, tum ad implenda vaticinia & ipſius Chriſti affir-
ſtationem de reſurrectione tertia die futura; tum ad demon-
ſtrandam illius veram humanitatem & mortem, ad quam
demonſtrationem requirebatur, ut non ſtatim reſurgeret.
Porro per tres dies & noctes docent non intelligendos eſſe
tres integros dies & noctes, ſed unum totum, nempe Sabba-
tum, & duos non integros, ſcilicet Feriæ Sextæ & diei Do-
minicæ; ſic enim ſæpius in communi modo loquendi dies
& noctes accipiuntur, uti pluribus Tannerus n. 96. demon-
ſtrat.

dant. 3. Eandem Resurrectionem probabiliter 27. Martii in ipsa aurora, sat longè tamen ante verum Solis ortum contigisse, uti S. Thomas q. 53. a. 4. ad 3. & communius Scholastici apud & cum Tann. n. 99. docent; sic enim facilius Evangelistæ diversimodè loquentes conciliantur. 4. Christum rectè S. Paulo 1. Cor. 15. vocari *Primitias dormientium*, eò quòd primus ad vitam immortalem resurrexerit: reliqui verò, quos S. Matthæus 27. c. de monumentis exiisse dixit, vel ad mortalem duntaxat vitam surrexerint, uti cum multis SS. Patribus S. Thomas q. 53. a. 3. & alii existimant; vel certè, ut alii SS. Patres & Interpretes apud & cum Tann. n. 115. volunt, primùm cum Christo resurgente, vel paulò pòst ad vitam immortalem fuerint resuscitati, sicque S. Matthæus per anticipationem duntaxat hoc signum Resurrectionis mortuorum cum aliis signis enarraverit.

III. Q. 2. *Quid de Ascensione Christi doceant S. Thomas & Theologi?* Resp. Sequentia 1. Christum propria virtute cælos ascendisse, non tantum Divinitatem, sed etiam Humanitatem spectando, quatenus scilicet anima illius glorificata corpus pro libitu movebat. 2. Eundem juxta S. Thomæ quidam sententiam super omnes cœlos ascendisse, ita ut extra omnium cœlestium corporum ipsi superficiei cœli Empyrei insistat; alios tamen apud & cum Tann. n. 118. probabiliter etiam contrarium docere, quòd scilicet intra cœlum Empyreum altiori, quàm alii Sancti loco consistat. 3. Ascendisse quoque ipsum super omnem creaturam Spiritualem; quæ, licet secundùm suæ naturæ conditionem sit inferior substantiis Spiritualibus, ob unionem tamen hypostaticam dignior est, & digniorem locum meretur. 4. Ascensionem suam causam fuisse nostræ salutis exemplarem (quatenus sedium dignitatem & propositum Dei prima fuit) & aliquo modo effectivam, quatenus scilicet Ascensione sua spem nostræ Ascensionis conciliavit, & supposita Ascensione velut conditione ex parte agentis, Ascensionis nostræ causa est.

IV. Q. 3. *Quid de Sessione Christi ad dextram Patris doceant S. Thomas & Theologi?* Resp. Sequentia præcipuè. 1. Sessionem & dextram hoc loco Metaphoricè accipiendam esse, ità ut per sessionem nihil aliud, quàm quies & potestas judiciaria, per dextram verò beatitudo intelligatur. 2. Chri-

ſtum ſi humanitas nuda ſpectetur, eatenus tantùm ſedeat dextram Patris, quatenus bonis paternis potioribus præ cæteris creaturis gaudet, id eſt, majori beatitudine fruitur, & judiciariam poteſtatem accepit, ſi verò eadem ut unita ſpectetur, tum ſicut verè Deus eſt, ita æquali quoque honore cum Patre dignus eſt, atque adeò meritò ad dextram Patris ſedere dicitur. 3. Seſſionem hanc adeò Chriſto propriam eſſe, ut nulli creaturæ competere poſſit, cùm ſoli ipſi propter unionem hypoſtaticam æqualitas gloriæ cum Patre, & judiciaria poteſtas conveniat.

V. Q. 4. *Quid de iudiciaria Chriſti poteſtate S. Thomas & Theologi doceant?* Reſp. Sequentia quinque. 1. Judiciariam poteſtatem Specialiter Chriſto convenire; quòd ad Judicem præter poteſtatem Subditos coërcendi, & rectitudinis Zelum propriè requiratur Sapientia, ſecundùm quam formetur judicium; Chriſtus autem ſit Sapientia genita, & veritas à Patre procedens, & ipſum perfectè repræſentans. 2. Eandem poteſtatem Chriſto etiam, quatenus homo eſt, convenire, cùm quà homo ſit caput totius Eccleſiæ, atque adeò præ cæteris Hominibus meruerit, ut Judex omnium ſit minum, & ex conſequenti etiam aliarum rerum conſtituatur. 3. Non tantùm reſpectu rerum ſublunarium, ſed etiam reſpectu Angelorum poteſtatem illi judiciariam convenire, cùm propter unionem hypoſtaticam meruerit ſuper omnes Angelos exaltari, atque adeò etiam judicare eosdem, ut S. Thomas q. 59. a. 6. argumentatur.

VI. Q. 5. *Quis fructus ex hac materia de Oeconomia Verbi à Theologo ſit hauriendus?* Reſp. Triplicem præcipuum hauriendum eſſe. Primus eſt, ut grato animo agnoſcat, digneque æſtimet beneficia per hanc Chriſti Oeconomiam collata; quæ quidem breviter, ſed optimè expreſſit S. Bernardinus dum in epiſt. quâdam dixit; *Nemo hominum novit, ſed nec noscere poteſt ad plenum, quid boni ad gratiam; quid congruentiæ ad Sapientiam; quid decoris ad gloriam; quid commodi ad Salutem, penes ſeipſam contineat huius venerandi myſterii, ſcilicet humanæ Redemptionis inſcrutabilis altitudo.* Secundus eſt, ut bene apprehendat, aliisque inculcet tria officia Chriſti primaria, nempe Ducis, Magiſtri, ac Redemptoris, quæ ipſe indicavit Jo. 14. dum dixit: *Ego ſum via* (quia duco ad

sum) *veritas*, (quia doceo Homines veritatem) & *vita* (quia redempturus sum illos.) Hinc S. Leo S. 4. de Resurr. *Christus*, inquit, *est via Sancta conversationis, veritas doctrinæ divinæ, vita beatitudinis sempiternæ.* Et S Cyrillus: *Christus est nobis via per vitæ actionem, veritas per Fidei rectitudinem, vita per Sanctificationem.* Tertius fructus est, ut pariter bene apprehendat tria officia, quæ vicissim quivis homo erga Christum præstare debet, nempe 1. *Caritatem tenerrimam propter dilectionem*; quod officium pulchrè indicavit S. Augustinus, dum alicubi dixit: *Domine, qui tibi non servit, quia creatus es, infernum meruit; qui verò tibi non servit* (& te diligit) *quia redemptus est, meretur, ut novus pro eo infernus fiat.* Et in eandem sensum S. Bernardus super Cant. *Dignus planè est morte*, inquit, *qui tibi, Christe, recusat vivere; & qui tibi non vivit, desipit; & qui curat esse nisi propter te, pro nihilo est, & nimis est.* 2. *Gratitudinem maximam propter Redemptionem*: Enim, ut S. Bernardus sapienter advertit, totum se quisque debet pro se facto, quid addet pro se refecto, & refecto hoc modo? 3. *Imitationem studiosissimam propter perfectionem*: Hoc enim Dominus JESUS, ut ait S. Laurentius Justin. c. 5. de vit. quod alios verbo docuit, ipse suo primò formavit exemplo, utrumque nobis, & meritum patientibus, & patientiæ speculum factus. Hinc & ipse denuo ad omnes homines repetit, quod olim Jo. 13. ad Apostolos dixerat: *Exemplum dedi vobis, ut, quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.* Atque adeò meritò concludit S. Bernardus S. 4. de adu. *Omnis alia virtus tam longè abest à vera virtute, quàm longè ipsa ab ea formâ, quam verbo & exemplo commendavit Christus præsens in carne.*

CAPUT III.

DE SACRAMENTIS.

De hac materia utpote præ reliquis ad praxin pertinente accuratè plerumque Theologi morales agunt. Quare hoc loco breviter duntaxat illæ quæstiones, quæ Scholasticæ Theologiæ propriæ sunt, indicabuntur.

ARTICULUS I.

De Sacramentis in genere.

I. De his quinque potissimum quæstiones controversæ apud Theologos Scholasticos occurrunt, videlicet de essentia Sacramenti, de causalitate, de effectu, de Ministro, de susciente; de quibus totidem quæstiones breviter hoc loco proponentur.

II. Q. 1. *Quid de Essentia Sacramenti doceant Theologi Scholastici?* Resp. Sequentia communiùs doceri. 1. Non sufficere, ut Sacramentum significet quamcunque Sanctitatem, ut Canus & Bellarminus voluerunt, sed debere Sanctitatem internam ac perfectam seu gratiam significare; alioqui enim difficulter ab aliis cæremoniis, quæ non sunt Sacramentum, distinguerentur. 2. Non sufficere quoque, ut Sacramentum significet tantùm gratiam (quemadmodum Vasquez & nonnulli alii voluerunt) sed requiri etiam, ut sit signum practicum, sanctitatem saltem aliquam, perfectam vel imperfectam conferens, uti inductione probatur. 3. Non requiri necessariò, ut gratiam internam causet, sicut Lugo contra communem aliorum doctrinam contendit. 4. Requiri tamen aliquam stabilitatem, ut Populum Dei consignet, & in anteriore cultu ab aliis sectis distinguat; in quo teste Arriaga, omnes ferè Authores conveniunt contra Lugonem & Dicastillo. 5. Juxta S. Thomam quidem & communiores Recentiores Sacramenta Novæ & Veteris legis analogicè tantùm convenire in ratione Sacramenti; contrariam communem Sententiam, quæ ea univoce convenire contendit, communiorem esse, teste Tannero d. 3. q. 1. n. 45. 6. Communiorem quoque esse Sententiam ejusdem Tanneri. n. 36. & Sot. ac Valent. ib. cc. qui contendunt rationem signi principaliorem esse in Sacramento, quàm rationem causalitatis (quam magis præcipuam esse Bellarminus contendit) eò quòd à significatione rei Sacræ potissimùm Sacramenti nomenclatura ortum duxerit, & non à causalitate, alioqui Deus Sanctificans homines Sacramentum dici deberet, inquit Tann. n. 8. Recte proinde definiri Sacramentum hoc modo: *Est invisibilis gratiæ signum sensibile ad homines Sanctificandos à Deo institutum.*

tum. 8. Ad omne Sacramentum requiri Materiam & formam, quæ tunc ſubſtantialiter variata cenſebitur, quando non ampliùs manet eadem ſignificatio Materiæ vel ſenſûs in verbis à Chriſto præſcriptis; unde licet multi apud Suar. d. 2. §. 5. velint, vitiari formam, quando Miniſter intendit novum aliquem ritum aut hæreſin introducere in Eccleſiam, contrà tamen communiter docent Recentiores, exiſtimantes per generalem intentionem, quâ talis Miniſter intendit facere, quod Eccleſia præcipit, & Chriſtus inſtituit, particularem intentionem erroneam corrigi ac emendari. 9. In omni ſtatu (excepto ſtatu Innocentiæ) fuiſſe aliqua Sacramenta inſtituta, in ſtatu quidem Naturæ lapſæ remedium parvulorum (id quod communiter Theologi contra Vaſquez etiam exigunt) quandam actionem requirunt, & intentionem faciendi, quod facit Eccleſia, non autem fidem formatam quam Vaſquez; nec fidem explicitam Redemptoris, quam Lugo; nec ſimplicitam ejusdem, quam Arriaga requirit, neceſſariam eſſe aſſerunt) in lege ſcripta circumciſionem, conſecrationem Pontificum, eſum agni Paſchalis, Sacrificia pro peccatis; in lege gratiæ ea ſeptem, quæ Catholica Fides docet.

III. Q. 2. *Quid de cauſa & cauſalitate Sacramentorum doceant Theologi?* Reſp. ſequentia ferè. 1. Omnia Sacramenta à Deo immediatè, Sacramenta novæ legis verò à Chriſto etiam, quà Homo eſt, fuiſſe inſtituta, & quidem poteſtate nulli creaturæ communicabili, licet alia poteſtas communicari queat, uti communiter ſentiunt Doctores, teſte Tann. q. 2. n. 18. contra Scotum & Vaſquez. Conſiſtit autem hæc *poteſtas excellentiæ*, ſive, ut alii vocant, *authoritatis* in hoc, ut S. Thomas q. 64. a. 3. notat, quòd Sacramenta omnia vim ſuam habeant ex meritis Chriſti; & in illa per invocationem nominis ejus ſanctificentur, & perficiantur; ipſéque etiam ut Homo inſtituere poſſit talia ſacramenta, & effectum illorum ſine exteriore Sacramento conferre. 2. Sacramenta legis Naturæ & Moſaicæ juxta multorum (idem, teſte Haunoldo l. 4. n. 629. ſaltem per modum conditionis gratiam ex opere operato conferre; verùm probabiliorem & communiorem hodie ſententiam, vel abſolutè ipſis hanc efficientiam ex opere operato conferre, uti Tann. n. 18. cum plurimis ib. cc. contendit; vel certè non

nisi denominativè ab actu interno, Fidei & protestationis per quem applicabantur, eam gratiam contulisse, uti idem Haunoldus n. 634. cum Arrubal, Esparza, Dicastillo, Pallavicino sentit. 3. Sacramenta novæ legis omnia gratiam ex opere operato, & quidem physicè juxta Thomistas, Suar. Valent. Tann. Dicastillo & alios; juxta Recentiores verò moraliter duntaxat causare. 4. Probabiliter non tantùm Sacramenta mortuorum per se, sed etiam Sacramenta vivorum per accidens causare primam gratiam, uti tenet Arriaga d. 16. S. 1. n. 8. omnes Thomistæ & Scotistæ contra Suar. Valent. Bell. Præp. Tann. & mulis aliis contra Vasq. Lugon. Dicastillo, & alios RR. 5. Sacramenta Valide & licitè suscepta juxta communem sententiam non conferunt suum effectum, nisi dum actu existunt; ubi tamen semel extiterint, probabiliter omnia reviviscere, si valida & informia esse possint, uti Arriaga S. 6. n. 14. cum aliis à sec. docet contra alios, qui talem reviviscentiam negant vel solis Eucharistiæ, ut Suar. Lugo & alii; vel Eucharistiæ simul & Matrimonio, uti Palud. & Silvest. apud Vasq. vel solis Sacramentis characterem non imprimentibus, uti antiqui nonnulli; vel solis Sacramentis vivorum, uti Durandus; vel omnibus præter Baptismum, uti Vasq. Præp. Beçan. & alii; vel omnibus simpliciter, uti Scotus & Scotistæ.

IV. Q. 3. *Quid de effectu Sacramentorum docent Theologi?* Resp. tria præcipuè. 1. Ab omnibus gratiam habitualem cum annexis virtutibus, & præterea etiam Sacramentalem conferri. 2. Gratiam istam Sacramentalem non esse specie distinctam ab habituali, ut Paludanus & alii voluerunt; nec in alio quopiam habitu à virtutibus distinctum, sed tantum in denominatione extrinseca consistere, quatenus scilicet intuitu Sacramenti suscepti gratia Sacramentalis acquirit jus ad specialia auxilia naturæ cujusque Sacramenti proportionata exigenda. 3. Ab aliquibus, nempe Baptismo, Confirmatione, & Ordine etiam Characterem imprimi, qui non est relatio tatem prædicamentalis, uti Scotus voluit; nec modalis entitas, uti Sotus contendit. Sed absoluta qualitas vel intellectui, ut vult S. Thomas & Thomistæ; vel voluntati, ut Scotus & Scotistæ sentiunt; vel utrique, ut D. Bonaventura putat; vel ut alii commentum docent

docent ipsi animæ impressa indelebilis ex natura sua, & insanabilis incapax, quæ vel ex intrinseco prædicato, ut Lugo & Salas putant; vel certè ut probabiliter, & communiùs alii censent, ab extrinseca Dei institutione accepit vim significandi ad cultum Dei.

V. Q. 4. *Quid de Ministro Sacramentorum doceant Theologi?* Resp. sequentia præcipuè. 1. Ex vi præsentis Institutionis ordinarium Ministrum esse quidem solum hominem, ex speciali tamen commissione etiam Angelo vel animæ separatæ eam potestatem committi posse, eò quòd omnes actiones ad Sacramentum requisitas ponere possint, uti S. Thom. Arriag. Dicastill. & alii contra Lugonem docent. 2. Non requiri essentialiter statum viatoris ad Ministrum Sacramenti, eò quòd durum videatur concedere, Sacerdotem aliquem beatum, si in terras mitteretur, ut iterum esset viator, iterum baptizari & confirmari, ac consecrari debere; ut Suar. Dicast. Arriag. post D. Thomam contra Lugonem & Paparam docent. 3. Requiri tamen rationis usum in Ministro, atque adeò non sufficere, ut quis ponat in ebrietate actionem sacramentalem, licet ante ebrietatem intentionem legitimam elicuerit; quia ad Sacramentum requiruntur actiones & verba humano modo prolata; ad hoc autem requiritur juxta Pallavicinum apud & cum P. Haunoldo n. 689. ut tali modo proferantur, ut in contractibus & obligationibus sint apta significare animum se obligandi, & actum legitimandi, & insuper talem animum non fuisse retractatum; talis autem aptitudo quæ ex pacto vel usu hominum acquiritur, neutro titulo actionibus & verbis ebrii hominis convenit. 4. Requiri etiam intentionem, quâ non tantum actio externa (ut Catharinus & Scribonius ab omnibus rejecti voluerunt) sed verè Sacramenti confectio intendatur, sive per actualem, sive per virtualem intentionem, quæ vel consistit in applicatione potentiarum externarum ad intentionem facta, ut Suar. Vasq. Arriag. Scotus & multi alii volunt; vel in actibus voluntatis imperceptibilibus connexis, ut Lugo explicat; vel in applicatione à appetitivo (si intellectus sit ligatus) causata, ut Pallavicinus & Haunold. n. 689. contendunt. 5. Intentionem non semper absolutam requiri, sed etiam conditionatam suffi-

sufficere, si conditio adhuc existat, vel de præterito extinc
etiamsi ignoretur, uti communis, & teste Suarez, certis
sententia contra Esparzam docet.

VI. Q. 5. *Quid de suscipiente doceant Theologi?* Re
Sequentia præcipuè. 1. Requiri quidem etiam in suscip
te adulto intentionem suscipiendi Sacramentum (quis
cet, ut ejusmodi gratiæ non conferantur, nisi volunt
suscipientibus) sufficere tamen si habitualis sit, eò quòd
scipiens non habeat se ut Minister Christi, & operans no
ne alterius, sed merè passivè se habeat. 2. Aequaliter d
spositis non nisi æqualem gratiam conferri per idem spec
Sacramentum, uti communiter docent Theologi com
Scotum, Paludanum, & nonnullos alios volentes vel ex vo
luntate DEI, vel propter merita Parentum aut Minist
aut circumstantias aliquando inæqualem gratiam confer
3. Per dispositionem cujus intuitu major gratia dat
non intelligi gratiam habitualem, sed solos actus supern
turales, & quidem probabiliter non illos duntaxat, qui d
actu Sacramentum suscipitur, exercentur, sed etiam pr
intuitu Sacramenti suscipiendi eliciti sunt, uti Lugo, cont
Arriagam docet. 4. Sacramentum cum obice susceptu
remoto obice, probabiliter gratiam conferre secundùm d
spositionem, quam subjectum habebat, quando suscepit
est Sacramentum, uti Suar. Coninck. & Arriaga contendu
licet Lugo & Vasq. probabiliter doceant, in tali casu conf
ri gratiam juxta dispositionem, quæ remoto obice repert
5. Subjectum capax Sacramentorum de via ordinaria
quidem solum hominem viatorem, nihil tamen obstare, q
minùs etiam Angeli & Beati de potentia DEI absoluta Sa
cramentum recipere possint, uti Suar. & Dicastillo com
communiorem aliorum sententiam docent.

Articulus II.

De Baptismo & confirmatione.

I. Q. 1. *Quid de Baptismi Sacramento specialiter doc
ant Theologi?* Resp. sequentia. 1. Esse ablutionem corpo
exteriorem sub præscripta verborum forma ad spiritual
regeneratioem institutam. 2. Baptismum hunc tam quo
ma

materiam, quàm quoad formam institutum esse à Christo ante passionem, uti cum S. Thoma communis omnium ferè Theologorum Sententia docet, teste Tann. d. 4. q. 1. n. 13. licet ibidem fateatur, contrariam sententiam non ab aliquibus ut erroneam & temerariam damnari, utpote quam S. Chrysost. & alii graves Patres atque Authores tradiderunt. Licet verò idem Tannerus n. 20. cum aliis multis probabiliùs putet, baptismum hunc institutum fuisse, quando Christus ipse baptizatus est; probabile tamen est etiam, tunc primùm institutum fuisse, quando cum Nicodemo de hoc mysterio contulit, ut Toletus sensit; aut certe alio quopiam intermedio tempore inter baptismum Joannis & Passionem Christi, uti Scotus & alii putarunt. 3. In adultis peccatum mortale habentibus pro dispositione non sufficere solam voluntatem suscipiendi baptismum, ut Cajetanus, Angelus, & alii putaverunt, nec attritionem supernaturalem ut Canus & Sotus censuerunt; nec existimatam contritionem requiri, ut Navarr. & Cordub. contendunt; nec perfectam contritionem, ut Gabriel cum nonnullis existimavit, sed solam attritionem supernaturalem sufficere, uti communis habet sententia, & tum ex S. Scriptura act. 2. dicente: *Pœnitemini igitur, & baptizetur unusquisque vestrùm*: tum ex Trid. S. 6. c. 6. tum ex SS. Patribus colligitur. 4. Si verò post Baptismum fictè susceptum aliquod peccatum mortale committat, probabiliter quidem juxta Silvestrum, Suar. & Dicastillo attritionem sufficere ad reviviscentiam Baptismi; juxta Haunoldum tamen & alios æquè probabiliter contritionem perfectam, per quod peccatum illud mortale ipsum removeatur, requiri.

II. Q. 2. *Quid de baptismo Sanguinis seu Martyrio docent Theologi?* Resp. Sequentia doceri. 1. Quinque plerisque conditiones ad illud requiri, nimirum *voluntatem suscipiendi mortem*, si quis adultus est; *retractationem peccati mortalis* per confessionem, si occasio confitendi adsit; vel, si haec absit, saltem per contritionem (uti Vasq. Laym. & alii docent apud Tann. n. 103. ubi tamen ipse cum Suar. Val. Dicast. & pluribus aliis solam attritionem, imò & voluntatem pro Christo moriendi sufficere putat: *voluntariam mortem naturaliter ex vulnere causatæ susceptionem* (licet non reipsa

reipsa sequatur) *causam honestam* (qualis est non fidei d… taxat, sed cujuscunque alterius virtutis motivum, … Thomas & Theologi ex communi usu ac traditione Eccl… colligunt; *Odium Tyranni vel Persecutoris*, quo mor… odio Fidei aut alterius virtutis inferat, unde aliqui Mart… ium breviter sic definiunt: *Est passio lethalis pro Christi fi… aut vera virtute suscepta.* 2. Hunc Baptismum Sangu… effectus suos, scilicet remissionem culpæ & pœnæ, collat… nemque gratiæ probabiliter ex opere operato ob suam … gnitatem & excellentiam causare, uti Lugo, Artiag. … Dicast. & alii docent contra Vasq. & Tann. n. 3. ubi … dici potiùs debere, quòd hos effectus Matyrium neque … opere operantis, nec ex opere operato, sed per modum … *laris privilegii* causet. 3. Martyrium, si consideretur, … ut à caritate imperatur, actum virtutis præstantissimum … cùm ut sic ad caritatem spectet; majorem autem caritat… nemo habeat, quam ut animam suam ponat pro amicis … 4. Privilegium hoc baptismi, Matyrio probabiliter mo… initio Mundi annexum fuisse, & non primùm post Chri… adventum, eò quòd Ecclesia Martyres Machabæos pro M… tyribus veris agnoscat; licet illi ante Christi adventum … xerint, & passi sint.

111. Q. 3. *Quid de Confirmatione doceant Theolog…* Resp. sequentia præcipuè. 1. Ipsam nihil aliud esse, … Sacramentum roborativum in fide jam susceptâ. 2. … probabiliter completè institutam esse post resurrectionem … quando Christus per dies quadraginta apparens locutus … de regno DEI. Ita S. Thomas Suar. Laym. Dicast. & … rimi alii apud & cum Dicastill. d. Unic. de conf. 3. … mum juxta communiorem sententiam esse de essentiâ Chri… smatis; sic enim S. Thomas. Suar. Bonav. Bellarm. … Tann. & plurimi apud hos cc. docent; licet contrarium … improbabiliter etiam Valent. Cajet. Navarr. Vasquez … Dicastillo affirment. 4. Benedictionem quoque ab Epi… po factam juxta communionem S. Thomæ & commun… aliorum sententiam, teste Tann. n. 21. esse de essentia Sa… cramentalis materiæ, videlicet Chrismatis, licet Caprea… & Paludanus putaverint, sine oleo benedicto illud con… posse; Valentia verò cum Cajetano & aliis docuerit, sal… simp…

simplici Sacerdoti hanc benedictionem committi à Pontifice posse.

Articulus III.

De Eucharistiæ Sacramento.

I. De hac Sacramento septem communiter quæstiones moventur ab Authoribus, videlicet de Institutione, Materiâ, Forma, Effectibus, Ministro, subjecto, sacrificio; circa quas quæstiones, quid Theologi sentiant, brevi hoc articulo indicabitur.

II. Q. 1. *Quid de Institutione Eucharistiæ doceant Theologi?* Resp. sequentia præcipuè. 1. Eam esse Sacramentum corporis & sanguinis Domini sub speciebus panis & Vini ad spiritualem animæ refectionem institutum. 2. Sacramentum hoc esse in nocte cœnæ ultimæ institutum, uti clarè tum Tridentino S. 13. c. 1. colligitur; & verò etiam convenienter hoc tempore institutum esse tribus rationibus probat S. Thomas q. 73. a. 5. eò quod scilicet congruum fuerit, ut Christus in propria specie discessurus seipsum in Sacramentali specie velut monumentum relinqueret, sicque efficeret ut coleretur jugiter per mysterium, quòd semel offerretur in pretium. Deinde verò conveniens quoque erat, quoniam Sacramentum Agni Paschalis fuerat consumandum, aliud Sacramentum perfectius substituereur. Et decorum decebat, ut quò magis commendaretur mysterii hujus fidúcia, in suo discessu id relinqueret, quia, quæ ultima dicuntur ab Amicis, magis memoriæ commendantur, inquit S. Thomas. 3. Idem Sacramentum Lunâ primi mensis (Azymorum decimâ quartâ (uti communis Catholicorum doctrina contra Græcos, qui ad fermentum tuendum contendunt Christum anticipâsse tempus legitimum Agni Paschalis) immolationem pedum & finitum coënam legalem, uti Suarez; alii post cœnam usualem, uti Maldonatus & alii voluerunt, instituisse; sic enim rectiùs ostenditur, quomodo Christus post institutionem Eucharistiæ dederit Judæ buccellam ex cœna usuali acceptâ; & quommodo cœnæ legali mox mystica successerit. 4. Sacramentum hoc esse specie infima totali, uti communiter docent Theo-

Theologi cum S. Thoma q. 73. contra Aureolum & nonnu-
los alios, licet specie partiali diversa dici queant, mani-
si quælibet species distinctam gratiam causet; unde La-
non sumunt quidem Sacramentum integrum secundùm
plicitam significationem convivii, recipiunt tamen in
grum, si per illud plùs non intelligatur, quàm verum
cramentum aptum ab significandam & causandam gratia
4. Licet Lugo d. 2. n. 15. putet hoc Sacramentum in no
mundo unicum numero esse, eò quòd sit unicum corp
Christi, rectiùs tamen à Dicastillo, Bonac. & aliis cū
phisicè quidem tot numero esse Sacramenta, quot sunt
continuatæ hostiæ; moraliter tamen toties numericè mul
plicari, quot sunt sumentes vel sumptiones. 5. Idem
cramentum necessitate medii neque in re, nec in voto
cessarium esse (uti cum S. Thoma communiter docent Theo
logi contra nonnullos, qui volunt, eam adultis & parv
necessariam esse; & contra Becanum, qui adultis saltem
perseverantiam esse necessariam existimavit) cùm suppo
justificationem; necessitate verò præcepti divini proba
liùs in articulo mortis, & aliquoties in vita necessariam
uti communius docent cum S. Thoma Theologi contra
Bonaventuram & alios negantes dari tale præceptum; vel
mel tantùm in vita obligare, uti Cajetanus, & alii anti
ores Theologi docuerunt.

III. Q. 3. *Quid de materia Eucharistiæ docuant Theo-
logi?* Resp. sequentia communiùs doceri. 1. Materiam
motam esse panem triticeum (non presè, ut Dicastillo
latè, ut communiter alii volunt, acceptum) usualem
azismum, quàm fermentatum; & vinum de vite
aquâ modicâ naturali ex præcepto Apostolico mixtum,
tamen aqua juxta communiorem D. Thomæ & Thom
rum, Suar. Vasq. Valent. Bonac. Azor. Arriag. Tann & alio
plurimorum sententiam priùs in vinum, quàm sangu
convertatur; licet non improbabiliter etiam imme
converti in sanguinem Lugo, Dicastillo & alii RR. docen
2. Materiam proximam principalem esse corpus &
nem Christi cum speciebus Eucharisticis solis, seu subs
panis & vini spoliatis, vel per unionem physicam subs
lem juxta Valentiam; vel accidentalem juxta Vasquez,

qua

qualitatem Supernaturalem speciebus inditam, & Christi adorationem sustentativam specierum, juxta Lugonem; vel per accretum Dei parati concurrere cum Speciebus, ut secum semper ferant corpus Christi juxta Arriagam & Pallavicinum dicta, & probabiliter per conversionem substantialem reproductivam (ut Suar. Tann. Mend. Arr. & alii docent) vel mere adductivam duntaxat, ut Vasquez, Lugo, Valent. & Recentiores communiùs docent, in Eucharistia posita, & per præsentiam saltem quoad modum supernaturalem (uti Arrig. contra Lugonem contendit) ac definitivam præsentia, ubi quidem juxta communiorem sententiam nec immediatè in se recipiunt, nec quidquam pati aut agere possint, utpote extensionem ad agendum & patiendum requisitam non habentia; habeant autem, quando species realiter corruptæ. 3. Materiam proximam minùs principalem esse ipsas species tam visibiles, quam occultas, ita ut Lugo & Vasq. has occultas tam manere de fide esse putent, licet id æquè probabiliter negent Suar. Arr. & alii; easque naturaliter tam agere, quam pati posse.

IV. Q. 3. *Quid de forma Eucharistica sentiant Theologi?* Ad quæ sequentia communiùs docent. 1. Formam hanc non esse per motum causæ efficientis, ut Vasquez voluit, sed per modum partis constitutivæ Sacramenti hujus perinde aliorum requiri, ut Lugo, Valent. Tann. Suar. Arriag. & RR. hodie plerique docent. 2 Sola ista Verba: *Hoc est corpus meum*; *Hic est sanguis meus*: esse de essentia formæ, uti communiter Theologi contra Scotum volentem etiam illa verba: *Qui pridiè quàm pateretur*, de essentia formæ esse contendit. 3. Eadem verba non recitativè duntaxat, ut Salmeron & alii putabant; sed verè assertivè, ut communiter docent, proferri; atque ut Lugo & alii volunt, quatenus radicaliter duntaxat, & non quatenus formaliter vera causare gratiam.

V. Q. 4. *Quid de effectu Eucharistiæ doceant Theologi?* Ad quæ tria præcipuè. 1. Nullum in corpore specialem effectum aut qualitatem supernaturalem, per quam Recentiores aliqui corpus suscipientis Eucharistiam corpori Christi assimilari volebant, produci, sed solummodo fomitem peccati remitti, & varios affectus per auxilia specialia intuitu hu-

jus Sacramenti collata excitari. 2. In anima non natâ
gratiæ & gloriæ augmentum, sed etiam remissionem pe
cati saltem venialis, & spiritualem quandam dulcedi
causari; & hunc quidem effectum juxta comuniorem opi
nem produci, quando Eucharistia stomachum ingredi
uti Coninck & Bonac. putant, aut certè ut Suar. Lug
Arr. contendunt, quando ad eum terminum faucium pe
nit, ut manducata dici queat. 3. Utramque speciem lo
dum Lugonem quidem, Vasquez, & Præpositum maj
causare gratiam, quàm quælibet seorsim causet; æqu
men probabiliter contrarium à Suar. Val. Tann. Bell
Arriag. Esparza, Coninck, ipsoque S. Thoma docti,
& institutioni Christi conformior est, & minorem occa
nem præbet Hæreticis conquerendi quòd Laicos usu ca
privemus. 4. Piam quidem & magis consolatoriam
sententiam, Suar. Lug. & aliorum docentium, speciem
diu causare gratiam, quamdiu in Stomacho manet, a
mè si, ut Lugo limitat, nova dispositio accedat; seq
vam tamen sententiam Vasq. Tann. Hurt. Arriag. & alio
magis communem, &, ut Arriaga ait, etiam S. Tho
opinioni conformiorem esse.

VI. Q. 5. *Quid de Ministro Eucharistiæ docemus Tho*
gi? Resp. sequentia tria. 1. In casu necessitatis proba
ter quidem non tantùm Clericum quemcunque, sed e
Laicum posse dispensare Eucharistiam, si scandalum
uti Suar. Regin. Laym. Fill. Arriag. & alii contra Vasq.
Tann. Dicast. & alios contrarium non minùs proba
docentes sentiunt; extra hunc casum tamen solum Sacer
& ex hujus commissione Diaconum, qui Jurisdictionem
bet, & nullâ censurâ ligatus, aut peccato mortali co
ctus est, licitè, non aliis tantùm, sed etiam sibi ipsi ra
tra, quàm extra sacrificium ministrare, uti probabilius
Suar. Arr. Dicastill. Tann. & alii contra Cajet. & Lug
sentiunt. 2. Parochum tempore pestis probabilius non
ligari ad Eucharistiam administrandam, uti Suar. & p
apud & cum Dian. p. 5. tr. 3. resol. 53. contra Fill. & a
ibid. cc. docent, eò quòd Parochorum vita ad aliorum
necessariorum Sacramentorum administrationem sit ne
saria. 3. Posse in aliquo casu plures Sacerdotes candem

ram consecrare, uti fit de facto, quando Sacerdotes consecrantur: & tum probabiliter ex omnibus Sacerdotibus fit unus minister, nec effectus citiùs datur, quàm omnes absolverint formam, uti aliqui apud Dicast. docent, licet non improbabiliter alii cum Lug. Arr. Vasq. doceant, solum illum, qui primò formam absolvit, conficere Sacramentum.

VII. Q. 6. *Quid de subjecto Eucharistiæ doceant Theologi?* Resp. sequentia præcipuè. 1. Subjectum capax fructûs communionis non tantùm esse adultos & rationis capaces; sed etiam probabiliter Infantes & Amentes, uti Suar. Vasq. Lugo, Arr. Tann. & passim alii contra Palud. Majorem, & nonnullos alios docent; alioqui enim micæ de Eucharistia datæ Infantibus non fuissent. 2. Præceptum, quo jubetur communem sententiam Status gratiæ per confessionem, si fieri possit, procurandus est, probabiliùs divinum ab ipso Christo latum esse, uti Suar. Vasq. Lugo Arriag. & communiùs contra Medinam & plures R R. docent. 3. Certum præceptum extare de communione sub utraque specie Laicis summenda; ideóque potuisse Ecclesiam, & de facto prudenter & rectè Laicis usum calicis interdixisse, uti Catholici Doctores omnes contra Hæreticos docent.

VIII. Q. 7. *Quid de Eucharistiæ prout est Sacrificium, docent Theologi?* Resp. sequentia præcipuè. 1. Per Sacrificium hoc loco nihil aliud intelligi, quàm immutationem DEO publicâ authoritate oblatæ, quâ eúndem vitæ & mortis authorem profitemur; Uti plerique Theologi describunt contra Vasq. qui negat esse de essentia Sacrificii, ut sit illa publica authoritate institutum. 2. Sacrificium non probabiliùs in sola consecratione consistere, quatenus tunc Christus mysticè destruitur, quod sit vel per separationem corporis & sanguinis vi verborum factam (ut multi docent) vel quatenus per illam Christus in tali statu ponitur, ut non possit actiones humanas exercere; vel certè quatenus panis & vinum destruuntur in signum authoritatis divinæ supra vitam & mortem. Ita communis sententia S. Thomæ & aliorum apud Tann. contra Bellarm. & alios, qui immutationem, vel etiam oblationem & fractionem requirunt; sed minùs benè estendunt, quomodo Ecclesia in Missa faciens verum Sacrificium non offerat, & quare non

liceat unam speciem sine altera consecrare; aut quomodo aliquæ animæ purgatorii statim post consecrationem ipsis factam in cœlos evolâsse sint visæ. 3. Probabile tamen sumptionem esse partem integralem Sacrificii, ut qui enim Ecclesia immeritò tam sollicitè præciperet, ut sacerdote post consecrationem deficiente alius substituatur qui Sacrificium absolvat, uti rectè Lugo, Dicastill. & alii discurrunt, dicentes esse communem sententiam. 4. Probabilius utriusque speciei consecrationem de facto essentialiter requiri ad consecrationem, cùm utraque species ad finem Sacrificii vel maximè conducat; uti S. Thomas & communiter alii Theologi contra Henriq. Salmeron. & Sanch. docent; licet Lugo, Tann. Suar. Bellarm. & alii rectè contra Vasq. sentiant, posse rationem Sacificii in una specie salvari, quia adhuc sufficienter separatio mystica corporis à sanguine, vel destructio alterutrius substantiæ, panis scilicet, vel vini salvaretur. 5. Effectum proprium & infallibilem ex opere operato causatum esse solam remissionem pœnæ temporalis, uti communis omnium Catholicorum sententia docet, teste Arriaga d. 57. n. 12. 6. Etsi Lugo probabiliter doceat, juxta majorem dispositionè etiam majorem per hoc sacrificium fructum obvenire; contrarium tamen communiùs doceri à Suar. Arriag. & aliis, eò quòd non sit satis sufficiens fundamentum habeatur hunc effectum specialem tribuendi. 7. Neque ab Ecclesia, nec à Sacerdote quatenus privata persona est, nec ab iis, qui assistunt Sacrificio, dari valorem satisfactiorium Sacrificio per eorum oblationem accedere, cùm neque ex authoritate, neque ex ratione probari efficaciter possit hic effectus, uti rectè communis sententia contra Suar. & Henriq. sentit. 8. A Sacerdote quatenus Personam Christi repræsentat, valorem quoddam Sacrificio accedere, sed finitum tantùm, uti communis sententia Suar. Lug. Arriag. Tann. & aliorum contra Valquez & Dicastillo docet; hoc ipso enim, quòd Christus hoc Sacrificium frequentiùs offerri voluerit, debebat illum finitum duntaxat ex illo fructus obvenire.

Articulus IV.

De Pœnitentiæ Sacramento.

Dupliciter accipitur nomen Pœnitentiæ à Theologis, pro virtute scilicet Speciali (qualem aliqui dari de facto contendunt) & pro Sacramento , denominatione â parte ultima, quæ ad Sacramentum ad remittenda peccata institutum requiritur, desumpta. Priori modo si sumatur, ejus tractatio quidem ex instituto ad secundam secundæ pertinet (cùm sit species ad Religionis, vel ut alii volunt, Justitiæ, virtutem spectans) quia tamen S. Thomas de ea non hoc loco ex instituto egit , ideo alii quoque Theologi Scholastici eum secuti hîc eam explicant, & quidem ad hunc ordinem & distinctionem ante Sacramentum Pœnitentiæ, unde & in hoc articulo quid de utraque doceant Theologi Scholastici , diversis paragraphis breviter indicamus.

§. I.

De virtute Pœnitentiæ.

I. De hac quatuor præcipuè quæstiones moventur à Theologis, scilicet de Natura seu essentia Pœnitentiæ, de partibus illius, de subjecto, de effectibus, & de necessitate; quibus eodem ordine hîc agetur.

II. Q. 1. *Quid de natura Pœnitentiæ doceant Theologi?* Ad. sequentia ferè. 1. Pœnitentiam prout ordinariè reperitur in Peccatoribus, quatuor actus involvere, quorum primus vocatur *Odium* seu *detestatio* peccati, & nihil aliud quam vitalis aversio ab eo, quod malũ apparet. Secundus dolor seu tristitia de peccato, quatenus in effectu saltem habitualiter præsens est. Tertius est *Retractatio* peccati, quæ nihil aliud est, *quàm irritatio seu destructio actus peccaminosi præcedentis.* Quartus tandem est *propositum* non ampliùs peccandi. Qui actus, etsi ordinariè interveniant in Pœnitente, Præpositus tamen hîc a. 3. n. 21. putat, eam formaliter à solo dolore; Suar. Bonac. & Tann. in sola detestatione recto importata, & dolorem in obliquo connotante; Lugo verò, Arriaga & Laym. utrumque formaliter & in recto in-

cto involuere volunt ; explicitum tamen propositum non peccandi de reliquo non involui, communissimè Theolog contra Sotum docent, teste Tannero q. 6. n. 16. unde Concilium Trident. dum contritionem requirit pro Sacramento Pœnitentiæ, expressè addit *cum proposito non peccandi de reliquo*, quod addere non fuisset necesse, si tale propositum esset plicitè in actu pœnitentiæ involveretur. 2. Pœnitentiam esse veram virtutem simpliciter, uti communiter cum Thoma q. 85. a. 1. docent Theologi contra Cajetanum Durand. qui eam tantùm secundùm quid virtutem esse contendunt. 3. Eandem Pœnitentiam juxta Altisiod. & Majorem quidem ab tota collectione virtutum; juxta Suar. Coninck & alios à virtute Religionis latiùs acceptâ; juxta Valent. Bellarm. Tann. & alios à virtute Justitiæ commutativæ, juxta Haunoldum à virtute Pacis cum Deo inita esse realiter; juxta Lugonem tamen, Mendozam & alios R. R. Specialem virtutem ab omnibus aliis virtutibus distinctam esse, eò quòd honestum sit non perseverare in malo, sed mox resipiscere ab illo; hanc autem honestatem prosequi ad nullam aliam virtutem, quàm Pœnitentiam pertineat. 4. Objectum materiale Pœnitentiæ, juxta Tann. quidem n. 28. & Vasq. Val. aliosque ibidem cit. non solùm esse peccatum, quatenus est offensa DEI per divinam gratiam expiabilis, & aliquo modo compensabilis, sed etiam contrarium bonum, quod prosequitur, cùm juxta communem Theologorum sententiam ad eandem virtutem pertineat prosequi bonum, & malum eidem opositum fugere; & tamen Pœnitentiæ virtus specialis, & ab omnibus distincta dicatur, aut realiter quidem identificata, formaliter verò diversa, rectiùs dici objectum materiale esse solam materiam formalem propriam & præteritam, cùm nemo de alieno malo, aut etiam proprio, nisi præteritum sit, propriè pœnitere dicatur.

III. Q. 2. *Quid de speciebus Pœnitentiæ docent Theologi?* Resp. sequentia præcipuè. Si Pœnitentia sit specialis virtus, non habere species distinctas, sed esse speciem ultimam, cùm ut sic unicam duntaxat habeat formalem honestatem, sub qua omne peccatum detestatur. 2. Si consideretur secundùm motiva aliarum virtutum, à quibus

...ntur, tam juxta communiorem sententiam dividi in con-...itionem & Attritionem; seu perfectam Pœnitentiam, quæ ...ola sufficit ad remissionē cujuscunque peccati; & imperfe-...am, quæ se sola ad remissionem quidem venialis, non ...am mortalis peccati sufficit. 3. Ad contritionem seu Pœ-...nitentiam requiri quidem motivum caritatis, ut S. Thomas ...Scotus cum plerisque aliis Theologis contra aliquos, qui ...cumque motivum specialis virtutis sufficere putant; Sed ...ctum amorem hunc non necessariò formalem (ut Coninck ...plures alii Theologi requirunt) aut expressè comparati-...um (ut Arriaga d. 8. s. 2. contendit) nec summè aut certo ...um modo intensum aut certo tempore durantem (ut A-...ensis Scotus & Sotus volebant) esse debere, sed sufficere, ...rnalis sit & appretiativè omnia peccata in confuso de-...estans, quatenus DEO super omnia dilecto sunt contraria. ...d attritionem requiri, ut non naturalis duntaxat sit ...emadmodum Canus, Sotus, & quidam alii vo-...unt) sed verè supernaturalis; & hoc modo per-...se honesta erit, ac aliæ virtutes, uti contra Hæ-...ticos unanimiter, docent Catholici Theologi. Etsi ve-...ri interdum dicant ex attrito contritum fieri posse, hoc ...um non sic intelligendum est, quasi actus attritionis es-...entiam suam mutare possit, sed quod attritio cum Sacramen-...to æquivaleat contritioni; aut certè cum ipso actu caritatis ...operante interdum conjungatur, & sic denominativè quo-...ad contritionis appellationem mereatur. 5. Per utram-...que hanc speciem Pœnitentiæ magis Pœnitentem detestari ...unum peccatum leve, quàm grave alienum; atque in-...propria etiam magis peccatum veniale, quàm originale, ...Lugo & alii R R. contra Arriagam sentiunt.

IV. Q. 3. *Quod sit subjectum Pœnitentiæ?* Resp. 1. Si ...enitentia Strictissimè sumatur pro solo actu destetativo ...ecti omnem & solum hominem justum, qui non est ex-...ctè vel intrinsecè impeccabilis, esse subjectum remo-...te, uti Vasq. & Arriag. docent contra Lugonem, qui so-...um subjectum intrinsecè impeccabile scilicet Christum ex-...ptat, & contra D. Bonaventuram, qui etiam in Peccatore ...habitum supernaturalem perinde ut fidem & spem ad-...mittit. Resp. 2. Si Pœnitentia cum aliis virtutibus identi-

ficata concedatur, tum rectè etiam in Christo, B. V. Angelis & Hominibus subjectari dicitur, quia, licet secundum actum propriſſimum ea virtus ab illis exerceri non poſſit, teſt tamen ad alios virtutum actus eliciendos ſervire adeò non inutilis omnino & omnino, ac otioſus in tali jecto cenſeri debet.

V. Q. 4. *Quid de effectibus Pœnitentiæ ſentiant Theol* Reſp. quatuor præcipuè. 1. Per pœnitentiam perfectam contritionem omnia peccata mortalia ſic remitti, ut (Vaſq. Valent. & plures alii apud & contra Tanner. d. 6. n. Suar. Lug. docent) neque per abſolutam DEI poteniam num ſine altero remitti; nec etiam reviviſcere poſſit, uti co tra Valent Scotum, & alios rectiùs Suar. Vaſq. Lugo Ta & alii docent. 2. Per eandem Pœnitentiam, ſive perfectam ſive imperfectam etiam omne peccatum veniale, ad quod extendit, remitti, & quidem de condigno in hac vita (ſit ſufficienter proportionata ad hunc effectum) de cong verò in altera vita, ſi quis cum veniali moriatur; tunc en eſt incapax meriti de condigno; hanc tamen remiſſione venialium non fieri, niſi mortalia, cum quibus conjung tur, remittantur, uti teſte Tannero n. 35. communiter Theo logi cum S. Thoma contra Scotum & Durandum ſentiun eò quòd non deceat Deum reconciliari pro levi injuria co inimico, qui manere vult inimicus. 3. Per perfectam Pœ nitentiam quidem totam pœnam æternam & partem etiam pœnæ temporalis remitti, per abſolutam tamen DEI poten tiam poſſe negari à DEO hunc effectum, uti Suar. Lugo Arriag. Tann. & alii communiùs contra Medinam, Scotum & alios docent. 4. Etiam Merita mortificata non tamen quæ ex opere operantis (ut vult Vaſq.) ſed etiam, quæ ex operato acquiſita ſunt, quoad totum valorem, & non ſecun dùm quantitatem diſpoſitionis (ut Bannez & alii Thomiſtæ contendunt) vel contritionis (ut Valent. Henriq. Cajet. & alii volunt) reviviſcere juxta communem Suar. Scoti. Prædi Lugon. Arr. Tann. Dicaſt. & aliorum ſententiam utpote bo nitati DEI, S. Scripturæ, SS. PP. & communi hominum ſen ſui conformiorem; imò etiam hanc reviviſcentiam ex ju ſtitia deberi Vaſq. & alii putant; Suar. tamen cum Tanner n. 40. etiam favorem DEI intervenire cenſet; Scotus

eò, Gabriel & alii totam misericordiæ DEI adscribendam æstimant, eò quòd minùs convenienter admitti videatur, peccatorem jus ad vitam æternam (quod solis Filiis convenit) licet suspensum habere.

VI. Q. 5. *Quid de necessitate Pœnitentiæ doceant Theologi?* Resp. tria præcipuè. 1. Posse per absolutam DEI potentiam peccatum quodcunque (si non ex intrinseco peccatum irremissibile, quale Lugo & alii RR. possibile esse putant) per solam condonationem DEI extrinsecam, vel gratiæ infusionem remitti, etiamsi nulla hominis retractatio præveniat, uti Suar. Lugo. Tann. & RR. communiùs contra Vasq. utrumque Soto Becan. Amicum, & plures Thomistas, ipsumque ut putant, S. Thomam sentiunt. 2. Etsi probabilis sit sententia Suar. Tann. & plurium aliorum docentium Pœnitentiam formalem de facto in re vel voto esse necessariam, ad remissionem peccati mortalis, æquè tamen probabilem esse negativam Vasq. Præpos. Bonac. Lugon & aliorum RR. sententiam, cùm possit ex una parte homo non recordari suorum peccatorum, & tamen elicere actum dilectionis; ex altera parte autem dilectioni reciprocus DEI amor & justificatio sit promissa. 3. Licet etiam Peccatorem præcepto naturali ad pœnitentiam obligari vel aliquoties in vita (ut Lugo, Arr. Suar. Coninck & alii censent) vel saltem in articulo mortis (ut Vasq. Dicast. Esparza, Palavic. & alii apud & cum P. Haunoldo l. 4. tr. 4. n. 937. existimant) probabile sit, non tamen omnino improbabilis est sententia Guilielmi Parisiensis, Petri Soti, Silvestri, D. Antonini, Paludiani, Alensis, Majoris, Cajetani, Abulensis, D. Bonav. Durandi & plurium apud Arr. d. 18. s. 2. n. 7. volentium, nec præceptum statim post peccatum commissum obligare. Quam sententiam idem Arriaga ab aliquibus RR. fortiter defendi asserit, eámque à Tann. n. 47. judicari speculativè valdè probabilem, & verò hoc ipsum etiam sibi videri; eò quòd in re summi momenti, qualis est æterna salus, meritò quisque ad summam diligentiam, adhibendam, atque adeò ad se ipsum in statum gratiæ restituendum obligatus existimetur.

§. II.
De Sacramento Pœnitentiæ.

I. De hoc sex pleramque quæstiones moventur à Theologis, videlicet de Institutione illius, de dolore, confessione, satisfactione, forma absolutionis, Ministro & obligationibus illius, ad quas proinde quid respondeant Theologi Scholastici, breviter hoc loco indicabitur.

II. Q. 1. *Quid de Institutione doceant Theologi?* Resp. sequentia præcipuè. 1. Hoc Sacramentum non tantùm ad remissionem pœnæ æternæ (uti Hugo de S. Victore putabat) vel pœnæ temporalis quoad aliquam partem (ut Magister sentiebat) sed verè ad culpæ etiam remissionem institutum esse, uti omnes reliqui Theologi conformiter S. Scripturæ & Concilio Tridentino sentiunt. 2. Idem Sacramentum juxta communem sententiam pro materia quidem remota peccata verè aliquando commissa, pro materia proximâ verò contritionem (latè acceptam) & confessionem tanquam partes essentiales, Satisfactionem autem tanquam integralem; pro formâ verò ipsam absolutionis formulam habere, atq; adeò non in sola absolutione consistere, ut Scotus volebat; neque in confessione & absolutione ut Durandus; nec in contritione & confessione sola, ut Marsilius; nec in sola contritione, confessione, satisfactione, ut Sotus; nec in sola confessione & satisfactione, ut Gabriel & Altisod. contendebant. 3. Idem Sacramentum necessarium quidem esse in re vel voto, in ipsa contritione incluso, uti communissima T T. sententia sentit contra Canum & alios, qui explicitum votum requirunt. 4. Dari etiam præceptum tam divinum, quàm Ecclesiasticum ad hoc Sacramentum obligans non nisi tamen eos qui peccata mortalia habent, uti communiter docent Theologi contra Richard. Bonav. & alios apud Vasq. volentes, etiam ad venialium peccatorum confessionem dictum præceptum se extendere.

III. Q. 3. *Quid de dolore doceant Theologi?* Resp. Tria præcipuè. 1. Non sufficere intentionem suscipiendi hoc Sacramentum (ut Silvester volebat) nec putatum invincibiliter dolorem (ut Canus, Vega, Sotus censebant) nec diffi-

centiam

ertiam quamcunque cum velleitate non pecandi (ut Caje-
nus & Victoria docebant) nec dolorem, quo quis doleat se
ora dolere (ut Palud. Navarr. Saa docebant) nec dolorem quo-
di modum supernaturalem (ut Sotus. Medina, Ruard. Vasq. &
lii RR. teste Dicastillo dub. 1. n. 10. contendebant) sufficere,
d verum, efficacem, & in substantia supernaturalem dolo-
em requiri, ut communiter alii Theologi docent. Etsi ve-
Silvester, Rosella apud Lug. Item Vivaldus & Valent. in
ctato, qui inscribitur *Privilegia morientium*, citati putent
olorem, virtualem in amore Dei super omnia inclusum suf-
ere, contrarium tamen alii Theologi communiter do-
nt. 2. Ad dolorem hunc non necessariò requiri motivum
aritatis perfectæ (uti D. Bonav. Gabriel, Major, Marsilius,
ugo de S. Victore, Medina & alii apud Haunold. n. 985. vo-
nt) nec etiam actum minus perfectæ caritatis, qui Deum
ro fine *cui* habeat, & simul tamen à metu pœnæ vel turpitu-
ne peccati moveatur (uti Sylvius & Pallavicinus ibid. cc.
tendunt) sed attritionem etiam agnitam, non tantùm ex-
periculum mortis (ut plerique alii concedunt) sed etiam in
periculo sufficere, uti Bec. Coninck, Laym. Turr. Fagund.
m Lugo & alii apud Dicastillo du. 10. contra Arriag Suar.
em. Sanch. Valent. Gran. Præp. docent, cum ita aperte Con-
um Tridentinum §. 14. c. 4. docere videatur, & vel ex hoc
o, quòd Pœnitentia Sacramentum mortuorum dicatur,
ligitur. 3. Dolorem hunc non tantùm ex motivo uni-
rsali procedere (ut omnes concedunt) sed etiam ad omnia
ecata mortalia extendere se debere, atque adeò non posse
c Sacramentum validum & informe esse; uti probabiliter
unt Vasq. Major. Gabriel. Medina. Con. Ochagan. Turria.
agund. Laym. Præp. Pallavic. Arriag. Haunold. & alii
ntra Suar. Lugo. Tann. Dicast. Henriq. Valent Bonac. &
os, licet diversimodè, suam sententiam explicantes, sed mi-
me conformiter Concilio Tridentino, uti prior sententia exi-
matat. 4. Dolorem istum neque natura præcedere debere
nfessionem (ut Laym. & Præposit. senserunt) neque tempore
ut Coninck voluit) sed sufficere, si comitetur, vel subsequa-
ur confessionem, uti Suar. Vasq. Lugo. Arr. & communiter
alii docent, & tum ex natura Judicii, tum ex praxi Confessa-
riorum post peccata explicata ad dolorem excitantium

V. Q. 4. *Quid de Confessione doceant Theologi?* Resp. Sequentia præcipuè. 1. Confessionem non in voto, sed in re necessariam esse ad hoc Sacramentum, uti unanimiter docent Theologi, excepto fortè Pallavicino, qui in manuscripto concedit, confessionem in voto sufficere, putátque Concil. Trid. S. 14. c. 4. id probari posse, ubi dicitur, contritionē, prout abstrahit à perfecta & imperfecta justificare, & conjuncta cum voto præstandi reliqua. 2. Peccata non tantùm positivè dubia non esse necessariò in confessione explicanda, uti plerique concedunt (saltem extra articulum mortis, in quo P. Haunoldus l. 4. Inst. Theol. tit. 6. §. 1. saltem ex caritate putat illa in confessione explicanda esse) sed idem etiam speculativâ ptobabilitate de negativè dubiis sentiendum esse, uti Coninck Caramuel. Henriq. Præp. Amicus, Petrus Marchantius, Josephus de S. Januariò. Jo. Martinon. Martinus de S. Josepho apud Dian. p 10. tr. 12. re 2. & p. 11. tr. 8. re 44. & alii plures apud Haun. l. 4. tr. 4. n. 1005. docent, licet contraria sententia, uti communior & securior, ita & in praxi magis suadenda sit. 3. Circumstantias notabiliter aggravantes juxta Suar. quidem, Sanch. Coninck. Tann. Amicum & alios esse in confessione necessariò explicandas; verùm æquè probabilem esse negativam S. Thomæ. Vasq. Val. Less. Lug. Dicastill. Laym. & plurimorum aliorum Recentiorum sententiam; inter quos mediam viam frustra tenere conatur Esparza apud Haunoldum, dum circumstantias ex parte objecti se tenentes (quales sunt v. g. quantitas rei furtivæ) non autem eas, quæ ex parte actus se tenent (quales sunt major vel minor intensio, libertas, &c.) explicandas esse contendit. 4. Juxta Jo. de Dicastilio d. 9. dub. 9. n. 760. & aliorum innominatorum sententiam apud Dian. p. 3. tr. 4. re 66. quam Suar. etiam, Bonac. Homobonus, & Coninck probabilem judicant, non tantùm in sed etiam extra casum necessitatis peccatum veniale in genere explicatum esse sufficientem materiam ad absolutionem; licet alii communiùs negativam teneant sententiam, & peccatum aliquod in specie, saltem ex prioribus confessionibus explicandum dicant.

VI. Q. 5. *Quid de Satisfactione doceant Theologi?* Resp. Sequentia præcipuè. 1. Eam nihil aliud esse, quàm exactionem debiti, quod quis per peccatum contraxit. 2. Pos-

hom-

hominem per opera supernaturalia liberè & in statu gratiæ factus condignè in hac vita satisfacere. 3. Satisfactionem hanc non per opera duntaxat pœnalia, sed etiam alia quæque meritoria fieri posse, uti Vasq. Henriq. Coninck. Lessius & plures alii contra Palud. Dur. & Arriag. docent. 4. Etsi Suar. Præp. Tann. Filliut. & alii apud & cum Dian. tr. de Sacr. re 82. putent totam pœnitentiam per modum consilii imponi posse, & idipsum quoad partem satisfactionis etiam Tambur. & Dicastill. concedant; contrariam tamen negat. Vasq. Arriag. Haunoldi & aliorum sententiam & communiorem, & probabiliorem videri, quia sic melius observatur, quemadmodum satisfactio per modum vindictæ pœnæ imponatur. 5. Licet etiam Scotus. Silvest. Navarr. Medina. Cajet. & plures alii apud Dicast. d. 14. n. 22. & Dian. p. 11. tr. 4. re 51. relati putent liberum esse acceptare pœnitentiam à Confessario impositam; contrariam tamen sententiam omnino communem & tenendam esse, utpote quam Vasq. & Victoria de fide esse, Suarez verò sine temeritate negari non posse affirmat. 6. Communiorem pariter, & probabiliorem, actuque practicandam sententiam esse, quæ docet Pœnitentem nullo modo posse commutare pœnitentiam quidquid in contrariam Portell. Cælestin. Villalobos & alii (vider apud Dian. p. 9. tr. 9. re 53. dicant) sed solum confessarium, & quidem ut Tann. Valent. Henriq. Tolet. & alii multi apud Dian. p. 2. tr. 15. re 53. contra Vasq. & alios docent etiam secundum, tam intra quàm extra Sacramentum; quamvis non auditis peccatis, uti idem Tanner. & multi apud Dian. p. 2. tr. 15. re 53. putat, licet contrariam Sententiam doceat Vasq. Lugo. Con. Præp. Fagund. Arriag. & alii communiter doceant, ideoque etiam in praxi magis suadenda videatur. 7. Satisfactionem Sacramentalem probabilius ex opere operato solam remissionem pœnæ temporalis; nullo modo intendentem gratiam Sanctificantem causare, uti contra Cajet. & alios, quibus S. Thom. & Suar. favere videntur, Vasq. Lugo. Præp. Coninck & alii communiter docent. 8. Etsi Suar. Vasq. Lugo Arriag. & plures alii judicent, nunquam per Satisfactionem Sacramentalem remitti totam pœnam, nisi à Deo tanta res proportionata sit, non improbabiliter tamen à Medina, Soto, Majore & aliis apud & cum Hurtado doceri, quòd

tota

tota remittatur, si Confessarius arbitrio suo proportionatam pœnitentiam imponat, alioqui enim Sacramentum hoc vix unquam totam pœnam relaxaret, & moribundi, quibus nisi minima pœnitentia imponi solet, miserè conditionati forent, ut qui parùm admodum de hoc fructu participarent. 9. Satisfactionem in peccato mortali peractam non fructificare, iam esse statim, ut Vasq. voluit, sed mortificari, & post resurgere peccatum reviviscere, uti Suar. Tann. Lug. Fag. &c. communiter contra Sotum, Valent. & Ledesm. omnino non reviviscentiam hanc negantes docent.

VII. Q. 6. *Quid de forma absolutionis doceant Theologi?* Resp. Sequentia communiùs doceri. 1. Essentiales formæ juxta communiorem sententiam in verbis: *Absolvo te*: consistere; neque verba: *à peccatis tuis*: ut Marsil. Wigers, Aversa, & Pasqualig. voluerunt; neque expressam invocationem SS. Trinitatis, ut Durandus, Major, & Pet. Sotus contendunt, requiri; nec etiam solum verbum *Absolvo*, ut Sotus & Henriq. apud Haynold. n. 977. docuerunt, & probabile esse etiam Arriag. putat, sufficere; cùm in hisce bus concors Authorum sensus pro virtuali revelatione institutionis à Christo factæ habendus sit. 2. Sensum hujus formæ esse juxta communiorem sententiam: *ego confero tibi gratiam de se remissivam peccati*; uti Suar. Tann. Pexp. Dicastill. & plerumque RR. docent; aut, ut Lugo d. 23. n. putat: *ego condono tibi peccata tua*; aut ut Magister, D. Bonaventura, Gabriel, Major. Medina asserunt, *declaro te absolutum*, qui sensus in prima absolutione à veris peccatis cõcedi potest salva authoritate Ecclesiæ, secus tamen si de Secunda absolutione à peccatis jam remissis. 3. Probabiliter non solùm verba essentialia formæ, sed reliqua etiam, quæ in forma integra continentur, concurrere ad gratiam causandam, uti Vasq. Henriq. & Præpos. contra Tann. Lug. Arr. & alios probabiliter sentiunt, cùm per illa posteriora verba determinetur ea differentia, quam habent verba: *Absolvo te*: ad verum ipsum significandum.

VIII. Q. 8. *Quid de Ministro doceant Theologi?* Resp. Sequentia præcipuè. 1. Solos Sacerdotes habere potestatem absolvendi. 2. Per collationem ordinis hoc potestatem conferri potestatem absolvendi, sed vel habitualem iam conferri

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

tentat, ut vocant Navarr. Silv. Palud. & alii; vel activam solum, ut appellat Vasq. post S. Antoninum; vel universalem eandem in omnes homines â qua tamen per Pontificem certæ personæ eximantur, uti Arriaga & Esparza apud & cum P. Haunoldo l. 4 tr. 4. c. 9. n. 1023. contendunt, contra Coninck, Lug. & Lugon. qui potestatem ordinis & Jurisdictionis penitus distinctas volunt, & illam quidem in ordinatione à Christo, hanc verò ab Ecclesia concedi. 3. Sigillum arctissimum, ad quod obligatur Minister, probabilius oriri ex præcepto positivo Christi instituentis hoc Sacramentum; alioqui enim difficulter ostendi posset, quomodo sigillum hoc tam tanto etiam damno proprio servare tenerentur Sacerdotes, uti rectè docuerunt Vasq. Henriq. Valent. Turr. Coninck. Sporer. Haunoldus & alii contra Hurt. Dicast. Lugon. & alios. Hoc tamen sigillo non obstante, obligari, aliquem ad manifestandum complicem plures, quàm quadraginta nominati Doctores apud Dicastillo docent, contra Præp. Val. Navarr. Lugon. Arriag. & alios.

Articulus V.

De Extrema Unctione & Ordine.

1. Q. 1. *Quid de Extremæ Unctionis Sacramento doceant Theologi?* Resp. Sequentia præcipuè. 1. Hoc Sacramentum, quod est ad alleviandum unctione Sacra infirmum à Christo institutum, probabiliter primùm post Resurrectionem perinde ac Sacramentum Pœnitentiæ, cujus completiva dicitur, sumpsisse. 2. Materiam remotam esse oleum olivæ quodcunque, sed ab Episcopo benedictum, ita ut plerique Doctores contra Cajet. & Victor. hanc benedictionem de essentia Sacramenti esse putent; imò nec Sacerdoti simplici committi possit, ut Suar. Hurt. Arr. Tann. & alii contra Palud. Valent. Dur. Sotum & alios docent. 3. Etsi Suar. Tann. Sporer. Hurt. Gran. & alii unctionem in quinque sensibus de necessitate Sacramenti esse existiment, contrariam tamen Sporer. Escob. Barbos. Becani & aliorum sententiam ut probabilem etiam à Doctoribus Lovanienſibus, & variis Pastoralibus approbatam fuisse Busenbaum l. 6. tr. 5. c. 5. testatur. 4. Subjectum hujus Sacramenti capax non tantùm esse infirmum

mum, qui fuit olim rationis capax, & nulli peccato actuali obnoxius scitur, sed etiam probabiliter is, qui nunquam actualiter peccavit, ut Suar. Bon. & Diana, aliique contra Vasq. docent, quia talis adhuc partialis effectus capax est, scilicet tollantur reliquiæ ex peccato originali relictæ. 5. Effectus primarium hujus Sacramenti non esse remissionem venialium, ut veteres Scholastici volebant; Sed reliquias peccati, id est, debilitatem ex peccato originali & actuali relictam tollere, & infirmum adversus insidias Diaboli robotare.

II. Q. 2. *Quid de Sacramento Ordinis docent Theologi?* Resp. Sequentia præcipuè. 1. Ordinem, prout hic sumitur, nihil aliud esse, quàm Gradum eminentem in Ecclesia Dei, quo supra Laicos ascenditur ad officium quoddam Ecclesiasticum, Ordinatum ad Sacrificium Missæ peragendum, Ecclesiastico ritu collatum, & stabilem pro vita intentum. Vel brevius, esse Specialem quandam potestatem ad ministerium Altaris peragendum collatam. 2. Sacramentum hoc à Christo institutum fuisse partim ante Resurrectionem, per illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem*: Luc. 22. partim post illam, per ista verba: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata; remittentur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt*, uti teste Tannero d. 7. q. 2. n. 10. tenet communis sententia contra Henriq. volentem omnes ante Resurrectionem fuisse institutos. 3. Omnes septem Ordines probabiliter esse verum Sacramentum, uti colligitur ex Concilio Florent. in decr. union. ubi, cùm dixisset, priores tres Ordines Sacramentum esse, mox subdit: *Et similiter de aliis prædictis, verum ad ministeria sua pertinentium assignationem.* Eodemque modo in Concilio Trident. Sess 23. c 3. discurritur, atque fit distinctio quoad rationem Sacramenti inter Majores & Minores Ordines. 4. Episcopatum probabilius esse Ordinem distinctum à Sacerdotio, uti Vasq. Bell. Con. Valent. Tann. Hurt. & plurimi antiqui apud Arr. d. 55. n. 18. contra Sotum, Henriq. & Bonaç. sentiunt; & meritò, cùm consecrationem illius sit alios Sacerdotes consecrare, quod utique specialem eminentiam indicat. Unde de hoc Ordine recte dicunt Authores, inter illum & Ecclesiam cujus est Episcopus Vinculum quoddam & matrimonium quoddam à solo Summo Pontifice dissolubile oriri, quod inchoatur electione,

datur confirmatione,& consummatur consecratione. Quibus tamen non obstantibus septem tantùm Ordines ab Ecclesia numerari, eò quòd Episcopatus partialiter duntaxat à Sacerdotio distinguatur, sicut vir perfectus potens generare dicitur moraliter unum facere cum Filio generato, uti Sanch. diff. 3. discurrit. 5. Materiam horum ordinum esse res, quæ in consecratione traditur; & Acolythorum quidam materiam non esse solos urceolos, ut Durand.& Palud. docuerunt; nec solum candelabrum,ut Bonac.Rich. Angelus asseruerunt, sed utraque simul,ut Tann.Vasq.& Hurt.sentiunt. Sed nec Subdiaconorum solam traditionem Calicis cum patenæ vacuæ esse materiam.ut S.Thomas, Vasq. Valent. Henriq. & multi alii sentiunt, sed etiam traditionem libri Epistolarum, uti Tann. Hurt. Medina Dicastill. & alii RR. docent,cùm per hunc librum non minùs Subdiacono potestas legendi Epistolam,quàm Diacono legendi Evangelium conferatur. Ad Diaconatum verò solam traditionem libri Evangeliorum, & nullo modo impositionem manuum perficiari quoad librum sentit communis contra Durandum, ad impositionem manuum verò Valent.Vasq. Hurt. Arr. Henriq.Coninck.Bellarm. & plures alii contra Tann. Dicastill. eò quòd per hanc impositionem nulla specialis potestas conferatur. Circa Presbyteratum verò non solam traditionem patenæ cum Hostia, & Calicis cum vino,(ut D. Palud.& Valent. putant)nec solam impositionem manuum, quæ fit peractâ communione (uti D. Bonav. & alii docuerunt) sed utramque requiri, uti Suar.Vasq. Henriq. Arr.Hurt.& alii rectiùs sentiunt. eò quòd per priorem potestas consecrandi, per posteriorem potestas absolvendi confertur. Etsi verò Lugo etiam illam manuum impositionem, quæ ante traditionem patenæ velit esse materiam, alii tamen communiter omnes contrarium sentiunt. Episcopatûs quod attinet, communior Dicast. Tann. Vasq. & plurium aliorum sententia est, solam impositionem Evangeliorum super Scapulas esse adæquatam materiam, & non etiam inunctionem capitis, ut Arriag. nec traditionem etiam Pastoralis baculi. mitræ, anuli clausi,inunctionem manuum,utiMedina & alij volunt. 6. Probabilem quidem esse sententiam Dicast. Vasq.

Ec Laym.

Laym. Hurt. Cajet. Victor. & aliorum sententiam, con
ctum physicum non esse de essentia Sacramenti, contra
tamen sententiam D. Thom. Palud. Cajet. Silv. Navar.
lent. Tann. Henric. Coninck. Bonac. ferè communiorem
tutiorem esse. 7. Subjectum hujus ordinis validè confer
di esse non tantùm adultos masculos baptizatos, uti Dun
dus & veteres Scholastici volebant, sed etiam Infantes,
communis docet sententia. 8. Ministrum quidem Ordi
rium esse Solum Episcopum, ex commissione Pontificis
men etiam simplicem Sacerdotem posse Subdiacon
juxta Henriq. Vivald. Diaconatum juxta Victorell. Majo
Vasq. & alios, Sacerdotium verò etiam juxta Dicast. Val
alios confetre, & de facto potestatē hanc quoad Subdiac
tum & Diaconatum Sacerdotibus Episcopo inferio
concessam esse testatur Tann. n. 30. & ex variis bullis co
re ait, licet alioqui Majorum ordinum conferendorum p
statem Sacerdotibus talibus committi posse negent com
niter cum D. Thoma Authores, præcipuè Barbos. Bo
Laym. Henriq. Ferd. de castro. Valent. Azor, Tann.
alii.

Articulus VI.

De Matrimonio.

I. De hoc tria plerumque tractant Theologi, sc
sponsalia antecedentia, ipsam Matrimonii essentiam, & m
Matrimonii, quæ tamen pleraque, quia ad praxin po
quàm Speculationem spectant, ex instituto à Theologis m
ralibus discutiuntur; unde hic non nisi paucæ doctrinæ
gis Speculativæ indicabuntur.

II. Q. 1. *Quid de Sponsalibus doceant Theologi?* R
Tria præcipuè. 1. Ad Sponsalia requiri quidem mutu
promissionem, & quidem hunc ordinariè parere obligat
nem ex justitia, posse tamen absolutè sponsalia ex sola li
tate contrahi, uti Sanch. l. 1. d. 5. n. 13. docet. 2. Ordin
quidem eadem sponsalia per signa externa fieri solere,
tamen non esse de essentia, quia posset Deus promissio
cujuslibet Sponsi alteri manifestare sine signo exteriori,
Ledesma, Sotus, Arragonius, Palacius & alii apud &

Dian.p.3.tr.5.re 116. licet communior & probabilior sit sen-
tentia contraria Dicast. Sanch. Basil. Pontii, Vasq. Less. Tann.
& aliorum, eò quòd iste modus contrahendi humanus & con-
suetus non censeatur. 3. Etsi ad Sponsalia ætas certa Se-
ptennii completi requiratur, probabilem tamen esse senten-
tiam Sanch. & Dicastillo contra Abbatem & multos alios;
quòd malitia suppleat ætatem ante septennium, Valida ad-
huc fiet Sponsalia, eò quòd ideo tantùm præscribatur se-
ptennium, quia ante tempus ordinariè non adest usus ra-
tionis.

III. Q. 2. *Quid de matrimonii essentia doceant Theo-*
logi? Resp. Sequentia communius doceri. 1. Matrimoni-
um hoc esse Sacramentum novæ legis, & contractum legiti-
mum, & indissolubilem inter virum & feminam, quo mutua
jura corporum in ordine ad prolem generandam confer-
untur & acceptatur. 2. Etsi Viguerius & Ledesma apud Tann.
d.2.n.26. putent hoc Sacramentum in nuptiis Canæ Ga-
lilææ; Victoria verò, Vivald. Sotus uterque, Henriq. &
alii, tunc institutum velint, quando Christus Matth.
19. dixit? Quod Deus conjunxit, *homo non separet*: ipse ta-
men Tann. l.c. putat, rectiùs dici post resurrectionem institu-
tum, eò quòd non conveniens videatur, ut Sacramentum di-
gnitate & ordine postremum ante cætera institueretur. 3. Li-
barnus, Escius & Catharinus Matrimonium inter Fidelem
& Catechumenum contractum validum putent, contrarium
docent à Vasq. Sanch. Tann. & aliis communiter doceri, eò
quòd Sacramentum utriusque capacis consensu perfici de-
beat. 4. Secundùm Vasq. quidem & Rebellum apud Tann.
d.3. itemque Cajet. Victor. Canum. Viguer. Sotum. Lopez.
Ledesma posse rationem Sacramenti à ratione contractus
abstrahi; verùm contrariam sententiam uti communiorem,
ita probabiliorem quoque censeri. 5. Matrimonium Infi-
delium secundùm Vasquez Præpos & Dicast. quidem & mul-
ti Thomistas nunquam fieri posse Sacramentum, etiamsi
baptizentur; juxta Ledesmam verò Henriquez, Capreolum
& alios tunc primùm fieri Sacramentum, quando post ba-
ptismum renovant consensum; communiorem tamen, &
probabiliorem esse sententiam Sanchez. Tann. Valent. &
aliorum docentium, hoc ipso, quod baptizentur, matrimoni-

um illorum Sacramentum fieri, cùm ſtatim tunc incipiat ſignificare indiviſibilem unionem Chriſti cum Eccleſia. 6. Materiam Matrimonii remotam eſſe quidem corpora contrahentium, proximam verò eſſe vel ipſa verba, quatenus traditionem ſignificant; eáque ipſa, quatenus acceptionem ſignificant, formæ rationem habere, uti Sanch. Coninch. Perez & Bonac. volunt; vel ipſa ſigna externa, quibus conſenſus velut forma exprimitur; ut Navar. & Rebellus putant; vel ipſa corpora legitima cum conſenſu velut forma conjuncta; ut Vaſq. Pontius, Covarr. Hurt. Dicaſtill. cum aliis docent. 7. Miniſtrum Sacramenti hujus eſſe ipſos contrahentes, & non Sacerdotem aſſiſtentem, uti Canus putaverat contra unanimem Theologorum ſententiam. 8. Ut conſenſus ſit validus, probabilius eſſe, non poſſe illi conditionem non petendi debiti annecti, uti D. Thom. Bonav. Sanch. & plures alii contra Vaſq. Pontium, Bonac. Hurt. Perez. Dicaſt. & alios docet, quia ſic non traderetur poteſtas ſeu Dominium utile in corpus. 9. Probabilem quidem eſſe ſententiam Sanch. Bellarm. Leſſii & aliorum contra Sotum & alios, docentium, Pontificem poſſe Matrimonium ratum diſſolvere, cùm de facto ſolviſſe conſtet ex variis hiſtoriis, hanc tamen diſſolutionem non ſine gravi cauſa fieri debere; inter Infideles verò etiam conſummatum Matrimonium quoad vinculum ſolubile eſſe, omnes Theologi docent.

IV. Q. 3. *Quid de uſu Matrimonii doceant Theologi?* Reſp. duo præcipuè. 1. Probabiliter nec peccatum veniale committi à conjugibus copulam propter delectationem exercentibus, uti Pontius, Perez. Hurt. Sancius Ferd. de cabezon Diana & alii contra Sanchez. Dicaſt. & alios docent, cùm illa delectatio ſit annexa copulæ. 2. Probabile quidem eſſe, illicitam eſſe copulam, ſi illicitè petatur, ut Dicaſt. & Pontius putant; Sanchez tamen, Coninck. Laym. Henriq. Ferd. de cabezon & alios tantùm illicitam putare, ſi illicitè ob circumſtantiam, quæ ipſum actum vitiat; non verò ſi ob circumſtantiam ex parte petentis ſe tenentem petatur, quia in hoc caſu adhuc rem licitam exercet.

V. Q. 4. *Quis fructus ex hac materia de Sacramento referendus ſit?* Reſp. Triplicem præcipuè referendum eſſe, quorum Primus eſt, ut magni faciat hanc Inſtitutionem, [illegible] occa-

occasionem oblatamad Sacramenta frequentanda; Si enim magnum sibi à Rege quopiam beneficium sibi collatum æstimaret, si aurifodinam quandam aut thesaurum regium sibi concretum, plenamque facultatem auferendi, quod vellet, nactam intelligeret, quanto magis gaudere debet oblatã sibi esse occasionem tot præclaras aurifodinas spirituales, ex quibus non commune aurum, sed pretiosissimæ opes ac gemmarum hauriri possunt, pro libitu usurpandi. Secundus est frequenter usurpet hæc Sacramenta; si enim ii, quibus ejusmodi aurifodina aut thesaurus regius apert' foret ad brevem tempus, nulli labori ac tempori parcerent, sed perpetuò in aurifodina foderent, & aurum quærerent, quantò magis aurifodinas in quibus ad aurum caritatis longè præstantius ego cum labore effodere licet, quàm creberrimè frequentare, gratumque adeò opere ipso, modóque gratissimo huius Institutori sese exhibere oportet. Tertius est, ut quisquam, quò major est dispositio, tantò copiosior fructus ex Sacramentorum reportatur, quàm perfectissimam dispositionem procurare studeat; si enim apertò à Rege thesauro eiusque potestate auferendi, quantùm vellet, nemo non secum aut vas capacissimum afferre studeret; quantò magis dispositionem capacissimam afferre oportet, ut ex hoc Sacramentorum thesauro quàm uberrimam gratiam reportare quis possit.

APPENDIX.

De modo utiliter Studendi Theologiæ.

I. Cùm Institutiones istæ pro iis quidem potissimùm compositæ, qui Theologiæ Scholasticæ audiendæ aut studendi rationem, aut vires, aut animum non habent; quia tamen etiam iis, qui eandem Theologiam audire, rudemque priùs Theologicarum doctrinarum cognitionem haurire cupiunt, quæve illas cupimus, ideò ut solidum quendam & efficacem earum habeant, studium istud cum fructu peragendi, plane breviter illum ex peritissimorum Magistrorum sententia instructione appendicis loco hîc apponere.

II. Varii autem à variis modi studendi assignantur, sed

meo judicio optimus jure merito censetuur, quem ipsa Studii natura requirit; hic autem ut cognoscatur, notandum est 1. Studium nihil aliud esse, quàm veritatis indagationem seu clariùs actionem quandam intellectus, quæ tota in rebus ritè apprehendendis, atque ut sunt, cognoscendis occupatur.

II. 2. Notandum est, tũ quamvis rem perfectè cognitã inferi, quãdo causæ illius tã intrinsecę, quàm extrinsecæ cognoscuntur; unde si studii quoque naturam perfectè cognoscere quis velit, non poterit id meliùs, faciliusque obtinere, quàm si causam illius Finalem, Efficientem, Materialem, & Formalem indaget; harum quippe accurata cognitio omnes industrias eidem suggeret ad Theologiæ & cujusvis alterius scientiæ studium cum magno fructu peragendum. Quæ placet has ipsas causas diversis §§. explicare.

§. I.

De Causa Finali Studii.

I. Pro hac causa cognoscenda supponendum est 1. creatum esse Hominem ad hunc finem, ut Dominum Deum suum laudet, revereatur, & amet, eique serviendo salvus fiat; reliquas verò res creatas, eo fine productas esse, ut eundem hominem in fine hoc consequendo juvent.

II. Supponendum 2. nihil esse volitum, nisi præcognitum, uti certum in Philosophia axioma habet, atque adeo non Deum, ut oportet, amari posse, nisi cognitus sit; cùm autem in hac vita Deus ordinariè non nisi obscurè, cognosci queat, ideo duplex homini lumen ad hanc cognitionem obtinendam collatum esse, supernaturale videlicet unum (quod nihil aliud est, quàm donum Fidei, per quod Deus ex sua revelatione cognoscitur) alterum naturale, nempe intellectum, cujus auxilio invisibilia Dei, ut loquitur Apostolus ad Rom. 1. 2. creatura Mundi per ea, quæ facta sunt, conspiciuntur.

III. Supponendum 3. generalem omnium Scientiarum finem esse, immediatè res creatas, & per has ipsum Conditorem cognoscere; unde scientiæ nihil aliud sunt, quàm habitus quidam intellectus, per quos hic facilitatur ad res creatas clariùs, faciliùsque cognoscendas, ut ex earum cognitione ad Conditorem suum cognoscendum, & amandum

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

animus exurgat; cùm autem habitus ejusmodi non nisi per frequentes actus acquirantur, hinc Studio seu frequenti meditatione opus est; ex quo patet, eundem Studii & Scientiarum finem esse.

IV. Ex quibus suppositis facilè nunc colligere est, quinam sit causa finalis Studii, nempe immediatum finem quæ veritatem rerum; ad hanc quippe cognoscendam totus iste labor impenditur, ut res, prout in se sunt, apprehendantur: unde Aristoteles ait, intellectū nostrum intelligendo omnia fieri, dum scilicet, res omnes quasi ad se trahit, earumque in se similitudinem exprimit. Mediatum verò finem duplicem esse, Primarium scilicet, & Secundarium. Primarius est gloria Dei, ad hunc enim finem universa creavit Deus, ut scilicet à creaturis intellectualibus cognoscatur, & ametur, in qua cognitione & amore gloria illius consistit. Secundarius finis est propria cujusque hominis salus; cùm verum salus & perfectio hominis in amore Dei consistat, cognitio verò Dei ad amorem ducat, meritò concluditur, Studii Scientiarum finem secundarium esse salutem hominis, non propriam duntaxat, sed alienam etiam, cùm is, qui verè amat Deum, etiam ab altero amari cupiat, atque adeò pro viribus laboret, ut cognitionem illius, sine qua amari non potest, ingeneret.

V. Ex cujus causæ finalis cognitione facilè nunc Theologiæ Studiosus sequentia corollaria deducere poterit. Et quidem colliget, quantopere necessarium sit, ut bonam, rectamque intentionem studiorum suorum laboribus præfigere studeat; nisi enim ad scopum, finemque hactenus explicatum studia sua dirigat, vanus est omnis ejus conatus utì olim Salomon Sap. 13. indicavit dicens: *Vani sunt omnes homines, quibus non subest scientia Dei.* Et clariùs S. Paulus 1. Cor. 13. *Si habuero Prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam, caritatem autem non habuero, nihil sum.*

VI. Secundò colliget, quàm magni facere debeat Theologiæ studium; cùm enim, ut hactenus ostensum est, omnes scientiæ ad cognoscendum meliùs Deum ordinentur, manifestissimè sanè concluditur, tantò excellentiorem de scientia quâpiam æstimationem concipiendam esse, quantò clariorem de eodem Deo cognitionem ingeneraverit, atque adeò

Theologiam, cujus primarius labor est, Deum tum in se, tum in creaturis suis cognoscere, meritò omnibus aliis scientiis velut Reginam anteferendam esse.

VII. Tertiò colliget, quantâ alacritate, diligentiâque constantia ad Studium Theologiæ incumbere debeat, si meminerit, triplicem sibi pro hoc studio tam excellentem hanc, nempe majorem Dei gloriam, propriamque, ac proximi salutem, præfixum esse, si enim Jacobo Patriarchæ, Scriptura teste gen. 29. Septem anni, quos inter molestias & labores gravissimos exegit, videbantur dies pauci præ amoris magnitudine quo erga Rachelem ferebatur, quámque laboris suo lucraturum se sperabat; quantò majori alacritate & patientia Theologiæ Studiosus suscipere debet septem annorum, quos Philosophiæ & Theologiæ impendere debet labores, si recordetur, se pro mercede & præmio eorundem laborum suorum non solùm animam suam, & eorum, quos olim curæ suæ commissos habebit, sed etiam gloriam Dei, ipsamque Deitatem infinities quâvis corporali pulchritudine pulchriores lucraturum, & per totam æternitatem fruiturum?

§. II.

De Causa Efficiente Studii.

I. Suppono, causam Efficientem aliam esse principalem, aliam instrumentalem; & illam iterum in magis & minùs principalem item in universalem, & particularem dividi; quô suppositô facilè patet, causam efficientem universalem Studii esse ipsum DEUM, utpote qui sicut ad omnes alias actiones hominis, ita ad studium quoque seu speculationem rectè immediatè concurrere dicitur. Particularem verò causam principalem esse ipsum Intellectum hominis, à quo omnis cognitio tanquam à principio vitali procedere debet. Instrumentalem autem causam esse omnia illa, quæ aliquo modo sive mediatè, sive immediatè ad efficiendam cognitionem concurrunt; qualia sunt species intellectuales, sensus externi & interni, voces à Doctoribus prolatæ, vel in libris scriptæ.

II. Ex qua Causæ efficientis intellectione facilè intelligitur Theologiæ Studiosus colliget 1. quòd sicut causa instrumen-

strumentalis, quo magis cum Artifice velut causa principali conjungitur, eique obedit, tantò plures & præstantiores effectus producit, ita ipse quoque tantò majorem in Theologiæ studio profectum hausturus sit, quantò arctiùs se cum Deo conjunxerit, uti jam pridem Christus Apostolis suis Jo. 15. dixit: *Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multùm.* Hæc autem conjunctio triplici modo fieri debet. Primò per amorem & voluntatis suæ cum divina perfectam conformationem, ita ut nec aliis lectionibus aut doctrinis, nec alio modo, nec alio tempore, quàm quæ Dei voluntas per Superiores aut ipsam prudentem rationem designat, vacare velit. Secundò per crebram & ferventem orationem, quâ gratia ad proficiendum necessaria petatur; sic quippe S. Jacobus c. 1. monet dicens: *Si quis autem vestrûm indiget Sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei.* Tertiò per humilitatem, quâ quis sibi diffidit, cum S. Paulo 2. ad Cor. 3. fatetur, se non esse sufficientem cogitare aliquid ex se, sed sufficientiam suam ex Deo esse. Qui quidem tres conjunctionis modi quantopere conducant ad insignem in Studio Theologiæ seu Sapientiæ divinis profectum faciendum, pulchrè pius Asceta in persona Christi l. 3. de imit. c. 43. sequentibus verbis indicavit: *Ego sum, qui humilem in puncto elevo mentem; ut plures æternæ veritatis capiat rationes, quàm si quis decem annis in Scholis studuisset.* Et iterum: *Quidam amando me intimè, didicit divina, & loquebatur mirabilia: plus profecit in relinquendo omnia, quàm in studendo subtilia.*

III. Colliget 2. cùm causæ creatæ tantò fortiùs agant, quantò meliùs sunt applicatæ; tantò meliùs autem immuniter applicentur, quantò minùs ad alia objecta distrahuntur; cum quoque, qui fructuosam Theologiæ studio operam Navare decrevit, omnia illa impedimenta, quæ animum quoquo modo distrahere possunt, sedulò cavere debere, ut totum se huic studio impendere possit; hanc ferè ob causam ipse S. Ignatius in suis constitutionibus cavet, ne ii, qui scientiis addiscendis dant operam, spiritualibus etiam exercitiis nimiùm sese occupare non permitterentur, eò quòd experientiâ propriâ dicisset, Dæmonem per ejusmodi pias exercitationes fraudulenter suggestas à necessario

ſcientiarum addiſcendarum ſtudio abſtrahrere conſuetu. Huc etiam pertinet, ut dum Theologiæ ſtudioſus operam huic ſtudio vacat, aliis ſcientiis addiſcendis animum non diſtrahat, ſed, ſi quidem, ut in quibusdam Açademiis conſuetudo habet, ſecundariam quandam lectionem audire cogatur, ſecundarium quoque tempus eidem impendat. Imò in ipſo etiam Theologiæ ſtudio caveat, ne multorum Authorum curioſa Lectione minùs idoneum ſe faciat ad ſuam ſententiam penetrandam; nam ut bene advertit Seneca ep. 45. qui, quò deſtinat, pervenire vult, unam arripiat viam, neceſſe eſt, non per multas vagetur; nam contrarium non ire, ſed errare eſt. Certè longâ experientiâ compertum eſt, eos diſcipulos præ reliquis profeciſſe, qui ſolis ſuorum Profeſſorum ſcriptis contenti, in iis bene penetrandis totam ſuam operam collocârunt; neque hoc adeò mirum cuipiam videri debet cùm enim Divina providentia hos eis Magiſtros aſſignârit, hoc ipſo etiam ſua auxilia ad hos potiùs, quàm alios fructuosè audiendos alligavit.

§. III.

De Cauſa materiali Studii.

I. Etiam hæc cauſa latiùs accepta duplex eſt juxta communem Philoſophorum opinionem, ſcilicet materia, in quâ recipitur forma, ſeu ex qua componitur compoſitum; & materia, circa quam aliqua ſcientia verſatur. Unde facilè patet, cauſam materialem Studii eſſe ipſum intellectum, in quo recipiuntur Speculationes Theologicæ. Materia verò circa quam eſſe omnes doctrinas in Theologia tradi ſolitas, circa has enim ritè penetrandas præcipuè occupatur Speculatio Studioſorum Theologiæ.

II. Ex qua doctrina colligitur, animam ſeu intellectum Studioſi Theologiæ eſſe quaſi membranam aut papyrum, in qua Deus conceptus ſuos, quos de rebus creatis habet, deſcribit, dum ad ſpeculationes varias de illis producendas concurrit; unde ſequitur, quòd ſicut magnis Principibus non niſi charta mundiſſima & tennerrima ad ſcribendum offertur; ita DEO quoque anima puriſſima, tenerrimæque conſcientiæ ad conceptus Theologicos in ea deſcribendos offi-

ferri debeat. Nam, ut ipse Matt. 5. dixit, *beati munda corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Cui autem Deus se ipsum non abscondit, illum etiam creaturæ DEI non effugiunt, uti rectè Cassianus discurrit. Hinc meritò suadetur studiosis, ut ante omnia puritatem animi crebra & religiosa sacramentorum frequentatione, quotidianâ ac seria conscientiæ discussione, omniumque peccatorum, & occasionum eadem procurare & conservare studeant, certò sibi persuadentes, quòd ut Salomon Sap. 1. dixit, *in malevolam animam non introibit Sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.*

§. IV.

De causa formali Studii.

I. Causa formalis Studii alia non est, quàm ipsa speculatio; hæc autem sex potissimùm partes, ut rectè fiat, resolvit, quas quidam memoriæ causâ sequenti distycho comprehendit:

Scribe bene, ausculta, bene discute, quære, duella,
Multa nota prudens, sic bene doctus eris.

Nam bona *scriptio* facilitat relectionem scriptorum. *Auscultatio* erudit: *excussio* dubitandi rationes, & quærendi, quotidie materiam suggerit: *interrogatio* illustrat: *concertatio* industriam acuit, & profectum promovet juxta illud Cajetani dictum: *Circulus* (id est, concertatio in pluribus concertantium circulo seu conventu fieri solita) *& cathedra.* (id est, crebra scriptio, quâ quis aliis doctrinas tradit, vel suo studiò se exercet) *fecerunt me doctum.* Porro ut omnis fluctuosius hæ singulæ partes vel industriæ observentur, proderit breviter indicâsse, quid circa singulas sit specialiter observandum.

II. Primo ergo *Scriptionem* quod attinet, hanc ordinatam, accuratam, & integram esse oportet. *Ordinata* erit, si non confusè omnia scribantur, sed debita intervalla inter titulos, conclusiones, objectiones, & responsiones observentur, ut passim in libris impressis videre est. *Accurata* erit, si interpunctiones, aliáque ad ortographiam pertinentia rectè observentur; quod nisi fiat, turbabitur sensus, & fastidi-

faſtidium non modicum ad Scripta relegenda parietur. Integra denique erit, ſi omnia, quæ à Profeſſore dictantur, fideliter excipiantur neque ipſæ etiam citationes tanquam minùs neceſſariæ ommittantur; etſi enim tum, cùm actu excutiuntur, modicus earum uſus aut utilitas appareat, ſuo tamen tempore, quando ad ipſos fontes recurrere quis voluerit, magno ſubſidio erunt.

III. Secunda induſtria, ſcilicet *auſcultatio*, diſpoſita, libera, & attenta eſſe debet. *Diſpoſita* erit, ſi ea, quæ in Schola explicanda ſunt, priùs ſtudioſè relegantur; ſic enim ipſa explicatio longè facilius fructuoſiúsque intelligetur. *Libera* erit, ſi omnes aliæ curæ, & cogitationes, quæ animum diſtrahere poſſunt, fortiter expellantur, & mens tranquilla atque diſcendi avida ad ſcholam afferatur. *Attenta* erit, ſi non modò animus, aurésque ad verba Profeſſoris excipienda applicentur, ſed idem Profeſſor etiam variis geſtibus attente aſpiciatur, ut Caſilius ſuadet; frequenter enim geſtus plus dicit, quàm verba, uti in Oratoribus videre eſt, qui ſæpe magis perſuadent actione, quàm voce.

IV. Tertia pars, ſcilicet *diecuſſio* ſcriptorum, pia, ſcrupuloſa, ſolida, litigioſa, utilis & diſcreta eſſe debet. *Pia* erit, ſi antè, quàm ad eandem accedatur, pura intentio efficiatur, & tum divinum auxilium, tum Sanctorum Patrocinium ſedulò imploretur; imò etiam inter ipſam diſcuſſionem mens interdum per pia ſuſpiria ad Deum elevetur; hâc enim ratione primùm quæritur regnum DEI, & Juſtitia ejus atque adeò meritò ſperari poteſt, quòd juxta promiſſum Servatoris etiam omnia auxilia ad profectum neceſſaria ſint adjicienda. *Scrupuloſa* erit, ſi omnes conclusionum, definitionumque particulæ, ſub quibus aliquando ætina vel diſtinctio latere poteſt, exactè diſcutiantur, & unus Scriptorum locus cum altero conferatur. *Solida* erit, ſiquis primò ſtatum quæſtionis bene intelligere ſtudeat: tum deciſionem quæſtionis ſeu concluſionem accuratè perpendat; poſtea fundamentum & argumentum primarium ſententiæ ſuæ diligenter excutiat, id eſt, ſi probationes Profeſſoris ad Syllogiſmum redigat, & ſingularum præmiſſarum probabilitatem ſeu veritatem hoc vel ſimili modo examinet; quid ſi mihi negetur hæc propoſitio, quomodo probabit

bere eandem vellem ? & sic etiam ad minorem discutiendam procedat, ita ut nulla propositio præcisè propter authoritatem Professoris credatur, sed tamdiu ulteriùs probetur, donec ad primum aliquod principium perveniatur, id est, ad propositionem aliquam per se claram, vel ab omnibus concessam, vel alibi probandam. Huc etiam pertinet, ut remotis scriptis secum ipse conversionem cum fundamento non quidem iisdem verbis, sed eodem sensu, quasi alteri eandem explicare vellet repetat. Item ut suis temporibus integræ quæstiones repetantur, hoc vel simili modo, ut ab initio quæstionum inter se connexio attendatur : subinde una sedulò post alteram breviter examinetur iudagando, quid ea præcipuè concludatur, quod potissimum illius fundamentum sit, in qua ratione contraria sententia se maximè fundet, & quomodo illi occurrendum. *Litigiosa* erit excussio argumentorum, si vel ipse sibi aliquid objiciat, vel objectiones scriptis allatas in formam syllogisticam redigat, jurgeátque; deinde verò ipse etiam respondeat, quærendo primùm solutionem proprio ingenio, postea verò etiam Solutionem Professoris considerando, & cum sua conferendo, videndóque, an non aliquâ instantiâ, aliáve responsione Professoris eandem enervare possit. Quòd si non satisfaciant sibi ejusmodi responsiones, annotare illas poterit, ut paulò pòst meminerit. *Vtilis* erit discussio, si, postquam uni, alterive argumento studuerit, dispiciat, quid utilitatis ex eo ad propriam & alienam salutem haurire possit; quâ ratione Theologicas speculationes & veritates ad convincendos Hæreticos, instruendos Christianos, seipsum ad perfectionis & pietatis studium, exstimulandum adhibere possit, aut velit. *Noxia* denique erit, si nimius in discussione tali peragenda fervor temperetur, ipseque discussionis labor non facilè ultra duas horas continuetur, & aliquantulo temporis spatio non intermittatur, ut animus tanto vegetior ad eandem redeat. Huc etiam pertinet, ut talis discussio utpote totum sibi hominem vendicans non instituatur tempore, quod valetudini aut Spiritui sit parùm opportunum, quale foret, si statim à prandio aut cœna, aut cùm preces fundendæ, aliáve exercitia spiritualia peragenda sunt, susciperetur.

V. Quarta industria videlicet *interrogatio*, per quam priva-

privatas conferentias cum Profeſſore, aut etiam Diſcipulis doctioribus intelligo, ſincera, humilis, & fructuoſa eſſe debet. *Sincera* erit, ſi ſincero animo dubia occurrentia proponantur, id eſt, non ut aliorum ſcientia exploretur, aut ut alii quæſtionibus implicatis & fallacibus vexentur, ſed ut dubii propoſiti ſolutio accipiatur. *Humilis* erit, ſi ignorantiam ſuam libenter quis fateatur; ideóque in dubiis aliorum recurrere non erubeſcat; ſed & ipſa reſponſa benigno animo recipiat, etiamſi non undequaque ſatisfaciant. *Fructuoſa* erit, ſi, quæ ex reſponſione aliorum intellecta fuerint, breviter annotentur, præcipuè ſi majoris momenti videbuntur, & in ipſis ſcriptis non continentur.

VI. Quinta induſtria, nempe *concertatio* tam privata, quàm publica, quæ partim in defenſione, partim in oppugnatione conſiſtit, alacris, modeſta, efficax eſſe debet. *Alacris* erit, ſi voce non nimis ſubmiſſa, & timidi animi ſpeciem præſeferente quis defendat, vel argumentetur, ſuper ipſo argumentandi vel defendendi modo fervorem quendam oſtendat, ut certaminis cujusdam ſpeciem habeat diſputatio. *Modeſta* erit, ſi alterius ſermo non interpelletur: ſi cavebitur omnes ſerveriores cenſuræ, cavillationes, irriſiones, & verba parùm ædificantia, qualia ſunt, *falſum eſt, abſurdum eſt, toto cœlo errat, nullus unquam hoc ſomniavit &c.* ſi, ubi quis videt, argumentantem vel defendentem progredi non poſſe, non inſultet, ſed, quantùm fieri poteſt, ejus honori conſulat, addendo explicationem argumenti, vel ipſam reſponſionem ſuggerendo. *Efficax* erit, ſi quis ſolidum argumentum & reſponſum, ex quo Auditores aliquid diſcere poſſint, ipſáque doctrina diſputando propoſita, clarior reddatur, afferre ſtudeat. Talia autem argumenta meritò cenſentur, ſi quis vel argumenta in ſcriptis propoſita pro ſua ſententia enervare; vel certè objectiones in iisdem ſcriptis pro contraria ſententia allatas ampliùs urgere conetur; cum enim Profeſſores ſupponantur legiſſe Authores contrariæ ſententiæ, eorúmque præcipua fundamenta dictâſſe, & ſolviſſe, meritò argumenta, quæ ex talibus objectionibus proſtituntur, efficaciſſima; & verò etiam pro ipſis dictatis clarius intelligendis utiliſſima judicantur.

VII. Sexta denique induſtria, *Annotatio* videlicet prudens

prudens, distincta, & constans esse debet. *Prudens* erit, si non minima quæque annotentur, sed ea solùm, quæ utilia fore sperantur, qualia sunt 1. Ignorantiæ; quando scilicet aliqui termini, vel modi loquendi non intelliguntur. 2. Dubia, per quæ intelliguntur rationes, quæ contra conclusiones vel responsa ad objectiones in scriptis allatas occurrunt. 3. Argumenta, quæ inter discussionem occurrerunt, vel ex in publicis, privatisque disputationibus audita fuerunt, singularem efficaciam continere videbuntur. 4. *Responsa* digniora, quæ sub digniorum propositione aut argumentatione accepta fuerunt. 5. Ad hanc annotationem etiam deberi possunt *marginalia*, quibus succus ex scriptis extrahitur, & ad memoriam juvandam prope ipsam conclusionem vel objectionem in margine breviter notatur. 6. *Compendium* quoque, etsi ab aliquibus *dispendium* vocetur, non omnino contemni debet, si rite fiat, cùm & primaria fundamenta per illud in memoriam revocentur, & magnum ad magnas quæstiones brevi tempore repetendas subsidium præbeatur. *Distincta* erit, si non omnia, quæ annotanda sunt promiscuè scribantur, sed certa singulis charta deputetur, maximè verò iis, quæ digniora, & scitu magis necessaria videbuntur; hæc enim quia sola fortè asservabuntur, hoc etiam diligentiorem annotationem merentur. *Constans* denique erit annotatio, si quis rerum notandarum multitudine, vel difficultate absterreri se non sinat, ab isto labore; quò enim major est labor iste, hoc major suo tempore fructus è rebus notatis reportabitur.

VIII. Atque hæc tandem est natura speculationis, & modus solidissimus, & optimus in studio Theologiæ discendi. Ex quo breviter officium Theologiæ (idem in proportione etiam de aliis scientiis sublimioribus dictum est) studiosi colligi potest, ac dici, Theologiæ studiosum esse illum, qui circa materias Theologicas scribit, & annotat multùm: plùs audit, & meditatur: plurimùm confert, ac disputat, in quibus officiis præstandis qui melliorem exhibuerit, & generosè vicerit, is majorem sibique ex labore suo fructum reportabit, ut adeò hîc quoque verè locum habeat illud Ascetæ: *Tantùm proficies, quantum tibi vim intuleris.* Quia tamen in hoc studio non levia peri-

pericula & tentationes occurrere ſolent, quæ, niſi maturè occurratur, efficere poſſunt, ut plùs damni, quàm commodi ex tali ſtudio reportetur, ideo ut hæc quoque pericula evitentur, placet ea breviter referre, &, quâ ratione iisdem occurrere Theologiæ Studioſus debeat, oſtendere.

§. V.

De periculis in Studio Theologiæ cavendis.

I. Multa quidem ſunt pericula, quæ plerumque ſcientiarum ſublimiorum ſtudio ſunt connexa, ſed quatuor præ-puè ex illis numerantur, quibus Theologiæ ſtudium magis eſt obnoxium, quantò magis Theologiæ ſcientia omnes alias utilitates, quà utilitate, quà dignitate antecellit.

II. Primum periculum eſt, ne, quemadmodum Sanctas JESU ſuos Studioſos prudenter monet, fervore ſtudiorum intepeſcat ſolidarum virtutum ſtudium; unde non malè quidam ſtudium literarum lupo, virtutis verò ſtudium agno comparavit, eò quòd, ſicut agno lupus aſſiduò inſidiatur, ita ſcientiarum quoque ſtudium, fervorem ac ſtudium virtutum devorare nitatur. Quare ne ſimile detrimentum Theologiæ Studioſus patiatur, ſequentia tria media adhibeat. 1. Sedulò caveat, ne conſueta pietatis & orationis exercitia quam prætextu Studiorum aut omnino intermittat, aut oſtantanter, & feſtinanter ſaltem peragat; ſed potiùs certo perſuadeat, tantò meliùs ſibi poſtea ſtudendi laborem ceſſurum, quantò accuratiùs præ memorata ſua exercitia ritualia peregerit, omnémque de ſtudiis cogitationem ſuſuerit; quem in finem altè memoriæ ſuæ aureamillam Bonaventuræ ſententiam in Spec. diſ. c. 7. propoſitam inſcribat: *Scientia, quæ pro virtute deſpicitur, per virtutem modum meliùs invenitur*; 2. Sæpe perpendat, quam parùm profit ſcientia quæcunque, niſi cum virtute conjungatur, ſcilicet, quàm parùm prodeſt Artifici inſtrumenta habere optima, & elegantiſſima, ſi uſum eorum neſciat. Ut

derinò illa notatu dignissima Servatoris sententia Matt. 16. o oculos semper habenda est: *Quid prodest homini, si uni-*
um mundum (non tantùm perfectissimè cognoscat, sed et-
lucretur, animæ verò suæ detrimentum faciat? id quod
, & ita studiis vacaret, ut in spiritu detrimentum patere-
3. Pariter bene consideret, quanti referat virtutem cum
conjungere; quâ quidem in re Magistrum se in-
J. Balthaser Alvarez Societatis nostræ Sacerdos præ-
de quo P. Ludovicus de Ponte c. 29. vit. refert, quòd val-
uerit persuadere Studiosis, ut virtutem cum scien-
spiritum cum literis conjungerent, eò quòd hæc duo sint
duæ arbores scientiæ & vitæ in paradiso plantatæ: aut
duo luminaria Solis & Lunæ, quæ toti Mundo lucent:
quasi vestimentum duplex, quo Mulier fortis domesticos
ebat frigus nivium, malitiam scilicet & ignorantiam
bat: aut quasi spiritus duplex, quem Eliseus ab Elia
ente sibi dari petiit: aut quasi duæ rotæ, quæ currum
Dei trahebant; in quibus erat Spiritus vitæ: aut
duæ sorores Martha & Maria, quæ mutuò se adjuvant,
virtus dat literis authoritatem, efficaciam, & securita-
Scientia verò virtutem in Dei cognitione acquirenda

III. Secundum periculum est, Superbiæ & elationis, quidem quàm facilè oriatur ex Scientiis, jam olim testa- Apostolus, dum 1. ad Cor. c. 8. dixit; *Scientia inflat, ca-*
verò ædificat. Quàm autem stulta sit hæc inflatio, mox
nibus verbis ostendit: *Si quis autem se existimat scire*
quid (& propter hoc inflatur) *nondum cognoscit, quemad-*
modum oporteat eum scire; id est, quale de scientia judicium
re debeat, quòd scilicet nihil aliud sit, quàm lumen ali-
a sole divino acceptum, quis autem non stultum judi-
lium Populum, qui propterea superbiret, quòd sol illi
or esset, atque adeò copiosius lumen, quàm aliis Gen-
communicaret? aut hominem illum, qui propterea,
oculos aliis meliores haberet, extolleretur? Meritò er-
ejusmodi tentatione Superbiæ pulsatur, cum S. Augu-
in confess. exclamat: *Infelix homo, qui scit illa omnia,*
se nescit: beatus verò, qui te scit, etsi omnia illa nesciat:

qui verò te & illa novit, non propter illa, ſed propter te ſolum beatus eſt. Aut certè cum piiſſimo Aſceta dicit lib. 1. imit. c. 2. *ſi ſcirem omnia, quæ in mundo ſunt, & non eſſem in charitate, quid me iuvaret coram Deo, qui me iudicaturus eſt ex facto? Quantò plùs & meliùs ſcis, tantò gravius iudicaberis, niſi ſanctiùs vixeris. Noli ergo extolli de ulla arte vel ſcientia, ſed potiùs time de data tibi notitia.*

IV. Tertium periculum eſt invidiæ & æmulationis, quæ non rarò ſuboritur in animo eorum, qui alios excellere in ſcientiis; ſe autem modicum aut nihil proficere advertant, cui tentationi ut occurrat, inprimis bene perpendat doctrinam ab eodem pio Aſceta l. 3. c. 22. in hæc verba propoſitam? *Qui pauciora accepit, contriſtari non debet, nec indigne ferre, nec ditiori invidere, ſed te potiùs attendere, & tuam bonitatem maximè laudare, quod tam affluenter, tam gratis, tam libenter, ſine perſonarum acceptione, tua munera largiaris. Omnia ex te, & ideo in omnibus es laudandus. Tu ſcis, quid unicuique expediat; & cur iſte minùs & ille ampliùs habeat, non noſtrum, ſed tuum eſt diſcernere, apud quem ſingulorum merita ſunt perpenſa.* Unde *voluntas tua, & amor, hominum omnia excedere debet, & plùs eum conſolari, magisque placere, quàm omnia beneficia ſibi data vel danda.* Deinde bene poſſet deceret, quòd ſcientia & ſimilia dona ſint inſtrumenta data xat ad bene operandum ac fructificandum, & hominem cundùm humanam duntaxat apparentiam aptiorem faciat ad fructum majorem in Proximi ſalute faciendum, non tem apud Deum, qui, ſicut peritus ſcriptor etiam per lè præparatum calamum, elegantiorem, quàm optimum calamum habentes, characterem format, ita doctum æquè ac doctiſſimum hominem operari potest tem aliorum. *Vnde pro magno reputo beneficio* (inquit Thomas Cempenſis) *non multa habere, unde exteriùs & ſecundum homines laus & gloria apparet, ita ut conſiderata quæ paupertate & vilitate Perſonæ ſuæ non modò gravamen aut tristitiam vel dejectionem inde non concipiat, ſed potiùs conſolationem & hilaritatem magnam, quia tu Deus pauperes & humiles, atque huic Mundo deſpectos tibi elegiſti in familiares & domeſticos.*

V.

V. Quartum denique periculum est inordinatus timor contemptus, si quis advertat, se non cum ea, quâ sperabatur, ratione proficere, aut publicè disputare. Contra quam tentationem sic animus præparandus est, ut primò ante omnia conscientiam suam in testem adhibeat, quâ coram Deo testatur se omnem, quam poterat & debebat, diligentiam in studio adhibuisse, atque adeò apud Deum, cælitésque tam veram laudem promeritum fuisse, ac illi obtinuerunt, qui spem in studiis progressum, felicissimumque in publicis laboribus successum sunt sortiti. Unde sibi applicet doctrinam Thomæ Kempensis in Persona Christi l. 3. c. 41. datam: *Nolo tibi attrahere, si videas alios honorari, & elevari, te autem despici, & humiliari. Erige cor tuum ad me in cœlum, & non erubescet te contemptus hominum in terris.* Deinde verò meminerit atque etiam perpendat, à prudentibus quoque se non esse contemnendum, utpote qui bene nôrunt, non omnes æquali ingenio pollere, neque tam effectum & successum quàm conatum & diligentiam in Studioso laude dignum esse. Quòd si imprudentes fortè aliter judicent, tam parùm curandum esse, atque si cæcus de colore; aut is, qui Pictor non est, de picturæ artificio judicare præsumat.

TRACTATVS V.

INSTITUTIONES THEOLOGIÆ MORALIS COMPLECTENS.

Præfatio.

ETsi tot, tamque diversæ Theologiæ mor... Institutiones, Summulæ, compendia, typo... ctenus sint commissa, ut meritò supervacan... um videri queat, quidquam iis, quæ passim in m... nibus habentur, superaddere; quia tamen ex ... parte propositum mihi per hujus libelli compo... tionem fuit, plenas doctrinarum ad Quintuplicem... Theologiam pertinentium Institutiones junioribus... Sacerdotibus offerre; ex altera verò parte vix ... quantùm quidem mihi constat, è Scriptoribus, q... hanc materiam pertractârunt, ex instituto Theolo... giæ moralis Naturam, objectum, accidentia, alia q... quæ in aliis scientiis plerumque in Prolegomen... tractari solent, explicavit; multò minùs verò m... lem, facilémque in hujus scientiæ studio solidè pro... ficiendi modum offerre conatus est, ideo ut hâc q... que notitiâ, subsidióque non careant Theolo... moralis Candidati, simulque dignam de eâdem a... mationem, &, quod inde necessariò sequitur, ard... tius ejusdem addiscendæ desiderium concipia... placet, ea omnia breviter hoc Tractatu sub Insti... tion...

num Nomine complecti, sic tamen ut nullo mo-
repetitam doctrinarum particularium ad quam-
Materiam pertinentium Crambem cum fastidio
rendam, sed paucarum duntaxat regularum, velut
cipiorum generalium, ex quibus particularium
clusionum decisio pendet, clarâ, solidâ, practicâ-
explicatione fastidium simul & laborem in im-
menda memoriæ tam copiosa Theologicarum
trinarum Farragine nonnihil levem, atque at-
perem. Unde quatuor præcipuè Capita totus
Tractatus continebit, quorum primum Natu-
Definitionem, & Objectum Theologiæ moralis
cabit. Secundùm de Accidentibus illius aget.
um, Modum solidè studendi, & proficiendi in-
. Quartum denique varia Principia gene-
ad eandem Theologiam pertinentia propo-

Caput I.

NATURA SEU ESSENTIA THEOLOGIÆ MORALIS.

Ub præcipuè sub hoc Titulo explicanda veniunt, scili-
Definitio, & Divisio Theologiæ moralis; de qui-
us sequentibus duobus Articulis agetur.

Articulus I.

De Definitione Theologiæ moralis.

1. Breviter & rectè Theologia moralis sic definiri
: Est Habitus supernaturalis ad actus morales Super-
les in genere dirigendos ordinatus; per hoc enim
logia moralis à reliquis Scientiis distinguitur, quòd hæ
non ad actus morales immediatè dirigendos sint institu-
Theologia Speculativa, Polemica, & Controversa; vel

certè ad eosdem non sub ratione supernaturalitatis ordinetur, ut Ethica; aut saltem circa eosdem in particulari dirigendos inclinent, ut Prudentia: Unde meritò Doctores dicunt Theologiam moralem & Ethicam medium quasi locum tenere inter Synderesin & Prudentiam, eò quòd non omnino circa universalissima principia actuum moralium versetur, ut Synderesis; nec tamen etiam circa singularia occupetur, ut Prudentia.

II. Ex hac Definitione facilè nunc colligitur, quænam sit objectum Materiale Theologiæ moralis, nempe Actus voluntatis, prout sunt indifferentes ad Rectitudinem vel Irrectitudinem moralem, seu quod idem est, Bonitatem vel Malitiam; unde hæc Moralitas seu Bonitas supernaturalis erit objectum formale incomplexum Metaphysicum, cùm ipsa sit formalitas seu ratio, quam præcipuè Theologus moralis in actus Voluntatis introducere intendit, à qua inde etiam Nomenclaturam & Denominationem Theologiæ *moralis* accepit.

III. Cæterùm licet, si hoc modo consideretur, non versetur immediatè circa DEUM, atque adeò sub hac ratione Theologia vocari non mereatur; quia tamen est pars aliqua Theologiæ strictiùs acceptæ, ideo adhuc nomen Theologiæ ob coniunctionem & subordinationem cum illa retinuit, si dicere malis, eam pro suo objecto habere Deum per actus morales supernaturales eo modo, quo fieri potest, possidendum, cùm verè ad hoc sit instituta hæc Theologia moralis, ut actus Supernaturales elicere, & per hos ad possessionem Dei velut ultimi finis pervenire tandem possimus.

Articulus II.

De Divisione Theologiæ moralis.

I. Non est hîc Sermo de Divisione strictè accepta Generis in Species suas, cùm hoc ipso, quòd pro objecto habeat Supernaturalitatem Supernaturalem in Genere habeat, constet, eam esse unicam quandam infimam Speciem; nam etsi de Actibus moralibus malis etiam, seu de Peccatis agere soleat, hi tamen hoc ipso, quòd mali, atque adeò supernaturalitatis incapaces

…, ad primarium Attributionis Objectum ſpectare non …ſint, ſed ſecundariò duntaxat ad meliùs cognoſcendos …ius bonos tractantur, atque adeò Objectum Attributum …rnat vocari merentur.

II. De Sola ergo diviſione Scholaſtica Sermo hîc …in qua quidem non omnes Authores conveniunt. Nam …loqui cum P. Hermanno Buſenbaum mox à Regulâ dupli… Actuum humanorum interna ſcilicet ſeu Conſcientia, & …rna ſeu Lege inchoantes poſtea ad Præcepta in Specie …cedentes, inprimis Præcepta virtutum Theologicarum …ue Præambula Decalogi, poſtea Præcepta Decalogi & Ec… & tandem Præcepta ſingulorum Statuum, ac quæ his …nantur, Peccata explicant, coronidis loco Tractatum de …mentis & Cenſuris adjicientes. Alii cum Laymanno …explicatam Conſcientiam & Actus humanos, bonos & …s in genere, legemque velut Regulam directivam illo…, ac pœnas pro Transgreſſione legum Eccleſiaſticarum …as, de Virtutibus in Specie agere incipiunt, & tandem …rum de Sacramentis ſubjungunt. Alii cum Toleto à …orum Officio inchoantes, per varias illius Poteſtates …ionem ſumunt varias quoque doctrinas ad Theologi… moralem pertinentes explicandi. Alii aliam Diviſio…, quam ſibi & Lectoribus accommodatiſſimam exiſti…eligunt.

III. Mihi aptiſſima, & ipſi rei ac Naturæ congruen…a ſemper viſa eſt Diviſio, quam S. Thomas in Secunda …æ Theologiæ, quæ totam ferè Theologiam moralem …lectitur obſervavit, ut ſcilicet ab initio Natura Actuum …alium in genere tam bonorum & malorum explicetur; …a ad Actus bonos ſeu Virtutes in Specie fiat progreſſus, …dem operâ vitia cuique virtuti oppoſita explicentur, …que virtutes cuivis Hominum ſtatui conveniant, indice… Et tandem de Sacramentis velut præcipuo ad gratiam …Actibus moralibus ritè dirigendis neceſſariam obtinen…dam Medio tractetur; quem proinde modum etiam in hac Inſtructione tenebo.

CAPUT II.
DE ATTRIBUTIS THEOLOGIÆ MORALIS.

I. Etiam hîc Attributa more Scholasticorum latiùs accipimus pro omni Prædicato, quod quocunque modo ad Essentiæ saltem juxta nostrum Modum concipiendi supervenire concipitur.

II. Primum ergo Attributum est, quòd sit *Supernaturalis* Habitus, hoc enim Prædicatum omnino ei concedendum esse, ut ab Ethica distinguatur, quæ ad eosdem Actus naturales dirigendos ordinatur, jam Suprà dictum est.

III. Secundum Attributum est, quòd sit vera Scientia: cum verè conclusiones plurimas certas & evidentes habeat, quales sunt v.g. Conscientiam erroneam non esse sequendam, licere secundùm probabilem opinionem operari, &c. Liceat autem de facto multas Opiniones probabiles duntaxat, atque adeò falsitati obnoxias tradere soleat, hoc tamen illi non per se, sed per accidens duntaxat ob imperfectum Modum, quo plerasque Scientias in hac vita possidemus, & Res ipsas cognoscimus, convenit, atque adeò ipsi Theologiæ secundùm se, & suam Perfectionem connaturalem consideratæ obesse non debet, quò minùs veræ Scientiæ prædicatum obtineat.

IV. Tertium Attributum est, quòd sit *simpliciter Practica*; per hoc enim à Theologia Scholastica potissimùm distinguitur, quòd illi Speculativas quæstiones discutiendas relinquat, ipsa verò practicas doctrinas tradendas assumat; unde licet interdum etiam Definitiones certorum objectorum tradat, has tamen potiùs ab ipsa Theologia accuratiùs examinatas mutuatur, quàm ut ipsa ex Instituto eas dem confíciat.

V. Quartum Attributum est, quòd sit *simpliciter necessaria* ad Ecclesiæ administrationem & conservationem: cùm enim Administratio hæc Pastoribus præcipuè conveniat, hi autem sine morali Theologia munere suo convenienter fungi nonqueant, meritò concluditur, Ecclesiam absque auxilio hujus Theologiæ legitimè administrari non posse. Hinc de facto multis quidem, qui Theologiam Scholasticam non

nem adiverunt, nulli autem, qui Theologiæ morali non
dederit, Cura Animarum committitur.

VI. Quintum Attributum est, quòd sit utilior non aliis
mnaxat profanis scientiis, sed ipsâ etiam Theologiâ Scho-
sticâ; scilicet modò, quò plerumque dicimus, Medicum,
in Medicinis practicè adhibendis excellit, utiliorem esse
, qui solâ Speculatione magnam Scientiæ famam est asse-
tus. Certè experientiâ quotidianâ constat, illos Anima-
m Curatores, qui Theologiæ moralis sufficientem Noti-
am cum insigni zelo conjunctam habent, plus in Salute
imarum procuranda proficere, quàm eos, qui Speculatio-
bus solùm Scholasticis assueti, in doctrinis Theologiæ
oralis memoriæ imprimendis minùs studiosè sese exercue-
nt.

Caput III.

De modo studendi, et proficiendi in Theologia morali.

Quod de Jurisprudentiæ Studio dici plerumque solet, videlicet tres præcipuè Dotes ad illud requiri, ma-
am *sedulitatem* quâ Leges in Corpore Juris contentæ assi-
ā lectione evolvantur: felicem *Memoriam*, quâ eædem
ges sæpius perlectæ retineantur; & Maturam *Pruden-*
m, quâ disjudicetur, quomodo Leges ejusmodi in hoc vel
o casu applicari & practicari debeant; idipsum æquali aut
ltori Jure de Theologiæ moralis studio dici potest; cùm
m ex unâ parte Theogiæ moralis primarium officium
t sit decidere, quænam ex pluribus sententiis circa hanc
illam sententiam, excogitatis absolutè sit verior, sed po-
judicare, an ea probabilis sit, atque adeò secundùm illam
erari liceat; ex altera verò parte, ut constat, ingens sen-
marum à Theologis Moralibus tradi solitarum sit Farra-
; facilè apparet, non modò magnam in iis percurrendis Se-
ulitatem, felicémque in iisdem Memoriæ imprimendis
Memoriam, sed maturam insuper Prudentiam, quâ omnes
Circumstantiæ accuratè ponderentur, & an hæc vel illa Do-

ctrina in Propoſito Locum habeat, ſolerter diſpiciatur, neceſſariam eſſe, ne, ſi hæc Diſcuſſio prætermittatur, fiat Cauſa Periculi Res Salutis, ut aliâ in Materia S. Chryſoſtomus notavit. Porro de poſterioribus duabus Dotibus non eſt, quod ſpecialiter ampliùs moneatur, Sedulitatis tamen ut Officium impleatur, ſequentes Induſtriæ obſervari debebunt.

II. Prima eſt, ut generalia Principia & Doctrinæ pro reliquis bene addiſcantur, Memoriæque firmiter imprimantur, hæc enim, cùm ſint Fontes, ex quibus reliquæ Concluſiones particulares emanare ſolent, ſi ob oculos ſemper habeantur, non erit adeò difficile, eadem Prudentiæ Auxilio ad particulares Caſus applicare, uti in ſequenti Capite ex practicis Exemplis apparebit.

III. Secunda Induſtria eſt, ut Theologiæ Studioſus, dum Materiam quampiam ſive ſtudendo, ſive repetendo percurrit, diligenter attendat, quot circa illam diverſæ ſententiæ ſint excogitatæ, & quantam illæ probabilitatem habeant, diligenter inquirat; ne aut temerè neget aliquid licitum eſſe, quod probati Authores licitè fieri poſſe concedunt; aut ſuſpectam aliquam, aut periculoſam, vel omnino damnatam ſententiam facilè ſequatur, aut ſuadeat.

IV. Tertia Induſtria eſt, ut bene cognoſcat, & ob Oculos habeat Regulas, quas communiter Authores ad probabilitatem cognoſcendam proponere ſolent, quas quidem P. Ferdinandus de Caſtro p. 1. d. 2. pu. 1. n. 4. ſequentibus Verbis ſat clarè inſinuat: *Ex his, inquit,* infertur manifeſtè, ſi in libro alicujus Doctoris Neoterici (&, ut paulò poſt dicit, pii & gravis) invenias aliquas propoſitiones abſolutè affirmatas, quæ adversùs communem videntur, non illas ut improbabiles debes judicare; imò potiùs debes illas cenſere ut probabiles, dum tibi non conſtat à Sede Apoſtolica ut improbabiles judicatas. In eundem ſenſum Joannes Sancius d. 44. ſelect. diſp. ſic loquitur: Probabilis erit Opinio, ſi illam affirment boni Nominis Doctores, imò etſi unus, ut docet Angelus, Silveſt. Saa. Navarr. Valent. Sanchez; imò etſi nullus, dum tamen, qui ſuſcitat eam Opinionem, ſit Vir doctus, & probabilibus Rationibus incedat, quem, ſi conſulat Laicus non doctus, ſequi poteſt, quamvis ille Vir doctus expliceat omnium aliorum Doctorum opinionem diverſam eſſe.

lle; qui mox addit, ita sentire Vasq. Azor. Villalob. Torres & Lorcam. Denique Franciscus Bardi discept. 4. de Conscient. c. 4. etiam Filliutium, Laym. Bresserum & alios refert sentientes, judicium unius probati Authoris, qui omnia hinc inde expendit, sufficere ad asserendam Opinionis Probabilitatem. Rectè tamen monent plerique, ejusmodi Sententias licet probabiles cautè esse sequendas, & Medicorum more extraordinarias Medicinas in eo duntaxat casu, in quo communes Medicinæ non ampliùs sufficere videntur, usurpantium, tum præcipuè practicandas esse, quando eorum, cum quibus agitur, Salus ac Necessitas, aut alia gravis Ratio ad ejusmodi Praxin impellit.

V. Quinta Industria est, ut, quoniam Doctores hi, ut etiam numero dictum est, rectè monent, ut diligenter dispiciatur, num aliqua Sententia, de cujus Probabilitate dubitatur, non sit à Sede Apostolica reprobata, Catalogus talium prohibitarum doctrinarum semper ad manus habeatur, ac frequenter inspiciatur.

VI. Sexta est, ut, qui optatum ex praxi moralium Doctrinarum Fructum referre cupit, Mercatores imitetur, qui, ubi pleraque Merces, quæ ab Hominibus emi consueverunt, in Tabernis suis recondere conentur, eas tamen majori in promptitate, majoríque studio comparant, & asservant, quas frequentius emi adverterunt; atque adeò & ipse illis Materiis accuratiùs volvendis, & memoriæ imprimendis studere conetur, quarum frequentior in Pastorali Officio obeundo usus occurrit, quales sunt Materia de Conscientia, de Peccatis, de Restitutione, de Pœnitentia, de Eucharistia, & similes.

VII. Sexta est, ut, quoniam nihil æquè prodest ad Doctrinas aliquas memoriæ imprimendas, quàm frequens & assidua Exercitatio, unum vel plures Socios sibi conquirat, cum quibus se in casibus circa varias materias proponendis & resolvendis exerceat, sícque in hac velut ludicra exercitatione discat, quid in occurrentibus Casibus suo Tempore respondere debeat. Debet autem hæc Altercatio non multùm contentiosa esse, sed potiùs familiaris instar Collocutionis, in qua dubia mutuò proponuntur, & solvuntur, institui; sic etiam plus Temporis supererit ad plures Materias brevi spatio percurrendas.

VIII. Se-

VIII. Septima Industria est, ut ipsemet sibi quis varios Casus velut ab alio propositos fingat, &, quid ad eosdem respondere vellet, consideret; sic enim & Socii sæpe, cum quo Repetitionem instituat, Absentiam aut Defectum suppleat; & non rarò, dum Responsum non statim occurrit, excitabitur ad Materiam illam, in qua se debilem etiamnum agnoscit, diligentiori discussione repetendam.

IX. Octava Industria est, ut, si quos rariores Casus, atque ad Praxin magis conducentes vel in Libro legerit, vel ab aliis decidi audiverit, breviter annotet; dici enim vix potest, quantùm hæc Industria multis profuerit ad se aliosque a quamplurimis intricatis Nodis, Dubiisque, expediendos, Officiúmque Pastorale cum magna Dexteritate ac Commendatione, nec minore suo, Oviúmque sibi commissarum salutio peragendum. Eundem ob finem etiam Dubia in Lectione occurrentia, vel ab aliis proposita annotari debebunt, ut eorundem solutio suo tempore ab aliis doctioribus peti, vel certè per ipsorum Authorum Inspectionem procurari possit.

X. Nona denique Industria est, ut Memoriæ sublevandæ causâ semper compendium aliquod Theologiæ moralis ad manus habeat, ex eóque quotidie, si fieri potest, unum, alterúmve Folium percurrat; sic enim species paulatim adeò confirmabit, ut suo tempore sine difficultate excitari, atque ad Praxin Pastoribus tantopere necessariam plurimùm servire possint.

Caput IV.

De Principiis Generalibus Theologiæ Moralis.

UT hæc Principia, quæ, ut suprà dictum est, sunt veluti Fontes reliquarum Conclusionum Theologicarum, clariùs intelligantur, & memoriæ firmiùs imprimantur, visum est, non parùm profuturum, si & ipse cujusque Principii Sensus explicetur, tum Authoritas & Ratio indicetur, & tandem una, alteráve conclusio practica ex tali Principio deducta subjungatur, ad cujus Normam aliæ similes Conclusiones erui possint.

Arti-

Articulus I.

De Principiis ad Actus humanos in Genere spectantibus.

§. I.

PRINCIPIUM I.

Nihil volitum, nisi præcognitum.

Sensus.

Hoc est, quisquis non priùs cognovit aliquo saltem modo bonitatem vel malitiam quampiam in objecto, quod amplectitur, latere, ei non potest bonitas illa vel malitia ad laudem & præmium, vel ad vituperium & pœnam imputari. Dixi *aliquo saltem modo*: quia non claram & perfectam requiri cognitionem colligitur ex iis, qui cum ignorantia culpabili defectata objectum aliquod peccaminosum amplectuntur; etenim licet certò non sciant inibi latere malitiam, quia tamen in confuso cognoscunt, & suspicantur, prohibitum esse hoc objectum, & ad certitudinem indagandam se obligari, nec tamen huic suæ obligationi satisfacere studeant, ideo merito sufficiens creditur hæc confusa cognitio ad hoc, ut talis malitia illis imputetur, uti infrà iterum ex alio axiomate ostendetur.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Thoma 1. 2. q. 9. a. 1. Suar. d. met. 9. sect. 7. n. 4. Tann. to. 2. q. 2. n. 13. & 14. ubi concludunt, solam Intellectûs præcognitionem sufficientem & proportionatam esse ad hoc, ut voluntas per illam moveatur; vocarique hoc axioma ab Aristotele 3. de anim. c. 10. primum principium.

Ratio.

Quia, cùm voluntas humana cœca sit, hoc ipso progressus ad prosecutionem vel fugam Objecti non potest, nisi ab Intellectu velut Oculato Duce manuducatur, & dirigatur.

Unde

Unde in eundem sensum alii dixerunt: *Ignoti nulla cupido*; & *Quod quis non novit, hoc non dolet.*

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui peccatum in se gravissimum committit, formaliter non contrahere malitiam, si nesciverit, actum à se elicitum esse peccaminosum, uti communis docet Theologorum sententia.

Deducitur 2. Eum, qui credit, actionem aliquam sub veniali duntaxat peccato esse prohibitam, non contrahere illam, quàm venialem malitiam, licet alioqui actio illa mortaliter sit peccaminosa, uti iterum unanimiter docent Theologi.

Deducitur 3. Eum, qui percussit Clericum, putans se Laicum verberare, non incurrere Excommunicationem in Percussores Clericorum latam, uti ex cap. Si verò 4. de Sentent. Excomm. colligitur.

§. II.

PRINCIPIUM II.

Non inest Actui Moralitas, si desit voluntati Libertas.

Sensus.

Hoc est, non censetur quis bene vel malè egisse, atq; adeò laude vel vituperio dignus, si debita ad operandum Libertate careat, seu, quod idem est, non præcedat indifferens cognitio, quæ voluntatem expeditam relinquat ad agendum vel non agendum, vel ad agendum saltem contrarium.

Authoritas.

Desumptum est ex ipsa S. Scriptura Eccl. 31. Beatum & laudabilem dicente eum, qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere mala & non fecit. Et confirmatur unanimiter à Theologis & Philosophis.

Ratio.

Quia qui ad unum determinatus est, agitur potius, quàm agit;

egit, atque adeò tam parùm laude vel vituperio dignus censeri potest, quàm parùm laudabilem dicimus lapidem, si ad centrum feratur; vel è contrario vituperabilem censemus, si contra naturalem inclinationem sursum proijciatur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Etsi Dæmon nonnunquam ad turpium objecta animo volvenda Hominem impellat, neutiquam tamen hunc peccare, si voluntariè illis non inhæreat; quia non nocet sensus, si desit consensus, ut cum S. Bernardo communiter docent SS. Patres.

Deducitur 2. Eum, qui ad opus aliquod faciendum obligatus, nullam ex sua parte negligentiam committit, sed contra voluntatem suam ab obligatione tali implenda impeditus non debere ob talem omissionem, culpæ aut pœnæ obnoxium censeri; nam, uti in l. 6. decr. c. ult. reg. 41. dicitur, non debet imputari ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum.

Deducitur 3. Non esse peccatum, si cui in subita apprehensione objecti turpis ante rationis animadversionem excitus appetitus commoveatur, talis enim motus cùm primò primus sit ob libertatis defectum culpa caret, uti docet cum communi Sanchez. l. 1. c. 1. n. 19.

§. III.

PRINCIPIUM III.

Nihil consensui tam contrarium est, quàm vis & metus.

Sensus.

Hoc est, quandocunque violentia infertur, aut metus grauis extrinsecus (nam intrinsecus ex causis naturalibus provenit non obstat) cadens in constantem Virum (qualis est ille, qui metus mortis, Carceris diuturni, amissionis magnæ partis bonorum, gravis indignationis, aut infamiæ) alicui intendit ad consensum illius in materia de se non illicita, ac in contractus humanos, pacta ac vota pertinente extorquendum,

dum, non censetur verè consensisse, etiamsi oretenus se consentire præseferat. Dixi autem 1. *In materia de se non ridicula*: quia si illicita sit, tum hoc ipso, quòd peccatum sit maximum omnium gravissimum, Prudentia dictat metum illum gravem metu hujus gravioris mali superandum esse, atque adeò non excusabitur à peccato, qui contra hoc Prudentiæ dictamen delinquit. Dixi 2. *In materia ad contractus, vota, & pacta pertinente*: quia, ut rectè P. Gobat tr. 2. de Bapt. n. 139. advertit, si loquamur de actibus distinctis à Pactis, ij neque ex Natura rei, neque ex ullius Legis dispositione sunt invalidi, quia scilicet possunt esse adhuc simpliciter voluntarii, secundùm quid sint involuntarii, ut cum S. Thoma 1. 2. q. 77. a. 6. & 7. communicer docent Theologi.

Authoritas.

Desumptum est ex le. nihil consensui. 117. ff. de reg. juris. Item ex le. 39. eod. tit. illúdque explicat Decius in reg. & approbant communiter Theologi.

Ratio.

Quia cùm in tali casu metus sit causa hujus consensus præstiti, meritò leges, quæ humanæ fragilitati condescendunt, permittunt rescindi ejusmodi Contractus (si is, qui metum passus est, velit) aut omnino invalidos fuisse declarant.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui metu mortis contrahit matrimonium, non obligari ad standum contractui, uti in cap. Veniens. & cap. Cùm locum 14. de Sponsalibus definitur.

Deducitur 2. etsi metus absolutè gravis non sit, sed respectivè duntaxat in ordine ad fragilitatem talis Personæ, quæ faciliùs deterretur, irritabilem fieri contractum, ut Sanchez & multi alii apud & cum Lugone d. 22. n. 133. docent; quia quod operatur metus gravis in viro robusto, hoc metus minor in Persona timida operatur, ergo eodem modo uni ac alteri est occurrendum.

Deducitur 3. Eum, qui metu mortis consentit in Baptismum, validè baptizari, si verè habuit intentionem baptizandi, sufficien-

sapiendi, uti P. Gobat l. c. decidit, quia in tali casu non agitur de contractu humano, aut pacto &c.

§. IV.

PRINCIPIVM IV.

Vani Timoris nulla est excusatio.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis levi duntaxat metu (id est, non cadente in constantem virum) adactus committit scelus, vel damnum sibi aut alteri noxium init, non potest se metûs hac exceptione à culpa aut obligatione restitutionis tueri.

Authoritas.

Desumptum est ex le. 184. ff. de reg. Jur. item ex le. Si quis 13. ff. de re judicata. illúdque refert & explicat Decius reg. 39.

Ratio.

Quia, cùm talis metus levis esse supponatur, meritò judicatur à quovis facilè superari potuisse, atque adeò nec voluntarium secundùm quid tollere. Certè si cogeremur actiones nostras instituere juxta normam rationum levium & futilium, etiam in casu, quo non occurrunt in contrarium aliæ, essemus multò miserrimi, ut rectè P. Gobat tr. 7. n. 212. advertit.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Preces importunas sine minis aut metu reverentiali non obstare, quò minùs validè matrimonium contrahatur, uti Lugo d. 12. de Just. n. 4. cum Tann. Vasq. & pluribus aliis docet.

Deducitur 2. Etiam vota facta ex metu levi valida esse, nisi incutiatur injustè talis metus ad votum extorquendum, uti communis sententia Theologorum apud & cum Busembaum l. 3. c. 3. tr. 2. du. 2. docet.

Deducitur 3. Contractus levi metu initos in foro externo (quidquid sit de foro Conscientiæ) semper ut validos agendi debere, uti docet communis Theologorum.

§. V.

PRINCIPIUM V.

Ignorantia Facti, non Juris excusat.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis facti alieni ignorantiam probabilem, & non omnino supinam habet, & ex causa hujus ignorantiæ errorem aliquem, aut culpam materialem admittit, non potest in tali casu culpa ei adscribi; secus sentiendum foret, si ex ignorantia Juris manifesti culpam admisisset, aut errorem, tum enim omnino hæc ei obessent ad acquirendum commodum, non tamen ad damnum rei suæ amittendæ, ut Canis. in cit. reg. ait.

Authoritas.

Desumptum est ex lib. 6. Decret. c. ult. reg. 13. Item le. Juris 7. ff. de Juris & Facti ignor. ubi dicitur: Error ne in maribus quidem in damnis vel compendiis obest; autem error nec Feminis in compendiis prodest. Cæter omnibus juris error in damnis amittendæ rei suæ non noc Illud insuper referunt, & explicant Canisius & Decius in de reg. Juris Pontif. & Barbosa axiom. 113. cum multis al

Ratio.

Quia, cùm jus finitum sit, adeóque ab omnibus int gi, aut saltem peritiores de eo consuli posse præsumatur, ritò nullam excusationem afferre illius ignorantia dicit secus se res habet in facti alieni ignorantia, hoc enim, multiplex, & quasi infinitum sit, facilè etiam prudentissim quemque fallere potest.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Etiam in factis propriis excusare ig rantiam, si factum sit valde antiquum, in quo fit verosi oblivio; vel quando est valde intricatum, & obscurum is, qui fecit, multis negotiis implicatus est; vel in error laborat, uti Barbos. axiom. 113. n. 3. & seq. docet cum tis aliis.

Deducitur 2. Clericum, qui ab Episcopo excommu to ignorans Ordines suscepit, posse dispensationem à suo

scopo obtinere; uti in cap. Cùm Clericis. 2. de Ordinando ab Episcopo habetur.

Deducitur 3. Eum, qui per ignorantiam facti solvit id, quod naturaliter debitum, sed civiliter indebitum erat, posse illud repetere; secus, si per ignorantiam Juris solverit; uti in l. Cùm quis 10. C. de Jur. & Fact. ignor. dicitur.

§. VI.

PRINCIPIUM VI.

Scire, & scire debere paria sunt.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis obligatus est ad rem aliquam inquirendam, & sciendam, tum, etsi eam ignoret, perinde reprehensibilis habetur, ac punitur ob effectum ex tali ignorantia consecutum, acsi reipsa scienter talem effectum procurasset, saltem quoad Forum externum, in quo præsumitur talis cognitio, nisi contrarium probetur.

Authoritas.

Desumptum est ex l. quod. te. 5. ff. de rebus creditis. Item l. Si duo. 38. ff. de acquir. hæred. illúdque approbat, Dom. Barbos. axiom. 174. cum aliis.

Ratio.

Quia nemo præsumitur malus, nisi probetur; ergo nemo præsumitur negligens fuisse in re, quam debebat sciscitanda. Adde, quòd hoc ipso, quòd talis sciverit, se paratum ad inquirendum de re, quam scire debet, jam quomodo confusè eam cognoscere censeatur, atque adeò quasi eandem ignorare dicetur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui munus aliquod suscepit, nec illud, cùm posset, studuit scire, quæ pertinent ad tale munus, non excusari à culpa, si ob ignorantiam varios errores & damna causet, uti Busenbaum l. 4. c. 3. a. 1. cum Lugon. Bonacina aliis docet.

Deducitur 2. Rusticum, qui non interrogavit, an sequenti hebdomade esset dies jejunii vel festus, non excusari à peccato, si animus illi dictaverat, esse interrogandum, uti communiter docent Authores.

Deducitur 3. Eum, qui accedit ad mulierem, dubitans num sit sua, non excusari ab Adulterio, si Mulier illa non fuerit uxor illius, uti Bonac. d. 2. de peccq. 8. pu. 3. n. 20. Vasq. Sanch. & alii docent.

§. VII.

PRINCIPIUM VII.

Non sunt facienda mala, ut eveniant bona.

Sensus.

Hoc est, non licet actionem ex natura sua illicitam eligere velut medium ad bonum aliquem finem consequendum.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Scriptura ad Rom. c. 13. & ex cap. Super eo 4. de Usuris, illúdque approbat & defendit Barbos. axiom. 141. n. 3. cum pluribus aliis.

Ratio.

Quia velle malum est absolutè peccatum; atqui intentio per quam aliquis actionem malam dirigit ad bonum finem non impedit, quò minùs verè adhuc dicatur velle talem actionem malam, ergo nec impedit, quò minùs peccet; peccare autem semper est illicitum.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Non esse licitum adhibere Sortilegia, ut Fures cognoscantur, & per horum punitionem quies Reipublicæ conservetur, uti ex cap. 2. de Sortileg. colligitur.

Deducitur 2. Non esse concessum, ut aliquis pro vita alterius redimenda usuras exerceat, uti in cap. Super eo 4. de usur. deciditur.

Deducitur 3. Non licere mendacium etiam minimum committere; ut per illud mala gravissima à Regno quopiam aut integro Mundo avertantur, uti in cap. Non arbitremur 22. q. 2. dicitur.

§. VIII

§. VIII.

PRINCIPIUM VIII.

Actus Agentium non operantur ultra eorum intentionem.

Sensus.

Hoc est, si ad bonitatem vel malitiam, vel essentiam alicujus actus requiritur intentio ipsius Operantis, non potest de illa bonitate vel malitia plùs illi adscribi, quàm quantùm ipse per suam intentionem appetere voluit.

Authoritas.

Desumptum est ex le. Non omnis. ff. Si certum petetur. Approbat illud Barbosa axiom. 12. cum communi aliorũ.

Ratio.

Quia actus non potest subsistere sine substantia, ut colligitur ex cap. Tua nos. 26. de Sponsal. ergo cùm ad substantiam actus etiam ipsam intentionem requiri supponatur, non potest majorem valorem sortiri, quàm quousque se Intentio extendit.

Praxis.

Deducitur 1. Eum, qui die jejunii delectatur esu carnium imaginariè tantùm, non violare jejunium, nec peccare, quia cum præceptum positivum per se non extendatur ad actus internos, hìc meritò locum habet principium adductum, ut docent Diana p. 1. tr. 9. res. 37. Laym. & alii.

Deducitur 2. Sacerdotem non consecrare Hostiam, quæ in Sacrario intra corporale posita est, uti docent Coninck. 3. disp. 74. a. 2. du. 3. & alii apud & cum Busenb. l. 6. tr. 3. c. 1. dub. 2.

Deducitur 3. Eum, qui Verbo tenus promittit Puellæ matrimonium, non habens animum sese obligandi, probabiliter nõ obligari ex justitia, quia jus nõ confertur solis verbis, sed maximè voluntate & intentione, quâ quis jus, quod habet, abdicare intendit; obligari tamen ex fidelitate, quia in nullius potestate est verbis externis promittere, & nolle se obligare ex virtute fidelitatis ad promissa reddenda. uti docet

cet Sanch. l. 1. d. 9. n. 2. Less. Laym. Coninck. & alii apud Ferd. de Castro p. 5. tr. 28. d. 1. pu. 2. n. 2.

§. IX.

PRINCIPIUM IX.

Voluntas pro opere reputatur.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis reipsa habet voluntatem efficacem aliquod opus faciendi, tum, etsi ab eo perficiendo contra voluntatem suam impediatur, perinde apud DEVM praemiabitur aut punietur, ac si opus ipsum praestitisset; nisi special. in ipso opere ponendo difficultas superanda sit, quam speciale à DEO praemium promissum sit, uti in Martyrio videre est, ubi utique Laureolam Martyrum non obtinebit, qui solum habuit desiderium, licet efficax, sanguinem pro Christo fundendi.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Scriptura Matth. 5. ubi Christus dixit: *Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam moechatus est eam in corde suo.* Estque conforme communi Theologorum sententiæ neganti per actum externum non geri moralitatem actus. Imò etiam in Foro externo locum eam habere colligitur ex l. Si quis. C. de Episc. Item ex l. Is. 7. C. ad l. Corn. de Sicariis; eámque communiter docent à Doctoribus, testatur Schneidewein l. 4. tit. 1. §. Sed etc. n. 7. ubi tamen ex Baldo notat, istam regulam quidem de rigore Juris veram esse, sed per consuetudinem non observari.

Ratio.

Quia cùm tota libertas agentis circa actum interna præcipuè versetur, hoc ipso etiam moralitas tota in ipso residere censebitur; unde hîc præcipuè locum habere videtur actum illud l. In convent. 219. de verb. sign. Voluntas omnibus dominatur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui voluntariè consentit actum luxuriosum, si occasionem haberet, coram DEO

esse luxuriæ, in quam consensit; uti ex cit. c. 5. Matt. colligitur.

Deducitur 2. Illum, qui efficacem habet voluntatem faciendi eleëmosynam, si haberet, misericordiæ præmium æternè à DEO accepturum, atque si reipsa dedisset, quemadmodum S. Augustinus super Psalm. 109. testatur dicens: *Si potes, da: si non potes, affabilem te fac; coronat DEVS Voluntatem, ubi non invenit facultatem.*

Deducitur 3. Eum, qui vult DEUM infinito amore diligere, non hoc ipso actum infinitæ dignitatis & valoris elicere, tum quia plerumque hic actus est simplex complacentia tantùm; tum quia si actu ipso deberet poni actus externus respondens illi interno, nova adhuc, eáque gravis difficultas superanda foret, quæ novam utique iterum laudabilitatis & moralitatis intentionem causaret.

Articulus II.

De Principiis ad internam Actuum humanorum Regulam, seu Conscientiam spectantibus.

§. I.

PRINCIPIUM I.

Quod non est ex Fide, peccatum est.

Sensus.

Hoc est, quandocunque aliquis actionem aliquam peragit vel omittit, quam Conscientia (quæ nihil aliud est, quàm lumen intellectus indicans, quid licitum vel illicitum sit) dictat illicitè peragi, vel omitti, committit illius speciei peccatum, quale conscientia apprehendit, etiamsi illa actio vel omissio alioqui minimè peccaminosa sit.

Authoritas.

Desumptum est ex Epistola S. Pauli ad Rom. c. 14. illúdque approbant, & sic explicant communiter SS. Patres, teste Reginaldo l. 1. tr. 1. c. 1. resp. 2.

Ratio.

Quia Conscientia est Regula proxima Voluntatis, derivata à prima & principali Regula omnium humanarum actionum, scilicet à Lege Divina & æterna: ergo quidquid contra hanc Legem committitur, vel omittitur, bonum esse non potest.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui putat, se ex Caritate obligari ad Proximum è periculo liberandum per mendacium, posse mentiri, si non mentiatur, uti cum communi docet Bonac. d. 2. de pecc. q. 4. pu. 6. n. 8.

Deducitur 2. Eum, qui Venerando SS. Imagines, aut Reliquias putat, se Idololatriam committere, non esse immunem à tali culpa, si dictam Venerationem peragat, uti item rum communis apud Bonac. l. c. n. 13. sentit.

Deducitur 3. Eum, qui putat, alterutram ex duabus contradictoriis actionibus committendo se peccare, omnino peccati reum fieri, quamcunque peragat, si conscientia vincibilis sit; vel si invincibilis sit Conscientia, & non eligat eam, quæ minùs gravis est; ut idem Bonac. l. c. n. 27. cum communi Theologorum iterum sentit.

§. II.

PRINCIPIUM II.

Non lædit Conscientiam actio, quam probabilis tuetur opinio.

Sensus.

Hoc est, qui non potest certò cognoscere, an actio aliqua sit licita, vel non, potest eam sine peccati scrupulo elicere, si advertat, eam à doctis & prudentibus viris, quorum Authoritas sufficit ad probabilitatem alicui sententiæ conciliandam, licitam judicari; modò non immineat aliquod periculum, ad quod vitandum Prudentia, vel Justitia, vel Caritas dictet oppositam sententiam eligi debere.

Authoritas.

Desumptum est ex mente Vasquez, Sanchez, Medinæ

Tam-

Tann. Oried. Lugonis, Amici, Lezaniæ, & plurium alio-
rum apud & cum Franciſco Bardi diſcept. 4. de conſc. c.
1. n. 5.

Ratio.

Quia, cùm opinio probabilis ſit dictamen rationi con-
forme (alioqui enim probabilis opinio non foret) hoc ipſo,
quo illam ſequitur, prudenter agere, & ex conſequenti nec
peccare cenſendus eſt; dummodo non ſit nimis tenuis pro-
babilitas, aut in materia Sacramentorum, vel judicii verſe-
tur, tunc enim non licet juxta decretum Innocentii X,
an. 2. Mart. editum ſententiam quantumcunque probabi-
lem relictâ probabiliore ſequi.

Praxis.

Hinc deducitur 1. eum, qui probabiliter putat, ſe habe-
re iurisdictionem, licitè eam exercere, uti Sanch Leſſ. Ferd. de
Castro, Fill. Villalob. Coninck. Henriq. apud & cum Fran-
cisco Bardi diſc. 4. c. 17. n. 2. docent.

Deducitur 2. Doctorem non eſſe obligatum reſpondere
juxta ſuam opinionem magis probabilem, ſed ſatisfacere ſuo
officio, ſi juxta probabilem aliquam opinionem reſpondeat,
uti Sanch. Becan. Regin. Bonac. Jo. Sancius & alii apud & cum
illis l. c. c. 20. n. 2. ſentiunt.

Deducitur 3. Opinionem unius Doctoris, qui ob ratio-
nem probabilem favet Matrimonio jam contracto, poſſe opi-
nione reliquorum Doctorum aliud opinantium præferri, uti
docet l. 2. de matrim. d. 36. docet.

§. III.

PRINCIPIVM III.

In dubio melior eſt conditio poſſidentis.

Senſus.

Hoc eſt, quando neutra pars, quæ de aliqua re litigat,
probare poteſt probabilibus argumentis, rem illam ſibi de-
beri; aut certè probabilitas argumentorum utrobique eſt
æqualis, tum illi res adſcribenda eſt, qui actu illam bona fide
poſſidet.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 6. decret. ult. re. 65. ubi dicitur: In pari delicto vel causa potior est conditio possidentis. Habetur etiam in reg. 172. & 196. ff. Item in le. si debitor. to. de pignor. illudque refert Barbosa axiom. 182. cum innumeris aliis.

Ratio.

Quia, cùm nemo præsumatur malus, atque adeò non rem aliquam illegitimè possidere, ipsa ratio dictat, non esse ipsum de hac sua possessione dejiciendum, donec efficacibus rationibus probetur, rem illam, non ipsi, sed alteri competere.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui dubitat, num votum emiserit, non obligari illo, uti plurimi docent apud Bardi disceptat. 6. c. 1. §. 1.

Deducitur 2. Eum, qui dubius est, num commiserit peccatum mortale, non esse obligatum ad illud confitendum. Ita Coninck. d. 7. de pœn. du. 8. Caramuel & alii apud Bardi l. c. c. 11. p. 4. §. 1. & Dian. p. 4. tr. 3. re 5.

Deducitur 3. Eum, qui dubitat, num vigesimum primum annum attigerit, non teneri Jejunii lege, quia liberum est in possessione. Contrà verò se res habet, si quis dubitet de ætate ad Sacras Ordines requisita, quia præsumptio & possessio est pro Præcepto, uti Laym. Sanch. apud & cum Bascab. l. c. tr. 1. c. 2. sentiunt.

§. IV.

PRINCIPIVM IV.

Dubia in meliorem partem interpretanda sunt.

Sensus.

Hoc est, quando non certò constat, aliquem in Legem

cur contra suam obligationem peccâsse, semper pro ipsius Innocentia potiùs, quàm pro Delicto pronunciandum est. Quod enim Scriptum est: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*; in manifestis dictum est, quæ plerumque non solent bono animo fieri, ut stuprum, Blasphemia, Furta, & Similia, de quibus nobis permittitur judicare.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. Estote. 2. de Reg. Juris, ubi illud ab Venerab. Beda refertur. Item ex le. Proximè. 3. ff. de his, quæ in Testamento delentur; illudque refert, & cum pluribus approbat Barbosa. axiom. 78. n. 1.

Ratio.

Quia in dubio delictum non præsumitur, sed tamdiu præsumitur aliquis esse bonus, quamdiu non probatur esse malus ut ex cap. ult. de Præsumpt. & cap. unic. de Scrutin. fabricando in Ordin. Item ex le. Omni modo. 30. c. de inoffic. Testam. colligitur, illúdque referunt, & approbant Canisius & alii in explic. reg. 8. in 6. est enim in Dubio melior Conditio possidentis Innocentiam.

Praxis.

Hinc deducitur 1. in Dubio, num Matrimonium, Professio, aut Dispensatio sit valida, pro valore standum esse; eò quòd *in Dubio præsumendum sit pro Valore Actus*, uti in le. Varies in actionibus 12. ff. de Rebus dubiis & le: Quoties 21. de Verb. Oblig. habetur, & tuetur Barbos. axiom. 13. n. 16. & seq. cum plurimis Authoribus, additque ex Decio, tantam esse Præsumptionem, quæ oritur propter validitatem Actûs, ut omnes alias Præsumptiones vincat.

Deducitur 2. In Dubio, num causa pro Indulgentiis concedendis sufficiens, aut sententia, à Judice lata justa sit; aut is, qui ad Beneficium electus fuit, idoneus sit; semper pro Sufficientia, justitia, idoneitate pronunciandum esse, eò quòd *in Dubio præsumatur id factum, quod erat de Iure faciendum*, uti in argum. text. in le. quædam mulier 77. ff. de rei vindicat. docetur, & à Doctoribus communiter approbari testatur P. Tolet. in thes. Indulg. p. 1. n. 95. & meritò; quia neque præsumi

sumi prudenter potest, Superiorem ea nescivisse, quæ scire ex officio debebat; nec cogitari justè, quòd ea quæ necessariò in tali dispositione observanda cognoverat, temerè aut malitiosè omittere voluerit.

Deducitur 3. Scrupulosum, qui dubitat, num consenserit in grave Peccatum, posse se resolvere, quòd non consenserit, uti ex communi docet Busenbaum l. 1. tr. 1. c. 3. resp. 4. nominatim Azor, Sanch. Vasq. Filliut. & alii asserentes, talem non debere quidquam judicare esse Peccatum mortale, nisi certò sciat.

§. V.

PRINCIPIVM V.

In dubio tutior pars est eligenda.

Sensus.

Hoc est, quando agitur de damno gravi proprio aut alieno avertendo, aut magno bono procurando, semper ea pars est eligenda, per quam certiùs illud malum removetur, aut bonum desideratum obtinetur. Non autem procedit hoc axioma in casu, quo utraque Pars Probabilitatis limites non egredietur, tunc enim cùm alterutram partem sequi sine peccato liceat, absque gravi damno aut boni grandis jactura, non potest voluntas ullum ex alterutra sententiâ practicam periculum timere.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. Juvenis. 2. de Sponsal. & cap. ad audientiam 12. de homicid. Item ex cap. si quis autem de pœn. dist. 7. ubi dicitur: *Tene certum, & dimitte incertum.* Habetur etiam in Jure Civili. §. Curare 33. Instit. de action. Item le. si fuerit 10. ff. de rebus dub, illúdque refert, & defendit Barbosa axiom. 78. n. 2. cum Vasq. Sanch. Sayro. Salas & plu-ribus aliis.

Ratio.

Quia hoc ipso, quòd Natura & Ratio dictet, omne ma-periculum fugiendum esse, dictabit etiam minus Periculum (quæ-

(quale incurritur, si certiora quis eligat) præ majori eligendum esse.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si Sacerdos possit habere certam formam & Materiam in Sacramentorum (Baptismi maximè, & Pœnitentiæ) administratione, non posse dubiam duntaxat adhibere, uti cum Suar. Vasq. Henriq. Regin. & pluribus aliis docet Bonacina d. 1. q. 2. pu. 1. n. 32.

Deducitur 2. Eum, qui negativè dubitat, num actio alias sit licita, non posse illam sine peccato exercere, uti communiter docent Authores, & colligunt ex noto axiomate Eccl. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.*

Deducitur 3. Eum, qui dubitat, num adsit impedimentum Matrimonii, non posse contrahere, uti docent Ferd. de Castro Laym. & alii apud & cum Bardi disc. 6. c. 11. pu. 7. §. 11. colligitur ex Cap Juvenis de Sponsal.

§. VI.

PRINCIPIVM VI.

Frustra remedium quæritur, ubi nulla est læsio.

Sensus.

Hoc est, quando Finis, ob quem remedium institutum, obtineri non potest, non debet multùm in remedio quærendo aut applicando laborari.

Authoritas.

Desumptum est ex l. ex consensu. 23. §. 1. ff. de Appellat. atque refert, & approbat Gribaldus l. 2. de Method. lit. F. communi Authorum.

Ratio.

Quia cùm remedium tale tantùm quæratur, & adhibeatur propter læsionem, ut supponitur, rectè infertur, cessante fine tanquam fine, ipsum etiam remedium adhibendum non esse.

Praxis.

Hinc deducitur 1. frustra Scrupulosos angi de peccato à se

à se commisso in actione, si hanc ex probabili sententia lici-tam esse putaverunt, dum eam exercuerunt, uti communiter docent Doctores.

Deducitur 2. Frustra provocari à sententia Judicis, qui valorem suum quocunque ex capite non est sortita, uti in ca-le. ex consensu dicitur.

Deducitur 3. Non obligari ad restitutionem Famæ Il-lum, qui publicum crimen de altero in loco, in quo publi-cum est, narravit, uti Fagand. Lessii. Filliut. Dian. & plures alii apud Lugon. d. 14. de Iustit. n. 72. docent.

Articulus III.

De Principiis ad externam Actuum humanorum Regulam seu legem spectantibus.

§. I.

PRINCIPIVM I.

Omnia sunt licita, quæ nulla lege aut Iure sunt vetita.

Sensus.

Hoc est, quamdiu non occurrit animo, actionem ali-quam nec Rationi velut legi naturali, nec legi divinæ aut humanæ contrariam esse, tamdiu credi potest, illam licitè ex-erceri.

Authoritas.

Desumptum est ex Nello de Testibus. n. 1. illudque re-fert & approbat P. Gobat in tr. 5. n. 650.

Ratio.

Quia cùm hæ leges sint Regula humanorum Actuum à Natura & ipso Authore Naturæ proposita, hoc ipso dictum dici non debet, quidquid huic Regulæ contrarium non esse deprehenditur.

Praxis.

Hinc Deducitur 1. Eum, qui die Festo Sacrum audi-non debere jejunum id præstare, nisi per accidens cibus ad-pot-

quas priùs acceptus ipsum à debita attentione impediret. ta P. Gobat. tr. 5. n. 419. probans ex alio axiomate à S. Paulo ad Rom. 4. tradito: *Vbi non est lex, ibi nec Prævaricatio.*

Deducitur 2. Non peccare Sacerdotem, qui Matutinum ante sacri celebrationem non recitat, cùm nulla lex eam recitationem præcipiens afferri queat, uti communior docet sententia Theologorum.

Deducitur 3. Eum, qui deliquit mortaliter, non teneri priùs ad communionem sacram, uti Sotus apud P. Gobat. tr. 4. n. 9. voluit, quia nulla obligatio est asserenda sine lege, uti c. 2. de Translat. Episc. & c. legatur 24. q. 2. leg. 99. ff. de reg. oblig. colligitur.

§. II.

PRINCIPIVM II.

Haberi debent ut infecta, quæ contra ius manifestum sunt confecta.

Sensus.

Hoc est, quandocunque aliquis Actus manifesto Juri contrarius est, perinde quoad valorem æstimari debet, ac si factus non fuisset, nisi certas ob causas ab ipso Jure sustineatur, quo modo toleratur Matrimonium contractum post votum simplex continentiæ; vel contra Interdictum Ecclesiæ vel cum Neophyta à se in Fidei articulis ante Baptismum instructa. Item ordinatio Clericorum, & Consecratio Episcopi ab alieno Episcopo facta; ac Sententia Judicis duriùs, quàm sub conditione lata, ut ex pluribus textibus probat Canisius reg. 64. Juris.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 6. decret. c. fin. reg. 64. Item ex leg. Fabium. 5. C. de legibus, illudque referunt, & approbant Molina & Dynus in cit. reg. Juris.

Ratio.

Quia leges non debent fovere iniquitatem, atque adeo non approbare eos Actus, qui contra Leges sunt facti, nisi aliquid exigat boni communis ratio.

Praxis.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si res Ecclesiæ vel Pupilli alienentur contra Juris formam, invalidam esse alienationem, uti in c. 1. de rebus Eccl. non alienandis in 6. & le 22. C. de admin. Tutor. decidit̃r.

Deducitur 2. Electionem contra Jura factam pro invalida habendam esse, uti ex Cap. congregato 53. de electione habetur.

Deducitur 3. Stipulationes quoque & mandata contra Jus facta nullius esse momenti, uti in cit. le. non dubium habetur.

§. III.

PRINCIPIVM III.

Impossibilium nulla est obligatio.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis dispositioni vel legi conditionem impossibilem (qualis est, quæ vel simpliciter, vel certe sine dispendio bonorum morum fieri non potest) adjungit, nulla ex tali dispositione aut lege obligatio oriri potest, nisi forte per fictionem Juris dicta conditio pro non adjecta habeatur, uti in Matrimonio & ultimis voluntatibus contingit.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 6. decret. c. ult. re 6. & 31. Item 15. & 185. ff. de reg. Juris, illudque referunt, & explicant Canonici, Dynus, Decius in cit. reg. uti & Barbosa axiom. 118. cum pluribus aliis.

Ratio.

Quia, cùm ex una parte omnis obligatio in faciendo vel dando consistat; ex altera verò parte id, quod est impossibile, fieri, darique non queat, hoc ipso is, qui conditionem impossibilem adjungit, dispositione vel legi, seriam voluntatem disponendi, vel obligandi non habuisse censetur, uti le: non solùm 30. ff. de act. & oblig. habetur.

Prax.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Culpâ carere eum, qui aliquid non prohibet, quando non potest, uti in §. si impossibilis Instit. de inutil. stipul. definitur.

Deducitur 2. Si quis Matrimonium contrahat eâ conditione, ut generatio Prolis evitetur, vel uxor pro quæstu adulterandam se tradat, non subsistere Sacramentum, quia hanc conditionem Ecclesia non habet pro non adjecta.

Deducitur 3. Nec ægros, nec debiles obligari ad sacrum Festo audiendum, si sine gravi difficultate aut periculo ad Ecclesiam se conferre non possint, nec aliam audiendi sacri occasionem habeant, uti communis docet sententia.

§. IV.

PRINCIPIVM IV.

Posse quis non dicitur, quod contra Jus potest.

Sensus.

Hoc est, quando quis physicè quidem actionem aliquam præstare potest, sed ita, ut necessariò simul aliquam legem violare debeat, tum perinde in morali Hominum æstimatione ad talem actionem impotens censetur, ac si ne physicam quidem potentiam haberet.

Authoritas.

Desumptum est ex c. 18. de Rescript. & c. 8. de consuetud. illudque approbat Barbosa in tract. de axiom. verbo, cum multis aliis.

Ratio.

Quia, cùm talis actio nunquam sine peccato fieri possit, recta ratio dictat ab ea abstinendum esse, ac si simpliciter vim illam exercere non posset.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Infirmarium, qui non potest ægrum sine periculo vitæ deserere, censeri debere impotentem ad audiendum die Festo audiendum, uti docet communis Theologorum.

Deducitur 2. Eum, à quo petitur maleficii dissolutio, posse suam operam addicere, si non sciat aliter, quàm aliud maleficium id dissolvere, quia id esset inducere ad peccatum, & actui intrinsecè malo cooperari, uti rectè Sanch. Lessius & alii apud Busenb. l. 3, tr. 1. de prim. præc. notant.

Deducitur 3. Eos, qui multis annis contra Jus commune usurpârunt potestatem eligendi, non posse dictam consuetudinem allegare ad Electionis privilegium manu tenendum. Ita in dict. c. 8. de consuet. definitur.

§. V.

PRINCIPIVM V.

Legibus, & non exemplis est judicandum.

Sensus.

Hoc est, si aliquis aliorum facta advertit, non debere tim judiçare, quòd licitum sit eadem imitari, nisi prudens judicare possit, ea legi naturali vel positivæ conform esse.

Authoritas.

Desumptum est ex le. nemo. C. de sent. & interlocut. Item ex le. sed licet 12. ff. de officio Præsid. illúdque approbant communiter Doctores.

Ratio.

Quia, cùm Exempla & Facta varias ad bonitatem circumstantias requirant, facilè contingere potest, ut, quod ab aliquo in certis circumstantiis licitè fieri poterat, illicitum sit alteri ob aliarum circumstantiarum positionem.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Judicem non debere attendere, quid Antecessores judicaverint, sed quid legum æquitas hic & nunc requirat, uti in cit. le. nemo. dicitur.

Deducitur 2. Religiosum, si videat alios ex privilegio aliquid facientes, non hoc ipso arguere debere, id sibi quoque licitum esse, cùm Privilegia sæpe uni, & non alteri concedantur, uti docet communis Theologorum, & colligitur

juris 74. in 6. quæ dicit, non debere ab aliis trahi in exemplum, quod alicui gratiosè conceditur.

Deducitur 3. Hæredem non posse retinere bona ex Testamento relicta, si comperiat esse aliena, etiamsi sciat ab ipso defuncto bona fide ut propria fuisse possessa, modò tempus ad præscriptionem requisitum non impleverit; uti communiter docent Theologi.

§. VI.

PRINCIPIVM VI.

Ratio legis est anima legis.

Sensus.

Hoc est, sicut Anima est illa pars viventis, quæ animat, illum vigorem tribuit viventi; ita ratio seu finis impellens ad legem ferendam est unica causa, ob quam lex vigere & obligare credatur.

Authoritas.

Desumptum est Can. consuet. dist. 1. & le. illud ff. ad le. Falc. & communi Doctorum, teste P. Gobat tr. 8. n. 841.

Ratio.

Quia lex debet esse honesta, & pro communi eorum, quibus datur, utilitate conscripta, ergo hæc utilitas tanquam finis impellens meritò dici debet anima legis, quo fine totaliter cessante, hoc ipso etiam lex ipsa obligare cessat, uti docet l. 1. tr. 4. c. 21 n. 3. cum Suar. Medina. Navarr. & comm. eum docet.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si legis finis in particulari duntaxat casu cesset, non ideo ejus obligationem desinere: sicut anima cesset informare unum membrum, non hoc ipso totum corpus informare desinit; unde Layman l. c. ait, ad exemptionem à lege non satis esse, si ratio legis in particulari cesset *negativè*, sed debere etiam *contrariè* cessare, videlicet dari impedimentum, vel moralem impossibilitatem servandæ legis.

Deducitur 2. Si lex plures in se partes continet, quarum

una ab altera separari potest, tum cessante fine unius tanta partis, perseverare eandem adhuc secundùm alteram parte uti teste Laym.l.c.sentiunt communiter Doctores, & colli gunt ex reg.36.in 6.ubi dicitur, utile non debere per inu vitiari.

Deducitur 3. Legem in præsumptione fundatam ces re,si de veritate constet,uti iterum docent plerique Auth & habetur expresè in argum.cap.super hoc.de renunc.ubi d citur, præsumptionem veritati cedere; hinc non incur pœnam in arma Sarracenis subministrantes latam, qui cer scit, eos non usuros his instrumentis ad Christianos impu gnandos,uti Laym.l.c.n.4.cum Navarro docet.

§. VII.

PRINCIPIVM VII.

Non urget Conscientiam lex humana, quan deterrent mala gravia.

Sensus.

Hoc est, quando lex aliqua ab Homine lata non pote observari sine gravi damno aut incommodo, qualia sunt amissio vitæ,Sanitatis,Famæ,magnæ partis bonorum, gra vium verberum, hoc ipso cessat illius obligatio nisi aliqu ex contractu se obligaverit ad illas servandas; aut ex leg vel præcepti humani observatione notabiliter majus bo publicæ commodum sperari, aut ex illius negletu notabi ter gravius damnum timeri debeat; tunc enim lex humana etiam cum tanto periculo obligat, uti docent Medina Vasquez.p.1.d.161.c.2.sic enim Dux Militi præcipit, ut cum periculo vitæ stationem servet; & Summus Pontifex Sacer doti, ut cum simili periculo fidem Christi Paganis p dicet.

Authoritas.

Desumptum est ex mente Bonac. Suar. Vasq. Valent. Ioan. Salas. D. Antonini apud Ferd. de castro p. 1. tr. 2. d. 1. 13.n.9.

Ratio.

Quia Leges humanæ obligant tantùm humano m

autem est humanus modus obligare ad aliquid cum tan-difficultate servandum.

Hinc deducitur 1. Eum, qui est Ecclesiasticâ censurâ illi-gatum non teneri abstinere à communione Fidelium, si sine periculo vitæ aut magnæ infamiæ abstinere non possit, uti docent. l. 1. moral. c. 12. n. 8. Suarez l. 3. de leg. c. 30. n. 16. docent.

Deducitur 2. Si Tyrannus morte intentata cogat Sa-cerdotem sine vestibus Sacris, aliisque Ecclesiastico jure re-quisitis sacrificare, posse eum sacrificare, modò id non cedet in irrisionis vel tremendi Sacrificii contemptum, ut cum Sanct. Medin. Suar. docet Laym. l. 1. tr. 4. c. 14. n. 10.

Deducitur 3. Carthusianum, si nullus alius cibus suppe-tat ad vitam conservandam, posse comedere carnem non obstante lege, quâ Carthusianis perpetua à carnibus abstinen-tia prescribitur, uti Vasquez. d. 162. c. 4. Laym. l. 1. n. 11. & alii cum Lessium l. 4. c. 3. dub. 2. n. 12. docent.

§. VIII.

PRINCIPIVM VIII.

Cùm ponitur legis executio, non nocet omissa intentio.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis ponit actionem à lege præscri-ptam, non censetur legis Transgressor, etiamsi non habeat intentionem per talem actionem satisfaciendi legi.

Authoritas.

Desumptum est ex sententia Azor. to. 1. l. 7. c. 2. q. 2. Vasq. Valent. Henriq. apud & cum Ferd. de castro p. 1. l. 1. pu. 17. n. 8.

Ratio.

Quia impletio legis est executio rei præceptæ, ergo in præsenti casu ponatur res præcepta, rectè etiam dici potest, ipsam legis impletionem positam esse.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui ignorat esse diem Festum,

Satisfacere præcepto audiendi Missam, si voluntariè Missam audierit, uti Suar. Sanch. Bonac. d. 1. de leg. q. 1. pu. 10. n. 10. & alii docent.

Deducitur 2. Eum, qui vovit peregrinationem, Satisfacere suo voto, etiamsi sine intentione voti adimplendi peregrinationem peregerit, uti iidem cum Vasq. Laym. Azor. Lessio & aliis docent.

Deducitur 3. Etiam eum, qui die Festo audivit Missam cum intentione aliam audiendi, vel non satisfaciendi præcepto, adhuc tamen probabiliter satisfacere legi, uti iidem sentiunt.

§. IX.

PRINCIPIVM IX.

Lex Pœnalis non urget conscientiam donec proferat Judex sententiam.

Sensus.

Hoc est, quando lex decernit pœnam, quæ in executione sui actionem Hominis requirit, non obligatur Reus pœnam talem executioni mandandam, donec ad eam per Judicis sententiam damnetur.

Authoritas.

Desumptum est ex generali doctrina Theologorum apud Bonac. d. 1. de Leg. q. 1. pu. 7. § 2. n. 8. & Suar. to. 1. de Religig. tr. 3. l. 4. de Simon. c. 43. n. 13.

Ratio.

Tum quia odia sunt restringenda, uti in lib. 6. decret. ult. reg. 15, dicitur; tum quia usu & consuetudine, quæ optima est legum Interpres receptum est, ut nullus se prævia sua re ante Judicis sententiam; tum quia alioqui leges gravissimis duræ viderentur; hinc Layman l. 1. tr. 4. c. 15. notat, quod interdum in lege addatur, ipso jure vel facto incurri pœnam; tamen horum verborum benignam interpretationem concludam, & sententiam Judicis postea latam ob Juris dispositionem idem operari, ac si tempore commissi criminis lata fuisset.

Pro-

Praxis.

Hinc deducitur 1. Beneficiatum posse retinere Benefi-
donec declaretur delictum, propter quod ipso facto pri-
tali beneficio, uti Azor. Sylv. Molin. Salas apud &
Bonac. d. 1. q. 1. pu. 7. §. 2. n. 11. docent.

Deducitur 2. Eum, qui commisit delictum Hæresis, non
ri ad bona sua Fisco applicanda, donec Judex senten-
ferat, uti idem Bonac. l. c. n. 20. docet.

Deducitur 3. Posse eum, qui ob delictum privandus est
ea ante sententiam Judicis perinde distrahere ac dona-
ante delictum patratum poterat, juxta eundem Bo-
l. c. n. 14. & alios.

§. X.

PRINCIPIVM X.

Extra Territorium Ius dicenti impunè non paretur.

Sensus.

Hoc est, quando Superior aliquis in loco suæ Jurisdi-
non Subjecto aliquid præcipit, tum hoc ipso non obli-
tale præceptum, atque adeò sine metu culpæ & pœnæ
gitur.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. anim. 2. de Constitut. in 6. Item
fin. ff. de Jurisd. illudque approbant communiter Do-
este Bonacina d. 1. q. 1. pu. 6. n. 59. ubi ait, à Salas ultra
aginta Authores pro eo citari.

Ratio.

Tum quia, sicut agentia naturalia, ita & Princípes ha-
Sphoeram suæ activitatis; tum quia præcepta localia
& directè respiciunt Territorium, eique sunt affixa,
que non obligant nisi existentes intra tale Territo-

Praxis.

Hinc deducitur 1. pœnam ab Episcopo per Statutum de-

cretum non incurri ab eo, qui extra Territorium tale statutum violat, uti in cit. cap. anim. statuitur.

Deducitur 2. Peregrinum non obligari ad Festa propriæ domicilii servanda, si in loco, ubi moratur, non serventur, uti Suar. Sanch. Lessius & plures alii apud & cum Bonac. l. c. n. 2. docent.

Deducitur 3. Eum, qui in die jejunii exit in locum, ubi non est præceptum jejunium, non peccare, etiamsi ibi carnes comedat, uti cum Less. Salas. Suar. Sanch. & pluribus aliis docet idem Bonac. l. c. n. 64.

§. XI.

PRINCIPIVM XI.

Ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus.

Sensus.

Hoc est, quando lex generaliter pro tota aliqua universitate rerum aut Personarum aliquid decernit, nullámque inter res aut Personas distinctionem facit, neque nos distinguere, & talem legem ad hos potiùs, quàm alios casus aut Personas extendere debemus.

Authoritas.

Desumptum est ex communi Sensu Authorum, teste Gobat p. 1. thes. Indulg. n. 265. & colligitur ex cap. Quia circa. 22. de privil. item ex le. de pretio 8. ff. de publicana, & idque refert, & approbat Barbos. axiom. 136. n. 4. atque ait hoc locum habere, quando lex una indistinctè loquens per aliam legem aut circumstantias appositas non limitatur.

Ratio.

Quia verba generalia generaliter accipienda sunt, nisi Barbosa axiom. 222. ex pluribus legibus probat, nisi aliquid obstet; ergo cùm verba indistincta sint generalia, generaliter etiam accipienda erunt.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Episcopum remittentem alicui de-

nes Episcopales indefinitè, remisisse videri non solùm præteritas, sed etiam futuras, uti in cit. cap. quia circa desinit.

Deducitur 2. Omnes Homines baptizatos debere esse Pontifici subjectos, cùm Christus S. Petro indefinitè dixerit: Pasce oves meas, Ita Innoc. III. Constantino Imperatori scripsit, uti in cap. solitæ. 6. de major. & obed. videre est.

Deducitur 3. Indulgentias quinque Sanctorum, & S. Caroli Borromæi posse applicari imaginibus, ac crucibus, vitreis, & papyraceis, & metallinis, quia in earum Bulla indistinctè dicitur, eas indulgentias tribui imaginibus & moralibus. Ita P. Gobat p. 2. thes. Indulg. n. 365.

§. XII.

PRINCIPIVM XII.

Consuetudo est optima Interpres Legum.

Sensus.

Hoc est, quando non satis constat, an & quomodo lex aliqua in hoc vel illo loco recepta sit, optimum est consilium recurrere ad consuetudinem, & attendere, quo modo Incolæ illius loci se obligatos hactenus putaverint ad legem talem servandam, & quâ ratione illius Transgressores puniri soleant.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. cùm dilectus. 8. de consuet. Item l. minimè 23. de leg. & l. si de Interpret. 37. ff. eodem; illique refert. & approbat Barbosa axiom. 56. n. 6. cum pluribus Authoribus ib. cc.

Ratio.

Quia, cùm Ipsæ Leges nullâ aliâ ex causâ nos teneant, quàm quòd judicio Populi receptæ sint, ut dicit Julianus in l. de quibus 32. ff. de leg. meritò etiam eæ, quas sine ullo scripto Populus probavit, & quidem eatenus tantùm, quatenus probavit, obligabunt.

Praxis.

Hinc deducitur 1. in Germania licere sine ullo scrupu-

lo in quadrageſima lacticiniis veſci, eò quòd lex jejunii illa non ſit aliter recepta, uti Laym. l. 4. tr. 8. c. 1. n. 5. & alii communiter docent.

Deducitur 2. Si alicubi receptum ſit, ut Mulieres tempore luctûs, vel etiam poſt partum domo non egrediantur, eas ſufficienter â Sacro die Feſto audiendo excuſari, uti Silv. Cajet. Fill. apud & cum Buſenbaum l. 3. tr. 3. c. 1. du. 5. reſol. 6. ſentiunt.

Deducitur 3. Verba cujuscunque diſpoſitionis propriè intelligenda eſſe; & ſecundum uſum communem loquendi, uti ex le. non aliter 3. ff. de legat. & le. 3. librorum ff. de leg. communiter colligunt Doctores. Hinc natum eſt aliud axioma, quo dicitur: *Vulgaris appellatio pro lege habetur*, ut ex Gonzales refert P. Gobat tr. 9. n. 708.

§. XIII.

PRINCIPIVM XIII.

Contra eum, qui legem dicere potuit apertiùs, interpretatio eſt facienda.

Senſus.

Hoc eſt, quando aut legislator legem proponit, aut alius quispiam cum alio contractum init, & ambiguis aut obſcuris verbis utitur, tunc ita explicanda ſunt verba illa, ut potiùs in favorem illius, qui legem accipit, aut ambigua verba non poſuit, cedat diſpoſitio, modò Jura in ſpeciali aliquo caſu non obſiſtant (uti ſit in lege inter ſtipulantem 83. §. 1. ff. de verb. oblig. & le. de die 8. in principio ff. qui ſatisdare cogitur) autde valore actus non agatur.

Authoritas.

Deſumptum eſt ex le 6. decret. cap. ult. reg. 57. Item ex le. 132. ff. de reg. Juris, illúdque referunt, & explicant Caniſ. Dynus & Decius item Barboſ. axiom. 136. n. 5. & 6.

Ratio.

Quia in tali caſu libertas illius, qui verba ambigua non protulit, eſt in poſſeſſione; alter verò ſibi meritò imputet quòd apertius mentem ſuam, cùm potuerit, non explicârit.

Fran-

Praxis.

Hinc deducitur 1. in contrahenda venditione ambiguum pactum contra venditorem esse interpretandum, uti in cle. 172. ff. de reg. Juris deciditur.

Deducitur 2. Contra eum, qui in probationibus dubio utitur sermone, interpretationem esse faciendam, uti ex cap. per vestras. 10. de probat. colligitur.

Deducitur 3. Eum, qui juraverit, plenam & meram in judicio veritatem dicere, non admitti ad expositionem verborum ambiguorum, quibus ad interrogata respondit, sed coram ipsum ea explicari, uti in cap. cùm dilecti 18. de accusat. decidit.

§. XIV.

PRINCIPIVM XIV.

Auxilium legis frustra invocat, qui committit in legem.

Sensus.

Hoc est, qui ex actu aliquo contra legem deliberatè perpetrato damnum aut injuriam passus est, non potest petere audire, ut dicti damni reparationem à Damnificatore fieri contingat.

Authoritas.

Desumptum est ex Cap. quia frustra 14. de usuris. Item ex l. auxilium 37. §. in delictis ff. de minoribus; illúdque refert, & approbat Barbosa axiom. 136. cum aliis.

Ratio.

Quia, cùm leges debeant sui executionem urgere, atque ideò punire Transgressores, non est conveniens, ut patrocinentur iis, qui temerè contra eas agere sunt ausi.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Usurarium reperentem usuras audiri non debere, nisi priùs receptas restituat, uti in cit. cap. Quia definitum est.

Deducitur 2. Clericum, qui ut Laicus incedit, & tertiò monitus

monitus non resipiscit, privilegium Clericale amittere, uti in cap. In Audientia 25. de Sent. excomm. deciditur.

Deducitur 3. Minorem in delictis atrocioribus non posse à Magistratu petere restitutionem in integrum, uti in cit. lex Auxilium habetur.

§. XV.

PRINCIPIUM XV.

Authoritas Majorum in illicitis excusat.

Sensus.

Hoc est, quando Actio aliqua non Jure Naturæ, sed positivo duntaxat prohibita est, non imputatur ad culpam illi, qui imperio Legitimi Superioris dispensare in eo genere valentis illam peregit.

Authoritas.

Desumptum est Glossa super cap. dixit 14. q. 5. item ex eadem Glossa super cap. Salonitanæ 23. dist. 63. illúdque approbant communiter Authores.

Ratio.

Quia, cùm omnis res, per quas causas nascitur, per eadem etiam dissolvatur, meritò etiam infertur, Legislatorem, sicut posuit prohibitionem certæ actionis, ita etiam eandem iterum tollere posse.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Moysen & Israëlitas à peccato Furti excusatos fuisse, eò quòd ex Mandato DEI Ægyptios spoliaverint, uti in cit. cap. dixit. habetur.

Deducitur 2. Etiam Discipulos, dum per Segetes transeuntes spicas evulsérunt, & comederunt, fuisse excusatos, uti in cap. Discipulos 26. de Consecr. dist. 5. dicitur, quia scilicet probabiliter imperio Christi id fecerunt.

Deducitur 3. Subditos posse Principi ad bellum vocanti obedire sine ulteriori inquisitione de Justitia belli, modò nulla illis specialis ratio de injustitia repræsentetur. Ita Ferd. de Castro p. 1. tr. 1. du. 2. pu. 8. cum Suar. & aliis.

§. XVI.

§. XVI.

PRINCIPIUM XVI.

Non omnium, quæ à Majoribus constituta sunt, ratio reddi potest.

Sensus.

Hoc est, multa sunt, quæ à Legislatoribus & Superioribus justè præcepta sunt ob rationes illis cognitas, quæ tamen reliquis illas rationes ignorantibus, & proprium judicium sequentibus minùs congruè instituta videntur.

Authoritas.

Desumptum est ex le: Non omnium 20. ff. de leg. & ideo (inquit Lex sequens) rationes eorum, quæ constituuntur, inquiri non oportet, alioquin multa ex his, quæ certa sunt, subvertuntur.

Ratio.

Quia, cùm varia sint Hominum ingenia & judicia, faciè poterunt Legislatores moveri à motivo aliquo ad Legem condendam, quod alios latet, unde sola voluntas Legislatoris pro ratione habenda est, uti in §. Furtivæ. Instit. de usucap. deciditur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Non posse reddi rationem, cur in Usucapione pro termino statuatur triennium, & non potiùs biennium aut quadriennium, uti Glossa in cit. le: Non omnium, dicit.

Deducitur 2. Non posse à nobis facilè rationem reddi, cur Pontifices interdum Indulgentias, v. g. Quinque Sanctorum aut S. Caroli Borromæi, typis mandari vetuerint, uti P. Gobat p. 2. thes. Indulg. c. 18. fatetur.

Deducitur 3. Æquè difficilè esse, rationem reddere, cur ex le: Si alieni 78. ff. de solut. alienæ pecuniæ per admixtionem transeant in admiscentis dominium; frumentum autem & alia mixtilia per mixtionem non totaliter transeant in dominium miscentis, uti Lugo d. 6. de Justit. num. 162. advertit.

§. XVII.

§. XVII.

PRINCIPIUM XVII.

Primum in unoquoque genere est exemplar cæterorum.

Sensus.

Hoc est, quando in aliqua dispositione vel concessione dubitatur, quomodo sint facta, tunc si transcripta sint ab Originali Forma, aut certè ad similitudinem aliorum collata, attendendum est, quomodo illa dispositio vel concessio, de qua dubitatur, in primo Instrumento vel Bulla velut omnium Exemplari habeatur, & juxta illius tenorem etiam posteriora sunt explicanda.

Authoritas.

Desumptum est ex communi sensu Authorum, uti suppponere videtur P. Gobat p. 2. thes. Indulg. n. 303.

Ratio.

Quia hoc ipso, quòd posteriora Exemplaria sint tantùm quædam quasi imitatio primi Exemplaris, æquum est, ut ad normam illius etiam reliqua Exemplaria concessa aut facta esse intelligantur, nisi aliunde aliud constet.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Quando Indulgentiæ conceduntur per modum Jubilæi, intelligendum hoc esse de Romano (hoc enim est Exemplar cæterorum) & non de alio extraordinario, uti P. Gobat l. c. docet.

Deducitur 2. Quando certæ alicui Religioni communicatio Privilegiorum conceditur, inspici debere Exemplar illorum, quibus primò concessum est privilegium, ut constare possit, quousque se extendat, & quomodo usurpandum sit hoc Privilegium, uti communiter docent Authores.

Deducitur 3. Etsi in aliquo Rescripto Pontificis non exprimatur hæc clausula: Si preces veritate nitantur: nihilominùs tamen semper eam intelligi appositam, sicut in prioribus Exemplaribus apposita fuit, uti in cap. Ex parte 2. & cap. Olim de Rescriptis dicitur.

§. XVIII.

§. XVIII.

PRINCIPIUM XVIII.

Quæ sunt speciali notâ digna, non censentur esse ablata, nisi expressè nominentur.

Sensus.

Hoc est, quando aliquæ Gratiæ vel Privilegia specialia eisdem sunt concessa, non censeri debent eidem ablata esse, donec in Bulla aliqua derogatoriâ expressa talium Gratiarum seu Privilegiorum fiat mentio.

Authoritas.

Desumptum est ex communi Doctorum sensu, ut testatur Gobat p. 2. thesaur. n. 261.

Ratio.

Quia per clausulam generalem non satis ostenditur, velle Pontificem aut Principem revocare hujusmodi Privilegia specialia & aliunde non præsumitur eos adimere velle favores speciales aliquibus concessos, nisi graves ad hoc faciendi causæ impellant, quas tamen non habuisse supponuntur, si specialem eorum privilegiorum mentionem non fecerint.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Indulgentias plenarias pro articulo mortis, & pro Defunctis non esse à Paulo V. in Constitutione anni 1606. edita revocatas, cùm illarum expressa mentio in Bulla illa non fiat. Ita P. Gobat p. 2. n. 548. cum Diana, Leandro, & aliis.

Deducitur 2. Easdem Indulgentias neque per hanc Formulam (revocamus, annullamus, cassamus omnes & singulas Indulgentias, quibuscunque Ordinibus, ac Personis sæcularibus, aut Regularibus quovis modo concessas, confirmatas aut innovatas) revocari, uti probabiliter docent Lezana, Pirinus, Alphonsus Leo, Peirinus apud & cum P. Gobat n. 620. & seq.

Deducitur 3. Privilegia Religionibus quibusdam cum hac clausula (quoties literæ revocatoriæ emanabunt, toties in pristinum & validissimum statum restitutas, repositas, & plena-

plenariè integratas volumus) non censeri deberi sublata, nisi per hanc vel similem clausulam: Aliis derogatoriis, & insolitis clausulis, irritantibúsque & aliis fortissimis decretis contrarium etiam pluries concessis, confirmatis, approbatis & iterum iteratis vicibus innovatis &c. qualis tamen clausula quia hactenus non apposita scitur in ulla Bulla, hinc Privilegia supradictarum Religionum nunquam revocata censeri debent, uti doctus quidam Recentior in manuscripto Tractatu de Legibus existimat.

§. XIX.

PRINCIPIUM XIX.

Privilegium Personale adhæret Personæ.

Sensus.

Hoc est, quando Privilegium aliquod tantùm immediatè Personæ datum est, tum, quocunque Persona migrat, eundem Privilegium secum trahit; & si illa omnino moritur, eodem Privilegium perit.

Authoritas.

Desumptum est ex lib. 6. decret. c. fin. reg. 7. illíque explicant & defendunt Canisius & Dynus in tr. de reg. Juris.

Ratio.

Quia cessante causa cessat effectus, ergo, cùm causa Privilegii hujus extiterit sola Persona, cui collatum est, recte refertur, Privilegium tale Personam quocunque comitari, & cum illa etiam extingui.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Archiepiscopum non posse pallium suum Successori relinquere, uti in cap. Ad hoc 2. de Auct. usu pallii definitur.

Deducitur 2. Potestatem delegatam à Pontifice acceptam cum ipsa morte delegati expirare, uti in cap. Mandata 6. de Præsumpt. habetur.

Deducitur 3. Si Clericus moriatur, Domesticos ipsius non gaudere immunitatis privilegio, ut ex l. Etiam 1. ff. soluto Matrim. colligitur.

§. XX.

§. XX.

PRINCIPIUM XX.

Privilegium meretur amittere, qui permissa abutitur potestate.

Sensus.

Hoc est, qui Privilegio suo, aut alia potestate utitur in [illegible], in quo illi vel à concedente, vel à jure, vel ab ipsa ratione talis usus concessus non est, meretur, ut dictum privilegium & potestas ei penitus auferatur.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. Contingit 45. de sent. excomm. [illegible] cap. ut privileg. 24. de privileg. illúdque refert, & approbat Barbosa axiom. 190. n. 8. cum multis aliis.

Ratio.

Quia, cùm Privilegiorum concessio ad utilitatem Privilegiati, & interdum etiam ipsius boni communis ordinetur, illa cessante hac utilitate tanquam causa, ipsum etiam Privilegium velut effectus illius cessare dicitur. Unde & in [illegible] civili ff. de Transact. le. penult. dicitur: Ex eo non debuisse quis fructum consequi, quod nisus est impugnare.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Episcopum, qui alium invitum ordinavit, ab Ordinationis potestate esse suspensum, uti in cap. [illegible] 74. deciditur.

Deducitur 2. Religiosos, si tempore Interdicti sæpius adierint templum, quàm eis per Privilegium concessum fuit, [illegible] ut omnino illis adimatur, uti in cit. cap. ad privil. [illegible].

Deducitur 3. Eum, qui in ipsa Ecclesia committit homicidium, aut mutilationem membrorum, non gaudere immunitate Privilegio, uti colligitur ex cap. fin. de immun. Eccl. [illegible] Theologi tenent, teste Ferd. de Castro p. 2. d. unic. [illegible] pu. 9. n. 7.

§. XXI.

PRINCIPIUM XXI.

Immunis est à censura, quisquis liber est à gravi culpa completa.

Sensus.

Hoc est, quicunque vel venialiter tantùm peccat, vel actum quidem mortaliter peccaminosum, sed tamen externè non completum producit, non censendus est incurrisse pœnam Excommunicationis, Suspensionis, aut Interdicti.

Authoritas.

Desumptum est tum ex mente Suar. Sanch. Henriq. Filliut. Soti & plurium aliorum apud & cum Dian. p. 3. tr. 4. r. 51. negantium Censuram incurri ab eo, qui venialiter dumtaxat peccat; tum ex mente Vasq. Hurt. Valent. Sayri apud & cum eodem Dian. p. 5. tr. 9. res. 48. negantium Censuram ob actum purè internum incurri.

Ratio.

Quia cùm Lex aut Statutum pœnam censuræ decernens odiosa sit, strictam Interpretationem exigit, atque adeò sola gravi culpa exterius completa intelligenda est.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui tantùm interius negat articulum Fidei, non subjacere Pœnis & Censuris in Hæreticos latis. Ita Ferd. de Castro p. 1. tr. 4. d. 4. pu. 1. n. 1. & alii communiter.

Deducitur 2. Illum, qui cogitavit alterum ad duellum provocare, imò etiam provocavit, modò non actu & cum solemnitate solita duellum committat, non incurrere excommunicationem latam in duellantes à Concilio Tridentino Sess. 25. c. 19.

Deducitur 3. Eum, qui vulnerat alium lethaliter, non incurrere censuram, si mors non sequatur, eò quòd actus in suo genere completus non sit; uti Busenbaum l. 7. de Cens. d. 4. ex communi Doctorum sentit.

Artic.

ARTICULUS IV.

De Principiis generalibus ad peccata pertinentibus.

§. I.

PRINCIPIUM I.

Periculosè determinatur mortalis iniquitas, nisi habeatur expressa veritas.

Sensus.

Hoc est, nisi quis certus sit, à se vel ab alio commissum esse actum, qui cum plena advertentia contra Legem alias graviter obligantem sit commissus, non debet judicare mortale peccatum admisisse.

Authoritas.

Desumptum est ex Quodlibetico 9. q. 7. a. 15. S. Thomæ pronunciantis: Periculosè determinatur, aliquid esse peccatum mortale, nisi expressa veritas habeatur: sed & Gabriel 4. dist. 15. n. 2. ait, Theologos non debere esse faciles ad dicendum aliquas actiones vel omissiones esse peccata mortalia, quia hoc est ponere laqueum pedibus ambulantium.

Ratio.

Quia tanta est peccati mortalis malitia, ut vigilem latere non possit, nec, ut Richardus de S. Victore ait, committi sine gravi corruptione sui, sine gravi læsione Proximi, et magno contemptu DEI. Sed & P. Jacobus Alvarez ait, datum in tale peccatum tam impium esse, ut, si quis statim post factum dubitet, an deliberatè consenserit, vel facti non pœniteat, probabiliter judicare possit, se non consensisse, cum non soleat animus à DEO aversus tam subitò ad illum converti.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Scrupulosos non facilè credere debere se peccâsse mortaliter, nisi de tali commissione jurare possint, uti Suar. Vasq. Gran, Azor. & Layman docent.

Deducitur 2. Non damnandum ſtatim eſſe peccati mor talis, qui per majorem Sacri partem exercet actiones exteri res prorſus quidem impertinentes ad Miſſæ auditionem, tamen neque ſecundùm ſe, aut ratione ſcandali malas mo taliter, neque graviter distrahentes animum, uti P. Gob tr. 5. n. 237. cum Suar. Dicaſt. Baſſæo & aliis docet.

Deducitur 3. Nec illum facilè Laicum, peccati mort lis damnandum eſſe, qui res ſacras, imò etiam ipſum Cho rium actu continens hoſtias ſine temeritate tangeret; uti P. Gobat tr. 3. n. 327. cum aliis contra Filliut. & Suar. docet.

§. II.

PRINCIPIUM II.

Delicta ſuos tenent Authores.

Senſus.

Hoc eſt, peccatum, quod quiſque per voluntatem propr am admiſit, non debet alteri imputari, ſive quoad ſubſtan tiam actûs; ſive quoad effectum inde ſecutum; niſi ſpeciali cauſa ſubſit, qualis reperitur in crimine læſæ Majeſtatis, o quod nonnunquam & Filii puniuntur.

Authoritas.

Deſumptum eſt ex S. Scriptura Ezech. 18. ubi dicitur: *Anima, quæ peccaverit, ipſa morietur. Filius non portabit ini quitatem Patris, & Pater non portabit iniquitatem Filii.* Item ex lib. 6. decret. c. ult. re. 76. quæ dicit: Delictum Perſonæ non debet in detrimentum Eccleſiæ redundare. Item ex Sancimus 22. C. de pœnis, ubi dicitur: Sancimus ibi pœna eſſe, ubi & noxia eſt. Et paulò pòſt: Peccata ſuos tenent Au thores, nec ulteriùs progrediatur metu, quàm reperiatur de lictum.

Ratio.

Quia ratio non patitur, ut alteri per alterum iniqua con ditio inferatur, uti dicitur in l. Non debet alteri. 24. ff. de reg. Juris; nec debet aliquis alterius odio prægravari, ut reg. 22. Juris in 6. habet.

Præ

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eos, qui Jus eligendi in Compromiſ-
um transtulerunt, non incurrere pœnas indignè eligenti-
decretas, ſi ipſe Compromiſſarius indignam Perſonam
abiliter elegerit; ita deciditur in cap. Si Compromiſſa-
17. §. Porro de elect. in 6.

Deducitur 2. Si Mandatarius ſui mandati limites trans-
datur, non debere damnum ex tali tranſgreſſione ſecu-
ipſi Mandanti adſcribi, uti colligitur ex cap. 9. de Ar-
&c: Cùm per Procuratorem. 9. C. Mandati.

Deducitur 3. Infantes ſine Baptiſmo decedentes rectiùs
communiori ſententia dici nullam pœnam ſenſûs pati,
quòd hæc pœna ſolùm debeatur peccatis propria voluntа-
commiſſis; aliter verò ſe res habet quoad pœnam damni
miſſionem gratiæ originalis & gloriæ æternæ; hæc e-
gratia ac gloria cum Poſteris Adami per ſe non fuerit
ita, meritò quoque illis negari poterat ob alienum pecca-
, quod per transfuſam in Adamum voluntatem com-
unt.

§. III.

PRINCIPIUM III.

Pro ratione delicti erit & plagarum modus.

Senſus.

Hoc eſt, qualis fuerit culpa quoad ipſam malitiam, talis
erit pœna quoad intenſionem, vel extenſionem, ita ta-
ut non Arithmetica, ſed Geometrica proportio attenda-
inter culpam & pœnam, cùm ſæpe (ſaltem in hoc mun-
non poſſit arithmeticè proportionata pœna pro culpa
ſoni.

Authoritas.

Deſumptum eſt ex cap. 25. Deuter. Item ex cap. Felicis.
em. in 6. ubi dicitur: Judex pœnam metiatur ex culpa.

Ratio.

Quia, cùm pœna duplici fine infligatur, ſcilicet tum ad
ſatisfactionem præſtandam, tum ad propriam delinquentis,

& aliorum resipiscentiam ac exemplum, meritò pro ob
nendo hoc duplici fine non quæcunque, sed, quantùm fi
potest, proportionata culpæ pœna infligitur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Rectè à DEO pro peccato mortali po
nam æternam & intensivè maximam fuisse constitutam; qu
alioqui nec digna satisfactio præstaretur; nec homines suffi
cienter absterrerentur à peccato, uti communiter docen
Theologi.

Deducitur 2. Rectè quoque à S. Thoma & aliis docen
minimam Purgatorii pœnam omnes hujus mundi pœnas
tormenta collectivè sumpta excedere, cùm & culpa, quatenu
DEUM offendit, gravior sit, quàm omnes culpæ collectivè
sumptæ, quatenus præcisè considerantur ut sunt offen
Creaturæ.

Deducitur 3. Crimina læsæ Majestatis etiam in humano
Foro ac judicio rectè extraordinariâ pœnâ, & cum exclusio
ne Privilegiorum, quæ interdum Peccatores ratione loci v
Personæ participant, puniri; cùm hoc ipso, quòd dignioren
longè Personam offendant, etiam majorem malitiam con
trahant, atque adeò & pœnam graviorem mereantur.

§. IV.

PRINCIPIUM IV.

Peccatum, quod consensu contrahitur, sine consensu minimè relaxatur.

Sensus.

Hoc est, quando quis per peccatum propria voluntate
commissum avertitur à DEO, dissolvendo amicitiam illius
æquum est, ut per detestationem quoque propria voluntate
factam iterum redeat ad amicitiam DEI.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. Majores. de Bapt. illûdque refe
P. Gobat tr. 1. sect. 6. n. 230. & addit etiam à S. Thoma
aliis Theologis communiter doceri, saltem loquendo de
dinaria via; nam per absolutam potentiam posse peccatu
per solam condonationem extrinsecam remitti, non pa
hodiè Recentiores docent.

Ratio.

Quia, sicut qui ab uno termino ad alium accessit, non potest ad antiquum terminum vel locum ordinaria viâ redire, nisi per contrarium motum; ita qui à DEO semel per peccatum recessit, non potest ad illum redire, nisi per affectum contrarium, scilicet detestationem peccati, & recessum illo.

Praxis.

Hinc deducitur 1. pro Sacramento Pœnitentiæ rectè Attritionem saltem velut primam & summè necessariam parari à Christo fuisse requisitam, uti communiter docent Auctores.

Deducitur 2. Etiam in Baptismo Adultis conferendo requiri à Theologis attritionem, cùm non conveniat, ut qui per Baptismum recipiendus est in amicum & Filium Dei, habitualiter adhuc maneat per peccatum non retractatam aversus ab eo.

Deducitur 3. Etiam ad peccatorum venialium remissionem requiri similem detestationem; cùm planè & hæc proprio consensu sint commissa, atque adeò proprio consensu deleri debeant; unde quamdiu manet vigens ad ea affectus, tamdiu nec culpa, nec pœna remittitur, ut communiter docent Theologi; & hinc fortè natum est illud axioma seu regula in cap. unic. de feris mat. in 6. & c. Legatur 24. q. 2. Pecc. venia non datur nisi correcto.

§. V.

PRINCIPIVM V.

Potiùs oportet quælibet mala tolerare, quàm malo consentire.

Sensus.

Hoc est, quando actio quæpiam intrinsecè mala est, tunc potiùs oportet omnia tormenta sustinere, omniúmque bonorum ablationem pati, quàm ejusmodi actionem committere.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Augustino, & refertur in cap. 3. Ita, q. 32. q. 5. Item ex S. Thoma. 2. 2. q. 110. a. 3. in Corp.

Ratio.

Quia ex duobus malis minus est eligendum; atqui hoc dubiè incomparabiliter minus est malum tormentorum & amissionis bonorum temporalium, quàm malum animæ seu peccatum, utpote per quod æterna & ineffabilia tormenta incurruntur, & bona æterna amittuntur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Priùs mortem per mille tormenta obeundam esse, quàm fidem negandam, uti unanimiter docent Theologi, & innumeri Martyres suo exemplo confirmarunt.

Deducitur 2. Susannam Dan. 13. rectè dixisse ad Senes Adulteros: Meliùs est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.

Deducitur 3. Rectè quoque S. Augustinum l. 132. de verbis Apost. dixisse: *Etiamsi ad hoc veniretur, ut diceretur tibi: aut bibas, aut morieris, meliùs erat, ut caro tua sobria occideretur, quàm per ebrietatem anima moreretur.*

§. VI.

PRINCIPIUM VI.

Delicta morte finiuntur.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis ob delictum à se commissum ante mortem non fuit punitus in foro externo & humano, tum neque post mortem debet ob idem delictum puniri, nisi specialis aliqua ratio aliud suadeat, uti in delicto Hæresis contingit.

Authoritas.

Desumptum est ex ho. final. ff. ad le. Jul. Majest. & ex cap. Quorundam. dist. 23. ubi dicitur Divino judicio subjecti ab humano sunt exempti. uti P. Gobat tr. 5. cap. 50. n. 25.

Ratio.

Quia, cùm Judices terreni non nisi in Subditos potestatem habeant, mortui autem post mortem cessent esse subditi, hoc ipso puniri ob præterita delicta non possunt.

Praxis.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui post mortem comperitur, occulta furta aut homicidia in vita commisisse, non debere propterea in patibulo suspendi, aut rotæ implecti, uti communis praxis habet.

Deducitur 2. Eum, qui vivus justam causam dederat damnis suis, aut aliis criminibus, ut capitis pœnam sustineret, non debere mortuum eandem pœnam sustinere, uti communiter sentiunt Doctores.

Deducitur 3. Eum, qui propter certa delicta in vita commissa infamis proclamari & haberi meruit, non esse ut eum secutâ morte tractandum juxta eosdem Doctores.

ARTICULUS V.

De Principiis generalibus ad virtutes Theologicas pertinentibus.

§. I.

DE FIDEI PRINCIPIIS.

PRINCIPIVM I.

Non debet esse suspecta veritas, quam revelâsse summa judicatur veracitas.

Sensus.

Hoc est: quando quis **sufficientia** habet motiva, ob quæ prudenter judicare possit, **doctrinam** aliquam vel propositionem à Deo esse **revelatam**, hoc ipso obligatur, ut nullus ampliùs de eo dubium admittat, sed, si quidem assentiri possit, vel debeat, firmissimum Fidei assensum eliciat.

Authoritas.

Desumptum est tum ex S. Scriptura, ubi Deus passim dicitur veritatis. ps. 39. Deus verax ad Rom. 3. non mentiri ad Tit. 1. & Num. 23. dicitur; tum ex SS. Patrum & Theologorum unanimi consensu.

Ratio.

Quia hoc ipso, quòd Deus sit summa & essentialis veracitas, meritò locutio illius & revelatio infallibilis, verbum veritatis Eph. & Jac. 1. dicitur, atque adeò assensum quoque appretiativè summum & firmissimum meretur. Unde S. Basilius in moral. reg. 8. c. 2. ait, Majorem authoritatem deberi verbis Domini, quàm ulli quantumvis certissimæ animi nostri expletioni.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Quidquid in S. Scriptura revelatum est, firmissimè credendum esse, cùm hanc esse verum verbum Dei, communi Ecclesiæ & Conciliorum definitione constet.

Deducitur 2. Etiam Traditiones Apostolicas & Ecclesiasticas simili assensu credendas esse; nam, ut S. Epiphanius hæres. 61. rectè advertit, non omnia à divina Scriptura accipi possunt; quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in Traditione per vocem Apostoli tradiderunt, quemadmodum dicit Apostolus, sicut tradidi vobis: & alibi: Sic doceo, & sic tradidi in Ecclesiis.

Deducitur 3. Ecclesiæ quoque & Conciliorum approbatorum definitiones pro articulis Fidei habendas esse, cùm Ecclesia sit Dei vivi columna & firmamentum veritatis, teste S. Paulo 1. ad Tim. 3. idemque de Conciliis sit sentiendum, uti S. Leo 1. Epist. 78. ad Leonem Imp. his verbis clarè indicavit: *De rebus & apud Nicæam, & apud Chalcedonem (sed Deo placuit) definitis nullum audemus inire tractatum tanquam dubia vel infirma sint, quæ tanta per Spiritum Sanctum fixit Authoritas.*

PRINCIPIVM II.

Sine Fide impossibile est placere Deo.

Sensus.

Hoc est, nisi quis Adultus firmissimè credat, Deum utpote rerum Supernaturalium Authorem existere, & Remuneratorem esse, atque adeò malis supplicium æternum, bonis vitam & præmium æternum tribuere, nulla ratione salvari

rerit. Idemque sentiendum, si ea, quæ in Symbolo Apostolico continentur, aut ratione status quivis scire tenetur, non sufficientem propositionem, saltem quoad substantiam non credat.

Authoritas.

Desumptum est ex S Scriptura Hebr. 11. ubi Fides dicitur sperandarum Substantia rerum; additurque, quòd credere oporteat accedentem ad Deum, quia est, & quia inquirentibus se Remunerator est; unde hæc duo saltem objecta secundùm communiorem Theologorum necessaria sunt necessitate medii; reliqua verò de necessitate præcepti necessaria esse, ex ipsius Christi testimonio colligitur Marc. 16. dicentis: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur.*

Ratio.

Quia cùm duo sint officia Christianæ justitiæ, scilicet declinare à malo, & facere bonum, nemo hæc facilè implebit, nisi crederet existere Deum tam malorum, quàm bonorum operum Remuneratorem & vindicem esse; sed neque officio Christiani commodè satisfacere potest, nisi ea, quæ in Christiana lege velut primarii Articuli continentur, & ad finem suum requiruntur, firmissimè credat.

Praxis.

Hinc deducitur 1. juxta communiorem doctrinam non esse necessarium necessitate medii, ut Mysterium SS. Trinitatis & Incarnationis explicitè credantur, cùm hæc necessitas neque ex rei natura, neque ex S. Scriptura, Patrumque traditione sufficienter ostendi queat; & sine fundamento asseri non debeat, quòd Gentibus, imò & Christianis à nativitate surdis, mutis & cæcis per internam revelationem revelentur omnia, quæ ad SS. Trinitatem, & Incarnationem spectant, sintque necessaria sunt, uti rectè Laym. l. 2. tr. 1. c. 8. cum communiori discurrit.

Deducitur 2. Negativum præceptum non dissentiendi, & non dubitandi de articulis Fidei sufficienter propositis, omni tempore, & respectu omnium articulorum esse necessarium, uti unanimiter docent Theologi.

Deducitur 3. Affirmativum præceptum non omni tempore,

pore, sed tunc tantùm obligare, quando post rationis usum obtentum primò articuli Fidei sufficienter proponuntur; aut ad tentationem vincendam; aut ad alios actus supernaturales virtutum, Spei caritatis, Religionis, Pœnitentiæ &c. eliciendos Fides velut Fundamentum illorum est necessaria, ut iterum Laym. l. c. c. 10. cum communi docet.

PRINCIPIVM III.

Corde creditur ad Iustitiam, ore autem confessio fit ad Salutem.

Sensus.

Hoc est, ad hoc, ut quis Justitiam Christianam ac gratiam obtinere possit, sufficit per se quidem, ut corde seu mente actus Fidei internus eliciatur; nonnunquam tamen ex præcepto Dei etiam externæ Fidei Professio sub gravi peccato facienda est, atque adeò, nisi fiat, salus obtineri non potest.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Scriptura ad Rom. 10 & communi Sensu Doctorum, imò & ex ipsius Christi testimonio Luc. 9. dicentis: *Qui me erubuerit, & sermones meos, hunc Filius Hominis erubescet.*

Ratio.

Quia nisi fidem hanc, quando opus est, exterius confiteatur, vel hoc facit, quia etiam interius falsam credit, & tunc infidelis est; vel certè ficto duntaxat animo simulat se à vera Fide & Religione alienum, & tum mentitur in re gravissima, utpote contra veritatem divinitus revelatam, quemadmodum Laym. l. c. c. 11. discurrit.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Necessariam esse hanc externam Fidei professionem, quotiescunque vel Dei honor & cultus, vel Proximi utilitas, vel propria salus requirit, uti cum S. Thoma communiter docent Theologi, teste Laym. l. c.

Deducitur 2. si Magistratus aut Persona publica de Fide ac Religione examinet, non posse eam in tali casu negare, aut

ne dissimulari; quia talis negatio vel dissimulatio cum Religionis Christianæ detrimento, publicóque scandalo conjuncta foret.

Deducitur 3. Non licere ad dissimulandam fidem idolo quo flectere, aut alia signa directè ad profitendam falsam religionem instituta adhibere; quia hac ratione formalis fides propria negaretur; aliud est, si vestimenta duntaxat, quibus Gentes discerni solent, aliquis portaret; hoc enim licitum esse ob gravem causam communiùs sentiunt Theologi, teste Layman. l. c.

§. II.

DE SPEI PRINCIPIIS.

PRINCIPIUM I.

Spes, quæ videtur, non est Spes.

Sensus.

Hoc est, si objectum jam præsens est (sic enim hic nomine Spei sumitur, scilicet pro ipsa re sperata) non potest eam Spei terminare, utpote quæ perinde, ut Fides, circa obscura non apparentia versatur, ut rectè notat Laym. l. 2. tr. 1. c. 1.

Authoritas.

Desumptū est ex S. Scriptura ad Rom. 8. ubi addit Apostolus: *nam quod videt quis, quid sperat? si autem, quod non videmus, speramus, per patientiam operamur.*

Ratio.

Quia spes tantùm accidentaliter & formaliter differt à desiderio efficaci, quatenus scilicet desiderium præcisè tendit in bonum absens ut possibile; Spes verò in illud quà arduum tendit; atque adeò firmitatem quandā desiderio superaddit propter perspectam obtinendi facultatem; ergo cùm in bonum absens ferri debeat, & hoc nondum videatur, aut habeatur, meritò dicitur, spem, quæ videtur, non esse spem.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Spem evacuari in Patria, & in Beatis non

non esse, saltem secundùm actum ejus primarium, qui est exspectatio certa beatitudinis æternæ per media divinitus ordinata; qui enim jam possidet æternam beatitudinem, illam amplius non exspectat, atque adeò nec sperat, ut S. Thomas 2.2.q.18. a.2. Quamvis valde probabiliter dicatur, habitum Spei in altera vita saltem quoad substantiam manere, & quosdam actus exercere posse, videlicet desiderium & exspectationem corporis glorioſi, ut Suar. de virt. Theol. tr.2. 1. s. 8. & Ferd. de Castro Palao p. 1. tr. 5. disp. unic. pu. 3. a. docent.

Deducitur 2. Animas in Purgatorio existentes actum Spei propriissimum elicere posse, quia illis beatitudo est obsens, possibilis, & difficilis acquisitu. Et licet de illa consequenda certæ sint, certitudo tamen ista non tollit spem, sed tantùm anxietatem & turbationem, uti iterum S. Thomas 2. 2. q. 18. a. 3. in fine corp. & cum eo Suar. Coninck. & alii docent.

Deducitur 3. Eum, cui sua reprobatio à Deo revelata esset, licitè juxta communiorem sententiam desperare posse, eò quòd in tali casu hoc ipso, quòd beatitudo ut bonum non possibile repræsentaretur, spes in illud cum auxilio Dei acquirendum tendere amplius non posset. Hinc B. Zeno S. de fide, & spe, &c. ait: *Tolle spem, & aries, virtutesque universæ cessabunt. Tolle spem, & interempta sunt omnia.*

PRINCIPIVM II.

Spes non confundit.

Sensus.

Hoc est, sperantem non fallit, nec frustratur, sed eum certò ad assecutionem rei à Deo speratæ perducit, si legitimè sit concepta, uti Maldonatus interpretatur.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Scriptura ad Rom. 5. & communi SS. Patrum sensu, inter quos S. Hieronymus, nemo, ait, in promissis veritatis dubitet; sit homo, qui esse debet, & mox adduntur omnia, propter quem facta sunt omnia.

Ratio.

Quia sic & Fides persuadet, quâ verbo Dei, qui veritas

tem hanc revelavit, credimus: tum Spes in Fidelitate Dei confidens: tum caritas, quâ Deus diligitur, & vicissim diligere meritò creditur, atque adeò omnia ad salutem necessaria media suppeditare. Quæ omnia breviter complexus S. Bernardus S. 3. de 7. panib. *tria*, inquit, *consídero, in quibus tota mea consistit, caritatem adoptionis, veritatem promissionis, plenitudinem redditionis.*

Praxis.

Hinc deducitur 1. Absolutum hoc judicium; *Certa & infallibili fide credo, me vitam æternam consecuturum*: non esse actum Fidei aut Spei Theologicæ, sed falsam Hæreticorum persuasionem, in qua inanis præsumptio fundatur, ut recte notat Laym. l. c. quia nemo sine revelatione certus est, se esse in gratia Dei, legis mandata observare, & nullo etiam venialito peccato mortali teneri juxta Eccl. 9. Hinc certitudo fidei, sive infallibilis exspectatio, beatitudinis non potest esse absoluta.

Deducitur 2. Desperationem meritò inter gravissima peccata numerari, quia Deum credit, aut non esse omnipotentem, ut possit: nec infinitè sapientem, ut sciat; aut certè non summè bonum & fidelem, ut velit promissis stare, & jurata.

Deducitur 3. Etsi Deus non semper largiatur id, quod petitur, non tamen propterea dici posse, quòd spes confundat, cum ut SS. Patres sapienter advertunt, sæpe Deus non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat ad sanitatem. Et, teste S. Bernardo, post orationem debito modo peractam unum incunctanter sperare possimus, aut id scilicet, quod petimus, aut id, quod melius est.

§. III.

DE CARITATIS PRINCIPIIS.

PRINCIPIVM I.

Non inest operationi Bonitas, cui deest meriti radix Caritas.

Sensus.

Hoc est, nisi actus aliquis de se non positivè malus procedat

cedat à Caritatis divinæ habitu, vel nudè in subjecto existente, ut sufficere putat Vasquez à Laymanno cit. l. 2. tr. 3. c. 1. v. saltem actum talem eliciente aut imperante, ut S. Thomas, alii communius cum eodem Laym. arbitrantur, non erit meritorius gratiæ in hac vita, & gloriæ in altera.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Scriptura 1. Cor. 13. ubi dicit Apostolus; Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Item ex S. Thoma. 1. 2. q. 114. a. 4 & 2. 2. q. 23. a. 8. & communi Theologorum doctrina docente, caritatem esse formam reliquarum virtutum.

Ratio.

Quia, ut S. Thomas argumentatur, Sapientissimus Deus ita ordinavit, ut finem vitæ æternæ, quæ in compreheensione ac fruitione summi boni consistit, homo viator non mereatur, nisi per actum liberæ voluntatis proportionatum, videlicet quo feratur in ultimum finem, summúmque bonum per modum unionis & amicitiæ; atqui iste motus proprius est caritatis, ergò. Non desunt tamen, qui cum Valentia, Medina, & aliis doceant, sufficere, si per primum & unicum actum caritatis, homo in Deum tanquam ultimum supernaturalem finem, & summum bonum suum referat, ad vim meritum tribuendam.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Nullum actum ex natura sua malum meritorium esse posse, uti unanimiter docent Theologi, cum talis actus ordinari non possit ad ultimum finem, sed potius abducat ab illo.

Deducitur 2. Neque actum de se bonum, si in gratia non fiat, meritorium esse vitæ æternæ; cùm is, qui non diligit, maneat in morte, uti S. Joannes 1. c. 3. testatur, atque adeò opera quoque ipsius mortua esse necesse sit.

Deducitur 3. Opera de se bona, etiamsi peccati venialis malitiam adjunctam habeant, adhuc à caritate imperari, atque adeò meritoria esse posse, eò quòd peccata venialia licet minuant aliquo modo caritatem, non tamen omnino tollant.

PRIN-

PRINCIPIUM II.

Qui non diligit, manet in morte.

Sensus.

Hoc est, qui vel aliquid agit, quod dilectioni & amici- Dei contrarium est, vel certè non elicit actum Dilectio- divinæ, quando ad id præcepto adstringitur, manet in id est, aut non acquirit, gratiam, si nunquam habuit; nè perdit, si eam priùs habuit.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Scriptura 1. Joann. c. 3. & ex com- sensu Theologorum.

Ratio.

Quia cùm Deus sit summum bonum, & ultimus finis naturalis, æquum est, ut nunquam odio habeatur ab hine, sed, cùm in hac vitâ continuò dilectionis actus ex- non possit, saltem certis temporibus ejusmodi actum, olo à Deo exigitur, exerceat.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Præceptum dilectionis Deut. 6. pro- um, quo Deus dixit: *Diliges Dominum Deum tuum ex orde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota anima tua, & ex viribus tuis*: non esse impossibile, cùm S. Joanne te- p. c. 5. Hæc sit caritas Dei, ut mandata ejus custodia- mandata ejus gravia non sint.

Deducitur 2. Juxta probabilem Laymanni l. c. c. 2. & a- sententiam probabile esse obligari hominem, ut post um rationis usum, & ultimum finem supernaturalem finem non diu differat, dilectionis divinæ actum elice- quòd, ut S. Thomas ait, præceptum de Deo diligendo quiratur tanquam primum principium ad servandas naturæ in Decalogo contentas, atque adeò meritò ho- non diu morari debeat, quin hoc principium ponat.

Deducitur 3. Etiam tunc probabiliter ad actum dile- exercendum hominem obligari, quando periculum aminet, ne alioqui in odium Dei labatur, aut à tenta-

tione superetur. Item quando ob Confessarii defectum actum contritionis eliciendum obligatur.

PRINCIPIVM III.

Caritas incipit à seipso.

Sensus.

Hoc est, qui seipsum ordinatè cupit diligere, debet ipsi potiùs consulere, & providere, quàm alteri, si non potutrique simul providere, nisi damnum illud, quod patiturteri potiùs, quàm sibi providendo, commodo longè magcompensetur.

Authoritas.

Desumptum est ex Glossa supra cap. nisi specialis, author. & usu pallii. Item super cap. licet. 3. de negligentia Prælat. illúdque defendit Barbosa axiom. cum plurimis aliis.

Ratio.

Quia, quò quisque conjunctior est alicui, tantò arcvinculo obligatur ad illi subveniendum; constat autem minem alicui magis conjunctum esse, quàm sibi juxta mune adagium, quo dicitur: *Proximus quisque sibi*; ordinata caritas dictat sibi ante omnes consulendum, quod Christus ipse Marc. 8. indicavit, dum dixit: *derit Homini, si totum mundum lucretur, & detrimentum mæ suæ faciat?*

Praxis.

Hinc deducitur 1. Quemlibet obligatum esse, sibi tiùs gratiam & gloriam velle, quàm reliquis omnibus, minibus; quia norma & regula diligendi Proximum amor sui ipsius juxta illud Christi Matt. 22. Diliges Prmum tuum sicut teipsum; atque adeò meritò dilectio ipsius præferenda est, uti S. Thomas 2.2.q.26.a.4. & cum *Suar.* Valent. Coninck & alii docent.

Deducitur 2. Non posse aliquem in communi pericvitam suam alienæ postponere, si sit in peccato mortali constitutus, & jacturam vitæ æternæ timeat, uti iterum comniunt Theologi.

Dedu

Deducitur 3. Non esse contra ordinatam caritatem, si nullius peccati gravioris sibi conscius, pro altero mori obeat; aut sua omnia opera satisfactoria pro animabus purgatorii offerat, quia damnum, quod inde patitur, aliunde compensatur, scilicet per gloriam majorem, quam in altera propter ejusmodi caritatem acquirit.

PRINCIPIVM IV.

Diliges Proximum tuum, sicut teipsum.

Sensus.

Hoc est, si vis mandatum caritatis de diligendo Proximo implere, eum perinde ut teipsum considera, atque adeò, quod tibi vis, aut non vis fieri, illud & tu facito, vel non facito, nam, ut S. Prosper l. 3. de vit. contempl. rectè dixit, tua caritas proximi, ut bonum, quod tibi conferri vis, vero Proximo: & malum, quod tibi nolis accidere, nolis & falso.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Scriptura Lev. 19. Item Eccl. 31. ubi dicitur: *Intellige, quæ sunt Proximi tui ex teipso.* Super quæ eleganter Ludovicus granat. in tit. Amor prox. sic loquitur: Nihil brevius, nihil utilius dici potuit; quidquid verbum, sive lætum, sive triste aliis evenerit, ad te transfer: te Proximi tui loco constitue; tunc enim illius proximi curam & miseriam velut tuam duces.

Ratio.

Quia, cùm Proximus noster sit imago Dei & membrum veri corporis, scilicet Ecclesiæ, meritò eâdem, quâ Deum ipsum diligimus, caritate diligendus est, uti satis clarè S. Joannes 1. 4. indicavit, dum dixit: *Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & Fratrem suum odit, mendax est; qui enim non diligit fratrem suum, quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?*

Praxis.

Hinc deducitur 1. ante omnia cooperandum esse, ubi opus est, ad salutem Spiritualem Proximi; nam, ut rectè Aquinas t. 1. de mor. Eccl. advertit, non diligis Proximum

ximum tuum, sicut teipsum, si non ad bonum, quò ipse tendit, adducis.

Deducitur 2. Quemvis obligari ad bona sua Proximo in gravi necessitate constituto communicanda; nam, ut Gregorius rectè dixit in hom. quâdam, minùs Proximum amare convincitur, qui non cum eo in necessitate, illius etiam ea, quæ sibi necessaria sunt, partitur; intellige, si non æquè utriusque sit necessitas.

Deducitur 3. Inimicis facilè condonandam esse offensam, quâ offenderunt, cùm eidem quisque sibi etiam sæpe delinquit, & ideo Christus in oratione Dominica orare nos voluit: *Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.*

Articulus VI.

De Principiis ad Iustitiæ virtutem pertinentibus.

§. I.

DE PRINCIPIIS JUSTITIÆ IN GENERE.

PRINCIPIVM I.

Cuique jus suum tribuendum.

Sensus.

Hoc est, nemo prohibendus est, quò minùs fruatur potestate directa, quam habet ad aliquid faciendum, possidendum, vel acquirendum ratione æqualitatis servandæ vel efficiendæ inter se & alios.

Authoritas.

Desumptum est ex Ulpiano in l. 10. ff. de Just. & Jur. ubi definit Justitiam, aitque esse constantem & perpetuam voluntatem cuique jus suum tribuendi. Item ex S. Thom. q. 85. a. 1. & Arist. 5. Eth. c. 2. ac communi sensu Theologorum.

Ratio

Ratio.

Quia nihil æquiùs est, quàm ut id, quod vel à Natura, Legibus, vel communi conventione alicui attributum quietè ac pacificè possidere permittatur; alioqui enim sursùm deque in Republica & communitate verte-

Praxis.

Hinc deducitur 1. Neminem licitè posse per Phyltrum aliud quodcunque medium rationis usu privari; quia cum Homini majus ac præstantius Jus competit, quàm in reas suas actiones.

Deducitur 2. Nec Famam etiam & Honorem alterius auferri posse; cùm & hæc duo bona proximum post nem, aliáque Spiritualia Hominis bona locum habeant notum illud: *Omnia si perdas, famam servare me-*

Deducitur 3. Nec in corporis quoque ac membrorum, teriorum bonorum usu Hominem impediendum esse; horum Dominium legitimè ipsi competat juxta Na- legum, aut Pactorum constitutionem.

PRINCIPIUM II.

Jure suo utens nemini facit injuriam.

Sensus.

Hoc est, qui facit id, ad quod legitimam potestatem, vel ium accepit, nemini occasionem præbet de injuria il- nquerendi etiamsi per accidens illi damnum ex alte- tione sequatur.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. Eccles. de Elect. & communi sen- Theologorum.

Ratio.

Quia cùm injuria dicatur id, quod non jure fit, uti habe- princip. tit. Justit. de injuriis, hoc ipso, quòd quis jure ri supponatur, alteri injuriam feciſſe, dici non

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si Canonici jus habeant alios Canonicos sine consensu Episcopi eligendi, Episcopum de injuria conqueri non posse, si consensum illius non requirant, ut cit. cap. 31. cùm Eccles. de Elect. deciditur.

Deducitur 2. Si Clerici Capitulares jus obtinuerint vinum aut Cerevisiam vendendi, non posse Caupones aut Tabernatores de injuria illata queri, licet ex lucro eorum immineto damnum aliquod illis sequatur, quia ad injuriam non referendum, quod quisque jure suo sibi consulat, uti in l. Juriam §. 1. ff. de injur. dicitur.

Deducitur 3. Si uxor habens paraphernalium bonorum administrationem, & usufructum dissipet ea inscio, invito Marito, nullam huic injuriam fieri, uti communiter docent Authores.

PRINCIPIUM III.

Scienti, & consentienti non fit injuria.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis potest cedere juri suo, & in quo casu agnoscit contra jus suum agi, nec tamen reclamat cùm facilè possit, aut etiam expressè consentit, non potest conqueri de injuria sibi illata, nisi leges in speciali casu aliud statuant.

Authoritas.

Desumptum est ex lib. 6 Decret. c. ult. reg. 27. cujus similé principium est, quod in l. 145. ff. de reg. Juris habetur quo dicitur? Nemo videtur fraudare eos, qui sciunt, & consentiunt. Illúdque defendunt S. Thomas. 2. 2. q. [illegible] plures alii apud & cum Barbos. axiom. 126.

Ratio.

Quia qui dicto modo consentit, videtur Jus suum omnino abjicere, aut certè in alium transferre, ergo objectum Juris non potest injuriam pati.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Virginem, si sponte consentiat in [illegible]

tionem, non posse à Defloratore ullam restitutionem petere: communiter docent Theologi, teste Busenb. l. 3. tr. 5. c. 4. re 2.

Deducitur 2. Uxorem non posse de injuria expostulare, juratus, quem illa sciverat vagum esse, in remotissima loca ire dat, quia hoc ipso, quòd illi nupserit, censetur in tale onus consensisse. Ita Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 2. n. 3.

Deducitur 3. Eum, qui scivit, alium effodere thesaurum ex agro ipsius, & non prohibuit, cùm facilè posset, non posse agere de injuria, si Inventor totum sibi thesaurum retineat, uti Lugo de Justit. d. 6. n. 114. & multi alii apud Dian. p. 5. re 3. sentiunt.

PRINCIPIVM IV.

Juri suo renuntiare præsumitur, qui juri suo contrarium facit.

Sensus.

Hoc est, qui actum aliquem cum Jure, quod priùs habuit aut habere poterat, incompossibilem facit, hoc ipso Juri renunciare præsumitur.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. in audientia 25. de sent. excomm. ubi Glossa super cap. gratum. 20. de offic. deleg. Item ex l. 6. Titius 30. ff. de Minor.

Ratio.

Quia hoc ipso, quòd sciverit, unum actum cum altero incompossibilem esse, censetur ponendo actum contrarium, jam acquisiti aut acquirendi Juris destructivam ponere, ergo adeò dicto juri suo renuntiare voluisse.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui acceptat secundum beneficium incompossibile cum priori, huic renuntiâsse censeri. uti Lugo sis tit. 9. n. 2. ex cap. multa 28. de præb. colligit.

Deducitur 2. Clericum, qui uxorem duxit, & vestes Clericales depositit, hoc ipso privilegio Canonis renuntiâsse, uti in cap. unic. de Cleric. Conjug. in 6. deciditur.

Deducitur 3. Eum, qui appellatione interposita ad pro-
ducendos Testes inducias postulavit, & demum productos
& allegationi renuncians, attestationes petiit solemniter
promulgari, etiam ab appellationis jure recessisse videri, ut
in cap. gratum c. definitur.

PRINCIPIVM V.

Vim vi repellere licet.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis violenter alium, aut bona ejus
lius invadit, potest se, aut bona sua cum moderamine inc
patæ tutelæ defendere.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. Si verò. 2. de Sentent. Excom
& communi Theologorum consensu.

Ratio.

Quia hoc ipso, quòd is, qui vim patitur, bona sua legi
mè possideat, potest ea contra quemcunque injustum inva
rem defendere, atque adeò si aliud medium non suppetat, v
vi repellere.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui scit, alium per falsam acc
sationem mortem ipsi machinari, posse licitè ipsum occid
re, uti, teste Lugone d. 10. de just. n. 137. communiter doc
Authores.

Deducitur 2. Licitum pariter esse opes magni mome
cum occisione alterius tueri, uti Tann. d. 4. q. 8. n. 8. L
Vasq. Malderus & alii apud & cum Lug. d. 10. n. 181. doc
cent.

Deducitur 3. Posse aliquem, qui bello injusto ab a
lacessitur, licitè bellum contra Invasorem suscipere, se
regionem suam tueri, uti omnes Authores fatentur, ipsa
praxis probat.

§. II

§. II.

De Principiis ad Dominium pertinentibus.

PRINCIPIVM I.

In necessitate extrema omnia sunt communia.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis non potest mortem aliter evadere, nisi aliena bona usurpet, potest ea sine alterius injuria assumere ad vitam suam defendendam.

Authoritas.

Desumptum est ex communi sensu Doctorum, uti videre apud Laym. l. 3. tr. 1. c. 5. n. 5.

Ratio.

Quia divisio Gentium aliter fieri non potuit, nisi excluso isto casu, cùm nemo juri ad vitam suam renunciâsse credatur, neque adeò nec jus ad ea, quæ ad vitam suam conservandam sunt necessaria, deponere voluisse.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum à peccato Furti excusari, qui in extrema necessitate constitutus panem Pistori ex domo auferat, uti omnes concedunt.

Deducitur 2. Milites à rapina excusari, si negato victu necessario, violenter aliis, quantùm necesse est, cibaria eripiant.

Deducitur 3. Eum, qui violenter ab alio invaditur, posse aliquam cuipiam auferre ad seipsum defendendum.

PRINCIPIUM II.

Quod divini juris est, in nullius bonis est.

Sensus.

Res Sacræ, quæ per Pontifices DEO specialiter consecratæ sunt, ut sacræ ædes, vestes, vasa, propriè in nullius Hominis Dominio constitutæ dicuntur, sed ad DEVM pertinere credantur.

Authoritas.

Desumptum est ex §. Nullius. Instit. de rerum divisione, & approbatur à Laym. l. 3. tr. 1. c. 5.

Ratio.

Quia hoc ipso, quòd DEO per consecrationem oblata sint, extra Dominium & Jurisdictionem humanam extracta censentur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Ejusmodi res sacras ad profanum usum adhiberi non posse, uti communiter docent Authores.

Deducitur 2. Nec alienari ejusmodi res sacras posse, nisi pauperum necessitas, vel captivorum redemptio, vel alia justa causa id exigat, uti in cap. Nulli de rebus Eccl. non alienandis habetur.

Deducitur 3. Ejusmodi res sacras nec in Feudum, Emphyteusin, loationem ad longum tempus, pignus, hypothecam tradi posse, cùm alienationis nomen in favorem Ecclesiæ latiùs accipi, atque adeò ad hos etiam contractus extendi debeat, uti Laym. l. 3. tr. 10. n. 2. testatur.

PRINCIPIUM III.

Quod antea nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur.

Sensus.

Hoc est, quando aliquid sub certo cujusquam Dominio constitutum non est, illius Dominium acquirit, qui illud apprehendendo possidere incipit.

Authoritas.

Desumptum est ex §. Feræ. Instit. de rerum divisione. & refertur à Laym. tr. 1. c. 5. n. 6.

Ratio.

Quia hoc ipsò, quòd bonum ejusmodi commune foret, poterat à quovis contrectari, & in propriam utilitatem converti. Dominium verò illius acquiri etiam expediebat ad lites finiendas, quæ orirentur, si quisque rem communem ab alio occupatam eidem iterum pro libitu auferre posset.

PRAXIS

Praxis.

Hinc deducitur 1. Pisces, volucres, & feras, quæ in locis nullius Domini certi Dominio subjectis capiuntur, jure Gentium ad capientem pertinere, uti Laym. l. c. ex communi docet.

Deducitur 2. Etiam bona derelicta, quæ Dominus ea mente abjecit, ut in numero rerum suarum esse nolit, ad primò occupantem pertinere, uti ex §. Hoc amplius. Instit. de rerum divis. colligitur.

Deducitur 3. Res inventas, quarum Dominus nullus exstat, aut ignoratur, & cognosci non potest, ad Inventorem pertinere juxta probabilem sententiam, cùm neque jure naturali, neque Ecclesiastico videantur Inventores obligari ad easdem res Pauperibus tribuendas, ut multi cum S. Thoma voluerunt, teste Laym. n. 24.

PRINCIPIVM IV.

Traditionibus & usucapionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur.

Sensus.

Hoc est, ad hoc, ut aliquis perfectum alicujus rei Dominium acquirat, non sufficit, ut Titulum solum, vel solam traditionem alicujus rei habeat, sed utrumque requiritur, nisi aliud in jure statuatur.

Authoritas.

Desumptum est ex le: 20. Cod. de pactis. Item ex le: 31. ff. de acquirendo dominio, ubi dicitur, etiam traditionem solam non sufficere.

Ratio.

Quia per Titulum solum sine traditione acquiritur ordinariè solùm actio Personalis adversus Possessorem, non autem realis, nisi aliud Leges decernant, sicuti faciunt in beneficiis Ecclesiasticis, adita hæreditate, donationibus, quæ fiunt Ecclesiis, & aliis piis locis, & aliis nonnullis casibus, quos videre est apud Laym. l. 3. tr. 1. c. 5. n. 8.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si uni res aliqua sit vendita, & alteri posteriùs

posteriùs simul vendita & tradita, hunc posteriorem Dominium rei acquirere, uti expressè in le: Quotiens. Cod. de rei vindic. insinuatur.

Deducitur 2. Si Personæ alicui particulari res aliqua donetur, & postea alteri donetur, & tradatur, donum hoc ad istam, & non ad priorem Personam pertinere, uti Glossa Baldi sup. leg. Quotiens cit. resolvit his verbis: Ille est potior in Dominio, cui res priùs traditur, licet alius in Titulo prævenerit.

Deducitur 3. Si domus alicui nudâ conventione, alteri verò etiam cum traditione locata sit, non posse hunc posteriorem à priore de sua possessione deturbari.

PRINCIPIUM V.

Nemo potest plùs Juris transferre in alium, quàm sibi competere dignoscatur.

Sensus.

Hoc est, nemo potest alicui ampliorem de re aliqua disponendi facultatem concedere, quàm ipse priùs habuerit.

Authoritas.

Desumptum est ex le: 6. decret. c. ult. reg. 79. Item ex reg. 58. ff. de reg. Juris, illúdque explicant, & defendunt Decius, Dynus, Canisius, & Barb. axiom. 135. & 160.

Ratio.

Quia nemo dat, quod non habet, ut in cap. Quod autem. 5. de Jure Patronatus dicitur, ergo nec plùs dare potest, quàm habeat.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si aliqua terra data alicui fuerit in Feudum, vel Hæreditatem, sed tantùm, quoad vixerit, possidenda, non posse eum in uxorem transferre hoc Jus per modum Ususfructus post mortem ejus continuandum, uti in cap. Nec per. 6. de donat. Inter vir. & uxor. definitur.

Deducitur 2. Non posse Confessarium delegare alteri potestatem absolvendi à reservatis casibus, à quibus ipse absolvere non potest, uti unanimiter docent Theologi.

Deducitur 3. Eum, qui alteri vendit prædium variis servitutibus

vitutibus gravatum, non posse illum à servitutibus talibus liberare, uti ex le: Traditio. 20. ff. de acquir. rer. domin. dicitur.

PRINCIPIVM VI.

Qui prior est tempore, potior est jure.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis acquisivit jus ad rem aliquam & tam in possessione Juris talis præfertur omnibus, qui simile jus ad eandem rem post ipsum acquisivisse videntur, nisi aliud jus statuant.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 6. decret. c. fin. reg. 54. & ex le: 98. ff. de reg. Juris, ubi dicitur: Quoties in utriusque causa lucri bono vertitur, is præferendus est. cujus in lucrum causa tempore præcedit; illúdque explicant Canisius, Dynus & Decius ll. cc. ll.

Ratio.

Quia, uti in le: Non debet. 74. ff. de reg. jur. dicitur, non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri, ergo nec ab illi, qui prior illud obtinuit, invito auferri.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, cui priùs beneficium collatum est, in possessione præferri posteriori, uti in cap. ei, cui. 7. & de scribi absenti. 17. de præb. in 6. definitur, modò posterior non à Sede Apostolica, prior verò ab alio in aliquam Ecclesiam sit receptus; in hoc enim casu posterior præferri debet, uti in cap. Hi, qui. de præb. in 6. habetur.

Deducitur 2. Eum, qui prior aliquam hypothecam accepit, præferendum esse illi, qui eam posterius obtinuit, uti ex le: Qui prior. 11. ff. Qui potiores in pignore colligitur.

Deducitur 3. Eum, qui priùs sponsalia contraxit, posse contrahere Sponsam præ eo, cui post fidem priori datam illa se desponsavit, uti in cap. Duobus. 1. & cap. Tuas. 5. de Sponsa duorum definitur.

PRIN-

PRINCIPIUM VII.

Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.

Sensus.

Hoc est, qui scit, se rem alienam possidere, aut certè dubitat, num sit sua; etiamsi tanto tempore, quantum ad præscriptionem requiritur, eam possideat, hæc tamen possessio illi minimè conducet ad privilegium præscriptionis obtinendum, nisi in aliquo casu specialiter id Jura concedant, uti in c. 1. de præscript. permittitur Episcopo loci à se converso ad Catholicam unitatem; item in Cap. Cùm secundùm. 15. de hæret. in 6. præscriptio earum rerum, quæ ob non solutum vectigal in commissum ceciderunt.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 6. decr. c. fin. reg. 2. Item ex c. 17. & 19. ac ultimo de præscript. illúdque defendunt & explicant Canisius ac Dynus.

Ratio.

Quia non est æquum, ut aliquis ex suo delicto commodum reportet; neque fraus & dolus cuiquam debent patrocinari, uti in c. 2. de dolo. c. 2. de cogn. spir. dicitur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui invenit rem alienam, & non adhibet sufficientem diligentiam in Domino inveniendo, non posse eam ullo tempore præscribere, uti communiter docent Theologi.

Deducitur 2. Eum, qui reipsa possidet rem suam, non tamen probare potest, esse suam, non posse se præscriptionis beneficio tueri, si putaverit, se possidere rem alienam, uti Lugo d. 7. n. 26. & alii docent.

Deducitur 3. Eum, qui cum ignorantia Juris possidet rem alienam, probabiliùs non gaudere præscriptionis privilegio, uti Lessius l. 2. c. 6. n. 17. Dicast. Molina & alii communiùs docent.

PRIN-

PRINCIPIUM VIII.

Sine possessione præscriptio non procedit.

Sensus.

Hoc est, nisi is, qui rem aliquam præscribere cupit, eam corporis, animi, juríque adminiculo apprehendat, & teneat, nunquã poterit præscriptionis privilegio gaudere.

Authoritas.

Desumptum est ex reg. 3. in 6. & habetur in le. Sine. ff. de usucap. & est receptum apud Theologos, & Juristas.

Ratio.

Quia in hoc consistit beneficium præscriptionis, ut bonæ fidei possessor, post legitimi temporis decursum, Dominum rem suam pristinam repetentem, vel pristino suo jure uti volentem, oppositione possessionis tanto tempore, quantum juxta leges requiunt, habitæ repellere, adeóque contra eum peremptoriè excipere possit.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui est incapax possidendi, etiam præscribendi incapacem esse, atque adeò Laicos nunquam res sacras præscribere posse, uti in le. Quod universas. §. Possessionem. ff. de acquir. possess. deciditur.

Deducitur 2. Neque Commodatarium, Depositarium, Colonum, Inquilinum, Procuratorem, qui rem in pignus accepit, præscribere posse, sicut ex le. 2. Cod. de præscript. 30. vel 40. ann. colligitur, eò quòd non suo, sed alieno nomine res possideant, ut in cap. Si diligenti. de præscript. dicitur.

Deducitur 3. Subditum, dum se subditum profitetur, præscribere non posse adversus ea, quæ potestas gubernativa juris secè ac necessariò requirit, puta, ut legibus aut præceptis non teneatur, ut à Superiore non judicetur, vel puniatur, ut ex communi docet Abbas in c. Cùm contingat. n. 14. de foro competente.

§. III.

De Principiis ad Justitiam commutativam, & restitutionem pertinentibus.

PRIN-

PRINCIPIVM I.

Non dimittitur peccatum, nisi restituatur oblatum.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis advertit obligationem suam ad rem bona vel mala fide ablatam restituendam, & tamen, cum potest, restituere negligit, non poterit sperare veniam peccati, quod ex injusta acceptione, vel detentione contraxit, & nec obligationi suæ satisfaciat, nisi hæc satisfactio impossibilis omnino impossibilis sit facta, aut alia legitima causa à restitutione facienda excuset.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 6. decret. c. fin. reg. 4. Item ex C. Si res. 14. q. 6. & c. Cùm tu. 5. de Usuris. illúdque Cant. & Dynus explicant cum communi Theologorum.

Ratio.

Quia peccatum non dimittitur sine pœnitentia; hanc autem elicere non potest, qui non vult obligationi suæ satisfacere; hoc ipso enim ostendit adhuc affectum ad peccatum, neque adeò sincerum propositum ad Pœnitentiam requisitum non habet.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui Usuram commisit, non posse sperare peccati sui remissionem, donec lucrum injustum Domino, vel ejus Hæredibus, vel in horum defectum Pauperibus restituat, uti in cit. c. Cùm tu. definitur.

Deducitur 2. Judicem, qui pretio vel precibus seductus aut per ignorantiam graviter culpabilem malè judicavit, non priùs injustitiæ suæ veniam obtenturum, quàm damnum per injustam sententiam causatum resarciat, uti communiter docent Theologi.

Deducitur 3. Omnes directè cooperantes ad damnum grave, eâdem restitutionis obligatione comprehendi, & Ordine, quo quisque obligatur, restitutionem faciant.

PRIN-

PRINCIPIVM II.

Non damnat reparandi damni omissio, si absit mortalis transgressio.

Sensus.

Hoc est, quando quis per actionem suam, aut Domestico-, aut etiam brutorum grave damnum alteri intulit, non gatur ad restitutionem sub gravi peccato faciendam ante ntiam Judicis, si in damno tali causando mortalis cul- non interceserit.

Authoritas.

Desumptum est ex mente Soti utriusque, Navarr. Henriq. Saa. Lessii, apud & cum Lugone d. 8. de Just. n. 56.

Ratio.

Quia non potest ostendi, unde talis obligatio exoriatur, Homines in damnis cavendis obligare se solent, ad nam diligentiam adhibendam, qualis est, si damnum ex gentia etiam inadvertenter admissa causatum reparare gravi culpa tenerentur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui Iracundiæ aut alterius Passio- impetu abreptus cum semiplena tantum advertentia da- grave causavit, non contrahere gravem obligationem endi, uti cc. Authores docent.

Deducitur 2. Etiam eos, qui ex Contractu Depositi, Com- ati, Venditionis &c. obligati sunt ad damnum alienum dum, probabiliter non esse obligatos in conscientia sententiam Judicis ad restitutionem, si gravis culpa logica non commissa sit, uti Sotus, Saa, Henriq. Tole- apud Tann. d. 4. q. 6. n. 54. docent, & consentit Lugo n. 106.

Deducitur 3. Eum, qui diligentiam debitam adhibet in mno alterius cavendo, non obligari ad restitutionem sub gravi faciendam, etiamsi majorem & indebitam di- tiam omittat, ut Lugo d. 8. n. 72. Tann. & alii commu- docent; & Lessius l. 2. c. 9. n. 113. cum Esparza q. 35.

admittunt, etiamsi ex intentione nocendi majorem diligen-
tiam omittat.

PRINCIPIUM III.

Talis esse debet restitutio, qualem exigit rationabilis Creditoris petitio.

Sensus.

Hoc est, is, qui quocunque titulo ad restitutionem obli-
gatus est, eo modo, loco, ac tempore dictam restitutionem fa-
cere debet, quo putat ipsum Creditorem juxta prudentiæ di-
ctamen & æquitatem, velle sibi restitutionem fieri.

Authoritas.

Desumptum est ex mente Authorum infrà pro singulis Co-
rollariis referendorum.

Ratio.

Quia, cùm Creditor non amiserit rei suæ Dominium, ne-
certè jus ad debitum suum exigendum, non potest certior re-
stitutionis faciendæ modus aut regula assignari, quàm si di-
catur, eam juxta præsumptam prudentem Creditoris volun-
tatem fieri debere.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Possessorem non tantùm malæ (ut ca-
S. Thoma 2. 2. q. 62. a. 5. communiter concedunt Theolo-
gi) sed etiam bonæ fidei probabiliter debere rem alienam
Domino, & non ei, à quo accepit, restituere, uti Molina, Co-
jet. Medin. Covarr. Ledesma & plures alii docent apud Lug.
d. 17. n. 29. licet ipse cum multis aliis quoad hoc contra-
um doceat.

Deducitur 2. Eum, qui restitutionis obligationem ex
justa damnificatione contraxit, restituere quidem rem ali-
tam Domino debere in loco, ubi Dominus eam possidere
fuisset, si non amisisset; ad hoc tamen non obligari, si non
cum expensis notabiliter majoribus talem restitutionem fa-
cere possit, uti Bonacina cum Molin. Less. Filliut. Aug.
aliis docet.

Deducitur 3. Posse Debitorem satisfacere obligationi
restitu-

rehendi, si Creditoris sui Creditori restituat, uti iterum Molina d. 743. Fill. Rebell. Lessius & multi alii apud & cum Bonac. d. 1. de restit. q. 5. pu. 3. n. 1. sentiunt.

PRINCIPIVM IV.

Mora sua cuilibet nociva est.

Sensus.

Hoc est, qui culpabiliter differt debitum eo tempore, quo tenetur solvere, omne damnum ex tali dilatione secutum tenetur in se debet. Est autem Mora alia regularis, quæ ex Canonica sumitur interpellante; alia irregularis, quæ reipsa contrahitur absque ulla interpellatione Creditoris, & vocatur irregularis, eò quòd regulariter mora non contrahatur, nisi Debitor interpellatus a Creditore non solvat.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 6. decret. c. ult. reg. 25. & le. in consultatione. 173. §. 2. ff. de reg. Juris. illúdque explicant & probant Canisius, Dynus, & Decius in cit. reg.

Ratio.

Quia delicta suos tenent Authores, uti alibi dictum; erum etiam mora culpabilis inter delicta numeretur, meo Authori suo, & non alteri nocere debet.

Praxis

Hinc deducitur 1. Commodatarium, si tempore præscriommodatum non restituit, etiam ob damnum ex forcasu exortum reparandum obligari, uti in cap. unic. de ommodato deciditur.

Deducitur 2. Furem à primo instanti contrectationis obad reparanda omnia damna ex neglecta rei ablatæ reone ipsi Domino exorta, uti in le. 1. Cod. de his, quæ metúsve causa. Item le. Finali de condict. Furti deci-

Deducitur 3. Emptorem, si è re empta & tradita fructus rpit, nondum soluto pretio, teneri Venditori ad id, quanti interest, uti in le: Curabit. 5. C. de act. empt. ha-

PRINCIPIVM V.

Non est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri.

Sensus.

Hoc est, qui potest justam causam allegare, ob quam tulerit solutionem debiti sui, non est censendus culpabiliter moram admisisse, atque adeò nec ad damnum ex ea sortiendum obligatus.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 6. decret. c. ult. reg. 60. illúdque referunt & approbant Dynus & Canis. in tr. de reg. Juris.

Ratio.

Quia cùm lex solutionem aut restitutionem imperans firmativa sit, hoc ipso non obligabit, si justa causa adsit excusans à restitutione vel solutione, atque adeò nec culpabilem moram admisisse dicendus est, qui ex tali causa solutionem vel restitutionem aliquanto tempore differt.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui cum Creditore suo pactus est, ne à se pecunia peteretur, non esse in mora, sed per exceptionem pacti defendi, uti ex §. Præterea. Inst. de excep. colligitur.

Deducitur 2. Eum, qui sub pacto Legis Commissoriæ rem aliquam oppignoravit, & juravit non contravenire, postea verò injustè impeditus infra diem statutum non redimere posse eam redimere post eam diem, uti in cap. Significantibus de pignoribus definitur.

Deducitur 3. Eum, qui aliquid metu coactus, aut dolo inductus promisit, aut errore quoad substantiam lapsus, non censeri in culpabili mora esse, si non restituat, quando interpellatur à Creditore, uti in §. verbi gratiâ Instit. de exc. decidit.

PRINCIPIVM VI.

Paria delicta mutua compensatione tolluntur.

Authoritas.

Hoc est, quando aliquis per delictum aliquod alium of-
dit, & in simili genere vicissim ab eo est læsus, non potest
eo satisfactionem petere, sed obligationem, quam alter
traxit, per suam obligationem, quâ ipsi ille obstrictus est,
ere potest compensatam.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. Intelleximus. 6. de Adulterio. I-
m ex lc: Vito. 39. ff. Soluto matrimonio, illúdque expli-
& approbat Barbosa axiom. 174. cum multis aliis.

Ratio.

Quia, cùm per delictum quilibet alteri sit debitor factus
ne ad offensam tollendam, meritò perindè dicuntur
talia per mutuam compensationem sublata, atque de-
anius tollitur, si vicissim ipse Creditor simile debi-
contraxit.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Conjugem non posse petere divortium
adulterium, si & ipse in idem crimen inciderit, uti in cap.
Fraternitas. 7. de adult. definitur.

Deducitur 2. Eum, qui graviter alteri detraxit, liberari
onere restitutionis, si ab eo, cui detraxit, simili modo infa-
us est, uti Tolet. Less. Silvest. Malderus Molin. Dian. a-
& cum Busenbaum l. 3. tr. 6. c. 1. du. 3. docent.

Deducitur 3. Si sponsa permittat se tangi impudicè ab
per oscula & amplexus, & ipse quoque Sponsus tam fre-
ter exerceat similes tactus, ut meritò timeri possit, ne fi-
Sponsæ non servet, posse & Sponsam resilire à Sponsali-
ti Laym. Coninck. apud & cum eodem Busenbaum l. c.
ant.

§. IV.

De Principiis ad Contractus pertinentibus.

PRINCIPIUM I.

Contractus ex conventione Legem accipere dignoscuntur.

Sensus.

Hoc est, contractuum Natura & qualitas non tantùm forma à Legibus præscriptâ, sed etiam ex conditionibus quas ipsi contrahentes apposuerunt, desumenda est, modo conditio talis à legibus non reprobetur, uti reprobatur pactum de dolo in le. Contractus 23. ff. de reg. Juris.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 6. decret. c. ult. reg. 85. & ex le. 1. conveniat. ff. de deposito. illúdque plurimi apud & cum Bos. axiom. 57. n. 1. defendunt.

Ratio.

Quia actus agentium non operantur ultra intentionem; ergo non potest aliquis ultra limites illos, quos sibi ipse fixit, obligari, atque adeò si certas conditiones contractui apposuit, ex harum ille natura metiendus est.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Etsi per se, & vi Matrimonii non cogetur maritus ad certum locum inhabitandum, non posse tamen eum à loco certo recedere (nisi causa prius non visa superveniat) si in pactis matrimonialibus talis loci habitationis constitutus est, uti Laym. l. 5. tr. 10. pa. 3. c. 2. n. cum Sanch. Navarr. Saa, Soto & aliis docet.

Deducitur 2. Etsi Depositarius ex natura contractus tùm de culpa lata & dolo teneatur, posse tamen cum de culpa levi, & casu fortuito conveniri, si ita conventum ut in le. 1. §. Si convenit. ff. de deposito. Item in cap. de deposito deciditur.

Deducitur 3. In Indulgentiis omnes illas conditiones essentiales esse, quas Prælati legitima voluntas apponit; eoquòd indulgentiæ sint contractus quidam innominatus, quo datur aliquid, ut alter vicissim det, vel faciat aliquid. Ita Gobat in thes. Indulg. p. 1. n. 140.

PRINCIPIUM II.

Modum suæ rei imponere cuivis licitum est.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis dispositionem aliquam facit, po-

ei, quascunque vult, conditiones adjungere, sine quarum ...pletione hoc ipso invalida sit dispositio, modò aliunde ...astringatur ad eam dispositionem absolutè & indepen... ab ulla conditione faciendam, uti sit in Sacerdote, qui ...poteſt sine rationabili causa sub conditione absolvere, & ...crare.

Authoritas.

Desumptum est ex l. e: in traditionibus. 48. ff. de pactis, ...dicitur: In traditionibus rerum quodcunque pactum sit, ...valere manifestissimum est. Illúdque refert, & approbat ...bat p. 1. thes. Indulg. n. 140.

Ratio.

Quia hoc ipso, quòd quisque supponatur habere domini... liberum suæ rei, atque adeò plenam de ea disponendi fa...tatem, potest hâc facultate sua uti ad quemcunque actum ...cendum, ad quem se eadem facultas extendit; atqui ...cet conditio apta est constituere, diversum actum; er... ad quemvis actum ab ea dependentem dicta facultas se ...dit.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Pontificem in Indulgentiis concedendis ...cunque opera exigere posse, quæ sint conditiones ...essentiales, sine quibus nemo obtinere possit eas indul...tias, uti ipsa praxis, & communis Theologorum consen... confirmat.

Deducitur 2. Licitè in Sponsalibus contrahendis apponi ...quibus securitas Matrimonii procuretur, uti Sanchez. ...lib. 1. n. 2. & alii apud & cum Ferd. de Castro p. 5. du. 1. ...4. n. 2. & 3. docent.

Deducitur 3. Testatorem posse Testamento suo varias ...itiones inserere, modò non sint Juri contrariæ, uti esset, ...quem ita instituceret in re certa, ut nollet eum succedere ...aliis bonis, & tamen vellet hæredem esse, uti colligitur ex ...§ Hæred. de hæred. inst.

PRINCIPIVM III.

Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.

Sensus.

Hoc est, quando actus aliquis ab initio invalidus est, tum non potest per solum temporis fluxum suppleri id, cui defectu ab initio non subsistebat. Hinc licet in præscriptione contrarium fieri videatur, revera tamen non fit, cùm præscribens Dominium rei non tam acquirat propter fluxum temporis, quàm voluntatem Legislatoris præscriptionem permittentis.

Authoritas.

Desumptum est ex lib. 6. decret. c. ult. reg. 18. Item et le: quod initio. 29. ff. de reg. Juris. ubi dicitur: Quod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere. Illique explicant. & approbant Canisius & alii.

Ratio.

Quia ex una parte tempus non est modus tollendæ aut inducendæ obligationis, ut dicitur in le. Obligationum. 3. de act. & oblig. ex altera verò parte per Juris interpretationem pro infecto habetur, quidquid vitiosum seu perperam factum est, ergo impossibile est, ut effectum habeat, nisi pernatur id, cujus defectu vitiosum erat.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui literas mandantes provideri de Beneficio curato impetravit, cujus tamen ob defectum ætatis capax non erat, non posse postea frui beneficio tali, si ad legitimam ætatem pervenerit, uti in cap. Licet. 14. de sent. Excom. in 6. habetur.

Deducitur 2. Matrimonium ab Impuberibus contractum non fieri validum, si illud tempore pubertatis non ratificent, uti in cap. 1. de desponſ. Impub. in 6. deciditur.

Deducitur 3. Etiam Donationes & Contractus, qui ab initio non subsistunt, non posse per lapsum temporis fieri validos, uti colligitur ex le. 83. §. Sacram. ff. de verb. oblig. & ex le. 18. C. de donat. inter virum & uxorem.

PRIN-

PRINCIPIUM IV.

Præstat contractui firmamentum, qui addit legitimum Iuramentum.

Sensus.

Hoc est, quoties Contractui qui alioqui jure humano firmus fuisset, adjicitur juramentum, quod servari potest absque peccato, tum perinde confirmatur, ac si ab initio validus fuisset, modò ex parte illius, in cujus favorem juratur, nulla prorsùs dolus reperiatur.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. 9. quamvis pactum 2. de pactis. 6. Item ex cap. contingit. 1. de Jurejur. in 6. illúdque approbant Molin. to. 1. d. 149. & to. 2. d. 515. Rebellus. Saa. Sanch. & alii apud & cum Lugon. d. 22. de Justit. n. 206. ubi addit, sic omnes ferè Juris Interpretes sentire.

Ratio.

Quia, cùm res hæc totaliter à Jure dependeat, standum est illius decisioni, ergo cùm in cit. cap. quamvis expressè dicatur pactum; cui Juramentum adjectum est, servandum esse, rectè infertur, ejusmodi contractus per Juramentum confirmari.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si Filia; dum nuptui traditur, pactetur cum Patre, quòd dote contenta esse velit, nullúmque ad bona paterna regressum habere, validum esse pactum, si Juramentum adjiciat, uti in cap. quamvis definitur.

Deducitur 2. Validum quoque esse pactum, si uxor in alienationem fundi dotalis consentiat, & juramento confirmet, se tale pactum non revocaturam, uti in cap. contingat 6. de jurejur. deciditur.

Deducitur 3. Contractus Minorum factos sine authoritate Curatorum circa bona immobilia alioqui de jure invalidos per juramentum adjectum confirmari, uti ex authent. Sacramenta Puberum. Cod. si adversus venditionem colligitur.

PRINCIPIVM V.

Semper in contractibus sequimur, quod in regione, in qua aliquid actum est, frequentatur.

Sensus.

Hoc est, cùm dubium exoritur, quomodo contractus aliquis inter aliquos sit initus, tum præcipuè attendi debet, quâ ratione inter alios ejusmodi contractus celebrari consueverint, & juxta illum morem etiam dubius ille contractus est explicandus.

Authoritas.

Desumptum est ex le. semper in stipulat. ff. de reg. Juris & refertur ac applicatur à Patre Gobat in Accus. Canon. n. 428. n. 3.

Ratio.

Quia inspicimus in obscuris, quod plerumque fieri consuevit, uti in l. 6 decret. c. ult. reg. 45. dicitur, hæc enim sunt cognata Naturæ, & pro lege ac veritate habentur, ut testatur Barbosa axiom. 223. n. 3. & 4. ergo rectiùs, quàm ea, quæ raro eveniunt, &, ut lex 64. ff. de reg. Juris dicit, in agendis negotiis non temerè computantur, inspici solent.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si Maritus uxorem indotatam ducat, ipsum ad eam alendam obligari, uti P. Gobat l. c. cum Sanchez docet, asserente, neminem à se lectum, qui hoc neget.

Deducitur 2. In dubio, num venditor fidem habeat Emptori de pretii solutione, dum rem venditam Emptori tradit, omnino censeri fidem habere, & Dominium transferre, uti Laym. l. 3. de Just. tr. 4. c. 17. §. 2. n. 11. docet.

Deducitur 3. Si Hæreticus cum Catholica Matrimonium in loco Catholico ineat, censeri, illud Catholico quoque modo, id est, modo indissolubili quoad vinculum contraxisse.

PRIN-

PRINCIPIUM VI.

Quod semel placuit, ampliùs displicere non potest.

Sensus.

Hoc est, si aliquis elicuit actum voluntatis, ex quo alteri ad rem aliquam exortum est, non potest revocare talem actum, nisi in casibus, in quibus talis revocatio specialiter à lege concessa est, quales sunt contractus innominati, Societas, Depositum, Mandatum, ultima voluntas, recusatio hæreditatis paternæ, nondum abalienatæ, sententia interlocutoria, ut ex variis legibus ostendit Canisius in cit. reg.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 6. decret. c. ult. reg. 21. & ex le. 75. de reg. Juris, ubi dicitur: Nemo potest mutare consilium suum in alterius injuriam; illúdque referunt, & explicant Canis. citatus, & Dynus in tract. de reg. Juris.

Ratio.

Quia, ut Ulpianus relatus in le. 1. ff. de pacto ait, nihil tam congruum est humanæ fidei, quàm ea, quæ inter alios placuerunt, servare.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Sponsalia legitimè contracta non posse ab uno tantùm contrahente dissolvi, nisi grave impedimentum antea non prævisum superveniat, uti docet communis sententia Theologorum.

Deducitur 2. Eum, qui vendidit alteri rem aliquam, non posse pro libitu contractum rescindere, uti iterum contendunt Theologi & Juristæ.

Deducitur 3. Famulum, qui Domino suo operam ad annum condixit, non posse sine gravi causa à Domino discedere, uti Molin. Escob. Regin. apud & cum Busenbaum l. 3. tr. 3. c. 4. du. 4. docent.

PRIN-

PRINCIPIVM VII.

Claudicat Pupilli contractus, si absque Tutoris assensu est factus.

Sensus.

Hoc est, quando Pupillus (eadem est ratio de Minoribus) sine Tutoris sui consensu, contractum aliquem init, cum eo, qui non est Pupillus aut Minor, tum alium quidem, spectato jure civili, obligare potest ad contractum implendum, non tamen ipse vicissim obligabitur, nisi juramento eum confirmet.

Authoritas.

Desumptum est ex §. neque. 2. Instit. de author. Tutor. Item ex le. si Curatorem. 3. C. de in integr. restitut. illúdque defendunt Molina. Sanch. Filliut. & plures alii apud & cum Bonac. d. 3. de restit. q. 1. pu. 5. n. 6.

Ratio.

Quia, cùm ætas hæc ob rationis imbecillitatem facilè in contractu decipi possit, æquum erat, ut illi potiùs per legem subveniretur, quàm aliis, qui ob plenum rationis usum satis rebus suis prospicere non posse meritò supponuntur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Pupillum aut Minorem non teneri ad solvendam pecuniam creditam, quam in lusu perdiderunt, uti Bonac. l. c. cum Sanch. Molin. Regin. Navarro & multis aliis docet.

Deducitur 2. Si Pupillus sine Tutoris consensu merces emerit, invitum à venditore compelli non posse ad numerandum pretium; quamvis ipse Pupillus si contractu stare velit civili actione cogere possit Venditorem ad tradendam sibi mercem pro constituto pretio, ut constat ex lege si id. ff. de rescind. vendit. & docet P. Layman l. 3. tr. 4. c. 9. n. 6.

Deducitur 3. Pupillum si cum alio Pupillo contrahat, non posse illum obligare ad contractum implendum, cum eodem utrque privilegio gaudeat. Ita idem Bonac. l. c. n. 6.

§. V.

§. V.

De Principiis ad Testamenta pertinentibus.

PRINCIPIUM I.

Invalidum est non privilegiatum Testamentum, cui deest necessariæ Solemnitatis firmamentum.

Sensus.

Hoc est, si Testamentum aliquod, quod non ex speciali juris dispositione privilegiatum est, requisitam à Jure septem testium legitimorum subscribentium & sigillum apprimentium (si scriptum sit Testamentum) aut certè audientium (si nuncupativum sit) ac universalis Hæredis instituti solemnitatem non habeat, pro valido haberi non potest.

Authoritas.

Desumptum est ex le. Consultissima. C. de Testam. junct. §. sed cùm paulatim. Item ex le. Hæredem 59. ff. de R. I. & communi Theologorum & Juristarum doctrina, ipsaque ratione.

Ratio.

Quia, cùm ultimæ Testatorum voluntates variis fraudibus, & litibus sint subjectæ, meritò ad has cavendas suprà prescripta Solemnitas è Jure introducta est; nam ut in le. Testamentum C. de testam. dicitur, abundans cautela non nocet.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si unus ex Testibus non sit, aut habeatur legitimus (v. g. quia non est extraneus, aut quia surdus, mutus, cæcus, furiosus, jure infamis est) hoc ipso invalidum esse Testamentum. Dixi tamen, *si non habeatur legitimus*: quia si tempore Testamenti confecti pro legitimo fuerit habitus, & postea illegitimus fuisse deprehendatur, tum error communis impedimenti latentis jus confert, uti in argum. le. Barbar. ff. de offic. Præt. dicitur, & communiter approbant Autho-

Authores, teste Laym. l. 1. tr. 4. c. 22. n. 9. quoad præsentem casum verò speciatim deciditur in §. cùm aliquid. Instit. eodem, dum dicitur. Cùm aliquis ex Testibus, testamenti quidem faciendi tempore liber existimabatur, postea autem servus appareat, Hadrianus, Severinus item, & Antoninus rescripserunt, subvenire se ex sua liberalitate Testamento, & sic habeatur firmum, ac si, ut oportebat, factum esset. Quam constitutionem Doctores, teste Laym. l. 3. tr. 5. c. 1. n. 2. communiter ob eandem rationis æquitatem ad alios etiam similes casus extendunt.

Deducitur 2. Si Testator in suo Testamento Hæredem qui in universum Jus defuncti succedat, instituere omiserit, nullum quoque fore Testamentum, uti apertè in Instit. de Fideicom. hæred. §. 2. habetur, cùm Hæredis Institutio sit basis & fundamentum Testamenti.

Deducitur 3. Etiam ex eo capite invalidum secundùm Jus civile fieri Testamentum, si uno tempore & contextu non fiat, ita ut nullus actus extraneus & alienus à Testamento intermisceatur; uti ex l. e. Hæredes 21. in fine ff. qui testam. facere possit. & l. e. Antiquitas C. hoc tit. colligitur.

PRINCIPIVM II.

Non obest Testamento deficiens solemnitas, cujus defectum supplet Privilegii qualitas.

Sensus.

Hoc est, licet interdum aliquod Testamentum debitis solemnitatibus careat, si tamen per Leges & Jura cum eodem circa similes solemnitates dispensatum fuerit, perinde validum haberi debet, atque alia Testamenta, quæ cum omnibus à Jure requisitis solemnitatibus sunt confecta.

Authoritas.

Desumptum est ex legibus & Authorum infrà pro singularibus corollariis citandorum unanimi consensu.

Ratio.

Quia ad eundem legislatorem pertinet leges condere & in

a in iisdem dispensare, ergo, sicut Imperatores ad aliqua Testamenta dictas solemnitates requisiverunt, ita in aliis dispensare, & pauciores, vel nullam specialem solemnitatem requirere potuerunt.

Praxis.

Hinc deducitur 1. In Testamentis ad pias causas (puta ad Sanctorum honorem, vel animæ salutem) factis nullam omnino solemnitatem requiri, sed solo naturali, divino gentium jure subsistere, uti cum Bartolo, Abbate, Claro, Tiraquello & aliis docet Laym. l. 3. tr. 5. c. 2. n. 2. quia Jura municipalia in causis Ecclesiasticis nullum præjudicium afferre possunt, nisi à Summo Pontifice approbatæ sint; non esse autem recepta ab his Juris civilis solemnitates, ex cap. relatum. de Testam. constat.

Deducitur 2. Etiam Testamentum à Parentibus inter liberos conditum validum esse, etiamsi præscriptæ Juris solemnitates non fuerint observatæ, modò testamentum tale solutum, & tempus conditi Testamenti, nominaque Filiorum ac portionum scripto sint à Testatore notata, aut certè manu propria subscriptum sit Testamentum, uti in le. ult. c. famil. herciscundæ & le. Consultissima. C. de Testam. decernit.

Deducitur 3. Idem sentiendum esse, si Testamentum coram supremo Principe factum sit, oblato ei libello, in quo ultima voluntas descripta habeatur; uti ex le. omnium. C. de Testam. colligitur, quia acta Judicii Testium vim habent, eorundem solemnitatem supplent. Ad Militum verò in militia expeditione versantium Testamentum duo saltem testes etiam non rogati sufficiunt, uti in le. Milites. Cod. de Testam. Milit. & le. Lucius. ff. eod. habetur.

PRINCIPIUM III.

Curetur Testatoris voluntas ultima, ut sollicitè conservetur Dispositionis substantia.

Sensus.

Hoc est, quando de alicujus Testamento legitimè facto constat, ad Executores pertinet, ut cum omni sollicitudine ea,

ea, quæ in tali Testamento disposita sunt, observari fa-
ciant.

Authoritas.

Desumptum est ex c. ult. de testam. ubi dicitur: Ul-
ma voluntas Defuncti omnibus modis conservari debet.

Ratio.

Quia, cùm quisque de re sua disponere pro arbitrio
possit, nisi aliunde impediatur, hoc ipso, quòd Testator jus ha-
um ad relicta bona in certas Personas vel loca transtulerit,
non possunt isti hoc jure acquisito privari; cùm juxta Ca-
discretioni de eo, qui cognov. nemo debeat jure suo sine cu-
pa privari.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si Testator certam quantitatem pro
certo numero Missarum determinavit, non posse Hæredes
mediam partem sibi servare, etiamsi possit pro altera media
parte invenire, qui constitutum Missarum numerum imple-
ant, uti rectè sentit P. Gobat. tr. 3. n. 573.

Deducitur 2. Si Hæredi certò constet, voluntatem Te-
statoris fuisse, ut aliquid in piam causam expenderetur, eum
ad hoc exequendum in conscientia obligari, etiamsi id in fo-
ro externo probare non possit, uti Laym. l. c. n. 5. docet.

Deducitur 3. Etiam Testamentum ad causam non pia
factum probabiliùs implendum esse, si desint solemnitates
jure positivo requisitæ, uti Lessius l. 2. de Just. c. 19. apud
cum Vallensi l. 3. tit. 21. n. 9. docet, & colligi videtur ex l.
inutiliter. C. de fideicomm. & §. ult. Instit. de fideicomm. hæ-
red. nam ex tali voluntate ultima cognita oritur obligatio
naturalis, solemnitas Juris verò tantùm requiritur, ut fidem
in foro externo faciat & falsitas omnis, deceptioque eviteur,
uti in le. Quæstionem. 32. C. de fideicomm. dicitur.

PRINCIPIUM III.

**Tamdiu Testatoris ambulat voluntas, quam-
diu supersest vivendi facultas.**

Sensus.

Hoc est, quamdiu Testator vivit, tamdiu potest Testa-
mon-

tamentum suum vel omnino annullare, vel pro libitu mutare.

Authoritas.

Desumptum est ex Ulpiano le.4.ff.de adim.leg.ubi ait: Revocatoria enim est voluntas defuncti usque ad vitæ supremum exitum.

Ratio.

Quia,ut in le.1.C.de Eccles.dicitur,nihil est, quod hominibus magis debeatur,quàm ut Supremæ voluntatis(postquam jam aliud velle non possunt) liber sit Stylus; & licitum,quod iterum non redit,arbitrium.

Praxis.

Hinc deducitur 1.Si Testator factum à se Testamentum scindat,vel hæredis nomen deleat,vel sigillum auferat, ipso facto censeri voluntatem ultimam mutâsse, uti in le.si unus ex pluribus & le.nostrum.C.de Testam.dicitur.

Deduc.2.Si Testator aliud Testamentum priori dissimile condidat,hoc ipso prius Testamentum irritâsse censeri debere, ut in §. posteriore Inst. Quibus modis Testam.irritentur, habetur.

Deducitur 3. Etsi Testator in priore testamento protestatus fuerit, se nolle in alio Testamento disposita valere, si forte in posteriori Testamento clausulam derogatoriam apposuerit, omnino prius Testamentum invalidum censeri debere, uti in le. Si quis à principio ff. de legatis dessi-

PRINCIPIUM V.

Desideria morientium ex arbitrio viventium colliguntur.

Sensus.

Hoc est; Quando non satis constat,quid illi,qui è vita decesserunt, & varia bona reliquerunt, de iisdem bonis disposuerint,tum ad ea,quæ vel ipsi, dum vivebant, vel alii eiusdem conditionis homines viventes disponere circa talia bona solebant,attenditur, & juxta ejusmodi voluntatem bona ipsis relicta distribuuntur.

Authoritas.

Desumptum est ex l.e. Quoniam. 4. C. de natur. liber illúdque Gribaldus l. 1. de rat. Stud. cum communi Juriscon sultorum approbat.

Ratio.

Quia, cùm voluntatem Morientium Sanctè custodia atque adeò sic interpretari debeamus ut potiùs valeat quàm ut pereat; meritò, si de certa voluntate Testatoris defuncti non constet, ad præsumptam ejusdem voluntat confugitur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui naturalem suum Filium Municipalibus Muneribus vivens applicuit, hoc ipso eum facultatum suarum Successorem constituere voluisse, ut cit. l.e. quoniam deciditur.

Deducitur 2. Executores Testamenti probabiliter posse sibi applicare Eleemosynam in testamento legatam Paupertas eorum Testatori cognita fuerit, uti Sanch. to. c. 11. n. 54. apud & contra Dian. p. 8. tr. 5. re 47. & Dicast docet.

Deducitur 3. Si quis moriatur nullo condito Testamento, aut condito quidem, sed postea rupto, aut irrito facto, cedere tamen Hæredes, & quidem ante omnes legitimi liberos, quia hoc non tantùm Juri, sed communi hominum voluntati consentaneum est. Quòd si descendentes nulli habeat, succedunt Pater & Mater Defuncti.

§. VI.

De Principiis ad Justitiam Vindicativam seu Judicia pertinentibus.

PRINCIPIUM 1.

Nemo Iudex esse potest in propria causa.

Sensus.

Hoc est, quando sententia circa litem aliquam vel controversiam ferenda concernit propriam utilitatem Judi-

non debet sibi Judex arrogare officium Judicis, nisi sit ipse Judex supremus, aut causa manifesta sit atque notoria, aut Ecclesiam propriam concernens.

Authoritas.

Desumptum est ex le. unic. C. ne quis in sua causa judicet; ac defenditur, & explicatur à Laymanno. l. 3. tr. 6. c. 13.

Ratio.

Quia Judex debet esse medius, ac veluti Diremptor inter partes contendentes, uti habetur in Glossa c. 1. causa 4. q. 2. ergo non potest simul, & partis litigantis, & Judicis decisorium munus sustinere.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si quis Judici litem de hæreditate vel alio jure cedendo moveat, Judicem non posse litem hanc suscipere, sed alteri decidendam committere debere, uti ex supra cit. patet.

Deducitur 2. Neminem privatum posse alterum vindicare causâ aut verberare, aut alio modo punire, ob propriam offensam, sed potiùs, si velit, Judicis officium implorare debere, uti communis praxis Tribunalium declarat.

Deducitur 3. Supremum Principem ab aliquo Subdito pro ratione offensum posse commeritam pœnam ab eo exigere, quoniam quod ut Supremus Magistratus, & fons legum atque justitiæ atque optimis Consiliariis cinctus, nihil nisi justum contra subditos decreturus supponatur.

PRINCIPIVM II.

De occultis non judicat Prætor.

Sensus.

Hoc est, de iis actionibus, quæ exteriori aliquo signo vel indicio non produntur, nullus Judex præsumere debet sententiam ferre.

Authoritas.

Desumptum est ex c. 1. §. porro ut Ecclesiastica benefic. sine diminut. conf. & le. cogitationis ff. de pœnis, ubi dicitur: Cogitationis pœnam nemo patitur.

Ratio.

Quia ejusdem est cognoscere & judicare, ergò cùm ... dex occulta seu interna peccata cognoscere ordinariè ... possit, de iisdem etiam judicare non debebit.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Etiamsi quis leviter percutiens C... ricum habuerit intentionem graviter nocendi, non tam... excommunicationis pœnâ feriri posse, uti Bonac. apud ... cum Busenbaum l.7.c.1.ex communi docet.

Deducitur 2. Eum, qui Hæresin tantùm occultam fov... pœnis Hæreticorum non subjacere, uti Laym. l.2.tr.1.c.1. n.1.ex communi docet.

Deducitur 3. Eum, qui propositum habuit furandi, ... impeditur, quò minus propositum exequi possit, non p... velut furem puniri, uti plurimi Authores apud & cum Lay... l.1.tr.4.c.4.n.5. docent, quia, ut c.1.15.q.6. dicitur, non p... humano judicari examine, quem Dominus suo reserv... judicio.

PRINCIPIVM III.

Sanctius est impunitum relinqui facinus nocen... tis, quàm innocentem damnare.

Sensus.

Hoc est, si de delicto alicujus non satis constat, sed d... bium est, an vel omnino sit patratum, vel certè cum sufficie... ti deliberatione commissum, tum rectiùs sine pœna dimitt... latur, quàm ut infligendo supplicium incurratur periculum ... ne, si culpa non subsit, innocens puniatur.

Authoritas.

Desumptum est ex le. absentem ff. de pœnis & refertur ... P. Gobat. tr.2.exeg.n.281. & in accus. canon.

Ratio.

Quia; cùm partium jura sunt obscura, Reo potiùs favend... dum est, quàm actori; atqui in tali casu lex quodammo... actor est, reus verò ipse, qui dubium delictum commisit. ... præterea ex dissimulatione nullum damnum per se sequi... alteri...

...enim parti, sequeretur autem grave damnum, si culpâ ...e subsistente innocens plecteretur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si ebrius aliquem occidat, nec certò ...uret, quòd eâ intentione se inebriaverit, spectato jure naturali vel omnino non puniri posse, uti Molina. Fern. ...quius & alii apud & cum P. Gobat in acc. Canon. c. 20. n. ...rnsent; vel certè mitiori, quàm ordinariâ pœnâ puniendum esse uti Azor, Fagund & multi alii ibidem cc. docent.

Deducitur 2. Si dubium sit, num pœna aliqua certo vi... decreta sit, non debere pœnam ejusmodi in ipsum decerni, si aliunde pœna talis non nisi ab illis, qui latam esse nôrint, acturi supponatur, uti iterum Authores in materia de ...ris docent.

Deducitur 3. Eum, qui prudenter dubitat, utrum Filius ...is ex adulterio conceptus sit suus, non posse à Judice ad ...em alendum compelli; uti S. Anton. Silvest. Navarr. ...us & plures alii apud & cum P. Gobat. in accus. canon. c. ...42. sentiunt.

PRINCIPIVM IV.

Respiciatur Personæ diversitas, non patitur ferendæ sententiæ æquitas.

Sensus.

Hoc est, ut Judex legitimè fungatur officio suo, & æqui... in sententia ferenda certiùs observet, non debet respi... ad qualitatem Personarum, quæ judicandæ sunt (an sci... sint divites vel pauperes, nobiles vel ignobiles domesti... vel extraneæ) sed præcisè ad merita & circumstantias ...æ vel litis attendere.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. Novit. de judic. & Extrav. de ...sit. c. non omnes. Item 2. q. 3. c. si quis Presbyter. ac communi sensu Doctorum. Imò & ipsa S. Scriptura Lev. 19. ubi ...itur: *Non consideres Personam Pauperis, nec honores vultus potentis, justè judica Proximo.* Et Deut. 1. *Nulla erit distantia Personarum, ita parvum audies ut magnum.*

Ratio.

Quia cùm Judex de causæ duntaxat æquitate debeat ferre sententiam, meritò ad illa tantùm respicere debet, quæ causæ suadeat æquitatem ; hæc autem ordinariè non sunt qualitates in Personis repertæ, sed ea tantùm, quæ cum ipsa causa seu re, de qua litigatur, sunt conjuncta.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si Nobiliores Personæ peccent, non esse propter nobilitatem a Judice correptionem dissimulandam, uti in cit. cap. novit. his verbis insinuatur: Cùm enim non potius humanæ, quàm divinæ constitutioni innitamur, quia potestas nostra non est ex Homine, sed ex Deo, nullus, qui sanæ sit mentis, ignorat, quin ad officium nostrum spectet de quocunque mortali peccato corrigere quemlibet Christianum: & si correptionem contempserit, per districtionem Ecclesiasticam coërcere. Sed forsan dicetur, quia aliter cum Regibus, & aliter cum aliis est agendum. Caterùm scriptum novimus in lege divina: Ita magnum judicabis ac parvum, nec erit apud te acceptio Personarum.

Deducitur 2. Judicem non debere munera facilè accipere à partibus litigantibus, uti in cap. statutum in 6. ibi super per dicitur, ubi etiam additur, quòd si ob causam committendam debeat extra domicilium proficisci moderatas quidem expensas recipere, non tamen ab una parte quàm alia plùs accipere possit, cùm commune gerat negotium utriusque.

Deducitur 3. Si Presbyter contra Laicum, vel Laicus contra Presbyterum aliquam habet querimoniæ controversiam, Episcopo præcipiente vel regente, sine Personarum acceptione finiendam esse, uti in cauſ. 11. q. 3. cap. si quis Presbyter dicitur; nam Injustitia maxima est, quòd aliorum bonorum sint occasio aliis nocendi, uti in le. fin. Cod. de statuis delegitur.

PRINCIPIUM V.

Judex debet esse propensior ad absolvendum, quàm condemnandum.

Sensus.

Hoc est, si in alterutro, scilicet vel in absolutione, vel con-

demnatione excessus aliquis faciendus foret, potiùs per-
mendum foret, ut in lenitate, quàm in severitate Judex ex-
beret.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. ex literis de probat. ubi hæc ver-
ibentur: *Promptiora sunt iura ad absolvendum, quàm*
ndemnandum. Item ex Glossa super c. dilecti 6. de judiciis,
dicitur: De apicibus Juris non est disputandum. Item ex
placuit. 8. C de judiciis, quæ sic loquitur: Placuit in omni-
ecipuam esse Justitiæ, æquitatisque rationem. Et de-
itur à P. Gobat toto libello, qui Clypeus Clementium
rum appellatur.

Ratio.

Quia Judicia hoc ipso, quòd humana sint, debent etiam
mano modo administrari; talis autem est, si attenta fragi-
ex hominum benignitas, æquitásque juri præferatur. Hinc
notius Papa relatus in cap. fin. de transact. sic loquitur: In
is quibus Jus non invenitur expressum, procedas (æquita-
servata) in humaniorem partem declinando semper, secun-
m quod Personas, & causas, & loca, & tempora postulare
ris sed & alia ratio redditur in le. 25 ff. de legibus, ubi di-
tur: Nulla Juris ratio, aut æquitatis benignitas patitur, ut,
e pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriore
erpretatione contra ipsorum commodum producamus ad
nitatem.

Praxis.

Hinc deducitur 1. In re dubia benigniorem semper in-
pretationem esse adhibendam, uti in le. semper in dubiis ff.
reg. Juris dicitur.

Deducitur 2. In legibus pœnalibus mitiorem quoque
erpretationem usurpandam, atque adeò verba in stricto
su accipienda, uti in leg. penult. ff. de pœnis dicitur; & le.
erpretatione. tit. eod. ubi dicit Hermogenianus: *Interpre-*
tatione legum pœna mollienda sunt potius, quàm exaspe-
randa.

Deducitur 3. Confessarios in pœnitentiis imponendis
benignos magis, quàm rigidos esse debere, uti in c. alligant.
26. q. 7. ex S. Chrysostomo his verbis indicatur: *Etsi erramus,*

modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius est propter misericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatem? Vbi Paterfamilias largus est, ut quid Sacerdos eius austerus?

PRINCIPIUM VII.

Non agnoscitur latæ sententiæ æquitas, cui deest præscripta Juris solemnitas.

Sensus.

Hoc est, Si Judex non observet ea, quæ ad Judicii formam à legibus sunt præscripta, tum hoc ipso sententia illius nulla reputabitur, atque adeò effectum habere non potest.

Authoritas.

Desumptum est ex variis capit. infrà pro Praxi citandis, & ex communi sensu Doctorum, ac praxi Tribunalium.

Ratio.

Quia, cùm in Judicio plerumque de rebus non levis momenti agatur, atque adeò, ut tantò securiùs procedatur, variæ à legibus actiones observandæ sint præscriptæ, merito Judex officio suo satisfeciſſe non censebitur, si ejusmodi præscriptas solemnitates Juris non observet.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si Judex reum non audiverit, aut causam non bene cognoscere studuerit, non debere sententiam ferre; quia judiciaria potestas hoc postulat, ut, quod debet judicare, discernat, quemadmodum text. c. 1. de pœn. 6. Caveat insinuatur, teste P. Gobat tr. 7. n. 236.

Deducitur 2. Pariter nullam esse sententiam, si Reus cui defensio competere potest, non citetur, uti in Clem. 2. de rejudic. dicitur, cùm citatio sit initium instituendarum actionum, & Juris etiam naturalis esse videatur, nisi causa sit tam notoria, ut reo nulla competere defensio queat. Ad hanc porro citationem etiam pertinet libelli (qui nihil aliud est, quam brevis scriptura complectens claram actoris petitionem, & contra Reum ad ejus condemnationem concludens) oblatio.

Deducitur 3. Ad hoc, ut sententia valida sit, litis contestationem

tionem quoque necessariam esse, quæ nihil aliud est, quàm ordinem Judicii, quod fit per petitionem Actoris in Judicio factam, & secutam Rei responsionem animo litigandi.

PRINCIPIUM VII.

Cùm partium Jura sunt obscura, Reo potiùs favendum est, quàm Actori.

Sensus.

Hoc est, quando Actor aut nihil probat, aut non nisi æquiliter probabiles rationes affert, tum pro ipso Reo potiùs ferenda est sententia, quàm pro Actore; modò non sit controversia de re favorabili, puta de dote, libertate, testamento, matrimonio, &c. in his enim casibus potiùs Actori favendum l. qui in le. Titia. 59. ff. de manumissis testam. & le in ambigua 85. ff. de reg. Jur. & le. si pars 10. ff. de inoff. testam. & c. quærebatur. 6. de desponsi. impub. definitur.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 6. decret. cap. fin. reg. 11. & ex le. 121. ff. de reg. Jur. ubi dicitur: Favorabiliores Rei potiùs, quàm Autores habentur; & illud explicant etiam, & tuentur Canis. Decius, Dynus, ac Barbosa axiom. 199.

Ratio.

Quia, cùm agatur de re sua ipsi Reo adimenda, meritò quidni melior debet ipsius ut possidentis esse conditio, quàm validioribus argumentis de sua possessione dejiciatur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui in judicio petit restitutionem sibi fieri, non esse exaudiendum, si non legitimè probaverit, rem ad se pertinere, uti in cap. Inter dilectos. 6. de fide instrum. dicitur & clariùs in cap. fin. de jurej. his verbis: Actore non probante Reus, etsi nihil probaverit, absolvitur.

Deducitur 2. Quando utrinque Testes æquales in aliqua probatione adducuntur, pro Reo pronunciandum esse, si cætera sint paria; cùm promptiora sint jura ad absolvendum,

quàm condemnandum, ut suprà ex cap. Ex literis. 3. de probat. dictum est.

Deducitur 3. Si duorum Ordinariorum unus Reum absolvit, & alter condemnat, illius sententiam præferendam esse, qui pro Reo decidit, uti in cap. fin. de sent. & re judic. definitur.

PRINCIPIVM VIII.

Non debet Actori licere, quod Reo non permittitur.

Sensus.

Hoc est, quando specialis aliqua ratio, eáque major non militat pro Actore, tum nullum ei privilegium aut facultas in judicio concedenda est, quæ non eodem modo etiam Reo competere debeat.

Authoritas.

Desumptum est ex le. 41. ff. de reg. Jur. item ex le. 6. decret. reg. 32. illúdque referunt, & tuentur Canis. Decius, & Dynus.

Ratio.

Quia, cùm favorabiliores sint partes Rei, quàm Actoris, rectè infertur, non esse plus permittendum Actori, quàm Reo, nisi specialis aliqua ratio pro eo militet.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si Actori beneficium Appellationis conceditur, etiam Reo id concedendum; & vicissim si Reo id negetur, etiam Actorem eo carere debere, uti in c. 2. de mutuis petit. dicitur.

Deducitur 2. Sicut Reus post litem contestatam mutare Procuratorem aut litem in se transferre non potest, ita nec Actori id licitum esse debere, uti in le: post litem. 17. ff. de Procur. habetur.

Deducitur 3. Si Actor impetravit, ut Reus cogatur personaliter comparere, etiam ipsum debere adesse judicio in propria Persona, uti Decius cum aliis in cit. reg. docet. Aliud foret, si Reus vellet perinde ex variis Judicibus unum eligere, sicut Actori licet; sic enim cùm Reus eludere posset judi-

cium

ren, utique hoc ei permitti non debet, uti in le. fin. C. ubi in ...actio. & le. quod legatur. 38. ff. de judic. deciditur.

PRINCIPIUM IX.

...n censeri debet sententia Judicis rata, quæ non fertur secundùm allegata & probata.

Sensus.

Hoc est, Judex in sententia ferenda non debet proprium ...ni motum, aut privatam scientiam sequi, sed secundùm ...gationes & probationes in judicio prolatas procedere.

Authoritas.

Desumptum est ex c. 6. de Renunc. & c. Judicet. 3. q. 7. ...er S. Ambrosio s. 20. in Psalm. refertur hæc sententia: *...am Judex nihil ex arbitrio suo facit, & domestica proposito ...natu, sed iuxta leges & iura pronunciat.*

Ratio.

Quia, ut Laym. l. 3. tr. 6. c. 2. n. 6. discurrit, jure Gen...judicandi potestas tali conditione Magistratibus colla...st, ut ea non nisi secundùm publicas allegationes utan...; siquidem id maximè reipublicæ interest, ne alioqui ...extu privatæ notitiæ publica judicia ab improbis per...antur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Etiamsi Judex privatâ notitiâ aliquem ...esse cognoverit, non posse tamen eum condemnare, si ...dicè innocens sit probatus, uti S. Thomas & alii commu..., teste Laym. l. c. docent.

Deducitur 2. Etiam cùm Innocentem aliquem esse novit ..., probabiliter absolvere non posse, quamdiu secundùm ...icas probationes nocens apparet, uti idem S. Thomas & ... apud eundem Laym. docent; licet ipse & Lugo, Fill. Bo..., in hoc casu veriùs contrarium putent, eò quòd sit intrin...è malum, directè innocentem occidere.

Deducitur 3. Multò magis in Civilibus & criminalibus ...oribus causis, ubi tantùm de pecuniariis pœnis agitur, ...e judicem secundùm allegata & probata procedere; tum ...a Innocens per appellationem potest in integrum restitui; tum

tum quia Respublica habet potestatem in bona suorum civium, quando bonum publicum id requirit.

PRINCIPIUM X.

Non requiritur alia probatio, quando præcedit propria confessio.

Sensus.

Hoc est, cùm quis in judicio crimen suum ultro & sponte fatetur, non est necesse, ut Judex ulteriorem probationem exigat, sed potest mox ad sententiam ferendam procedere.

Authoritas.

Desumptum est ex le. unic. C. de Confessis, ubi dicitur: Confessio propria facit plenam probationem, in præjudicium confitentis.

Ratio.

Quia, cùm nemo censeatur sponte sibi injuriam facere velle, meritò etiam nefas est in dubium revocare propriam confessionem; hinc ista excellentior omni probatione, & munium probationum illustrissima, & Regina vocatur à Menochio, & aliis, teste P. Gobat acc. canon. tr. 5. c. 30. 42. & 199.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si Reus extra torturam crimen alterius confiteatur, non esse ulteriora criminis commissi & confessi indicia inquirenda, uti communis sensus Doctorum & praxis Tribunalium confirmat.

Deducitur 2. Confessarium, licet vix credere possit, crimen aliquod vel plura à Pœnitente fuisse commissa, tamen credere ipsi debere, si illa confiteatur, uti iterum communis sententia docet.

Deducitur 3. Si ex duobus complicibus unus se apud Confessarium accuset de peccato commisso, alter reticeat peccatum, confessionem propriam non esse in dubium revocandam, nec alteri etiam absolutionem negandam, uti iterum eadem mente Suar. Fagund. Dian. & aliorum docet Busenbaum. l. 2. tr. 4. c. 2. du. 6.

PRIN-

PRINCIPIUM XI.

Non est admittendus ad Judicem, qui propriam allegat turpitudinem.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis in causa non criminali, nec animæ suæ, aut alienæ salutem concernente, de se, aut alio crimen fatetur, non debet accipi hæc confessio à Judice pro legitimo testimonio aut argumento ad faciendam probationē.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. Inter dilectos. 8. de donationibus, item ex l. Mercalem. 5. C. de condictione ob turpem causam; illúdque refert & approbat Barbosa axiom. 221. cum aliis aliis.

Ratio.

Quia, cùm nemo præsupponatur seipsum infamare, nisi favorem suæ aut alienæ salutis; nec quisquam præsumatur malus, nisi probetur, rectè constitutum est, ut turpitudinem allegans extra allatos casus neque pro se, neque pro alio audiatur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui fatetur donationem à se factam cum perjurio aut alio simili vitio, non esse audiendum in judicio, uti ex cit. cap. Inter dilectos. &c. Cùm profitearis. C. de revoc. donat. colligitur.

Deducitur 2. Maritum, qui petit in judicio sibi adjudicari pretium promissum pro uxore, quam adulterandam alteri commisit, velut iniquum Petitorem esse repellendum, ex cit. l. Mercalem. colligitur.

Deducitur 3. Eum, qui fatetur in transactione dolum à se commissum fuisse, non posse petere, ut alio modo fiat transactio, uti in l. Transactione. 30. C. de Transact. deciditur.

PRINCIPIUM XII.

Testis producens argumentum destruit Testimonii sui firmamentum.

Sensus.

Sensus.

Hoc est, si Testis nitatur variis argumentis assertio suæ probabilitatem conciliare, hoc ipso indicat, se cer non esse de assertione sua, atque adeò ad probationem facie dam, dicendúmque testimonium non admittitur.

Authoritas.

Desumptum est ex Alex. Consil. 50. n. 12. l. 5. apud Gobat tr. 9. n. 491. & communi sensu Authorum.

Ratio.

Quia cùm Testis testimonium de facto sensibus propo percepto ferre debeat, meritò repellitur à Judice, si alia gumentis probare facti speciem nitatur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui tantùm profitetur, se ab a audivisse, quòd hoc vel illud crimen ab alio sit commissu legitimum Testem esse non posse, uti Layman l. 3. tr. 6. c. n. 5. cum pluribus à se cc. docet, & colligitur ex cap. Lic 47. hoc tit. & communi axiomate, quo dicitur plùs valere culatum testem, quàm auritos decem.

Deducitur 2. Si Testis probabilia duntaxat indicia e minis afferat, etiam in hoc casu testimonium illius legi mum non esse, uti idem Laym. l. c. n. 7. cum pluribus item affirmat.

Deducitur 3. Non esse idoneum testimonium Titii, si terrogatus à Judice, an Caius homicidium fecerit? affirmet Caium Homicidam esse, & testimonii sui causam afferat, q illum ex domo occisi sanguine conspersum exire vidisse; Titius hoc modo non deponit de ipso crimine, sed de indic duntaxat. Vide Laym. l. c. n. 7.

PRINCIPIVM XIII.

Inanis est probatio, quæ sumitur ex Rei domo.

Sensus.

Hoc est, quando testimoniis aliqua causa decidenda e & pro Testibus non alii, quàm Domestici habentur, perm

brita censeri debet probatio, ac si nullus Testis adhiberetur, ceptâ causâ matrimoniali, uti ex cap. Licet. 47. de Testi- bus colligitur.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. Ex literis. 24. de Testibus & at- Item ex le. de minore. 10. ff. de quæstionibus. Et le. am. 3. C. de Testibus; illúdque approbant communiter octores.

Ratio.

Quia, cùm testimonium debeat omnem falsitatis suspi- nem excludere, meritò pro testimonio ferendo minùs æ censentur Personæ illæ, quas pronum est ob arctissimam nguæ, sanguinísque conjunctionem, aut servilem timo- m, ad testimonium pro Reo, sive verum, sive falsum sit, fe- dum inclinari.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Parentes & Liberos adversus se nec entes ad testimonium admittendos esse, uti in le. Paren- s. 6. C. de Testibus deciditur.

Deducitur 2. Nec Famulos & Ancillas, quos Reus de do- sua produxerit, pro legitimis Testibus agnoscendos esse, in le. Servi. 7. ff. de Testibus deciditur, idémque de Li- eris etiam sentiendum, ex le. Libertorum. 12. C. de Test. colligitur.

Deducitur 3. Multò minùs pro seipso Reum in sua causa ri posse, uti in le. Nullus. 10. ff. de Test. dicitur.

PRINCIPIUM XIV.

Non affert Testis efficax testimonium, nisi firmum adijciat Juramentum.

Sensus.

Hoc est, nisi Testis, antequam ferat testimonium, juret dicturum, sive interrogetur, sive non, quæ pro utraque par- novit, nullâ falsitate admixta, ex nullo odio, vel amore, ve pretio, ut ex Glossa cap. Fraternitatis. V. Juram. colligi- r, non debet Testimonium illius legitimum haberi, nisi le juramentum à parte adversa remittatur; ut in cap. Tuis. de Test.

de Test. dicitur; aut certè Personæ testantes sint hujusmodi quæ jurare non soleant, quales censentur Papa, &, ut Andreas Gail apud P. Gobat accus. canon. c. 42. n. 102. & seq. in Germania observari ait, etiam Nobiles & Illustres Personæ, quæ sub fide duntaxat sua per scripturam & sigillum deponere solent: aut aliæ Personæ, quæ per privilegium habent, ut jurare non teneantur.

Authoritas.

Desumptum est ex textu expresso cap. Nuper. 51. de Testibus, ubi dicitur: Nullius testimonio, quantumcunque religiosus existat, nisi juratus deposuerit, in alterius præjudicium debet credi. Et le. Jurisjurandi. C. de Testibus.

Ratio.

Quia, cùm in Judiciis & Tribunalibus vel maximè Justitia vigere debeat, meritò etiam magna valde certitudo & veritate probationum requiritur, utpote quæ sunt fundamentum sententiæ in judicio ferendæ.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eos, qui juramenti præstandi incapaces sunt (quales censentur infames, amentes, aut pleno rationis usu carentes) etiam Testimonii ferendi incapaces censeri debere, uti per se constat.

Deducitur 2. Eos, qui ad testimonium dicendum cogi possunt, hoc ipso etiam ad juramentum cogi posse, nisi sint Personæ exceptæ, de quibus supra dictum.

Deducitur 3. Juramentum hoc non posse præstari ab eo, qui per solum auditum aut famam aliquid novit, ut recte notat P. Gobat accus. canon. c. 42. n. 110. contra Mascardam. ib. c.

PRINCIPIVM XV.

Inefficax est probatio, quam facit unius Testis assertio.

Sensus.

Hoc est, quando probatio aliqua per Testes facienda est, tum licet adsit unus Testis omni exceptione major, tamen rùm tamen sufficiet ad probationem plenã faciendam, quam si alii

nullus adesset, nisi sint causæ non judiciales, & non præjudicantes tertiæ personæ (ut cùm de baptismo collato, Ecclesia consecrata testimonium ferendum est) aut in quibus de matrimonio impediendo agitur, ut in denunciatione impedimenti matrimonii contrahendi, inhabilitatis ad ordines suscipiendos &c. uti Laym. l. 3. tr. 6. c. 4. n. 6. notat.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. Licet. 23. & c. Veniens. 10. de Test. & Accus. Item ex l: Jurisjurandi. C. de Test. illúdque docebant unanimiter Theologi & Jurisconsulti, teste Less. apud P. Gobat accus. canon. c. 42. n. 81. unde nata sunt dicta hæc: Vox unius, vox nullius: Unus Testis, nullus Testis.

Ratio.

Quia, ut Christus ipse Matth. 28. dixit: *In ore duorum vel trium Testium stat omne verbum*; difficiliùs scilicet est, duos falli aut corrumpi, quàm unum, adeóque in favorem illius, contra quem probatio suscepta est, meritò duo saltem testes requiruntur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si duo jurati Testes testentur de aliquo crimine, & eorum alter sit socius criminis, nullam esse probationem, cùm unius tantùm, scilicet innocentis testimonium sit legitimum, ut in c. Veniens cit. definitur.

Deducitur 2. Etsi Judex, quantæcunque sit authoritatis (puta summo Pontifice) aliquid affirmet & testetur, non tamen ei fidem in causis probandis adhibendam, uti in c. Si nobis. 27. de Test. dicitur.

Deducitur 3. Si in loco, ubi Tridentinum receptum est, unus tantùm Testis cum Parocho testetur, matrimonium esse contractum, invalidum esse matrimonium, uti ex Tridentino Concilio Sess. 24. c. 1. colligitur.

PRINCIPIVM XVI.

Testimonium in tribunali dicendum admittitur, quisquis à Jure non excluditur.

Sensus.

Hoc est, Omnis ille Homo in Tribunali idoneus, &
c. 1. de consanguinit. & affinit. vocatur, omni exceptio
major Testis reputandus, atque ad testimonium dicendu
admittendus est, qui nulla exceptione legitima repelli pos
hinc Menochius, Felinus & Decius apud P. Gobat accus. c
non. cap. 42. n. 2. ajunt, Testium regulam permissivam es
ut censeantur idonei omnes, qui expresse prohibiti non in
niuntur, seu, quibus nihil deest eorum, quæ ipsum Jus na
rale exigit, ad id, ut prudenter iis Fides haberi possit; qua
Lessius l. 2. de just. c. 30. dub. 5. n. 35. censet eos omnes e
qui usu rationis perfecto sunt præditi, nisi aliquid in illis
periatur, ob quod Jus velit minùs idoneos censeri.

Authoritas.

Desumptum est ex le. 1. ff. de Testib. & approbatur co
muniter à Doctoribus.

Ratio.

Quia, cùm ex una parte sæpe in Tribunalibus aliæ pro
bationes, quàm Testium haberi non possint; ex altera
parte ipsa ratio dictet, fidem haberi posse illi, qui nullam
gitimam falsitatis suspicionem præbet, meritò illi, qui à
re pro talibus habentur, ad testimonium dicendum adm
possunt.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Nec Furiosos & amentes, nec impu
res, aut minores viginti annis ad testimonium dicendum a
mitti, uti ex variis textibus & legibus probant Authores.

Deducitur 2. Etiam Mulieres (in causa testamentaria &
publico judicio per accusationem instituto duntaxat, ut
cap. Foras. & c. Mulierem. 33. q. 5. colligitur) & Serv
(uti habetur in le: Servi. ff. de Testibus) & Pauperes (si
specti sint, ne ob lucrum falsum testentur) à testimonio
cendo repelli.

Deducitur 3. Neque Hæreticos (saltem non tolerato
contra Orthodoxum; uti ex cap. Si Hæreticus. 2. q. 7. co
girur; neque infames jure vel facto pro Testibus admitti
ex reg. pen. de reg. Juris in 6. deducitur, ubi dicitur, quod
fac-

tribus portæ dignitatum patere non debeant; atque adeò nec ad testimonium dicendum, cùm testimonii dicendi jus sit generosa dignitas, uti in cap. Præceptum. 32. q. 5. habetur.

PRINCIPIUM XVII.

Obligatur quisque ad dicendum testimonium, si Judicis legitimi exigat imperium.

Sensus.

Hoc est, Quandocunque Judex ab aliquo sibi Subdito juste & legitimè petit, ut de crimine vel alio facto quopiam exeat, quod proprio sensu cognoverit, tenetur in conscientia respondere. Censetur autem Judex legitimè id petere, quando cujuspiam justa accusatio, infamia, vel denudatio criminis, semiplena probatio criminis, vel alia indicia ad Testes examinandos sufficientia præcesserint, sicut ex communi docet Lessius l. 1. c. 30. du. 7. & Laym. l. 3. tr. 6. c. 4. n. 8.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Thoma 2. 2. q. 70. a. 1. & aliis apud eum Laym. l. c. & colligitur ex tit. lib. 2. decret. de Testibus cogendis.

Ratio.

Quia justo Superioris præcepto parendum est; ergo cùm præsenti casu Judex legitimè exigere testimonium supponatur, meritò ei parendum dicitur, ita, ut, si nolit, etiam per censuram ad id cogi quis queat, quemadmodum Clarus & Farinacius apud Laym. l. c. docent.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Etiamsi quis ab Adversario esset juramento adstrictus, ne testimonium contra ipsum ferat, adhuc tamen cogi ad id dicendum posse, uti ex cap. Pervenit. 4. de Test. cog. & c. Constitutis. 1. de Test. colligitur.

Deducitur 2. Licet sint aliqui privilegiati, ne cogantur testimonium dicendum, id tamen tunc tantùm locum habere, si alii Testes haberi queant, ut ex communi docet Hostiensis.

Deducitur 3. Etiamsi quis per se non obligetur ad testimonium ferendum, si sibi vel suis notabile damnum ex eo immi-

immineat; hoc tamen non intelligi de atrocibus & reipublicæ perniciosis criminibus, quæ aliter impediri non possunt, uti ex Navarr. Layman n. 9. docet.

PRINCIPIUM XVIII.

Plus creditur duobus Testibus affirmantibus, quàm mille negantibus.

Sensus.

Hoc est, quando duo Testes omni exceptione majores affirmant, se aliquid sensu proprio percepisse, tum, etsi alii absolutè negent, se id scire, plùs illis duobus, quàm omnibus negantibus credendum est, modò assertio negativa non loco & tempore coarctata, in tali enim casu, si sub sensum cadat, æquè neganti ac affirmanti creditur, ut Franc. Centr. tr. de Test. n. 9. apud P. Gobat accus. canon. c. 42. n. docet.

Authoritas.

Desumptum est ex Glossa in le: diem proferre, ff. de arbitr. & approbatur communiter ab Authoribus.

Ratio.

Quia cùm illi, qui affirmant, positivum de facto Testimonium afferant; illi verò, qui absolutè & sine determinatione loci & temporis id negant, tantùm asserant, sibi non constare de facto, idem faciunt, ac si dicerent, se testari non posse, quòd commiserit, vel non commiserit crimen.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si quis in certo loco à duobus Testibus in crimine deprehensus sit, etiamsi alii omnes, qui in loco illo præsentes non fuerunt, contrarium testentur, auditi illos non debere, uti ex cit. Glossa colligitur.

Deducitur 2. Si Petrus crimen aliquod certo die commiserit, idque pro hoc tempore duo Testes testentur; alii verò multi testentur, se alio die non vidisse eum hoc scelus committentem, etiam in tali casu plùs affirmantibus, quàm negantibus credendum esse, uti ex eadem Glossa colligitur.

Deducitur 3. Si duo affirment, se Paulum certo loco & tempore peccantem vidisse, & decem alii testentur, se eodem in lo-

loco & tempore ipsum vidisse, nec tamen de peccato te-
n posse; in tali casu æquè aut plùs his negantibus, atque
s affirmantibus credendum esse, uti P. Gobat l. c. cum
rio docet.

PRINCIPIVM XIX.

Nullus defensionibus pluribus uti prohibetur.

Sensus.

Hoc est, quando quis unâ viâ se defendere cœpit, eámque
ertit sufficientem non esse, non prohibetur aliud defen-
nis genus assumere, modò non renuntiaverit huic Juri (uti
m videtur, dum in cap. Veniens. 19. de præscript. exce-
præscriptionis post exceptionem privilegii priùs obje-
non admittitur) aut per legem non prohibeatur, cujus-
di casus plures à Glossa super le: Nemo. 43. ff. de reg. Ju-
ensentur.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 6. decret. c. fin. reg. 20. Item ex le:
mo. c. ubi sic exprimitur: Nemo ex his, qui negant se de-
, prohibetur etiam alia defensione uti, nisi lex impediat.
& approbant illud, & explicant Canisius, Dynus & De-
in cc. reg.

Ratio.

Quia, cùm nihil magis naturale sit, quàm se, suáque de-
ere, meritò non unâ tantùm, sed pluribus viis defensio
permittitur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui hominem à se occisum ab
negavit, posse, si postea convictus sit, recurrere ad ex-
nem, quòd ob tutelam corporis occiderit, uti Canisius
reg. 20. ex Decio ad c. Pastoralis. n. 15. de except. docet.
Deducitur 2. Eum, qui ex allatis rationibus succumbit,
ad Testes confugere, uti communis sententia & praxis
.

Deducitur 3. Eum, contra quem probatum est, jure pos-
nem aliquam illi non competere, posse se per exceptio-
præscriptionis defendere, uti in §. ad hæc. 13. q. 2. c. 1.
.

PRINCIPIVM XX.

Res judicata pro veritate accipitur.

Sensus.

Hoc est, quando sententia semel à Judice lata est, & non probari potest manifestè nulla aut notoriè injusta esse, tunc perinde acquiescendum illi est à partibus, ac si veritatem ipsam circa controversiæ suæ punctum audivissent, intelige, si sententia talis sit ultimata, à qua appellare non licet.

Authoritas.

Desumptum est ex le: 207. ff. de reg. & ex communi Doctorum in c. Suborta. 21. de sentent. & re judicata, ut ait Barbosa axiom. 200.

Ratio.

Quia sententia præsumitur justè lata, uti idem Barbosa l. c. n. 2. cum plurimis ex c. in præsentia, 6. de renunciatione docet; alioquin enim nullus finis controversiarum foret.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Sententiam, quæ contra rem priùs judicatam lata fuerit, viribus carere, etiam circa provocationis adminiculum, uti in le: Latam. 1. c. Quando provocare deciditur.

Deducitur 2. Eum, qui per sententiam latam ingenuus declaratus est, pro tali habendum esse, etiamsi priùs Libertinus fuerit, uti in le: Ingenuum. 25. ff. de statu hominum deciditur.

Deducitur 3. Judicem sententiam semel latam non posse mutare, aut corrigere, aut revocare, uti in le: Quod justis 14. ff. de re judicata habetur.

Articulus VII.

De Principiis ad Religionem pertinentibus.

§. I.

De Principiis ad Orationem spectantibus.

PRIN-

PRINCIPIVM I.

Debet orare, sollicitè, qui cupit rectè vivere.

Sensus.

Hoc est, Quisquis vitam suam rectè, &, prout Christianum decet, ordinare desiderat, orationem velut necessarium medium diligenter suo tempore usurpare debet; maximè si tentatio gravis superanda, aut aliud grave periculum aut malum à se, aut communitate avertendum, bonúmve aliquod magnum à DEO impetrandum est.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Augustino ho. 40. ubi sic illud profert: *Rectè novit vivere, qui rectè novit orare.* Item ex S. Chrysostomo l. 1. de orando Deo, ubi ait: *Arbitror, cunctis esse manifestum, quòd simpliciter impossibile sit absque precationis præsidio cum virtute degere. Etenim qui fiat, ut virtutem quis exerceat, nisi continenter supplex ad genua accidat ei, qui virtutem omnem largitur homini.* Unde Suar. Laym. & hoc ferè communiter Theologi dicunt, orationem juxta ordinarium modum à DEO constitutum ad homines salvandos, esse non tantùm necessitate præcepti, sed etiam medii necessitate.

Ratio.

Quia & rerum Naturis, & suavi Providentiæ ac gubernationi DEI, rationabilium creaturarum cooperationem exigentis congruit, ut, posteaquam homines DEVM Authorem, infirmitatis suæ Adjutorem agnoverunt, ejus necessarium auxilium quærant, desiderent, & humiliter petant. Hinc Christus dixit Luc. 11. *Petite, & accipietis*, quasi aliter non petendum sit, nisi petatur, ut discurrit Layman l. 4. tr. 1. c. 1. n. 2.

Praxis.

Hinc deducitur 1. sine intermissione (morali intellige) orandum esse, ut Christus hortatur Luc. 18. & S. Paulus 1. ad Thess. 4. quia Militia est vita hominis super terram, & ideo, ut Gulfridus rectè dixit, nunquam deest orandi necessitas, sed nunquam est vera securitas.

Deducitur 2. Omnibus, ut S. Hilarius ep. 89. dixit, Ora-

tionem Dominicam esse necessariam, quam ipsis etiam Apostolis Gregis, id est, Apostolis suis Dominus dedit, ut unusquisque Deo dicat: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris; cui enim hæc in oratione verba necessaria non fuerint, ipse hîc sine peccato vivere pronuntiandus est.

Deducitur 3. Omnibus ferè operibus orationem jungendam esse, quia instabilis est bonorum operum structura, quæ devotâ orationis frequentiâ non compaginatur.

PRINCIPIUM II.

Exaudit Deus infallibiliter, si homo petat convenienter.

Sensus.

Hoc est, si Homo debitas conditiones observet, nempe ut petat necessaria & utilia ad salutem: ut petat piè: ut petat pro seipso, & perseveranter, certum est, quòd obtenturus sit, quod petit.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Scriptura Matth. 24. *Omnia, quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis.* Item ex S. Thoma 2.2.q.83. a. 16. in corp. & communi Theologorum sensu.

Ratio.

Quia, cùm Deus omnes homines salvos fieri velit, ideoque sine ipsius auxilio obtinere nemo possit, hoc ipso, si talia auxilia convenienter ab ipso petantur, ea indubitatè communicabit. Hinc eleganter S. Bernardus S. 5. de quadrag. ait: *Nemo nostrûm parvipendat orationem suam; dico enim vobis, quod ipse, ad quem oramus, non parvipendit eam. Postquam egressa est ab ore nostro, ipse scribit eam in libro suo, & unum ex duobus indubitanter sperare possumus, quoniam aut dabit, quod petimus, aut quod novit utilius.*

Praxis.

Hinc deducitur 1. Etiam Peccatores obtenturos, quæ petunt, si utilia petant; nam, si Peccatores Deus non exaudi-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ut fraustra Publicanus ille oculos in terram demittens,& pectus suum percutiens diceret: Deus propitius esto mihi peccatori. inquit rectè S. Augustinus tr. 44. in Joann. Unde illud c. 19. *Scimus, quia Peccatores Deus non audit*; S. Thomas de peccatoribus quà talibus, id est, petentibus dona Dei, ut peccare possint, intelligendum ait.

Deducitur 2. Causam, cur multi non obtineant, quod petunt, esse, quia conditiones præscriptas non observant juxta illud Jacobi c. 4. *Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis.* Unde rectè S. Isidorus l. 4. epist. 12. ait, *petendi à te, quæ exiguntur à te, & tunc demum ea, quæ sunt auxilii divini, subsequantur.*

Deducitur 3. Etiamsi S. Thomas & S. Augustinus addant conditionem, ut pro se petatur aliquid; rectè tamen Suar. Valent. Tolet. apud Laym. n. 10. docere, promissionem Christi etiam ad orationes pro aliis fusas se extendere, si dispositi sint, uti ex S. Jacobo colligitur c. 5. dicente: *Orate pro invicem, ut Salvemini; multùm enim valet deprecatio justi assidua.*

PRINCIPIUM III.

Non implet Ecclesiæ imperium, qui debito modo non recitat Canonicum officium.

Sensus.

Hoc est, qui in Horis Canonicis non observat eas circumstantias, quas oratio tum ex natura sua, tum Horæ illæ specialiter ex præscripto Ecclesiæ requirunt, non satisfecit præcepto gravi, quo obstringitur ad Horas Canonicas recitandas.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. dolentes de celebratione Missarum & in Clem. 1. eod. tit. uti Studiosè pariter ac devotè officium dici præcipit Innocentius III. ubi Glossa hæc verba interpretans ait, studiosè quoad officium oris, devotè quoad officium oris, devotè quoad officium cordis.

Ratio.

Quia, sicut Ecclesia ad ipsam substantiam orationis hu-

jus obligare potuit, ita potuit etiam certas circumstantias præscribere, quæ in recitandis Horis Canonicis observari debeant; atque adeò, sicut non satisfacit imperio Ecclesiæ, qui ipsas Horas Canonicas omnino omittit, ita nec satisfacit quoque, qui circumstantias sub gravi obligatione præscriptas negligit.

Praxis.

Hinc deducitur 1. non satisfacere obligationi suæ illum Sacerdotem, qui sine legitima causa non recitat officium ab ipsa Ecclesia præceptum, sed illud in notabiliter brevius mutat; uti Laym. n. 4. cum pluribus aliis sentit.

Deducitur 2. Etiam illum, non implere præceptum Ecclesiæ, qui cum notabili interruptione sine legitima causa recitat Horas Canonicas, uti ex c. nihil 7. q. 1. & c. nullus de consecr. d. 1. colligitur, & patet ex eo, inquit Layman. n. 7. quòd sic unitas & quasi forma orationis ab Ecclesia institutæ solvatur.

Deducitur 3. Etsi non pauci, & graves Doctores solam attentionem ad verba sufficere contendant ad Ecclesiæ præceptum adimplendum; contrariam tamen sententiam, quæ negat cum voluntaria distractione satisfieri præcepto Ecclesiæ, communiorem, & probabiliorem esse, uti Layman. n. 10. cum plurimis docet, & ex ipsa natura orationis, quæ est elevatio mentis ad Deum, colligit.

PRINCIPIVM IV.

Non est liber ab omni crimine, qui officium Canonicum non recitat in tempore.

Sensus.

Hoc est, qui in Horis Canonicis consuetum tempus sine justa causa non observat, non est omnino à veniali saltem culpa liber, si privatim eas recitet; secus si in publicis horis ordinem cum scandalo notabiliter inverteret, tum enim meritò graviter peccare dicendus foret.

Authoritas.

Desumptum est ex communi Sensu Doctorum, ut videre est apud Laym. n. 8. unde natum est illud proverbium ex

Hugone

Regone relatum: *Ante horam orare* (puta ex legitima causa) *providentiæ est, post horam negligentiæ, in hora obedientiæ.*

Ratio.

Quia non minùs Ecclesia circa recitationem Horarum certum tempus, quàm alias circumstantias præscribere potest; cùm ergo ex communi sensu Doctorum & c. 1. de cens. in 6. colligatur, eam certum tempus pro officio divino præscripsisse, meritò hoc perinde ac aliæ circumstantiæ observatur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui Matutinum cum Laudibus absque legitima causa primùm Vespertino tempore diceret, peccato veniali obnoxium fore uti Layman. l. c. cum Suar. Tol. & aliis communiter docet.

Deducitur 2. Etiam illum non immunem fore à peccato veniali, qui Horas minores sine omni honesta causa usque ad noctem differret, vel Vesperas & Completorium manè recitaret, uti idem Laym. l. c. cum aliis docet.

Deducitur 3. Etsi privatim juxta Suar. Azor, Less. & alios communiter licitum sit Matutinum cum laudibus pridie circa finem temporis Vespertini recitare, cùm ut S. Thomas quodlibet. 5. c. 28. discurrit, Solemnitas diei sequentis juxta consuetudinem Ecclesiæ à Vesperis præcedentis diei incipiat; in publica tamen recitatione id non licere, nisi diebus illis, quibus ipsa Ecclesiæ consuetudo id permittit, uti communiter iterum Authores docent.

PRINCIPIVM V.

Obligatur ad divinum Officium, quisquis participat Ecclesiasticum Beneficium.

Sensus.

Hoc est, præter Clericos in Majoribus Ordinibus constitutos, & Religiosos professos ad chorum destinatos, etiam Clerici, qui, licet in minoribus tantùm ordinibus constituti, Beneficium aliquod Ecclesiasticum actu participant, & possident.

Autho-

Authoritas.

Desumptum est ex Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 9. in Bulla reform. & communi sensu Authorum.

Ratio.

Quia Beneficium datur propter officium, cùm nihil sit aliud, quàm Jus perpetuum percipiendi reditus ex bonis Ecclesiæ ratione spiritualis officii, Ecclesiastica authoritate constitutum.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Etiam illum teneri ad Officium, qui non omnes fructus Beneficii sui, sed talem duntaxat partem, quæ ad sustentationē sufficit, habet, ut Bonac. apud & cumbensenbaum l. 4 c. 2. du. 1. docet.

Deducitur 2. Etsi aliqui non improbabiliter ab officio divino recitando excusent eos, qui tenue adeò Beneficium possident, ut ad sustentationem non sufficiat, contrariam tamen sententiam communiorem & menti Ecclesiæ Beneficia conferentis conformiorem esse, eò quòd Jura indistinctè omnibus Beneficiatis eam obligationem imponant; tales autem verè etiam sint Beneficiati.

Deducitur 3. Eum, qui culpabiliter omittit officium ad restitutionē partis fructuum officio omisso respondentis fabricæque aut pauperibus faciendam obligari, uti Concilium Lateranense cit. & Bulla Pii V. decreverunt.

§. II.

De Principiis ad Beneficium Ecclesiasticum Spectantibus.

PRINCIPIVM I.

Nil prodest Beneficium Ecclesiasticum, quod non est Canonicè obtentum.

Sensus.

Hoc est, jus percipiendi reditus Ecclesiasticos nec licitè nec validè percipere ac possidere potest, qui illud vel per legitimam electionem, vel postulationem, & confirmationem vel

vel per collationem simplicem, vel ad præsentationem Patroni Ecclesiæ factam non obtinuit; hæc enim per Canonicam Institutionem intelliguntur, uti ex toto titulo de Institu. colligitur.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 6. decret. de reg. Juris, illúdque docent communiter Doctores.

Ratio.

Quia in Ecclesiam Dei non debet esse alius ingressus, quàm per Ostium, cujus Claves Præfectis Ecclesiarum committuntur, ergo, cùm hi non intromittant, nisi per Canonicam Institutionem, rectè infertur, invalidum esse Beneficium, quod non est Canonicè obtentum.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui non servatâ formâ electionis, vel per Simoniam, vel ab eo, qui Jus non habuit, electus est ad Beneficium, non posse illud validè & licitè retinere, uti habetur cap. quia propter 42. de elect. & cap. Sacrosancta 51. cod. colligitur.

Deducitur 2. Nec eum, qui à Patrono Laico absque auctoritate Superioris Beneficium obtinuit, validè illud possidere, uti decisum habetur in c. 4. 8. 10. 15. de Jure Patronatus, ubi Clerici tali modo Beneficia recipientes communione privantur.

Deducitur 3. Nec Beneficii nondum vacantis collationem validam esse, uti ex c. 2. de concess. præb. colligitur.

PRINCIPIUM II.

Invalidè possidet Beneficium, quem Jura non agnoscunt idoneum.

Sensus.

Hoc est, qui ætatem, scientiam, Clericatum, probitatem, aliasque qualitates ad Beneficiatum ab Ecclesia requisitas non habet, non potest bonâ conscientiâ Beneficium possidere.

Autho-

Authoritas.

Desumptum est ex Concilio Tridentino sess. 21. cap. 23. de reform. & communi sensu Authorum.

Ratio.

Quia, cùm Beneficium propter officium detur, hoc ipso, si ob defectum idoneitatis officium administrare non potest, etiam Beneficio frui non debet.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui in simplici Beneficio fruendo ætatem annorum saltem quatuordecim; aut Majorem etiam, si ordo qui ad Beneficium possidendum requiritur, eam exigat non habet non posse ad Beneficium tale promoveri. Uti Concilium Tridentinum sess. 24. c. 12. de reform. decrevit.

Deducitur 2. Etiam illegitimos non dispensatos Beneficii in capaces esse, uti ex c. 1. de Filiis Presbyterorũ in 6. colligitur. Imò nec naturales aut veri Filii in eodem vel simili Beneficio Patri succedere posse, uti in cap. quoniam cap. tua extirpandas de Filiis Presbyt. definitur.

Deduc. 3. Eum, qui voluntatem saltem conditionatam clericandi (ut loquuntur Authores) & Sacrum ordinem à Jure requisitum suscipiendi non habet, Beneficium accipere non posse; & si curatum Beneficium absque tali voluntate susceperit, ipso Jure privatum, & ad fructuum restitutionem obligatum esse, uti ex cap. commissa §. 7. de Elect. in 6. colligitur.

PRINCIPIUM III.

Qui sentit commoda Beneficii, sentire debet & onera officii.

Sensus.

Hoc est, quicunque fructus Collati Beneficii percipit, non recusare debet obligationes Beneficio annexas, propter quas ejusmodi fructus conceduntur.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 6. decret. c. ult. reg. 55. item ex l. 10. ff. de

10.ff.de reg.Juris,ubi dicitur. Secundùm naturam est, commoda cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda. Itaque approbant & explicant Canisius, Decius, Dynus,& Barbosa axiom.169.n.3.

Ratio.

Quia alioqui onera in paucos conjicerentur, atque aequitas naturalis & Justitia non observaretur.

Praxis.

Hinc deducitur 1.Beneficiatum,qui fructus competentes actu ex Beneficio percipit, etiam ad officium divinum recitandum obligari, uti ex cap.significatum.11.de præbend. colligitur.

Deducitur 2. Etiam ad Residentiam obligari Beneficiatum ita ut ultra tres menses(ubi Concilium Tridentinum receptum est) non liceat illi abesse ab Ecclesia, cujus fructus percipit, uti in sess. 24.c.12.de reform.& tit.de Clerico non resid.colligitur,

Deducitur 3.Distributionibus quotidianis non gaudere eum Beneficiatum, qui officio divino præsens non est, & per corporalem infirmitatem, aut necessitatem, aut evidentem Ecclesiæ utilitatem non excusatur, ut Bonifacius VIII. de eo,non residente in 6.definivit, & Concilium Trid.sess.24. c.12.de reform.confirmavit.

PRINCIPIVM IV.

Non est tutus in conscientia, qui plura possidet Beneficia.

Sensus.

Hoc est, qui plura Beneficia incompatibilia vel compatibilia, quorum unum quodque honestam sustentationem habet, possidet, non potest ea absque peccato & obligatione restituendi possidere, nisi talis pluralitas per causam justam, aut consuetudinem immemorialem cohonestetur.

Authoritas.

Desumptum est ex cap.is,cui de præb. in 6. ubi dicitur: Si cui concedatur, ut authoritate Apostolica possit uni Personæ ido-

næ idoneæ in sua vel aliena Ecclesia providere, alicui alteri beneficium sufficiens obtinenti providere non potest. Item ex cap. postulâsti de rescriptis & cap. cùm teneamur de præb. Et communi consensu Theologorum hanc pluralitatem juri naturæ repugnare asserentium.

Ratio.

Quia alioquin Ecclesiastici reditus malè & inutiliter dispensantur, divinus cultus imminuitur (dum unus loco plurium instituitur) & in aliquibus Beneficiis etiam de fraudatio voluntatum Testatorum sequitur, ut qui ad hoc bona Ecclesiis contulerunt, ut certus numerus Deo servientium sit esset, uti S. Thomas quodl. 9. a. 15. discurrit.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eos, qui plures Canonicatus aut Episcopatus possident, non posse illos retinere, nisi ex immemorabili consuetudine (qualem Layman in Germania vigere putat) residentia paucorum duntaxat mensium requiratur.

Deducitur 2. Non esse causam sufficientem ad plura Beneficia percipienda, si aliquis fructus de alterutro pauperibus distribuere velit; quia aliæ adhuc deformitates, videlicet Ecclesiæ damnum, inæqualitas distributionis, &c. non tollantur.

Deducitur 3, Si habens Beneficium curatum vel Personatum aliud susceperit, prius Beneficium ipso Jure vacare, uti in c. de multa. de præb. Innocentius III. decidit.

§. III.

De Principiis ad Juramentum pertinentibus.

PRINCIPIVM I.

Non est illicitum Juramentum, si debito modo, causáque sit factum.

Sensus.

Hoc est, etsi per se optandum sit, ut nullum unquam Juramentum fieret (uti Christus Matt. 5. indicavit, dum dixit *Ego autem dico vobis, non jurare omnino*) si tamen condi-

tio

ans ad Jusjurandum à S. Hieronymo & Theologis communiter requisitas, scilicet veritatem, justitiam, & discretionem habeat, non modò non illicitum, sed laudabile, & verus Religionis actus est.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Scriptura c. 1. Deut. ubi dicitur: *Illi adhærebis, & per nomen ejus jurabis.* Item ex Hieremiæ 4. cap. ubi ait Propheta: *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, judicio, & justitia.* Et S. Thomas cum Theologis unanimiter contra.

Ratio.

Quia pertinet ad cultum & venerationem Dei, ejus infallibem veritatem & authoritatem agnoscere ac prædicare, quod per Juramentum contingit. Unde & passim in Jure utroque Juramentum Religio vocatur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. non temerè, & levi de causa esse jurandum, eò quòd quandam irreverentiam contineat tale jurandum, & in perjurii periculum præcipitet; unde salubriter monet Salomon Eccles. 23. *Juration non assuescat os tuum: multi enim casus sunt in illa,*

Deducitur 2. Rectè tum ab Ecclesia in professione Fidei, & aliis similibus casibus, tum à Magistratu civili tam in suscipiendis muneribus, quàm decidendis litibus juramentum exigi, cùm ejusmodi actus firmitatem voluntatis requirat, nulla autem major firmitas dari possit, quàm quæ per invocationem Dei in Testem procuratur.

Deducitur 3. rectè S. Hieronymum in c. 4. Jerem. juramento tres Comites sociâsse, *veritatem* scilicet, ut non fiat in confirmationem Fidei aut Mendacii: *judicium*, ut cum prudente Intellectus consideratione, piâ ac reverente voluntatis affectione, nec sine necessitate aut magna utilitate juretur: *justitiam*, ut testimonium divini Numinis æquissimi non adducatur in confirmationem rei aut dicti iniqui, sive peccaminosi, ut docet Sotus l. 8. de just. q. 1. a. 2. nam si unus ex tribus Comitibus desit, juramentum non jam debito modo & forma fiet.

PRINCIPIUM II.

Non est obligatorium contra bonos mores præstitum Juramentum.

Sensus.

Hoc est, Quotiescunque juramentum aliquod vergit in alienæ salutis dispendium, aut æternæ salutis præjudicium, tum hoc ipso cessat obligatio illius.

Authoritas.

Desumptum est ex l.6.decret.c.ult.reg.58. Item in cap. malis 22.q.4.illúdque referunt, explicant, & defendunt Canis. & Dynus in cit. reg. Item Barbosa axiom. 134. n. 6. cum multis aliis.

Ratio.

Quia juramentum non debet esse vinculum iniquitatis, ut dicitur in cap. cùm contingat 28. de jurej. foret autem, si contra bonos mores præstaretur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui malam rem alteri promisit, non obligari ad promissionem exolvendam, etiamsi juramento eam confirmarit, uti ex reg. cit. deducit Canis. in reg. 69. Juris.

Deducitur 2. Sponsalia posteriora etiam juramento contracta, uti Ferdin. de Castro p.5.d.1.pu.22.n.2. cum Sancho & aliis communiter docet.

Deducitur 3. Si quis juret, se crimen Titii Judici legitimè interroganti non manifestaturum, tale juramentum non obligare, eò quòd cedat in præjudicium Reipublicæ, & justæ gubernationis.

§. IV.

De Principiis ad votum pertinentibus.

PRINCIPIUM I.

Votum in Deo non respicitur, quòd non de meliori bono esse cognoscitur.

Sensus.

Sensus.

Hoc est, quoriescunque illius rei, quæ vovetur oppositum seu carentia gratius est, quàm ipsa res voto promissa, irritum est votum, atque adeò Deo ingratum.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Thoma q. 88. a. 2. & communi Sententia Theologorum.

Ratio.

Quia, cùm Deo, qui, ut S. Paulus ad Thessal. 1. c. 4. ait, est sanctificatio nostra, magis placeat opus, quod majus & melius est, quàm oppositum, manifestè sequitur, placitum illi esse non posse, si quis ad eligendum minus se obliget.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Votum de lusu, vel choreis, aut alia similli materia frequentandis irritum esse, eò quòd ab his abstinere plerumque Deo gratius. & majoris virtutis ac meriti existat, ut Layman. l. 4. tr. 4. c. 2. n. 11. ex Suar. & aliis notat.

Deducitur 2. Etiam votum Matrimonii contrahendi ordinariè validum censeri non debere (nisi per accidens ad majus proprium aut alienum bonum promovendum specialem aliquam bonitatem, & continentiâ majorem sortiatur) eò quòd oppositus continentiæ status utpote animum à carnis voluptatibus, & curis sæcularibus liberum efficiens melior censeatur, uti idem Laym. l. c. n. 12. cum communi docet.

Deducitur 3. Idem dicendum esse, si quis Episcopatum v. g. aut similem Prælaturam, nisi legitimum Superioris impedimentum, aut alia necessitas cogat, se non accepturum voveret, uti idem Laym. n. 14. cum S. Thom. Suar. Sanch. Rodriq. & aliis docet.

PRINCIPIUM II.

Ingrata Deo est voventis promissio, si non sequatur rei promissæ redditio.

Sensus.

Hoc est, etsi per se omne votum Deo gratissimum sit, tamen non debita quoque diligentia & conatus in ipso voto implendo adhibeatur, tantùm Deo displicet neglecta impletio, quantùm priùs ipsa voti oblatio placebat.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Scriptura Eccl. 5. ubi dicitur: *quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis & stulta promissio.* Item ex cap. qualiter de pactis. ubi dicitur: *Studiosè agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleamus.*

Ratio.

Quia, si inter homines bonæ fidei contractus nulla solent ratione dissolvi, quantò magis pollicitatio, quam cum DEO pepigit homo, sine vindicta solvi non poterit, S. Gregorius ad Bonifacium scripsit. Hinc rectè & breviter S. Bernardinus ep. 2. ad Fulcon. ait: *Iustè exigitur ad solvendum, qui non cogitur ad vovendum.*

Praxis.

Hinc deducitur 1. Non posse voventem à voto sine mercedere, aut illud mutare, nisi in melius, aut (ut aliqui putant contra communiorem & veriorem sententiam) saltem æquale commutet. Quia si in melius mutat, præstantius quid Deo offert, unde tunc locum habet, quod in cap. 1. de voto & c. pervenit ibid. dicitur: *Promissum non infringit, qui illud in melius commutat.*

Deducitur 2. Etiam ab alio non sine causa votum commutari, aut dispensari posse; uti Laym. c. 8. n. 4. cum pluribus docet; eò quòd potestas dispensandi & commutandi in jure Superioris, id est, Dei collata sit in ædificationem, non in destructionem, rescissio autem voti sine causa in destructionem cederet.

Deducitur 3. Neque irritationem voti à quovis fieri posse, sed ab eo duntaxat, qui potestatem dominativam habet in alterum (uti Pater in liberos, Maritus in uxorem, Superior in Subditos) & in cujus præjudicium ejusmodi vota cederent, uti communis sententia Theologorum docet.

§. V. De

§. V.

De Festorum & Jejuniorum observantia.

PRINCIPIUM I.

Nescit legitimè Festa observare, qui præsumit serviliter laborare.

Sensus.

Hoc est, Præceptum Ecclesiæ de diebus Festis piè & religiosè observandis transgreditur, qui sine legitima causa opera servilia, id est mechanica & illiberalia, laborem corporis tantùm exigentia, & ab operariis duntaxat, ac servis fieri solita exercet.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Clemente l. 8. constit. c. 39. S. Augustino S. 215. & 251. Innocentio 1. in Epist. ad Decentium &c. & communi Sensu Doctorum & Fidelium praxi.

Ratio.

Quia decet, ut Deo quidem certis temporibus perfectior cultus exhibeatur, Famulis verò & brutis laborantibus quandoque respirandi & quiescendi facultas concedatur; atqui ad utrumque hunc finem vel maximè conducebat abstinentia à servilibus laboribus, ergo meritò præcipiebatur ab Ecclesia; maximè cùm & ipse Deus in veteri lege exemplo præiverit, & Exod. 20. præceperit: *Non facies omne opus ullum.*

Praxis.

Hinc deducitur 1. Etiam illos hoc præceptum violare, qui recreationis duntaxat, & non lucri causâ opera servilia exercent, eò quòd hæc intentio sit prorsus impertinens ad præceptum, uti Laym. Suar. & alii communiter contra Canonistas docent.

Deducitur 2. Eos quoque contra hoc præceptum facere, qui laboriosam, & ex officio competentem venationem & piscationem exercent, uti Escobar. & alii apud Busenb. & Lay-

man docent, licet hæc excuſent, ſi recreationis tantùm gratia, & moderatè fiant.

Deducitur 3. Licet pingere, & characteres ponere inter ſervilia opera non cenſeantur, juxta aliquos, colores tamen terere, & imprimere characteres meritò juxta omnes ſervilibus operibus annumerari.

PRINCIPIVM II.

Frangit Eccleſiaſticas Abſtinentias, qui debitas non obſervat Circumſtantias.

Senſus.

Hoc eſt, qui non ſimul & à carnibus & ubi mos viget in quadrageſima, ovis & lacticiniis abſtinet, atque unâ refectione contentus eſt, cerráque refectionis tempora obſervat; præceptum Jejuniorum ab Eccleſia certis diebus ſub gravi peccato præſcriptorum non ſervâſſe dicendus eſt.

Authoritas.

Deſumptum eſt ex unanimi SS. Patrum & Theologorum ſenſu, ac ipſa praxi continua Eccleſiæ.

Ratio.

Quia, cùm Eccleſia ob graves cauſas hæc jejunia inſtituerit, ideóque ſub gravi etiam obligatione ſervanda præcipiat, meritò Fideles obtemperare, atque adeò omnes conditiones ad hoc jejunium ab illa requiſitas obſervare decet.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Etſi per ſe non peccet, qui ſæpius de die bibit, & parum etiam de pane vel alia re, ne potus noceat, ſumit (quia hæc ad alterationem potiùs & digeſtionem cibarum, quàm nutritionẽ ordinatur) ſi tamen lac, juſculum & ſimilia, quæ principaliter ad nutriendum deſtinantur, ſumeret, omnino contra hoc jejunii præceptum peccaturum, ut communiter docent Authores.

Deducitur 2. Jejunium Eccleſiaſticum non violari per veſpertinam collatiunculam in debita quantitate ſumptam, cùm hæc per conſuetudinem (quæ eſt optima interpres legum)

gum) sit introducta, uti iterum unanimis Doctorum consensu & Fidelium praxis probat.

Deducitur 3. Neque illos hoc præceptum violare, qui vel per impotentiam saltem moralem, vel pietatem & caritatem, vel legitimam Superioris dispensationem, omnes aut aliquam ex allatis tribus conditionibus non servant; cùm ex hæc humana duntaxat ac positiva sit, atque adeò non nisi humano modo, id est, quando absque notabili incommodo aut damno observari potest obliget.

§. VI.

De Principiis ad vitia Religioni opposita Spectantibus.

PRINCIPIUM I.

Semel Deo dicatum non est ad usus humanos transferendum.

Sensus.

Hoc est, quando res aliqua v.g. Templum, Altare, Cœmiterium, Calix, Patena, &c. per consecrationem aut benedictionem ad divinos usus est deputata, tum non debet ad humanos, id est, sæculares usus adhiberi, intellige, quamdiu eandem formam & consecrationem retinet, uti Glossa in cit reg. interpretatur.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 6. decret. cap. fin. reg. 51. & Extrav. de relig. domib. c. adhæc & de rerum permut. & explicant ac approbant Canisius, Decius & alii.

Ratio.

Quia per consecrationē res tales humano quasi commercio exemptæ sunt, uti in c. 2. de immun. Eccl. dicitur, ideóque in nullius bonis esse dicuntur, ut in §. nullius Instit. de rerum divisione insinuatur, ergo non decet eas aliter, quàm ad honorem illius, cui consecratæ sunt, usurpare.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Clericos non posse ad sæcularia tri-

bunalia citari, nec sine sacrilegio a sæcularibus verberari, ex variis capitulis Juris Canonici probant Doctores, apud Laym. l. 4. tr. 9. c. 4. & 5.

Deducitur 2. Calicem & similia vasa aut vestimenta sacra non posse sæcularibus Personis pro usu profano vendi, nisi prius per fractionem sufficientem benedictio sacra illis adimatur; tunc enim ad usus profanos adhiberi posse, Fem. de Castro p. 1. tr. 8. d. 1. pu. 6. n. 25. apud & cum Diana p. 5. tr. 13. re 7. docet.

Deducitur 3. Etiam Templis immunitatem rectè concessam esse, ita ut in iis existentes rei nec ad tribunalia rapi, neque vulnerari aut occidi licitè queant, uti juxta cap. inter alia de immun. Eccl. tum Sacrorum Statuta Canonum, tum traditiones Legum Civilium decernunt. Et etiam Concilium Araufícanum. 1. Can. 5. confirmavit dicens, eos, qui ad Ecclesiam confugiunt, tradi non oportere, sed loci sacri reverentia & intercessione defendi; intellige, nisi exceptum crimen, v. g. homicidii in ipsa Ecclesia commissi aut imperati admiserint, aut publici Latrones & Prædones extiterint, tum enim locum habet axioma Juristarum: Frustra legis auxilium invocat, qui delinquit in legem.

PRINCIPIUM II.

Vitiat effectum vel cultum Superstitio, si desit causæ vel objecti proportio.

Sensus.

Hoc est, si cultus aliquis vel falso Deo, vel vero quidem, at non modo debito exhibetur, superstitionis vitium semper committitur Religionis veræ virtuti contrarium.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Thoma. 2. 2. q. 92. a. 1. & communi consensu Theologorum.

Ratio.

Quia ideo hoc nomen Superstitio impositum est, ut per illud significetur excessus in cultu Dei sive quoad substantiam, sive quoad modum. Unde juxta Laym. l. 4. tr. 10. Superstitio idem sonat, ac aliquid supra convenientem Dei cultum statutum.

Prava

Praxis.

Hinc deducitur 1. A Magis, si Dœmoni divinum cultum exhibeant, veram Idololatriam committi, quæ licet à proprietate Idololatriæ perfectæ Ethnicorum quoad intellectum (quatenus non credunt, esse verum DEVM) deficiat; quoad voluntatem tamen & malitiam superat illam, tum quia prior est ignorantia, hæc autem ex mera malitia committitur; tum quia simulationem & mendacium pernicioſum, Deóque valde injurioſum continet, ut rectè Laym. l. c. c. 2. n. 3. notat.

Deducitur 2. Etiam eos superstitionis vitium incurrere, qui aut rebus per se sacris v. g. aquæ benedictæ, sacris gratiæ &c. infallibilem effectum attribuunt; aut certè ipsi etiam DEO cultum falsum v. g. per cæremonias veteris Legis, aut falsa miracula & reliquias propositas, vel certè superfluum v. g. per cæremonias ludicras, aut ab Ecclesia non approbatas exhibent, uti communiter docent Authores.

Deducitur 3. Pariter Superstitionis crimen committi, quum vel per divinationem quis futura cognoscere, vel per Maleficium aliis nocere, ope Dœmonis implorata, conatur; vel amuleta, aliáque similia improportionata media ad varios effectus infallibiliter producendos adhibere præsumit, uti iterum conveniunt Doctores.

PRINCIPIUM III.

Non est immunis à Simonia, qui pretio mercatur bona spiritualia.

Sensus.

Hoc est, Quisquis bonum aliquod spirituale (quale censetur quodvis donum supernaturale ad animæ salutem directè institutum, aut spirituali ita annexum, ut vendi non possit, nisi etiam spirituale bonum vendatur) pro pretio temporali per contractum oneroſum & reciprocum commutat, gravissimum Simoniæ vitium committit.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. Reperiuntur. 1. q. 1. ubi appellatur execrabile flagitium. Cap. Si quis Episcopus. ibid. ubi turpissimum lucrum appellatur.

Ratio.

Quia gravis irreverentia & irreligiositas, imò, ut loquitur Layman. l. c., virtualis quædam blasphemia est, quicunque donum spiritualis gratiæ ita tractare, ac si res vilis, vel ab arbitrio & potestate hominis dependeat, ut pretio æstimari, & commutari possit. Unde S. Petrus Act. 8. Simonem (à quo Simonia nomen accepit) simile donum spirituale sibi vendi postulanti dixit: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum DEI existimásti pecuniâ possideri.* additque: *In felle amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.* Et in c. Sicut. 1. de Simonia. Simoniaca pestis sui magnitudine alios morbos vincere dicitur. in c. Sanè. 1. q. 3. atque instar publici criminis læsæ Majestatis puniendum.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si antidoralis remuneratio pro exhibita re spirituali in obligationem pacti ex justitiæ & fidelitatis virtute deducatur, Simoniæ vitium committi, uti Laym. tr. 10. c. ult. §. 2. n. 9. cum pluribus docet.

Deducitur 2. Etiam ab iis Simoniam committi, qui pro absolutione aut dispensatione in votis, juramentis, impedimentis matrimonii, irregularitate pretium aliquod percipiunt, uti idem Laym. cum aliis docet, licet non sit prohibitum aliquid ut mulctam piæ causæ applicandam exigere, ut num. 24. ait.

Deducitur 3. Eum quoque, qui in beneficio jus plenè acquisitum necdum habens pecuniam offert ei, qui per se ac de rectè impedire vult, quò minùs ille jus acquirat, Simoniam saltem jure Ecclesiastico committere, uti iterum Laym. num. 8. ex communi docet.

Articulus VII.

De Principiis ad Sacramenta in genere spectantibus.

PRINCIPIVM I.

Non efficitur validum Sacramentum, nisi verbum accedat ad elementum.

Sanch.

Sensus.

Hoc est, ut Sacramentum aliquod validè conficiatur, præter intentionem Ministri, etiam materia, & forma, seu Res & Verba, quæ gratiam Sacramentalem ex opere operato conferant, requiritur.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Augustino tr. 8. in Joan. dicente: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Item ex Concilio Florentino in decreto Eugenii dicente: *Omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & Persona Ministri.* & addit: *horum si aliquid desit, non efficitur Sacramentum.*

Ratio.

Quia sic Christus instituit, uti ex Conciliis & communi sensu Theologorum colligitur; & colligitur ex eo, quòd materia requiratur, ut Sacramentum sit signum visibile, forma verò, ut determinet indifferentiam materiæ ad certam significationem.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Etiam in Sacramento Eucharistiæ verba reperiri non tantùm in fieri, sed etiam in facto esse, quatenus verba, quibus conficiebatur, adhuc moraliter perseverant, uti Lugo & alii concedunt.

Deducitur 2. Nec in Sacramento Matrimonii deesse verba, cùm ipsa signa externa, quibus contrahentes mutuum consensum significant, verborum saltem virtualium loco habeantur, uti plerumque explicant Authores contra Dicendum.

Deducitur 3. Etsi Pœnitentiæ Sacramentum in solis verbis, scilicet in confessione & absolutione facienda proferri videatur, consistere videatur; verè tamen adhuc materiâ constare, quia constat contritione, quæ fit per ipsam confessionem, & similes circumstantias sensibiles, ut Lugo & alii docent.

PRINCIPIUM II.

Inanis est Sacramentalis actio, cui deest legitima Ministri intentio.

Sensus.

Sensus.

Hoc est, Nisi Minister Sacramenti legitimam intentionem eliciat, & id, quod Christus fieri jussit, vel quod Ecclesia facere solet, intendat, non efficiet verum Sacramentum.

Authoritas.

Desumptum est ex Trident. Sess. 7. can. 11. & communi sensu Theologorum.

Ratio.

Quia Ministri constituti sunt à Christo, ut Sacramenta rationali modo ministrent, uti ex illo Apost. 1. ad Cor. 4. *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, & dispensatores Mysteriorum DEI*: colligitur; ad hoc autem requiritur, ut verè facere velint id, quod Christus instituit, aut Ecclesia fieri præcipit.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Non sufficere habitualem duntaxat intentionem in Ministro, sed actualem vel virtualem requiri, quia alioqui non humano modo operaretur Minister.

Deducitur 2. Nec conditionatam intentionem conditione pendente in futurum sufficere; quia alioqui Sacramenta non essent practica symbola, uti communiter docent Authores.

Deducitur 3. Nec sufficere, ut Minister solam actionem externam intendat, sed debere saltem implicitâ intentione velle Sacramentum conficere; quia alioqui non determinaret sufficienter indifferentiam Verborum & actionum ad esse Sacramentale, ut iterum communis Authorum contra Scti Bonium docet.

PRINCIPIVM III.

Non debet concedi Sacramenti participatio, ubi non supponitur legitima dispositio.

Sensus.

Hoc est, cùm ad hoc, ut Sacramentum validè & licitè recipiatur, certæ à Christo & Ecclesia dispositiones in recipiente requirantur, non debet temerè ad Sacramenta percipienda admit-

hiniti, nisi qui dispositiones tales habere prudenter suppo-natur.

Authoritas.

Desumptum est ex unanimi Theologorum consensu cum Thoma q. 68. a. 7.

Ratio.

Quia, cùm Christus ejusmodi dispositiones tum ob re-verentiam Sacramentorum, tum ob alias graves causas re-quirerit, meritò indignus censetur eorum participatione, si ejusmodi dispositiones afferre neglexerit.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Nullum adultum validè ullum Sacra-mentum suscipere posse, nisi interpretativam saltem inten-tionem habeat suscipiendi illud; uti tum ex variis Conciliis, tum ex communi Theologorum consensu, tum denique ex quo etiam probatur, quòd per Sacramenta homines DEO ini-ientur, & consecrentur, atque adeò deceat, ut consentiant ejusmodi initiationem, si possunt; nam, ut in le. Invitus. 69. ff. de reg. Juris dicitur, quod cuique pro eo præstatur, quod non tribuitur; &, ut in le. hoc jure 19. §. 2. habetur, cum potest liberalitas nolenti acquiri.

Deducitur 2. Ad consequendam justificationem primam in Sacramentis Baptismi & Pœnitentiæ necessariò requiri a-liquem dolorem ex motivo supernaturali conceptum, uti Tridentinum s. 6. c. 6. & Sess. 14. c. 4. definivit, & meritò, quia congruum est, ac decens, inquit Laym. l. 5. tr. 1. c. 6. n. 4. assert. 2. ut, qui per peccatum voluntariè se avertit à DEO, illud iterum detestando ad eundem DEVM revertatur; unde S. Augustinus l. 50. hom. 27. ait: Nemo eligit vitam veram, nisi quem veteris pœniteat. Et hom. ult. c. 2. Cæte-rum hominum (præter Parvulos) nullus transit ad Chri-stum, ut incipiat esse, quod non erat, nisi eum pœniteat fuis-se, quod erat.

Deducitur 3. Ad Sacramenta Vivorum præter intentio-nem, etiam Fidem, Spem, & gratiam in suscipiente requi-ri communiter docent Theologi.

PRIN-

PRINCIPIVM IV.

Repetendum est Sacramentum, quando non adest certitudinis experimentum.

Sensus.

Hoc est, quando prudenter dubitatur, num Sacramentum sit legitimè administratum, tum illud iterum sub conditione administrandum est, modò Minister adhuc sit in talibus circumstantiis, in quibus licitè Sacramentum conficere posset, quales non essent, si, postquam vestes Sacerdotales jam exuisset, adverteret, se aquam pro vino consecrâsse.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. Si nulla. dist. 4. de consecr. & communi sensu Authorum.

Ratio.

Quia, ut in cit. cap. Si nulla. dicitur, non temeritas invenit præsumptionis, ubi est diligentia pietatis; & aliunde ipsa Sacramenti reverentia, aut etiam necessitas suscipiendum idipsum exigere videntur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Reprehendendam non esse opinionem & praxin eorum, qui Infantes ab Obstetricibus baptizatos iterum sub conditione baptizant, cùm experientia constet, obstetrices non rarò fuisse decepras à Diabolo, ideòque rectum aliquod periculum animæ subsit, ob quod irreverentia fiet, inquit Busenbaum l. 6. tr. 2. du. 4. ubi etiam addit, eam consuetudinem à Pastorali Romano Antverpiæ 1607. editum fuisse approbatam. Unde hîc locum habere videtur illa Doctorum regula ex l. Testamentum. 17. C. de test. quæ docetur: abundans cautela non nocet.

Deducitur 2. Eum, qui prudenter dubitat, num absolverit Pœnitentem, posse eum denuò absolvere sub conditione, si adhuc ille moraliter præsens sit, & interea graviter peccare credi non possit, uti Suar. Bonac. Filliut. Regin. & alii communiter apud Busenb. l. 6. tr. 4. c. 2. du. 5. docent.

Deducitur 3. Eum, qui post sumptum Calicem prudenter dubitat, an non aquam potiùs, quàm vinum consecrâsse, debet

ere denuò vinum aquâ mistum affundere, & sub conditio-
consecrare, uti ex Rubricis Missalis patet.

PRINCIPIVM V.

Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.

Sensus.

Hoc est, qui omnia ad Actum aliquem (vel Sacramen-
in hac materia) requisita sic adhibita esse advertit, ut
denter de valore dubitare non possit, non debet majorem
titudinem sollicitè requirere, & indagare.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 6. decret. cap. fin. reg. 31. eámque
probant Canisius, Decius, & Juristæ communiter, licet eam
cline ad alias materias paulò aliter explicent.

Ratio.

Quia, cùm in humanis actionibus moraliter procedere
oreat, hoc ipso, si moralis certitudo de valore Sacramenti
alterius actus habetur, alia major inquiri non debet.

Praxis.

Hinc deducitur 1. ad hoc, ut Baptismus iterari non de-
, non requiri physicam certitudinem de Baptismo ritè
ato, sed sufficere, quòd nulla occurrat ratio, ob quam pru-
er de ejus valore dubitari possit, uti Laym. Suar. & alii
& cum Busenb. l. 6. tr. 2. c. 1. docent.

Deducitur 2. Etiam eum, qui cùm cognita attritione ac-
ad Sacramentum Pœnitentiæ, non obligari ad aliam
olutionem ab alio Sacerdote (etiam in articulo mortis)
endam, aut contritionem eliciendam; quia ob clarum
cilii Tridentini textum certum est, eum, qui cùm attri-
e cognita accedit ad Pœnitentiam, validè absolvi, si ex
absolventis non sit defectus, ut unanimiter docent
ologi.

Deducitur 3. Nec de Ordinum Sacrorum valore Clericos
citos esse debere; cùm ex una parte dubitare non possint,
opum sciviſſe ea, quæ ad Collationem Ordinum horum

perti-

pertinent; ex altera verò multò minùs dubitare possint, ipsa ea, quæ necessaria esse novit, adhibere non voluisse.

PRINCIPIVM VI.

In morbis desperatis satius est, dubiam adhibere medicinam, quàm nullam.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis in gravi necessitate salutis amittendæ versatur, & per medium aliquod, quod probabiliter conducere posse judicatur, ei adhuc succurri potest, præstat hoc medium cum spe dubia salutis obtinendæ adhibere, quàm nullum adhibendo in certum interitum præcipitare.

Authoritas.

Desumptum est ex P. Sanchez l. 1. mor. c. 19. n. 39. ubi Gregorium de Valentia apud P. Gobat tr. 9. exeg. n. 720.

Ratio.

Quia, cùm Sacramenta instituta sint in hominum utilitatem, potiùs habenda est ratio necessitatis Fratris, quàm reverentiæ Sacramenti, uti cum Vasquez d. 155. c. 3. n. 40. passim res discurrunt, teste P. Gobat tr. 2. n. 381. ergo quamdiu probabium valorem Sacramenti apparet spes juvandi Fratrem in necessitate constitutum, satius est, hoc medium adhibere, quàm reverentiæ Sacramenti scrupulosè nimis consulere velle, nam, ut S. Leo epist. 37. c. 1. rectè advertit, imprimis cavendum est ne, dum speciem quandam cautionis tenemus, damnum regenerandarum incidamus animarum.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si certa materia pro baptizando in necessitate Infante haberi non potest, saltem lixivium, aqua rosacea, jusculum, aut cerevisiam tenuem adhiberi posse, uti Busenbaum l. c. du. 1. cum Layman. Escobar. & alii docet.

Deducitur 2. Etsi speculativè loquendo communior ac verior sit sententia docens, absolvi in periculo mortis non posse eum, qui nullum amplius signum dedit, cùm actus judicialis non exerceatur, nisi accusatio præcesserit; in praxi tamen posse dubium hoc medium sub conditione applicari, cum

dam non pauci sic fieri posse, imò debere etiam contendant, ut apud Busenb. l. 6. tr. 4. c. 1. du. 3. a 2. videre est.

Deducitur 3. Si infirmus, qui aliud Sacramentum suscipere non potest, extrema Unctione muniendus sit, & oleum eo anno consecratum haberi non possit, oleo veteri, aut si neque hoc haberi queat, Chrismate infirmum ungi posse, uti non pauci cum Laym. Suar. & aliis docent. Unde universim ad ejusmodi casibus doctrina Escobar & Jo. Sanchez à P. Gobat tr. 8. n. 824. relatorum ob oculos habenda est, quâ dicatur, negotia, in quibus nihil amittendum timetur, sed potius lucrum speratur, audacter tractanda esse.

PRINCIPIVM VII.

Supplendum est in Sacramentis sollicitè, quod priùs prætermissum fuit incautè.

Sensus.

Hoc est, quando in Sacramentorum administratione aliquid vel ex necessitate vel alia causa omissum est, quod vel ad integritatem Sacramenti, vel ad ritum & cæremonias eidem pertinet, & alioqui juxta voluntatem & consuetudinem Ecclesiæ suppleri consuevit, non est ejusmodi suppletio omnino negligenda.

Authoritas.

Desumptum ex Cap. 1. de Sacram. Non iter. & refertur à Gobat tr. 2. exeg. n. 407 & aliis passim.

Ratio.

Quia, cùm Sacramenta sint præcipui ritus nostræ Religionis, per quos suavitatem & præstantiam Legis Gratiæ Deus specialiter ostendit, meritò eorum integritas, & alia, quæ ad reverentiam ac æstimationem illis conciliandam, vel à ipso Christo, vel ab ipsa Ecclesia instituta sunt, sollicitè sunt procuranda.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Si Baptismus in necessitate sine cæremoniis fuit administratus, privatim postea suppleri debere, ex cap. 57. hanc regulam. 1. q. 1. Et cap. 1. de Sacram. non iter. & Rituali Romano colligitur. Unde licet Tann.

Laym. Fr. Lugo & alii apud P. Gobat tr. 2. n. 506. asserant non solere has Cæremonias cum iis, qui ab Hæresi ad Catholicam fidem transeunt, repeti, consultum tamen esse ajunt, contra hanc consuetudinem agatur, & eum junioribus minimè, apud quos faciliùs hæc repetitio sine incommodo fieri potest, Cæremoniæ dictæ repetantur.

Deducitur 2. Quando aliquis non Chrismate, sed simplici oleo confirmatus, aut sine manuum impositione in Subdiaconum ordinatus est, utroque in casu supplendum esse etè, quod fuit incautè prætermissum, uti cit. cap. 1. de Sacr. non iter. loquitur.

Deducitur 3. Si in Sacrificio Missæ post sumptum Calicem advertit, à Ministro aquam loco vini affusam fuisse, aliud vinum infundere, & consecrare debere, uti ex Rubricis de defectibus Missæ colligitur.

Articulus VIII.

De Principiis ad Sacramentum Evchariſtiæ pertinentibus.

PRINCIPIUM I.

Quod vitæ ſpirituali conſervandæ inſtitutum eſt Evchariſtiæ convivium, non eſt trahendum in mortis pernicioſum exitium.

Senſus.

Hoc eſt, cùm Evchariſtiæ Sacramentum præcipuè ad hunc finem inſtitutum ſit, ut vita ſpiritualis animæ conſervetur & augeatur, non debet ſuſcipi aut adminiſtrari in eo caſu, quo in perniciem potiùs animæ, quàm ſalutem cederet perceptio.

Authoritas.

Deſumptum eſt ex S. Thoma 3. p. q. 83. a. 6. ad 3. ait: Calix vitæ in mortem verti non debet, & refertur à Gobat tr. 3. Exeg. n. 425.

Ra-

Ratio.

Quia, sicut imprudenter sumeretur cibus, aut aliud medium in iis circumstantiis, in quibus non solùm finis tali sumptioni præfixus non obtineretur, sed contraria potiùs oriunda sequerentur; ita idem de spirituali hoc cibo, convivio- que sentiendum est.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui ante Communionem recordatur peccati gravis per confessionem necdum expiati, debere illud priùs per confessionem expiare, si commodè potest, ut Suar. Sanch. & alii communiter docent.

Deducitur 2. Eum Sacerdotem, qui celebrandi necessitate urgetur, & conscius peccati mortalis confitendi copiam non habet, saltem contritionem elicere debere, uti unanimiter iterum Theologi docent.

Deducitur 3. Illi, qui publicè notorius est Peccator, non posse, nec debere Eucharistiam administrari, nisi correctus fuerit, aut prudenter supponatur, uti Filliut. Laym. & alii passim docent cum Busenb. l. 6. tr. 3. c. 2. du. 1.

PRINCIPIUM II.

Non potest æternùm vivere, qui cibum vitæ non sumit in tempore.

Sensus.

Hoc est, qui SS. Eucharistiam, quæ est cibus animæ, temporibus à DEO & Ecclesia præscriptis reverenter & fructuosè non sumit, hoc ipso mortem spiritualem peccati, incurret, atque adeò vitam æternam obtinere non poterit.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Scriptura Joan. 6. ubi Christus dixit: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Et colligitur item ex cap. Omnis utriusque sexus. de pœn. & remiss.

Ratio.

Quia hoc ipso, quòd Eucharistia per modum cibi instituta sit, ejus usus meritò sæpius in vita necessarius appareat.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Saltem in articulo mortis quemq; præcepto divino de sumenda Eucharistia obligari, uti communior sententia docet, & ex Concilio Nicæno relato in c. de his. 26. q. 6. insinuatur, ubi cavendum dicitur, ne discessurus è corpore necessariò viæ suæ viatico defraudetur.

Deducitur 2. Tempore Paschali quemvis Christianum præcepto Ecclesiastico ad Communionem obligari, uti Trid. Concil. Sess. 13. Can. 9. & in C. Omnis utriusque præcipitur.

Deducitur 3. Verosimilius esse, aliquos particulares homines specialiter obligari ad hoc Sacramentum sumendum eò quòd DEVS decreverit illis gratiam ad vincendas tentationes necessariam non aliter, quàm per hoc Sacramentum dare, uti P. Gobat tr. 4. n. 4. cum Suar. & Soto docet, licet hi rectè addant, perrarum esse hunc casum.

PRINCIPIVM III.

Sumit Eucharistiam legitimè, qui sumit sub una specie.

Sensus.

Hoc est, qui Eucharistiæ Sacramentum sub solis speciebus panis accipit, nec contra Christi aut Ecclesiæ præceptum quidquam agit; nec etiam fructu ex bina specie percipi solito fraudatur.

Authoritas.

Desumptum est ex Concil. Trid. Sess. 21. Can. 3. ubi dicitur: Si quis negaverit, totum integrum Christum, omnium gratiarum fontem & Authorem sub una specie sumi, anathema sit. Item ex consuetudine veteris & novæ Ecclesiæ.

Ratio.

Quia, quæ ad accidentales modos seu ritus Sacramentorum pertinent, Christus non præcepit, sed Ecclesiæ disponenda reliquit; Communio autem sub utraque specie ad accidentalem tantùm formam pertinet, cùm sive spectetur natura Sacramenti, una species materiam & formam contineat, sive

ve refectionis spiritualis qualitas, una species carnem & sanguinem, cibum & potum involvat; sive res contenta consistentur, in quavis specie Christus reperiatur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Ecclesiam non malè fecisse, quando statuit, ut sub una duntaxat specie à Laicis Eucharistia sumatur; hoc enim ob gravia incommoda vitanda factum esse, communiter Authores ostendunt.

Deducitur 2. Fideles de facto non fraudari fructu ex altera specie sanguinis percipi solito, cùm juxta probabilem multorum sententiam per duas species non major fructus, cæteris paribus, quàm per unam percipiatur.

Deducitur 3. Non esse quidem de facto Laicis concessum, ut speciem sanguinis sumant; si tamen relicto Calice consecrato aufugeret ob militem imminentem, vel repente moreretur Sacerdos, nec alius adesset Sacerdos, qui eandem speciem suppleret, vel sumeret, posse eam ab Ædituo, vel alio Laico sumi, uti Suar. d. 71. s. 3. apud & cum P. Gobat. tr. 4. n. 26. sentit.

PRINCIPIVM IV.

Iure merito vivit de Altari, qui propter Altare studuit operari.

Sensus.

Hoc est, Sacerdotes, qui Missas celebrant in aliorum commodum, meritò ab ipsis stipendium absque ullo Simoniæ periculo, accipere possunt.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Scriptura 1. ad Cor. 9. ubi Apostolus dicit: *Nescitis, quoniam qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario sunt, edunt: & qui Altari deserviunt, cum Altari participant?*

Ratio.

Quia ipsa natura permittit, ut pro rebus pretio æstimabilibus pretium aliquod exigi possit; atqui obligatio ad Missam certo loco & tempore celebrandam, aut fructum ipsi ap-

plicandum est pretio æstimabilis, ut communis fert persuasio doctorum & indoctorum, teste P. Gobat n. 556.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Etsi Capellanus quidam alioqui obligatus sit ad Sacrum dicendum, si tamen ad certum locum & tempus non adstringatur, & ab alio rogetur, ut certo tempore, vel ad certam aram celebret, salvâ conscientiâ posse aliquid juxta loci consuetudinem accipere, uti P. Gobat cum Caramuel. n. 556. docet.

Deducitur 2. Etiam Opulentos Beneficiatos exigere posse ejusmodi stipendium, uti Suar. Tanner. & alii contra Cajet. & Silv. docent, cùm & divites Operarii digni sint Mercede sua.

Deducitur 3. Si quis non dat justum stipendium, non obligari Sacerdotem ad totum sacrum pro illo offerendum, cùm secundùm mensuram mercedis sit & laboris modus.

ARTICULUS IX.

De Principiis ad Sacramentum Pœnitentiæ spectantibus.

PRINCIPIUM I.

Non remittitur facta à DEO aversio, nisi fiat iterata ad ipsum conversio.

Sensus.

Hoc est, cùm Homo per peccatum à DEO velut summo & vero bono ad creaturas velut particulas & umbras illius boni se converterit, non decet, ut ei ejusmodi peccatum (sistem de ordinariâ via) remittatur, donec per veram Pœnitentiam iterum se convertat ad DEVM, & sic impleat illud Baruch. 4. *Sicut enim fuit sensus vester, ut errareris à DEO, decies tantùm iterum convertentes requiretis eum.*

Authoritas.

Desumptum est ex S. Scriptura Luc. 13. ubi dicitur: *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis.* Hinc S. Ambrosius ad virg. lapsam ait: *Pœnitudo necessaria est, sicut vulnera-*

rutiis sunt necessaria medicamenta. Cùm animo conceperis, non aliud remedium constitutum esse post baptismum, quàm Pœnitentia Solatium, quantumvis afflictionem, quantumvis labo-rum & indecorem subire contenta esto.

Ratio.

Quia, cùm in omni peccato reperiantur duo, aversio scilicet à DEO, & conversio ad creaturam, meritò, qui cum DEO iterum in gratiam redire, eique per caritatem uniri cupit, recedere à creatura, sicque vinculum amoris inordinati seu peccati, quo ei se conjunxerat, per pœnitentiam destruere debet.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Pœnitentiam rectè pro prima parte Sacramenti Pœnitentiæ assignatam fuisse; cùm enim hoc Sacramentum velut secunda naufragii tabula ad peccatorum remissionem institutum sit, meritò per pœnitentiam conversio ad peccatum seu amorem inordinatum ad creaturas velut obex gratiæ & amicitiæ priùs removendus erat.

Deducitur 2. Pœnitentiam ante omnia Sacramenta vivorum suscipienda rectè necessariam dici; cùm hæc supponant gratiam, quam augere solent, atque adeò etiam Pœnitentiam fine qua prima gratia non obtinetur, præmitti exigant.

Deducitur 3. Quemvis peccato mortali obnoxium in articulo mortis obligari ad pœnitentiam eliciendam, etiamsi nullius alterius Sacramenti actu percipiendi occasionem habeat; cùm quivis teneatur saluti suæ consulere, atque adeò & medium illud arripere, sine quo salus in tali casu obtineri non potest, quale haud dubiè est ipsa Pœnitentia.

PRINCIPIUM II.

Sperari non potest à DEO peccati remissio, nisi præcedat ejusdem dolorosa confessio.

Sensus.

Hoc est, si quis occasionem habet confitendi peccatum mortale, quo obstrictus est, non potest ejus remissionem à DEO sperare, nisi priùs illud cum debito dolore & proposito

non peccandi confiteatur; aut, si occasionem non habet propositum saltem confitendi eliciat.

Authoritas.

Desumptum est ex Tridentino Sess. 14. & can. 6. & 7. ubi anathema dicitur illis, qui negaverint Confessionem jure divino institutam, & ad salutem necessariam esse.

Ratio.

Quia, licet per se peccata mortalia etiam per solam contritionem aut actum dilectionis divinæ remitti potuissent, posito tamen quòd Christus Sacramentum Pœnitentiæ instituit, & ad id omnes peccato mortali obnoxios obligavit, re vel voto illud suscipere debent.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Unumquemque peccato mortali obnoxium in articulo mortis ad Confessionem obligari, si occasionem habet, uti omnes Theologi fatentur.

Deducitur 2. Ad eandem etiam obligari omnes, qui dum Evchariſtiam percipere volunt, gravis peccati sibi sunt conscii, uti iterum consentiunt Theologi.

Deducitur 3. Extra hæc tempora saltem in Paschate quemvis mortalibus peccatis obnoxium ad illa per confessionem expianda obligari, uti ex cap. Omnis utriusque sexus de pœn. & remiss. colligitur.

PRINCIPIUM III.

Non nocet omissa circumstantia, quando salva manet ipsa Sacramenti substantia.

Sensus.

Hoc est, si omnes partes ad Sacramentum Pœnitentiæ a Christo requisitæ ponuntur, nihil impedit valorem, etiamsi aliqua circumstantia accidentaliter duntaxat, & ad melius esse requisita omittatur.

Authoritas.

Desumptum est ex Barbosa axiom. 100. n. 1. & 17. cui etiam Suar. Salas & alii consentiunt.

Ratio.

Ratio.

Quia hoc ipso, quòd circumstantia illa accidentalis dumtaxat sit, signum est, eam posse abesse sine ipsius Sacramenti corruptione.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Circumstantias speciem quidem mutantes, non autem eas, quæ aggravant tantùm peccatum, esse in confessione explicandas, uti communior hodie sententia docet.

Deducitur 2. Si quis circumstantiam aliquam sine violatione famæ alienæ confiteri non possit, aut aliam justam causam habeat circumstantiam talem reticendi, validè confessurum, etiamsi eam omittat, quia adhuc salva substantia confessionis formaliter integra manet, uti communiter sentiunt Authores.

Deducitur 3. Non esse ordinariè exprimendam qualitatem Personæ confitentis, nisi circumstantia sit ejusmodi, ut speciem mutet ejusmodi qualitas, ut si Religiosus contra votum castitatis peccet; tunc enim tenetur dicere, se voto castitatis obstrictum esse, licet non exprimere cogatur, cujus Religionis sit Religiosus, uti iterum conveniunt Authores.

PRINCIPIUM IV.

Non habet verum Emendationis propositum, qui non vult vitare peccandi periculum.

Sensus.

Hoc est, qui in occasione proxima constitutus, eandem omittere non statuit, licet sine gravi suo incommodo possit, hoc ipso censetur seriam emendandi sese, & à peccato abstinendi voluntatem non habere, atque adeò frustra absolutionem sperat.

Authoritas.

Desumptum est ex c. legatur. 24. q. 2. ubi dicitur, nunquam in Ecclesia Dei vel ab Apostolis, vel à Pontificibus, vel

ab ipso Christo veniam, nisi corrigentibus se fuisse concessam. Item ex Eccl. c. 3. ubi dicitur: *Qui amat periculum, peribit in illo.* Et communi denique Theologorum consensu.

Ratio.

Quia hoc ipso, quòd prævideat, moraliter certò scit rum relapsurum, si occasionem proximam non devitet, clarissimum præbet argumentum, quòd habeat adhuc firmum voluntatem idem peccatum committendi, atque adeò sanè non avertitur à peccato; unde in tali casu vel maximè locum habet illud S. Augustini in quodam sermone dicentis: *Inanis est pœnitentia, quam sequens culpa coinquinat: Nihil prosunt lamenta si replicentur peccata: nihil valet à malis veniam poscere, & mala denuò iterare.*

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui concubinam habens eandem, cùm possit, non ejicit, absolutionis incapacem esse, ut Laym. Lugo & alii communiter docent.

Deducitur 2. Usurarium non posse legitimè absolvi quamdiu in hoc statu vel officio, in quo ejusmodi usuras moraliter certò exercere pergit, perseveraverit.

Deducitur 3. Eum, qui sciens causam belli illegitimam esse in militia perseverat, non posse sperare absolutionem, nisi Militiam deserat, vel certè sub alio, Duce, qui justam causam belli habet, militet.

PRINCIPIUM V.

Utilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur.

Sensus.

Hoc est, quando jus commune aliquid præcipiens aut prohibens est indispensabile, tum non est illud violandum, etiamsi alioqui gravissima peccata & scandala sequantur.

Authoritas.

Desumptum est l. 5. decr. de reg. juris. Item ex venerab. Beda ibid. cit. illúdque approbant communiter Authores.

Ratio.

Ratio.

Quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona; ergo, cùm veritatem bonæ vitæ (hæc enim in regula intelligitur, si non veritas Justitiæ aut Disciplinæ) relinquere sit peccatum, rectè dicitur priùs permittendum scandalum, quàm dictam veritatem relinquendam esse.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Confessarium potiùs permittere debere, ut aliquis Innocens damnetur, quàm ut ex confessione discat aliquod peccatum, quod conducat ad innocentiam rei demonstrandam, uti communiter docent Theologi.

Deducitur 2. Confessarium obligari ad sigillum confessionis etiam cum periculo propriæ vitæ servandum; eò quòd, cùm periclitatur utilitas publica, negligenda sint commoda propria, uti in Authent. ref. quæ Cod. communia, quæ Legatis & ex l. unic. fin. C. de caducis tollendis dicitur.

Deducitur 3. Confessarium non posse uti notitiâ confessionis ad aliquod quantumcunque grave malum avertendum, si periculum sit, ne peccatum in ea explicatura indirectè reveletur, uti communiter docent Authores.

Articulus X.

De Principiis ad Sacramentum Matrimonii Spectantibus.

PRINCIPIUM I.

Nuptias non concubitus, sed consensus facit.

Sensus.

Hoc est, etiamsi duæ Personæ, Mas scilicet & Femina inter se copulentur, non tamen propterea censebuntur valido Matrimonio conjunctæ, nisi præter ipsam copulam insuper legitimus in Matrimonium contrahendum consensus accedat.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 30. ff. de reg. Juris, illúdque refert, & explicat Decius in tr. de reg. Juris. Ra-

Ratio.

Quia cùm Matrimonium sit mutua traditio corporum in ordine ad usum conjugalem, tam parùm sine consensu subsistere id poterit, quàm parùm alii contractus absque interno consensu sunt validi.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Etiamsi quis sub promissione Matrimonii copulam extorqueat, nondum tamen consistere Matrimonium, nisi etiam ipsa Mulier violata promittat futuras nuptias, uti communis docet Theologorum.

Deducitur 2. Puellam impuberem alteri desponsam non posse post pubertatem cohabitare Sponso, nisi novum consensum eliciat, uti iterum docet communis.

Deducitur 3. Matrimonium cum errore circa Substantiam versante contractum esse nullum, etiamsi copula præcesserit, uti cum S. Thoma docent Suar. Sanch. Layman alii communiter.

PRINCIPIVM II.

Omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.

Sensus.

Hoc est, omnis actus, qui non tantùm in prima productione, sed etiam in conservatione ab ipsius agentis arbitrio pendet, dissolvitur per dissensum à voluntate, sicut ab eadem per consensum moraliter productus est; quem sensum videtur indicare Glossa in reg. 1. l. 5. decr. Item reg. 153. ff. de reg. Juris; nec videtur posse esse alius, nisi in pluribus casibus admittere velimus falsam esse regulam, uti considerantí patebit.

Authoritas.

Desumptum est ex l. 5. decret. c. ult. reg. 1. & le. 50. ff. [illegible] ubi dicitur: nihil tam naturale est, quàm eo genere quidq; dissolvere, quo colligatum est; ideo verborum obligatio tollitur verbis, nudi cõsensus obligatio cõtrario dissensu dissolvitur.

Ratio.

Quia hoc ipso, quòd supponatur talis actus à voluntate

sensu productione & conservatione dependere, tamdiu censebitur moraliter existere, & conservari, donec à voluntate per contrarium actum revocetur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Sicut Sponsalia non possunt contrahi sine utriusque Sponsi consensu; ita nec dissolvi sine utriusque consensu posse, uti communiter docent Authores.

Deducitur 2. Sicut conjuges mutuo consensu se ad cohabitandum obligârunt, ita mutuo consensu etiam Matrimonium quoad thorum (non quoad vinculum, quia hujus conservatio ab eorum voluntate non pendet) dissolvere posse, ut Laym. & alii cum communi docent.

Deducitur 3. Posse etiam cohabitantes conjuges per mutuum consensum obligationem debiti reddendi remittere, & votum castitatis edere, uti iterum conveniunt Doctores.

PRINCIPIVM III.

Duo Vincula fortiùs ligant, quàm unum.

Sensus.

Hoc est, quando duo actus aut circumstantiæ obligationem inducentes in aliquo subjecto concurrunt tum prævalent vinculo simplicem duntaxat obligationem inducenti, si quidem utrumque vinculum etiam in his circumstantiis parere obligationem possit.

Authoritas.

Desumptum est ex authent. de consang. & uterinis in princip. item ex §. sed hodie Instit. de adopt. junctâ glossâ in V. Jura. illûdque approbant communiter Doctores, teste Schneidewein in l. 1. tit. 11. ff. sed hodie n. 2.

Ratio.

Quia ipsa æquitas naturalis exigere videtur, ut, ubi duæ obligationes concurruut, prævaleant simplici duntaxat obligationi.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Sponsalia Impuberum juramento probabiliter confirmari, ita ut resilire non possint, cùm ad annos

nos pubertatis pervenerint, uti Dicastill. d. 1. n. 494. cum Sanch. & Hurtad. docent.

Deducitur 2. Si posterioribus Sponsalibus copula accedat, ab his probabiliter priora Sponsalia dissolvi, uti Ferd. de castro p. 5. d. 1. pu. 22. n. 5. cum Pontio, Rebello & aliis docet.

Deducitur 3. Si Matrimonium primis duobus mensibus consummatum sit, non licere amplius Religionem ingredi alterutri conjugi sine alterius consensu, sicut ante consummationem, quando ratum duntaxat erat Matrimonium, licebat.

PRINCIPIVM IV.

Errantis nullus est consensus.

Sensus.

Hoc est, Si quis circa ipsam causam motivam erret, putétque adesse bonitatem, ob quam in aliquem actum consentit, cùm tamen illa non adsit, tum hoc ipso censendus est absolutè in talem actum non consensisse.

Authoritas.

Desumptum est ex le. 116. de reg. Juris §. 2. ubi dicitur: Non videntur, qui errant consentire. Item ex le. si per errorem 15. ff. de judic. & le. non idcirco 9. Cod. de Juris & facti ignorantia, illúdque refert, & defendit Barbosa axiom. 82. cum plurimis aliis.

Ratio.

Quia cessante causa cessat effectus, ergo cùm error quoad substantiam, causam seu motivum principale cessare faciat, mirum videri non debet, si ipse quoque consensus velut effectus illius irritus dicatur; unde meritò in cit. leg. si per errorem dicitur, nihil consensui tam contrarium esse, quàm errorem.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Matrimonium & Sponsalia nulla esse, si cum errore circa substantiam versante contractum sit, uti S. Thomas Sanch. Suar. Laym. & alii communiter docent apud Ferd. de castro p. 5. tr. 28. Dedu-

Deducitur 2. Si magna Sponsi debita aut morbi graves occulti & continui, aut grave famæ periculum detegatur, posse sponsum alterum resilire à Sponsalibus, ut Bonac. & alii apud & cum Busenb. l. 6. tr. 6. c. 1. du. 3. docent.

Deducitur 3. Etiam si defectus aliquis gravis superveniat contractis Sponsalibus, fore sufficientem iisdem dissolvendis, si talis sit defectus, ut Sponsus, si eventurum talem defectum sciviſſet, Sponsalia non contraxiſſet, uti Tann. Sanch. Laym. Coninck & alii communiter docent apud & cum P. Gobat tr. 10. n. 193. quia etiam in tali casu error quoad substantiam in futurum intervenit.

PRINCIPIUM V.

Actus, qui non valet, ut geritur, saltem valet, ut valere potest.

Sensus.

Hoc est, si actus aliquis divisibilis quoad omnes suas partes valorem suum sortiri non potest, saltem validus erit secundùm eam partem, secundùm quam habet omnes conditiones ad valorem requisitas.

Authoritas.

Desumptum est ex cap. un. de desponſ. impub. in 6. illúdque approbant communiter Doctores, teste P. Gobat in thes. indulg. p. 1. n. 64.

Ratio.

Quia nemo præsumitur facere velle actum frustratorium, ut Barbosa axiom. 111. cum Sardo colligit ex le. unic. Cod. de thesauris, ergo si totus actus validus esse non potest, præsumitur malle quisque saltem aliquem fructum ex suo actu, quàm nullum habere.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Matrimonium inter puberem & impuberem contractum, vel inter duos impuberes initum, non quidem valere ut Matrimonium, habere tamen vim Sponsalium, uti colligitur ex cap. unic. de desponſ. impub. in 6. & docent multi apud & cum Sanch. l. 1. d. 21. n. 1.

Dedu-

Deducitur 2. Si Pontifex aut Episcopus in Indulgentiarum concessione transgrediatur terminos à jure concessos, ejusmodi concessionem invalidam quidem esse (uti colligitur ex cap. indulgentiæ de pœn. & remiss. in 6.) sed solummodo quoad excessum, uti P. Gobat l.c. ex communi docet.

Deducitur 3. Quando quis bona fide vendit alteri duos equos, unum proprium & alterum alienum, valere contractum saltem quoad proprium equum, nisi indivisibiliter fuerint venditi. Ita iterum communis.

Articulus Ultimus.

Quinam potissimùm Authores legi possint ab iis, qui in Theologiæ moralis Studio magis se perficere desiderant.

Etsi ex his, quæ hactenus de generalibus principiis Theologiæ moralis sunt dicta, Theologus moralis aut modicum reportaturus subsidium credatur, quia tamen jam commune proverbium dulcius (imò & utilius, abundantiusque) ex ipso fonte petuntur aquæ, ideo ut suo tempore ad ipsos etiam Fontes, id est, Authores fusiùs de hac materia discurrentes recurrere sciat, placet breviter coronidis loco brevem Catalogum annectere eorum Authorum, qui nostris fortem in partibus notiores existunt, & Theologiam moralem vel totam, vel quoad aliquas saltem partes peritiùs aut ad ipsam praxin accommodatiùs tractâsse videntur. Quod tamen antè, quàm præstem, duo præmonitum velim Lectorem. 1. Non me comparationem ullam (quippe quam odiosam esse non ignoro) inter Authores instituturum, & quis eorum alteri sive ob ingenii ac prudentiæ acumen, sive ob tractatæ materiæ dexteritatem ac claritatem præferendus sit, decisurum, sed præcisè unam aut alteram rationem, ob quam utiliter legi possit, indicaturum. 2. Me, dum hos potiùs, quàm illos nominavero, non propterea insinuare velle, quòd non alii quoque plures in aliis Regionibus aut Provinciis reperiantur, qui æquè utiliter scripserint, aut legi queant, sed quòd hi in nostris partibus ferè notiores sint, & de consuetudinibus & praxibus Germaniæ nostræ majorem notitiam habuerint,

fuerint, aut in proponendis suis doctrinis & opinionibus magis se ad captum & ingenium etiam indoctorum accommodare conati sint. Quales quidem ferè sequentes esse videntur.

I. P. Paulus Layman, qui in Bibliotheca Societatis JESU vir profunctè doctus, & Juris Canonici peritissimus vocatur. Scripsit Theologiam moralem quinque libris comprehensam, dignam, quæ ab omnibus Theologiæ moralis amatoribus legatur, ab practicam, & copiosam materiam, clarè, solidè, & ordinatè explicatam.

II. P. Ferdinandus de Castro Palao, qui & ipse, teste Bibliotheca Societatis, Theologiam moralem magnâ eruditionis famâ docuit, & postea tribus tomis comprehensam typo dedit; vel ideo æstimandus, quod non veterum modò, sed etiam Recentiorum Authorum sententias studiosè collegerit, & prudenter ponderârit, unde M.F. Dominicus Fellez sic de eo loquitur: De aliorum placitis grave judicium: quod sibi proprium forti ratione tuetur.

III. P. Thomas Tamburinus binos scripsit tractatus quidò majores in Decalogum, & de Sacramentis. Duos item minores, quorum alter expeditum modum celebrandi alter expeditum Methodum confessionis explicat, qui omnes ob soliditatem & brevitatem, ac claritatem non parùm hactenus commendati sunt ab iis, qui legerunt.

IV. P. Joannes Azor Institutionum moralium tomos tres conscripsit, in quibus præ cæteris eruditio cum soliditate doctrinæ conjuncta æstimatur.

V. Martinus Bonacina tres quoque Thomos in Theologiam moralem conscripsit, varietate Casuum ex principiis generalibus deductorum præcipuè commendatos.

VI. B. Valerius Reginaldus, qui, teste P. Philippo Alegambe in Bibl. Soc. viginti annis Theologiam moralem cum summa nominis celebritate docuit, scripsit praxin Fori pœnitentialis duobus grandibus tomis comprehensam, & Confessariis præcipuè (in quorum subsidium etiam libellum quem de Prudentia & cæteris in Confessario requisitis composuit) perutilem ob universalitatem materiæ ad hoc officium requisitæ.

VII. P. Thomas Sanchez, quem, teste Alegambe

passim Præsules,& viri Principes consulebant tanquam absolutissimum Theologum,& Juris utriusque peritissimum; & scriptores passim vocabant Scriptorem gravissimum, eruditissimum,illustrissimum,moralium Scriptorum Principem scripsit inprimis tomos tres de Matrimonio, de quibus Clemens VIII. pronuntiavit, nullum unquam Scriptorem extitisse,qui dubias de Matrimonio Controversias uberius & accuratius enucleâsset. Item alios tomos duos, quibus varias alias doctrinas morales pari judicio,perspicuitate,solidita & subtilitate tractavit.

VIII. P. Georgius Gobat, qui duos tomos scripsit num Experientiarum Theologicarum, in quo septingen casus proponit,& mira felicitate, soliditate,& amœnitate cidit, alterum Exegeticum quinque tractatus peculiares complectentem ; qui proinde libri sed prior præcipuè ut materiam de omnibus Sacramentis complectens, & qui plurimos casus in quotidiana praxi occurrentes, & ab non facilè indicatos continens,& ad praxim peraccommo tè proponens meritò dignissimi videntur, qui ad manus se per habeantur à Curatoribus animarum , & iis etiam, qu Theologiæ Studio proficere cupiunt.

IX. Antoninus Diana Clericus Regularis Resolu num moralium tomos undecim conscripsit mirè ob eru tionem & doctrinam ab Authoribus commendatos, uti e gia decimo & undecimo tomo præfixa testantur; quia men ob multitudinem Tomorum nec facile, nec volupe cuique tot libros emere ac pervolvere, saltem compendi illorum(quod Ausonius Noctinos,seu,ut propriè eum voc Diana ipse p. 10 tr. 16. re 70. asserit,Ausonius Cottonius co posuit,& in Epistola præfixa solum ut suum approbat Dia comparâsse,& studiosè evolvisse proderit.

X. P Hermannus Busenbaum Medullam Casu Conscientiæ conscripsit,ob brevitatem simul,& soliditate perspicuitatémque tantopere commendatam, ut plurimi tè , quàm typis vulgaretur, privatim eam propriis manib descripserint; unde velut aptissimum totius Theologiæ m ralis compendium, & non veterum duntaxat, sed etiam no vorum Authorum opinionibus eruditè illustratum com

dum meritò omnibus Theologiæ Moralis Studiosis, nec non & ipsis animarum Curatoribus summopere commendatur.

XI. Eligius Bassæus Ordinis Capuccinorum flores totius Theologiæ Practicæ collegit, à singulari diligentia, claritate ac brevitate multùm à viris doctis commendatos.

XII. Franciscus Bardus Soc. JESU disceptationes morales scripsit de conscientia in communi, recta, erronea, probabili, dubia, & scrupulosa; opus, ut in titulo libri dicitur, summo studio elaboratum, omnibus Confessariis, Pœnitentiariis, Studiosis, tum utriusque Juris Professoribus & Judicibus ad decidendos casus inusitatos utilissimum & necessarium.

XIII. Card. Jo. de Lugo responsa moralia scripsit, vel ideo magni æstimanda, quod ad praxin non parùm serviant, & in illis perinde ut in aliis suis libris appareat in seligendis melioribus sententiis præstans judicium; in explicandis iisdem eximia claritas, & cum perspicuitate, quod rarum est, congrua brevitas.

XIV. Vincentius Filliutius Soc. JESU moralium quæstionum de Christianis officiis, & Casibus Conscientiæ ad novam Cursus, qui prælegi solet in Collegio Societatis Romano, duos tomos conscripsit, Confessariis ob practicum modum tractandi non parùm utiles.

XV. Henricus Henriquez S. I. tres tomos Theologiæ moralis conscripsit, vel ideo æstimandos, quod Henricus vir fuerit in Theologicis disciplinis perfectè eruditus, quas & cum magna doctrinæ opinione publicè professus est, ut Bibliotheca Societatis testatur.

XVI. Ludovicus de Molina S.I. tractatum de jure & justitia scripsit, dignum suo Parente partum; erat autem auctor in Theologia authoritatis & æstimationis in tribunalibus, & apud Juristas, ut sine ullo adminiculo & copia aliorum Authorum censeatur afferre lumen veritati, decisionem causis, terminum litigiis, uti Bibliotheca Soc. refert.

XVII. Basilius Pontius Augustinianus lumen fulgentissimum Salmanticensis Academiæ, & vir eminentissimi

ingenii, ut Diana eum vocat, tomum de Matrimonio scripsit ab omnibus viris doctis Meritò summopere prædicandum.

XVIII. Laurentius de Portel Ordinis Minorum de observantia dubia regularia conscripsit, quæ, teste Diana in Catalogo, sunt mira claritate & eruditione referta, & non solùm ab Ordinario, sed etiam officio Inquisitionis approbata.

XIX. Joannes Sancius selectas disputationes scripsit opus, ut ait Diana in Catal. script. immortalitate dignissimum, in quo Author ingenii acumen, & doctrinam luculenter demonstrat.

APPEN.

APPENDIX.

COMPREHENDENS METHODUM COMPENDIARIAM REFORMATIONIS ECCESIASTICÆ, In Decretis Concilii Tridentini Contentæ.

Proœmium.

I. ETsi Sacordotes omnes & præcipuè Curatores animarum meritò per magni facere, & memoriæ firmiter imprimere deberent, omnium conciliorum œcumenicorum saluberrima decreta, utpote maturo consilio, longáque deliberatione, & ipso, ut fas est credere, dictante Spiritu Sancto ob altissimos fines concepta, atque ad Ecclesiæ (cujus ministri sunt Sacerdotes) augmentum ac conservationem, animarúmque, quæ ipsis ut Pastoribus commissæ sunt, salutem præcipuè ordinata; quia tamen plerumque nec Libros, in quibus ejusmodi decreta continentur, ad manus habent, nec etiá tempus aut animum ad tantam Decretorum multitudinem perlegendam, ideò saltem Concilii Tridentini, quod brevi quasi Compendio omnes præteritorum Conciliorum saluberrimas Constitutiones renovavit, & confirmavit, Canones atque decreta diligenter pervolvere, ac Studiosè observare debent. Quod ut assequantur, duo præcipuè prænotare oportet.

II. Primò, Concilium hoc œcumenicum an-

no 1542.22.Maij à Paulo III. Statutum,& in solenni Principis Apostolorum die promulgatum, atque in ipso Sanctorum omnium Festo inchoandum indictum,sed ob varia impedimenta interjecta 13.Decembris primùm inchoatum, postea sub Julio III. continuatum,& tandem sub Pio IV. ducentis quinquaginta Patribus præsentibus feliciter absolutum esse; quod quidem,quantæ sit Authoritatis, quantóque in honore & æstimatione habendum, non possum clariùs & efficacius,quàm verbis Eminentissimi Cardinalis,Pallavicini exprimere,qui in eruditissima sua & solidissima Historia Concilii Tridentini c. 1. appar. sic loquitur: *Jam verò si quis Religionis processus meretur ob ejusmodi commoda, ut posterorum memoriæ commendetur, ea sine dubio est habenda œcumenica Synodus superiori sæculo Tridenti celebrata. Nullum è reliquis Conciliis eâ diuturnius tempore,ampliùs fidei dogmatibus ibi sancitis, morum legumque mutatione efficacius, obstaculis interpositis magis arduum, sedulitate in rebus discutiendis accuratius,& ,quod ferre solet operis magnitudo,nullum magis ab Amicis collaudatum, ab Inimicis vituperatum.* Ita ille.

III. Secundò notandum est, Concilium hoc duos maximè ob fines Spiritu S. inspirante congregatum,& celebratum fuisse. 1. Ad exaltationem fidei,& extirpationem hæresum. 2. Ad reformationem Cleri, ac populi Christiani, ut dicitur sess.1. Priorem finem assequi studuit S.Synodus decretis & Canonibus, de plerisque fidei nostræ articulis, & mysteriis *S.* Spiritu dictante confectis. Posteriorem decretis de reformatione, quæ secretis fidei subjunxit. Ea,quæ ad Mysteria fidei pertinent, Theologi in

in scholis explicant, & adversus Hæreticos propugnant. Reformationis negotium Episcopis, aliisque Prælatis præcipuè incumbit, neque tam explicatione indiget, quàm executione, cujus neglectu ingens detrimentum multis locis patitur Ecclesia, & animarum salus. Cui utrique, si tantùm prodesse volunt Episcopi, quantum sub periculo æternæ damnationis obstringuntur, nec meliùs, nec faciliùs id præstabunt, quàm S. Concilii Tridentini integra ac inviolata, quoad fieri poterit, observatione.

IV. Quia verò decreta Reformationis, pro ut res & occasio ferebat, per sessiones sparsa sunt, & ea, quæ eandem materiam concernunt, simul juncta reperiuntur; imò multa in prioribus inchoata solum, & velut delineata pluribus interjectis annis, in posterioribus demum sessionibus aucta, completa, & accuratiùs, prolixiùsque definita; quædam etiam limitata sunt. Hinc non adeò facile est, sapientissimæ, sanctissimæque Reformationis tenorem, & singula ejus membra perspicere, ac animo complecti. Imò non rarò errabit, qui in prioribus sessionibus quælibet quasi integrè & absolutè definita accipiet, cùm in posterioribus multa addantur, & limitentur.

V. Quare operæ pretium visum fuit fore, si omnia Reformationis capita in methodum redacta, & in certas partes distributa sub aspectum darentur, ut citiùs, faciliùsque appareat, quid quaque de re Concilium præcipiat, & quæ ejus decreta quovis loco observentur aut negligantur. Qui labor Clericis præcipuè gratus accidere debet, utpote quorum Reformatio præcipuè in his Concilii decretis intenditur:

ditur; atque adeò meritò memoriæ firmiter imprimere debent, quæ ab eodem Concilio ad hunc finem salubertimè sunt constituta; id quod accurata hujus Compendiariæ Methodi lectione haud difficulter obtinebunt.

VI. Ut autem omnia ordinatè & distinctè proponantur, summatim tres hujus Reformationis partes distingui possunt, quarum prima de iis, quæ ad fidem & Sacramenta quædam, seu potius legitimum eorum usum, valorem & debitam administrationem pertinent tractabit. Secunda de officio & jurisdictione Episcoporum, quæ tanta illis tribuitur, quantam subditorum gubernatio, & Ecclesiæ Reformatio requirit, aget. Tertia, quæ ad officium & disciplinam reliquorum Ecclesiasticorum & partim etiam Laicorum pertinent, explicabit: De quibus Laicis ideò pauca S. Synodus & professo attingit, quia Reformatio Cleri secum trahit Reformationem populi Christiani, ubi enim rectâ viâ eunt Pastores, non aberrant oves.

PARS I.

DE IIS, QUÆ AD FIDEM SEU SACRAMENTA PERTINENT.

CAPUT I.

DE PROFESSIONE FIDEI.

I. PRofessio fidei facienda est ab omnibus promovendis ad Ecclesias Cathedrales, & cùm informatione de illis in publicum instrumentum redacta mittenda ad Pontificem sess. 24. c. 12.

II. Provisi de beneficiis curatis eandem facere debent

bent in manibus Episcopi aut ejus Vicarii intra duos menses possessionis à die adeptæ Professionis ibidem.

III. Item Provisi de dignitatibus & Canonicatibus Cathedralibus, non solùm coram Episcopo, sed etiam in capitulo, alioqui prædicti omnes fructus non faciunt suos. ibid.

IV. Item Episcopi & omnes, qui interesse debent in primo Concilio provinciali, post finem hujus Concilii habendo. sess. 25. c. 2.

V. Item omnes promovendi in Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcopos; ibidem. Renuentes defendantur ad Pontificem ab Episcopis comprovincialibus, qui interim à communione eorum abstineant. ibid.

VI. Item Magistri, Doctores, & alii in universitatibus singulis annis se obstringant ad ea docenda, quæ sunt Catholicæ fidei conformia. ibidem.

Caput II.

De Sacra Scriptura.

I. NEmo scripturam interpretetur contra communem sensum Ecclesiæ & Patrum; etsi eæ interpretationes nunquam forent edendæ sess. 4. de editione & usu Sacrorum librorum.

II. Nemo verba & sententias Scripturæ ad scurrilia, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones, incantationes, divinationes, sortes, libellos famosos &c. usurpet, sub pœnis juris & arbitrii episcopalis. ibidem.

III. Nemo imprimat aut imprimi faciat libros de rebus sacris sine Nomine Authoris, nec vendat aut retineat, nec legat, vel aliis communicet, nisi examinatos & approbatos ab Ordinario sub pœna pecuniæ & anathematis Concilii Lateranensis sub Leone X. sess. 10.

IV. Regulares ultra prædicta licentiam suorum superiorum impetrare debent, recognitis eorum libris juxtà suas ordinationes ibid.

V. Probatio in scriptis detur, & in fronte libri authenticè appareat; tam ipsa autem, quàm examen gratis fiat. ibidem.

VI. Ubi est beneficium pro lectoribus Theologiæ deputatum, ordinarii locorum beneficiatos ad interpretationem Scripturæ per se ipsos, si idonei sunt, aut per idoneum substitutum, ab ipsis approbandum compellant, etiam subtractione fructuum. sess. 5. c. 1.

VII. De cætero stipendium hujusmodi non nisi Personis idoneis ad hoc munus conferatur, aliàs provisio sit nulla. ibidem.

VIII. In Ecclesiis etiam collegiatis insignibus, ubi tale stipendium non est, præbenda, præterquam, ex causa resignationis, primò vacatura, & compatibilis ad eum usum, ipso facto perpetuò constituta sit. ibidem.

IX. Deficiente tali præbenda Metropolitanus vel Episcopus assignatione simplicis beneficii vel contributione Beneficiatorum, vel aliter provideat lectioni Scripturæ, aliis tamen consuetis lectionibus salvis. ibidem.

X. Si Abbates in suis Monasteriis hanc lectionem negligant, ab Episcopis ut delegatis Apostolicis compellantur. In conventibus aliorum Regularium eadem lectio habeatur, & dignioribus Magistris assignetur. Item in Gymnasiis publicis aut instituatur, aut restituatur. ibidem.

XI. Nemo ad hujus lectionis officium admittatur, nisi priùs ab Episcopo loci de vitâ, moribus, & scientia examinatus, exceptis Lectoribus in claustris Monachorum. ibidem.

XII. Lectores autem & discipuli privilegiis de percipiendis fructibus in absentiâ gaudeant. ibidem.

XIII. In Ecclesiis tenuibus, & ubi lectio scripturæ commodè haberi non potest, Episcopus cum consilio Capituli Magistrum eligat, qui Clericos aliosque pauperes Grammaticam gratis doceat, qui mercedem accipiat ex simplici beneficio, vel ex Episcopi aut Capituli mensa, vel Episcopus aliter provideat. ibidem.

Caput III.

DE RELIQUIIS ET IMAGINIBUS.

I. Insolitam imaginem, nisi ab Episcopo approbatam nemo ullo loco ponat, vel poni curet. Nulla etiam miracula nec novæ reliquiæ recipiantur, nisi eodem recognoscente

sente & approbante Episcopo, qui Theologos in consilium adhibeat. sess. 25. de invocatione Sanctorum, reliquiis, & SS. imaginibus.

II. Si dubius aut difficilis sit abusus, aut quæstio gravior, Concilii provincialis sententiam expectet, nihil autem insolitum in Ecclesiâ, Pontifice inconsulto, decernatur. ibidem.

CAPUT IV.

DE INDULGENTIIS.

I. IN concedendis Indulgentiis moderationem haberi, S. Synodus cupit. sess. 25. de Indulg.

II. Pravi quæstus pro his consequendis aboleantur, alii abusus ex superstitione, ignorantiâ, irreverentia provenientes ab Episcopo in prima Synodo provinciali referantur, & statim ad Pontificem deferantur. ibidem.

III. Quæstores, eleemosynarii, sive quæstuarii nec per se, nec per alium prædicent. sess. 5. c. 2. Eorum nomen atque usus penitus aboleatur, non obstantibus privilegiis & consuetudinibus quibuscunque. sess. 21. c. 9.

IV. Indulgentias & alias Spirituales gratias Ordinarii adhibitis duobus de Capitulo publicent; iidem eleemosynas & sponte oblata charitatis subsidia gratis colligere possunt. ibidem.

CAPUT V.

DE SACRIFICIO MISSÆ.

I. ABusus, qui ex avaritiâ, superstitione, vel irreverentia irrepserunt, Episcopi tollere, sedulò curent, ac teneantur. sess. 22. decr. de observandis & evitandis in celebratione Missæ.

II. Conditiones, pacta, & quidquid pro Missis novis celebrandis & importunas eleemosynarum exactiones, aliaque similia prohibeant. ibid.

III. Interdicant, ne cui vago celebrare liceat. ibidem.

IV. Nullum peregrinum sine sui Ordinarii litteris ad divina

divina celebranda aut Sacramenta administranda admittant. sess. 23. c. 16.

V. Publicè & notoriè criminosos altari ministrare, aut Sacris interesse ne permittant. sess. 22. decr. de obs. & evit. in celebr. Missæ.

VI. Privatis in domibus atque extra Ecclesiam & oratoria ab ipsis ordinariis designanda & visitanda Sacrificium ne sinant. ibidem.

VII. Ab Ecclesiis Muficas lascivas, sæculares actiones, vana atque adeò profana colloquia, deambulationes, strepitus, clamores arceant. ibidem.

VIII. Caveant, ne Sacerdotes aliis, quàm debitis horis celebrent; ne ritus aut ceremonias & preces ab Ecclesia non receptas adhibeant. ibidem.

IX. Missarum & candelarum numerum, superstitiosum removeant. ibidem.

X. Doceant populum de sacrificii hujus fructu, & moneant, ut frequenter ad suas Parochias saltem diebus dominicis & majoribus Festis accedant. ibid.

XI. Hæc & quæcunque alia huc pertinere visa fuerint, ipsi ut delegati Apostolici mandent, corrigant, statuant, sub censuris & pœnis arbitrariis, non obstantibus privilegiis, appellationibus, & consuetudinibus quibuscunque. ibidem.

XII. Ubi tantus est Missarum numerus pro defunctis, ut illis pro singulis præscriptis diebus satis fieri nequeat, vel eleemosyna pro illis nimis est tenuis, possunt Episcopi in Synodo diœcesanâ: item Abbates & Generales ordinum in Capitulis generalibus statuere, quidquid viderint expedire: ita tamen, ut eorum defunctorum semper commemoratio fiat, qui legata reliquerunt. sess. 25.

Caput VI.

De Sacramento Ordinis.

§. I.

De Prima Tonsura & ordinibus minoribus.

I. PRimâ tonsurâ non initientur, nisi confirmati, & scien-

rudimenta fidei, ac legere & scribere, quique hoc vitæ genus ob divinum cultum eligant. Sess. 23. c. 4.

II. Ad minores Ordines promovendi bonum à Parocho & Magistro Scholæ, testimonium habeant, ibidem. c. 5. linguam latinam intelligant, & dent spem scientiæ majoris. ibidem. c. 11.

III. Per temporum interstitia conferantur, & promoti in uno quoque tempore se in iis exerceant, idque in ea, cui adscripti erunt, Ecclesiâ; & non nisi post annum à susceptione postremi Ordinis minoris ad Sacros Ordines promoveantur, nisi necessitas, aut Ecclesiæ utilitas judicio Episcopi aliud exposcat. ibidem.

IV. Nullus primâ tonsurâ aut Minoribus initiatus capax est beneficii ante annum 14. ætatis. ibid. c. 6.

V. Nec gaudet privilegio fori, nisi Beneficium habeat & habitum ac tonsuram deferens alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi deserviat, vel in Seminario aut Scholis, quasi in via ad majores Ordines versetur. ibidem.

VI. In Clericis conjugatis servetur constitutio Bonifacii IX. quæ incipit: Clerici, qui cum unicis. (in 6. de Clerico conjugat.)

VII. Modò alicui Ecclesiæ in habitu & tonsurâ ex dotatione Episcopi deserviant. ibidem.

§. II.

De Ordinibus Majoribus.

I. Ad singulos Majores assumendi per mensem ante ordinationem Episcopum adeant, qui Parocho aut alteri committat, ut nominibus ac desiderio eorum in templo publicè propositis de ipsorum Natalibus, ætate, moribus, vitâ inquirat.

II. Et litteras testimoniales inquisitionem continentes ad Episcopum quàm primùm transmittat. Sess. 23. c. 5.

III. Nullus imposterum ne Regularis quidem ad Subdiaconatus Ordinem ante 22. ad Diaconatus ante 23. ad Presbyteratus ante 25. ætatis annum promoveatur. ibid. Privilegiis penitus exclusis. ibid. c. 12.

IV. Nullus Clericus sæcularis ad Ordines Majores promovea-

moveatur, nisi pacificè Beneficium sufficiens possideat. Quod resignare validè non possit, nisi expresso titulo hoc Ordinationis, & nisi aliunde vivere commodè possit. Sess. 21. c. 2.

V. Titulo patrimonii vel pensionis ordinari non possint, nisi quos Episcopus judicaverit Ecclesiis suis necessarios vel utiles, & à quibus patrimonium aut pensio sufficiens vere obtineatur, quam resignare sine licentia Episcopi non possint, donec aliud beneficium sufficiens habeant. ibidem.

VI. Nullus ordinetur imposterum, qui Ecclesiæ aut pio loco, pro quo assumitur, non adscribatur, ubi suis fungetur muneribus, nec incertis vagetur sedibus. Sess. 23. c. 16.

VII. Si locum inconsulto Episcopo deseruerit, etiam eorum exercitium interdicatur. ibidem.

VIII. Subdiaconi & Diaconi ordinentur, ut habeant bonum testimonium, & in minoribus jam probati, ac literis, aliisque necessariis instructi, qui sperent, se posse continere, Ecclesiis suis inserviant. ibidem.

IX. Promoti ad Subdiaconatum, ad altiorem Ordinem non ascendant intra annum, nisi aliud Episcopo videatur. ibidem.

X. Duo Sacri Ordines eodem die nemini etiam Regulari conferantur, non obstantibus quibusvis privilegiis. ibidem.

XI. Ad Presbyteratum assumantur in aliis Ordinibus antè probati, bonum habentes testimonium per annum in Diaconatu versati, nisi aliud Episcopo videretur; ad Populum docendum præcedente examine reperti idonei & pietate & moribus conspicui. ibidem.

XII. Curet Episcopus, ut Sacerdotes saltem diebus Dominicis & festis solennibus celebrent; Curati autem totiens quotiès tenentur. ibid.

XIII. Nullus etiam Regularis potest Confessiones Secularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneus reputari, nisi aut Parochiale Beneficium habeat, aut ab Episcopo per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat, Privilegiis & consuetudine non obstantibus. ibid. c. 15.

XIV. Imposterum ministeria Ordinum non nisi constitutos in illis exerceantur, omnésque Prælati, quantas-

fieri commodè poterit, hujusmodi functiones restituant; easque exercentibus ex simplicibus Beneficiis aut Fabricâ Ecclesiæ, si proventus suppetant, stipendia assignent. ibid. c. 17.

XV. Ministeria Minorum, si Cœlibes desint, obire possint Clerici conjugati, modò non sint bigami, & tonsuram ac habitum gestent. ibidem.

§. III.

Quo tempore ac loco, & à quo Episcopo Ordines conferri debeant.

I. Ordinationes statutis temporibus in Cathedrali Ecclesia vocatis, præsentibúsque Canonicis publicè fiant. Sess. 23. cap. 8.

II. Si autem alibi, præsente Clero loci dignior Ecclesia, quantùm fieri poterit, adeatur. ibidem.

III. Episcopus autem viris peritis sibi adscitis, eorum genus, personam, ætatem, institutionem, mores, doctrinam ac fidem examinet. ibid. Regulares quoque sine præcedenti examine non ordinet, privilegiis omnino exclusis. ibid. cap. 12.

IV. Episcopi per se ipsos ordinent. Si ægri sint, subditos non aliter, quàm probatos, examinatos, ad alium Episcopum dimittant. ibidem.

V. Ordinum collatores, eorúmque ministri pro Ordinum & Tonsuræ collatione, item pro dimissoriis aut testimonialibus, vel pro sigillo, etiam sponte oblatum nihil accipiant. Sess. 21. c. 1.

VI. Notariis verò (ubi non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi) alio salario destitutis pro litteris dimissoriis & testimonialibus decimam tantùm aurei partem accipere liceat, Contrariis taxis, statutis, consuetudinibus quibuslibet cessatis. ibidem.

VII. Unusquisque à suo proprio Episcopo ordinetur. Sess. 23. c. 8.

VIII. Petens promoveri ab alio, non ordinetur, nisi Ordinarii sui testimonio commendetur. Si secus fiat, ordinans à collatione Ordinum per annum, & ordinatus ab eorum executione ad arbitrium Ordinarii sit suspensus. ibidem.

IX. Epi-

IX. Episcopus familiarem suum non subditum ordinare non possit, nisi per triennium secum fuerit commoratus & Episcopus ordinans in sua Diœcesi resideat. Sess. 14. c. 11.

X. Episcopus quoscunque suos Clericos præsertim sacris Constitutos, sine suo examine, litteris, & authoritate promotos, quos minùs idoneos repererit, ad tempus possit suspendere ab Ordinum exercitio. Sess. 14. c. 3.

XI. Nec Abbates, nec alii exempti, aut collegia, vel Capitula litteras dimissorias Clericis sæcularibus concedant, sed Episcopi, non obstantibus privilegiis, & consuetudinibus quibusvis. Sess. 23. c. 10.

XII. Capitula sede vacante, infra annum à die vacationis, dimissorias alicui, qui beneficii recepti vel recipiendi occasione arctatus non fuerit, ne concedant, aliàs subjaceant interdicto, & sic ordinati in minoribus nullo privilegio clericali gaudant, in majoribus verò ab exercitio Ordinum sint ipso jure suspensi. Sess. 7. c. 10.

XIII. Hæc pœna extenditur ad eos, qui easdem litteras ab aliis quibusvis in jurisdictione Episcopi loco Capituli sede vacante succedentibus obtinent; Concedentes autem ab officio per annum sint ipso jure suspensi, Sess. 23. c. 10.

XIV. Nullus Episcopus Pontificalia in aliena Diœcesi exerceat, nisi de Ordinarii loci expressa licentia, & in Personas eidem Ordinario subjectas tantùm. Sess. 6. c. 5.

XV. Si secus factum fuerit, Episcopus ab exercitio Pontificalium, & sic ordinati ab executione Ordinum sint ipso jure suspensi. ibidem.

XVI. Episcopi titulares neminem etiam prætextu familiaritatis, continuæ commensalitatis suæ absque sui proprii Prælati expresso consensu aut dimissoriis ad aliquem ordinem vel primam tonsuram promovere valeant. Sess. 23. c. 2. Contra faciens à Pontificalibus per annum, promotos verò ab Ordinibus ad arbitrium sui Prælati sint ipso jure suspensi. ibidem.

XVII. Abbatibus & aliis quibusvis, quantumvis exemptis non liceat intra fines alicujus Diœcesis, etsi nullius Diœcesis esse dicantur, cuiquam, qui Regularibus sibi subditus non sit, Tonsuram, vel minores Ordines conferre. Sess. 23. cap. 10.

Caput

CAPUT VII.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

I. ANtequam matrimonium contrahatur, contrahentes à proprio Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solennia denuncientur. Sess. 24. de reformatione Matrimonii. c. 1.

II. Nullo legitimo impedimento oppsito Parochus eos in facie Ecclesiæ conjungat verbis receptis. ibidem.

III. Si suspicio sit matrimonium malitiosè impediendum, vel una tantùm denuntiatio fiat, vel saltem Parocho & duobus vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur. ibidem.

IV. Qui aliter, quàm præsente Parocho vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licentiâ & duobus vel tribus testibus præsentibus matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos facit: insuper Sacerdotes, testes, contrahentes, contrafacientes graviter ab Ordinario puniri præcipit. ibidem.

V. Conjuges non cohabitent ante benedictionem in templo suscipiendam à proprio Parocho, sine cujus licentiâ, qui Sponsos conjunxerit, aut benedixerit, jure suspensus maneat, donec ab Ordinario Parochi absolvatur. ibidem.

VI. Parochus Conjugum & testium nomina, diémque & locum in libro describat. ibidem.

VII. Moneantur Conjuges, ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante consummationem confiteantur & communicent. ibidem.

VIII. Aliæ quoque laudabiles provinciarum Consuetudines retineantur. ibidem.

IX. Hoc decretum quàm primum, & deinde toties, quoties expediet, in singulis Parochiis publicetur, & robur suum habeat post 30. dies à die prima publicationis. ibidem.

X. Unus tantùm sive vir, sive mulier vel ad summum unus & una baptizatum de Baptismo suscipiant, nec plures Parochus admittat. ibidem. c. 2. Inter quos ac baptizatum ipsum, & illius Patrem & Matrem, nec non inter baptizantem

tem & baptizatum, baptizatíque Patrem ac Matrem tantùm ſpiritualis cognatio contrahatur, de qua, ejusve obligatione ſuſcipientes Parochus moneat, eorúmque nomina in libro deſcribat. ibidem.

XI. Ea quoque cognatio, quæ ex confirmatione contrahitur; Confirmantem & confirmatum, illiúſque Patrem ac Matrem non egrediatur. ibidem.

XII. Juſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, ſi Sponſalia valida non ſint, nullum ſit; ſi valeant, primum gradum non excedat.

XIII. Affinitatis quoque ex fornicatione ortæ impedimentum, Matrimonium poſtea contractum in primo & ſecundo gradu dirimat. c. 4.

XIV. Infra gradus prohibitos ſcienter contrahens ſeparetur, & ſpe diſpenſationis careat, præcipuè ſi matrimonium conſummaverit.

XV. Idem ferat, qui ignoranter id fecerit, ſolennitatibus matrimonii neglectis, ſi eas adhibuit, faciliùs & gratis diſpenſetur.

XVI. In matrimoniis nunquam aut rarò, idque non niſi ex cauſa & gratis diſpenſetur, in ſecundo gradu non nisi inter magnos Principes & ob publicam cauſam. c. 5.

XVII. Inter raptorem & raptã in poteſtate raptoris constitutã matrimoniũ eſt invalidum; quòd ſi loco tuto conſtituta ſit rapta, & raptorem in virũ habere velit, eam raptor habeat. c. 6. Et nihilominus ipſe, ac conſilium, auxilium, favorem præbentes, ſint ipſo jure excommunicati, & perpetuò infames, omniúmque dignitatum incapaces, & ſi Clerici fuerint de proprio gradu decidant. ibidem.

XVIII. Vagi ad matrimonium non facilè recipiantur, nec illorum matrimoniis Parochi interſint ſine requiſitione prævia, & licentiâ Ordinarii. c. 7.

XIX. Concubinarii tam ſoluti, quàm uxorati, ſi ab Ordinario etiam ex officio ter moniti à concubinarum conſuetudine ſe non ſejunxerint, excommunicentur. Si in concubinatu neglectis cenſuris per annum permanſerint, ab Ordinario ſeverè puniantur. c. 8.

XX. Concubinæ publicæ, ſi ter admonitæ non paruerint, ex officio graviter puniantur, & extra oppidum vel Dioceſin ceſſa-

cessin, si videbitur, ejiciantur, etiam invocato brachio sæculari. Aliis quoque adulterorum & concubinariorum pœnis in suo robore permanentibus. ibidem.

XXI. Nemo directè vel indirectè subditos suos, vel quoscunque alios cogat, quò minùs liberè matrimonium contrahant. c. 9. Transgressores excommunicationis pœnam ipso facto incurrant. ibidem.

XX. Ab Adventu usque ad Epiphaniam, & à Feria IV. Cinerum usque ad Octavam Paschæ inclusivè, observentur antiquæ prohibitiones solennium nuptiarum, quæ aliis temporibus permittuntur. c. 10.

XXIII. Episcopi verò, ut eâ, quâ decet modestiâ & honestate fiant, curabunt. ibidem.

PARS II.

DE OFFICIO ET JURISDICTIONE EPISCOPORUM.

CAPUT I.

DE QUALITATE, PROMOTIONE, ET CONSECRATIONE EPISCOPORUM.

EPiscopi eligantur ex legitimo matrimonio nati, ætate maturâ, gravitate morum & scientia præditi juxta constitut. Alex. III. quæ incipit eum in cunctis. C. 1. de electione & electi potestate. c. 7. Sess. 7.

II. Sint Doctores aut Licentiati in Theologia, vel Jure Canonico, aut publico testimonio alicujus Academiæ (vel Superiorum, si Regulares fuerint) ad alios docendos idonei tendantur, in Sacro Ordine antea saltem sex mensium spaio constituti sint. Sess. 22. c. 2.

III. Cum Ecclesia vacaverit, supplicationes & preces à apitulo pro felici electione indicentur. Sess. 24. c. 1.

IV. Qui jus ad promotionem Episcoporum habent, meinerint, se mortaliter peccare, si, quos digniores judicaveint præfici non curent. ibidem.

V. In Synodo Provinciali forma examinis seu inquisitionis & instructionis de promovendis faciendæ, conficiatur Pontifice approbanda. 5. Inquisitio de persona promovenda, per-

da, perfecta,& in instrumentum publicum redacta, cum toto testimonio ac professione fidei ab eo factâ, quam primum mittatur ad Pontificem. ibidem.

VI. Omnes verò inquisitiones, reformationes, testimonia, per Cardinalem,relationem in Consistorio facturum, & alios tres Cardinales examinentur, ac Relationi omnes quatuor subscribant, affirmentque sub periculo salutis æternæ, promovendos sibi idoneos videri. Relatione autem in uno Consistorio factâ judicium in aliud differatur, nisi aliud videatur Pontifici. ibidem.

VII. Supradicta omnia etiam observentur in Creatione Cardinalium, quos Pontifex selectissimos ex omnibus Christianitatis nationibus, quantùm fieri poterit, assumet. ibidem.

VIII. Ecclesiis Cathedralibus præfecti, etiam Cardinales, nisi intra tres Menses Consecrationem recipiant, ad fructuum restitutionem teneantur; Si intra totidem menses postea id non fecerint, Ecclesiis sint ipso jure privati. Sess. 23. c. 2. Nec prorogationes ultra sex Menses concessæ, ulli suffragentur. Sess. 7. c. 9. Consecratio verò, si extra Curiam Romanam fiat, in Ecclesia, ad quam promoti fuerint, aut in Provincia, si commodè fieri possit, celebretur. Sess. 23. c. 2.

Caput II.

DE MORIBUS, RESIDENTIA, ET AUCTORITATE EPISCOPORUM.

I. Episcopi ita mores componant, ut reliqui ab eis frugalitatis, modestiæ, continentiæ, ac humilitatis exempla petere possint. Quare modestiâ, suppellectili & mensâ ac frugali victu contenti sint. Sess. 25. c. 1.

II. Ex redditibus Ecclesiæ consanguineos, Familiares que suos augere ne studeant; sed, si pauperes sint, ut pauperes juvent. ibidem. Idem à Cardinalibus observetur. ibid.

III. Nemo plures Cathedrales Ecclesias recipere quovis nomine, & simul retinere præsumat; plures nunc detinens, unâ retentâ, reliquas intra sex Menses, si ad liberam Pontificis dispositionem pertineant, aliàs intra annum dimittat.

mittat. Sess. 7. c. 2. Alioqui exceptâ ultimò obtentâ, reliquæ eò ipso vacare censeantur. ibidem. Unam Cathedralem & aliam Parochialem obtinens; unâ tantùm Parochiali vel Cathedrali retentâ, aliàs Parochiales intra sex Menses dimittat; Alioqui omnia beneficia, quæ obtinent, ipso jure vacent.

IV. Omnes Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Episcopi, in Ecclesiis suis residеant. Sess. 6. c. 1.

V. S. Synodus Sacra antiquos Canones adversus non residentes innovat. ibidem.

VI. Si quis ex prædictis ab Ecclesia sine justis causis. sex Mensibus continuis extra Diœcesin morando abfuerit, ipso jure amittat quartam partem fructuum unius anni, fabricæ Ecclesiæ aut pauperibus applicandam. Si alios sex Menses abfuerit, aliam quartam partem similiter applicandam amittat. Crescente contumaciâ Metropolitanus Suffraganeos absentes, Metropolitanum verò absentem Suffraganeus antiquior sub pœna interdicti ingressus Ecclesiæ eo ipso incurrenda Pontifici denuntiet. ibidem.

VII. Caritas, necessitas, obedientia, evidens Ecclesiæ aut Reipublicæ utilitas, sunt legitimæ Episcopalis absentiæ causæ, quas Pontifex aut Metropolitanus, vel eo absente Suffraganeus antiquior in scriptis probare debet. Sess. 23. c. 1. Nisi absentia inciderit propter munus Reipublicæ Episcopatui adjunctum. Extra prædictas causas absentiæ spatium singulis annis sive continuum sive interruptum duas aut summum tres Menses non excedat; & habeat justam causam, ac sit sine gregis detrimento, qui præsertim sacris temporibus deseri non debet. Transgressores hujus pœnæ præter pœnas positas n. 5. & 6., ac mortalis reatum peccati pro rata temporis fructus suos non faciant, sed teneantur eos, sine alia declaratione fabricæ Ecclesiarum, aut pauperibus erogare, prohibita quacunque compositione, nec obstantibus quibuscunque privilegiis. ibidem.

VIII. Episcopis ubique primus honor & locus tribuatur, ac præcipua auctoritas. Sess. 25. c. 6.

IX. Iidem se Patres & Pastores esse meminerint, nec indecedenter se demittant erga Regum Ministros, Regulos, Barones &c. ibid. Principes verò & alii eos debito honore prosequantur. ibid.

X. Episcopus, nisi deponendus, sive privandus esset, ut personaliter compareat, nequaquam citetur, vel moneatur. Sess. 13. c. 6.

XI. Testes in causa criminali, aut aliàs principali contra Episcopum, nisi contestes & bonæ famæ, non recipiantur. Si aliquid ex pravo affectu deposuerint, graviter mulctentur. ibid. c. 1.

XII. Causæ Episcoporum criminales graviores, etiam hæresis, quæ depositione aut privatione dignæ sunt, aut cùm pro criminis qualitate Episcopus comparere debet, ab ipso tantùm Pontifice cognoscantur, & terminentur. ibid. c. 8. & Sess. 24. c. 5. Si necesse sit, causam extra curiam committi, non committatur, nisi Metropolitano, aut Episcopo. Si verò commissio specialis Pontificis manu signata, nec ultra facti instructionem, processúsque formationem se extendat, reservatâ Pontifici sententiâ definitiva. ibidem. Ultra suprædicta servetur constitutio Innocentii III. quæ incipit qualiter. ibidem. Minores verò criminales causæ Episcoporum in Concilio tantùm provinciali cognoscantur & terminentur, vel à deputandis per Concilium provinciale. ibidem.

Caput III.

De Prædicatione Verbi Dei.

I. Episcopi, Archiepiscopi, Primates, & omnes alii Ecclesiarum Prælati, tenentur per se ipsos, si legitimè impediti non fuerint, ad prædicandum JESU Christi Evangelium. Legitimè impediti viros idoneos assumant. Sess. 5. c. 2. Sess. 24. c. 4.

II. Episcopi in Ecclesia sua per se, aut legitimè impediti per alios, in aliis autem Ecclesiis per Parochos, sive iis impeditis per alios impensis eorum, ad quos spectat, alendos prædicent, saltem omnibus Dominicis & solennibus Festis, in Quadragesima autem & Adventu quotidie vel ter in hebdomade, si ita oportere duxerint. Moneántque populum, teneri unumquemque in sua Parochia audire Verbum DEI, si commodè id fieri potest. Sess. 25. c. 4.

III. Iidem saltem Dominicis & Festis diebus curabunt pueros in singulis Parochiis edoceri fidei rudimenta, & si opus fuerit, censuris compellent eos, ad quos pertinet. ibidem.

IV. Sa-

IV. Sacramentorum vim & usum, non solùm, cùm hæc per se ipsos erunt administranda, populo explicent, sed etiam à Parochis linguâ vernaculâ explicari curent, juxta formam à Catechesi in S. Synodo præscribendam, quam Episcopi in linguam vulgarem verti, & à Parochis exponi curabunt. ibidem. c. 7.

V. Regulares, nisi à suis Superioribus examinati & approbati, ac de eorum licentiâ etiam in Ecclesiis suorum Ordinum ne prædicent, cum qua licentia se Episcopis præsentent, & ab eis benedictionem petent, antequam prædicare incipiant. In Ecclesiis verò non suorum Ordinum etiam Episcopi licentiam habeant, quam Episcopus gratis concedat. Sess. 5. c. 2.

VI. Nullus sæcularis sive Regularis etiam in Ecclesiis suorum Ordinum, contradicente Episcopo prædicare præsumat.

VII. Prædicatori errores aut scandala disseminanti, Episcopus prædicationem interdicat, contra prædicantem hæreses, ut delegatus Apostolicus procedat. ibidem.

VIII. Regulares extra Claustra & obedientiam viventes vel sæculares, nisi sibi notos & probatos prædicare ne permittant, quorumvis privilegiorum prætextu, donec Pontifex consulatur. ibidem.

Caput IV.

De Conciliis Provincialibus et Dioecesanis.

I. Provincialia Concilia, sicubi omissa sunt, renoventur. Sess. 24. c. 2.

II. Metropolitanus per se ipsum, seu illo legitimè impedito, Suffraganeus antiquior intra annum à fine hujus Concilii, & deinde quolibet saltem triennio post Octavam Paschæ seu alio commodiori tempore Synodum in suam Provinciam cogat. ibidem.

III. Quò Episcopi, aut alii, qui de jure se consuetudine interesse debent, conveniant, iis exceptis; quibus cum periculo transfretandum esset.

IV. Aliàs Episcopi comprovinciales ad Metropolitanam Ecclesiam accedere inviti ne compellantur. ibidem.

V. Episcopi nulli Archiepiscopo subjecti aliquem vicinum Metropolitanum eligant, cujus Synodo provinciali intersint, & ibi ordinata observent, salvâ in aliis sua exemptione. ibidem.

VI. Synodi quoque Diœcesanæ quotannis celebrentur. ibidem.

VII. Ad quas etiam exempti, qui cessante exemptione interesse deberent, & Capitulis generalibus non subjiciuntur, accedant. ibidem. Parochialium tamen aut aliarum Ecclesiarum Sæcularium etiam annexarum, curam gerentes interesse debeant, quicunque illi sint. ibidem.

VIII. Metropolitani & Episcopi aliique in his negligentes Canonum pœnas incurrant. ibidem.

Caput V.

DE POTESTATE IN CAPITULA.

I. Capitula Cathedralia, illorúmque personæ nullis exemptionibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordiis, quæ tantùm suos obligent Auctores, se tueri possint, quò minùs ab Episcopis & aliis majoribus Prælatis per se ipsos solos, vel illis, quibus videbitur, sibi adjunctis toties, quoties opus fuerit, visitari & corrigi, etiam Authoritate Apostolica valeant. Sess. 6. c. 4.

II. Extra visitationem autem non procedat Episcopus, licet coram suo Notario & inconsulto tribunali, nisi de consilio & assensu duorum ex capitulo, quos initio cujuslibet anni capitulum eligat. Sess. 25. c. 6. Unum autem sit utriusque votum, possitque alter Episcopo accedere, à quo si ambo discordes fuerint, intra sex dies cum Episcopo tertium eligant, in cujus electione, si etiam discordent, electio sit Episcopi vicinioris & juxta eam partem, cum qua tertius sentiet, res terminetur. ibidem. Aliàs processus & inde secuta nulla sint.

III. In criminibus tamen ex incontinentia provenientibus, ut concubinatu & atrocioribus delictis, ubi de fugâ timetur, potest solus Episcopus ad summariam informationem

& ne-

necessariam detentionem procedere ibidem. Servato tamen in reliquis ordine præmisso.

IV. Episcopi ipsi capitulum convocent, vota exquirant, & juxta ea concludant, si aliquid ad suum suorumque commodum non pertinens, Canonici proponant. ibidem.

V. Vicarius absente Episcopo non admittatur, sed ab iis de Capitulo hoc perficiatur, ad quos spectat. ibidem.

VI. Omnes, qui non obtinent dignitates, nec sunt de Capitulo, in causis Ecclesiasticis Episcopo subsunt. Non obstantibus quo ad supradicta privilegiis, consuetudinibus, concordiis, &c. Salvis tamen privilegiis, quæ Universitatibus, earumque personis sunt concessa. ibidem.

VII. Ubi tamen Episcopi aut eorum Vicarii plus juris habent, quàm hic exprimitur, nihil eis derogatur. ibidem.

Caput VI.

De visitatione Dioecesis.

I. Episcopi diœcesin totam saltem biennio, si quot annis propter ejus latitudinem non possunt, per se vel legitimè impediti per alios visitent, sess. 24. c. 3.

II. Metropolitani verò diœceses & Ecclesias suffraganeorum non visitent, nisi causâ cognitâ & probatâ in Concilio Provinciali. ibidem.

III. Archidiaconi autem, Diaconi, aliique inferiores, ibi, ubi hactenus solebant, deinceps per se ipsos visitent, assumpto Notario de consensu Episcopi, qui Visitatores etiam à Capitulo deputandos, ubi illud visitandi jus habet, approbet, nec prohibeatur, easdem Ecclesias seorsim visitare. ibidem. Iidem prædicti, visitationis factæ infra mensem rationem reddant, non obstantibus privilegiis & consuetudinibus. ibidem.

IV. Visitationum præcipuus Scopus sit, orthodoxam doctrinam inducere, mores corrigere, populum ad religionem, pacem, innocentiámque accendere, cætera, pro ut res ferat, ad fidelium fructum constituere. ibidem.

V. Quare Visitatores fraterna caritate, Christianóque zelo, & modesto equitatu, famulatúque visitationem quàm celerrimè, debitâ tamen cum diligentiâ absolvant, ibidem.

VI. Procurationis causſa pro visitatione etiam testamentorum ad pios usus, præter id, quod ex relictis piis legatis jure debetur, nihil etiam oblatum accipiant, excepti, tantùm victualibus sibi ac suis frugaliter, moderatéque ministrandis, nisi, qui visitantur, malint solvere pecuniam taxatam antea, pro victualibus solvi consuetam ibidem. Salvis item conventionibus cum Monasteriis, aliisque piis locis aut Ecclesiis non Parochialibus junctis. ibidem.

VII. Ubi consuetudo est, ut à Visitatoribus omnia gratis fiant, id observetur. Qui contra superiùs dicta & decreta aliquid acceperit, dupli restitutionem intra Mensem faciendam pœnis etiam constit. Concilii General. Vienn. qui incipit exigit, (in 6. de censibus & exact.) aliisque in Synodo provinciali mulctetur. ibidem.

VIII. Patroni in iis, quæ ad Sacramentorum administrationem pertinent se non immiscean, nec visitationi bonorum stabilium, aut ornamentorum Ecclesiæ, nisi quatenus iis id ex fundationibus ac institutionibus competit. ibidem.

IX. Ordinarii Ecclesias quascunque quomodolibet exemptas authoritate Apostolicâ singulis annis visitare teneantur, Appellationibus, privilegiis, consuetudinibus penitus exclusis. sess. 7. c. 8.

X. Item beneficia curata cathedralibus, collegiatis, seu aliis Ecclesiis monasteriis & piis locis quibuscunque unita. Deputent autem Vicarios etiam perpetuos, si expedire videbitur, eis tertiâ parte fructuum, aut majore vel minore etiam super certâ re assignata, qui animarum curam exerceant, non obstantibus, privilegiis, &c. sess. 7. c. 7.

XI. Singulis item annis visitent Monasteria commendata, ubi non viget regularis observantia (exceptis illis, quæ ordinum suorum superioribus non subjectis subsunt, et commendata existant. sess. 25. de regul. c. 20. Nec non beneficia quævis etiam regularia qualitercunque commendata congruentibus remediis, etiam per sequestrationem fructuum, curam animarum aliaque rectè exerceri curent, non obstantibus privilegiis, &c. sess. 21. c. 8. In Monasteriis commendatis, ubi viget Regularis observantia, si Regulares superiores ab Episcopo admoniti intra sex Menses non visitave-

fraverint, Episcopus etiam ut delegatus Apostolicus ea visitare & corrigere possit, juxta eorum instituta, non obstantibus quibuscunque.ibidem.

XII. Ecclesiæ item sæculares,quæ in nullius diœcesi sunt,ab Episcopo,cujus Ecclesia cathedralis est proximior, si id constet; alioquin ab eo,quem semel in Concilio Provinciali Prælatus loci elegerit, tanquam delegato Apostolico, visitentur,non obstantibus privilegiis.sess.24.c.9.

XIII. Episcopi habent jus visitandi Hospitalia,collegia,ac Confraternitates Laicorum, etiam quas Scholas, seu aliter vocant, non tamen quæ sub Regum immediata protectione sunt,sine eorum licentia, eleemosynas Montis pietatis,sive caritatis, & pia loca omnia quomodocunque nuncupata & exempta.sess.22.c.8.

XIV. Denique in iis,quæ ad visitationem & morum correctionem spectant, habeant jus etiam, ut delegati Apostolici,ea ordinandi,moderandi,puniendi, quæ illis utilia ac necessaria videbuntur. sess. 24.c.10. Neque in his exemptio, appellatio,etiam ad Pontificem,executionem impediat, aut suspendat.ibidem.

Caput VII.

DE CURA PAROCHORUM ET PAROCHIARUM.

I. Episcopi etiam & delegati Apostolici cogant Rectores Ecclesiarum Parochialium,vel alios, ad quos pertinet,sibi tot Sacerdotes adjungere,quot erunt necessarii ad Sacramentorum administrationem & divinum cultum.sess.21.

II. Ubi locorum distantia & difficultas exigit, novas Parochis constituant,juxt.Constit.Alex. III. quæ incipit, ad audientiam. (l. 3. de Ecclesiis ædificandis.) Novis autem Parochis assignent portionem competentem ex fructibus Ecclesiæ Matricis, aut Populum compellant ad eam subministrandam, non obstantibus etiam quibuscunque provisionibus vigore resignationis.ibidem.

III. Ubi Parochiales Ecclesiæ certos non habent fines, eos distinguant, & unicuique suum peculiarem Parochum assignent. sess. 24. c. 13. Ubi nullæ sunt Parochiales,

quàm

quamprimùm fieri curent, non obstantibus quibuscunque &c. ibidem.

IV. Illiteratis & imperitis Parochis, si aliàs honestæ vitæ fuerint, Coadjutores aut Vicarios deputent, assignata fructuum parte, aut aliter eis providentes. Scandalosè viventes & præmonitos castigent, incorrigibiles beneficiis privent, etiam ut delegati Apostolici, non obstante exemptione aut appellatione, &c. ibidem.

V. Eosdem ad prædicationem verbi Dei & habendam doctrinam Christianam compellant.

VI. Cùm Parochialis Ecclesiæ cujuscunque, etiam si reservata vel affectata fuerit, generaliter aut specialiter vigore cujusvis indulti, vacatio per obitum, vel resignationem etiam in curiâ seu aliter contigerit, Episcopus statim, si opus fuerit, in ea vicarium constituat, assignata congruâ fructuum portione. sess. 24. c. 18.

VII. Episcopus & Parochus intra decem dies vel aliud tempus ab Episcopo præscribendum aliquot idoneos nominet, coram examinatoribus deputandis. ibidem. Possunt tamen etiam ab aliis aliqui apti nominari, imò & per edictum vocari, qui volent examinari ibidem.

VIII. Constituto tempore, qui descripti fuerint, examinentur ab Episcopo, aut eo impedito ab ejus Vicario, & aliis examinatoribus, non paucioribus, quàm tribus, quorum votis, si pares aut singulares fuerint, accedere potest Episcopus vel Vicarius, quibus videbitur. ibidem.

IX. Examinatores sint Doctores aut Licentiati in Theologiâ, vel jure Canonico, aut alii idonei Clerici seu Regulares etiam Mendicantes qui jurent ad SS. Evangelia, se fideliter munus executuros. Nihil accipiant occasione examinis, alioqui Simoniæ vitium incurrent, tam ipsi quàm dantes, à qua absolvi nequeant, nisi dimissis beneficiis, & ad alia inhabiles reddantur. ibidem. Si quid contra officium præterea fecerint, graviter puniantur à Synodo provinciali.

X. Quot annis autem sex Examinatores ab Episcopo aut Vicario proponantur in Synodo diœcesana, qui ab ea probentur, ut vacante aliqua Ecclesia Parochiali Episcopi arbitrio ad examen adhiberi possint. ibidem.

XI. Ex his, qui ab Examinatoribus idonei judicati fuerint,

fuerint, Episcopus eligat digniorem, cui, & non alteri Beneficium conferat, ad quem pertinet.

XII. Si Patronus sit Ecclesiasticus, vel institutio Episcopi, Patronus digniorem præsentet Episcopo, ut ab eo instituatur; Si institutio est alterius, Episcopus solus eligat digniorem, quem Patronus ei præsentet, ad quem institutio spectat. ibid. Si patronus sit Laicus, is qui ab eo præsentatur, examinetur, uti supra, & non nisi idoneus admittatur. ibidem.

XIII. Non autem alteri; quàm uni ex examinatis & approbatis collatio fiat, aliàs provisio sit invalida, & subreptitia censeatur. Nec examinatorum relationem, quò minùs executionem habeat, ulla devolutio aut appellatio, etiam ad Pontificem impediat. ibidem. Non obstantibus privilegiis quibuscunque & concessis quibusvis universitatibus etiam ad certam summam, &c.

XIV. Quòd si Parochiæ tenuitas operam examinis non ferat, aut nemo ei se quærat subjicere, aut dissidia aut tumultus possint excitari, potest ordinarius aliud privatum examen adhibere, cæteris tamen, ut supra servatis. ibidem. Licebit etiam Synodo provinciali examinis præscripti formam moderari. ib.

Caput VIII.

De Seminariis Clericorum.

I. Singulæ Cathedrales & majores Ecclesiæ puerorum ipsius civitatis & diœcesis provinciæ, si ibi non reperiantur, numerum, in collegio, loco convenienti ab Episcopo eligendo alere & religiosè educare teneantur. sess. 23. c. 18.

II. Non recipiantur autem, nisi saltem duodennes & legitimè nati, legere & scribere docti, bonæ item indolis ac spei, præcipuè pauperum Filij, nec tamen ditiorum excludantur, si suo sumptu alantur.

III. Tonsuram & habitum ferant clericalem, grammaticam, cantum, Computum Ecclesiasticum, aliásque bonas artes; item scripturam, libros Ecclesiasticos, homilias Sacras, & ea, quæ ad Sacramentorum administrationem, præci-

puè

puè Confessionis, & Cæremonias pertinent,ediscant. Singulis diebus Missæ interfint, & saltem singulis Mensibus confiteantur, & juxta Confessionis judicium communicent, Cathedrali & aliis loci Ecclesiis diebus festis inserviant. ibidem.

IV. Hæc aliáque opportuna Episcopi cum consilio duorum Canonicorum seniorum & graviorum,quas ipsi elegerint, constituent,servarique curabunt. Discolos quoque & incorrigibiles acriter punient, &, si opus fuerit, expellent.

V. Ultra ea, quæ ad instituendos vel alendos pueros in aliquibus locis sunt destinata, & eo ipso huic seminario sub Episcopi curâ sunt applicata, iidem Episcopi cum consilio duorum de Capitulo, quorum alter ab Episcopo alterâ Capitulo eligatur,itemque duorum de Clero civitatis, quorum alter ab Episcopo itidem,alter à Clero eligatur, ex fructibus mensæ Episcopalis & Capituli, omnium item dignitatum,præbendarum,portionum hospitalium, quæ dantur in titulum vel administrationem Beneficiorum quorumcunque Regularium, etiam Abbatiarum, Prioratuum, Monasteriorum (non tamen Mendicantium) & aliorum Collegiorum (exceptis iis, in quibus sunt seminaria discentium & docentium,nisi habeant reditus superfluos)ex Fabricis Ecclesiarum & aliorum locorum, ex decimis, unde subsidia Ecclesiastica solvuntur, pertinentibus ad Laicos & Milites cujuscunque Ordinis, Fratribus S. Joannis Jerosolymitani duntaxat exceptis, portionem antiquam detrahent, eámque cum aliquot simplicibus Beneficiis,qualibuscunque, etiam ante vacationem sine cultus divini & illa obtinentium præjudicio, huic collegio applicabant,ibidem.

VI. Ad hanc autem portionem solvendam supradictorum possessores non modò pro se, sed pro pensionibus quoque,quas aliis forsan solverent,retinendo pro ratâ, quidquid pro dictis pensionibus illis erit solvendum, ab Episcopo per censuras & alia juris remedia compellantur, invocato etiam brachio sæculari. ibidem, non obstantibus quoad supra dicta privilegiis, consuetudinibus, appellatione,&c. ibidem.

VII. Episcopos in seminarii erectione & conserva-

tione

tione negligentes, Archiepiscopus, Archiepiscopum & superiores, Synodus Provincialis acriter corripiat, & ad supra dicta omnia cogat. ibidem.

VIII. Dotato hac aut alia ratione Collegio portio detracta ab Episcopo, pro ut res exegerit, in totum vel pro parte remittatur. ibidem.

IX. Rationes redituum Episcopus singulis annis accipiat, præsentibus duobus à Capitulo, & totidem à Clero civitatis deputatis. ibidem.

X. Ordinarii Scholasterias obtinentes, & alios quibus docendi munus incumbit, per se ipsos, si idonei fuerint, aut idoneos substitutos ab ipsis eligendos, & ab ordinariis approbandos in scholis docere compellant, etiam per subtractionem fructuum; si judicio Episcopi digni non fuerint, alium nominent, alioqui Episcopus deputet. ibidem. Doceant autem prædicti, quæ Episcopo videbuntur, expedire. De cætero Scholasteriæ non nisi Doctoribus aut Licentiatis in Theologia aut jure Canonico, aut aliis ad docendum idoneis personis conferantur, aliàs provisio sit nulla, non obstantibus privilegiis & consuetudinibus, &c. ibidem.

XI. Si ob Ecclesiæ paupertatem collegium erigi non possit, Synodus provincialis vel Metropolitanus cum duobus antiquioribus suffraganeis in Ecclesiâ Metropolitana vel alia provincia, unum aut plura collegia ex fructibus duarum aut plurium Ecclesiarum tenuium erigat. ibidem.

XII. In amplis diœcesibus possunt plura esse seminaria, quæ tamen ab uno principali dependeant. ibidem.

XIII. Si in seminarii institutione vel conservatione difficultas oriatur, Episcopus cum supra deputatis vel Synodus provincialis, etiam supra scripta opus fuerit, moderando aut augendo providere valeat. ibidem.

Caput IX.

De potestate in beneficiis conferendis, uniendis, commutandis.

1. Beneficia, præsertim curata, personis dignis, quæ residere & curam per se exercere valeant, conferantur, juxta Constit.

Constit. Alexand. III. quæ incipit, quia nonnulli (l. 3. de præbend. & dignitat) & aliam quia nonnulli (l. 3. de Cler. non resid.) & aliam Greg. X. quæ incipit: licet Cano. (in 6. de electione & electi potestate) aliàs provisio erit nulla, & collator pœnas, cap grave nimis (l. 3. de præbend. & dignit.) se noverit incursurum. sess. 7. c. 3.

II. Qualitatibus, ordinibus, gradibus, oneribus, quæ in beneficiorum erectione, fundatione, aut aliis constitutionibus requiruntur in beneficiorum collatione, aut alia quâvis dispositione, non derogetur; aliter facta provisio subreptitia censeatur. sess. 25. c. 5.

III. Facultates de non promovendo, præterquam in casibus jure expressis, ad annum tantùm suffragentur. sess. c. 12.

IV. Præsentati à quibusvis Ecclesiasticis personis non confirmentur, nec admittantur, nisi fuerint ab Ordinario examinati, & idonei reperti, non obstante privilegio, consuetudine appellatione. ibid. c. 13.

V. Præsentatis tamen ab Universitatibus seu Collegiis studiorum generalium exceptis. ibidem. (Nisi cùm præsentantur ad Parochias, quo ad hoc enim derogatur huic privilegio. sess. 24. c. 18. vide supra cap. n. 11.)

VI. Liceat Episcopo præsentatos à Patronis, si idonei non fuerint, repellere. sess. 25. c. 9.

VII. Si institutio sit inferiorum, ab Episcopo tantùm examinentur, alioqui institutio ab inferioribus facta sit irrita. ibidem, salvo privilegio universitatum proximè supposito.

VIII. Regularia beneficia cùm vacaverint, Religiosis tantùm illius ordinis, vel iis, qui habitum susceperint, & professionem teneantur emittere, conferantur sess. 14. c. 12. sess. 25. c. 21.

IX. Unionés perpetuæ à quadraginta annis citra factæ, examinentur ab ordinariis, ut delegatis Apostolicis, & per subvel obreptionem obtentæ, irritæ declarentur. sess. 24. c. 6. Effectum verò à dicto tempore in totum nondum secutæ, & deinceps faciendæ, nisi ex legitimis causis coram Ordinario, vocatis, quorum interest, verificandis, factæ sint, subreptitiæ censeantur, & nisi Pontifex alium declaret, viribus X. Recareant. ibidem.

X. Uniones factæ de Beneficiis liberis cum Ecclesiis & Beneficiis quibuscunque juri Patronatuum & Laicorum subjectis, ut ejusdem juris Beneficia libera fiant; nondum plenarium sortitæ effectum, vel deinceps etiam Apostolica autoritate faciendæ, per subreptionem obtentæ intelliguntur, nec executioni demandentur. sess. 25. c. 9.

XI. A quadraginta annis citra factæ, & plenum effectum nondum consecutæ ab Ordinariis vel Delegatis Apostolicis examinentur, & quæ per sub vel obreptionem obtentæ fuerint, irritæ declarentur. ibidem.

XII. Concilium provinciale vocatis, quorum interest, expendat, quas Ecclesias Cathedrales propter angustias, tenuitatemque unire, aut proventibus augere expediat, confectáque desuper instrumenta ad Pontificem mittat, à quo interim Episcopis de Beneficiis aliquibus (dum tamen curata non sint, nec dignitates & Canonicatus, seu præbendæ, nec Monasteria, in quibus viget Regularis observantia, vel quæ Capitulis generalibus & certis visitatoribus subduntur) poterit provideri. sess. 24. c. 14.

XIII. Episcopi etiam ut Delegati Apostolici sine præjudicio obtinentium possunt facere uniones perpetuas, quarumcunque Ecclesiarum Parochialium, & quorumvis beneficiorum (non tamen Regularium, ut patet ex sess. 24. c. 13.) cum curatis propter paupertatem & in aliis casibus à jure permissis, &c. sess. 21. c. 5. Quæ uniones non possint revocari etiam vigore resignationis. ibidem.

XIV. Si per unionem Beneficiorum Ecclesiæ Parochiales tenues juvari non possint, curabit Episcopus, ut primitiarum vel decimarum assignatione, aut Parochianorum collectis, Parocho satisfiat. sess. 24. c. 13.

XV. Ecclesiæ Parochiales ex nulla causa uniantur Monasteriis, Abbatiis, Dignitatibus, sive Præbendis Ecclesiæ Cathedralis, aut collegiatæ, sive Beneficiis simplicibus aut hospitalibus, militiisve. ibidem. Quæ unitæ sunt, revideantur ab Ordinariis juxta. n. 9.

XVI. Cathedralis Ecclesiæ, quarum redditus ducatos 1000. & Parochiales, quæ ducatos 100. non excedunt, nullis pensionibus aut reservationibus fructuum graventur. ibidem.

XVII. Ubi frequentes, nimisque tenues sunt præbendæ, simul cum distributionibus, liceat Episcopis cum consensu Capituli aliquot simplicia beneficia (non tamen regularia) iis unire, vel aliquibus suppressis cum Patronorum, si Laici sint, consensu, eorum fructus applicare, sine cultûs divini tamen suspendio, non obstantibus privilegiis, &c. Nec tales uniones impediri possint etiam vigore resignationis sess. 24. c. 12.

XVIII. Ubi nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel nimis tenues, tertia pars proventuum tam dignitatum, quàm Canonicatuum, personatuum, officiorum, portionum in illas convertatur, & inter divinis intereſſentes distribuatur, juxta divisionem ab Episcopo etiam, ut delegato Apostolico in primâ fructuum reductione faciendam. Salvâ consuetudine Ecclesiarum, in quibus non residentes nihil, vel minùs tertiâ parte percipiunt, non obstantibus exemptionibus, consuetudinibus, &c. sess. 21. c. 3.

XIX. Beneficia quæcunque unius diœcesis, quæcunque dè causa alterius diœcesis beneficio, Monasterio vel pio loco perpetuò non uniantur. Decretum hujus S. Synodi super hujusmodi unionibus in hoc declarando sess. 14. c. 9

XX. Beneficia sæcularia curata quæcunque deinceps in simplex beneficium etiam assignata vicario perpetuo congrua portione non convertantur, non obstantibus quibuscunque gratiis, effectum plenarium non consecutis. In quibus autem cura animarum in vicarium perpetuum translata est, eique congrua portio non assignata, ad minùs intra annum à fine Concilii assignetur. Si commodè id fieri non possit, aut intra dictum terminum non fiat, cùm primùm beneficium à vicario vacaverit, beneficium curam animarum recipiat, ac vicariæ nomen cesset. sess. 25. c. 16.

Caput X.

De potestate in Ecclesias, aliaque loca pia, et quasvis dispositiones pias.

I. COmpetit Episcopis jus & potestas visitandi quasvis Ecclesias etiam exemptas, etiam in nullius Diœcesi sitas;

stas; item Beneficia quævis curata aliis Ecclesiis aut locis piis unita; item Monasteria & Beneficia commendata; item Hospitalia & quæcunque loca pia.

II. Episcopi etiam, ut delegati Apostolici transferre possint Beneficia simplicia ex Ecclesiis collapsis, & ob inopiam irreparabilibus vocatis quorum interest, in matrices Ecclesias aut alias, ubi erigant altaria vel Capellas sub eisdem invocationibus, vel in jam erecta altaria vel capellas transferant cum emolumentis & oneribus Ecclesiarum collapsarum. sess. 21. c. 7.

III. Parochiales verò Ecclesias ita prolapsas reficiprocurent, ex fructibus illorum; qui, si non sufficiant, Patronos & alios aliquid ex dictis Ecclesiis percipientes, aut in illorum defectum Parochianos ad prædicta cogant, appellatione & exemptione remotâ, ibidem. Si nimia sit egestas, in matrices seu viciniores Ecclesias transferantur cum facultate tam dictas Parochiales, quàm alias Ecclesias dirutas in profanos usus, erectâ tamen ibi cruce, convertendi. ibidem.

IV. Curent ordinarii, ut Hospitalia quæcunque, fideliter gubernentur, juxta constit. Concilii Vienn. quæ incipit quia contingit (l. 3. Clement. de religiosis domibus) sess. 7. c. 15.

V. Qui verò Hospitalia aut alia loca pia ad peregrinorum, infirmorum, pauperúmve usum præcipue instituta, quocunque titulo commendæ, administrationis, unionis obtineant, impositum illis onus & hospitalitatem exerceant. sess. 25. c. 8.

VI. Si Hospitalia pro certo personarum genere, quarum nullæ aut perpaucæ ibi reperiantur, sint instituta, fructus illorum in alium pium usum institutioni proximiorem Ordinarius cum duobus de Capitulo per ipsum deligendis convertat, nisi in hunc eventum aliter in fundatione aut institutione sit expressum, tunc enim id servetur, aut, si non possit, ipse, pro ut supra provideat. ibidem.

VII. Si Hospitalium administratores cujuscunque Ordinis aut dignitatis, etiam Laici (non tamen subjecti Regularibus, ubi viget regularis observantia) ab Ordinario moniti hospitalitatem non exerceant, per censuram non so-

lùm compelli possunt, sed ipsa etiam administratione perpetuò privari; nihilominus in foro conscientiæ obligati ad fructuum restitutionem, quæ nullatenus eis remittatur.ibidem. Nec administratio ejusmodi locorum deinceps, cui quàm ultra triennium committitur, nisi aliter in fundatione cautum sit.ibidem.

VIII. In commutationibus ultimarum voluntatum, quæ non nisi ex justa & necessaria causa fieri debent, Episcopi tanquam delegati Apostolici summariè & extra judicialiter cognoscant,nihil in precibus tacitâ veritate vel suggesta falsitate fuisse narratum, priusquam executioni demandentur. sess.22. c.6. non obstantibus quibuscunque,&c.

IX. Episcopi etiam ut delegati Apostolici in casibus in jure concessis omnium piarum dispositionum tam in ultima voluntate, quàm inter vivos sint executores.ibidem.c.9. Ac omnia, quæ ad Dei cultum aut animarum salutem seu pauperes sustentandos sunt instituta, ipsi ex officio cognoscant, & exequantur, non obstantibus quibuscunque, &c. ibidem.

X. Administratores tam Ecclesiastici quàm Laici Fabricæ cujusvis Ecclesiæ,etiam Cathedralis,Hospitalis,Confraternitatis,& quorumcunque piorum locorum singulis annis rationem reddere teneantur,ordinario ,nisi aliter sit cautum in institutione ibidem.c. 9. Si aliis ratio reddenda esset cum iis adhibeatur etiam Ordinarius,& aliter factæ administratoribus liberationes non suffragentur.ibidem.

Caput XI.

De amplissima jurisdictione Episcoporum in foro Ecclestico.

§. I.

De potestate absolvendi, dispensandi, puniendi.

I. Possunt Episcopi dispẽsare in irregularitatib⁹ & suspensionibus

donibus ex delicto occulto.exceptâ ea quæ ex homicidio voluntario & aliis deductis ad forum contentiosum oritur.

II. Et in quibuscunque casibus occultis etiam Pontifici reservatis, subditos in Diœcesi sua per se ipsos aut Vicarium ad id specialiter deputandum in foro Conscientiæ gratis absolvere impositâ pœnitentiâ. Idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ,iis tantùm, non eorum Vicariis sit permissum.sess.24.c.6.

III. Qui homicidium voluntarium commiserit, omni ordine ac Beneficio & officio Ecclesiastico perpetuò careat.sess.14.c.7.

IV. Si homicidium casu vel vim vi repellendo commissum narretur,dispensatio jure quodammodo debita committatur Ordinario,aut ex causa Metropolitano seu viciniori Episcopo, qui non nisi causâ cognitâ & probatis precibus ac narratis dispensare possit.ibidem.

V. Cum promotis per saltum, si non ministraverint, Episcopus ex legitimâ causâ possit dispensare.sess.23.c.14.

VI. Dispensationes extra Romanam curiam committendæ, Ordinariis impetrantium committantur, quæ gratiosè concedantur,nec sortiantur effectum, nisi ab eisdem ut delegatis Apostolicis summariè & extrajudicialiter cognoscantur, preces sub vel obreptionis vitio carere. sess. 22.c.5.

VII. Pro publicis delictis publicam pœnitentiam exponi oportet, quam ex causa Episcopus etiam in secretam potest commutare sess.24.c.8.

VIII. In Ecclesiis cathedralibus, ubi commodè fieri potest,Episcopus instituat pœnitentiarium, cum unione præbendæ proximè vocaturæ, qui sit Doctor aut Licentiatus in Theologia,aut jure Canonico,& annorum 40.ibidem.

IX. Excommunicationes ad finem revelationis, ut fiant,pro deperditis seu subtractis rebus à solo Episcopo decernantur, nec nisi ex causâ gravi,& diligenter examinatâ. sess.25.c.3. In causis verò judicialibus Judices Ecclesiastici, quandocunque ab ipsis executio realis vel personalis fieri potest, abstineant à Censuris ex interdicto ibid. Sed liceat eis in causis civilibus contra quoscunque etiam Laicos, per mulctas pecuniarias (quæ locis piis ibi existentibus eo ipso,

quod exactæ fuerint, assignentur) seu per captionem pignorum, personarúmque districtionem, seu etiam per Beneficiorum privationem procedere, & causas definire. ibidem.

X. Si executio realis vel personalis hac ratione fieri non poterit sitque erga Judicem contumacia, censuris quoque locus erit præter alias pœnas. Sicut & in Criminalibus, si executio realis vel personalis fieri non poterit, & delicti qualitas præcedente saltem binâ monitione, etiam per edictum id postulet ibidem.

XI Excummunicatus post legitimas monitiones non resipiscens, non solùm ad communionem non recipitur, sed si non censuris per annum paruerit, contra eum tanquam de Hæresi suspectum procedi possit. ib.

XII. Episcopus per se seu Vicarium generalem ad Clerici condemnationem, nec non verbalem depositionem & per se ipsum etiam ad actualem degradationem potest procedere sine præsentia Episcoporum, à Canonibus requisita, adhibitis totidem Abbatibus infulatis, si commode interesse possint, aliàs aliis in Ecclesiastica dignitate constitutis, juris-que peritis. sess. 13. c. 4.

§. II.

De causis ad Episcopos pertinentibus, & Appellatione ab illis.

I. Causæ omnes Ecclesiasticæ, etiam Beneficiales in primâ instantiâ coram Ordinariis locorum duntaxat cognoscantur. sess. 24. c. 40.

II. Atque omnino saltem infra biennium à die motæ litis terminentur. ibidem.

III. Post id spatium liberum sit, Judices superiores adire. ibidem. Nec antea causæ aliis committantur, nisi à definitiva, vel definitivè vim habeant, & cujus gravamen per appellationem à definitiva reparari nequeat. ibidem.

IV. Exceptis causis juxta Canones tractandis apud Pontificem, vel quas ipse speciali rescripto signaturæ manu propriâ subscribendo commiserit, & avocaverit. ibidem.

V. In singulis Conciliis Provincialibus aut diœcesanis aliquot personæ qualificatæ juxta constitutionem Bonif. VIII. quæ

VIII. quæ incipit statutum, (in 6. de rescriptis) designentur, ut præter Ordinarios, iis etiam, causæ Ecclesiasticæ in partibus delegari valeant. sess. 25. c. 10.

VI. Aliquo ex designatis mortuo substituat Ordinarius alium usque ad futuram synodum, ita ut quatuor saltem sint, post quorum designationem Pontifici transmissam, delegationes aliorum Judicum subreptitiæ censeantur. ibidem.

VII. Causæ Matrimoniales & Criminales non Decani, Archidiacoui, aliorúmque inferiorum, sed Episcopi tantum jurisdictioni relinquantur, etsi inter illum & alios inferiores super causarum istarum cognitione lis pendeat. sess. 24. c. 20.

VIII. Pauper non cogatur extra Provinciam. nec in secundâ, nec in tertiâ instantiâ litigare, nisi pars altera alimenta & expensas litis velit subministrare. ibidem.

IX. Legati etiam de Latere, aliique non solùm Episcopos in prædictis causis, eorúmque jurisdictione non impediant, sed nec contra Clericos, nisi Episcopo prius requisito ac negligente procedant, aliàs processus sint nulli, & ad damni satisfactionem partibus illati teneantur. ibidem.

X. Nullus etiam Episcopus alienos subditos puniendi privilegium habens, contra Clericos sibi non subditos nisi eum proprii Episcopi, si apud Ecclesiam residerit, aut personæ ab ipso deputandæ interventu procedat, aliàs processus sit irritus. sess. 14. c. 3.

XI. Cui ascensus ad Sacros Ordines à suo Prælato quacunque ex causa interdictus, aut qui ab eo suspensus fuerit, nulla contra Prælati voluntatem ad Ordines gradus, dignitates, concessa licentia, sive institutio suffragetur. ibidem. c. 1.

XII. Episcopus residens apud Ecclesiam suam, de sub & obreptione gratiæ, quæ impetratur super absolutione publici criminis vel delicti, de quo ipse inquirere cœperat, aut remissione pœnæ ab ipso impositæ, ut delegatus Apostolicus etiam summariè cognoscat, ipsamque, si falsis precibus impetrata sit, non admittat. sess. 13. c. 5.

XIII. Appellans ab Episcopo teneatur acta coram illo ad Judicem appellationis transferre suis expensis, quas

pro rata subeat etiam appellatus, si compareat, actisque utatur, nisi consuetudo hoc onus soli appellanti imponat. Sess. 24. c. 20.

XIV. Actorum copiam Notarius congruâ mercede appellanti ad minùs intra Mensem exhibeat.

XV. Si in mora fuerit, ab officio Ordinarii arbitrio suspendatur, & dupli pœnam, quanti ea lis fuerit, inter appellantem & pauperes loci distribuendam solvat, quam & ipse Judex subeat, si impedimenti conscius particépsve, aut aliter in mora fuerit. ibidem, non obstantibus privilegiis, concordiis, quæ suos tantùm obligent Authores. ibidem.

XVI. Appellans ab Episcopo aut ejus Vicario, in criminali causa coram Judice appellationis Acta primæ instantiæ producat, ipsi intra 30. dies ab appellatione gratis exhibenda, & Judex nisi exhibitis illis actis ad absolutionem non procedat. Sess. 13. c. 3.

XVII Appellationis causa in criminalibus, si in partibus remotis a Pontifice committatur, Metropolitano seu illius Vicario, aut, si is suspectus foret, vel ultra duas legales diœtas distet, seu ab ipso appellatum fuerit, uni ex vicinioribus Episcopis, seu illorum Vicariis, non autem inferioribus Judicibus committatur. ibidem. c. 2.

XVIII. In causis visitationis & correctionis, seu habilitatis & inhabilitatis, nec non criminalibus ab Episcopo, ab interlocutoriâ, vel alio quocunque gravamine non appelletur, nec appellationi aut ulli inhibitioni deferatur, nisi gravamen per definitivam sententiam reparari, vel ab ipsa definitiva appellari non possit. ibidem. c. 1.

XIX. Legati Apostolici & Nuntii, Patriarchæ, Primates & Metropolitani in admittendis appellationibus vel inhibitionibus servent formam Canonum, præsertim Constit. Innocent. IV. quæ incipit: Romana (in 6. de Appellat.) Non obstantibus privilegiis, consuetudinibus, &c. Sess. 22. c. 7. Aliter inhibitiones & processus sint nulli. ibidem.

§. III.

De Potestate in exemptos & privilegiatos.

I. Omnes Ecclesiarum Prælati in Ecclesiis suis residentes, &c.

tes, Sæculares Clericos qualitercunque exemptos si aliàs suæ jurisdictioni subessent, quoties & quando opus fuerit, etiam extra visitationem, ut Apostolicæ Sedis delegati corrigendi ac castigandi facultatem habeant, non obstantibus quibuscunque &c. Sess. 14. c. 4.

II. Nemo sæcularis Clericus vel cujusvis Ordinis Regularis extra Monasterium degens etiam sui Ordinis privilegii prætextu tutus censeatur, quò minùs, si deliquerit, ab Ordinario ut delegato Apostolico visitari, puniri, & corrigi valeat. Sess. 6. c. 3.

III. Regularis non subditus Episcopo, qui extra Claustra Monasterii degit, & extra notoriè cum scandalo deliquit, Episcopo instante à suo Superiore infra tempus ab Episcopo præfigendum severè puniatur, ac de punitione Episcopum certiorem faciat, aliàs à suo Superiore officio privetur, & delinquens ab Episcopo puniri possit. Sess. 25. de regul. c. 14.

IV. Censuras & interdicta Ordinariorum illis mandantibus Regulares in suis Ecclesiis publicent, atque servent. ibidem. c. 12.

V. Dies etiam festi in Diœcesi ab Episcopo præcepti ab exemptis omnibus, etiam Regularibus, serventur. ibidem.

VI. Qui itidem omnes ad publicas processiones vocati accedere compellantur, iis tantùm exceptis, qui in strictiori clausura perpetuò degunt. ibidem. c. 13.

VII. Controversias omnes de præcedentia inter Ecclesiasticas personas tam sæculares, quàm Regulares in processionibus publicis, exequiis, & similibus Episcopus componat, non obstantibus quibuscunque. ibidem.

VIII. Litteræ Conservatoriæ nemini, etiamsi Capitulum fuerit, suffragentur, ut coram Episcopo, sive alio superiore Ordinario conveniri, ac contra eum procedi non possit. Sess. 14. c. 5.

IX. In civilibus causis nemo, si Actor sit, alium ad Judices suos Conservatores trahere potest. Si in iis Causis, ubi ipse est reus, Conservator suspectus sit, aut inter Conservatorem & Ordinarium lis sit super competentia jurisdictionis, non procedatur, donec per arbitros de suspicione aut jurisdictione fuerit judicatum. ibidem.

X. Litteris Conservatoriis ultra quinquennium nemo

gaudeat, nec ejus Familiares, nisi duo, si propriis ejus sumptibus vixerint. ibidem. Nec liceat conservatoribus Judicibus erectum habere tribunal; in causis verò mercedum & miserabilium personarum servetur, quod ponitur infra.

XI. Universitates, Collegia Doctorum, sive Scholarium, regularia loca, Hospitalia, aut Hospitalitatem servantia, horúmque omnium personæ ab hoc decreto exemptæ sint. ibidem.

XII. In exemptorum causis servetur Constit. Innocent. IV. quæ incipit, Volentes. in Concil. general. Lugdun. in 6. de privileg. Sess. 7. c. 14.

XIII. In civilibus causis mercedum & miserabilium personarum Clerici seculares aut regulares extra Monasterium degentes, quomodolibet exempti coram Ordinariis ut delegatis Apostolicis conveniri, & ad solvendum compelli possint. ibidem, non obstantibus privilegiis, Conservatoribus &c.

XIV. Protonotarii Apostolici, Comites Palatini, Capellani Regii, & alii hujusmodi, nec non Monasteriis oblati aut quomodocunque addicti, aut sub nomine servientium militiis, Hospitalibus, Collegiis, aut quocunque titulo assumptis Ordinariis, ut delegatis Apostolicis, plenè, & Capellani Regii juxta Constit. Innocent. III. quæ incipit, Cum Capella (l. 5. de privil. & privileg. excess.) subjecti existant. Sess. 24. c. 11.

XV. Exceptis iis, qui prædictis locis aut militiis actu serviunt, & intra eorum septa ac domos residunt, subque eorum Obedientia vivunt, sive secundùm regulam, earum militiarum professionem fecerint, de qua Ordinario constare debeat. idem.

XVI. In Monasteriis seu domibus virorum seu mulierum, quibus imminet animarum cura sæcularium personæ tam regulares, quàm sæculares hujusmodi curam exercentes subsint quoad illam immediatè jurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcoporum, nec sine eorum consensu ac præexamine aliqui ad nutum amovibiles ibi deputentur. Sess. 25. de regul. c. 11. Exceptis Monasterio Cluniacensi cum suis limitibus, iisque monasteriis seu locis, ubi Abbates generales aut Capita Ordinum, Ordinarium principalem habent, aut

Abbates,

Abbates, aut alii regularium superiores jurisdictionem Episcopalem & temporalem in Parochos & parochianos exercent. ibidem. Salvo eorum Episcoporum jure, qui Majorem in prædictis jurisdictionem exercent. ibidem.

XVII. Episcopus etiam, ut delegatus Apostolicus potest quoscunque Notarios, etiam Apostolicâ, Imperiali, Regiâ auctoritate creatos examinare, illísque non idoneis repertis, aut in officio delinquentibus, ejus usum in causis Ecclesiasticis perpetuò aut ad tempus prohibere, non obstante appellatione &c. Sess. 22. c. 10. Complectitur hoc caput generalia solùm jurisdictionis & potestatis Episcopalis capita, quæ se in particulari ad omnia ferè Reformationis Tridentinæ extendit. Nam in plerisque executio, & delinquentium vel contradicentium punitio, coactio, coërcitio etiam Episcopis ut Apostolicæ Sedis demandatur delegatis, ut sanctissimi Concilii neglecta authoritas & disciplina Ecclesiastica post tot annos nondum restituta Episcoporum culpæ plerisque locis tribui possit ac debeat &c.

PARS III.

DE DISCIPLINA RELIQUORUM ECCLESIASTICORUM, ET PARTIM LAICORUM.

Caput I.

DE IIS, QUÆ OMNIBUS ECCLESIASTICIS SUNT COMMUNIA.

I. Quæ plùs de Clericorum vitâ, honestate, cultu, doctrináque sancita fuerunt, eadem imposterum iisdem pœnis vel majoribus arbitrio Ordinarii serventur, non obstante appellatione &c. Quæ verò in desuetudinem abierunt, ab iisdem Ordinariis in usum revocentur, non obstantibus consuetudinibus quibuscunque. Sess. 22. c. 1.

II. Quæ de modesta suppellectili, frugali culta simplicitate, & vanitatum contemptu, consanguineis non ditandis, Episcopis præcipiuntur, eadem quibuscunque Beneficia obtinen-

obtinentibus observari debent. Sess. 25. c. 1. Vide p. 2. num. 1. & 2.

III. Iidem omnes, quantùm per proventus licebit, Hospitalitatem exercere assuescant. Sess. 25. c. 8.

IV. Clerici vestes proprio congruentes Ordini semper deferant. Sess. 14. c. 7.

V. Omnes Ecclesiastici, qui aut in Sacris fuerint, aut Beneficia qualiacunque obtinuerint, si ab Episcopo moniti etiam per edictum publicum, habitum clericalem congruentem non detulerint, per suspensionem ab Ordinibus, officio, ac Beneficiorum fructibus; si autem denuò deliquerint per privationem coërceri debeant, ac possint. juxta Constit. Clement. V. in Concil. Vienn. quæ incipit, Quoniam. l. 3. Clement. de vita & honestat. cler. Sess. 1. c. 6.

VI. Clerici quicunque mulieres aut concubinas suspectas in domo vel extra ne detineant, aut cum iis ullam consuetudinem habeant. Sess. 25. c. 14.

VII. Si moniti à Superioribus non abstinuerint, tertiâ parte fructuum & pensionum ipso facto sint privati, quæ Fabricæ Ecclesiæ aut alteri pio loco arbitrio Episcopi applicetur. ibidem.

VIII. Si ita suspensi, cum iis mulieribus nihilominus versentur, tunc Beneficiis ac officiis quibuscunque perpetuò priventur, ac inhabiles ad quæcunque Beneficia & officia reddantur, donec post manifestam emendationem superioribus ex causa cum iis visum fuerit, dispensandum. ibidem.

X. Si Consortium semel intermissum repetant, aut alias scandalosas mulieres sibi adjungant, ultra prædictas pœnas etiam excommunicentur, non obstante appellatione, aut exemptione &c. ibidem.

XI. Supradictorum Cognitio non ad Archidiaconos, Diaconos aut ad alios inferiores, sed ad Episcopos pertinent, qui sine strepitu & figurâ judicii & solâ facti veritate inspecta procedere possint. ibidem.

XII. Clerici Beneficium aut pensionem non habentes pro delicti qualitate ab Episcopo puniantur, carcere, suspensione ab Ordine, inhabilitate ad Beneficia, aliisque modis. ibidem.

XIII. Episcopi concubinarii si à Synodo provinciali admo-

admoniti se non emendaverint, ipso facto sint suspensi, &, si perseverent, ad Pontificem à Synodo deferantur. ibidem.

XIV. Non liceat Filiis Clericorum illegitimis in Ecclesiis, ubi eorum Patres Beneficium habent, aut habuerunt, aliud Beneficium obtinere, nec ministrare, nec pensiones super fructibus Beneficiorum, quæ Patres eorum obtinent, aut obtinuerunt, habere. Sess. 25. c. 15.

XV. Si in præsenti in eadem Ecclesia Beneficia obtinent, Filius suum Patrem resignet, aut cum alio permutet, extra Ecclesiam intra tres menses. Aliàs ipso jure eo privatus existat, & quævis dispensatio subreptitia censeatur. ibid.

XVI. Reciprocas resignationes parentum in gratiam filiorum, ut alter alterius Beneficium consequatur, in fraudem Canonum factæ censeantur, nec collationes ipsis illegitimis Clericorum Filiis suffragentur. ibidem.

Caput II.

De Beneficiatis, et præcipuè de Curatis.

I. Episcopis inferiores Beneficia residentiam exigentia, in titulum sive commendam obtinentes, ab Ordinariis residere cogantur, nullíve privilegia perpetua de non residendo, aut fructibus in absentia percipiendis suffragentur. Sess. 6. c. 2.

II. Dispensationes temporales ex justis causis concessæ & coram Ordinario probandæ solùm valeant, quo casu Episcopi ut delegati Apostolici provideant per idoneos Vicarios assignatâ eis congruâ fructuum portione, ne cura animarum negligatur. ibidem.

III. Eadem omnino (quæ de Episcopis) etiam quoad culpam & pœnam de Curatis inferioribus vel Beneficium curatum obtinentibus S. Synodus decernit. Sess. 23. c. 1. vide p. 2. c. 2. n. 6. & 7.

IV. Non absint nisi causâ probatâ per Episcopum, & Vicario ab ipso approbando cum debita mercedis assignatione relicto; discedendi autem licentiam in scriptis, gratísque concedendam ultra bimestre nisi gravi ex causa non obtineant. Sess. 23. c. 1.

V. Si

V. Si per edictum citati contumaces fuerint, liberum sit Ordinariis, per censuras & sequestrationem fructuum, aliterque illos compellere. ibidem, non obstantibus privilegiis, consuetudinibus, inhibitionibus, etiam vigore Engenianæ constitutionis. ibidem.

VI. Hoc decretum & alterum sub Paulo III. (positum n. 1.) in Conciliis provincialibus & Episcopalibus publicetur. ibidem.

VII. Qui de cætero plura curata aut aliàs incompatibilia Beneficia receperit, ac simul retinuerit, Beneficiis ipsis jure privatus existat. juxta Constit. Innocent. III. quæ incipit, De Multa. l. 3. de præbend. & dignitat. Sess. 7. c. 4.

VIII. Ordinarii quoscunque plura curata aut aliàs incompatibilia Beneficia obtinentes, dispensationes suas exhibere compellant. ibid. c. 5. & aliàs procedant juxta Constit. Greg. X. in Concil. generali Lugdun. quæ incipit, Ordinarii (in 6. de offic. Ordin.) Providentes insuper per idoneos Vicarios, & congruæ portionis fructuum assignationem, ne curæ animarum aliáque negligantur, non obstantibus privilegiis, appellationibus. ibidem.

IX. Imposterum unum tantùm Beneficium singulis, etiam Cardinalibus conferatur, cui si honestæ sustentationi non sufficiat, liceat aliud simplex, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Sess. 24. c. 1.

X. Qui plures Parochiales Ecclesias obtinent, cogantur, unâ tantùm retentâ aliàs intra sex menses dimittere, aliàs Beneficia omnia, quæ obtinent, jure ipso vacent. ibidem.

XI. Archipresbyteri & quicunque Parochiales vel aliàs curatas Ecclesias obtinentes, per se, vel impediti, per alios prædicent diebus Dominicis & Festis solennibus, & sæpius in Adventu & Quadragesima, ac præterea Doctrinam Christianam singulis Dominicis & Festis tradant. Sess. 5. c. 2.

XII. Qui ab Episcopo moniti intra tres menses non paruerint, censuris seu aliter ab eodem cogantur. Interim alteri, qui id præstet, honesta merces ex Beneficiorum fructibus persolvatur. ibidem.

XIII. Si Prælati & Abbates Regulares Monasteriorum in nulla Diœceli existentium in Ecclesiis Parochialibus sibi subjectis ista negligant, à Metropolitano un delegato Apostolico

stolico compellantur. ibidem. Non obstantibus exemptionibus, consuetudinibus, appellationibus, unionibus &c. ibidem.

XIV. Detestatur S. Synodus in electione, nominatione, præsentatione, institutione, confirmatione, collatione vel alia provisione, sive admissione ad possessionem Cathedralis Ecclesiæ, vel Beneficii, Canonicatuum, Præbendam, vel partem proventuum, seu ad distributiones certas conditiones seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationésve illicitas, aut lucra Turnorum. Sess. 24. c. 14.

XV. Episcopi, quæcunque hujusmodi in usus pios non convertuntur, atque ingressus Simoniæ aut avaritiæ speciem habentes fieri non permittant, & de constitutionibus sive consuetudinibus super prædictis cognoscant, & pravas ac scandalosas aboleant etiam à Pontifice confirmatas, de quarum sub & obreptione & intentionis defectu, ut Delegati Apostolici cognoscere possint. ibidem.

XVI. Mandata de providendo & gratias expectativas nemini etiam Universitatibus concedi, nec non concessis uti liceat. Sess. 24. c. 19. Nec reservationes mentales, aliæque gratiæ advocaturæ, vel aliena Beneficia, Monasteria, Ecclesiæ etiam Cardinalibus concedantur, & concessæ abrogatæ censeantur. ibidem.

XVII. Nemini accessus aut regressus etiam de consensu, etiam Cardinalibus ad Beneficium qualecunque concedatur, & hactenus concessi, suspendantur, extendantur, aut transferantur. Sess. 25. c. 7. In coadiutoriis quoque cum futura successione idem observetur. ibidem.

XVIII. Si Ecclesiæ Cathedralis aut Monasterii urgens necessitas aut evidens utilitas Coadjutorem postulet, is non detur cum futura successione, nisi causâ cognitâ à Pontifice, & concurrentibus qualitatibus in Episcopo & Prælato requisitis. Aliàs concessiones subreptitiæ censeantur. ibidem.

XIX. Locationes bonorum Ecclesiasticorum, si anticipatis solutionibus fient, in præjudicium successorum non valeant, nec confirmentur; Locationes verò rerum Ecclesiasticarum à Pontifice confirmatæ sunt irritæ; quas ad longum tempus factas, Synodus Provincialis vel deputandi ab ea in damnum Ecclesiæ, & contra Canones contractas fuisse, judicabunt. ibidem.

XX. Non

XX. Non liceat etiam jurisdictiones Ecclesiasticas seu facultates nominandi, aut deputandi Vicarios in Spiritualibus, locare, nec Conductoribus per se aut alios exercere, aliter concessiones etiam Apostolicæ subrepticiæ censeantur. ibidem.

CAPUT III.

DE CANONICIS, ET CAPITULIS.

I. NEmo ad dignitates curatas promoveatur, nisi annum 25. ætatis attigerit, & in clericali ordine versatus doctrinâ necessaria & morum integritate commendetur, juxta Constit. Alexand. III. in Concil. Lateran. quæ incipit, Cum cunctis (l. 1. de electione & electi potest. Sess. 24. c. 12.

II. Archidiaconi sint, ubi fieri poterit, Doctores aut Licentiati in Theologia aut Jure Canonico.

III. Ad cæteras dignitates vel personatus Clerici idonei & 22. annis non minores adscisçantur. ibidem.

IV. Professionem fidei, quomodo & quando prædicti facere debeant, vide p. 1. c. 1. n. 2. & 3.

V. Nemo nisi Subdiaconus fuerit, in ullo Capitulo etiam Regulari Ecclesiæ vocem habeat, etsi hoc ei liberè ab aliis fuit concessum. Sess. 22. c. 4.

VI. Quorum Beneficiis varia onera sunt annexa, dicendi vel cantandi Missas, Evangelium, Epistolam &c. quacunque exemptione non obstante teneantur infra annum Ordines suscipere requisitos, alioqui pœnas incurrant, Constit. Concil. Vienn. quæ incipit Ut ii, qui. (l. 1. Clement. de ætate & qual. ord.) ibidem. Neminem etiam ad dignitatem, Canonicatum, portionem recipiant, nisi ordine requisito sit initiatus, aut infra tempus statutum eo initiari valeat. Sess. 24. cap. 12.

VII. Omnes Canonicatus ac portiones Ecclesiarum Cathedralium habeant annexum Ordinem majorem, quis autem, quibúsque beneficii annexus esse debeat, Episcopus cum Concilio Capituli distribuat, modò dimidia saltem pars Presbyteri sint, aut plures vel omnes, ubi consuetudo id habet. ibidem.

VIII. Hortatur etiam S. Synodus, ut, ubi commodè fieri

fieri potest, dignitates omnes, aut saltem dimidia pars Canonicatuum in Cathedralibus Ecclesiis & Collegiatis insignibus conferantur tantùm Doctoribus aut Licentiatis in Theologia vel Jure Canonico. ibidem.

IX. Prædictis omnibus non liceat vigore cujuslibet statuti aut consuetudinis ultra tres Menses à suis Ecclesiis quolibet anno abesse, salvis iis constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt. Alioquin primo anno priventur dimidia parte fructuum, quos etiam ratione præbendæ & residentiæ fecerunt suos. Si iterum delinquant, priventur omnibus fructibus. Contra contumaces procedatur juxta Canones. ibidem.

X. Distributiones, qui statutis horis ac diebus interfuerint, soli recipiant. ibidem. Reliqui illius diei distributionem amittant, Fabricæ Ecclesiæ aut alteri pio loco arbitrio Ordinarii applicandam. Contumaces juxta canones priventur. Sess. 22. c. 3.

XI. Si alicui ex obtinentibus dignitates in Ecclesiis Cathedralibus aut collegiatis officium non competat, sed extra illas in Diœcesi cura animarum immineat, cui is incumbere voluerit: quamdiu eam curam exercuerit, præsens in Ecclesiis cathedralibus & collegiatis habeatur. ibidem.

XII. Hæc ibi tantùm constituta sint, ubi consuetudo non est, ut dignitates non servientes aliquid amittant, quod ad tertiam partem fructuum ascendat, non obstantibus quibuscunque &c. ibidem.

XIII. Pœnitentiarius quoque, dum Confessiones in Ecclesia audiet, præsens in choro habeatur. Sess. 24. c. 8.

XIV. Omnes verò Ordines per se exercere, & non per substitutos divina obire officia, & Episcopo servire, atque in Choro Psallere compellantur. ibidem. c. 8. & Sess. 22. c. 4.

XV. Nec aliis, nisi ætatem & alias habilitates habeant, fiat provisio, alioqui sit irrita. ibidem.

XVI. Vestitu utantur decenti; eâque morum integritate polleant, ut meritò Ecclesiæ senatus dici possint. Sess. 24. cap. 12.

XVII. Cætera Synodus provincialis præscribet, interim Episcopus cum duobus Canonicis, quorum unus ab ipso, alter à Capitulo eligatur, poterit providere. ibidem.

XVIII. Capitulum sede vacante, ubi fructuum percipiendorum munus habet, Oeconomum unum vel plures decernat. ibid. c. 16.

XIX. Item Vicarium infra octo dies à morte Episcopi constituat, vel existentem confirmet, qui saltem in Jure Canonico sit Licentiatus, vel Doctor, vel aliàs idoneus, alioqui Metropolitanus deputet, aut in Ecclesia Metropolitana antiquior Suffraganeus, in exempta Episcopus vicinior. ibidem.

XX. Episcopus postea promotus ab Oeconomo, Vicario, & aliis, etsi fuerint ex Capitulo, rationem possit exigere, eósque punire, licet à Capitulo vel deputatis ab eadem liberationem obtinuerint. ibidem.

XXI. Eidem Episcopo Capitulum de scripturis ad Ecclesiam pertinentibus, si ad Capitulum pervenerint, teneatur rationem reddere.

Caput IV.

De Regularibus.

§. I.

Regularibus omnibus communia.

I. Omnes Regulares juxta Regulam vivant, & præcepta ad eorum essentiam, nec non ad communem vitam, victum, vestitum, pertinentia fideliter observent. Sess. 25. de regul. c. 1. Id ut fiat, curent Superiores in Capitulis & Visitationibus. ibidem.

II. Nemini Regularium liceat bona immutabilia vel mobilia qualiacunque, tanquam propria aut nomine conventus possidere; nec liceat Superioribus bona stabilia alicui concedere ad usum fructum, vel usum, commendam, vel administrationem. ibidem. c. 2. Administratio autem bonorum ad solos Officiales ad nutum Superiorum amovibiles pertinet. ibidem.

III. Mobilium usum Superiores ita permittant, ut paupertati conveniat, & nihil necessarium denegetur. ibidem. Si quis aliquid aliter tenere deprehendatur, biennio activâ & passivâ voce careat, & juxta Ordinis constitutiones puniatur. ibidem.

IV. Con-

IV. Concedit S. Synodus omnibus Monasteriis, & domibus, etiam Mendicantium, exceptis Capuccinorum & Minorum de Observantia, etiam iis, quibus aut ex constitutionibus erat prohibitum, aut à Pontifice non permissum, ut deinceps bona immobilia possideant. ibidem. c. 3.

V. Si aliqua loca ex prædictis, quibus à Pontifice similia bona possidere permissum est, eis spoliata sint, eadem illis restituantur.

VI. Is sit quovis loco Numerus Regularium, qui vel ex redditibus propriis Monasteriorum, vel consuetis eleemosynis commodè possit sustentari. ibidem.

VII. Nec de cætero similia loca erigantur sine licentia Episcopi. ibidem.

VIII. Nullus Regularis sine sui Superioris licentiâ quovis prætextu subijciat se obsequio alicujus Prælati, Principis, Universitatis, Communitatis, aut cujuscunque Personæ seu loci, neque privilegium, neque facultas ab aliis obtenta suffragetur. ibid. c. 4.

IX. Regulares à suis Conventibus non recedant, etiam prætextu ad Superiores suos accedendi, nisi ab eisdem missi aut vocati fuerint. Qui sine prædicto mandato in scriptis obtento reperitur, ab Ordinario tanquam desertor instituti puniatur. ibidem.

X. Qui studiorum causâ ad Universitates mittuntur, in conventibus tantùm habitent, alioquin ab Ordinario contra eos procedatur. ibidem.

XI. Superiores quicunque eligantur per vota secreta, ita ut eligentium nomina nunquam publicentur. ibidem. c. 6.

XII. Nec liceat Provinciales, Abbates, aut alios titulares ad effectum electionis constituere, aut suffragia absentium supplere; alias electio irrita sit. ibidem.

XIII. Permittens se eligi in Superiorem titularem ad officia Religionis inhabilis fiat, facultatésque concessæ abrogatæ censeantur, & imposterum concedendæ subreptitiæ. ibidem.

XIV. Professio non fiat ante 16. annum expletum, nec ante annum post susceptum habitum in professione peractum; ante facta sit nulla. ibid. c. 18.

XV. Nulla quoque renuntiatio aut obligatio antea facta, etiam

cta, etiam jurata, aut cum hujus favoris expressa renuntiatione sit valida, nisi cum licentia Episcopi, sive ejus Vicarii intra duos menses proximos ante professionem; nec aliàs suum effectum sortietur, nisi secuta professione. ibidem. c. 16.

XVI. Finito tempore Novitiatûs Superiores habiles admittant, aut ejiciant. ibidem.

XVII. Per hæc tamen Sacra Synodus nihil intendit, innovare circa institutum Societatis JESU. ibidem.

XVIII. Ante professionem, excepto victu & vestitu tempore probationis ex bonis Novitii vel Novitiæ Monasterio nihil tribuatur Parentibus, vel Propinquis. ibidem.

XIX. Abeuntibus ante professionem omnia restituantur, quod ut fiat, Episcopus etiam per Censuras compellat.

XX. Religiosus prætendens vim aut metum in ingressu Religionis aut defectum ætatis in professione non auditur, nisi intra quinquennium tantùm à die professionis, secus aliter, nisi causas deduxerit coram Superiore suo & Ordinario. ibidem. c. 19.

XXI. Si habitum antea dimiserit, non admittatur, sed cogatur ad Monasterium redire, & tanquam Apostata puniatur, nec ullo Religionis suæ privilegio juvetur. ibidem.

XXII. Nemo transferatur ad laxiorem Religionem. ibidem. Nec ullus Superior aliquem ad habitum seu professionem admittat, nisi ut in Ordine, ad quem transfertur, sub sui Superioris obedientiâ in clausstro perpetuò maneat. Et taliter translatus, licet Canonicorum Regularium fuerit, ad Beneficia sæcularia omnino incapax existet. Sess. 14. c. 11.

XXIII. Non detur liceatia cuiquam Regulari occulte ferendi habitum suæ Religionis. Sess. 25. de regular. c. 13.

§. II.

Quibusdam Monasteriis Virorum peculiaria.

I. Monasteria Episcopis, Capitulis generalibus, item Visitatoribus regularibus non subjecta, infra annum à fine hujus Concilii, & deinde quolibet triennio in Congregationes se redigant, juxta Constit. Innocent. III. in Concil. general. Lugdun. quæ incipit. in singulis, l. 1. de electione & electi potest.

test.ibique aliquot deputent, qui de modo & ordine Congregationes erigendi,& Statutain iis exequendi deliberent. sess. 25.de regul.c.8. Si intra limites unius provinciæ non sit sufficiens numerus, conjungantur duarum vel trium monasteria.

II. Capitula, Præsides, Visitatores talium Congregationum possunt ac tenentur Congregationis suæ Monasteria visitare ac reformare, sicut Præsides ac Visitatores in aliis Ordinibus.ibidem.

III. Si etiam Metropolitano instante prædicta non fiant,Episcopis ejusmodi Monasteria subjiciantur. ibidem.

IV. Ordinum capita ac superiores Episcopis non subjecti Monasteria & Prioratus sibi subjectos visitent ex officio, etiam si commendata existant, quare non comprehenduntur iis, quæ aliàs de Visitatione Monasteriorum commendatorum definita sunt.sess.21.c.8.vide p.2.c.7.n.11.

V. Ipsa quoque Monasteria,quæ sunt Ordinum capita juxta constitutiones visitentur.ibidem.c.20.

VI. Durantibus commendis Superiores, correctiones, & spirituale regimen exercentes à Capitulis generalibus vel Ordinum Visitatoribus instituantur, salvis in cœteris præfatorum Ordinum privilegiis.ibidem.

VII. Monasteriis, Prioratibus, Præposituris, nunc commendatis Regulares ejusdem Ordinis expressè professi præficiantur.ibidem.c.21.

VIII. Quæ verò inposterum vacabunt,non nisi Regularibus spectatæ virtutis & sanctitatis conferantur. ibidem.

IX. Qui in præsenti Monasteria, quæ Ordinum capita ac Primates sunt, sive Abbatias,seu Prioratus,quæ filiæ illorum capitum nuncupantur,in commendam obtinent, nisi sit eis de regulari successione provisum, infra sex menses solenniter profiteri aut cedere teneantur. ibidem.

X. Ne fraudi locus sit, in provisionibus dictorum Monasteriorum qualitas singulorum exprimatur. Aliter provisio censeatur subreptitia, neque triennali etiam possessione juvetur. ibidem.

§. III.

Monialibus propria.

I. Episcopi etiam ut Delegati Apostolici Clausuram Monialium restitui & conservari procurent, juxta Constit. Bonif. VIII. quæ incipit: Periculoso. in 6. de statu regul. in obedientes & contradictores censuris aliisque pœnis etiam invocato brachio sæculari compescant. Sess. 25. de reg. c.

II. Quod auxilium ut præbeant, monentur Principes & sub excommunicatione ipso facto incurrenda Magistratibus sæcularibus injungitur. ibidem.

III. Nemini Sanctimonialium post professionem licet exire à Monasteriis etiam ad breve tempus, nisi ex causa ab Episcopo approbanda. ibidem.

IV. Ingredi autem intra septa monasterii nemini cujuscunque conditionis, sexus, ætatis sine Episcopi sive Superioris licentiâ in scriptis obtentâ, sub excomunicatione ipso facto incurrendâ. ibidem.

V. Dare autem tantùm Episcopus possit, vel Superior debet licentiam in casibus necessariis, nec alius possit vigore cujusvis indulti. ibidem.

VI. Curent Episcopi & alii Superiores, ut Monasteria Sanctimonialium extra mœnia constituta ad nova vel antiqua Monasteria intra urbes & oppida reducantur, etiam invocato auxilio brachii sæcularis. ibidem.

VII. Abbatissa, Priorissa & quocunque nomine Præfectæ, eligatur non minor annis 40. & quæ octo annis post professam professionem laudabiliter vixerit. ibidem. c. 7.

VIII. Si talis non reperiatur, ex alio ejusdem Ordinis Monasterio eligi possit; si id incommodum Superiori videbitur, ex iis, quæ in eodem Monasterio annum trigesimum excesserint, & quinque saltem annis post professionem laudabiliter vixerint eligatur. ibidem.

IX. Duobus Monasteriis nulla præficiatur; quæ duo vel plura obtinet, uno excepto, cætera intra sex menses resignet, aliàs post id tempus omnia ipso jure vacent. ibid.

X. Qui electioni præest Episcopus, sive alius Superior, clausura non ingrediatur, sed ante Cancellorum fenestellam audiat vota, vel accipiat. ibiem.

X. Mo

XI. Monasteria quæcunque Monialium S. Sedi immediatè subjecta, etiam Capitula S. Petri vel S. Joannis, ab Episcopis ut delegatis Apostolicis gubernentur. Quæ verò à deputatis in Capitulis generalibus vel aliis Regularibus regantur, eis relinquantur. ibidem. c. 9.

XII. Admoneantur in Constitutionibus Sanctimoniales, ut saltem singulis mensibus confiteantur, & communicent. ibidem. c. 10.

XIII. Præter Ordinarium Confessarium alius extraordinarius bis aut ter in anno eis offeratur, qui omnium confessiones audire debeat. ibidem.

XIV. S. Christi Corpus intra chorum vel septa Monasterii Monialium extra publicam Ecclesiam non asservetur, non obstante privilegio &c.

XV. Puella habitum Regularem suscipere volens major sit duodecim annis, antè eam non suscipiat, nec postea ipsa vel alia professionem emittat, priùs quàm Episcopus exploraverit, vel eo impedito ejus Vicarius, vel aliquis eorum sumptibus deputandus, ejus voluntatem, libertatem, qualitatem. ibidem. c. 17.

XVI. Cujus professionis tempus ne Episcopus ignoret, Præfecta Monasterio eum ante mensem moneat; quod si non fecerit, quamdiu Episcopo videbitur, ab officio suspensa sit. ibidem.

XVII. Anathemati subijcit S. Synodus omnes, quomodocunque cogentes aliquam Virginem vel Mulierem, invitam, præterquam in casibus jure expressis, ad ingressum, habitum vel professionem cujuscunque Religionis; item consilium, auxilium, favorem dantes, vel scienter quoquo modo tali actui præsentiam, consensum, vel authoritatem interponentes. ibidem. Item sanctam virginum & aliarum mulierum voluntatem voti acçipiendi, vel voti emittendi quocunque modo sine justa causa impedientes. ibidem. c. 18.

XVIII. Eáque omnia, quæ ante professionem, vel in ipsa fieri oportet, serventur non solùm in Monasteriis subjectis Episcopo, sed etiam in aliis quibuscunque, exceptis mulieribus, quæ Pœnitentes ac Convertitæ appellantur. ibidem.

§. VI.

Ad executionem ſpectantia.

I. Omnia & ſingula in ſuperioribus §§. contenta à Regularibus obſerventur, non obſtantibus privilegiis etiam Mari magno, Conſtitutionibus & Regulis, etiam juratis conſuetudinibus, etiam immemorialibus &c. Seſſ. 25. de regularibus. c. 22.

II. Si verò Regulares, tam viri, quàm fœminæ ſub arctiori regulâ, vel ſtatutis vivunt, accepta facultate habendi bona ſtabilia in communi, eos ab eorum inſtituto & obſervantia S. Synodus amovere non intendit. ibidem.

III. Epiſcopi, Abbates, Generales, aliíque Superiores Ordinum ſtatim prædicta exequantur. ibidem.

IV. Epiſcoporum negligentiam Concilia generalia, Regularium Capitula provincialia & generalia, vel in eorum defectum Concilia provincialia per deputationem aliquorum ejuſdem Ordinis ſuppleant ac caveant. ibidem.

V. Regibus, Principibus, Rebuspublicis & Magiſtratibus in virtute S. Obedientiæ S. Synodus præcipit, ut in ſuperius contentæ reformationis executione ſuum auxilium & authoritatem interponant, quoties fuerint requiſiti. ibidem.

Caput V.

Quædam Ecclesiasticis et Laicis communia.

§. I.

De Jure Patronatus.

I. Nemo niſi Eccleſiam, Beneficium, aut Capellam de novo fundaverit, & conſtruxerit, ſeu jam erectam, quæ tamen ſine ſufficienti dote fuerit, de ſuis propriis & patrimonialibus competenter dotaverit, Jus Patronatus impetrare poſſit, aut debeat. Seſſ. 14. c. 12. Seſſ. 25. c. 9.

II. In caſu autem fundationis aut dotationis hujuſmodi inſtitutio Epiſcopo, & non alteri reſervetur. Seſſ. 14. c. 12.

II. In

III. Titulus hic ex authentico documento aliisque jure requisitis, sive etiam ex præsentationibus tempore immemorabili multiplicatis ostendatur. Sess. 25. c. 9.

IV. Ubi jus usurpatum præsumitur, præsentationes continuatæ non minori, quàm quinquaginta annorum spatio, quæ omnes effectum sortitæ sint, authenticis scripturis probentur, præter immemorialis temporis probationem. ibidem.

V. Reliqui Patronatus omnes seu privilegia concessa tam in vim patronatus, quàm alio quocunque jure nominandi, eligendi, præsentendi, abrogatæ sint & irritæ, ac hujusmodi Beneficia tanquam libera conferantur. ibidem.

VI. Exceptis Patronatibus super Cathedralibus Ecclesiis competentibus, & aliis, qui ad Imperatorem, Reges, seu regno præsidentes aliosque Principes jura imperii in suis dominiis habentes pertinent, & aliis, qui in favorem studiorum generalium concessi sunt. ibidem.

VII. Non liceat Patrono aliquem, nisi Episcopo locî præsentare, ad quem præsentatio & institutio cessante privilegio pertinet, aliàs præsentatio & institutio secuta irritæ sint. sess. 14. c. 13.

VIII. Ad hæc liceat Episcopo præsentatos à Patronis, si idonei non fuerint, repellere. sess. 25. c. 9.

IX. Patroni in perceptione fructuum, etsi verè Beneficia de jure Patronatus ipsorum ex fundatione vel dotatione essent, nullatenus se ingerant. ibidem.

X. Nec jus Patronatus vendere aut aliter in alios transferre præsumant, sub pœnâ Excommunicationis & Interdicti, & præterea amissionis juris patronatus.

XI. Circa Accessiones de Beneficiis liberis ad Beneficia juris patronatus, quid Episcopi facere possint, ac debeant, vide supra. p. 2. c. 9. n. 10.

XII. Patronatus quicunque in Ecclesiis & Beneficiis antea liberis acquisiti à 40. annis citra & in futurum acquirendi etiam Authoritate Apostolica ab iisdem Ordinariis ut delegatis Apostolicis cognoscantur, & quos non repererint legitimè constitutos, revocentur. Non obstantibus, &c. ibidem.

§. II.

De Libertate Ecclesiastica.

I. Usurpans per se vel alios bona ac jura quæcunque alicujus Ecclesiæ, Beneficii, aut pii loci, ad necessitates Ministrorum vel pauperum pertinentia, seu impediens, ne ab iis, ad quos pertinent, percipiantur, tamdiu anathemati subjaceat, donec Ecclesiæ aut Beneficiato integrè restituat, & à Pontifice absolutionem obtinuerit. sess. 22. c. 11.

II. Si Patronatus fuerit, etiam jure patronatus ultra prædictas pœnas eò ipso privatus existat. ibidem.

III. Clericus verò præterea quibuscunque Beneficiis privatus sit, & ad alia Beneficia inhabilis ac ab Ordinibus etiam post integram satisfactionem & absolutionem arbitrio Ordinarii suspendatur. ibidem.

IV. Sæculares Principes admonentur, ut jus suum Ecclesiæ restitui non tantùm concedant, sed subditos suos revocent ad debitam reverentiam, nec permittant, ut ab Officialibus Ecclesiæ immunitas violetur. sess. 25. c. 20.

V. Sacri Canones, Concilia generalia, nec non Apostolicæ Sanctiones in favorem Ecclesiasticarum personarum libertatis Ecclesiasticæ & contra ejus violatores editæ, quæ omnia S. Synodus innovat, exactè ab omnibus observentur. ibidem.

VI. Monentur Imperatores, Reges, Respublicæ, Principes, ne jura Ecclesiastica lædi permittant.

§. III.

Alia quædam tam Ecclesiasticis quam Laicis vitanda & observanda.

I. Concubinarii Laici quomodo puniendi & coërcendi sint, vide sess. 24. de matrim. supra p. 1. c. 7.

II. Duellorum usus penitus extirpetur, & exterminetur. sess. 25. c. 19.

III. Domini temporales locum admonomachiam in terris suis inter Christianos concedentes, eo ipso sint excommunicati, ac jurisdictionem & dominium illius loci amittant. ibidem.

IV. Pa-

IV. Pugnantes, eorúmque Patrini excommunicationis ac præſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant,& ut homicidæ juxta Canones puniantur, & ſi in conflictu deceſſerint, perpetuò careant Eccleſiaſticâ ſepultura. ibidem.

V. Conſulentes in cauſa duelli, ſuadentes,nec non ſpectatores, itidem excommunicationis & perpetuæ maledictionis vinculo teneantur, non obſtante privilegio ſive conſuetudine,&c.ibidem.

VI. Omnes,ad quos decimarum ſolutio ſpectat, eas, ad quas de jure tenentur, inpoſterum cathedrali aut quibuscunque Eccleſiis vel perſonis,quibus legitime debentur, integrè perſolvant; qui eas ſubtrahunt aut impediunt, excommunicentut, nec niſi ſecutâ plenâ reſtitutione abſolvantur. ibidem.c.12.

VII. Monentur omnes pro Chriſtiana charitate, ut Epiſcopis & Parochis, qui tenuibus præſunt Eccleſiis,ſubveniant.ibidem.

VIII. Ubi per annos 40. Quarta funeralium cathedrali aut Parochiali Eccleſiæ ſolita eſſet perſolvi, ac poſtea fuerit ex quocunque privilegio aliis Monaſteriis, Hoſpitalibus,aut quibuſcunque piis locis conceſſa, eadem poſthac integro jure, & eâdem portione, quâ antè ſolebat, Cathedrali ſeu Parochiali Eccleſiæ perſolvantur. Non obſtantibus privilegiis quibuſcunque,&c.ibidem.c.13.

IX. Patriarchæ,Primates,Archiepiſcopi,Epiſcopi, & qui de jure vel conſuetudine in Conciliis provincialibus intereſſe debent,in prima Synodo provinciali poſt finem hujus Concilii omnia & ſingula, quæ ab hac S.Synodo definita & ſtatuta ſunt,palàm recipiant,&c.Seſſ.25.c.52.

X. Idem inpoſterum, quicunque in Patriarchas, Primates,Archiepiſcopos,Epiſcopos,promovendi, in prima Synodo provinciali, in qua ipſi interfuerint,omnino obſervent; Si quis renuerit,Epiſcopi comprovinciales ſtatim Pontificem admonere teneantur, interimque ab ejusdem communione abſtineant.ibidem.

XI. Cæteri omnes, ſive in præſenti, ſive in futurum Beneficia habituri,& qui in Synodo diœceſanâ convenire debent,

bent, idem ut supra in eadem Synodo, quæ primo quoque tempore celebrabitur, observent. ibidem.

XII. Adhæc omnes, ad quos Universitatum & studiorum generalium cura pertinet, curent, ut ab eisdem Canones & decreta hujus Sacræ Synodi integrè recipiantur. ibidem.

XIII. Si alia in prædictis Universitatibus reformatione digna fuerint, ab eisdem, ad quos spectat, emendentur. Universitates Pontifici immediatè subjectas sua Beatitudo visitari & reformari curabit. ibidem.

XIV. Sciant universi Sacratissimos Canones exactè ab omnibus, & quantùm fieri poterit, indistinctè observandos. ibidem. c. 13.

XV. Si justa causa, & major utilitas dispensationem postulaverit, id causâ cognitâ, ac summâ maturitate, atque gratis à quibuscunque, ad quos dispensatio pertinet, erit præstandum. Aliter facta dispensatio subreptitia censeatur.

IN-

INDEX

Præcipuarum Materiarum in hoc libro contentarum.

A.

Actus moralis quid sit. Fol. 326
Principia ad ipsum pertinentia 467
Amicitia cum DEO quid requirat. 138
Sola est vera amicitia. 139
Media ad eandem conservandam. ibid.
Angelorum existentia, & natura. 294
Multitudo & diversitas. 296
Potentia. 297
Via. 299
Peccatum & pœna. 300
Custodia. 302

B.

Baptismi natura. 418
Species. 419
Doctrinæ de eo Catholicæ & hæreses. 186

C.

Canonicorum & Capitularium officium & obligatio. 662
Caritatis natura, subjectum. 356
Productio, augmentum, conservatio. 357
Ordo. Vitia opposita. 357
Principia Theologica de eâdem. 517
Christi meritum. 389
Scientia. 390
Potentia. 391
Dominium. 392
Sacerdotium. 393
Mediatoris officium. 394
Adoratio. ibid.
Defectus assumpti. 395
Ingressus in mundum. 398

Con-

Conceptio. 401
Nativitas. 403
Converſatio. 404
Baptiſmus. 405
Tentatio. ibid.
Prædicatio, Miracula. 406
Transfiguratio, Paſſio. 407
Mors, Sepultura, Deſcenſus ad Inferos. 409
Reſurrectio. 410
Aſcenſio, Seſſio ad dextram Patris. 411
Poteſtas judiciaria. 412
Doctrinæ de eo Catholicæ & hæreſes. 162
Clericalis Status natura. 376
Diviſio. 377
Obligatio & officium. 657
Doctrinæ Catholicæ & Hæreſes de illo. 171
Concilia Oecumenica quot habita. 225
Doctrinæ Catholicæ & hæreticæ de illis. 167
Concilium Tridentinum quando habitum. 620
Ob quem finem. ibid.
Concilia Provincialia quando inſtituenda, & cur. 637
Confeſſio qualis neceſſaria. 334
Confirmationis eſſentia. 420
Doctrinæ Catholicæ & hæreſes de illa. 188
Conſcientia quid. 340
Principia Theologica de illa. 477
Contemplatio quid. 131
Materia. 132
Inſtrumenta. ibid.
Fructus. 133
Contractum principia Theologica. 539
Creaturarum productio. 305
Curatorum Clericorum officium & obligatio. 659

D.

DEI nomen. 285
Exiſtentia. ibid.
Eſſentia. 285
Natura, Attributa. 286

Opera-

Operationes. 289
Dolor ad confessionem qualis necessarius. 433
Dominii principia Theologica. 527
Duella cavenda. 627

E.

Ecclesiæ Catholicæ notæ. 234
Doctrinæ Catholicæ & hæreses de illa. 169
Episcoporum qualitas, promotio, consecratio. 633
Mores, residentia, authoritas. 634
Prædicatio. 636
Potestas in Capitula. 638
Visitatio. 639
Cura Parochiarum. 641
Potestas in Beneficiis conferendis, uniendis, commutandis. 645
Potestas in pia loca, & dispositiones. 648
Potestas in exemptos. 655
Jurisdictio. 650
Evcharistiæ institutio. 421
Materia. 422
Forma, effectus. 423
Minister. 424
Subjectum. 425
Catholicæ doctrinæ & hæreses de illa. 188
Principia Theologica de illa. 600
Extremæ Unctionis natura. 437
est verum Sacramentum. 193

F.

Festorum observatio quid requirat. 587
Fidei supernaturalis natura. 351
Divisio, subjectum, proprietates. 352
Vitia opposita. 353
Motiva. 233
Professio quando & à quibus facienda. 622
Principia Theologica illius. 511
Finis ultimus hominis. 316. & 318
Fortitudinis natura. 121. & 369
Species. ibid.
Actus.

Actus. 370
Subjectum. 371
Vitia opposita. ibid.
Axiomata. 122

G.

Gratia divina quid & quotuplex. 345
Necessitas. 346
Causæ & effectus. 347
Catholicæ doctrinæ & hæreses de illa. 200
Gratia primi hominis qualis fuerit. 195

H.

Habitus pravi quomodo extirpandi. 91
Hæreticorum varietas. 222
Hæreticorum frivolæ excusationes quomodo diluendæ. 246
Quomodo cum illis disputandum. 255
Quomodo respondendum. 259

I.

Idiomatum communicatio quid sit. 595
Jejunii Ecclesiastici natura. 581
Catholicæ doctrinæ & hæreses de illo. 212
Imagines Sanctorum quomodo colendæ. 625
Incarnationis Christi existentia. 581
Essentia. 382
Convenientia & necessitas. 385
Causa finalis. 385
Efficiens & moralis. 386
Effectus. 388
Judicii principia. 552
Juramentorum principia. 582
Jus Patronatus cui conveniat. 670
Quomodo usurpandum. 671
Justificatio impii quomodo contingat juxta Catholicos. 206
Quid de ea Hæretici doceant. ibid.
Justitiæ natura. 117. & 366
Divisio. 366

Funda-

Fundamentum, Subjectum. 367
Ejus officium erga DEVM. 117
Ejus officium erga Proximum. 118
Opposita vitia. 368
Obligatio. ibid.
Axiomata. 120
Principia Theologica. 609

L.

Laicis quid ex doctrina Catholica observandum. 176
Lex æterna qualis. 341
Lex Evangelica qualis. 344
Lex externa qualis. 340
Lex interna qualis. ibid.
Lex Mosaica qualis. 343
Lex naturalis quæ sit. 342
Legis principia. 484
Libertas Ecclesiastica non violanda. 672

M.

MARIÆ conceptio. 398
Sanctificatio. 399
Scientia. 400
Virginitas. 401
Matrimonii natura. 441
Usus. 442
Principia. 609
Decreta Concilii Tridentini. 631
Monachis juxta Catholicam doctrinam quid observandum. 173. 666.
Monialibus quid observandum. 668
Mundus quomodo creatus. 306

O.

Operum bonorum doctrina Catholica & hæresis. 209
Opera sex dierum quæ. 305
Opera primæ diei. 307
Secundæ. 309
Tertiæ. 310
Quartæ. 311
Quintæ & Sextæ. 312

Orationis neceſſitas. 573
Effectus. 574
Modus. 575
Tempus. 576
Obligatio. 577
Catholicæ doctrinæ & hæreſes de illa. 211
Ordinis Sacramenti natura. 438
Diviſio, materia. 439
Decreta Concilii Tridentini circa illud. 626

P.

Paſſiones animi quomodo ordinandæ. 91
Peccati natura. 334
Diviſio. 335
Subjectum. 336
Cauſa, effectus. 337
Principia Theologica. 501
Ortus. 82
Diverſitas & gravitas. 85
Cognitio. 88
Deteſtatio, fuga. 91
Relapſus. 94
Catholicæ doctrinæ & hæreſes de eodem. 197
Perfectio quid. 69
Quotuplex. 71
Axiomata ad eam ſpectantia. 73
Pœnitentia virtus quid ſit. 427
Species. 428
Subjectum. 429
Effectus. 430
Neceſſitas. 431
Pœnitentiæ Sacramenti inſtitutio. 432
Partes. ibid.
Forma. 436
Miniſter. ibid.
De Pontifice Romano Catholicæ doctrinæ & hæreſes. 165
Prudentiæ natura. 115
Præſtantia. ibid.
Species, actus. 361

Subje-

Subjectum. 363
Oppoſita vitia. ibid.
Media. 116. 364
Axiomata. 116
De Purgatorio Catholicæ doctrinæ & Hæreſes. 178

Q.

Quarta funeralis ſolvenda. 673

R.

Regularibus quid juxta Concilium Tridentinum ſit obſervandum. 664
Religionis natura. 117
Actus. 118
Religioſi Status natura. 378
Obligatio. 379
Reliquiæ Sanctorum quomodo colendæ. 625
Reſtitutionis principia Theologica. 534

S.

Sacramentorum eſſentia. 414
Cauſalitas. 415
Effectus. 416
Miniſter. 417
Subjectum. 418
Doctrinæ Catholicæ & hæreſes. 183
Sacrificii Miſſæ natura. 425
Effectus. 426
Decreta Concilii Tridentini circa illud. 625
De Sanctorum cultu Catholicæ doctrinæ & hæreſes. 179
Sancti Patres, qui variis in ſæculis vixerint. 229
eorum authoritas. 231
quomodo eorum dicta contra Hæreticos uſurpanda. 333
Satisfactionis Sacramentalis natura. 334
Effectus. 335
Scripturæ Sacræ nomenclatio. 3
Definitio. 4
Diviſio. 6
Author, 7
Infallibilitas. 11

Authoritas. 12
Neceſſitas. 13
Utilitas. 15
Jucunditas. 18
Simplicitas. 20
Eloquentia. 22
Profunditas. 24
Obſcuritas. 25
Expoſitio duplex. 28
Verſio hebraica. 29
Chaldaica. 31
Syriaca. ibid.
Græca. 32
Latina. 33
Vernacula. 35
Senſus multiplex. 36
Doctrinæ generales pro indagando ſenſu. 39
Doctrinæ ſpeciales. 42
Regulæ generales ad ſenſum verum cognoſcendum. 43
Regulæ circa Perſonas. 44
Regulæ circa numerum. 46
Regulæ circa tempus. 46
Regulæ circa voces. 47
Regulæ circa ſenſum. 50
Contradictiones apparentes. 51
Interpretes celebriores. 61
Concilii Tridentini decreta de illa. 623
Seminaria Clericorum erigenda. 648
Simonia quid ſit. 591
Spei natura. 354
Actus, ſubjectum, oppoſita. 355
Principia Theologica de illa. 375
Status in genere quid ſit. 378
Diviſio. ibid.
Studium quid ſit. 444
Ejus cauſa finalis. ibid.
Efficiens. 446
Materialis. 448
Formalis. 449

Peri-

Periçula. 454
Superſtitionis natura. 590

T.

Temperantiæ natura. 123
Species, oppoſita. 373
Subjectum, media. 374
Tentationes quomodo vincendæ. 101
Tentationes ſpeciales viæ purgativæ. 104
Illuminativæ. 124
Unitivæ. 140
Teſtamentorum principia Theologica. 547
Teſtium principia Theologica. 565
Theologiæ Aſceticæ definitio. 66
Objectum. 68
Media. 143
Præſtantia. 148
Utilitas. 149
Dignitas. 150
Jucunditas. 151
Facilitas. 152
Theologiæ moralis natura. 459
Diviſio. 460
Attributa. 462
Modus ſtudendi. 463
Authores. 615
Theologiæ polemicæ natura. 156
Objectum. ibid.
Diviſio. 157
Neceſſitas. 215
Utilitas. 218
Dignitas. 219
Jucunditas. 221
Media. 269
Quibus argumentis utatur offenſiva. 223
Theologiæ poſitivæ natura, objectum. 1
Media. 59
Modus ſtudendi. 61
Theologiæ Scholaſticæ definitio. 278

Divisio. 279
Proprietates. 280
Traditiones quomodo cognoscendæ. 217
Quomodo per eas argumentandum contra Hæreticos. 218
Trinitas Divina. 291

V.

De Verbo DEI doctrinæ Catholicæ & hæreses. 158
Viæ illuminativæ scopus. 109
Cur sic dicta. 110
Ejus terminus. 126
Viæ purgativæ scopus. 81
Terminus. 106
Axiomata. ibid.
Viæ unitivæ scopus. 128
Cur sic dicta. ibid.
Terminus. 137
Axiomata. 141
Virtutis natura. 110
Conditiones. 111
Subordinatio. 112. 115
Virtutum moralium natura. 359
Divisio. 361
Virtutum Theologicarum natura, divisio, prærogativæ. 350
Earum subordinatio. 351
Necessitas. 358
Vnio cum DEO in quo consistat. 128
Vnio per memoriam quomodo fiat. 129
Quomodo per intellectum. 131
Quomodo per voluntatem. 134
Quomodo per reliquas potentias. 135
Voti natura. 585
Obligatio. 586

Omnia ad majorem DEI Gloriam.

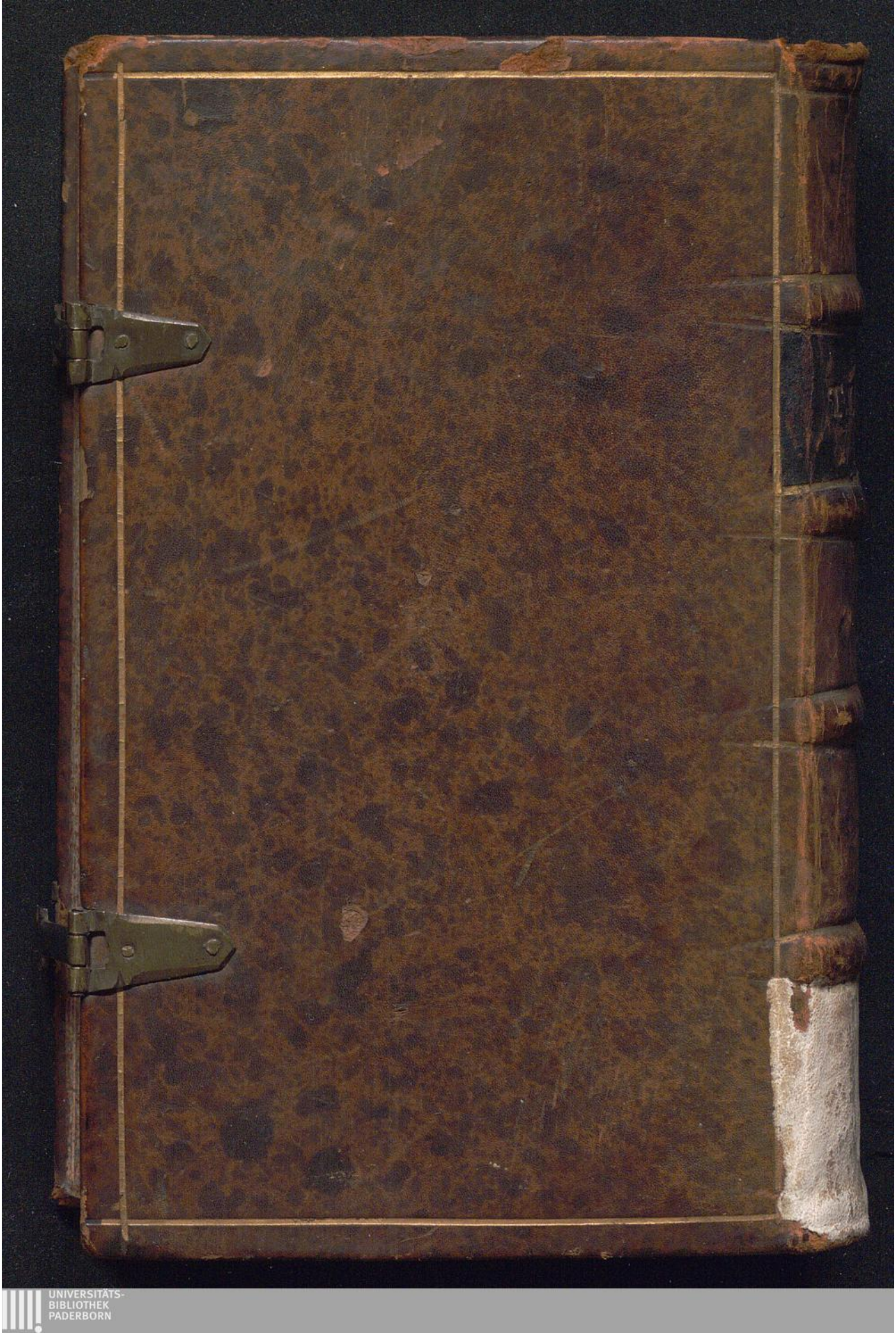
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Errores typographicos sat multos vides, amice Lector; quos tamen hic Catalogus plerosque correctos exhibet. Quòd si verò præter hos etiam alium quempiam aut Catholicæ Fidei, aut Pontificum decretis varias sententias damnantibus contrarium deprehenderis, de eo tibi fixum, ratúmque sit illud: Hic niger est, hunc tu Romane (id est, Ecclesiæ Romanæ addicte) caveto.

ERRORES CORRIGENDI.

Fol.6.lin.13. ipsa *le.* ab ipsa. *fol.7.lin.34.* poterat, *adde* repetiebantur. *fol.8. lin.29.* in his *le.* in suis. *fol.10. lin.13.* fuit *le.* fuisset. *fol.19. lin.7.* nullo horum. *adde* indigeremus. *fol.20. lin.10.* finistro. *adde* casu. *fol.29.lin.1.* hic. *le.* hæc. *lin.3.* soletur. *le.* solet. *lin.8.* quia. *le.* quâ. *lin.10.* quia. *le.* quâ. *lin.21.* judicium. *le.* Judicum. *fol.30.lin.24.* cùm Seraris. *le.* cùm, ut Serarius. *fol.31.lin.13.* compositos. *le.* compositam. *fol.50. lin.26.* dicto. *le.* dictio. *fol.55.lin.18.* dicimus. *le* dicimur. *fol.56.lin.3.* pervenerit. *le.* peccaverit. *lin.13.* qui. *le.* quod. *fol.77. lin.14.* penitus. *le.* peritus. *fol.87.lin.17.* Tenella. *le.* Fenella. *fol.91.lin.25.* aperui. *le.* operui. *fol.94.lin.25.* domum. *le.* donum. *fol.104.lin.10.* tribularius. *le.* tributarius *fol.105.lin.11.* ostendit. *le.* offendit. *fol.113.lin.12.* credantu. *le.* credantur. *fol.114. lin.7.* Redemptionis *le.* redditionis. *fol.141.lin.* si aut. *le.* sicut. *fol.143. lin.1.* dolore. *le.* violentia. *fol.145.lin.penult.* cit. *le.* citò. *fol.151. lin.22.* desiderant. *le.* desiderat. *fol.152.lin.8.* in ps. *adde* advertit. *fol.159.lin.28.* Ebro. *le.* Ebio. *fol.168.lin.3.* illis. *le.* illius. *fol.180. lin.28.* Eunomus. *le.* Eunomius. *lin.30.* superstitiosum. *le.* velut superstitiosum. *fol.181.lin.14.* eriguntur. *le.* erigi. *fol.184. lin.23.* Und. *le.* Unde. *fol.187.lin.32.* omnina. *le.* omni. *fol.191. lin.7.* si enim. *le.* sic enim. *fol.193. lin.18.* pertinet, *adde* probatur. *fol.194.lin.19.* solum. *le.* solui. *fol.196.lin.23.* exitum. *le.* ejectū. *fol.202.lin.2.* cœlorum. *adde* affirmat. *fol.208.lin.27.* doceant. *le.* docent. *fol.210.lin.34.* Hestorem. *le* Estherem. *fol.222. lin.14.* eundem. *le.* euntem. *fol.228.lin.22.* ipso. *le.* ipsi. *fol.231. lin.21.* quia. *le.* fuit. *fol.232.lin.7.* ruinam. *le.* divinam. *lin.24.* judicavit. *le.* indicavit. *fol.135.lin.13.* ob. *le.* ab. *fol.279.lin.8.* propter quam. *le.* propter quod. *fol.285.lin.5.* Vasquezio. *adde* teneri. *fol.295.lin.35.* videntur. *le.* videatur. *fol.298.lin.36* locationem. *le.* locutionem. *fol.299. lin.11.* negentur. *le.* negatur. *fol.301.lin.26.* illi. *le,* illæ. *fol.303.lin.18.* commotione. *le.* commotio-

motiones. *lin.* 21. habebat. *le.* habebant. *fol.* 312. *lin.* 21. fuerit. *le.* fuerint. *fol.* 314. *lin.* 21. ubi. *le.* uti. *lin.* 25. probabilis. *le.* probabiliùs. *fol.* 315. *lin.* 2. tunc erant. *le.* tunc non erant. *fol.* 337. *lin.* 29. assignantur. *le.* assignari. *fol.* 339. *lin. penult.* & omnis. *le.* est omnis. *fol.* 346. *lin. antep.* & multi. *le.* quòd multi. *fol.* 351. *in tit.* Articulus II. *le* §. 2. *fol.* 357. *lin.* 15. operantes. *le.* operantis. *lin.* 31. quàm in corporalia. *le.* quàm çorporalia. *fol.* 374. *lin.* 31. se miles. *le.* si miles. *fol.* 383. *lin.* 28. simul. *le.* sicut. *fol.* 387. *lin. ult.* esse. *le.* est. *fol.* 404. *lin.* 30. hæc. *le.* nec. *fol.* 407. *lin.* 12. prohibent. *le.* perhibent. *fol.* 409. *lin.* 30. quid de sepulcur Christi & descensu. *le.* de descensu. *fol.* 415. *lin. penult.* conferre. *le.* concedere. *fol.* 416. *lin.* 11. mulis. *le.* multis. *lin.* 35. tatem. *le.* tantùm. *fol.* 417. *lin.* 4. significandi ad cultum. *le.* significandi cultum. *lin.* 17. Licast. *le.* Dicast. *lin.* 36. à appetiu. *le.* ab appetitu. *fol.* 420. *lin.* 36. communionem. *le.* communiorem. *ib. dele* communem. *fol.* 421. *lin.* 33. accepta. *le.* acceptam. *fol.* 422. *lin.* 7. ab. *le.* ad. *lin.* 16. eam. *le.* illud. *fol.* 423. *lin.* 29. Theologi contra. *le.* Theologi docent contra. *fol.* 427. *lin. pen.* connotante. *adde* consistere. *fol.* 430. *lin.* 5. *dele* & omnino. otiosus. *le.* otiosa. *fol.* 431. *lin.* 7. peccato. *le.* prædicato. *fol.* 438. *lin.* 22. Altisod. *le.* Altisiod. *fol.* 435. *lin.* 28. putat. *le.* putant. *fol.* 436. *lin.* 19. remissis. *adde* sit sermo. *fol.* 437. *lin.* 24. completiva. *le.* completivam. *fol.* 443. *lin.* 13. quibus ad aurum. *le.* quibus aurum. *fol.* 447. *lin.* 17. cum S. Paulo. *le.* & cum S. Paulo. *fol.* 451. *lin.* 7. conversionis. *l.* conclusionem. *fol.* 454. *lin.* 10. utilitates. *le.* scientias. *fol.* 457. *lin.* 4. omni. *le.* omnia. *fol.* 470. *lin.* 11. li-cundùm. *le.* licet secundùm. *fol.* 473. *lin* 21. dicetur. *le.* dicatur. *fol.* 484. *lin.* 5. sortia. *le.* fortita. *fol.* 490. *lin.* 17. illas servandas. *le.* illam servandum. *fol.* 522. *lin.* 10. eidem. *le.* idem. *fol.* 546. *lin.* 14. prospicere non posse. *le.* prospicere posse. *fol.* 549. *lin.* 11. approbatæ. *le.* approbata. *fol.* 556. *lin.* 3. suadeat. *le.* suadent. *fol.* 569. *lin.* 7. denudatio. *le.* denunciatio. *fol.* 571. *lin.* 12. censentur. *le.* recensentur. *fol.* 575. *lin.* 28. *dele* devotè quoad officium oris. *fol.* 560. *lin.* 15. posse. *le.* possunt. *fol.* 583. *lin.* 27. fidei. *le.* falsi. *fol.* 584. *lin.* 17. juramento contracta. *le.* cum juramento contracta non obligare. *fol.* 593. *lin.* 12. Theologorum colligitur. *le.* probatur. *fol.* 622. *lin.* 6. districtè. *le.* distinctè. *fol.* 629. *lin.* 26. parte. *le.* partem. *fol.* 636. *lin.* 7. ibid. c. 1. *le.* ibid. c. 7. *fol.* 638. *lin.* 24. & inconsulto. *le.* in consueto. *fol.* 641. *lin.* 35. Parochis. *le.* Parochias. *fol.* 644. *lin.* 30. applicabant. *le.* applicabunt. *fol.* 645. *lin.* 30. opus. *le.* si opus.

R. P.
T. LOHNER.
PRAC. 6.

Th
2829 6

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN